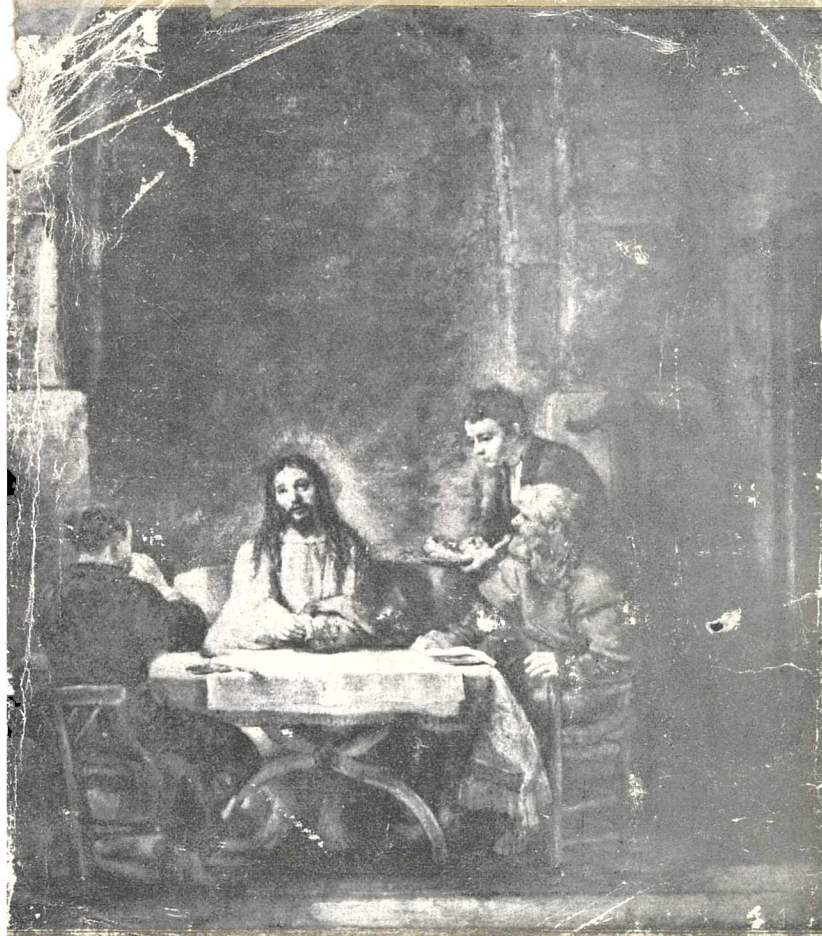

JOSEF MIKLÍK

JEŽÍŠ KRISTUS

BOHUSLAV RUPP V PRAZE

JOSEF MIKLÍK C. S. s. R.

JEŽÍŠ KRISTUS

Bohuslav Rupp

Praha 1948

PŘEDMLUVA

Umučení Spasitelovo je největší událostí v dějinách lidstva a nejsvětější duše rozjímalý o něm se slzami v očích. Proto jsem nikdy ani nepomyslel, že budu psát o krvavém divadle Velkého pátku. Teprve na důtklivé domluvy četných přátel podjal jsem se nesnadného díla.

Napřed několik důležitých poznámek.

Evangelisté psali pro čtenáře, kteří žili v stejných poměrech a římské soudy znali z denní zkušenosti. Proto se mohli omeziti na kratinké poznámky; pro strašné bičování a ještě hroznější ukřižování stačilo jim po jediném slově. Ani postup jednotlivých událostí nebývá po každé jistý a vykladatelé se velice různí, mají-li z četných zlomků sestaviti jednotný obraz.

Na svůj úkol jsem se připravoval svědomitě. Prostudoval jsem nejen četné knihy tehdejších spisovatelů pohanských a židovských, ale hleděl jsem vyčerpati vše, co nám objasňuje smutné tajemství golgotské. Abych se dopídil pravdy, zajel jsem do Říma a v bohatých knihovnách věčného města doplňoval jsem své poznatky. Nikde jsem se nespokojil pouhou výpovědí spisovatelovou; bedlivě jsem zkoumal jeho důvody a hledal v pramenech, kterých se dovolával.

Také tato kniha je zpracována podle stejných zásad, které se tolik osvědčily při Životě blah. Panny Marie. Do vypravování je po každé přijato mínění, které jsem pokládal za nejsprávnější. Na sporné body odpovídám v poznámkách; nejsou jen ozdobou, patří k podstatě knihy. Všude připojuji četné doklady, aby díla mohli užiti také

kazatelé. Protože evangelisté podávají řeči jen úryvkovitě, sestavuji z jejich částečných výpovědi souvislý celek.

V prvních dvou vydáních jsem se omezil na umučení Spasitelovo. Ale již zvěčnělý opat dr Metod Zavoral vyslovil přání, abych zpracoval i zmrtvýchvstání Páně a skončil jeho slavným nanebevstoupením. Jeho myšlenka líbila se i druhým, proto jsem se rozhodl knihu rozšířiti. Vychází ve dvou částech: první popisuje umučení Vykupitelovo, je tudíž vlastně třetím vydáním mé knihy »Umučení Ježíše Krista«; druhá část, zcela nové zpracování, je věnována slavnému zmrtvýchvstání a oslavě Ježíše Krista.

*

Dříve než budu psáti, klekám před křížem a skláním pokorně hlavu. Víím, Spasiteli, že také moje hříchy pomáhaly chystati bolestnou smrt, kterou jsi trpěl. Nemohu Ti dáti náhradu, jaké bys zasluhoval; mohu jen lkáti. Přijmi tuto knihu! Psala ji láska, které je dnes srdečně líto, že tě tak dlouho rmoutila. Veď moji slabou ruku, aby se četná srdce rozhořela zase jasným plamenem tvé svaté lásky.

A ještě jedno přání mám. Na sta křížů skácela u nás zločinná ruka pošťvaných davů; tvůj sladký kříž vyloučili ze škol a dveře zavřeli před ním v rodinách. Kéž bych mohl postaviti toto znamení spásy v každém srdci českém a do všech koutů své drahé vlasti zanést Tvoje blahá slova: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a se lopotíte, a já vás občerstvím.«

Vím dobře, jak slabé je lidské slovo, má-li mluvit o věcech božských. Drahý Spasiteli, dej své požehnání!

V Obořišti u Dobříše.

Spisovatel.

První díl

UMUČENÍ JEŽÍŠE KRISTA

Již přes tři léta procházel Ježíš Palestinou a jeho stoupců den ze dne přibývalo. Veliké divy, které konal, nezůstaly bez hlubokého dojmu. Nikodem nebyl jistě jediný, který musel doznati: »Mistře, víme, že jsi od Boha vyšel jako učitel; neboť nikdo nemůže činiti těch zázraků, které ty činíš, není-li Bůh s ním (Jan 3, 2).

Nesmýšleli tak všichni. Právě vládnoucí kruhy postavily se ostře proti Spasiteli a propast se stále prohlubovala. K roztržce nedošlo najednou.

Jakési podezření vzbudil již počátek veřejné činnosti Ježíšovy. Vědělo se, že byl vřele doporučován Janem Křtitelem (Jan 1, 29n), jemuž nemohli pyšní farizeové a saduceové dlouho zapomenouti pokořujících výtek (Mat. 3, 7n), kterými odhalil veřejně jejich zdánlivou zbožnost. Nedůvěra vzrostla, když prvními učedníky Ježíšovými stali se bývalí žáci Janovi (Jan 1, 35n). Ještě více je pohněvalo trapné vědomí, že Kristus neuznal moc, na níž si tolik zakládali a kázal bez jejich dovolení (Jan 7, 15). S počátku chtěli jen pozorovati a vyčkávati. Ale již o prvních velikonocích propukla nevole veřejně.

Kristus přišel s ostatními poutníky do chrámu. Již u vchodu je překvapil veliký hluk a kamkoli pohlédli, všude bylo viděti plno dobytka. V jeho bučení zanikaly i posvátné zpěvy zbožných ctitelů. Co se stalo?

Čtenáři vědí, že v Starém Zákoně obětovali v chrámě zvířata a část masa dostával kněz, který konal posvátný obřad. Bohužel, nezastavila se lakota ani před samým oltářem. Kněží brzy vypožorovali, že mnozí poutníci

nepřinášejí oběti a tím ztenčují jejich příjmy. Dobře znali příčinu tohoto zjevu; velikou většinou přicházeli zdaleka a nebylo jim možno hnáti zvířata s sebou. Dlouho přemýšleli o vhodném prostředku; šťastná náhoda jim pomohla. Jakýsi Baba, syn Butův a miláček krále Heroda, přihnal kdysi do nádvoří na 3000 kusů drobného dobytka a celé stádo bylo v krátké době rozebráno.¹⁾ Velerada dovolila s radostí tuto novotu a chrámové nádvoří proměnilo se brzy v hlučné tržiště.

A mělo býti ještě hůře. Nesvědomití obchodníci počali zneužívatí nevědomosti poutníků; zdražovali obětní dobytek a odnášeli si bohaté zisky. Netrvalo to dlouho a v nádvoří zasedli penězoměnci. Farizeové totiž zakázali platiti v chrámě penězi římskými, aby tím neuznali nad sebou panství císařovo. Kdo chtěl přinést oběť, musel míti peněze chrámové.²⁾ Jejich výměnu konali penězoměnci - k veliké škodě prostého a nezkušeného lidu, jenž neznal přesně hodnotu peněz.

Tak tomu bylo i ve chvíli, kdy vešel do nádvoří Ježíš. V okamžiku byl obklopen obchodníky, kteří mu dotěrně nabízeli své zboží. Jeho srdce naplnila hluboká bolest. Chvatně opustil toto místo a vešel do druhého nádvoří, aby se poklonil svému nebeskému Otci. Ale i tam zaléhal k jeho sluchu řev dobytka a prudké hlasy prodávajících a kupujících židů. Po chvíli povstal a jeho tvář zaplála božským hněvem. Ne, nedopustí, aby dům jeho Otce byl snižen a potupen.

Vyšel a chopil se provazu, který ležel na zemi, stočil jej v bič a počal šlehati do nejbližších obchodníků. V tu chvíli stal se veliký zázrak, větší, než se obvykle domníváme. Zdálo se, jako by celým nádvořím svištěly nevidi-

1) Jóm tób 2, 4 a Jer. Beza 61 c.

2) Bekhoroth 8, 7; Bellum Jud. 2, 21. 2.

telné biče andělské a vzduchem neslo se hromové: »Ne-
čiňte domu Otce mého domem kupeckým!« (Jan 2, 16).
Zděšeně prchalo všechno před jediným člověkem, kte-
rého ani neviděli a který je přece naplňoval tajemnou
hrůzou. Netrvalo dlouho a prostranné nádvoří bylo úplně
prázdné. Jen tu a tam stály hloučky poutníků a s úžasem
pozorovaly neobyčejný výjev.

Konečně odhodil Ježíš provaz, vrátil se zase do vnitřního
nádvoří a poklekl. Nemodlil se dlouho. Po chvíli zaslechl
kroky a do nádvoří vstoupila deputace kněží. Bylo viděti,
že jsou velice rozčileni. Ó, jak rádi by ztrestali smělce,
který se opovážil zakazovati, co oni sami dovolili. Ale
neobyčejná událost je přece jen zarazila a mimoděk si
vzpomněli na prorocká slova Malachiášova:

»Náhle přijde do chrámu svého panovník,
po kterém vy toužíte,
a posel smlouvy, kterého vy chcete.
Aj, přichází, praví Hospodin zástupů,
kdo však snese den příchodu jeho,
a kdož obstojí, až se objeví?
Jeť on jako tavící oheň
a jako lučidlo, kterým se bílí« (Mal. 3, 1-2).

Což kdyby tento záhadný cizinec byl opravdu příslibe-
ným Vykupitelem? Proto přistoupili váhavě k Ježíšovi
a tázali se, jakým zázrakem může dokázati, že má takové
právo (Jan 2, 18).

Po těchto slovech povstal Spasitel, zadíval se vážně na
skupinu kněží a pravil slavnostně: »Zbořte chrám tento,
a ve třech dnech jej vzdělám« (Jan 2, 19).

Po tváři kněží přelétl úsměv; velice se jim ulevilo. Byli
přesvědčeni, že stojí před nějakým náboženským fana-
tikem, snad jenom ubohým bláznem, který se domnívá,

že je Vykupitelem. Proto ho odbyli posměšnou poznámkou: »Čtyřicet šest³⁾ let byl stavěn tento chrám a ty jej vzděláš ve třech dnech?« Trest mu neuložili. Je blázen, proto za nic nemůže. Jen mu přísně zakázali, aby nerušil pořádku a odešli. Ani si nepovšimli, že Ježíš ukázal při svých slovech na svoje vlastní tělo a předpověděl veliký zázrak svého zmrtvýchvstání (Jan 2, 21-22).

Velerada se zmýlila, jestli se domnívala, že Krista umlčela. Právě naopak. Hned po velikonocích počal znova kazatelskou činnost a jeho stoupenců denně přibývalo. S dojemnou láskou přijímal každého a pomáhal, kde mohl. Neodmítl ani celníků a hříšníků a posadil se s nimi i za stůl. Bylo-li třeba, uzdravoval i v sobotu, kdy podle přísného učení farizejského měl býti naprostý klid. Pověst o velikých zázracích šířila se i za hranicemi a také pohané počali se dovolávat jeho pomoci. Velerada brzy vypožorovala, že ztrácí půdu pod nohama a přemýšlela o ráznějších opatřeních.

Vhodná příležitost naskytla se o druhých velikonocích. Ježíš přišel zase do Jerusalema a před očima farizeů uzdravil chudáka 38 let nemocného. Bylo to opět v sobotu. Ještě více je pobouřil rozkaz Spasitelův, aby šťastný ubožák donesl lůžko do svého domu. Nenávist dostoupila vrcholu, když se Ježíš nazval Synem Božím a stavěl se na roveň Otcí. Narychlo svolána Velerada, která prohlásila Ježíše za rušitele soboty a po prvé vyslovena otázka, nebylo-li by lépe nepohodlného kazatele násilně usmrtiti (Jan 5, 18).

Kristus vyhnul se chystaným úkladům a odešel do Gali-

³⁾ Herodes počal stavěti v 18. roce své vlády, tedy asi 20.-19. roku před Kristem. Pracovalo se po částech, aby bohoslužba nebyla ani na chvíli přerušena. Úplně dokončena byla stavba teprve za vládaře Albína (62-64 po Kr.).

leje, kde rozvinul úspěšnou činnost; ale farizeové na svého nepřítele nezapomněli. Vyzvali tamní stoupence, aby Spasitele bedlivě pozorovali (Luk. 6, 2. 7); pro jistotu vyslali několik mužů z Jerusalema, kteří si měli všimati jeho života (Mat. 15, 1) - avšak jejich zprávy zněly čím dále tím chmurněji. Prostý lid nedbal hanebných pomluv, které o něm roztrušovali (Mat. 9, 3. 34; 12, 24) a jeho láska k milovanému učiteli stupňovala se měrou netušenou. Docházelo k prudkým přestřelkám, v nichž Ježíš vítězil (Mat. 12, 1-13. 25-34) a veřejně káral převrácené zásady farizeů.

A ještě hůře bylo třetího roku, když přišel Ježíš na slavnost stánků do Jerusalema. Velerada vyslala několik vojáků, aby se zmocnili Spasitele (Jan 7, 32); když se vrátili s nepořízenou, došlo ve sboru k trapnému výstupu. Kristus měl býti odsouzen; pro rázný odpor Nikodemův scšlo s hlasování (Jan 7, 50 n).

Ale již druhého dne odvážila se Velerada nového útoku. Pokus se ženou, dopadenou v cizoložství, se nezdařil (Jan 8, 1 n); bouře propukla o chvíli později. Když Ježíš prohlásil, že byl již před Abrahamem, chápali se kamení, aby naň házeli (Jan 8, 59). Konána nová porada; v ní ustanoveno, aby každý byl vyloučen z náboženské obce židovské, kdo by uvěřil v mesiánské poslání Ježíšovo (Jan 9, 33). On sám byl stížen tímto trestem první a za zvuku trub vyobcován ze všech 400 synagog jerusalemských.⁴⁾ Hlasatel veřejně oznamoval, že nikdo nemá mluvit s Ježíšem, synem Marie z Nazareta, a poskytovat mu pomoci.⁵⁾

4) Že jich bylo tolik, tvrdí Sanhedrin 6, 43.

5) Jamar, Marie, mère de Jésus, Brusel, 1872, 272. V talmudu čteme (Sota 47, 1): Josue, syn Perachiův, přinesl 400 trub a vyloučil

Kristus odešel do Zajordání a rozbouřená hladina se poněkud utišila. Byl to klid před bouří.

Pozorný čtenář jistě vytušil, že uvedené příčiny nevyvětlují dostatečně nenávist, s níž Velerada Spasitele pronásledovala. Pravý důvod třeba hledati docela jinde. Byl jím převrácený pojem, jaký si vytvořili židé o budoucím Vykupiteli. Poslyšme aspoň kratinký obsah jejich růžových nadějí:

V rozhodném okamžiku povedou všichni králové světa vražednou válku. Když bude nejhůře, zjeví se na cimbuří chrámovém neočekávaně Spasitel a jeho světlo zazáří po celé zemi. S dojemnou láskou promluví k utiskovaným Izraelitům: »Hodina vašeho vykoupení se přiblížila.«⁶⁾ Jeho slova vyvolají v celém světě veliký rozruch. Rozvážení národové se spojí a potáhnou proti Jerusalemu;⁷⁾ v jejich čele nenáviděná říše římská.⁸⁾ Na pahorku sionském utkají se s Vykupitelem a budou krvavě poraženi.⁹⁾ Kdo se nepodrobí, bude usmrčen;¹⁰⁾ ostatní se stanou poplatníky národa židovského.¹¹⁾ Bývalí králové budou se pokládati za šťastné, bude-li jim dovoleno posluhovati potomkům Jakubovým.¹²⁾ Sídlním městem nové říše bude Jerusalema;¹³⁾ bude vystavěn

Ježíše. Učinil to prý slovy: »Ježíš naváděl k čarodějství, dopustil se zločinu, který zakazuje Deuteronomium (13, 5-6) a byl pro Izraelity původcem hříchu.« Podle Sanhedr. 43, a stalo se to asi 40 dní před jeho smrtí.

6) Pesikta Rabbathi 162 a.

7) 4. Esdr. 13, 33 n.

8) Apokalypse Baruchova 39, 5-7.

9) 4. Esdráš. 13, 1-11.

10) Henoch 45, 3.

11) Midraš k žalmu 68, § 15.

12) Tosefta Sota 4, 1.

13) Pesikta Rabbathi 35.

z drahokamů¹⁴⁾ a do jeho hradeb poplynou poklady celého světa.¹⁵⁾

Takovými barvami si kreslili svého Vykupitele tehdejší Izraelité. A Ježíš? Bez ustání prohlašoval, že jeho říše bude jen duchovní; káral apoštoly, když si zamlouvali přední místa v jeho království. Nejvíce vynikne, kdo se v něm pokoří nejhrouběji. Přišel spasit, ne zatracovat; třtiny nalomené nedolomil a knotu ještě doutnajícího neuhasil. Proto volal všechny židy i pohany, a každému sliboval občerstvení. Bez obalu tvrdil, že největší podíl z jeho vykupitelských darů dostanou pohané.¹⁶⁾ Bránil se, kdykoliv ho nadšení zástupové chtěli provolati králem. Bohatým hrozil strašným »Běda«, zato blahoslavlil chudobu a radil pohrdati statky pozemskými. Svým věrným stoupencům předpovídal na světě kříž a pronásledování.

Ne, nic se nedivím, že vůdcové národa izraelského nenáviděli Ježíše a vášnivě volali: »Nechceme, aby tento kraloval nad námi« (Luk. 19, 14). Byli příliš pyšní, aby sklonili koleno před chudým »tesařem« z Nazareta (Mat. 13, 55). Pohrdli vyvoleným kamenem Božím; proto jím byli na konec rozdrceni (Mat. 21, 44).

14) Pesikta 135 b.

15) Oracula Sibyllina 4, 145 n. Srv. též Hynek, Muž bolesti, Praha, 1946; I, 45 n.

16) Je skoro neuvěřitelné, jak málo přáli židé spásy ostatním národům pohanským; Isaiášova (11, 10) slova naplňovala mnohé hučevem a zlostí. V Berešit Rabba (110, 3) čteme dokonce rouhavou poznámku: »Izrael nebude potřebovati poučování od Krále-Mesiáše.«

Asi v polovině února onemocněl v Betanii Lazar. Jeho sestry Marie a Marta nedělaly si z počátku přílišných starostí; takových chorob bývalo na konci zimy po každé mnoho. Vzduch byl ještě studený a skoro stále poprchávalo.¹⁸⁾ Po několika dnech nastal hrozivý obrat. Horečka stoupala a síla bratrových ubývalo. V této tísní vzpomínala Maria stále na Ježíše; byla přesvědčena, že by jistě pomohl, protože jejich rodinu tak vroucně miloval. Konečně se svaté sestry rozhodly, že za ním pošlou do Zajordání rychlého posla. Do rukou mu vtiskly lístek, na nějž napsaly ve chvatu jedinou větu: »Pane! Ten, kterého miluješ, jest nemocen.« (Jan 11, 3). Důtklivě mu přikazovaly, aby si pospíšil a nikde se nezdržoval.

Posel odešel, ale důvěra obou sester měla býti podrobená trpké zkoušce. Již druhého dne ráno bratr dokončil¹⁹⁾ a po tehdejšímu zvyku byl ještě před večerem po-

17) Vypravuji o něm podrobněji, poněvadž rozhodlo osud Spasitelův. Použil jsem výborné knihy Hoppe-ovy: Kristus, můj život, IV, 286 n.

18) Zima je v Svaté zemi jiná než u nás. Mrzne obvykle jen v polohách vyšších, jinde přívá.

19) O této podrobnosti dovidáme se nepřímo z evangelia Janova. Když Kristus přišel do Betanie, byl Lazar již čtvrtý den v hrobě. Podle toho zemřel asi v tutéž dobu, kdy posel přednášel prosbu obou sester. Podle poznámky Janovy (11, 5) zůstal totiž Spasitel ještě dva dny za Jordánem; právě tak dlouho trvala cesta do Betanie.

chován.²⁰⁾ Maria a Marta osaměly. V jejich duši bylo tak smutno, a mělo býti ještě temněji. Druhého dne vrátil se posel, ale jeho zprávy velice zklamaly. Ježíš nepomohl; ani neslibil, že přijde. Vzkázal jen: »Nemoc ta není k smrti, nýbrž k slávě Boží, aby Syn člověka byl oslaven skrze ni« (Jan 11, 4). »Není k smrti« - a v nedalekém hrobě leželo tělo jejich milovaného bratra! A přece nezoufaly. V jejich nitru se zvolna rozednívalo. Byly přesvědčeny, že slova Ježíšova jsou neklamná. Splní se jistě; věřily, i když dosud nerozuměly.

Ale minul druhý den, slunce již zapadalo po třetí a po velikém divotvorci ani stopy. »Zapomněl na nás,« hlo-dalo v duši obou sester a tato myšlenka zraňovala je více než sama smrt bratrova. Zvláště citlivá Maria trpěla velice a po její tváři stékaly bohaté slzy; opuštěnost od Ježíše byla jí nesnesitelná. Či snad si vzpomněl na její minulý život? Kolikrát již oplakala provinny svého mládí a styděla se za to, co dříve milovala.

Teprve čtvrtého dne rozlétla se vesničkou překvapující novina: »Ježíš přišel.« V domě Lazarově dověděla se o ní první Marta. Bez odkladu chvátala za Spasitelem; na sestru v tu chvíli ani nevzpomněla.²¹⁾

Netrvalo to dlouho a stála před Ježíšem. Radostí ani nepozdravila.²²⁾ Již první slova prozrazovala bolest, která ji tolik skličovala: »Pane, kdybys byl tu býval, bratr můj nebyl by umřel.« (Jan 11, 21). Skoro slyšíme tichou

20) Zemřel-li kdo ráno, mívá pohřeb téhož dne k večeru; skonal-li odpoledne, odkládali pohřeb na druhý den.

21) Zázrak, který chtěl Kristus učiniti, byl tak neobyčejný, že bylo potřeba jakési přípravy. Nečekaná radost mohla i zdraví sester ohroziti. Proto delší řeči Spasitelovy.

22) Aspoň evangelista (Jan 11, 20) o tom nepraví nic; u Marie na tuto okolnost výslovně upozornil (Jan 11, 32).

výčitku, kterou činí milující sestra božskému Spasiteli. Sama se zalekla, jak to mohla tak říci. Proto hleděla zmírniti jejich bodavý tón a důvěrně dodala: »Avšak i nyní vím, že začkoli požádáš Boha, dá tobě Bůh« (Jan 11, 22).

S nekonečnou láskou zahleděl se Ježíš na oddanou služebnici, která nepozbyla víry ani v tak těžkém okamžiku a slavnostně pravil: »Vstane zase bratr tvůj.«

Vlna radosti zalila v tu chvíli duši Martinu, ale jen na okamžik. V zápětí ozvala se trapná pochybnost, o kterém vzkříšení Kristus mluvil. Aby nabyla jistoty, prohodila: »Vím, že vstane při vzkříšení v den poslední.« Ježíš neprozradil své velké myšlenky; zato hleděl oživit sestřinu víru. Proto pravil: »Já jsem vzkříšení a život; kdo věří ve mne, byť umřel, živ bude, a každý, kdo žije a věří ve mne, neumře na věky. Věříš tomu?« Rozuměla Marta hlubokým slovům Spasitelovým? Nevíme; zato její víra rozhořela se jasným plamenem. Nadšeně zvolala: »Ano, Pane, já jsem uvěřila, že ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého, kterýž jsi přišel na tento svět.«

Domluvila a Ježíš převedl hovor na Marii. Marta popíšila, aby ji přivedla. Seděla dosud za stolem a plakala. Kolem dokola stál hlouček známých židů, kteří přišli až z Jerusalema, aby ji potěšili. Jejich slova rozrývala ještě hlouběji bolestnou ránu, protože jí mimoděk připomínala zklamanou důvěru v Ježíše Nazaretského.

Vtom vešla Marta. Přistoupila až k samému stolu, sklonila se k zarmoucené sestře a pošeptala jí do ucha: »Mistr je zde a volá tě.« Kratinká věta působila kouzelným dojmem a probudila Marii z její ztrnulosti. Povstala a vyběhla z domu. Udiveně pohlédli za ní přítomní židé. »Jde k hrobu, aby si tam poplakala,« byla jejich první

myšlenka. Šli za ní, aby jí byli nablízku. Teprve za vesnicí uviděli Ježíše.

Zatím došla Maria k Spasiteli a marně se snažila potlačit bolest, která ji tížila. Padla k jeho nohám (Jan 11, 32) a zalila je proudem hořkých slz. Pozvedla k němu uplakané oči a pravila přerývaným hlasem: »Pane, kdybys byl zde hýval, bratr můj nebyl by umřel.« Přítomní dali se do pláče a zraky všech zahleděly se na Ježíše. Povstal z místa, na kterém seděl a tázal se: »Kde jste jej položili?«

Všichni se zvedli a kráčeli k hrobu. Do řeči nebylo nikomu. V oku Ježíšově se zaleskla slza. Všimli si toho a šeptali jeden k druhému: »Hle kterak ho miloval.« Tu a tam bylo slyšeti tichou poznámku: »Nemohl ten, jenž otevřel oči slepého od narození, učiniti, aby byl tento neumřel?« (Jan 11, 37).

Došli až k hrobu. Byla to jeskyně, do níž se sestupovalo po schodech; její otvor byl zavalen velikým kamenem. Ježíš se zastavil. Zahleděl se na hrob, v němž odpočíval milovaný přítel a jeho svatým tělem zalomcoval znova bolestný pláč. Vzpomněl, jak po několika týdnech bude sám dřímati na Kalvarii. Pojednou se obrátil k přítomným a pravil vážným hlasem: »Odvalte kámen!«²³⁾

Všichni se zahleděli udiveně na Krista. Jen Maria přistoupila až k samému Spasiteli a pravila mu sotva slyšitelně: »Pane, již zapáchá, neboť čtyři dni jest v hrobě.« S jemnou výčitkou odpověděl jí Ježíš: »Neřekl jsem ti, že budeš-li věřiti, že uvidíš slávu Boží?« (Jan 11, 40). Ještě jednou povelal Kristus: »Odvalte kámen!« Pomalu, skoro bych řekl, nedůvěřivě, přistoupilo několik mužů

23) I tato zdánlivě nepatrná podrobnost měla veliký význam. Kristus se chtěl zabezpečiti proti možné námitce, že Lazar byl mrtev pouze zdánlivě; proto sám se hrobu ani nedotkl.

a pracně odšinuli kamennou desku. Z temného hrobu se vyvalil mrtvolný zápach; všichni mimoděk ucouvli. Hluboké ticho. Nikdo ani nedýchal. Napětí dostoupilo vrcholu. Jen Kristus zůstal úplně klidný. Pojednou pozvedl oči k modrému nebi a z jeho úst zněla dojemná modlitba: »Otče, děkuji tobě, že jsi mě vyslyšel. Já jsem věděl, že mne vždycky slyšíš, avšak pro zástup, který kolem stojí, řekl jsem to (hlasitě), aby uvěřili, že ty jsi mne poslal« (Jan 11, 41-42).

Domluvil, popošel na samý okraj hrobu, naklonil se poněkud dopředu a zvolal silným hlasem: »Lazare, pojď ven!«

Všichni sebou bezděky trhli a zadívali se do temného hrobu. V tom okamžiku vykřikli a počali zděšeně ustupovati. Mrtvola sebou opravdu pohnula a namáhavě povstala; těsný obal jí svíral nohy, plátěná rouška kryla obličej. Zvolna stoupala po kamenných schodech, na samém prahu se zastavila. Všichni zůstali jak ohromeni; do strašlivého ticha zavzněl povzbuzující hlas Kristův: »Rozvažte ho a nechte, ať odejde!«

Zvolna, nesměle blížili se apoštolé k tajemnému zjevu. Ruka se jim chvěla, když sahali po jeho hlavě a strhovali roušku, která ji zakrývala. Objevila se živá tvář. Jásavý výkřik. Všichni se tlačí k Lazarovi, aby se přesvědčili o velikém zázraku. Někteří pláčí radostí, jiní klekají před Spasitelem a líbají jeho svaté ruce. Živý bratr objímá své drahé sestry, nadšení roste, na návrat nikdo ani nepomýšlí. Opět musel zakročit Kristus a vyzvat přítomné, aby se rozešli.

Bleskem rozléta se zázračná zpráva po Betanii a vyvolala nepopsatelný rozruch. Se všech stran sbíhali se zvědavci a čekali na průvod, který se zvolna blížil. Viděli odnášeti pohřební plátna a konečně spatřili samého Lazara. Toho dne mluvilo se v dalekém okolí jen o Ježíšovi; do

večera byl na nohou i Jerusalem a do Betanie hrnul se nepřetržitý proud městského lidu. Tisíce uvěřily v mesiánské poslání Ježíšovo. Velerada zuřila, zakazovala, vše nadarmo; nikdo si jejích hrozeb ani nevšiml. A mělo být ještě hůře.

Počátkem března²⁴⁾ konali židé svátek Purim. Vděčně vzpomínali na dobrodiní, jež jím prokázala hrdinná Ester. Vyдалa v nebezpečí vlastní život, aby zachránila národ. Slavnost byla ve veliké oblibě a lákala do Jerusalema četné zástupy poutníků. Bylo se také nač dívatí.²⁵⁾ V chrámě se čtla vítězná kniha Ester²⁶⁾ a radostná nálada se přelévала i na ulici. Městem procházela jásavá hudba, po náměstích se proháněly pestře zdobené postavy. Na střechách trčely šibenice, na kterých se houkala slaměná podoba Amanova.

Také letos přicházely se všech stran větší nebo menší hloučky věřících a jerusalemských obchodníků slibovali si bohaté zisky. Těšili se marně. Jakmile poutníci zaslechli o Lazarovi, opouštěli město a chvátali do Betanie, která byla jen $\frac{3}{4}$ hodiny od Jerusalema. Chrám zel prázdnotou; nebylo skoro nikoho, kdo by velebil Mardochea a provolával hanbu lstivému Amanovi.

Zcela jinak bylo v Betanii. Jak se dovídáme z evangelia (Jan 11, 45), působil zázrak jako blesk s jasného nebe. O jeho pravdivosti nebylo možno pochybovat; svědků bylo příliš mnoho a stále se hlásili noví. Řady přátel Ježíšových rostly jako lavina.²⁷⁾ Šťastní poutníci nemlčeli

24) Přesně 14. a 15. dne měsíce Adaru, který zabíral polovinu února a března.

25) Slavnost původně náboženská stala se v době Kristově jakýmsi židovským masopustem.

26) Jer. Megilla 70 d.

27) Latinský překlad (Jan 11, 45) zatemnil poněkud účinek zázra-

a po návratu do Jerusalema vypravovali všude o svých hlubokých dojmech. Cesta do Betanie hemžila se po celý den četnými chodci.

S netajeným vztekem pozoroval Kaifáš z chrámu tento nezvyklý obraz²⁸⁾ a v jeho duši se rodila myšlenka zrovna ďábelská. Zázraku popřítí nemohl, protože prázdný hrob mluvil příliš hlasitě. Věřiti nechtěl; žilo se mu pohodlněji v domněnce, že smrtí vše končí, jak učili saduceové.²⁹⁾ Dlouho uvažoval, konečně mu zasvitla blahá naděje. Proč by se nemohl opakovati v dějinách osud Amanův? Ohrožuje-li Ježíš Kaifášovu budoucnost, musí zemřítí.³⁰⁾ Je pravda, až dosud se o to pokoušel marně;³¹⁾ dnes bude šťastnější, protože půda je lépe připravena.

Napadlo ho, aby se netázal nikoho a jednal samostatně. Chránová stráž je dosti silná, aby se zmocnila nenáviděného Galilejského. Po každé tuto myšlenku zapudil. Ohled na vlivné farizeje vázal mu ruce. Lpěli dosud celou duší na zákoně Mojžíšově; proto by nesvolili, aby Ježíš byl utracen bez právního rozsudku.³²⁾

Zašel k Annášovi a přednesl návrh na svolání Velerady.

ku. Podle řeckého originálu uvěřili *všichni*, kteří přišli a událost na místě studovali.

²⁸⁾ Cesta běžela údolím cedronským a z chrámu bylo ji dobře viděti.

²⁹⁾ Srv. Mar. 12, 18. Také Kaifáš byl stoupencem jejich neblahé sekty.

³⁰⁾ Právě této podobnosti dovolává se Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 6), aby dokázal, že sezení Velerady konalo se na svátek Purim.

³¹⁾ Jan 5, 18; 7, 30, 45; 8, 58 a 10, 31.

³²⁾ Zahn, Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 486. Také Doerr (Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlin, 1920, 11) pokládá za jisté, že hlavním důvodem bylo v tomto okamžiku vzkříšení Lazarovo.

Svého krvavého úmyslu neprozradil. Čekal najiisto, že také druzí budou míti stejnou myšlenku; možná nenávist lidu zastihne jiného. Pro jistotu otázel se také vynikajících farizeů; nenamítali nic. Proto povolal několik sluhů chrámových³³⁾ a rozeslal je po členech Vele rady. Měli se večer sejít k důležité poradě;³⁴⁾ jejího předmětu blíže neoznačil. Protože Jerusalema byl přeplněn stoupenci Nazaretského, bylo třeba jednati opatrně. Schůze měla zůstat úplně tajnou. Aby nepůsobil zbytečně rozruchu, vyhnul se místnostem, v kterých se obyčejně scházivali.³⁵⁾ Smíme-li věřiti starým pramenům, měli se výjimečně shromáždit v jeho letohrádku. Byl jižně od Jerusalema a skrýval se v bujném zelení zahrady na pahorku Džebel Abu Tór. Křesťanská tradice nazvala vršek velice vhodně *Horou zlých rad*.³⁶⁾

Slunce již zapadlo a v ulicích jerusalemských se rozložila hluboká tma. Denní ruch zvolna pohasínal, jen tu a tam bylo ještě slyšeti dovádivou hudbu. Zato v pustém údolí Ennomském bylo velice živo. Se všech stran se vynořovaly temné postavy, ztrácely se pod košatými stromy v zahradě Kaifášově a mizely v nádherně osvětlené hodovní síni, kde se měla konati porada. Na všech bylo

³³⁾ Evangelisté zmiňují se o nich častěji. Konali hrubší práce chrámové, vyřizovali potřebné vzkazy, pečovali o pořádek při bohoslužbě a vykonávali menší tresty.

³⁴⁾ Kdy se konalo památné sezení, není úplně známo. Grimm (*Das Leben Jesu*², Řezno, 1910, V, 169-170) je klade do druhé poloviny ledna; většina do února (Sýkora, *Umučení a oslavení Ježíše Krista*, Praha, 1896, 15). Ještě nejvíce se mi zamlouvá myšlenka Belserova (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 6), že schůze byla na svátek Purim.

³⁵⁾ Pravidelné schůze se konaly v blízkosti chrámu a bývaly v pondělí nebo ve čtvrtek.

³⁶⁾ Meschler, *Der göttl. Heiland*², Freiburg, 1906, 435 a Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 331.

pozorovati velikou zvědavost. Tázali se marně; jen málo jich vědělo, proč byli tak náhle povoláni a ti slibili mlčeti.

Trvalo dosti dlouho, než bylo všech³⁷⁾ 71 členů³⁸⁾ pohromadě. Většinu z nich známe i jménem.³⁹⁾ Kněžská třída měla prý 28 zástupců; mnozí z nich vedli život velice málo příkladný. O pěti synech Annášových mluvím sám talmud s hrůzou a odporem. Skupina zákonníků měla 14 členů, starších bylo 29. Jak se dovídáme z Josefa Flavia,⁴⁰⁾ bývali vybíráni větším dílem z jerusalemských zbohatlíků a cele oddáni hmotářským zásadám strany saducejské.

Konečně vstoupil i Kaifáš⁴¹⁾ a posadil se na povýšeném místě.⁴²⁾ Po východním způsobu rozložili se ostatní po

37) Doerr (Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 9) pokládá za pravděpodobné, že sezení bylo jen částečné - ač nepopírá druhou možnost. Jeho výklad se mi nezamlouvá. Nebyla-li porada všeobecná, nikdy si nevyložíme, proč byl přítomen Josef z Arimatie a Nikodem, kteří museli býti aspoň podezřelí. Sepp-Haneberg (Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1901, IV, 399) zase tvrdil, že Kaifáš svolal jen menší sbor, který měl 23 členů. Jest pravda, že směl rozhodovati také v otázkách hrdelních (Sanhedr. 1, 4 a 4, 1), avšak nepravého proroka směla souditi jen celá Velerada (Sanhedr. 1, 5).

38) Nesprávně udávají někteří spisovatelé 72; tolik členů měla židovská akademie (Sebachim 1, 3).

39) Lémann, Valeur de l'assemblée qui prononça la peine de mort contre Jésus-Christ³, Paříž, 1881, 24 n.

40) Antiqu. 18, 1, 4.

41) Význam jména je dosud pochybný. Někteří je překládají »kamenník« (Sepp-Haneberg, Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1901, IV, 404), nebo »utiskovatel« (Smith-Fuller, A Dictionary of the Bible², Londýn, 1893, I, 479); jiní v něm spatřují narážku na rodné město veleknězovo. Podle jejich dohady pocházel z Kaify na Karmelu. Delitzsch (Zeitschrift für Lutherische Theologie, 1876, 594) navrhuje čísti raději Kajjafá; etymologii nepodává.

42) Protože evangelista (Jan 11, 49) nazývá Kaifáše »jedním z

prostřeném koberci. Počala památná schůze.⁴³⁾ Velekněz uvítal shromáždění a přešel k s' tuaci, jak se v posledních dnech vytvořila. Připomněl, jak Velerada vyloučila Ježíše z náboženské obce židovské a stejným trestem pohrozila každému, kdo by uvěřil v mesiánské poslání Nazaretského. Události v Betanii však dokázaly, že jeho vliv velice podceňovali. Pod samými hradbami jerusalemskými osmělil se přestoupiti zákaz nejvyššího sboru. Dosavadní prostředky se neosvědčily; třeba užiti ráznějších. Svou promluvu zakončil důtklivou výzvou: »Co děláme,⁴⁴⁾ protože tento člověk⁴⁵⁾ činí mnoho divů. Necháme-li ho tak, všichni uvěří v něho; i přijdou Římané a vezmou naše místo i národ« (Jan 11, 47-48).

Zastavme se na chvíli u slov Kaifášových a projdeme v duchu jejich bohatý obsah.

Velerada neměla se teprve zabývatí otázkou, má-li se proti Spasiteli vystoupiti; to pokládal velekněz za samozřejmé. Měla navrhnouti účinné prostředky, jak nepohodlného kazatele navždy umlčeti.

Príznačným je způsob, jakým Kaifáš svůj návrh odůvod-

ních«, domníval se Godet (Commentaire sur l'évangile de s. Jean⁴, Neuchatel, II, 152), že toho dne nepředsedal. Jeho výklad se mi nezamlouvá. Spíše bych řekl, že schůze měla ráz přátelský; proto se tolik nedbalo ustálených forem.

43) Hofmann (Das Leben Jesu nach den Apokryphen, Lipsko, 1851, 331) otiskl podrobný protokol tohoto sezení. Je psán hebrejsky a byl nalezen v mramorové skřínce nedalek Neapole. Je pozdějším padělkem.

44) Některé latinské rukopisy čtou »co uděláme«, řecké »co děláme«. Právem. Slova nejsou tak otázkou jako spíše údivem a zvoláním.

45) Někteří exegeté viděli v slovech potupu Spasitelovu. Nemám v úmyslu býti obhájcem Kaifášovým. Pozdější události dokázaly, že byl schopen ještě horších věcí. Jsem však přesvědčen, že Kaifáš v své řeči Ježíše jmenoval; proto mohl užiti na konci těchto slov.

ňoval. Nepopíral zázraků Ježíšových,⁴⁶⁾ ale také neuznal jejich božského původu.⁴⁷⁾ Zato tím důrazněji upozornil na hrozné následky, bude-li Velerada postupovati tak polovičatě. Úmyslně nanášel temnější barvy, aby učinil hlubší dojem. Řady stoupenců Ježíšových porostou, až celý národ přejde do jeho tábora. Provolají ho králem a podají Římanům vítanou záminku, aby ještě více omezili jejich samostatnost. Velerada přijde o poslední zbytek moci, kterou si dosud uchovala. Vítězné vojsko rozdupe národ a království Davidovo sklesne na pouhou provincii.

Kaifáš sotva věřil tomu, co tvrdil.⁴⁸⁾ Věděl až příliš dobře, že Spasitel odmítl dosud po každé královskou důstojnost, kterou mu nabízeli. Jeho slova byla vypočtena pro farizeje, kteří viděli v Římu stále nebezpečí. Velekněz sotva tušil, jak hluboko nám dal nahlédnouti do své saducejské duše. S nadvládou římskou byl úplně spokojen, protože mu pomohla přitlačit ke zdi mnohem silnější farizeje. Lekala ho jen myšlenka, aby při možném převratu (mesíánském) nepřišel o svůj výnosný úřad. Blaho národa bylo mu vedlejší; proto je položil

46) Spitta (*Das Johannes-Evangelium als Quelle der Geschichte Jesu*, Göttingen, 1930, 255) tvrdil, že těchto slov nemohl promluvit nepřítel Ježíšův; proto je pokládal za smyšlenku některého křesťana. Dobře mu odpověděl Kuinoel (*Evangelium Joannis*, Lipsko, 1812, 503), že »divy« (*σημεια*) nejsou po každé projevem božské moci. U sv. Matouše (24, 24) nazývá Kristus tímto jménem podvodné divy Antikristovy.

47) Jak si farizeové vykládali divy Spasitelovy, dovidáme se častěji z evangelií. Podle Mat. 12, 24 je připisovali samému ďáblu.

48) Godet (*Commentaire sur l'évangile de s. Jean*⁴, Neuchâtel II, 151) a Fillion (*L'évangile selon s. Jean*, Paříž, 1897, 236) pokládali za možné, že obava veleknězova byla míněna vážně; jejich důvody však nepřesvědčují.

teprve na druhé místo.⁴⁹⁾ Na zájmy náboženské v tu chvíli ani nevzpomněl;⁵⁰⁾ úmyslně se vyhnul této ožehavé otázce, protože hy byla vedla k rozkolu v samé Veleradě.⁵¹⁾

Po těchto poznámkách můžeme sledovati dále vývoj událostí.

Kaifáš domluvil a jeho slova vyvolala bouři souhlasu. Počala debata, ale tvář veleknězova se víc a více zachmuřovala. Viděl, že chybil. Schůze byla svolána příliš narychlo a protichůdné strany se nemohly napřed dohodnout o společném postupu. Jejich mínění se velice rozcházela. Navrhovali četné prostředky, ale ani jediný se nezmínil o smrti Ježíšově; kdo na ni myslil, bál se osudné slovo pronést, aby naň nepadla odpovědnost. Zvláště farizeové zklamali úplně. Obava o přízeň lidu zavírala jim ústa; již před několika lety přičinili se o smrt Jana Křtitele (srv. Mat. 21, 24n) a dosud jim toho lid nezapomněl. Jiní ukazovali na všeobecnou známost zázraků Ježíšových, kterých nelze jen tak odbýti; někteří se báli bouří v Galilei, kde měl Spasitel nejvíce stoupenců. Velerada zakolísala; rozvážnější počali se zastávat Ježíše a zrazovali před ukvapením. Josef z Arimatie (Luk. 23, 51) protestoval s Nikodemem (Jan 7, 50-51) proti nezákonnému postupu, bude-li bez předchozího vyšetřování vynesena rozsudek.

49) Ještě jasněji vyslovuje tuto myšlenku původní text řecký: ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.

50) Proto neužil ani slova λαός, které označovalo Izraelity jako národ vyvolený; jsou mu jen jednotkou politickou (ἔθνος), jako ostatní pohané.

51) Jak velice se různily náboženské představy farizeů a saduceů a jak snadno docházelo k roztržce, vidíme v Skutcích apoštol. (23, 7n). Podobně tvrdí i Calmès, L'évangile selon s. Jean, Paříž. 1904, 337.

Kaifáš poslouchal chvíli mlčky. Jakmile zpozoroval, že se vážky kloní ve prospěch Ježíšův, zlostně vybuchl: »Vy nic nevíte, ani na to nemyslíte, že je vám prospěšno, aby jeden člověk zemřel za lid, a ne aby celý národ zahynul« (Jan 11, 49-50).

Slova Kaifášova až překvapují. Bez obalu prohlašuje bázlivou kolísavost Velerady za nedostatek. Váhají, protože dosud nedomyslili. Jediným možným východiskem je smrt Ježíšova;⁵²⁾ vše ostatní zůstane ranou do vody.⁵³⁾ Také po stránce obsahové je výpověď Kaifášova velice pozoruhodná; ukazuje, jak mohlo dojít k Velikému pátku. Nešlo o právo a spravedlnost; rozhodujícím měřítkem měl býti osobní prospěch. Otázka viny pošinuta úplně stranou; po prvé se tu setkáváme se zásadou: »Účel posvěcuje prostředky.«⁵⁴⁾

Kaifáš netušil, že v tu chvíli promluvil jeho ústy Duch svatý; ani my bychom to nevěděli, kdyby nás na to neupozornil sám evangelista. Praví doslova: »To však neřekl sám ze sebe, nýbrž jsa toho roku⁵⁵⁾ nejvyšším knězem, prorokoval, že Ježíš měl umřítí za národ, a nejen za národ, nýbrž aby shromáždil vjedno také ty dítky Boží, které byly rozptýleny« (Jan 11, 51-52).

52) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 4.

53) Kaifáš - patřil k saducejům, o kterých nám dochoval Josef Flavius obraz velice málo lichotivý. Jejich chování bylo neurvalé; ani k svým stoupencům neměli lásky a jednali s nimi jako s cizinci (Bellum 2, 8, 14). Při soudech bývali ještě bezohlednější než sami farizeové (Antiqu. 20, 9, 1).

54) Lagrange, L'évangélie de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 410.

55) Evangelistova poznámka (Jan 11, 51), že Kaifáš byl veleknězem »toho roku«, zavdala podnět k četným vědeckým sporům. Jistě nesprávně rozuměl větě sv. Jeronym (In. Matth. 26, 57; ML 26, 209), že Kaifáš zastával svůj úřad pouze jediný rok; z dějin se

Vidím, jak po tvé tváři přelétl úžas. Nechápeš, jak by mohl Duch svatý schvalovati největší zločin, kterého se kdy člověk dopustil. Mimoděk tě napadá trapná pochybnost, proč trestal Bůh národ izraelský, splnil-li smrtí Kristovou jen jeho svatou vůli. Lekáš se zbytečně. Ve výroku Kaifášově musíme přesně rozlišovati dva prvky: vražedný návrh a *slova*, kterými velekněz svou myšlenku pronesl. První byl smutným plodem jeho převráceného srdce a proto hříchem. Jinak je tomu se slovy. Bůh sám vedl nehodného kněze, aby použil právě takových slov, poněvadž tak dobře vyjadřovala účel vykupitelské smrti Kristovy.⁵⁶⁾

Odvaha Kaifášova zapálila. Výtku, kterou vmetl Velehradě do tváře, působila; nikdo nechtěl býti zpátečníkem a slabochem.⁵⁷⁾ Při hlasování usneseno zdrcující většinou, aby Ježíš byl usmrcen; jak ortel provésti, ne-

dovídáme, že byl veleknězem od 18-36 po Kr. Jiní šli ještě dále a vinili evangelistu z omylu. Pěkně jim odpovídá Tillmann (Das Johannes-evangelium übersetzt und erklärt⁴, Bonn, 1931, 223): »Kdo věděl tolik o zvycích židovských, jistě znal také trvání úřadu velekněžského.« Většina moderních exegetů vidí v poznámce Janově pouhé upozornění, že věčně památného roku byl veleknězem Kaifáš. Z katolíků jmenuji aspoň Knabenbauera (Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 368), z protestantů Zahna (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 487). Ostatně máme nepopíratelné důkazy, že v době Kristově trvala důstojnost velekněžská opravdu jediný rok a byla pronajímána tomu, kdo nabídl nejvíce (Antiqu. 18, 2, 2); proto Iká babyl. traktát Joma (9 a): »Kněžská důstojnost kupovala se za peníze a velekněží se střídali každých dvanácte měsíců.« Aspoň museli býti znovu potvrzeni (Joma 8 b). Celou otázku probírá všestranně Holzmeister, Zeitschrift für kathol. Theologie, 1920, 306-312.

⁵⁶⁾ Tak na př. Knabenbauer, Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 368.

⁵⁷⁾ Kolikrát se již opakovala v dějinách taktika Kaifášova! Církev by neměla tolik nepřátel, kdyby bylo méně lidské bázně!

bylo však stanoveno.⁵⁸⁾ Na Spasitele vydán zatykač a slíbena odměna každému, kdo by prozradil místo jeho pobytu.⁵⁹⁾

Vítězství Kaifášovo bylo dokonalé. Protest Josefa z Arimatie (Luk. 23, 51), Nikodema (srv. Jan 7, 50) a snad i Gamaliele (srv. Skutky 5, 34n) vyzněl naprázdno.⁶⁰⁾ Pěkně dodává k celé události sv. Augustin:⁶¹⁾ »Velekněží a farizeové svolali radu a pravili: »Co děláme?« A přece neřekli: »Věřme!« Tito zlotřilí lidé úsilovněji přemýšleli, jak by uškodili a zahubili, než jak by sami unikli záhubě... Báli se ztráty časného zisku, na život věčný ani nepomyslili; na konec pozbyli obojího.«

Velerada se rozešla, ale ani přátelé Ježíšovi nelenili. Časně zrána pospíšil Josef z Arimatie za milovaným Mistrem a pověděl mu o včerejším rozhodnutí.⁶²⁾ Kristus opustil nevděčné Judsko a odešel tajně do města Efrema (Jan 11, 54), vzdáleného 25 km severovýchodně od Jerusalema;⁶³⁾ na jeho troskách rozkládá se dnes rozkošná vesnička Tajjibeh.⁶⁴⁾ Leží na kopci, z kterého

58) Doerr, Der Prozess, Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlin, 1920, 14.

59) Doerr, tamtéž.

60) Židovští spisovatelé pokoušejí se svaliti všechnu vinu na Piláta. Friede (Der Kreuzestod Jesu, Berlin, 1914) na př. »dokázal«, že Velerada neučinila proti Spasiteli nic; musel však obětovati celý Nový zákon a evangelisty nazvati lháři. Otázku probírá pěkně Aicher, Der Prozess Jesu, Bonn, 1929, 23 n.

61) In Joannis evang. tract. 49, 26; ML 35, 1757.

62) Tak se domnívá Kralik (Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 350) a jeho dohad je velice pravděpodobný.

63) Podle Josefa Flavia (Bellum 4, 9, 9) leželo na blízku starozákonního Betelu.

64) Nesprávně je hledal Caspari (Chronologisch-geographische Einleitung in das Leben Jesu, Hamburk, 1869, 158) v údolí Fará a Ollivier (La passione, Řím, 1892, 32) dokonce za Jordánem.

je viděti do širého okolí; proto bylo možno vyhnouti se včas hrozícímu nebezpečí. V skalách bylo mnoho přirozených a umělých jeskyň, které usnadňovaly úkryt. Na východě se rozkládala poušť, kde mohl Ježíš nerušeně rozmlouvati se svými učedníky.⁶⁵⁾

⁶⁵⁾ Protože Kristus chtěl býti ve všem roven nám lidem, neužíval pravidelně své božské vševědounosti; řídil se poznáním lidským.

Ježíš se skrýval již skoro celý měsíc v tichém Efremu⁶⁶⁾ a poučoval apoštoly. Zato v ostatní Palestině byli velice rozechvěni. Každého večera vycházely hloučky mužů na okolní návrší a pozorovali oblohu; jakmile zazáří úzký srpek nového měsíce, budou za čtrnáct dní velikonoce.⁶⁷⁾ Konečně zaplály na kopcích ohně, kterými ohlašovala Velerada blížící se svátky. Zemí probíhali rychlí poslové a volali poutníky k daleké cestě do Jerusalema.

Srdce Ježíšovo sevřela prudká bolest; rozhodná hodina se přiblížila. Pro všechny měly být velikonoce dnem radosti; jemu přinesou strašlivou smrt.

Již neměl stání. Ještě jednou chtěl spatřiti všechna místa, kde tolik vykonal pro spásu lidstva. Opustil útulný Efrem a zabočil k západu.⁶⁸⁾ Asi po dvou hodinách stanuli na veliké silnici, která spojovala hlavní město s Galileou. Nešli do Jerusalema, obrátili se k severu. Přes Sichem a Samaří kráčeli zvolna do roviny Esdrelonské (Luk. 17, 11), která se zvala rájem Palestiny. Na polích se vlnila bohatá úroda, tu a tam klonil již ječmen svoje

⁶⁶⁾†Tillmann (Das Johannesevangelium überetzt und erklärt⁴, Bonn, 1931, 228) omezil pobyt Spasitelův jen na několik dní; našel velice málo stoupenců.

⁶⁷⁾ Jak svědomitě se dala taková pozorování a jak přísně vyšetřovala Velerada svědky, ličí názorně Schaumberger, Biblica, 1928, 48 n.

⁶⁸⁾ Nesprávně tvrdí Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 7), že z Efremu šel přímo do Jericha. Přehlédl údaje ostatních evangelistů.

zlaté klasy.⁶⁹⁾ Konečně došli na pahorek, z kterého bylo viděti Nazaret. Ježíš se mimoděk zastavil. Zahleděl se na bílé domky, které vykukovaly z bujné zeleně zahrad a jeho duši letěly vzpomínky z mládí. Tam žil šťastně se svou matičkou a tam pochoval svatého pěstouna. Dnes vidí městečko naposledy a z jeho očí vyhrkly slzy. Teprve po chvíli sklonil smutně hlavu a vydal se na další cestu.

Všimněme si zatím Kristova roucha.⁷⁰⁾ Spodní šat byl z bílé bavlny.⁷¹⁾ Podobal se dlouhé košili s krátkými rukávy; sahal až po kotníky. U krku býval volný. Jak poznamenává evangelista (Jan 19, 23), nemělo roucho švů; bylo z jediného kusu.⁷²⁾ Utkala je svému Synovi Maria Panna, dokud byl ještě dítětem;⁷³⁾ podle zbožné legendy rostlo se Spasitelem a teprve pod křížem dostalo se do rukou římských vojinů.⁷⁴⁾ Pás byl z obyčejné vlny; přes ramena měl přehozený plášť. Byl čtyřhranný a utkán z ovčí vlny zbarvené na červeno. V rozích visely

69) Sklízí se v Svaté zemi opravdu kolem velikonoce. Po starém zvyku (Lev. 23, 9 a násl.) obětoval kněz v druhý svátek velikonoční Pánu Bohu ječmenný snopek - jako prvotiny.

70) Heim, Unser Herr Jesus von Nazareth², Kolín, 1899, 68 n.

71) Na posvátném rouchu trevirském nelze již přesně rozeznati ani barvu ani látku, z jaké bylo utkáno.

72) Podobalo se tedy rouchu kněžskému, o kterém tvrdí totéž Josef Flavius (Antiqu. 3, 7, 4). Takové umění nevymřelo na východě dodnes. Srv. Rosenmüller: Das alte und neue Morgenland, Lipsko, 1812, V, 273.

73) Srv. Euthym, In Matth. 27, 35; MG 129, 723.

74) Chová se jako vzácná památka v Trevíru, kam prý je darovala sv. Helena. Vpředu je dlouhé 148 cm, vzadu 157 cm; široké dole 109 cm, nahoře jen 70 cm. Rukávy jsou dlouhé 46 cm, široké 33 cm. Srv. Beissel, Geschichte des hl. Rockes², Trevir, 1889; Willems, Der hl. Rock zu Trier¹⁶, Trevir, 1891 a Čečetka, Dějepis svatých rouch v dómě trevirském, Obrana, VI (1891), 52 n.

bílé třapce, upevněné modrými proužky.⁷⁵⁾ Na nohou měl kožené sandály; byly připevněny dvěma řemínky. Jeden procházel mezi palcem a sousedním prstem, druhý objímal patu; v nártu se svazovaly. Hlavu kryla bílá rouška, která se turbanovitě ovíjela a chránila před úpalem slunečním.

Po zaprášené silnici ubývalo cesty jen velice zvolna. Naši poutníci vrátili se po jižních hranicích galilejských a nedaleko Skytopole překročili Jordán.⁷⁶⁾ Nebyli již sami. Se všech stran přicházely hloučky poutníků, slévaly se v zástupy a táhly s Ježíšem k Jerusalemu (Mat. 19, 2). S nimi šlo velké množství chorých a nemocných, kteří čekali od zázračného proroka uzdravení. Nespoléhali nadarmo. Skoro se zdálo, jako by Spasitel plýtlv dobrotou. Jeho poslední cesta měla být poseta růžemi nezištné lásky k bližnímu. Nadšení rostlo a do tichých nocí rozléhaly se daleko zbožné zpěvy. Škoda jen, že se nepodívali v tu chvíli pozorněji do Kristovy tváře. Spatřili by v ní hluboký smutek; to vzpomněl na Veliký pátek a vášnivé výkřiky: »Ukřížuj, ukřížuj ho!«

Také farizeové dověděli se brzy o jeho cestě a vmísili se mezi poutníky; odložili i dlouhé třapce, aby se neprozradili.⁷⁷⁾ Zato měli ustavičně svou kořist na očích, aby jim neunikla. Vystoupiti veřejně se neodvážili; báli se

⁷⁵⁾ Nařídil je sám Bůh (Num. 15, 37-40). Měly židům připomínati, že jsou národem vyvoleným. Po nich poznala Samaritánka (Jan 4, 9), že Ježíš je Izraelitou.

⁷⁶⁾ Tak Mat. 19, 1, a Mar. 10, 1. Caspari (Chronologisch-geographische Einleitung in das Leben Jesu, Hamburk, 1869, 158) popíral Ježíšův přechod do Zajordání. Výpovědi evangelistů však nepřipouštějí nejmenší pochybnosti.

⁷⁷⁾ Jak se dovidáme z evangelia (Mat. 23, 5), nosili farizeové delší třapce než ostatní židé; chtěli tak ukázati větší lásku k zákonu Mojžíšovu.

Galilejců. Několikrát se pokusili polapiti Ježíše v řeči; proto mu předkládali nebezpečné otázky. Na jejich zdánlivou pochybnost o propouštění manželek odpověděl tak, že mu nemohli nic vytýkati (Mat. 10, 2n). Mnohem choulostivější byla otázka, kdy přijde království mesiánské (Luk. 17, 20n); také tomuto úskoku se Kristus vyhnul. Apoštolé jásalí a v jejich duši ozývala se stále hlasitěji blaživá myšlenka na velikou říši. Tolik zázraků nevykonával Kristus ještě nikdy; nadšené volání zástupů ukolébalo je v sladký sen a v duchu si již malovali křesla, na která brzy zasednou. V této domněnce je utvrdila událost, která se stala cestou. Po odchodu bohatého mladíka tázal se Petr: »Hle, my jsme opustili všechno a šli jsme za tebou; co tedy za to dostaneme?« (Mat. 19, 27). S nekonečnou láskou pohlédl Ježíš na svoje učedníky a odpověděl: »Vpravdě pravím, že vy, kteří jste mne následovali, při znovuzrození, kdy Syn člověka zasedne na slavném trůnu svém, seděti budete i vy na dvanácti trůnech, soudíce dvanáct pokolení izraelských.«⁷⁸⁾ Na chvíli se odmlčel. Jeho svaté oko zabloudilo do budoucnosti. Viděl milióny duší, které pro jeho lásku pohrdnou světem a jeho rozkošemi. I těm bude štědrým odplatitelem; proto dodal: »Vpravdě pravím vám: Není nikoho, jenž opustil dům nebo bratry nebo sestry neb otce neb matku nebo děti nebo pole pro mne a pro evangelium, aby nedostal stokrát tolik; nyní v tomto věku, domy a bratry i sestry a matky i děti a pole, a to i přes pronásledování a v budoucím věku život věčný« (Mar. 10, 29-30). Oči apoštolů zazářily. Kristova slova utkvěla jim hluboko v duši a tvořila hlavní bod jejich rozhovorů. Ani nepozorovali, že se značně opozdili. Teprve po chvíli vzpo-

⁷⁸⁾ Mat. 19, 28. Kristus mluvil o bohaté odplatě, jaké se jim dostane při posledním soudu.

mněli si na Mistra. Byl kus před nimi. Stál a zdálo se, jako by bojoval s neviditelným nepřítelem a chtěl uniknouti čemusi strašnému. Konečně pohlédl k modrému nebi, sklonil pokorně hlavu a rozhodně vykročil. Apoštoly naplnil tento pohled tajemnou bázni (Mar. 10, 32), která zachvacovala i okolní zástupy. Mimoděk si vzpomněli na Veleradu a zatykač, který byl vydán.⁷⁹⁾

Pojednou se Ježíš zastavil a počkal na apoštoly. Šli jaksi nesměle; čekali, že budou opět pokárání pro svoje marnivé myšlenky.⁸⁰⁾ Báli se zbytečně. Když došli, odvedl je poněkud stranou a pravil k nim smutně:⁸¹⁾ »Hle, bereme se vzhůru do Jerusalema a dokoná se tam všechno, co psáno jest proroky o Synu člověka; bude totiž vydán velekněžím a zákoníkům a ti odsoudí jej na smrt a vydají ho pohanům; i budou se mu posmívati a na něj plivati a když ho zbičují, zabijí ho; ale - a hlas Kristův zmohutněl - třetího dne vstane z mrtvých« (Mat. 20, 17 a 18; Mar. 10, 32-34; Luk. 18, 31-33).

Domluvil a šel dále. Ani tato vážná slova nezviklala apoštoly v jejich smělých nadějích. Sám evangelista přiznává: »Oni však nesrozuměli z toho ničemu a bylo to slovo skryto před nimi, a nepoznali, co bylo řečeno« (Luk. 18, 34). Nedivme se jim! Čím pevněji věřili v

79) Fillion (L'évangile selon s. Jean, Paříž, 1897, 186) se domnívá, že Ježíše poháněla touha po Kalvarii. Nepochybují o lásce Kristově; ale přece pokládám svůj výklad za přirozenější. Byla to jakási obdoba strašného boje v zahradě getsemanské.

80) Stalo se to již několikráte, jak vypravují sami evangelisté. Srv. Mat. 18, 1; 20, 25 n; Luk. 17, 10.

81) Byla to třetí předpověď Spasitelova: první se stala hned po vyznání Petrově (Mat. 16, 21; Mar. 8, 31; Luk. 9, 22); druhá brzy potom v Galilei (Mat. 17, 22; Mar. 9, 30; Luk. 9, 44). Evangelisté se o nich zmiňují úmyslně. Chtěli čtenářům dokázati, že se Ježíš nestal obětí nástrah židovských. Trpěl, protože sám chtěl. (Is. 53, 7, 10).

mesiánskou důstojnost Ježíšovu, tím méně pochybovali o jeho vítězství (Jan 12, 34 a Luk. 24, 21). Proto nerozuměli. Jakub a Jan navedli dokonce svou staříčskou matku Salome, aby se za ně přimluvila a zajistila jim dvě nejpřednější místa v království mesiánském (Mat. 20, 20 až 28).

U Betabary překročili Jordán a obrátili se k Jerichu; okolní krajina stála právě v nejkrásnějším květu.⁸²⁾ V bujné trávě skláněly hlavinky červené sasanky a bílé lilie. U pramene Eliseova kvetly rozkošné háje olean-drové a vydechovaly do širého okolí sladkou vůni. Cestu vroubilo hojné trní a Spasitel se při pohledu na jeho pichlavé keře otřásl. U městské brány uzdravil Ježíš slepce (Luk. 18, 35) a zůstal na noc u bohatého Zachea (Luk. 19, 1-10). Teprve druhého dne ubíral se dále. Při východu z města vrátil zrak dvěma slepčům (Mat. 20, 29 až 34); jeden z nich byl Bartimej, syn Timeův (Mar. 10, 46-52). Cesta dosti stoupala⁸³⁾ a probíhala pustou krajinou. Okolní vápencové skály sálaly horkem a ztěžovaly pochod. Teprve po pěti hodinách zahlédli před sebou Betanii, vzdálenou od Jerusalemu 4 km.⁸⁴⁾ Poutnické zástupy ubíraly se dále; protože se blížila sobota, zůstal Spasitel u Lazara a jeho svatých sester.

Bylo v pátek odpoledne, 8. nisanu,⁸⁵⁾ šest dní před velikonocemi.

82) Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 208.

83) Proto v podobenství o milosrdném Samaritánu pravil Spasitel, že poutník »sestupoval« z Jerusalema do Jericha. Luk. 10, 30.

84) Na památku Lazarovu sluje dnes El-Azarich; ve 4. a 5. stol. Lazarium. Revue bibl. 1914, 438.

85) Exegeté se prou, kdy vlastně přišel Ježíš do Betanie. Pro pátek se rozhodl: Le Camus-Keppler (Leben unseres Heilandes Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 239 n), Sýkora (Umučení a oslavení P. Ježíše, Praha, 1896, 21), Grimm (Geschichte des Leidens Jesu²,

Zatím bylo v Jerusalemě velice živo. Se všech stran přicházeli poutníci, aby se očistili a směli požívatí velikonočního beránka.⁸⁶⁾ Všichni vzpomněli na Ježíše a hledali ho v chrámě a v okolních budovách. Pátrali marně. Proto se klonili k domněnce, že se snad dal zastrašiti výnosem Velerady a na svátky ani nepřijde (Jan 11, 55 a 56). Teprve k večeru dorazili poutníci z Betanie a přinesli radostnou novinu o pobytu Spasitelově.

Řezno, 1903, I, 346) a Belser (*Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 12). Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 423) se domnívá, že v pátek přišel jen do okolí Betanie, přespal po východním zvyku pod širým nebem a teprve v sobotu ráno vešel do vesničky. Protože židé v sobotu neradi cestovali, dávám přednost prvnímu výkladu.

⁸⁶⁾ Beránka směli jísti jen ti Izraelité, kteří byli před zákonem čisti (Num. 9, 10 a 2. Par. 30, 17). Některé očisty bylo možno vykonati jen v chrámě; proto přicházeli do Jerusalema o několik dní dříve.

V domě Lazarově⁸⁷⁾ byli velice překvapeni, když vešel Ježíš a s ním apoštolé. Uvítali je srdečně a Lazar použil vhodné příležitosti, aby znova poděkoval svému dobrodinci. Zato Marta byla ve velkých rozpacích. Slušelo se, aby Spasitele pohostila; ale ať počítala jakkoli, pro třináct mužů přichystané zásoby nestačily.⁸⁸⁾

87) Sv. Matouš (26, 6-13) a sv. Marek (14, 3-9) nejmenují ani Lazara ani jeho sestry. První asi proto, poněvadž psal pro židy a nechtěl poštvati Veleradu proti rodině, která tolik učinila pro Spasitele; sv. Marek, poněvadž Římanům na jméně nezáleželo. Zcela jinak sv. Jan. Po pádu Jerusalema nehrozilo již rodině žádné nebezpečí; proto mohla býti jmenována. Evangelista chtěl také dokázati, že slib Ježíšův se splnil doslova; o činu Mariině se vypravovalo skutečně po celé církvi. Srv. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 20.

88) První dva evangelisté (Mat. 26, 6 a Mar. 14, 3) spojili vypravování o hostině se zrádným návrhem Jidášovým; podle toho se mohlo zdáti, že Ježíš byl pomazán teprve v úterý svatého týdne. Aby zabránil nedorozumění, upozornil sv. Jan (12, 1), že se hostina konala již šest dní před velikonoce. Chceme-li však určit dobu přesněji, exegeté se rozcházejí. Takové hostiny konaly se obyčejně v sobotní poledne (Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1924, II, 202), jak dosvědčuje Josef Flavius (*Vita* 54); tento výklad nemá však stoupenců. Na sobotu večer ji klade Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 21), Grimm (*Das Leben Jesu*², Řezno, 1900, V, 348), Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 490) a Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž 1930, 423); na páteční večer Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 20). Tento výklad se mi zamlouvá ještě nejvíce. V sobotu bylo v Betanii již příliš mnoho poutníků, kteří přišli za

Proto vyšla ze světnice a vzala s sebou také Marii,⁸⁹⁾ aby se poradily. Přemýšlely marně. Slunce se klonilo k západu a s východem první hvězdy počínal sobotní klid.⁹⁰⁾ Ani při nejlepší vůli nemohly již vykonati, čeho bylo třeba. A nemíti hostinu? Marta se při této myšlence zarděla; vyrostla v zemi, kde se pokládalo za hřích nepopřáti si v sobotu hojného občerstvení.⁹¹⁾ Obě sestry nevěděly si rady. Konečně vzpomněly na bohatého Šimona. Říkalo se mu Malomocný⁹²⁾ a byl s jejich rodinou spřátelen. Strojival rád nákladné hostiny a miloval Spasitele. Maria měla vše dojednatí.

U Šimona přijali zprávu s velikou radostí. Pozvali také Lazara; Maria a Marta se nabídly, že budou přisluhovatí.⁹³⁾

Spasitelem a Kristus měl sotva tolik volného času, aby se mohl zúčastniti hostiny.

89) Exegeté pochybují, je-li Maria, sestra Lazarova, totožná s Marií hříšnicí (Luk. 7, 36-50) a s Marií Magdalskou (Luk. 8, 2). Holzmeister (*Zeitschrift für kathol. Theologie*, 1922, 402 n) se snažil dokázati, že tradice mluví proti jejich totožnosti; jeho důvody však úplně nepřesvědčují.

90) U židů počínal den předcházejícím večerem; nesmělo se tedy pracovati, jakmile vyšla v pátek první hvězda. Mezi zapovězené práce počítána tehdy i příprava pokrmů.

91) V talmudu opakuje se tato myšlenka bezpočtu: »Ve svátek má každý buď jísti a pítí nebo seděti a studovati«, praví Pesachim (68 b). Jinde (Midraš k Velepísni 5, 16) čteme: »Jak máš světiti sobotu? Jez, pij a oblec se v pěkné roucho!«

92) Proč, nevíme. Knabenbauer (*Comment. in Evang. sec. Matth.*, Paříž, 1893, II, 393) se domníval, že byl kdysi opravdu malomocný. Schlatter (*Der Evangelist Matthäus*, Stuttgart, 1929, 735) pokládá tento dohad za upřilíšený. Podobných jmen známe velice mnoho; někdy byla jen přezdívkou, jindy se dědila po otci.

93) Strack-Billerbeck (*Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1922, I, 480) tvrdí, že dobrý mrav nedovoľoval, aby ženy při hostině přisluhovaly (Kidduš 70 a). To však pla-

V ustanovenou hodinu přišel Ježíš a s ním Lazar a apoštolé. Na prahu je uvítal hostitel. Po tehdejších zvyku políbil každého a poručil umýti jim nohy.⁹⁴⁾ Polil jim hlavu vonnou mastí a uvedl je do předsíně, kde měli počkati na ostatní. Posadili se. Sluhové jim nalili na ruce trochu vody⁹⁵⁾ a podali pohár vína. Před pitím se říkala modlitba: »Buď veleben Hospodin, Bůh náš a král světa, jenž stvořil plod révy!« Potom požili hosté něco lehčího a na dané znamení vešli do hodovní síně.

Byla již krásně vyzdobena. Podlahu kryl koberec, na stěnách visely věnce a žhavé uhlí vydechovalo příjemnou vůni.⁹⁶⁾ Uprostřed byl nízký stůl, kolem dokola pohovky, na které se měli položit.⁹⁷⁾ Nade vším se houvalo několik lamp a zalévalo sň jasným světlem.

Hospodář poručil, aby rozsvítili sobotní lampu; mívala obyčejně podobu sedmiramenného svícnu.⁹⁸⁾ Sluhové postavili před každého malý stolek, na něj pohár vína a znova umyli všem přítomným ruce. Hostitel vzal chléb, pohlédl vroucně k nebesům a pravil: »Požehnán buď Hospodin, Bůh náš a král celého světa, jenž vyvedl chléb ze země!«⁹⁹⁾ Když ostatní odpověděli »Amen«, roz-

tilo jen v cizí společnosti. V rodinách a v přátelském kroužku se mohly objeviti. Proto vypravuje evangelista (Mat. 8, 15), že uzdravená tchyně Petrova vstala a posluhovala.

⁹⁴⁾ Sandály se nechaly v předsíni, aby snad jimi nepotřísnil koberec.

⁹⁵⁾ Tosefta Berakót 4, 8.

⁹⁶⁾ Sypali na ně kadidlo neb jiné voňavky.

⁹⁷⁾ V době Kristově židé při stole neseděli; leželi na pohovkách, levým loktem se opírali o měkký polštář. Hlava byla obrácena ke stolu, nohy ke stěnám.

⁹⁸⁾ To se však muselo státi ještě před východem první hvězdy; přestupník mohl býti ukamenován. Sanhedr. 68 a.

⁹⁹⁾ Berakót 6, 1.

lámal chléb a podal každému kousek, který hned snědli. Tím počala vlastní hostina, při níž Marta posluhovala. Také Maria pomáhala, ale neměla stání. Její duše byla plna starostí, které ji rozrušovaly. Myšlenka, že dosud nepoděkovala dosti Spasiteli, jenž jí vzkřísil milovaného bratra, nedopřála jí klidu. Její nepokoj ještě vzrostl, když kterýsi z apoštolů se zmínil o předpovědi, kterou Pán učinil cestou.¹⁰⁰⁾ Vzpomínka na lásku, kterou tolik let zarmucovala, která i pro ni plakala a kterou měla tak brzy ztratiti, ji poháněla.¹⁰¹⁾ Dlouho přemýšlela, konečně měla šťastný nápad. Vzpomněla si, že má doma celou libru¹⁰²⁾ pravého¹⁰³⁾ indického nardu. Koupila jej kdysi

¹⁰⁰⁾ Beetz, *Das Leben Jesu*, Lipsko, 1911, 301.

¹⁰¹⁾ Wichelhaus. *Versuch eines ausführlichen Kommentars zu der Geschichte des Leidens Jesu Christi*, Halle, 1855, 88.

¹⁰²⁾ Vážila 327.5 gramů. Srv. Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zum Evang. des hl. Johannes*⁴, Št. Hradec, 1928, 351.

¹⁰³⁾ Evangelistova (Mar. 14, 1) poznámka »nardi spicati (πιστικῆς pretiosi« zavdala podnět k četným vědeckým sporům a dodnes nemůžeme říci, že bychom znali přesný význam slova πιστικός. Někteří je odvozovali od πίω (piji) a překládali »tekutý« (Thesaurus Graecae linguae, Paříž, VI, 1117). Dovolávali se rádi Aischyla (Prometheus 450): »ὁὐ χριστόν, οὔτε πιστόν, ἀλλὰ - φαρμάκων χρείᾳ.« Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 493) připouští, že tehdejší národové míchali rádi voňavky s vínem, aby je rozředili (Plutarch, *Convivium* 7, 3), avšak výklad sám zavrhuje co nejrozhodněji. Druzí pokládali slovo πιστικός za zesílený tvar přídavného jména πιστός, pravý. Tak učinil zvláště Fillion (*Vie de Jésus Christ*, Paříž, 1925, III, 202) a Le Camus-Keppler (*Leben unseres Heilandes Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 244). První připomínal, že podle Plinia (*Hist. nat.* 13, 12) byl indický nard velice vzácný, proto jej rádi falšovali; druhý vypočítává, že také Xenofon (*Kyropaed.* 1, 6, 10), Artemidor (*Oneirocrit.* 2, 32) a Plato (*Gorgias* 455) užívají slova πιστικός ve významu pravý. Ani tento výklad neuspokojuje, protože staví na pochybných předpokladech: nijak nevyloží, proč latinský text přeložil *spicatus*; etymologicky nemožno odvozovati πιστικός od πιστός (Thesaurus Graec-

k pohřbu Lazarovu;¹⁰⁴⁾ po jeho vzkříšení si jej uschovala.

Nardu bylo mnoho druhů a jejich cena kolísala mezi 35 až 300 denáry;¹⁰⁵⁾ výjimečně přesahovala i 400 denárů.¹⁰⁶⁾ Za nejvzácnější se pokládal nard indický, který vyráběli z listů a klasů¹⁰⁷⁾ rostliny zvané *Nardostachys Jatamansi*. Patří mezi kozlíkovité (*Valeriana*), má příjemnou vůni¹⁰⁸⁾ a roste hojně v Nepalu. Listy jsou při zemi srdčité, na stvolu kopinaté, květy červené. Aby nepozbyl vůně, uschovávali jej v zavřených nádobách; nejlépe se osvědčovaly »alabastrové«.¹⁰⁹⁾ Vyráběli je obvykle z pevnějšího mramoru.¹¹⁰⁾ Podobu mívaly hrubkovitou,¹¹¹⁾ vysoké bývaly 25 cm. Vybíhaly v dlouhé

cae linguae, Paříž, VI, 1117); všechna kritická vydání čtou na označených místech *πειστικός*. Ještě nejvíce se mi zamlouvá domněnka, že pistikos je chybný přepis sanskritského (indického) slova pisi nebo pisitá, kterým se označovala nejjemnější nardové rostlina indická. Tak Houghton (*Proceedings of the Society of Archeology*, X (1888/1889, 144 n), Vigouroux-Podlaha (*Bible a nejnovější objevy*, Praha, V, 137 n) a před nimi Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1901, 455), a sv. Augustin (*In Joannem tract.* 50, 6; ML 35, 1760): »quod ait, pistici, locum aliquem credere debemus«. Proto jsem také v textu přeložil: pravý indický nard.

¹⁰⁴⁾ Rosenmüller, *Scholia in N. Test.*, Norimberk, 1803, II, 524 a Belser, *Die Geschichte des Leidens u. Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 24.

¹⁰⁵⁾ Plinius, *Hist. nat.* 13, 1.

¹⁰⁶⁾ Tamtéž 13, 4.

¹⁰⁷⁾ Proto *nardus spicatus*. Mar. 14, 1.

¹⁰⁸⁾ Plinius, *Hist. nat.* 12, 26 a 13, 35.

¹⁰⁹⁾ Tamtéž 13, 19. V době Kristově neznamenal jméno druh látky, spíše podobu a určení nádobky.

¹¹⁰⁾ Wichelhaus, *Versuch eines ausführlichen Kommentars zur Geschichte des Leidens Jesu Christi*, Halle, 1855, 72.

¹¹¹⁾ Mnoho se jich dochovalo podnes. Miklík-Hejčl, *Příručka k biblické dějepřavě*, Praha, 1927, III, 453.

hrdélko, široké nanejvýš 3 cm, takže mast vytékala jen po kapkách. Hrdélko bývalo zapečetěné, před použitím je často ulamovali.

Maria vešla do hodovní síně, ale pohled na tolik cizích mužů ji zmátl. Zaváhala, ale jen na chvíli. Přistoupila k Spasiteli, ulomila hrdlo nádoby a počala liti vonnou mast na jeho hlavu.¹¹²⁾ Protože jí zbylo ještě mnoho, poklekla a vylila zbytek na nohy Ježíšovy.¹¹³⁾ Rozpustila své bujné vlasy a utřela jimi mast, která počala stékat na pohovku, na níž Ježíš odpočíval. Příjemná vůně naplnila celou hodovní síň.¹¹⁴⁾

Mezi hosty vyvolal skutek Mariin veliký rozruch a nemůžeme se jim ani příliš diviti. Mazání nohy tak drahou mastí bylo pokládáno za změkčilost a pohan Plinius¹¹⁵⁾ mluví zrovna s odporem o takovém zvyku při dvoře císařském. Avšak Maria dopustila se v jejich očích přestupku ještě horšího. Veřejný mrav¹¹⁶⁾ nedovoľoval, aby žena odhalila nebo rozpustila své vlasy ve společnosti mužů a provinilou stavěli na roveň nevěstkám.¹¹⁷⁾ Náznorný příběh vypravuje talmud:¹¹⁸⁾ »Přihodilo se, že

112) Matouš (26, 7) a Marek (14, 3) jmenují pouze hlavu, Jan (12, 3) jenom nohy. Mezi jejich výpověďmi není rozporu; Jan doplňuje, co první dva vynechali.

113) Někteří exegeté (Zahn, *Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 495) se domnívali, že Maria vši masti nespotořbovala; opak je mnohem pravděpodobnější (Lagrange, *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 424). Totéž plyne i z výtky Jidášovy.

114) U Řeků mazali zápasníky, aby jim zajistili vítězství. Také Spasitel se chystal k rozhodnému boji; tuto službu mu prokázala láska. Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1901, IV, 462.

115) *Hist. nat.* 13, 4.

116) *Srv. Num.* 5, 18.

117) *Sota babyl.* 23 a.

118) *Baba kamma* 8, 6.

kdosí odkryl na trhu hlavu jakési ženě. Šla žalovati k Akibovi a ten odsoudil vinníka, aby zaplatil 400 zuz.¹¹⁹⁾ Vinník prosil o poshovění a rabbi mu počkal. V té době spatřil muž, jak ona žena stála ve dveřích svého domku. Rozbil před ní nádobku, v které bylo trochu oleje. Bez meškání odkryla žena své vlasy, navlhčila si ruku olejem a mazala si hlavu. Muž vzal si na to svědky, přivedl je k Akibovi a pravil: »Rabbi, takové osobě mám dáti 400 zuz?«

Proto reptali učedníci,¹²⁰⁾ ale jediný¹²¹⁾ Jidáš se osmělil pronéstí svoje mínění hlasitě. Dokud Maria mazala jen hlavu, mlčel; když počala mazati i nohy, prohodil zlostně: »K čemu taková ztráta? Proč se neprodala tato mast za tři sta denárů¹²²⁾ a nedalo se chudým?« (Mat. 26, 8 a Jan 12, 5). Ostatní mlčeli, druzí živě přizvukovali. Výpověď apoštola nebyla zdánlivě bez důvodu; Maria učinila opravdu více, než myslíme. Její výdaj byl na tehdejší poměry obrovský a svědčí o veliké lásce k Spasiteli. Protože se na den platil denár mzdy, stála mast asi právě tolik, kolik si mohl vydělati pilný dělník celoroční prací.¹²³⁾ Věno vdovy nebo kleslé dívky činilo¹²⁴⁾

119) Tolik činilo věno zachovalé dívky.

120) Wichelhaus, Versuch eines ausführlichen Kommentars zu der Geschichte des Leidens Jesu Christi, Halle, 1855, 86, upozorňuje, že řecké sloveso *βριμῶσθαι* jest ještě silnější; Vulgata proto právem přeložila: »fremebant in eam« (Mar. 14, 5).

121) Matouš (26, 8) a Marek (14, 4) jmenují všeobecně učedníky, sv. Jan (12, 4) pouze Jidáše. Obě výpovědi možno dobře srovnati. Hlasitě pronesl výtku jen zrádce, ostatní mu jen přizvukovali.

122) Jidáš odhadoval cenu velice dobře. Srv. Plinius, Hist. nat. 13, 1: »pretia ei (nardo)... ad 300 denarios«.

123) Rok má 365 dní; odečteme-li 52 sobot a ostatní svátky, zbývá 300 pracovních dnů. Zahn, Neue kirchliche Zeitschrift, 1899, 304.

124) Ketubót 32 b.

200 drachem neboli 280 denárů; obětovala tedy Maria celé svoje věno.

Je však velice zajímavé, jak Jidáš svou myšlenku vyslovil. Neviděl lásku, která Marii strhla, viděl jen ztrátu. Také nenapadl přímo Spasitele; připomněl jen tolik chudšasů, kterým mohlo býti vydatně zpomoženo. Skoro bychom mu dali za pravdu, kdyby evangelista nepoodhrnul závoj a nedal nám nahlédnouti do duše Jidášovy. Praví doslova (Jan 12, 6): »To řekl, ne že měl péči o chudé, ale že byl zloděj a nose (společný) měšec, zpronevěřoval¹²⁵⁾ to, co tam bylo ukládáno.«

Slyšeli jsme hanu Jidášovu; skoro se zdá, že mluvil ústy moderních lidí. Stále nám vytýkají zlaté monstrance, nádherná roucha a připomínají Kristovu lásku k chudobě. Nevidí radostnou skutečnost, že právě duše, které milují Boha nejvíce, bývají nejobětavějšími podporovateli chudiny.¹²⁶⁾ Proto slyšme též odpověď Ježíšovu; bude pro nás velice poučná.

Jidáš domluvil a duši Mariinou zachvěla bázeň. Zнала tak dobře Spasitelovu lásku k chudým a věděla, jak rozhodně odmítal pocty, kterými ho zasypávaly vděčné zá-

125) O významu slova *ἑβόσταν* vedou exegeté vášnivý boj. Jedni je překládají bezbarvým »nosil«, na př. Keil (Kommentar über das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1881, 410), Haneberg-Schegg (Evangel. nach Johannes übersetzt und erklärt, Mnichov, 1880, II, 105). Většina překládá »kradl« a jejich důvody plně přesvědčují. V tom smyslu užívají slovesa Josef Flavius (Antiqu. 14, 7, 1), Diogenes Laertius (IV, 59: *ὅσα ἐβούλιτο, ἑβόσταν*) a četní klasikové (Thesaurus Graecae linguae, Paříž, II, 183). Tak mu rozuměli církevní spisovatelé řečtí, na př. Theofylakt: *ἑβόστανε τουτέστιν ἐκλεπτεν* (Evangel. Joannis; MG 124, 118). Z novějších jmenuji aspoň Knabenbauera (Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 375) a Innitzera (Kurzgefasster Kommentar zum Evangel. des hl. Johannes⁴, Št. Hradec, 1928, 360).

126) Cigoi, Das Leben Jesu, Celovec, 1906, IV, 19.

stupy. Co jí odpoví? Beze slova zahleděla se do jeho svaté tváře, ale její zaslzené oči dojemně prosily, aby ji neodsuzoval. Bála se zbytečně. Také Ježíš se zamyslí. Vzpomínal, jak právě za týden budou pochovávat i jeho bezduchou mrtvolu a jeho smrt zaviní lakomý apoštol, který se na oko zastával chudiny. Proto pohlédl vážně na Jidáše a pravil: »Nech ji,¹²⁷⁾ aby to uchovala ke dni mého pohřbu.«¹²⁸⁾ Potom se obrátil k ostatním apoštolům a pokračoval: »Proč jí činíte obtíže? Dobrý skutek zajisté vykonala nade mnou. Vždyť chudé máte vždycky s sebou, a když budete chtít, můžete jim dobře činit; mne však vždycky nemáte. Ona učinila, co mohla;¹²⁹⁾ pospíšila si, aby pomazala tělo mé k pohřbu. Amen pravím vám: Kdekoli bude hlášáno toto evangelium¹³⁰⁾ po celém světě, tam se bude vypravovati na památku její také to, co učinila.«¹³¹⁾

Vděčně pohlédla Maria na svého božského obhájce a zlíbala vroucně jeho svaté nohy. Zato v duši Jidášově se

127) Pěkně se domnívá Knabenbauer (Commentar. in Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 376), že Jidáš počal protestovati, jakmile Maria počala mazati nohy Páně. Spasitel ho napomenul, aby jí nepřekážel.

128) O významu těchto slov nebylo mezi exegety nikdy shody. Ještě nejvíce se mi zamlouvá myšlenka Sýkorova (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 29), že Maria chystala *nevědomky* Kristovo tělo do hrobu.

129) Blahá myšlenka; více Ježíš nežádá. Dobrá vůle mu stačí. Hoppe, Kristus, můj život, Praha, V, 62.

130) Je skoro neuvěřitelné, jak pronásledovala synagoga Ježíše a vše, co ho připomínalo; nezastavila se ani před slovem evangelium. V talmudu (Šabbat 116 ab) čteme: »R. Meier nazýval evangelium *avengillájón* (neblahý spis), R. Jochanan *avongillájón* (hříšný spis).« Byly to projevy malomocného vzteku proti vítěznému křesťanství.

131) Mat. 26, 10-13; Mar. 14, 6-9; Jan 12, 7-8.

Petr Pavel Rubens: Vzkříšení Lazara

setmělo ještě více. Po prvé ho napadla myšlenka, aby se pomstil a nahradil si škodu, kterou podle svého mínění právě utrpěl.¹³²⁾

¹³²⁾ Těto podrobnosti netvrdí žádný evangelista, je však velice pravděpodobná. Snad právě proto spojil sv. Matouš a sv. Marek hostinu v Betanii se zrádným návrhem Jidášovým.

V sobotu zůstal Ježíš v Betanii,¹³³⁾ ale nezahálel. V městečku bylo jako v úlu. Ještě v pátek večer dorazili četní poutníci; jakmile zaslechli o Spasiteli, nešli již dále. Některým se podařilo vniknouti až do domu Lazarova a spatřiti vzkříšeného; jiní stáli aspoň kolem a vyptávali se podrobně na veliký zázrak. Stoupenců Ježíšových přibývalo.

Ještě hůře bylo v Jerusalemě. Zpráva, že Kristus přišel opravdu do Betanie, vzrušila kde koho. Jedni čekali, co učiní Velerada, druzí přemýšleli, jak by se dostali k Spasiteli. Již v pátek vypravila se za ním první karavana. Jakmile pominul sobotní klid,¹³⁴⁾ opouštěly zástupy hlavní město a hrnuly se do Betanie. Chtěli na vlastní oči spatřiti Lazara a jeho velikého dobrodince. Ostatní se dohodli, že mu vyjdou slavnostně naproti, jakmile se bude blížiti k městu.

Velerada zuřila a vážně se zabývala otázkou, neměla-li by usmrtiti také Lazara, jenž přivedl Spasiteli již tolik věřících. Krvavý návrh nevyšel od farizeů; podle evangelia (Jan 12, 10) byl dílem saducejských velekněží, kteří tak smutně prosluli svou krutostí.¹³⁵⁾ Nesmíme se

133) Protože v sobotu nebylo dovoleno konati delší cestu. Ze Skutků apošt. (1, 12) se dovídáme, že hora Olivetská byla vzdálena od Jerusalema »jednu sobotní cestu«; podle Maimonida (Šabbat 27) smělo se ujíti asi 2000 loktů (1064 m).

134) Východem první hvězdy v sobotu večer.

135) Tak Astié, Évangile selon s. Jean, Ženeva, 1864, 290. Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zum Evang. des hl. Johannes⁴, Št.

však domnívati, že Lazar měl býti usmrčen tajně; měl v Jerusalemě velice mnoho přátel. Podle všeho chtěli ho zaplésti do procesu Ježíšova jako jeho největšího stoupence; tvrdošijnost Pilátova zhatila jejich záměr. Stálo-li tolik námahy přivést na kříž proroka galilejského, zmínka o Lazarovi byla by jejich postavení ještě zhoršila. Krásně volá sv. Augustin: »Pošetilá myšlenko a slepá vášni! Mohl-li Ježíš vzkřísiti mrtvého, nemohl by totéž učiniti zabitému? Když jste chystali smrt Lazarovi, zda jste odňali moc Ježíšovi? Je-li mrtvý něco jiného než zabitý - nuže, Pán učinil oboje: vzkřísil Lazara mrtvého i sebe zabitého.«¹³⁶⁾

Hrozby velerady vyzněly naprázdno. V sobotu večer tísnil se kolem Spasitele již nepřehledný zástup prostého lidu a rostl každou hodinu. Přespali v okolí Betanie; většina jen v stanech, které si narychlo postavili. Sotva vyšlo slunko, obklopili milovaného Učitele a poslouchali pozorně jeho svatá slova.

V neděli odpoledne¹³⁷⁾ vydal se Kristus¹³⁸⁾ na pochod k

Hradec, 1928, 363) však pokládá za pravděpodobné, že velekněží byli jmenováni jen proto, poněvadž stáli v čele všeho, co se chystalo proti Pánu Ježíši.

¹³⁶⁾ In Joannem tract. 50, 14; ML 35, 1764.

¹³⁷⁾ Kdy vjel Pán Ježíš do Jerusalema, exegeté se dosud nedohodli. Jistě nesprávně udávali někteří pátek (Keim, Geschichte Jesu von Nazara, Curych, 1872, III, 505) nebo pondělí (Westberg, Die biblische Chronologie, Lipsko, 1910, 151 a Bapst, La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 163); první odporuje evangeliu (Jan 12, 1), druhý chronologii svatého týdne. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 27-28) se snažil dokázati, že Spasitel jel do Jerusalema v sobotu večer a za svitu luny; ani jeho výklad není možný (Bromboszcz, Biblische Zeitschrift, 1911, 164 n). Sobota končila východem první hvězdy; přišel by tedy Spasitel do chrámu teprve k deváté hodině večer, kdy jeho brány bývaly již zavřeny. Tím méně mohl si ještě chrám

Jerusalemu. Byla to odpověď na rozkaz Velerady, aby každý prozradil místo jeho pobytu. Ne, Ježíše nemusí teprve hledati; přijde dobrovolně, aby se obětoval.

Volba desátého Nisanu nebyla bez hlubokého významu. Před prvními velikonoce nařídil Bůh,¹³⁹⁾ aby si každá rodina vybrala právě tohoto dne velikonočního beránka a chovala jej až do svátků. Je ovšem velice pochybné, platil-li tento rozkaz i v době Kristově;¹⁴⁰⁾ lid jej zachovával. Také nejsvětější Beránek Boží přišel tedy desátého Nisanu do chrámu Hospodinova, aby se nabídl v oběť za spásu celého světa. Ale ještě jiná vzpomínka pojila se právě k tomuto dni. Desátého Nisanu přešel kdysi Josue rozvodněný Jordán,¹⁴¹⁾ aby počal rozhodný boj s králi kananejskými; Ježíš se chystal k zápasu se samým peklem.¹⁴²⁾

Nešel sám. Provázeli ho apoštolé a veliký zástup poutníků. Zpívali posvátné žalmy a do dalekého okolí nesl se jejich mohutný ohlas:

»Jak jsou milé příbytky tvé,
Hospodine zástupů!

prohlédnouti (Mar. 11, 11). Většina exegetů se proto rozhodla pro neděli, dne desátého Nisanu; v podrobnostech se však rozcházejí. Beetz (Das Leben Jesu, Lipsko, 1919, 270) myslí na ráno, ostatní na odpoledne. Tento poslední výklad mám za nejlepší.

¹³⁸⁾ Zcela jinak Beetz (Das Leben Jesu, Lipsko, 1919, 270). Podle něho byl strůjcem všeho apoštol Petr. Jménem zástupů žádal Krista, aby splnil jejich přání a prohlásil se veřejně za Mesiáše. Jeho domněnka odporuje evangeliu a činí ze Spasitele loutku v rukou ctižádostivého apoštola.

¹³⁹⁾ Ex. 12, 3-6.

¹⁴⁰⁾ Pesachim 9, 5 to popírá a zdá se, že právem. Sr. Kortleitner, Archaeologica biblica², Innomostí, 1917, 260.

¹⁴¹⁾ Josue 4, 19.

¹⁴²⁾ Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 248.

Duše moje zmirá touhou
po síních Hospodinových.*

(Žalm 83, 2-3.)

Ubírali se pohodlnou silnicí, která spojuje Jordán s Jerusalemem.¹⁴³⁾ Vše se podél jižního úbočí hory Olivetské; z počátku jde směrem jihozápadním, po čtvrt hodině obrací se náhle k severozápadu. Asi po 600 metrech došli k rozcestí, odkud odbočovala polní cesta a stoupala do nedalekého¹⁴⁴⁾ Betfage.¹⁴⁵⁾ Kristus se zastavil.

143) Z Betanie vedly do Jerusalema tři cesty: první přes vrchol hory Olivetské, druhá o něco níže, třetí byla obchodní cesta, která spojovala Jerusalema se Zajordáním. První byla příliš strmá a chodilo se po ní obvykle jen pěšky. Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 256) se rozhodl pro druhou, Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž 1925, III, 213) dal přednost třetí. Jeho myšlenka se mi zamlouvá ještě nejvíce, protože třetí cesta je ze všech nej-pohodlnější.

144) Betfage je jmenováno v talmudu velice často; leželo tak blízko u Jerusalema, že patřilo k jeho posvátnému okrsku (Menachot 11, 2). Proto nemohlo býti východně od Betanie, jak se domníval Robinson (Palästina und südlich angrenzenden Länder, Halle, 1841, II, 312). Jeho přesnou polohu určití nemůžeme a jsme odkázáni na pouhé dohady. Někteří židovští učenci (Tosefta Meilah 1, 5) tvrdili, že Betfage bylo jen jménem jakési krajiny; jistě nepravěm. Evangelisté (Mat. 21, 2) je nazývají vesničkou. Bylo na východním svahu hory Olivetské (babyl. Šanheďr. 14, 2 a Baha mezia 90 a); Kalt (Biblisches Reallexikon, Paderborn, 1931, I, 250) pochyboval, můžeme-li dospět k výsledkům přesnějším. Zato Clermont-Ganneau (Revue archéologique, 1877, 366 n) a Szcze-paňski (Synopsis praelectionum de Palaestinologia, Řím 1912, I, 95) je kladou do dnešního Kefr et-Túr na svahu hory Olivetské a Schlatter (Der Evangelist Matthaeus, Stuttgart, 1929, 607) jim dává za pravdu. Tato tradice byla potvrzena roku 1877 nálezem kamene 1,30 m dlouhého, 1,13 m širokého a 1 m vysokého, na kterém jsou zobrazeny některé výjevy ze slavného vjezdu a jméno »Bethphage«. O kameni mluví již Jan z Würzburgu (roku 1130) a mnich Theodorich (kolem 1172).

, Povolal k sobě dva apoštoly¹⁴⁶⁾ a pravil jim: »Jděte do vesničky, která je proti vám a hned, jak budete do ní vcházeti, naleznete oslici¹⁴⁷⁾ přivázenou a s ní oslátko, také přivázané, na kterém dosud žádný člověk nese-děl.¹⁴⁸⁾ Odvažte je a přiveďte ke mně! A řekne-li vám kdo:¹⁴⁹⁾ »Co to děláte? Proč je odvazujete?«, odpověz-te: »Pán jich potřebuje« a hned je propustí.«¹⁵⁰⁾ Apoštolé odešli. Kráčeli po ní cestou, ale v duši se jim ozývala otázka, jak jejich tajemné posláni skončí. Brzy se jim mělo dostat překvapující odpovědi. Když uviděli před sebou bílé domky, úžasem se zastavili. Na samém kraji vesnice spatřili oslici a vedle oslátko; nemohli však rozeznati, jsou-li zvířata uvázána. Přidali do kro-

145) Etymologie jména je velice pochybná. Jedni je překládali »dům (místo) nezralých fíků«, jiní »místo setkání = rozcestí«. Dobře di Dalman (die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 54), že je lépe přiznati nevědlost, nežli se pouštět do nejistých dohadů.

146) Evangelisté je nejmenují; podle Luk. 21, 8 domnívali se někteří, že to byl opět Petr a Jan. Pěkně poznamenává Maldonat: »qui duo illi fuerint discipuli, prudentis est interpretis non inquirere, prudentis lectoris ignorare, cum evangelistae non expresse-rint.«

147) Proč měli přivést také oslici, vykládá pěkně Bapst (La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 166). Oslátko nebylo dosud zvyklé nésti nějaký náklad, proto by nebylo kráčelo klidně. Důvod Sýkorův (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 36), že nechtěl působiti oslici bolest, zdá se mi příliš moderní.

148) Slušelo se, aby Bohu obětovali prvotiny; proto mělo přednost zvíře, kterého dosud lidé neužili (Deut. 21, 3 a 1. Král. 6, 7). Stejně u pohanů, jak se dovidáme z Horáce (Epodon 8, 22: intactas boves) a z Vergilia (Georg. 4, 540 a 551: intactas iuencas).

149) Podle Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 46) chtěl tak převzít odpovědnost sám na sebe a uchrániti vlastníka před možným pronásledováním. Proto pomlčel o účelu posláni.

150) Mat. 21, 2-3; Mar. 11, 2-3; Luk. 19, 30-31.

ku. Opravdu, Mistr to řekl dobře. Obě zvířata byla uvázána k železnému kruhu, zapuštěnému do dveří.¹⁵¹⁾ Konečně došli. Opodál stálo několik lidí.¹⁵²⁾ Umyslně je ani nepozdravili; chtěli zvědět, splní-li se i další předpověď Ježíšova. Beze slova počali zvířata odvazovati. Mužové pozorovali s údivem jejich jednání; po chvíli vystoupil jeden z nich - byl to sám majetník - přišel až k apoštolům a tázal se: »Co to děláte? Proč je odvazujete?« Klidně odpověděli učedníci: »Pán jich potřebuje.« A ku podivu, neznámý hospodář nenamítal již nic. Škoda jen, že Bůh neotevřel v tu chvíli jejich duchovní oko. Spatřili by, jak se srdce majetníkova dotkla milost a v okamžiku je přetvořila. Dovolil, ani sám nevěda, proč. Učedníci odcházeli,¹⁵³⁾ ale v jejich duši panovala slavnostní nálada. Na vlastní oči se přesvědčili, že jejich Mistr je vševědoucí a vidí i do dálky.

Zatím čekal zástup na rozcestí. Všechny ovládala jediná myšlenka: mluvil-li Ježíš pravdu. Někteří dokonce pospíšili na blízké návrší a pozorovali cestu. Po chvíli zahlédli apoštoly; přiváděli opravdu obě zvířata. Zástupu

151) Mar. 11, 4. Sv. Justin (Apolog. 1, 54, 14) tvrdil, že byla přivázána ke kmeni révovému; podle všeho byla to nevědomá vzpomínka na Jakubovo proroctví (Gen. 49, 11), které se však nevztahovalo na Vykupitele. Dodnes nacházíme u cest kameny se železnými kruhy, k nimž uvazovali jezdci svoje zvířata; jinde bývají ve zdi. Sr. Lagrange, L'évangile selon s. Marc, Paříž, 1920, 271.

152) Bapst (La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 163) stírá s události všechnu krásu, když se domnívá, že vlastníkem oslice byl nějaký učedník Ježíšův a proto znal apoštoly. Evangelium o tom nepraví nic.

153) Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn, Freiburg, 1913, 30) se domnívá, že z Betfage šlo s nimi dosti zvědavců, kteří se připojili k průvodu. Neodvážil bych se to tvrdit; najímání oslů je na východě tak všední, že nezbudilo pozornost.

se zmocnilo nepopsatelné nadšení a strhlo i učedníky.¹⁵⁴⁾ Protože neměli sedla, svlékli své pláště a položili je na zvířata.¹⁵⁵⁾ Pomohli Spasiteli vystoupiti,¹⁵⁶⁾ hlavu mu ozdobili olivovým věncem¹⁵⁷⁾ a celé množství dalo se na pochod.

Apoštolé jistě zajásali, když viděli vstupovati Pána na přivedené zvíře. Tak jezdívali kdysi králové izraelští¹⁵⁸⁾ a také židovské podání tvrdilo, že Mesiáš vjede do hlavního města na oslu.¹⁵⁹⁾ V duchu se již těšili, že Pán zanechá ústraní a zjeví veřejně svoji důstojnost. Ale nikdo z nich nevzpomněl (Jan 12, 16), že v tu chvíli se splnila prorocká slova Zachariášova:¹⁶⁰⁾

154) Zdá se, že židé vytýkali později apoštolům, že sami vše nastrojili. Proto zdůrazňuje sv. Jan, že popud vyšel od lidu; apoštolé pochopili teprve později hluboký smysl všeho. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 30.

155) Mezi exegety vede se spor, kolik bylo zvířat. Pieper (*Biblische Zeitschrift*, 1913, 397) se pokoušel dokázati, že apoštolové přivedli jen mladou oslici; omyl zavinil prý překladatel, který přehlédl, že hebr. částice mívá též smysl vysvětlovací; oslici, totiž oslátko. Jakmile vyčetl zmínku o dvou zvířatech, musel upravit i slova ostatních evangelistů. Jeho výklad se mi zdá příliš smělý a málo dokázaný, protože také Spasitel jmenuje obě zvířata (Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 217 a Lagrange, *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 427). Za jinou poznámku jsme spisovateli vděčni; dokázal, že Spasitel jel na mladé oslici.

156) Co se myslí na východě oslátkem, dovídáme se z tehdejšího spisovatele Varrona (*Rerum rusticarum* II, 6). Praví doslova: »První rok nechávají mládě u oslice, druhého roku bývá u ní aspoň v noci lehce přivázáno; teprve třetího roku je počínají navykati k pracím, k nimž ho chtějí užívatí.« Podle toho mělo oslátko přes dvě léta, proto mohlo snadno unést Spasitele.

157) Také koupeneho beránka velikonočního zdobívali zelenými ratolestmi. Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Rezn, 1901, IV, 478.

158) Gen. 49, 14 a 2. Král. 13, 29.

159) Babyl. Sanhedr. 98 a.

»Plesej¹⁶¹⁾ velmi, dcero Sionská,
vesel se, dcero Jerusalemská!
Aj, král tvůj ti přichází
spravedlivý a spasitel;
chudý jest on a sedí na oslici,
na oslátku, osličím mláděti« (Zach. 9, 9).

Poutníci prostírali své pláště na kamenitou cestu, po které se ubíral Spasitel. Tak to kdysi dělávali svým králům;¹⁶²⁾ se všech stran bylo slyšeti jásavé výkřiky.

Pod horou Olivetskou čekalo je veliké překvapení. Kamkoli pohlédli, černaly se zástupy poutníků, kteří přišli naproti Spasiteli. V rukou nesli olivové a palmové ratolesti, jak činívali o slavnosti stánků, a jejich příklad strhl i ostatní. V malé chvíli vyšplhali se na okolní stromy, sekali jejich zelené větve a stlali je na cestu. Oba zástupy slily se v jediný proud, který se zvolna valil do údolí Cedronského. K němu se přidalo mnoho poutníků, kteří tábořili po obou stranách cesty.¹⁶³⁾

Pohled na zelené ratolesti připomněl židům náboženský průvod, jaký konávali o slavnosti stánků. Bylo to tím snazší, poněvadž svátky měly v té době ráz mesiánský. Každého jitra šel velekněz k rybníku Siloe, nabral do zlaté nádoby vody a nesl ji v průvodu do chrámu. Obešel s ní oltář, přimísil trochu vína a vylil ji k oltáři (Jan

¹⁶⁰⁾ Mesiánský ráz tohoto proroctví uznávali i židé. Rouhavá kniha Toledoth (6) vytýká dokonce Spasiteli, že úmyslně napodobil výrok Zachariášův, aby vzbudil v lidu domněnku, že je slíbeným Vykupitelem.

¹⁶¹⁾ Sv. Matouš (21, 5) počíná proroctví slovy: »Povězte dceři Sionské!« Přejal je z proroka Isaiáše 62, 11.

¹⁶²⁾ Sr. 4. Král. 9, 12-13.

¹⁶³⁾ Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 249.

7, 37-38). Proto počali provolávat jednotlivé výroky z mesiánského žalmu 117., který se při té slavnosti modlivali. Evangelisté¹⁶⁴⁾ nám jich několik dochovali. Nejčastěji se opakovala slova: »Hosanna Synu Davidovu.¹⁶⁵⁾ - Požehnaný,¹⁶⁶⁾ jenž přichází ve jménu Páně, král izraelský. - Požehnáno buď přicházející království otce našeho Davida. - Hosanna na výsostech.«¹⁶⁷⁾

Cestou došlo k malé, ale významné epizodě. Mezi jerusalemskými poutníky bylo také dosti farizeů. Pohled na jásající davy bouřil jejich hněv. Z počátku je okřikovali, ale nikdo jich nedbal. Proto přistoupili k samému Spasiteli a napomenuli ho, aby nepřijímal důstojnosti, které nemá; měl zakázati svým učedníkům projevy, které jsou vlastně rouháním. Proto pravili: »Mistře, pokářej přece svoje učedníky!«¹⁶⁸⁾ Odpověď Ježíšova je velice překvapila. Dnes již není na čase, aby se tajil. Je Vykupitelem a po vůli Boží má se to dověděti každý.¹⁶⁹⁾ Proto řekl:

164) Mat. 21, 9; Mar. 11, 9-10; Luk. 19, 38 a Jan 12, 13.

165) Značí Mesiáše. Právě tato slova zavdala později Veleradě záminku, aby obvinila Spasitele z touhy po královské koruně.

166) Kdysi lákali (Luk. 13, 31-35) farizeové Ježíše do Jerusalema, aby naň mohli vztáhnouti ruce. Kristus prohlédl jejich léčku a předpověděl, že ho uvidí teprve, až budou volati: »Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.« Dnes zazněl předpověděný jásot (Grimm, Das Leben Jesu², Řezno, 1900, V, 382). V tomtéž žalmu čteme však dále o kameni, který zavrhl stavitel (vůdcové) národa izraelského.

167) Zástupové byli přesvědčeni, že za dilem Ježíšovým stojí sám Bůh; proto se musí zdařiti. Schlatter, Der Evangelist Matthaeus, Stuttgart, 1929, 610.

168) Nepohnula je k tomu obava před Řimany; spíše je zžírala myšlenka, že takové zástupy přestupují zákaz Velerady a provolávají mesiánské poslání Ježíšovo. Hahn, Das Evang. des Lukas, Vratislav, 1894, II, 475.

169) Byla to zároveň odpověď na otázku židů: »Jsi-li Mesiáš, pověz nám to zřejmě!« (Jan 10, 24.)

»Pravím vám: Budou-li tito mlčeti, kamení bude volati« (Luk 19, 39-40).

Slova ta byla příslovím a vypovídala, že se něco státi musí.¹⁷⁰⁾ Mesiánská důstojnost Ježíšova bude dnes po úradku Božím povolána hlasitě, i kdyby se to mělo státi zázrakem. V tu chvíli zahledělo se Kristovo oko do budoucnosti. Židé nazývali též pohany mrtvým kamením (Mat. 3, 9), ale Bůh je dovede oživiti. I kdyby se Velehradě podařilo umlčeti hlasy židovské, pohrdání pohané ho přece uznají za svého Mesiáše. Na splnění prorockých slov nemusel čekat dlouho. Když na Kalvarii měli židé pro umírajícího Spasitele jen kousavý posměch, vyznával pohanský setník hlasitě jeho synovství Boží (Mat. 27, 54) a pukající skály a chvějící se země dotvrzovala pravdu jeho výpovědi.¹⁷¹⁾

Průvod šel dále. Po obou stranách bylo plno hrobů, které před velikonocemi obíhali, aby se jich poutníci nedotkli a se neposkvřili. Pohled na ně dojal bolestně Pána Ježíše; připomněl mu zdánlivou svatost farizejskou, která cedí i komára, ale bez bázně vztáhne vražedné ruce na samého Syna Božího (Mat. 23, 24-27).

Mezitím přiblížil se Spasitel k údolí Cedronskému a před jeho zrakem objevilo se nádherné divadlo. Na dosti vysokém kopci ležel Jerusalemský Jerusalemský, zalitý jasným světlem východního slunce. Mramorová budova chrámová tyčila se hrdě k modrému nebi a jeho zlatá střecha sálala ohněm.¹⁷²⁾ Ani Ježíš neodolal čarovnému pohledu. Zastavil oslátko a za-

¹⁷⁰⁾ Podobnou myšlenku čteme u Habakuka (2, 11), v literatuře rabínské (Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, II, 253) a v spisech pohanských (Virgil, Eccl. 5. 28 a Ovid, Metamorphos, 2, 697).

¹⁷¹⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 41.

¹⁷²⁾ Byl tak krásný, že Tacit (Histor. 5, 8) jej nazýval divem světa. Oč více působil na srdce věřícího Izraelity!

díval se na hlavní město. Pojednou vyhrkly mu z očí slzy¹⁷³⁾ a stékaly po jeho božských tvářích. Ježíš se dal do usedavého pláče.¹⁷⁴⁾ Kdo byli nablízku, zahleděli se s údivem na Spasitele; na odpověď nemuseli čekat dlouho.

Bolestně díval se Ježíš na město a z jeho nitra vydral se hluboký povzdech. Rozpřáhl ruce, jako by chtěl obejmouti nevděčný Jerusaleme a zvolal: »Kdybys bylo poznalo i ty, a to aspoň v tento den tvůj, co jest tobě k pokoji¹⁷⁵⁾ - ale nyní jest to skryto před očima tvýma; neboť přijdou na tebe dni, v kterých nepřátelé tvoji obklíčí tě náspem a oblehnou tě a sevrou tě se všech stran a na zem povalí tebe i dítky tvé, které jsou v tobě, a nenechají v tobě kamene na kameni,¹⁷⁶⁾ poněvadž jsi nepoznalo času navštívení svého« (Luk. 19, 41-44).

Zamysleme se na chvíli nad touto výpovědí. Prozrazuje nám milující srdce Ježíšovo, které by odpustilo i hříšnému městu. Volá nadarmo; pyšný Jerusaleme jím pohrdá a oko Ježíšovo zalétá v nedalekou budoucnost. Kolem dokola vidí železný kruh římských stanů a na sousední

173) Křesťané postavili tam kostelík, který slul: Dominus flevit, Pán zaplakal; je proměněn v měšitu. Je však velice pochybné, dochovala-li tradice přesně místo události.

174) U hrobu Lazarova Kristus jen zaslzel (Jan 11, 35): *ἐδάκρυσεν*, nad Jerusalemem plakal usedavě (Luk. 19, 41: *ἐκλαυσεν*).

175) Pěkná hříčka slovní, protože Jerusaleme značí v hebrejštině »město pokoje«.

176) Slova jsou příslovím a znamenají úplnou zkázu; na chrámě se vyplnila v celém rozsahu. Jak se dovídáme z Ammiana Marcellina (Sozomenus, Hist. Eccl. 5, 22; MG 67, 1284), chtěl císař Julián usvědčiti Krista ze lži; proto poručil vykopati základy chrámové a dům Boží znova postavit. Namáhal se nadarmo. Ze země šlehalo ohnivé plameny a zničily započaté dílo. Sr. též Sokrates, Hist. Eccl. 3, 20; MG 67, 429. Svým vzdorem přispěl jen k vyplnění proroctví Kristova.

hoře Olivetské mají vojáci římsí svůj hlavní tábor.¹⁷⁷⁾ Chystají se k rozhodnému útoku; v potocích poteče krev vyvoleného národa. Mladí mužové, kteří jdou kolem, budou ležeti jako chladné mrtvoly po ulicích města nebo viseti na křížích a dokonávati v strašných bolestech. Matky budou z hladu pojídati své vlastní děti a chrám Otcův shoří. Sloupy černého dýmu budou stoupati k nebesům jako strašný celopal Boží spravedlnosti. Ježíš úplně zapomněl, že jsou to jeho nepřátelé, kteří mu chystají krvavou smrt; vidí v nich jen bratry, kteří se vrhají do záhuby a pro které poteče jeho krev nadarmo. Proto pláče a jeho slzy mluví tak dojemně k našemu srdci. Nikdy nemusíme zoufati, protože máme tak milosrdného Spasitele.¹⁷⁸⁾

Zatím prošel průvod údolím Cedronským, stoupal vzhůru a svatoštěpánskou branou vešel do města. Se všech stran sbíhali se jerusalemsí, ale jejich bledé tváře prozrazovaly vnitřní rozčilení.¹⁷⁹⁾ Mimoděk vzpomněli na tolik hrozeb a báli se nejhoršího. Pohled na nepřehledné davy stoupenců Ježíšových naháněl jím strach.¹⁸⁰⁾ Brzy se však uklidnili; ani jeden z nich nebyl ozbrojen. Pomalu se jim vracela jejich vrozená pýcha. Nenávistně měřili cizí poutníky a posměšně se tázali: »Kdo je tento?« Syn tesařův odvažoval se v jejich očích příliš daleko.

Ale také odpověď poutníků je velice významná; ukazuje nám, jak mohlo dojít k Velikému pátku: »To jest Ježíš, prorok z Nazareta galilejského« (Mat. 21, 10-11). Ani

177) Josef Flavius, *Bellum* 2, 1-3.

178) Meschler, *Der göttliche Heiland*², Freiburg, 1906, 478.

179) Sv. Matouš užívá slova *ἐσείσθη* (otřáslo se) na tomto místě (21, 10-11) a ještě ve zprávě o vojíněch u hrobu Páně.

180) Grimm, *Das Leben Jesu*², Řezno, 1900, V, 397.

jeden ho nenazval Vykupitelem. Stačil mrazivý pohled Velerady a stoupenci Ježíšovi se krčili a zamlouvali jeho mesiánské poslání. Báli se, aby je Velerada nevytloučila. Zato zdůrazňovali jeho národní původ, protože byli většinou z Galileje.

Veliká bolest sevřela v tu chvíli Srdce Ježíšovo. Byli u brány chrámové; proto sestoupil s oslátky a vešel do svatyně.

Ani v chrámě nezůstal Kristus o samotě. Spolu s ním vešly nepřehledné řady jeho stoupenců a naplnily všechny prostory. Podle východního zvyku padl Ježíš až na tvář a poklonil se hluboce svému nebeskému Otci. Po krátké modlitbě povstal a počal se procházeti nádvořím. U bran a na schodech sedělo mnoho slepých, kulhavých a nemocných, kteří se dožebravali hlasitě almužny. Nekrepli na srdce Ježíšovo nadarmo; také pro ně měl býti příchod Spasitelův dnem radosti.¹⁸¹⁾ Lid hlasitě zajásal, když všichni kulhaví odhodili své berly a slepci zase viděli (Mat. 21, 14). Prostornými síněmi chrámovými zaburácelo volání: »Hosanna Synu Davidovu!« a jeho ozvěnu opakovaly okolní skály. Tato slova zalíbila se četným dětem, které byly v chrámě.¹⁸²⁾ V malé chvíli obstoupily Pána Ježíše a z jejich nevinných úst neslo se jásavé: »Hosanna Synu Davidovu!« (Mat. 21, 15).

Jejich radost netrvala dlouho. Blížila se deputace velekněží a zákoníků. Přistoupili k Pánu Ježíši a zlostně se tázali. »Slyšíš, co tito praví?« Klidně se zadíval Kristus do jejich rozvášněných očí a odpověděl: »Ano. Což jste nikdy nečtli (žalm 8, 3): Z úst nemluvnátek a kojenců

181) I talmud mluvívá častěji o milosrdné lásce Mesiášově: Jednou (babyl. Sanhedr. 98 a) čteme: »Jak poznáš Vykupitele? - Sedí mezi nemocnými ubožáky.«

182) Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1901. IV, 488) pokládá za možné, že to byli hoši, které v chrámě vychovávali. Tu bychom snáze pochopili jednání kněží; mrzelo je, že se jejich žáci tolik zapomněli.

připravil jsi sobě chválu?» (Mat. 21, 16). Umlkl, ale i velekněží sklonili zahanbeně hlavu. Dobře znali tento žalm a v duši jím zněla jeho další slova:

»na vzdory svým nepřátelům,
abys umlčel odpůrce, protivníky.«

Odešli a také Kristus vydal se na prohlídku ostatních budov chrámových. Procházel místa, ke kterým se pojilo tolik sladkých vzpomínek z jeho mládí, ale jeho svatý obličej se víc a více zachmuřoval. Rozsáhlé nádvoří proměnilo se opět v tržiště a do zbožných modliteb prostého lidu mísilo se hučení dobytka a pronikavé hlasy dotěrných obchodníků. Nejraději by byl spletl opět veliký bič a všechny vypráskal - když k němu přistoupil Filip s Ondřejem a upozornili ho na skupinu věřících pohanů.¹⁸³⁾ Setkali se s nimi před malou chvilkou. Protože zaslechli apoštola Filipa mluvit řecky,¹⁸⁴⁾ prosili uctivě: »Pane, přejeme si viděti Ježíše« (Jan 12, 21). Filip pověděl o jejich žádosti Ondřejovi, oba pak Ježíšovi.¹⁸⁵⁾

Upřímná touha pohanů rozradovala srdce Spasitelovo; zněla mu jako příjemná hudba budoucnosti. Mimoděk vzpomněl na prorocká slova žalmistova (žalm 21, 28):

183) Dobu nemůžeme udati přesně. Jedni se rozhodli pro úterý; dovolávali se slov: »přišla hodina« (Jan 12, 23), která prý předpokládá přímou blízkost utrpení. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 32) klade příchod Řeků hned po slavném vjezdu; zdá se, že právem. Aspoň apoštol Jan (12, 20n) o něm vypravuje v této souvislosti.

184) Jak poznamenává evangelista (Jan 12, 21), pocházel z města Betsaidy, které bylo větším dílem řecké.

185) V řeckém originálu slují Helleny; znamená buď řecky mluvící židy, po světě roztroušené, nebo pohany, kteří přijali víru v jednoho Boha (Skutky 8, 27). Druhý názor pokládám za správnější.

»Obrátí se k Hospodinu všechny končiny země,
budou se mu klanět všichni kmenové pohanů.«

Bylo však již příliš pozdě; učitelská činnost Kristova chýlila se ke konci. Proto je nepřijal;¹⁸⁶⁾ hleděl však svoje odmítnutí osladiti co nejvíce. On sám musí napřed trpěti bolestnou smrt; teprve z jejího ovoce mělo se dostatí také pohanům. Proto pravil k apoštolům: »Přišla hodina, aby oslaven byl Syn člověka.« Nebude to bez těžkých bojů. »Vpravdě pravím vám: Nepadne-li zrna pšeničné do země a nezemře, zůstává samotno; zemře-li však, přináší mnoho užitku.« Aby nebylo nejmenší pochybnosti, co myslí vzácným zrnem obilným, opakoval Kristus ještě důrazněji: »Kdo miluje život svůj, ztratí jej, a kdo nenávidí život svůj na tomto světě, k životu věčnému zachová jej.« Vyslovená zásada neplatí jen pro Jidáše; touto cestou musí jíti každý, kdo chce býti jeho učedníkem. »Slouží-li mi kdo, následuj mne, a kde jsem já, tam bude i služebník můj. Bude-li mi kdo sloužiti, poctí jej Otec můj.«

Vzpomínka na brzkou smrt otřásla duší Ježíšovou; i jeho lidská přirozenost se lekala násilného rozloučení. Proto dodal: »Nyní jest duše má zarmoucená, ale¹⁸⁷⁾ co mám říci? (Snad): Otče, vysvoboď mne z té hodiny?« Spasitel se na chvilku odmlčel. Zhrozil se zrovna myšlenky, kterou vyslovil. Zdálo se mu, jako by se k němu se všech stran spínaly ruce a prosily o vykoupení. Ne, nesmí se vyhnouti kříži, který mu chystá Bůh. Vždyť právě proto přišel na svět. Byl rozhodnut. Přinese kaž-

186) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 34.

187) Řecký a latinský text mají »a«; překládám »ale«, protože hebrejská spojka mívá velice často tento význam.

dou obět, kterou od něho požádá Otec. Na sebe zapomené, jeho jediným měřítkem bude větší sláva Boží. Proto pohlédl k nebesům a vroucně zvolal: »Otče, oslav jméno své!« V tom okamžiku zazněl s nebe hlas: »Oslavil jsem je a ještě oslavím.«

Mezi lidem vyvolala událost veliké vzrušení. Jedni se domnívali, že zahřmělo; druzí však namítali, že na nebi není ani mráčku. Proto tvrdili: »Anděl mluvil k němu.« Jen málo lidí mělo tolik duchapřítomnosti, že rozuměli tajemnému hlasu. Když se poněkud utišili, pravil k nim Ježíš: »Ne pro mne zazněl ten hlas, nýbrž pro vás. Nyní nastává soud nad tímto světem, nyní bude kníže tohoto světa vyvržen ven, a já, budu-li povýšen od země, všechno potáhnu k sobě.«

Přítomní nerozuměli, koho Ježíš mínil. Proto se tázali: »My jsme slýchávali ze zákona, že Kristus zůstává na věky; kterak ty pravíš: Musí povýšen býti Syn člověka? Kdo jest tento Syn člověka?«

Ježíš neodpověděl tak jasně, jak si přáli. Právě vjezd do Jerusalema ho přesvědčil, jak málo může spoléhati na přízeň lidu. Ani doba nebyla vhodná, aby se pouštěl do delších výkladů. Slunce se zvolna klonilo k západu a do chrámových nádvoří se ukládal soumrak. Bylo třeba pomýšleti na návrat. Proto pravil: »Ještě krátký čas je světlo mezi vámi. Chod'te, pokud máte světlo, aby vás nezachvátila tma; kdo chodí ve tmě, neví, kam jde. Dokud máte světlo, věřte ve světlo, abyste byli účastni světla« (Jan 12, 30-36).

Ani těmto slovům nikdo neporozuměl. Spasitel domluvil a chystal se k odchodu. Nikdo mu nenabídl pohostinství; tak brzy zapomněli na »Syna Davidova«. Smutně se vracel do Betanie, aby tam přespal.

Pozdě navečer sešlo se mnoho členů Velerady, aby si pohovořili o událostech posledních dnů. Nebyli právě

v růžové náladě; museli uznat, že se dočkali úplné porážky.¹⁸⁸⁾ Zvláště farizeové byli velice rozezleni a trpce vyčítali mírnějším druhům jejich nerozhodnost. Kde již mohli býti, kdyby byli užili prostředku, jak navrhoval Kaifáš. Proto pravili: »Uznáváte (konečně),¹⁸⁹⁾ že nic neprospíváte?« (Jan 12, 19.)¹⁹⁰⁾ Situace byla však ještě příliš nejasná; proto nedošlo k žádnému hlasování.

¹⁸⁸⁾ Dausch, *Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 312 pokládá za možné, že Jidáš vyjednával s Veleradou hned po svém příchodu do Jerusalema. Tím bychom si vyložili jejich zdánlivou »nečinnost«; nemuseli se namáhati, pracoval pro ně zrádce. Neupírám výkladu jakési pravděpodobnosti, ale souhlasiti s ním nemohu. Proč, udám na jiném místě.

¹⁸⁹⁾ Tento výstižný překlad řeckého *ὁμολογεῖτε* navrhl Kuinoel (*Evangelium Joannis*, Lipsko, 1812, 516).

¹⁹⁰⁾ Latinský překlad má neprospíváme, řecký neprospíváte. Proto mu dávám přednost. Sr. Knabenhauer, *Comment. in Evang. sec. Joannem*, Paříž, 1898, 380.

Jakmile se počalo rozednívati, opustil Ježíš Betanii a šel na horu Olivetskou, aby se modlil.¹⁹¹⁾ Učedníci přišli o něco později.¹⁹²⁾ Jak se dovídáme z evangelia (Mat. 21, 18), Kristus toho dne ani nesnídal; proto pocítil hlad. Nedaleko cesty spatřil fíkový strom. Na zralé plody bylo ještě příliš brzy (Mar. 11, 13). Avšak Východané nejsou vybíraví a pojídají z hladu i plody nezralé, jakkoliv nemají šťávy a chutnají dosti trpce.¹⁹³⁾ Protože strom měl již tolik listů, sešel Ježíš s cesty a díval se, najde-li na něm ovoce. Hledal marně. Proto pozvedl hrozivě svoji pravici a pravil vážně: »Ať z tebe na věky nikdo nejí ovoce!« (Mar. 11, 14).¹⁹⁴⁾ Šli dále a učedníci brzy na vše zapomněli. Slýchávali podobná slova velice často;¹⁹⁵⁾ proto jim nepřikládali hlubšího významu. A přece vykonal Kristus veliký zázrak. V tom okamžiku

¹⁹¹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 49.

¹⁹²⁾ Soudíme tak z toho, že se nikde nemluví o jejich hladu; podle toho snídali.

¹⁹³⁾ Dalman, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 224. Jak upozorňuje Strack-Billerbeck (*Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1922, I, 857), nasazují některé druhy zárodky již v roce předcházejícím, ovoce však dozrává teprve druhého roku.

¹⁹⁴⁾ Fíkový strom byl jediným tvorem, kterému Spasitel zlořečil a na kterém ukázal svou trestající spravedlnost. Jeho milosrdná láska mu nedovolila užiti k tomu člověka. Zcela jinak bude mluvíti na posledním soudu. Srv. Mat. 25, 41.

¹⁹⁵⁾ U židů bylo proklínání zlozvykem velice rozšířeným.

přestala kolovati ve stromě míza a buňky odumřely. Avšak teprve druhého dne bylo pozorovati stopy této velké proměny.

Po celý ostatní den zůstal Spasitel v chrámě. Vyhnal znova¹⁹⁶⁾ prodavače a nedovolil, aby kdo nesl nádvořím nějakou nádobu (Mar. 11, 16). Dotkl se tak zřítelnice očí Annášových, protože chrámové obchody patřily tenkrát jeho zlotřilým synům.¹⁹⁷⁾ Na dotaz velekněží, kdo mu dal takové právo, odpověděl rovněž otázkou po křtu Janově (Mat. 21, 24-27) a vypravoval několik podobností, v nichž tepal převrácené zásady vůdců vyvoleného národa. Velelada se sice pokusila opět o jeho osobu, ale bez úspěchu. Pohled na galilejské poutníky vázal jim ruce (Luk. 19, 47-48). K večeru vyšel Ježíš z města (Mar. 11, 19) a přenocoval na hoře Olivetské (Luk. 21, 37).¹⁹⁸⁾

Teprve ráno vracel se znova do Jerusalema. Pojednou se učedníci zastavili a s úžasem hleděli na fíkový strom. Byl úplně suchý. První upozornil na to apoštol Petr: »Mistře, hle, fík, kterému jsi zlořečil, uschl« (Mar. 11,

196) Braun (Revue biblique, 1929, 178-200) ztotožňuje za příkladem jiných exegetů tuto událost s vypravováním sv. Jana (2, 13 až 21) a tvrdí, že Kristus očistil chrám pouze jednou; při tom předpokládá, že Spasitel působil veřejně jediný rok. Více se mi zamlouvá mínění druhých (na př. Knabenbauer, Comment. in Evang. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 210 a Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 46-47), že se očista stala dvakrát: na počátku (Jan 2, 13-21) a na konci (Mat. 21, 12) veřejné činnosti; tím spíše, poněvadž je velice málo pravděpodobné, že by Ježíš učil jen jediný rok. Při vši podobnosti mají obě události tolik rozdílů, že jich ztotožňovati nelze.

197) Sifre Deut. 14, 22. O jejich povaze zmíním se podrobněji jinde.

198) Možno-li souditi z Janova výroku (18, 2), že chodíval sám a učedníci dospěli na stanovené místo různými cestami, neodvažují se rozhodovati.

21). Ale také na ostatní učinil objev hluboký dojem; hlasitě si svěřovali myšlenky: »Jak¹⁹⁹⁾ hned uschl!« Ježíš použil této vhodné příležitosti, aby připomněl učedníkům nadzemskou moc víry; proto pravil: »Mějte víru v Boha! Vpravdě pravím vám: Budete-li mít víru a nebudete-li pochybovati, učiníte nejen to, co se stalo na figu.« Ukázal na horu Olivetskou a pokračoval: »Kdo řekne této hoře: Zdvihni se a vrz do moře! a nebude pochybovati v svém srdci, nýbrž věřiti, že se mu stane to, co praví, stane se mu. Proto pravím vám: Začkolí budete prositi v modlitbě, věřte, že to obdržíte, a stane se vám to!« Ale na jedno nesmějí zapomenouti nikdy, nemá-li jejich prosba vyznání naprázdno: »Když stojíte a se modlíte, odpouštějte, máte-li co proti komu, aby též Otec váš, jenž jest v nebesích, odpustil vám hříchy vaše. Neodpustíte-li vy, neodpustí ani Otec váš v nebesích hříchů vašich.«²⁰⁰⁾

Zastav se u suchého stromu fíkového! Proč asi učinil Spasitel tento veliký zázrak? Chtěl snad jen ukázati, že má opravdu moc, jakou si připisoval? (Jan, 5, 21). Myšlenka sama byla by dobrá - nepodává však posledního důvodu. Pravou odpověď třeba hledati jinde. Prokletí bylo jistě trestem. Protože strom nic nezavinil, nemohl býti ani trestán. Zastupoval tedy někoho jiného; na něm chtěl Ježíš pouze ukázati, co čeká Jerusalema a nevěrný národ. Již po tři léta přicházel Spasitel a hledal ovoce dobrých skutků; nacházel plané listí (Luk. 13, 6-7).²⁰¹⁾

¹⁹⁹⁾ Je pozoruhodné, že se netázali »proč«. A přece tato otázka byla mnohem důležitější; bez dostatečného důvodu byl by zázrak jen zneužitím moci Spasitelovy. Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 44.

²⁰⁰⁾ Mat. 21, 21-22 a Mar. 11, 23-26.

²⁰¹⁾ Obraz byl židům velice dobře znám: k fíkovému je přirovnával kdysi Jeremiáš (24, 1-10), k fíkovníku prorok Oseáš (9, 10).

Ale také pro apoštoly měl tento zázrak veliký význam. Ukazoval jim názorně, jakou moc budou mít, zůstanou-li v živém spojení s Ježíšem.

Ostatek dne byl vyplněn spory s farizei a jejich spojenci. Marň se pokoušeli polapiti ho v řeči; odnášeli si porážku za porážkou. Teprve odpoledne bylo poněkud klidněji. Kristus použil volné chvíle, aby naposledy varoval svedené zástupy před omamujícím jedem farizejským. V dlouhé řeči strhoval bezohledně pokrytecký závoj, do něhož se halili a veřejně ukázal jejich duševní hanbu. A přece ani v tomto okamžiku nezapomněl, že je dítkem vyvoleného národa. Hlas se mu třásl pohnutím, když končil dojemnými slovy: »Jerusaleme, Jerusaleme, který zabíjíš proroky a kamenuješ ty, kteří jsou k tobě posíláni. Kolikrát jsem chtěl shromážditi dítky tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá, ale nechtěl jsi. Hle, zanechá se vám dům váš pustý; neboť pravím vám: neuzříte mne (jako učitele) od této chvíle, dokavad neřeknete: Požehnaný, jenž se bere ve jménu Páně« (Mat. 23, 37-38).

Byla to poslední slova učitelské činnosti Ježíšovy. Obrátil se a vyšel z chrámu i se svými učedníky. Ubírali se zvolna k hoře Olivetské. Cestou prohodil jeden z apoštolů: »Mistře, pohleď, jaké to kvádry a jaké stavby« (Mar. 13, 1). Bolestně zadíval se Ježíš na budovy chrámové a odpověděl: »Vidíš všechny tyto veliké stavby? Nezůstane tu kámen na kameni, který by nebyl rozbořen« (Mar. 13, 2). Prošli údolím Cedronským a stoupali pomalu na horu Olivetskou. Konečně stanuli a Spasitel se posadil. Bylo mu tak smutno, tak nevýslovně smutno. Znovu se díval na Jerusalema a v duši mu zněla slova, jimiž předpovídal před 700 lety prorok Izaiáš nezdar jeho díla v Palestině:

»Já však jsem pravil: Nadarmo tedy jsem pachtil se,
naprázdno, zbytečně sílu svou jsem strávil.
Jistě však právo mé jest u Hospodina,
a (zásluha) mé práce u Boha mého.« (Iz. 49, 4.)

Učedníci seděli opodál a jeden z nich připomněl výrok Ježíšův o zboření chrámu. Po chvíli přistoupili čtyři z nich²⁰²⁾ a tiše se tázal: »Pověz nám, kdy budou tyto věci? A které bude znamení, když se všechno to bude míti vyplňovati?« (Mar. 13, 4). Ježíš použil této vhodné příležitosti, přivolal také ostatní apoštoly a rozhovořil se o pádu města a o konci celého světa (Mat. 24, 1-25, 30); přešel na poslední soud a skončil důtklivým napomenutím: »Mějte se však na pozoru, aby se srdce vaše neobtížila opojením a opilstvím a péčemi tohoto života, a aby onen den nepřišel na vás náhle. Neboť jako osidlo přijde na všechny, kteří obývají na povrchu veškeré země. Bděte a modlete se, abyste se stali hodni ujíti všemu tomu, co se bude dít, a postavit se před Syna člověka (Luk. 21, 34-36). Co však pravím vám, všem pravím: »Bděte!« (Mar. 13, 37).

Ale ani Ježíšovi nepřátelé nezaháleli. Právě poslední den jim dokázal nad slunce jasněji, že Spasitele mírnými prostředky neumlčí. Prostý lid hrnul se v zástupech za velikým Učitelem a jeho vliv rostl každou hodinu. Bylo třeba jednati bezohledně;²⁰³⁾ proto svolal Kaifáš v úterý

202) Podle Mar. 13, 3 byl to Petr, Jakub, Jan a Ondřej.

203) Mezi nekatolickými učenci jeví se snaha omluviti Veleradu. Lippe (Das Freie Wort XII [1912-1913], 189) prohlašuje zprávy evangelistů za bajky, které odporují židovskému zákonodárství; Jost (Geschichte des Judenthums und seiner Sekten, 1857, I, 278) a Duschak (Das mosaisch-talmudische Strafrecht, Trevir, 1876, 420 n) připisují vše krvavé smečce židovských fanatiků, kteří neměli s Veleradou nic společného; Philippson (Haben wirklich die

večer²⁰⁴) celou Veleradu.²⁰⁵) Aby nevzbudili v cizincích podezření, měla se schůze konati v jeho paláci.²⁰⁶) Vyloužil stručně vývoj událostí po památném sezení na Hoře zlé rady. Již tehdy byla odhlasována smrt Ježíšova a rozhodnutí ono je dosud platné. Jak se ukázalo, minulo se úplně s cílem; Ježíše neodstrašili. Před očima Velerady slavil vjezd do Jerusalema a bez jediného slova od-

Juden Jesum gekreuzigt? 2, Berlín, 1901) a Brandt (Die evangelische Geschichte und der Ursprung des Christenthums, Lipsko, 1893, 150) popírají aspoň formální rozsudek Velerady, která prý Ježíše jen zajala a odevzdala Pilátovi. Zato Rosadi (Il processo di Gesù⁴, Florencie, 1908) mluví o justiční vraždě, Mayr (Cross' Archiv für Kriminal-Anthropologie, XX (1905), 269 n) o vraždě nábožensko-politické, které dosáhla Velerada nátlakem na Piláta. Jednotlivé myšlenky probírá pěkně Doerr, Der Prozes Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 3.

²⁰⁴) Kdy byla porada, nemůžeme udati přesně. Jedni (Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 47) ji kladou až na středu ráno; jiní (Keim, Geschichte Jesu von Nazara, Curych, 1872, III, 238; Nebe, Die Leidensgeschichte, Wiesbaden, 1881, I, 17) již na úterý večer. První se rádi dovolávají církevní tradice, která předpisovala ve středu půst (Doctrina XII Apostolorum 8, 1; Tertullian, De jejuniis 14) - avšak odůvodnění postu nebývá po každé stejné; někdy se mluví jen o utrpení Spasitelově, jindy je výslovně jmenován Jidáš. V tom smyslu píší na př. Constitutiones Apostolorum (5, 14, 4): »Et venit Judas cum legis peritis et sacerdotibus populi ac prodidit Dominum Jesum. Hoc autem factum est quarta sabbati.« Jak uvidíme, dohodl se Jidáš teprve ve středu; proto poradu klademe na úterý večer.

²⁰⁵) Exegeté se rozcházejí, byla-li svolána celá Velerada či jen menší sbor 23 (Maimonides, Sanhedr. 3), který mohl také vynést rozsudek smrti (Doerr, Der Prozes Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 16). Protože Matouš (26, 3) vypočítává velekněze a starší lidu, Marek (14, 1) a Lukáš (22, 2) připojují také zákoníky, pokládám první názor za lepší. Srv. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 48.

²⁰⁶) Mat. 26, 3. O jeho poloze zmíním se teprve při výsledku Spasitelově.

poru dal se nazývati Mesiášem. Druhého dne pokročil ještě dále. Vypudil z chrámu prodavače a připravil dům Boží o veliké zisky. Dnes přešel k útoku a zesměšňoval spravedlnost, na které si tolik zakládají. Bude-li Vele-rada otáletí ještě déle, pobude u lidu veškeré vážnosti. Nerad by se znova dožil okamžiku, aby se jerusalemská luza posmívala jejich slabosti (srv. Jan 7, 25). Dnes třeba rozhodnouti, jak Ježíše usmrtiti.²⁰⁷⁾

Chvíli bylo hluboké ticho; všichni přemýšleli. V duchu souhlasil každý s vývody veleknězovými - ale vzpomínka na galilejské zástupy svírala jim hrdlo.²⁰⁸⁾ Počala debata, která trvala velice dlouho. Podáno mnoho návrhů, ale žádný se nezamlouval.²⁰⁹⁾ Konečně zvítězila myšlenka, aby Ježíše lstivě zajali a usmrtili (Mar. 14, 1). Měl býti překvapen v okamžiku, kdy neměl kolem sebe zástup (srv. Luk. 22, 6); jak si to představovali, těžko říci. Chtěli asi vyslati najaté slidiče, kteří by Spasitele stopovali a ve vhodném okamžiku zakročili.

Brzy se však ukázalo, že ani tento způsob není bez nebezpečí. Zmizí-li Ježíš v době sváteční a nepřijde-li do chrámu, nevyhnou se bouři; nejistota, co se stalo s milovaným Učitelem, dožene venkovský lid k nejhoršímu. Obava nebyla bezdůvodná. Právě o svátcích docházívало v Jerusalemě častěji k bouřím; sám římský vladař uznával za vhodné přesídliti na týden do hlavního města a přiváděl s sebou také posádku cesarejskou. Proto přijat

207) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 135.

208) Mat. 21, 46; Mar. 12, 12; Luk. 20, 19.

209) Slovo *ἐξήζου* (Luk. 22, 2) prozrazuje nervosnost Velerady. Srv. Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 138.

velikou většinou dodatek: »Ne²¹⁰⁾ však ve svátek,²¹¹⁾ aby snad nepovstala bouře v lidu« (Mat. 26, 5).

Čteme-li tuto zprávu, nemůžeme se ubránit hlubokému dojmu. Lidu se báli, na Boha nevzpomněl z nich žádný. Právem jim vytýkal Kristus: »Vůdcové slepí, kteří cedíte komára, velblouda však polykáte« (Mat. 23, 25).²¹²⁾ Slova ta jsou však ještě důležitější, než by se na první pohled zdálo; prozrazují nám jasně, že se Velerada nezalekne ani zákona Mojžíšova, bude-li státi v cestě jejím zlotřilým záměrům. Bůh ustanovil (Deut. 17, 12-13): »Kdo bude tak zpupný, že neposlechne rozkazu (vele) kněze, který toho času koná službu Hospodinu, Bohu tvému, a výroku soudce, ten budiž usmrčen; tak vypleníš zlo z Izraele. A všecek lid, když o tom uslyší, bude se báti, že se pak nikdo nebude zpupností nadýmati.« Židovská věda tomu rozuměla tak, že se poprava má vykonati v předvečer svátku, kdy bylo v Jerusalemě nej-

210) Spitta (Zur Leidensgeschichte und Literatur des Urchristentums, I, 223) překládal »ještě před svátkem«. Jistě neprávem. Velerada byla příliš zkušená, aby si namlouvala, že se jí podaří zdolati ve dvou dnech takové překážky.

211) Protože celý velikonoční týden bývá někdy nazýván slavností, domnívali se exegeté, že Velerada chtěla počkati, až všichni poutníci odejdou. Dobře poznamenává Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 132), že se tu vydávala v nebezpečí, že Ježíš odejde také. Mělo se tedy zakročiti, jakmile uplyne hlavní svátek.

212) Mezi exegety není shody, mělo-li býti tajné jen zajetí či také usmrčení; právě tak není jisto, vztahoval-li se omezující dodatek pouze na zabítí či také zajetí. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše. Praha, 1896, 50) se domnívá, že Ježíš měl býti zajat hned, usmrčen teprve po velikonocích; Brüll (Tübinger Quartalschrift, 1901, 175) a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 138) se kloní k myšlence, že se oboje mělo odložit až po svátku.

více cizinců.²¹³⁾ V talmudu²¹⁴⁾ čteme doslova: »Bude-li zločinec odsouzen na smrt, přivedou ho k Veleradě do Jerusalema. Jeho poprava se odloží až na svátek, kdy je v městě tolik lidu, aby se splnil příkaz Deuteronomiá.«²¹⁵⁾

Asi v téže době odcházel také Spasitel s apoštoly s hory Olivetské. Zastavil se a pravil: »Víte, že po dvou dnech budou velikonoce a Syn člověka bude vydán, aby byl ukřižován« (Mat. 26, 2).

Kdo zvítězí? Velerada či Kristus? Pověděl to již starozákonní svatopisec (Přís. 21, 30):

»Není moudrosti, není opatrnosti,
není rady proti Hospodinu.«

Proti své vůli bude Velerada donucena spáchat chystaný zločin právě o velikonocích.²¹⁶⁾

²¹³⁾ Nork, *Rabbinische Quellen und Parallelen zu neutest. Schriftstellen*, Lipsko, 1839, 103.

²¹⁴⁾ Babyl. Sanhedr. 89 a.

²¹⁵⁾ Jen R. Akiba (babyl. Sanhedr. 89 a) dovoľoval usmrtiti zločince hned, aby se netrápil; po zemi měli se rozestati hlasatelé, aby se vyhovělo Deuter.

²¹⁶⁾ Pěkně dí Grotius (*Annotationes in N. Testamentum*; vydav. Windheim, Hall, 1769, I, 459): »Pertinet autem hoc ad ostendendam singularem Dei in hoc facto Providentiam.«

Ve středu zůstal Spasitel v Betanii a připravoval se vroucí modlitbou k veliké oběti. Zato v duši Jidášově dozrála ďábelská myšlenka; rozhodl se, že zradí Pána Ježíše. Chceme-li vniknouti v jeho smutné tajemství, musíme zajíti hodně daleko do minulosti.

Jidáš nebyl zlý od počátku;²¹⁷⁾ také v jeho duši viděl Spasitel vlohy, které se mohly rozvíti v nejkrásnější květy apoštolských ctností. Při jeho dobré vůli říkali bychom dnes »Svatý Jidáši, oroduj za nás!« právě tak, jako voláme: »Svatý Petře« nebo »Svatý Jene«. Dostal stejnou moc jako ostatní učedníci a spolu s nimi vypravoval Spasiteli radostně o zázracích, které vykonal na první apoštolské cestě. Škoda jen, že si tak málo všiml vážné výstrahy, kterou pronesl Ježíš při jedné příležitosti: »Z toho se neradujte, že (zlí) duchové se vám podávají, nýbrž radujte se, že jména vaše napsána jsou v nebesích« (Luk. 10, 20).

Za Kristem šel spíše z důvodů hmotných; to však učinili skoro všichni apoštolé. Teprve ponenáhlu se jim rozjasňovalo a povznášeli se k čistějšímu pojmu o Vykupiteli. Právě tento vývoj dál se u Jidáše zcela jinak než u ostatních apoštolů.

Jidáš byl mezi apoštoly jediným Judovcem; všichni ostatní pocházeli z Galileje. Proto také jeho povaha měla

217) Proto nesprávně tvrdí židovský pamflet Toledot Ješua 5 (Krauss, Das Leben Jesu nach den jüdischen Quellen, Berlin, 1902, 55), že židé úmyslně poslali Jidáše do sboru apoštolského, aby měli tajného pozorovatele.

mnoho odchylných rysů, které ho mohly strhnouti na scestí. Náboženské nadšení, kterým vynikali právě galilejští horalové, bylo mu cizí; u Jidáše převládal rozum, který chladně počítal a odvažoval. Více než ostatní podléhal svůdným zásadám farizejským; rád se spokojil krásným zevnějškem a málo dbal pravé zbožnosti. Mezi ním a Kristem nedošlo nikdy k upřímné lásce; Jidáš Ježíše nepochopil. Ještě nebezpečnější byly předsudky o světském rázu říše mesiánské, jak je vypěstovali jerusalemští zákoníci. Naděje na pozemský blahobyť zklamala Jidáše nejdříve. Ježíš se bránil, kdykoli nadšený zástup ho chtěl provolati králem a svým stoupencům předpovídal utrpení a smrt.

Pohled na ostatní apoštoly propast jen prohluboval; jejich láska k božskému Mistru vyvolávala v něm odpor a nenávisť. Vyvěraly z přepjatého nacionalismu, s jakým shlíželi rodilí Judovci na každého Galilejce.

Jidáš počal pochybovat o božském poslání Ježíšově; jistě v ně nevěřil již druhého roku veřejné činnosti Kristovy.²¹⁸⁾ Zatím ještě neodešel; úřad pokladníka, který mu svěřil Ježíš, poskytoval mu dosti příležitosti, aby pracoval pro sebe. Dobrodinci dávali mnoho a také uzdravení hleděli se bohatě odvděčiti; někteří z apoštolů měli rybářskou živnost a z jejího výtěžku přispívali na společná vydání. Z přebytku měl Jidáš podělovati chudé; jak se dovídáme z evangelia (Jan 11, 6), pamatoval především na sebe.²¹⁹⁾ Domnělá ztráta, již utrpěl v Betanii,

²¹⁸⁾ Srv. Jan 6, 71. Že by Jidáš miloval Marii Magdalskou a proto se mrzel na Ježíše, který ji »obrátil«, je smyšlenkou, pro kterou nemáme jediného důvodu.

²¹⁹⁾ Již často byla vyslovena otázka, proč nechal Ježíš Jidášovi úřad, který mu byl takovou příležitostí k hříchu. Stejně bychom se mohli diviti, proč Bůh dal Adamovi zákaz jísti se stromu, když

rozhodnutí jen urychlila. Vášně je slepá a důtka, kterou mu Kristus udělil, Jidáše podráždila.²²⁰⁾ Když Ježíš nepoužil ani tak vhodné příležitosti, jakou mu skýtal slavný vjezd do Jerusalema, vzrostl jeho odpor ještě více.²²¹⁾ Po roztržce s Veleradou a po jasném proroctví, že o velikonocích dokoná (Mat. 26, 2), musel se také Jidáš tázati, jak bude dále. Jako bývalý učedník Ježíšův mohl čekatí zákrok židovských úřadů a pronásledování. Aby se zabezpečil před Veleradou, rozhodl se, že jí zradí Ježíše. Myšlenka, byla tím lákavější, poněvadž jí mohl mnoho získati; byl přesvědčen, že Velerada draze mu zaplatí služby, které jí prokáže.

Rozhodnutí Jidášovo je tak nepřirozené, že mnozí je hleděli vyložiti jinak a zrádce omlouvali. Podle Hase²²²⁾ věřil, že Ježíš je slíbeným Vykupitelem, ale zdálo se mu, že příliš váhá; proto ho chtěl donutiti, aby své vystoupení urychlil. Netušil prý, že bude bezděčným nástrojem jeho bolestné smrti. V slovech Ježíšových: »Co činiš, učiň rychle« spatřoval dokonce souhlas se zamýšlenou »zradou«. Jakmile viděl, že se zmýlil a že se události berou jiným směrem, vrátil peníze kněžím, nechtěl míti »cenu krve«.²²³⁾ Dávno před racionalisty tvrdili totéž smutně proslulí heretikové, zvaní Kainovci; děkovali dokonce Jidášovi za jeho smělý krok.²²⁴⁾ Právem jim od-

přece předvídal jeho smutný pád. Příležitost sama hříchu nedělá; zlého se dopouštíme teprve svobodným rozhodnutím.

220) Wichelhaus (*Versuch eines ausführlichen Kommentars zu der Geschichte des Leidens Jesu Christi*, Halle, 1855, 129) vidí v ní dokonce hlavní důvod a může se jaksí dovolávatí samých evangelistů, kteří obě události spojují.

221) Piepenbring, *Jésus historique*², Paris, 1922, 154.

222) *Geschichte Jesu*, 1876, 548.

223) Frey, *Die Probleme der Leidensgeschichte Jesu*, Lipsko, 1907, I, 70.

224) Sv. Irenej. *Adversus haereses* I, 31; MG 7, 704; Tertullian, *De*

povídá Suarez,²²⁵⁾ že jsou horší než Jidáš. Nešťastný apoštol svůj hřích uznal a vykonal zaň příšerné pokání; tito ho ještě hájí a omlouvají. Ani Kralík²²⁶⁾ nemluví úplně přesně. Domnívá se, že se Jidáš stal obětí svého bludného svědomí. V Betanii se prý přesvědčil, že syn Mariin nemůže býti Vykupitelem, za kterého se vydával; proto se cítil povinen vydati jej Veleradě. Dobře mu odpovídá Lagrange;²²⁷⁾ zmínka o penězích nám dokazuje, že jednal z pohnutek nízkých a nečestných.

Rozhodnutí Jidášovo nebylo snadné a neobešlo se bez těžkých vnitřních bojů. Jidáš viděl v Kristu aspoň člověka spravedlivého a v duši mu zněla vážná výstraha Jeremiášova: »Nevinné krve neprolévejte!« (Jer. 22, 3). Svědomí hlasitě varovalo a vzpomínka na veliké zázraky Ježíšovy stále se vnucovala. Teprve evangelista (Luk. 22, 3) nám prozrazuje nejhlubší důvod. Sám ďábel umlčel svědomí Jidášovo a slibem velikých výhod oslepil apoštola.

Ve středu ráno²²⁸⁾ odešel tajně do Jerusalema; apoštolům se vymluvil potřebným nákupem pro svátky velikonoční. Při vši zlobě bušilo mu přece srdce, když klepal na dveře bytu Kaifášova,²²⁹⁾ představil se jako učedník Ježíšův a pronášel osudná slova: »Co mi chcete dáti,

praescript. 47; ML 2, 81 a sv. Epifan, *Adversus haereses* 38, 7; MG 41, 663.

²²⁵⁾ De mysteriis qu. 46, art. 8, disp. 34, sect. 1, čís. 9.

²²⁶⁾ Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 356.

²²⁷⁾ L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 493.

²²⁸⁾ Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*³, Freiburg, 1913, 139) klade Jidášovu cestu již na úterý. Jistě neprávem; Matoušovo (26, 3 a 14) slovo »tehdy« je příliš všeobecné, abychom z něho mohli vyvozovat časovou shodu obou událostí.

²²⁹⁾ Nesprávně se domnívali někteří (na př. Hoppe, *Kristus, můj život*, Praha, V, 250), že Jidáš vyjednával s celou Veleradou. Sv. Lukáš (22, 4) tuto možnost přímo vylučuje.

a já vám ho zradím« (Mat. 26, 15). Velekněz nevěřil vlastnímu sluchu; čeho se nikdy nenadál, stalo se skutkem. Jeho duši naplnila škodolibá radost a vřídlně přivítal zrádného uředníka. Splnění jeho dávné tužby zdálo se mu v tu chvíli tak snadné a blízké; měl v rukou důvod, který musel odzbrojiti i vznětlivé zástupy galilejské. Kdo by směl ještě hájiti Ježíše, když vlastní apoštol pokládal za nutné vydati jej Veleradě.

Chváta! pro Annáše, aby mu zvěstoval radostnou novinu. Starý lišák Jidášovi nedůvěřoval; snad je jen vyzvědačem, který má vypátrat jejich tajné úmysly. Proto se chtěl sám přesvědčiti a Jidáš sehrál svoji úlohu výborně. Hanobil svého božského Mistra s takovou nestoudností, že o jeho dobré vůli nebylo možno pochybovati. Tehdy se dověděl Kaifáš o slavném vyznání Petrově a brzy uslyšíme velekněze, jak bude zapřisahati Spasitele, aby mu pověděl, je-li »Kristus, Syn Boha živého«.

Mnohem choulostivější byla otázka peněžní. Annáš i Kaifáš vycházeli od přesvědčení, že jako každý žid byl také Jidáš povinen uposlechnouti rozkazu Velerady (Jan 11, 56) a prozraditi úkryt Spasitelův. Peníz neměl býti cenou za život Ježíšův, nýbrž jen jakousi náhradou za možné nebezpečí, do něhož se Jidáš vydával. Proto tedy navrhli třicet stříbrných, asi 600 Kč.²³⁰⁾ Jidáš nebyl spokojen a žádal více; přepočítal se. Teprve nyní poznal, že svou neprozřetelnou nabídkou zašel příliš daleko. Velerada ho měla úplně v moci a nebylo radno ji dráždit. Nezbylo, než spokojiti se s maličkostí, jakou nabíze-

230) Stříbrného šiklu se v době Kristově již neužívalo (Riehm-Baethgen, Handwörterbuch des bibl. Altertums², Bielefeld, 1898, II, 1469); na jeho místo nastoupil stater (Volz, Die bibl. Altertümer, Calv, 1914) a denár.

li.²³¹⁾ Ani té nedostal hned,²³²⁾ byla mu jenom slíbená, provede-li, k čemu se zavázal.²³³⁾

Že však navrhli právě tuto cenu, stalo se úmyslně;²³⁴⁾ chtěli potupiti Pána Ježíše. Právě tolik pokuty předpisoval zákon (Ex. 21, 32) každému, kdo zabil cizího otroka.²³⁵⁾ Nevzpomněli, že v tu chvíli splnili slavné proroctví Zachariášovo (11, 12): »Odvážili mně za mzdu třicet stříbrných.«²³⁶⁾

Kdy měl Jidáš svůj černý úmysl provést, nebylo přesně stanoveno. Zrádce navrhoval pravděpodobně čtvrtěk, kdy Spasitel bude slaviti velikonoční hostinu. Čekal na jisto, že po ní půjde do zamilované zahrady Getsemanské, aby se modlil. Kaifáš souhlasil; žádal jen, aby se to stalo ve chvíli, kdy nebude míti Ježíš kolem sebe zastup.²³⁷⁾

231) Za vysvobození Sokratovo dávali jeho pohanští přátelé 30 min, asi 1500 áiklů; apoštol se spokojil s 30 áikly.

232) Odkud chtěli peníze vzíti, evangelium nepraví. Knabenbauer (Comment. in Evang. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 397) jde však příliš daleko, když z Mat. 27, 6 usuzuje, že je vybrali z chrámové pokladnice. Velerada měla jistě své vlastní peníze, kterých mohla volně užívat.

233) Podle sv. Matouše (26, 15) by se mohlo zdáti, že Kaifáš vyplatil hned smluvený plat a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 143) hleděl tuto myšlenku všemožně odůvodniti. Sv. Marek (14, 11) a sv. Lukáš (22, 5) tvrdí, že mu peníze jenom slíbili. Tento výklad je správný; proto později tak důtklivě napomínal vojíny, aby vedli Ježíše opatrně; bál se o slíbenou mzdu.

234) Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 51.

235) Arakhin 3, 3 a More nebochim 3, 40.

236) Frey (Die Probleme der Leidensgeschichte Jesu, Lipsko, 1907, I, 78) popírá historickou pravdivost třiceti stříbrných; vidí v nich křesťanský výmysl, kterým se mělo vyhověti proroctví Zachariášovu.

237) Brüll (Tübinger Quartalschrift, 1901, 176) a Frey (Die Pro-

Ale také Jidáš měl podmínku, na které mu velice záleželo. Jeho krok měl zůstat úplně tajný a nikdo se neměl dovědět o zradě učedníkův. Mimoděk vidíme nízkou a vypočítavou povahu apoštolovu. Věděl dobře, že se Velerada pokusila již několikrát sáhnouti na Spasitele; Ježíši se podařilo po každé uniknouti. S touto možností počítal zrádce; proto nechtěl za sebou páliti mosty. Což kdyby Ježíš založil přece pozemskou říši a Jidáše vyloučil? Chtěl se pojistiti pro všechno.

Konečně bylo vše dojednáno. Jidáš odešel do chrámu, aby s veliteli stráže smluvil ostatní podrobnosti. Tyto muže známe velice dobře. Vybírali je z rodiny veleknězovy neb i z ostatních čeledí kněžských.²³⁸⁾ Jejich nejvyšším představeným býval často sám zástupce veleknězův.²³⁹⁾ Pomáhala jim chrámová stráž, ozbrojená holemi a kyji. K nim přišel Jidáš, aby se poradil o způsobu, jak zatčení provést a zabezpečiti jejich pohotovost.

Pozdě večer vrátil se do Betanie. Bolestně zahleděl se Ježíš na apoštola, ale jeho zradu neprojevil.

bleme der Leidensgeschichte Jesu, Lipsko, 1907, I, 8) rozhodně popírají, že by Kaifáš byl změnil ustanovení Velerady, aby se posečkalo až po svátcích. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 51) je tvrdí; právem. Srv. Luk. 22, 6.

²³⁸⁾ Friedlieb, Archäologie der Leidensgeschichte, Bonn, 1843, 35.

²³⁹⁾ Zahn (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 109). U sv. Lukáše (Skutky 4, 1; 5, 24, 26) a Josefa Flavia (Bellum 2, 17, 2 a 6, 5, 3) sluje proto »velitelem svatyně«.

Ve středu se Jidášovi nepodařilo vypátrati vhodný okamžik, aby svůj černý záměr provedl. Ježíš do Jerusalema nešel a Betanie byla příliš daleko pro takový podnik. Tím více se těšil na čtvrtek dne 14. nisanu,²⁴⁰⁾ kdy každý Izraelita měl pod trestem exkomunikace (Num. 9, 13) požívat v Jerusalemě velikonočního beránka. Starosti nespál a každý šramot ho lekal; bál se o slíbenou mzdu. Konečně nadešel toužebně očekávaný den. Ale ku podivu. Hodina plynula za hodinou a Mistr se o velikonoční hostině ani nezmiňoval.²⁴¹⁾ Jidáše se zmocnil nepokoj;

240) Nemohu rozebírat sporné otázky, kdy slavil Pán Ježíš poslední večeři; jsem přesvědčen, že s dnešními prostředky nemůžeme dáti odpovědi, která by plně uspokojila. Všichni uznávají, že to bylo ve čtvrtek; nevědi však, kolikátého nisanu. Za nejspřávnější pokládám názor, který jsem vložil do textu. Kdo by se chtěl poučiti podrobněji, může sáhnouti po spisech: Mémain, *La limite initiale de la Pâque au temps de Jésus-Christ*, Paříž, 1883; Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha 1896, 72 n; Schneid, *Der Montagstag des Abendmahles und Todes unseres Herrn Jesus Christus*, Řezno, 1905; Chwolson, *Das letzte Passamahl Christi und der Tag seines Todes*², Lipsko, 1908, 13 n a 43 n; Bach, *Montagstag und Jahr des Todes Christi*, Freiburg, 1912; Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1924, II, 812 n; Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 38 n a Holzmeister, *Chronologia vitae Christi*, Řím, 1930.

241) U sv. Matouše (26, 17) a u sv. Marka (14, 12) dávají první otázku učedníci, u sv. Lukáše (22, 8) počíná mluvit Spasitel; proto exegeté udávali různě postup celého rozhovoru. Mně se zamlouvá nejvíce myšlenka Sýkorova (Umučení a oslavení Pána Ježíše,

myšlenka, že snad Ježíš nebude jísti beránka v samém Jerusalemě, ho rozčilovala.²⁴²⁾ Tázal se ostatních apoštolů; nikdo nedostal dosud rozkazu. Návodem zrádcovým odebralo se několik učedníků k Spasiteli a pravilo: »Kde chceš, abychom šli a připravili tobě, abys jedl beránka?«²⁴³⁾ Přítomný Jidáš zbystřil mimoděk sluch, aby mu neuniklo ani slovíčko. Těšil se marně. Kristus neodpověděl přímo. Zato povolal k sobě Petra a Jana (Luk. 22, 8) a řekl jim: »Jděte²⁴⁴⁾ a připravte nám beránka, abychom jedli« (Luk. 22, 8). Oba apoštolé ochotně přisvědčili; chtěli jen vědět: »Kde chceš, abychom připravili?« Spasitel se zadíval do dálky a po chvílce pravil pomalu a vážně:²⁴⁵⁾ »Hle, jděte do města! Jak do města vejdete,

Praha, 1896, 64) a Belserova (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 144).

²⁴²⁾ Spasitel nemohl ovšem velikonoční hostinu vynechat, jak se domníval Kralík (*Jesu Leben und Werk*, Kempten, 1904, 365), mohl však jísti beránka v některém jerusalemském předměstí nebo až v Betfage, jak dovozoval i talmud (*Pesachim* 91a).

²⁴³⁾ Mat. 26, 17 a Mar. 14, 12.

²⁴⁴⁾ Sv. Matouš (26, 18) uvádí slova Kristova: »Jděte do města k jistému člověku« atd. Z toho se domnívali někteří exegeté, že Spasitel rodinu opravdu jmenoval a teprve evangelista její jméno z jakýchsi ohledů zamlčel. Tak učinil Lagrange (*Évangile selon s. Mathieu*², Paříž, 1923, 495) a před ním Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 58). Posledně jmenovaný tvrdí, že dané znamení mělo apoštolům jen dotvrditi, že budou vlivně přijati a dovolává se 1. Sam. 10, 2. Podobný výklad zavrhl již sv. Augustin (*De consensu evangelistarum* 2, 80), po něm Grotius (*Annotationes in N. Test.*, vyd. Windheim, Hall, 1769, I, 506) a většina moderních. Jmenuji aspoň Hahna (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 582), Filliona (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 329) a Belsera (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 144).

²⁴⁵⁾ Této opatrnosti bylo potřeba velice. Jak uvidíme později, bylo zvolené večeradlo jen asi 150 m od paláce Kaifášova; pro Jidáše bylo by hračkou, překvapiti Mistra při samé slavnosti.

potká vás²⁴⁶⁾ jeden člověk, nesa hliněný džbán vody. Jděte za ním do domu, do něhož vejde, a rcete hospodáři domu: »Mistr praví tobě: Čas můj blízko jest. U tebe budu jisti beránka. Kde jest pokojík, v němž bych jedl beránka²⁴⁷⁾ s učedníky svými?« A on vám ukáže²⁴⁸⁾ v prvním poschodí²⁴⁹⁾ veliké²⁵⁰⁾ večeřadlo, prostřené,²⁵¹⁾ připravené a tam připravte.«²⁵²⁾

246) Řecký text má ještě jasněji *συναγῆς*, půjde proti vám. Učedníci se měli jen otočiti a jíti za cizincem. Srv. Hahn, Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 583.

247) Zrovna nepochopitelně hledí Beer (Pesachim, Text, Uebersetzung, Erklärung, Giessen, 1912, 98) a Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 80) dokázati, že Ježíšova večeře nebyla hostinou velikonoční.

248) Z talmudu se dovídáme, že za propůjčení velikonočního večeřadla nesměli jerusalemští obyvatelé žádati plat (Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 989). Směli si vzíti jen kůži zabitého beránka a nádobu, v které jej pekli. Tento zákaz odůvodňovali tím (babyl. Joma 12 a), že při dělení Palestiny nepřipadl Jerusalemu žádnému kmenu; po vůli Boží měl býti společným majetkem celého národa. Traktát Abot (5. 5) vypočítává mezi desíti zákraký i ten, že o velikonočních nebylo v Jerusalemě nikdy nouze o večeřadla. Bylo to tím podivuhodnější, protože podle Josefa Flavia (Bellum 6, 9, 3) bylo na př. za Cestia Galla (63-66 po Kr.) zabito v Jerusalemě 256500 beránek a tudíž připraveno i tolik večeřadel.

249) V řeckém textu čteme slovo *ἀράριον*, kterému starší latinské překlady nerozuměly; proto je vynechávaly nebo nahradily nesprávným »přizemím« a »podzemím«. (Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, 1914, II, 443). Origenes tušil správně jeho význam; proto dí, že Spasitel do síně »vystoupil« (Hom. 12 in Jerem.; MG 13, 380). Sv. Jeronym je přeložil slovem *coenaculum*, které značilo v jeho době pokojíky v prvním poschodí, i když se v nich ani nejídalo. V tom smyslu píše Varro (Lingu. 5, 162): »Místo, kde večeřeli, nazývali večeřadlem (*cenaculum*); když se stalo zvykem večeřeti v prvním poschodí, všechny pokoje v poschodí se zvaly večeřadly« (*cenacula*). Proto správně staroslovenský překlad: »i toj vama pokažet *hornicu* velikú« (Luk. 22, 12).

V duši Jidášově to zrovna zabouřilo, když vydával apoštolům potřebné peníze; jeho poslední naděje se rozplynula. Jakkoli Ježíš mluvil tak určitě, nedověděl se nic. Lidská zloba nesměla zkaziti Spasiteli chvíli, na kterou se tak dlouho těšil.

Petr a Jan odešli, ale slova Kristova zněla jím stále v duši. Byli opravdu zvědaví, viděl-li Kristus dobře. Čtenář snad ani netuší, kolik nezvyklých podrobností obsahovala předpověď Spasitelova. Neurčil jím, kterou brannou mají do Jerusalema jíti. aby tajemného cizince potkali; vodu nosívaly obyčejně ženy, tu však uvidí muže;²⁵³⁾ židé užívali nejraději džbánů kamenných,²⁵⁴⁾ tu spatří nádoby z pálené hlíny²⁵⁵⁾ a sluha je zavede nevědomky do domu stoupence Ježíšova; proto mu měli vyřídití vzkaz Mistrův.²⁵⁶⁾ U něho dostanou večeradlo, které bude v prvním poschodí; bude veliké, k hostině přichystané a přece dosud nikomu nezadané.

S těmito myšlenkami šli dále a konečně spatřili Jerusa-

250) Tak prostorné, že se tam později (Skutky 1, 15) směstnalo pohodlně na 120 lidí.

251) Totiž opatřené stolem a pohovkami, na kterých měli toho dne ležeti. Pesachim 10, 1.

252) Mat. 26, 18; Mar. 14, 13-15; Luk. 22, 10-12.

253) Lagrange, L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 498.

254) Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1924, II, 406n. Odůvodňovali to tím, že nepodléhají předpisům zákona o čistotě a jsou trvanlivější.

255) Schanz, Commentar über das Evangelium des hl. Markus, Friburk, 1881, 385. V původním textu čteme opravdu *κεραμικον*.

256) Tak i Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 66. Nikdy bych však netvrdil, že Spasitel již dříve požádal tajně vlastníka domu, aby večeradlo nikomu nezadával. Spíše se domnívám, že Ježíš zařídil v své božské vševědoucečnosti okolnosti tak, aby nikdo o místo nežádal. Srv. Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 153.

lem. Sešli s pohodlné silnice a dali se poboční cestou, která vedla k bráně Vodní. Vzkročili do města a po malé chvíli se udiveně zastavili. Proti nim šel od rybníka Siloe²⁵⁷⁾ muž a na hlavě nesl hliněný džbán, naplněný vodou. Mistr měl pravdu. Nechali cizince přejít a zvědavě čekali, co bude dále. Brzy zabočil napravo a zvolna vystupoval po schodech, vytesaných ve skále.²⁵⁸⁾ Apoštolé stále několik kroků za ním. Již zahlédli palác Kaifášův a v duši se jim ozvala trapná pochybnost, jdou-li dobře. Asi po čtvrt hodině vešel sluha do domu a v srdci apoštolů se rozjasnilo. Znali jej velice dobře. Patřil manželůvěrné učednice Ježíšovy Marie;²⁵⁹⁾ říkali jí Jerusalemská, aby ji rozlišili od stejnojmenných žen, které Spasitele podporovaly.

V domě byli apoštolé uvítáni s velikou radostí. Vyřídili vzkaz Ježíšův a celá rodina je vedla do prvního poschodí a ukázala jim prostranné večeradlo, opatřené vším, čeho bylo třeba k velikonoční hostině.²⁶⁰⁾ Mladý syn Jan

257) Tak Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 393 a jiní.

258) Podobně Lagrange, *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 531. Tuto starobyklou cestu objevili Assumptionisté a popsali v *Revue biblique*, 1914, 74 n.

259) Sv. Jan Zlatoústý (In Matth. 26, 17), Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 331) a Vincent-Abel (*Jérusalem*, Paříž, 1914, II, 448) pokládají tento údaj za pochybný. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 66), Zahn (*Dormitio sanctae Virginis*, Lipsko, 1899), Mommert (*Die Dormitio und das deutsche Grundstück auf dem traditionellen Sion*, Lipsko, 1899) a Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 152) hájí jeho pravdivost. Jejich myšlenka se mi zamlouvá tím více, poněvadž se u Marie sešli apoštolé také po nanebevstoupení Páně. Proč se rozhodli právě pro toto místo, které leželo tak blízko paláce Kaifášova? Poněvadž bylo posvěceno tolika vzpomínkami na Pána Ježíše.

260) Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 498) pozna-

Marek²⁶¹) se ochotně nabídl, že apoštolům pomůže. Marie slíbila přibory, které měly býti toho dne co nejlepši. Petr a Jan neodolali a vypravovali dopodrobna o tajemném poslání, které právě dokonali. Srdce domácích rozhořela se ještě větší láskou k milovanému Mistrovi. Času nebylo nazbyt a oba mužové dali se do práce. Pro jistotu se podívali, nezůstalo-li ve večeradle něco kvašeného.²⁶²) Protože Marek slíbil, že se postará o výzdobu, odešel Jan nakoupit mouky a zeleniny, Petr měl opatřiti beránka.

Koupil jej brzy, položil si zvíře na ramena a pospíchal do chrámu, aby ho podle zákona obětoval Bohu.²⁶³) Tam bylo již přeplněno a trvalo velice dlouho, nežli se protlačil do vlastního nádvoří izraelského.²⁶⁴) Rozhlédl se kolem; všude hlava na hlavě. Daleko vpředu, až u samého oltáře stál sbor levitů a zpíval předepsané žalmy.²⁶⁵) Celým nádvořím probíhaly paprskovitě tři řady kněží. Zachycovali do zlatých a stříbrných mis krev obětovaných beránků, podávali misky dále, až došly k oltáři. Tam je vylévali kněží a prázdné posílali znova do nádvoří.²⁶⁶)

menává, že v bohatších domech mívali kromě rodinných pokojů také sál pro hosty. Býval obyčejně v poschodí. Vedly k němu schody přistavěné venku ke stěně, tak že domácí nebyli nijak rušeni.

²⁶¹) Pozdější evangelista.

²⁶²) Pesachim 1, 1 n. V Ex. 12, 19 přikazoval Bůh: »Po sedm dní nesmí býti nalezeno kvasu v přibytích vašich; duše toho, kdo by jedl něco kvasného, budiž z obce izraelské vyhlazena.«

²⁶³) Pesachim 6, 1.

²⁶⁴) Podle Josefa Flavie (Bellum 6, 9, 3) bylo zabito jednoho dne 256.000 beránků a směli je obětovati pouze mezi 3-5 hodinou odpolední. Pesachim 5, 1.

²⁶⁵) Podle Pesachim 5, 7, žalmy 113-118.

²⁶⁶) Pesachim 5, 5.

Bylo již hodně pozdě, když došla řada i na Petra. Dlouhým nožem zabil beránka a krev nechal knězi, který stál nejbliže. Mrtvé zvíře pověsíl na železnou skobu, jakých bylo ve zdi velice mnoho²⁶⁷⁾ a počal je stahovati. Oddělil obětní části²⁶⁸⁾ a položil je knězi na připravenou mísu, aby je spálil na oltáři. Potom zavinul beránka do stažené kůže, přehodil jej zase přes ramena a pospíchal k domovu.²⁶⁹⁾

Ani Jan nezahálel. Jakmile nakoupil pšeničné mouky, vína a hořkých bylin, počal péci nekvašené chleby. Zadělal mouku čistou vodou a z těsta hnětl kulaté placky. V průměru měly až 20 cm, tlusté byly jenom centimetr. Udělal do nich nožem několik hlubokých zářezů, aby se snadno lámaly a pekl je na rozpálených plotnách, až dostaly pěknou, žlutavě bílou barvu. Přichystal hořké byliny; nejčastěji se jmenuje²⁷⁰⁾ listí pelyňkové a pampeliškové, řeřicha, řetkvička, mrkev a petržel - a počal strojití předepsanou omáčku. Skládala se z octa, do kterého přidávali sušených datlí, mandlí, hroznů a fíků. Aby měla pěkně červenou barvu a připomínala cihly, které kdysi robili jejich otcové v Egyptě, sypali do ní trochu roztlučené skořice.

Zatím se vrátil Petr a oba mužové počali chystati velikonočního beránka. Zákon (Ex. 12, 9) předpisoval, aby ho pekli na ohni, celého, s droby i vnitřnostmi, pokud se mohly požívat. Proto provlekli beránkem hůl,²⁷¹⁾ o-

267) Kdo nenašel vhodného místa, zavěsil beránka na poutnickou hůl, kterou mu podrželi dva mužové. Pesachim 5, 9.

268) Tuk, zvláště na vnitřnostech, tučný ocas a ledviny. Srv. Pesachim 5, 10.

269) Babyl. Pesachim 65 a.

270) Srv. Pesachim 2, 6.

271) Měl tedy podobu Ukřižovaného, jak již upozornil sv. Justin, *Dialogus cum Tryphone* 40.

byčejně ze stromu granátového,²⁷²⁾ droby složili v dutině břišní, nožičky ohnuli k tělu a přivázali.²⁷³⁾ Potom vložili beránka do zvláštní nádoby, v níž bylo hodně žhavého dřevěného uhlí a vrchní otvor zakryli. Aby se na jedné straně nepřipálil, zvolna beránkem otáčeli. V půl hodině byl do žluta opečen.²⁷⁴⁾

Slunce se klonilo k západu, když apoštolé dokončili poslední přípravy, rozžali sváteční svíce s čtenými světly a čekali na příchod Spasitelův.

²⁷²⁾ Protože podle Maimonida (Pesach 7, 1) nevypocovala prý vodu, ani když se zahřála.

²⁷³⁾ Pesachim 5, 10.

²⁷⁴⁾ Pesachim 7, 34. Na volném vzduchu bylo prý třeba celé hodiny.

Ve čtvrtek přišla do Betanie také Panna Maria, protože chtěla slaviti velikonoční večeři. Uvítala vroucně milovaného Syna a dlouho s ním rozmlouvala. Netušila Matička Boží, že tak brzy pozbude svého dítěte. V důvěrném rozhovoru uplynulo celé dopoledne. Na prosbu, aby s ním směla do Jerusalema, odpověděl Pán odkazem na svatou vůli nebeského Otce; nepřál si, aby s ním tentokráte večeřela.²⁷⁵⁾

Bylo již pozdě dopoledne a slunce se počalo chýliti k západu. Všichni se podle předpisu vykoupali²⁷⁶⁾ a čekali na odchod. Spasitel povstal a zavolal Lazara a jeho svaté sestry. Poděkoval jim vroucně za ochotu, s níž ho podporovali a dal jim poslední »s Bohem«. Propukli v usedavý pláč. Potom se obrátil k své drahé Matičce a vzal ji něžně za ruku. Jeho hlas se chvěl hlubokým pohnutím, když jí děkoval za všecku lásku, s níž ho vychovala, a za starosti, které s ním měla. Jediné oko nezůstalo v tu chvíli suché, zaplakal i Ježíš.

Nastal nejdojemnější okamžik v dějinách světa a nijak nás nepřekvapuje, že se Ježíš na chvíli odmlčel. Skoro

275) Někteří spisovatelé se domnívali, že Maria slavila velikonoční hostinu se svým Synem. Neprávem. Její přítomnost nehodí se k popisu, jaký nám dochovali evangelisté. Kristus posvětil při ní apoštoly na kněze; nemohl by mluvit tak všeobecně, kdyby byly při večeři také ženy. Srv. sv. Justin, Apolog. I, 66. Podle apokryfů (Hilgenfeld, *Novum Testamentum extra Canonem receptum*, IV, 104) odmítl Ježíš také obě sestry Lazarovy, když mu přednesly stejnou žádost.

276) Srv. Jan 13, 10.

se zdálo, jako by váhal, má-li odhaliti poslední roušku, která dosud zakrývala jeho svaté Matce smutné tajemství Velikého pátku. Zadíval se dlouze na Marii a teprve potom pravil tiše: »Drahá Matko, zítra mám přinést oběť, kterou mi určil nebeský Otec. Nechci jednat bez tvého vědomí. Přines se mnou tuto velikou oběť z lásky k ubohým duším!«

Bolestné slzy zalily oči Mariiny. Bylo viděti, jak v jejím srdci zuří boj mezi láskou mateřskou a mezi láskou k Bohu, jenž od ní žádal takovou oběť. Teprve po několika okamžicích pozvedla svoje uslzené oči k nebesům a tiše pravila: »Aj, já dívka Páně, staniž mi se podle slova jeho!«

Ještě jedenkrát objal Ježíš svoji milovanou Matku, ještě jeden vroucí pohled a obě svaté duše se rozešly. Cesta do Jerusalema netrvala dlouho. Všichni šli mlčky, ani hovorným apoštolům nebylo do řeči. Tížila je trapná nejistota a marně se tázali Mistra, jak bude dále. Blížili se k večeradlu právě, když kněží ohlašovali z nedalekého chrámu posvátnými troubami začátek velikonoční slavnosti.²⁷⁷⁾ Bylo šest hodin večer a do ztichlých uliček jerusalemských počala se zvolna ukládati hustá tma.

Vstoupili do domu, kde je uvítala celá rodina a přála jim šťastných velikonoc. Škoda, že v tu chvíli nepohlédli pozorněji do obličeje božskému Spasiteli. Viděli by, jak jeho líce pobledly a po tváři přelétl bolestný úsměv. Maria je zavedla do prvního poschodí. V předsíni se zastavili, aby po východním zvyku odložili sandály a umyli si nohy. Teprve potom vešli do prostorného večeradla. Mělo podobu obdélníka; bylo dlouhé 15.30 m, široké 9.40 m. Uprostřed stál nízký stůl, kolem dokola byly

²⁷⁷⁾ Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 340.

pohovky, na kterých měli toho dne ležeti. Byly tak veliké, že jedna stačila pohodlně pro tři.

Jak bylo zvykem,²⁷⁸⁾ umyli si všichni ruce a Ježíš naplnil první pohár vínem, do kterého bylo přimícháno trochu vody.²⁷⁹⁾ Vzal jej do pravice, pozvedl k nebesům a vroucně se modlil: »Požehnaný jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, jenž jsi stvořil plod révy.« Ostatní odpověděli »Amen«.²⁸⁰⁾ Napil se a podal apoštolům.²⁸¹⁾ Když všichni okusili, modlil se znova: »Požehnaný jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, jenž jsi dal k radosti a na památku lidu svému izraelskému tuto slavnost ne-

278) Pořad velikonoční večeře známe dobře z traktátu Pesachim. Jakkoli pochází z doby pozdější a obsahuje mnoho dodatků, zůstala přece podstata stejná. Tím ovšem netvrdíme, že Spasitel zachoval všechny podrobnosti, jak je stanovili rabíni. Srv. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 101) a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 163).

279) Riehm-Baethgen (Handwörterbuch des biblischen Altertums, Bielefeld, 1898, II, 1781) hleděl dokázat, že palestinští židé vino nemíchali; z 2. Mach. 15, 40 se prý dovídáme, že to byl zvyk řecký a římský. Máme však nepopiratelné doklady, že v době Kristově bylo to všeobecným zvykem i v Palestině (Berakot 8, 2); bylo však známo i dříve. Srv. knihu Přísloví (9, 2, 5) a Velepíseň (7, 3). Proto leje církev do kalicha několik kapek vody. Dohad Beerův (Pesachim, Text, Uebersetzung und Erklärung, Giessen, 1912, 190), že na jeden díl vína přidávali třikrát tolik vody, je pravděpodobný. Podle Horáce (Odae III, 19, 11) byl poměr právě opačný. Schegg-Wirthmüller (Biblische Archaeologie, Freiburg, 1887, 181) dí pěkně, že se množství vody řídilo jakostí vína.

280) Pesachim 103 a.

281) V pozdější době se společný kalich zakazoval, aby si druhý nápoje neošklivil (Tosefta Berakot 5, 9) a nenastalo nebezpečí otravy (Orach chajjim 170, 16). Neprávem tvrdí však Beer (Pesachim, Text, Uebersetzung und Erklärung, Giessen, 1912, 98), že zákaz platil již v době Kristově. Berakot (51 a) dokazuje nám opak; ani později nebyl proveden důsledně. Srv. Krauss, Talmudische Archäologie, Lipsko, 1911, II, 280.

kvašených chlebů. Veleben buď, Hospodine, jenž Izraele a svátky požehnááš« a všichni odpovíděli znova »Amen«.²⁸²⁾

Zatím donesli sluhové nekvašené chleby, hořké byliny, omáčku a velikonočního beránka. Byl již rozkrájený; před každého dali díl, který naň připadal.²⁸³⁾ Radostně zadíval se Spasitel na mrtvé zvíře a tiše dodal: »S toužebností jsem žádal jísti s vámi tohoto beránka, prve než bych trpěl; neboť pravím vám, že ho již nebudu jísti, dokavad se nenaplní v království Božím« (Luk. 22, 15-16).

S toužebností? Předvídal jsi, dobrý Spasiteli, že svatostánek bude ti druhou Kalvarií, kde lidská zloba bude bez přestání křížovati tvoji božskou lásku? Viděl jsi tisíce duší, které se budou blížiti se zradou v srdci a jidášsky líbati tvoje bledé líce? Slyšel jsi všechna rouhání, kterými odplatí svět největší důkaz tvé božské lásky? Vše viděl v tu chvíli Ježíš a přece jeho svaté srdce zaplesalo upřímnou radostí. Láskyplný pohled na duše, které budou potřebovati jeho útěchy, vyvážil vše ostatní. Vzpomeň si na to, až půjdeš k sv. přijímání!

Hned potom požehnal Ježíš přinesené pokrmy, pozvedl mísu k nebesům²⁸⁴⁾ a říkal zbožně slova: »Velebený jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, jenž jsi stvořil plodiny zemské.« Když ostatní odpovíděli »Amen«, nabral trochu hořkých bylin, omočil je v omáčce a snědl. Druzí učinili podobně.²⁸⁵⁾ Nalil druhý kalich,²⁸⁶⁾ pronesl nad

²⁸²⁾ Berakot 49 a.

²⁸³⁾ Pesachim 10, 3.

²⁸⁴⁾ Gemara Pesachim 115b. Mše svatá je jakýmsi napodobením velikonočního večere; proto zvedá kněz při obětování chléb a víno.

²⁸⁵⁾ Pesachim 10, 3.

²⁸⁶⁾ Pesachim 10, 4.

ním příslušné požehnání²⁸⁷⁾ a zanotil předepsané žalmy (112, 1-113, 8). Potom se napil z kalicha;²⁸⁸⁾ ostatek dal apoštolům se slovy: »Vezměte to a rozdělte mezi sebe, neboť pravím vám, že nebudu již píti z plodu vinného kmene²⁸⁹⁾ až do onoho dne, kdy jej budu píti s vámi nový v království Otce svého.«²⁹⁰⁾ Potom požehnal přesný chléb, pojedl z něho sám a ostatek rozdal druhým. Všichni si umyli opět ruce a položili se za stolem.²⁹¹⁾ Jan ulehl po pravici Ježíšově; Petr byl poněkud dále.²⁹²⁾ Následovala vlastní večeře, při níž jedli beránka a zakusovali přesné chleby a hořké byliny, svlažované omáčkou. Apoštolé se tiše bavili, ale jejich hovor stával se brzy hlasitějším. Příčinu zavdal pořad, v jakém u stolu leželi. Dokud jídali ve volné přírodě, posadil se každý, kam chtěl; při velikonoční hostině měl se zachovati jakýsi pořad, poněvadž všechna místa nebyla pokládána za stejně čestná.²⁹³⁾ Zdálo se to tím důležitější, protože se Spasitel právě zmínil o příchodu království Otcova a s

287) Podle Ex. 12, 26 měl se tázati v tomto okamžiku nejmladší člen společnosti na význam dnešní slavnosti a hospodář ličil odchod z Egypta. Zdá se, že Spasitel tento obřad vynechal, poněvadž se nehodil dobře k vážnosti poslední večeře.

288) Jen Hahn (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 587) se domníval, že Ježíš z tohoto kalicha nepil; myšlenka na smrt prý mu to nedovolila. Jeho důvod se zdá velice málo pravděpodobný.

289) Kristus neužil tohoto pojmenování, aby dodal své řeči slavnostního rázu, jak se někteří domnívali; přejal je z požehnání, které se nad vínem říkalo.

290) Luk. 22, 17-18 a Mat. 26, 29.

291) *Pesachim* 10, 1.

292) Exegeté se pokoušeli stanoviti pravděpodobný pořad jednotlivých apoštolů. Srv. Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 103) a Bapst (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 231). Marně, poněvadž údaje evangelistů jsou velmi neúplné.

293) Langrange, *L'Évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 506.

Tintoretto: Posledni večere

ním čestných úřadů, o kterých tolikrát snili. Některým se zdálo, že Petr a Jan pamatovali příliš na sebe; řeč se stávala ohnivější, až došlo k trapnému sporu o přednost.²⁹⁴⁾ Spasitel poslouchal chvíli mlčky, ale jeho srdce se zachvělo prudkou bolestí; ani v tak vážném okamžiku nezapomněli apoštolé na své malicherné zájmy. Teprve potom pravil:²⁹⁵⁾ »Králové pohanských národů vládnou nad nimi pánovitě a ti, kteří jim dávají cítiti svou moc, nechávají se (ještě) nazývati dobrodinci. Ale vy tak jednati nemáte. Kdo jest mezi vámi větší, budiž jako menší a kdo je v čele, budiž jako služebník. Neboť kdo je větší, ten, kdo stoluje, nebo ten, jenž přisluhuje? Zdali ne ten, který stoluje? Ale já jsem byl mezi vámi jako ten, který přisluhuje. Vy pak jste to, kteří jste vytrvali se mnou v mých pokušeních, a já vám odkazuji království, jako mně je odkázal Otec můj, abyste jedli a pili za stolem mým v království mém a seděli na stolicích soudíce dvanácte pokolení izraelských« (Luk. 22, 24-30).

Bylo by velice zajímavé nahlédnouti v tu chvíli do duše Jidášovy. Ježíšova zmínka o království a vzpomínka na elíbenou zradu jím otrásla. Milost Boží klepala opět na jeho srdce a nabízela mu odpuštění. Potácel se mezi ne-

²⁹⁴⁾ Exegeté nevědí přesně, kam spor o přednost zařaditi, protože o něm vypravuje jen sv. Lukáš (22, 24-30). Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 175) jej klade až po ustanovení Vel. Svátosti; Grimm (Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1903, I, 54). Belser (Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 166), Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 341), Pöhlz-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidensgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 58) a Lagrange (L'Évangile de Jésus-Christ. Paříž, 1930, 506) hned na počátek. Jejich myšlenka se mi zdá pravděpodobnější.

²⁹⁵⁾ Nepřekládám doslova, nýbrž jen podle smyslu.

bem a peklem a usilovně se snažil uhodnouti, kde by se dalo více vyzískati. Ale také pro nás jsou slova Ježíšova velice důležitá. Spasitel neodsuzuje snahy domoci se předních míst v království Božím. Proto pochvalně uznává dosavadní věrnost apoštolů a slibuje za ni bohatou odměnu. Protože šli za Kristem pronásledovaným a trpícím, budou s ním také v jeho radostném vítězství. Ukazuje jen na rozdílné měřítko, podle kterého se bude v jeho říši rozhodovati. Ve světě vládne sobeckost a despotismus; péče o blaho poddaných bývá pozemským králům vedlejší. Lid je proto nemiluje, i když v otrocké podlézavosti jim dává čestný název »dobrodinců«.²⁹⁶⁾ Zcela jinak v království Kristově. Největším vyznamenáním učedníků Ježíšových má býti ochota, s níž se věnují duchovnímu prospěchu ostatních. Největší bude, kdo na sebe nejvíc zapomene a stráví se v péči o jiné. Svět nebude míti pro ně uznání, jakkoli budou jeho největšími dobrodinci; zato Spasitel odmění jim bohatě každou službu, kterou mu v jeho věřících prokázali. Čemu učil slovem, dokázal hned svým příkladem.

²⁹⁶⁾ Řecky Euergetes. Dokladů pro podobný zvyk máme velice mnoho. Tento titul měl na př. Ptolemej III. (246-221) a Ptolemej VIII. (170-116). Také César se nazýval po bitvě u Fersalu »Spasitelem a dobrodincem«; podobně Vespasián (Bellum 3, 9, 8). I královští milci bývali poctěni tímto čestným jménem. Srv. Deissmann, Licht vom Osten⁴, Tubinky, 1923, 215.

O této dojemné události vypravuje pouze sv. Jan. Ještě po 60 dlouhých letech pamatoval si všechny podrobnosti a jeho srdce chvělo se hlubokým pohnutím, kdykoli na ně vzpomněl. Počíná mistrným úvodem, plným nebeského světla a zemského stínu. Několika mohutnými rysy načrtává božskou důstojnost Ježíšovu a jeho slitovnou lásku, která se nelekala žádné oběti: »Ačkoli Ježíš měl vždycky v lásce svoje učedníky, kteří byli ve světě, přece před slavností velikonoční projevil jím svou lásku měrou nejvyšší.«²⁹⁷⁾ Nedivme se mu. »Věděl, že přišla hodina jeho, aby odešel z toho světa k Otcí«²⁹⁸⁾ a loučil se s apoštoly. Pokořil se při tom tak hluboce, »ačkoli si byl vědom, že Otec mu dal v ruce všechno,²⁹⁹⁾ že vyšel od Otce a vrací se k Bohu« (Jan 13, 1-3)...

Vlastní velikonoční hostina chýlila se ke konci.³⁰⁰⁾ Na

²⁹⁷⁾ O významu slova »do konce« není mezi exegety shody. Někteří překládali »až do konce života« - avšak právě onoho rozhodujícího slova v textu nečteme. Blass (Grammatik des neutest. Griechisch.³, Göttinky, 1911, 127) vysvětloval: dal jim *poslední* důkaz lásky; jeho myšlenka odporuje skutečnosti. Většina exegetů dává přednost našemu překladu. Jen tento význam mívá rčení v Písmě svatém (žalm 73, 1 a Job, 20, 7, 28) a podobně se vyjadřuje list Barnabášův (19, 11): nejvíce nenáviděti (*εἰς τέλος μισεῖν*).

²⁹⁸⁾ Pěkná narážka na slavnost velikonoční, která připomínala odchod z Egypta a přechod Rudým mořem. Sušil, Evangel. sv. Jana, Praha, 1867, 211.

²⁹⁹⁾ Srv. Mat. 28, 18: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.«

³⁰⁰⁾ Mezi exegety se vede prudký spor, máme-li čísti v řeckém textu *δείπνον γενομένου* (BLK) či jen *γενομένου* (NAD Vulg.) Prá-

její místo měla nastoupiti večere nová, při níž Kristus nebude jen hostitelem, nýbrž i pokrmem. Po starobylém zvyku měli si všichni umýti znova ruce.³⁰¹⁾ Spasitel použil této vhodné příležitosti, aby prokázal apoštolům pokornou službu, kterou tu a tam konávali hostitelé v dobách patriarchálních.

Z učedníků si nikdo ani příliš nepovšiml, že Ježíš povstal a odešel několik kroků od stolu. Jen jako mimochodem pohlédli na Mistra a úžasem oněměli.³⁰²⁾ Spasitel odložil zvolna svrchní roucho³⁰³⁾ a v tváři učedníků četl bys otázku, co zamýšlí. Nové překvapení. Vzal do rukou lněný šat a přepásal se, jak to dělávali sluhové a otroci.³⁰⁴⁾ Vyšel do předsíně, kde stály nádoby, v kterých si umývali před hostinou nohy a vrátil se po chvíli s velkou měděnicí. Apoštolové ani nedýchali. Ježíš chopil se džbánu a vлил jeho obsah do měděnice. Vzal do rukou mísu a blížil se zvolna k Petrovi.³⁰⁵⁾ Poklekl u pohovky,

vem di Zahn (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 526), že boj je úplně zbytečný, protože v praktickém životě mohla znamenati obě participia totéž.

301) Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zum Evang. des hl. Johannes⁴, Št. Hradec, 1928, 384.

302) V následujících verších užívá sv. Jan všude přítomného času; právě z této okolnosti dokazuje Tillmann (Das Johannesevangelium übersetzt und erklärt⁴, Bonn, 1931, 247), jak mocně naň vše působilo.

303) Původní text má množné číslo a vykladatelé se tázali na jeho význam. Záhadu rozřešil nejlépe Rosenmüller (Scholia in N. Test.⁵, Norimberk, 1803, II, 549): protože svrchní roucho bývalo mnohem větší než spodní, užívalo se o něm často množného čísla. Srv. Job 1, 20 a Rut 3, 9.

304) Sv. Augustin, In Joannem tr. 56, 7; ML 35, 1787.

305) Komu myl Spasitel nohy nejdříve, nepodaří se asi nikdy uspokojivě rozhodnouti. Jedni se dovolávají líčení Janova (13, 5-6) a proto jmenují jiného apoštola. Bapst, La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 234; Jameson-Eastlake, The history of Our

na které apoštol odpočíval, postavil mísu na zem a sáhl po noze Petrovč.

V tom okamžiku se apoštolovi rozjasnilo. Jako blesk projela mu hlavou myšlenka: Ježíš mi chce mýti nohy.³⁰⁶⁾ Pln zděšení posadil se na pohovce, vztáhl odmítavě ruce a volal rozčileně: »Pane, ty mně myješ nohy?« Ve večeradle zavládlo hluboké ticho, nikdo se ani nehýbal. Všichni věděli dobře, že nohy myli v té době jen otroci;³⁰⁷⁾ proto vyvolalo veliké pohoršení, když pyšný Kaligula poručil kdysi senátorům, aby mu myli nohy.³⁰⁸⁾ Klidně zahleděl se Ježíš na Petra a pravil: »Co já činím, ty nevíš nyní, ale dovíš se potom.« Mluvil nadarmo. Apoštol, jenž kdysi řekl: »Odejdi ode mne, Pane, neboť jsem člověk hříšný,« nechtěl čekati na poučení, protože mu podle jeho domněnky nemohlo pověděti nic nového. Nikdy neuzná, že by Syn Boží musel mu prokázati tak nízkou službu. Proto zvolal ještě rozhodněji: »Nebudeš mně mýti nohy na věky.« A Ježíš? Zadíval se vážně na apoštola. Poté chopil se měděnice, vstal a pravil klidným, skoro až chladným hlasem: »Neumyji-li tebe, nebudeš mítí dílu se mnou.«

Vidím, že slova Kristova tě překvapila; zdá se ti, že Petr nezasluhoval tak velké hrozby. Jeho neposlušnost nebyla

Lord², Londýn, 1865, II, 14 a Godet, *Commentaire sur l'évangile de s. Jean*⁴, Neuchatel, II, 234); druzí kladou důraz na odpor Petrův, jež bychom si nevyložili, kdyby apoštol nebyl první. Tak již sv. Augustin (In Joannem tr. 57, 1; ML 35, 1788) a četní moderní. Jejich myšlenka se mi zdá pravděpodobnější.

³⁰⁶⁾ Keim (*Geschichte Jesu von Nazara*, Curych, 1872, III, 289) pokládá celé vypravování za zbožnou legendu; je prý »nedokázaná a nemožná«. Ani nepozoruje, že také jemu platí výtky učiněná Petrovi.

³⁰⁷⁾ Jalkut Šimoni 1, 27, 2 a Šemot Rabba 20, 119.

³⁰⁸⁾ Sueton, Calig. 26.

přece takovou provinou, aby ho Ježíš vyloučil ze své společnosti. Mýlíš se. Stála v příkrém rozporu s duchem, jaký má ovládati učedníka Kristova. Petr nebyl opravdu *dítětem*, které slepě poslouchá rozkazů Božích;³⁰⁹⁾ chtěl státi na vlastních nohou a dovolil si posuzovati jednání Spasitelovo.³¹⁰⁾ Zdálo se mu, že Ježíš zachází ve své pokoře příliš daleko. Je to krásné, obětovati se pro bližního, ale při tom nesmí trpěti naše vlastní čest. To byly myšlenky, které plnily v tu chvíli duši apoštolovu.

Svoje vážná slova provázel Ježíš ještě výmluvnějším skutkem: odvrátil se od Petra a blížil se k Janovi.³¹¹⁾ To pomohlo. Myšlenka na možné rozloučení zdrtila odpor apoštolův. Vztáhl prosebně ruce a odevzdaně volal: »Panne, netoliko nohy mé, nýbrž i ruce a hlavu.«³¹²⁾

Dojemný úsměv přelétl po tváři Ježíšově; upřímná láska apoštolova ho potěšila. Znova před ním poklekl, umyl jeho nohy, osušil je šatem, kterým byl přepásán a pravil: »Kdo se vykoupal,³¹³⁾ nepotřebuje, než aby umyl no-

309) Godet, *Commentaire sur l'évangile de s. Jean*⁴, Neuchatel, II, 235.

310) Dobře dí Tillmann (*Das Johannesevangelium übersetzt und erklärt*⁴, Bonn, 1931, 248); »Das Unverständnis für die demutsvolle Gesinnung, die hinter der Handlungsweise des Herrn steht, genügt, um die Drohnung zu rechtfertigen.« Pěkně o tom napsal Holtzmann (*Evangelium des Johannes*, Tubinky, 1908, 234): »So lange Peter für die Leistungen demütig dienender Liebe noch Grenzen kennt, so lange ihm noch irgend etwas von aufopfernder Selbsthingabe übertrieben erscheint, so lange hat er Jesu Werk nicht begriffen, steht in keinem richtigen Verhältnis zu ihm, hat keinen Teil an ihm.« Srv. *Revue biblique*, 1935, 22 n.

311) Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, V, 274.

312) Opět se projevila ohnivá povaha Petrova, která tak ráda upadala z jedné výstřednosti do druhé. Srv. největší vypětí jeho víry při chůzi do moře a jeho kolísání, slib, že půjde s Kristem i na smrt a troje zapření atd.

313) Jako apoštolé před velikonoční hostinou.

hy³¹⁴) a je čist celý. Také vy jste čisti, ale ne všichni. Ježíš umýval nohy ostatním apoštolům, ale kdo vypíše, co se dalo v tu chvíli v jejich duších. Myšlenka na pokoru Spasitelovu je dojímalá hluboce. Jejich láska k božskému Mistrovi rozhořela se jasným plamenem a stravovala v nich všechno, co odporovalo jeho svatému zákonu.

Konečně poklekl před Jidášem.³¹⁵) Srdce Ježíšovo se chvělo prudkou bolestí, když kladl ruku na jeho hříšné tělo. Z očí mu vyhrkly slzy a stékaly zvolna na nohy zrádce. Tekly nadarmo; Jidáš se neobměkčil.

Posvátný obřad byl dokonán. Ježíš odnesl měděnici, odložil šat, kterým byl přepásán, oblékl svrchní roucho a položil se znova za stolem. Oči apoštolů se zahleděly tázavě na Mistra; čekali na slíbené vysvětlení. Spasitel zadíval se na svoje učedníky a pravil: »Víte-li, co jsem vám učinil?« A nečekaje na jejich zápornou odpověď pokračoval: »Vy mne nazýváte Mistrem a Pánem a dobře pravíte; jsem jím opravdu. Jestli tedy já, Pán a Mistr váš, umyl jsem vám nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývati. Příklad zajisté dal jsem vám, abyste i vy činili, jako já jsem učinil vám. Vpravdě, vpravdě, pravím vám: Není služebník větší nad pána svého, ani posel větší nad toho, kdo jej poslal. To-li víte, jste blahoslavení, jestli to budete také činiti« (Jan 13, 3-18).

Večeřelo se dále, ale apoštolům nebylo dlouho do řeči.

³¹⁴) Rukopis Sinajský a několik kodiků latinských vynechává slova »leč nohy«; podobně učinil také Tertullian (De baptismo 12; ML 1, 1322), Optát (De schismate Donatistarum 4, 4 a 5, 3; ML 11, 1032 a 1050 a sv. Jeronym (Contra Jovindanum II, 3; ML 23, 297). Sv. Augustin je nemá v svých dopisech (Epist. 44, 10; ML 33, 178), zato je vysvětluje v komentáři k evangeliu Janovu (In Joannem tr. 56, 3; ML 35, 1788). Myslím, že právem.

³¹⁵) Tak odpověděla božská láska na jeho reptání v Betanii.

Co právě viděli, dojalo je příliš hluboko. Nechejme jich na okamžik a zamysleme se nad významem skutku Kristova.

Většina starších spisovatelů se domnívala, že prvním účelem dojemného skutku Ježíšova byla duševní očista (Jan 13, 10). Je sice pravda, že apoštolé byli již pokřtěni a jejich srdce - kromě Jidášova - hořela láskou k Spasiteli. Proto pokládáme za jisté, že neměli hříchů těžkých. Nedovedeme si ani pomyslit, že by Ježíš byl přešel mlčky tak trapnou okolnost. Naproti tomu nebyli bez menších poklesků; ještě před nedávnem se pohádali o domnělou přednost v říši mesiánské. Pohled na pokoru Ježíšovu měl naplnit jejich srdce hlubokou lítostí a kajícími slzami smýti jejich nedokonalosti. Byla to poslední příprava na svaté přijímání, kterého se jim mělo dostat co nevidět. Skoro se zdá, že slyšíme varovná slova apoštola: »Zkoušej však každý sám sebe a tak z toho chleba jez a z kalicha pij; neboť kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, protože nerozsuzuje těla Páně« (1 Kor. 11, 28-29).

Nepopírám těchto hlubokých myšlenek, ale jimi není ani zdaleka vyčerpán význam Kristova díla. Jeho skutek nebyl jen poučením pro apoštoly, v tu chvíli myslil Spasitel na celou církev (Jan 13, 13n) - a tento bod pokládám ještě za důležitější.

Ježíš věděl dobře, jak strašným nepřítelem spásy je sebeláska a touha, abychom se blýskali. Nezastaví se ani před dobrem, které konáme a dovede je otrávit hned v samém zárodku. Rádi pomáháme druhým, ale žádáme, aby nás uznali a byli nám vděční. Snad ani nepozorujeme, že tím sloužíme jen sobě. Svým příkladem chtěl nám Kristus ukázat, v jakém duchu máme konat skutky lásky bliženské. Čím dokonaleji zapomeneme na sebe a na své skutečné nebo domnělé přednosti, tím více jsme se při-

blížili k božskému Spasiteli. Od pokorné služby nesmí nás odstrašiti ani nehodnost bližního; jeho zloba není nám omluvou. Důvodem naší přízně nesmí býti prospěch, který čekáme, ani milé vlastnosti toho, komu dobro prokazujeme. Jedinou pohnutkou křesťanské lásky smí býti Bůh a jeho svatá vůle.

Není však bez významu, že tento projev předcházela ustanovení Vel. Svátosti. Nemůžeme se Spasiteli lépe odvděčiti za jeho veliký dar, než když zahrneme bližního skutky účinné lásky.

Proto umývání nohou nevymizelo církvi nikdy z paměti a je zajímavé sledovati aspoň kratince dějiny tohoto dojemného obřadu. V době apoštolské bylo mytí nohou projevem úcty, již prokazovali cizím křesťanům (1. Tim. 5, 10) a mnozí si pokládali za veliké vyznamenání, když směli tento obřad vykonati.³¹⁶⁾ Později přešlo do liturgie a bylo spojováno s křtem svatým. Mluví o něm již sv. Ambrož,³¹⁷⁾ sv. Augustin³¹⁸⁾ a četní jiní. Z nich se dovídáme o dojemných obřadech, kterými bylo tu a tam provázeno. Když se rozšířil zvyk křtíti i malé děti, upadlo poněkud v zapomenutí. O něco později nacházíme zmínku o umývání nohou na Zelený čtvrtek; koncil toledský nazývá je r. 694 prastarým obyčejem a kárá biskupy, kteří je opomíjeli »jednak z pohodlnosti, jednak ze zvyku«. Ve středověku proniklo do klášterů a na dvory králů a císařů.

³¹⁶⁾ Didache 9.

³¹⁷⁾ De mysteriis 6, 31; ML 16, 398.

³¹⁸⁾ Epist. ad Januar. 55, 18; ML 33, 216.

Ježíš se na chvíli odmlčel. Zdálo se, jako by váhal, má-li prozraditi strašné tajemství, které ho skličovalo. Teprve po několika okamžicích mluvil dále: »Nepravím to o vás všech; vím, které jsem si vyvolil.« Proto není překvapen ani chystanou zradou; věděl o ní od počátku.³²⁰⁾ Vyvolil Jidáše, »aby se naplnilo Písmo: Kdo jí se mnou chléb,

319) Odedávna probírají exegeté otázku, odešel-li Jidáš před ustanovením Vel. Svátosti či teprve později. Dohoda mezi oběma tábory nebude asi nikdy, protože obě domněnky mají pro sebe vážné důvody. Ve středověku a v pozdějších stoletích rozhodovala se většina učenců pro přijímání Jidášovo. Dovolávali se především pořadu, v jakém vypravuje o událostech sv. Lukáš (22, 19-23); podle nich chtěl Kristus dáti své církvi příklad, jak má jednati s tajnými hříšníky. Jejich důvody sestavil pěkně Bernhard (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1911, 30 a 1912, 411) a Vitek (*Museum*, roč. 58, 2). V moderní době vítězí názor opačný a jeho stoupenců denně přibývá. Buďtež jmenováni aspoň někteří: Langen (*Die letzten Lebens-tage Jesu*, Freiburg, 1864, 167), Ollivier (*La passion*, Řím, 1892, 44), Meinertz (*Biblische Zeitschrift*, 1911, 372), Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 170), Spiteri (*Die Frage der Judaskommunion*, Vídeň, 1918), Bapst (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, III, 239), Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 357), Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 80), Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 504) a Simón-Prado (*Praelectiones Biblicae in N. Test.*⁴, Turin, 1930, I, 522). Poukazují na pořad, v jakém líčí události sv. Matouš (26, 20-28) a sv. Marek (14, 17-25); mají četné důvody psychologické; způsob, jakým Kristus Jidáše prozradil, odporoval by obřadům velikonoční večeře, kdybychom jej kladli teprve po ustanovení Vel. Svátosti. Jejich výklad se mi zamlouvá, protože

pozdvihne proti mně patu svou (Žalm 40, 10). Již nyní vám to pravím, prve než se to stane, abyste uvěřili, že já to jsem, když se to stane» (Jan 13, 18-19).

Ustal opět a zadíval se smutně na apoštoly. Ještě jedenkrát chtěl varovati zrádce a připomenouti mu strašný zločin, jehož se dopouští. Nehřeší jen proti člověku, zasáhne samého Boha. Svoji myšlenku vyslovil s největší šetrností, aby usnadnil návrat zbloudilému apoštolu. Proto se o zradě ani nezmínil; jediný Jidáš mohl rozuměti tajemnému výroku, který následoval: »Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo přijímá toho, koho posílám, mne přijímá; kdo však mne přijímá, přijímá toho, jenž mne poslal« (Jan 13, 20).³²¹⁾

Bohužel, vyzněla i poslední slova Ježíšova naprázdno. Jidáše nezalekla ani zastrčená zmínka o zrádném Achitofelovi, jenž dokonal kdysi provazem (2. Král. 17, 23), ani bázeň před trestem Božím. S otevřenýma očima vrhal se do záhuby a jeho duše měla býti první, za kterou umíral Ježíš nadarmo. Tato vzpomínka dojala Spasitele tak velice, že položil hlavu na polštář a zakryl si oběma rukama obličej.³²²⁾ Ve večeradle nastalo hluboké ticho.

také nejstarší tradice vylučuje Jidáše ze sv. přijímání. Tak učinil Tatián v svém Diatessaron (Srv. ML 68, 340), Konstituce apoštolské (5, 14; MG 1, 874), sv. Hilar z Poitiers (In Matth. 30, 2; ML 9, 1065), sv. Cyril Alex. (Srv. Biblische Zeitschrift, 1921, 337), Theofylakt (In Matth. 26, 26; MG 123, 444) a papež Innocenc III. (De altaris sacramento 4, 13; ML 217, 865).

³²⁰⁾ Knabenbauer, In Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 411.

³²¹⁾ Mnohým se zdálo, že slova Ježíšova nemají souvislost; někteří se dokonce domnívali, že Spasitel je pronesl při jiné příležitosti a teprve vinou opisovačů že se dostala na dnešní místo. Jak je viděti z mého líčení, možno je velice dobře vyloučiti.

³²²⁾ Tak si vysvětluje slova Janova (13, 21) hluboký Hoppe (Kristus, můj život, Praha, V, 278). Zármutek Spasitelův projevil se jistě i navenek, protože si ho všimli apoštolé.

Ztrnule hleděli učedníci na božského Mistra. Tak ho ještě nikdy neviděli a marně se tázali na příčinu.

Ale Ježíš neměl jen Jidáše; také ostatním apoštolům hrozilo velké nebezpečí. Nesměl připustiti, aby jejich víru kalila trapná pochybnost, že Spasitel byl snad zradou překvapen. Na vlastní oči se museli přesvědčiti, že šel na smrt dobrovolně. Proto se posadil, zadíval se znova bolestně na apoštoly a pravil s jistotou, která vylučovala každou pochybnost: »Vpravdě, vpravdě pravím vám: Jeden z vás mne zradí« (Jan 13, 21). Domluvil, ale jeho slova působila jak úder blesku (Mat. 26, 22). Jidášovi se před očima až ztmělo a hrozil se okamžiku, bude-li Kristus mluvit ještě jasněji. V tu chvíli byl přesvědčen, že některý člen Vclerady prozradil Ježíšovi strašné tajemství. Prožíval dusivě trapné okamžiky; bylo mu jako člověku, který spatřil nad sebou ostrý meč. Násilně potlačil svoje rozčilení a pevně si umíňoval, že nedá najevo úzkost, která se ho zmocňovala. Víru v Krista již dávno neměl; proto se těšil bláhovou myšlenkou, že snad Ježíš osobu zrádce ještě nezná a že ji chce teprve překvapením vypátrati.

Ani ostatním apoštolům nevedlo se lépe. Kristova slova byla příliš všeobecná a připouštěla mnoho možností. V takové nejistotě počalo se roditi podezření a každá domněnka zdála se dosti pravděpodobnou. Jak poznamenali evangelisté, byli učedníci s počátku zaraženi; když se poněkud vzpamatovali, hleděli v rozpacích jeden na druhého (Jan 13, 22). Nechtěli tak vypátrati osobu zrádce; spíše je hnala bázeň, nejsou-li sami od druhých za zrádce pokládáni.³²³⁾ Nedověděli se nic, protože Jidáš hrál svoji úlohu zrovna mistrně. Počali v skupinách tiše hovořiti o smutné předpovědi a probírali různé možnosti;

³²³⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 165.

nedospěli k žádnému rozhodnutí (Luk. 22, 23).³²⁴⁾ V tom okamžiku tázal se kdosi nesměle: »Zdali já jsem to, Pane?« Jeho příklad zapálil a v malé chvíli zněla se všech stran tatáž otázka.³²⁵⁾

Na tento útok odpověděl Spasitel napřed jen vyhýbavě: »Jeden z dvanácti, který se mnou omáčí ruku v míse, ten mne zradí. Syn člověka sice jde, jak jest o něm psáno (Mat. 26, 24) a jak mu uloženo (Luk. 22, 22), ale běda tomu člověku, skrze něhož bude zrazen Syn člověka. Lépe by mu bylo, kdyby se byl ten člověk nenarodil« (Mat. 26, 23-24).³²⁶⁾

Nová slova Ježíšova způsobila jen větší rozruch. Zdůraznila první výpověď Spasitelovu, ale upozornila na zlobu hříchu, kterého se dopouští apoštol na svém příteli a připomenula strašný trest Boží, jenž ho čeká.³²⁷⁾ Ve večeradle bylo dusno až k zalknutí. V tom okamžiku napadla Petra šťastná myšlenka.³²⁸⁾ Po pravé straně

³²⁴⁾ Nesmí nás překvapovat, že každý z evangelistů zdůrazňuje jinou stránku trapné události. Vypravují věrně, co na ně učinilo v tu chvíli nehlubší dojem. Tillmann, *Das Johannesevangelium übersetzt und erklärt*⁴, Bonn, 1931, 253.

³²⁵⁾ Tento postup navrhuje Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 71). Z toho však neplyne, že se tázali opravdu všichni apoštolé; tak si vyložíme, proč neúčast Jidášova nevzbudila podezření. Pátrání bylo také ztěžováno polohou, jakou u stolu zaujímali a která bránila přehledu.

³²⁶⁾ Oblíbené rčení rabínské; značilo největší podlost a zločinnost. Srv. Sohar Gen. 17, 282 a babyl. Berakot 17 a.

³²⁷⁾ Jistě však nemá pravdu Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 71), domnívá-li se, že Ježíš označil za zrádce jednoho ze čtyř apoštolů, kteří s ním namáčeli ve společné míse. Pěkně mu odpovídá Sušil (*Evangel. sv. Marka*, Praha, 1865, 63) a Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 167).

Jidášově odpočíval miláček Páně;⁷ věděl často více než ostatní a mohl dáti žádoucí vysvětlení. Štěstí mu přálo. Jan pozoroval právě některé apoštoly a jeho zrak setkal se s pohledem Petrovým. Ten toho vhodně využil a pokynul Janovi,³²⁹⁾ aby mu zrádce ukázal. Ani Jan ho neznal. Proto položil hlavu na prsa Ježíšova,³³⁰⁾ zahleděl se prosebně do jeho božských očí a tiše zašeptal: »Pane, kdo je to?« Svému miláčkovi Ježíš neodolal. Ulomil kousek chleba,³³¹⁾ sklonil se k Janovi a pravil hlasem sotva slyšitelným: »Ten je to, komu podám tuto³³²⁾ namočenou skývu.« Ponořil chléb do omáčky, která stála dosud na stole, a podal Jidášovi.

Zrádce byl velice překvapen. Podati někomu sousto vlastního chleba bylo velikým vyznamenáním a projevem úplné důvěry. V tu chvíli byl přesvědčen, že Ježíš nezná jeho strašné tajemství. Ani nepomyslel, že dobrotivý Spasitel nabízí mu naposled svou milost a chce mu usnadnit kající návrat.³³³⁾ Cítil se zase úplně bezpečen a v duchu se již těšil na slíbenou odměnu Velerady. Pěkně to vyjadřuje evangelista: »A po té skývě vešel do něho ďábel« (Jan 13, 27).³³⁴⁾

328) Tillmann, Kurzgefasster Kommentar zum Evangel. des hl. Johannes⁴, Št. Hradec, 1928, 394.

329) Mluvil jen posuňky, jak vysvětloval již sv. Augustin (In Joannem tr. 61, 6; ML 35, 1801); je také možné, že slova tvořil jen ústy, ale hlasu nevydával. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 171.

330) I pohanský starověk viděl v takovém projevu veliký důkaz lásky. Plinius Sekundus (Epist. IV, 22, 4) vypravuje o jakémsi Veientovi, že směl při stole odpočívat na prsou Nervových.

331) Nesprávně viděli někteří spisovatelé v soustu Vel. Svátost.

332) Tak překládá Zahn, Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 535.

333) Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 173.

334) Nesmíme se však domnívat, že Jidáš byl opravdu posedlý.

Neměl se radovati dlouho ze svého domnělého vítězství. Zlostný pohled Janův, v němž se zračilo nehlubší opovržení, ho přece jen znepokojil. Věděl dobře, že Jan mluvil před tím s Ježíšem; snad mu přece prozradil, co Jidáš dosud tak úzkostlivě tajil. Aby nabyl úplné jistoty, obrátil se k Spasiteli a s pokryteckým úsměvem se tázal: »Zdali já jsem to, Mistře?« Úmyslně přidal uctivý titul, aby Spasitele spíše oklamal. Přetvařoval se zbytečně; odpověď Ježíšova ho zrovna zdrtila, i když ostatní apoštolé ji pro hluk ani nezaslechli: »Tak jest,³³⁵⁾ jak jsi řekl.«³³⁶⁾ V duši Jidášově se rozpoutal poslední boj. Vzpomínka na Boha mu starostí nedělala; myšlenku na vyšší poslání Kristovo odbyl dohadem, že snad Nikodem Ježíšovi něco prozradil. Byl jenom na vahách, má-li vystoupiti veřejně či hráti dále svou bídnou úlohu. Jeho nedůstojnému kolísání učinil náhlý konec Ježíš. Řekl hlasitě: »Co chceš³³⁷⁾ učiniti, učin rychleji.«³³⁸⁾ Mluvil tak klidně, že ani nejbližší apoštolé netušili strašný smysl jeho slov. Jan ovšem věděl, kdo bude zrádcem, ale domní-

Výchoďané vysvětlují takovými slovy hříšný skutek, který vyvolal veliký rozruch. Pěkný doklad vypravuje Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 507). Arabský mladík byl přistižen v jeruzalemském klášteře dominikánů při jakési krádeži. Na otázku, proč tak učinil, vymlouval se policii: »Vešel do mně ďábel.«

³³⁵⁾ Schanz (*Evangelium des hl. Matthäus*, Freiburg, 1897, 512) pokládal za možné, že Spasitel jen mlčky přisvědčil k otázce Jidášově; Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*, Paříž, 1923, 497) hájí právem původnosti verše.

³³⁶⁾ Silnější způsob, jakým vyslovovali kladnou odpověď. Srv. *Ke-lim* 32, 2.

³³⁷⁾ Hebrejšтина nemá pomocných sloves; proto je v překladech doplňujeme.

³³⁸⁾ Ježíš Jidáše nepovzbuzoval, aby svůj hřích spáchal. Jeho zrada byla ve vůli již hotovou věcí. Chtěl mu jen povědět, že dobře ví o jeho tajných záměrech, a chystané smrti se neleká.

val se, že zloba propukne teprve později. Jediný Jidáš jim porozuměl a rychle se rozhodl.³³⁹⁾ Oblekl se a odešel po schodech, které vedly přímo na ulici.³⁴⁰⁾ Jakmile otevřel dveře, zahlédl Jan (13, 30) venku hlubokou tmou.

Odchod Jidášův apoštoly nepřekvapil; protože byl pokladníkem, míval podobné pochůzky častěji. Jedni se domnívali, že odešel nakoupit, čeho bylo třeba pro zítřejší slavnost,³⁴¹⁾ druhí, že měl dát almužnu chudým. Bývalo jich tolik kolem chrámu, jenž se otvíral o velikonočních již o půlnoci. Odchodem Jidášovým se Spasiteli velice ulehčilo; čteme-li evangelium Janovo (13, 31 až 32), zrovna cítíme, jak se mu dýchalo volněji. Pohlédl na apoštoly a pravil: »Nyní jest oslaven Syn člověka a Bůh oslaven jest v něm. Je-li Bůh oslaven v něm, oslaví ho i Bůh sám v sobě; ano hned ho oslaví.« Pochopili hluboká slova Ježíšova? Sotva. A přece byla již úvodem k ustanovení Vel. Svátosti oltářní.³⁴²⁾ Jen tělo v jakémisi smyslu oslavené mohlo se skrýti pod nepatrnou způsobou chleba a vína.

339) Keim (Geschichte Jesu von Nazara, Curych, 1872, III, 263) pokládal celé vypravování za pozdější výmysl. Lidová zbožnost se prý nespokojila myšlenkou, že Ježíš zradu jen napověděl. Proto ji rozvedla.

340) Lagrange, L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 498.

341) Zákon sice zakazoval o svátcích kupovati a prodávati (Neh. 10, 31), ale talmud (Sabbat 23, 1 a Beza 3, 8) podává několik pokynů, jak možno zboží dostati a přece »nekupovati«. Jinde se zmíním o tom podrobněji. Pro cizí poutníky bývaly obchody otevřeny i v noci.

342) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 173.

Velikonoční hostina byla u konce. Vešel sluha a postavil před Spasitelem lepší pohár; slul kalichem požehnání,³⁴³⁾ protože jeho pití bylo spojeno s děkovnou modlitbou a zavíralo posvátnou hostinu velikonoční. Tu a tam býval ozdoben pěkným věnečkem. Naplnil jej vínem a přilil několik kapek vody.³⁴⁴⁾ Odnese se stolu zbytky pokrmů a vrátil se s vodou, aby umyl všem ruce.

Sluha odešel a Spasitel byl sám s apoštoly. Všichni povstali, aby se pomodlili stolní modlitbu. Ježíš pozvedl kalich k nebesům a počal: »Chvalte našeho Boha, jemuž patřilo vše, co jsme pojedli.« Ostatní odpověděli: »Veleben buď náš Bůh za pokrmy, kterých jsme požívali.«

³⁴³⁾ Mezi exegety není shody, který ze čtyř předepsaných kalichů Spasitel proměnil. Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 217) se rozhodl pro pátý, avšak jeho důvody jsou velice chabé (srv. *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 325); nevíme ani, kdy byl pátý kalich zaveden, protože se o něm zmiňuje teprve Maimonides († 1204). Bickell (*Messe und Pascha*, Mohuč, 1872, 52) hájil čtvrtý kalich, většina moderních exegetů jmenuje třetí. Dovolávají se především apoštola Pavla (1. Kor. 10, 16), jenž nazývá proměněné způsoby vína »kalichem požehnání«. Tak učinil Hahn (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 591), Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896), 117), Dalman (*Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 254) a Strack-Billerbeck (*Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1928, IV, 75).

³⁴⁴⁾ Jen u tohoto kalicha nesmělo býti víno mícháno s vodou v jiné nádobě. Srv. Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1928, IV, 72.

Střídavě pokračovala modlitba; uvádím aspoň několik ukázek:³⁴⁵⁾

»Děkujeme ti, Hospodine, Bože náš, za svatý zákon, kterému jsi nás vyučil, za přikázání, která jsi nám zjevil, za život, přízeň a lásku, kterou jsi nás omilostnil. Za to všechno ti děkujeme, Hospodine, náš Bože a chválíme tě.«

»Smiluj se, Hospodine, Bože náš, nad svým lidem izraelským a nad svým městem Jerusalemem.«

»Veleben budiž, Hospodine, Bože náš, Králi světa, Bože, náš Otče, náš Králi, naše slávo, náš Stvořiteli a náš Vykupiteli.«

Tak se modlil dobrý Spasitel, apoštolové odpovídali. Hned potom měl se napít z kalicha a dáti též druhým. Ku podivu. Nepil a postavil kalich na stůl. Apoštolé zahleděli se udiveně na svého Mistra. Netušili ještě, že přišel okamžik, po němž toužil Kristus od prvního dechu.

Vzal ze sousedního stolku tenký chléb,³⁴⁶⁾ který tam zbyl a postavil se uprostřed apoštolů. Zadívali se rozpačitě na Pána. Bylo přece svatosvatým zákonem, že se po beránkovi již nesmělo nic požívatí.³⁴⁷⁾ Ježíš nedbal jejich pochybností a počal obvyklou modlitbu. Pozvedl chléb oběma rukama³⁴⁸⁾ a pohlédl zbožně k nebesům. V tu chvíli se zdálo, jako by celá jeho postava duchovněla.

³⁴⁵⁾ Celou modlitbu otiskl Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1928, IV, 631.

³⁴⁶⁾ Nesprávně se domnívá Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 254), že konsekrace chleba byla hned na počátku hostiny, proměna kalicha teprve na konci. Všichni evangelisté spojují obě události též časově; s nimi souhlasí sv. Pavel.

³⁴⁷⁾ Srv. Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1928, IV, 73.

³⁴⁸⁾ Berakot 51 b a Dalman, Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 125.

Žehnal³⁴⁹) chléb slovy: »Veleben buď Hospodin, Bůh náš a Král celého světa,³⁵⁰) jenž dává chlebu ze země vyrůstati;« ostatní odpověděli vroucně: »Amen.«³⁵¹) Položil chléb na misku a počal jej lámati v menší částky. Oči apoštolů zrovna lpěly na božském Mistrovi; neušel jim ani jediný jeho pohyb. Konečně měl jedenáct dílů.³⁵²) Vzal misku do ruky, pohlédl s nekonečnou láskou na bílý chléb, zadíval se na apoštoly a pravil slavnostně: »Vezměte,³⁵³) jezte,³⁵⁴) totoť jest³⁵⁵) tělo mé, které se za vás vydává.³⁵⁶) To činite na mou památku!«³⁵⁷)

349) Sv. Matouš a sv. Marek užívají tu slova »požehnal«, sv. Lukáš a sv. Pavel »díky učinil«. Obě slova jsou hebr. bérékh a znamenají tutéž modlitbu. Proto nesprávně přeložil Schlögl »proměnil«. Podle učení církve děje se proměna teprve slovy konsekracními (Denzinger-Bannwart, *Enchiridion symbolorum*¹¹, Freiburg, 1911, č. 698 a 715).

350) Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 125) navrhuje: »Veleben buď, náš nebeský Otče, atd.« Takové změny byly ovšem dovoleny; nemáme však pro ně důkazu.

351) Berakot 8, 8.

352) Podobně Hahn, *Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 589.

353) Z tohoto slova dokazuje pěkně Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 128), že Spasitel sám nepřijímal. Podle Berakot (10a) nesměl nikdo jísti dříve, dokud hospodář nevyzval. Dálo se to obvykle tak, že rozdál částky chleba a sám první jedl. Nechtěl-li jísti, musel ostatní přímo vyzvat. Později zmíním se o této otázce podrobněji.

354) Řecký text sv. Matouše (26, 26) nemá spojku »a«. Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 193) a mnozí jiní se domnívají, že Kristus ji neužil. Jeho slova nabývají tím větší živosti a dramatickosti.

355) Mnozí protestanté popírali katolický výklad Vel. Svátosti, protože aramština neměla prý slovesného tvaru »jest«. Pěkně jim odpovídá protestantský učenec Schlatter (*Der Evangelist Matthäus*, Stuttgart, 1929, 742): »Často opakovaná věta, že pro sloveso »jest« nebylo v aramštině nic, není správná.«

356) Sv. Pavel (1. Kor. 11, 24) dí: »které se za vás láme.« Myšlen-

Apoštolé byli jak ohromeni. Před jejich duševním zrakem objevila se synagoga v Kafarnaum a v duchu slyšeli znova zázračná slova Ježíšova: »Já jsem chléb života. Já jsem chléb živý, jenž s nebe sestoupil. Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky. A chléb, který já dám, je tělo mé (které vydám) za život světa« (Jan 6, 48-52). Tehdy hádali se mnozí: »Kterak může tento dáti nám tělo své k jídlu?« (Jan 6, 53). I z učedníků jich dosti odešlo; dnes vidí tak prostinkou a přece hlubokou odpověď božské Moudrosti. Světlo, které jim vzešlo, je oslepovalo a mimoděk ustoupili.

Ale Ježíš nenechal je dlouho na rozpacích.³⁵⁸⁾ Vzal první částku a položil ji uctivě do pravice Petrovy.³⁵⁹⁾ Zbožně zadíval se apoštol na bílý chléb. Ať jej pozoroval sebe důkladněji, jeho zrak nespátřil na něm nijakou proměnu. Měl v rukou zdánlivě prostinký kousek chleba, ale tento pohled ho nezklamal. Petr byl mužem víry a dodnes znělo mu v duši radostné vyznání: »Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného a my jsme uvěřili a poznali,

ka obou jest úplně stejná a znamená obět. Židé obětovali právě tím, že věc zničili, chléb rozlámali. Srov. Skutky 2, 42 a 20, 7.

357) Mat. 26, 26 a Luk. 22, 19.

358) Přijímal-li také Spasitel, evangelisté nepraví. Kladně odpověděl sv. Jeronym (Epist. 120, 2; ML 22, 986), sv. Augustin (*De doctrina christiana* 2, 3; ML 34, 37), sv. Jan Zlat. (In Matth. hom. 82; MG 58, 737) a sv. Tomáš Akv. (III. qu. 81, art. 1: »se tenet in manibus, se cibant ipse cibus«); moderní bohoslovci to velikou většinou popírají a zdá se, že právem. Jejich důvody sestavil pěkně Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 155-156). Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 98) dodává vhodně: »Dazu kommt endlich, dass eine Kommunion Jesu mit der Idee der Kommunion kaum vereinbar ist.«

359) Proto v první církvi podával kněz Vel. Svátost věřícím do pravé ruky, jak popisuje sv. Cyril Jer. (Catech. 23, 21; MG 33, 1124).

že ty jsi Kristus, Syn Boží« (Jan 6, 69-70).³⁶⁰⁾ Proto jeho srdce zabušilo prudčeji, když kladl k ústům bílou částěčku a po prvé přijímal tajemnou Eucharistii. Zatím podal Kristus ostatním apoštolům a také jejich srdce rozhořela se jasným plamenem lásky k božskému Mistrovi.

Ježíš se vrátil na své místo a sáhl po kalichu, který před chvílí postavil na stůl. Pozvedl jej k nebesům a požehnal slovy: »Veleben jsi, Hospodine, Bože náš a Králi světa, že jsi zplodil plod révy.« Když všichni odpověděli: »Amen«, pravil Ježíš: »Pijte z toho všichni, neboť toto jest krev má Nového Zákona,³⁶¹⁾ která se vylévá³⁶²⁾ za vás a za mnohé na odpuštění hříchů. Kolikrátkoli jej pít budete, čiňte to na mou památku.«³⁶³⁾ Hned potom podal kalich Petrovi.³⁶⁴⁾ Jeho ruka se jistě chvěla, když přikládal ke rtům posvěcený kalich a vzpomínal na slova Ježíšova: »Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v den poslední« (Jan 6, 57). Konečně dopil i poslední z apoštolů a prázdný kalich vrátil se ke Kristu. V tu chvíli tušili jen matně velikost božské lásky,

³⁶⁰⁾ Jak malicherní jsou všichni moderní nevěrci, kteří nevěří jasným slovům Kristovým a spoléhají na blikavé světélko vlastního rozumu. Jeden z nich (Bouset, *Jesus*⁴, Tubinky, 1922, 95) uznává zklamaně: »Bohužel, při dnešním stavu věcí musíme se asi vzdát naděje, že bychom kdy poznali s jistotou, co zamýšlel Ježíš poslední večeří... Tolik je snad přece jisto(?), že nechtěl ustanoviti žádnou svátost.«

³⁶¹⁾ Novou smlouvu předpověděl již Jeremiáš 31, 31-34.

³⁶²⁾ Řecký text má přítomný čas *ἐκχυνόμενον*, latinský překlad má většinou »vylita bude«. Stalo se to vinou opisovačů, protože nejstarší rukopisy čtou: *effunditur*.

³⁶³⁾ Mat. 26, 28; Luk. 22, 20 a 1. Kor. 11, 25.

³⁶⁴⁾ Po zvykém právu měl se napít první ten, kdo pronášel požehnání. Kristus to neučinil; aspoň evangelisté se o této podrobnosti nezmiňují.

která se jim podávala. Teprve v jasném světle Ducha
svatého měli poznati nekonečnou hloubku Srdce Ježí-
šova.

Noc rychle plynula. Bylo již na čase připravit apoštoly na bolestnou zkoušku a zabezpečiti jejich víru.³⁶⁵⁾ Právě v příštích okamžicích zazářila starostlivá láska Ježíšova nejkrásněji; přes všechno neporozumění varoval znova a znova své vyvolené. Jednou přece pochopí a budou ho tím více milovati. Proto se obrátil k apoštolům a pravil s něhou, již jsme u Spasitele ještě neslyšeli:³⁶⁶⁾ »Děti,³⁶⁷⁾ ještě kratinkou dobu budu mezi vámi. Budete mne hledati a jako jsem řekl židům: Kam já jdu, vy nemůžete přijíti, tak pravím nyní i vám« (Jan 13, 33).

Měl pravdu. Šel k Otci, ale jeho nebe bylo pro apoštoly dosud zavřeno; musel jim napřed přichystati místo (Jan 14, 1). Cesta vedla utrpením a končila potupným křížem; učedníci nebyli ještě dosti silni, aby vzdorovali hrůzám mučednické smrti. Museli ještě růsti a pod blahými paprsky Ducha svatého mohutněti, aby jednou směli zvolati s apoštolem Pavlem: »Kdo nás odloučí od lásky Kristo-

³⁶⁵⁾ Předpověď pádu Petrova patří k nejtemnějším bodům v umučení Spasitelově; žádný z evangelistů nevypravuje o ní soustavně. Proto je velice nesnadné sestaviti jejich zlomkovité zprávy v jednotný obraz. Na vhodných místech bude na tyto obtíže upozorněno.

³⁶⁶⁾ Někteří exegeté (Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 198) počínají kapitolu sv. Lukášem (22, 31-32); myslím, že neprávem. Vypravování Janovo (13, 33-38) je tak jednotné, že je nelze trhati.

³⁶⁷⁾ Tímto něžným jménem nazývali někdy učitelé své žáky. V ústech Spasitelových je nacházíme pouze dvakrát (Jan 13, 33 a 21, 5).

vy? Soužení nebo úzkost nebo hlad nebo nahota nebo nebezpečnost nebo pronásledování nebo meč?... V tom všem vítězíme úplně skrze toho, jenž si nás zamiloval« (Řím. 8, 35-37).

Prozatím může jim dát jediný prostředek, který je provede jistě všemi zkouškami života a učiní jejich sílu nepřemožitelnou. Je to zároveň jeho *poslední vůle*: »Přikázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek; jako já jsem miloval vás, abyste se i vy vespolek milovali. Po tom poznají všichni, že jste moji učedníci, budete-li míti lásku jedni k druhým« (Jan 13, 34-35).

K těmto slovům třeba několik poznámek. Je pozoruhodné, že v tak dojemné chvíli nemluví Spasitel o lásce k Bohu. O ní měl kázati mnohem účinněji zítra krvavý kříž a vrýti hluboko do duší apoštolů slova: »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný« (Jan 3, 16). Zato tím důrazněji hlásal lásku k bližnímu, protože je neklamným měřítkem pravé lásky k Bohu. Své přikázání nazývá novým. Novota netýkala se podstaty lásky bliženské. I přirozený zákon káže, abychom bližního milovali a ústy Mojžíšovými prohlásil Bůh: »Milovati budeš bližního svého jako sebe samého« (Lev. 19, 17). Novinkou byla míra této lásky a její vroucnost: za příkladem Spasitelovým měli se za bližního obětovati tak, že položí i život, budou-li toho žádati vyšší zájmy. Tato láska nemá být jen ozdobou nové církve; bude rozeznávacím znamením učedníků Ježíšových.

Spasitel domluvil, ale Petr již dávno neposlouchal.³⁶⁸) Celou jeho duši zaujala zmínka o loučení. Proto použil

³⁶⁸) Protože sv. Matouš (26, 30) a sv. Marek (14, 16) vypravují napřed o odchodu z večeřadla a teprve potom se zmiňují o předpovědi pádu Petrova, domnívali se někteří, že se stala teprve csa-

vhodné přestávky a tázal se: »Pane, kam jdeš?« (Jan 13, 36). Ježíš odpověděl přímo: »Kám já jdu, nemůžeš nyní za mnou jít; půjdeš však později« (Jan 13, 36). Vyhýhává odpověď jenom dráždila zvědavost apoštolovu. V tu chvíli nemohl vědět, že po četných misijních cestách dokoná život v císařském Římě na kříži. Proto se tázal ještě útočněji: »Pane, proč nemohu nyní za tebou jít?« A protože se mu zdálo, že Ježíš jeho stálosti nedůvěřuje, dodal: »Život svůj dám za tebe.« Byl to bezděčný projev vroucí lásky apoštolovy, ale také přílišná sebedůvěra a přeceňování vlastních sil.

Bolestně zadíval se Spasitel na Petra, protože předvídal jeho brzký pád. S mírným úsměvem se tázal: »Život svůj dáš za mne? Vpravdě, vpravdě pravím tobě:³⁶⁹⁾ nezapírá kohout,³⁷⁰⁾ dokud mne třikrát nezapřeš« (Jan 13, 38). Předpověď Ježíšova Petra zarazila; chvíli nemohl ani promluvit. Je však též možné, že v duši ostatních apoštolů vzniklo jakési rozladění, snad i nedobrovolný záblesk škodolibé radosti nad pádem muže, kterému nepřáli jeho vyznamenání. Vypínali by se nadarmo, sami nebudou o nic lepší. Vhodného okamžiku použil Spa-

tou. Sv. Lukáš (22, 39) a sv. Jan (13, 36-38) mají pořad opačný; proto jim dávám přednost.

³⁶⁹⁾ Exegeté se prou, kolikrát předpověděl Pán smutný pád Petráv a těžko rozhodnouti, kdo má pravdu. Sv. Augustin (*De consensu evangelistarum* 3, 2, 5; ML 34, 1160) tvrdil, že třikrát, Pözl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 109) jen jednou. Bynaens (*De morte Christi commentarius amplissimus*, Amsterdam, 1691, II, 1. 3), Langen (*Die letzten Lebensstage Jesu*, Freiburg, 1864, 196) a Cornely (*Historica et critica Introductio*, Paříž, 1886, III, 298) hájí dvojí předpovědi. Jejich výklad se zamlouvá ještě nejvíce.

³⁷⁰⁾ Někteří racionalisté popírali předpověď Spasitelovu, protože v Jerusalemě prý nesměli být kohouti. Na jejich útoky jsem odpovídal v ČKD 1929, 122-124.

sitel a obrátil se k ostatním apoštolům:³⁷¹⁾ »Vy všichni pohoršíte se této noci nade mnou, neboť psáno jest: Bíti budou pastýře a rozprchnou se ovce stáda (Zach. 13, 7). Ale když vstanu z mrtvých, předejdu vás do Galileje« (Mat. 26, 31-32).³⁷²⁾

Kristova slova jsou velice důležitá; vane z nich soucit i s hřešícím a nabízí mu napřed pomocnou ruku. Spasitel předvídá dobře, že jeho utrpení bude pro víru apoštolů velikou zkouškou. Přejde násilný otřes, kterému neodolají. Je však zajímavé, jak Ježíš svou myšlenku vyslovil. Skoro bys řekl, že se jejich slabosti ani příliš nediví. Jejich bázlivý útěk omlouvá něžně prorockým výrokem Zachariášovým. Podlehne-li pastýř, ztrácí stádo hlavu a prchá, kam může. Nemusí se proto strachovati, Ježíš je nezapudí. Opět se sejdou a jejich lásku nic nerozdvojí.

Mluvil k hluchým uším, a nikdo jeho slov nedbal; podle všeho v nich proroctví ani neviděli. Také Petr se mezitím vzpamatoval a jeho sebevědomí se opět vracelo. Nepokládal ani za možné, aby ve své lásce zakolísal. Udeřil na svou hrud' a zvolal: »I kdyby se všichni nad tebou pohoršili, já se nikdy nepohorším« (Mat. 26, 33).

371) Tento postup má také Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 110); jinak Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 193 n.).

372) Většina exegetů se domnívá, že Spasitel míní známou krajinu palestinskou; Meistermann (La Montagne de la Galilée où le Seigneur apparut aux Apôtres, Jerusalem, 1901) ji pokládá za horu Tábor. Hofmann (Galilaea auf dem Oelberge, wohin Jesus seine Jünger beschied, Lipsko, 1896), Resch (Das Galiläa bei Jerusalem, Lipsko, 1911) a Zahn (Neue kirchliche Zeitschrift, XIV, 770-808) dokazují, že Galilea slul jeden ze tří vrcholů hory Olivetské. Srv. ČSB IV, 383.

Proto mluvil Spasitel ještě jasněji.³⁷³⁾ Poodhrnul tajemný závoj, který nám zastírá věci duchové a ukázal Petrovi, že právě jemu hrozí největší nebezpečí. Zadával se na apoštola a pravil vážně: »Šimone, Šimone, hle, satan vyžádal si vás,³⁷⁴⁾ aby vás třibil jako pšenici« (Luk. 22, 31). Opakovala se událost, o níž vypravuje starozákonní kniha Jobova (1, 1-12). Zlí duchové počali si všimati díla Ježíšova a sám vůdce začal se o ně zajímati; proto i jeho útok bude nebezpečnější.³⁷⁵⁾ Dostal od Boha opravdu dovolení, aby podrobil apoštoly zkoušce.³⁷⁶⁾ Pokušení bude veliké; budou zmitáni pochybnostmi jako zrno pšeničné, které oddělujeme od plev.

Nepodlehnu? Ježíš ví dobře, že nebude tak šťastný jako starozákonní patriarcha. Však slyšme jeho vlastní slova: »Ale já jsem prosil za tebe, aby nepřestala víra tvá, a ty někdy obrátě se³⁷⁷⁾ potvrzuj bratry své« (Luk.

373) Teprve sem kladu slova, která nám dochoval sv. Lukáš (22, 31-32). Činím tak proto, poněvadž je v nich zmínka o pádu Petrově; nemohla tudíž býti pronesena hned na počátku, jak se domníval na př. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 198).

374) Ježíš se zmiňuje o události, o níž mohl vědět jen jako Bůh. Srv. Hahn, Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 605.

375) Srv. Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 101.

376) Snad použil stejného prostředku; popíral stálost a upřímnost jejich víry.

377) O významu řeckého slova *ἐπιστρέψας* vedou exegeté prudký spor. Jedni (na př. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 187) překládají: k víře obrátiti a v ní utvrzovati. Jejich myšlenka by souhlasila dobře s primátem sv. Petra; vnáší však do věty, co vni není. Jiní pokládali rčení za hebraismus; zastupovalo by hebr. sloveso šûbh a znamenalo by: opět, zase. Ještě nejlépe se mi zamlouvá výklad Hahnův (Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 607) a Belserův (Die Geschichte des Leidens und Sterbens

22, 32). Vševedoucí Kristus mu předpovídá jakýsi pád. Svou modlitbou pokušení neodvrátil, jen zmírnil jeho účinky. Víra Petrova v mesiánské poslání Ježíšovo se nezakolísá. Zato má být oporou ostatních učedníků, které zdrtí krvavá smrt Kristova na kříži.

Ustaň na chvíli! Teprve na posledním soudu se dovíš, kolikrát prosil Ježíš ze svatostánku i za tebe. Modlil se snad nadarmo, protože jsi neměl dosti dobré vůle nebo ses vydal vlastní vinou do nebezpečí.

I poslední slova Ježíšova minula se s účinkem. Znova a ještě důrazněji opakoval Petr několikrát³⁷⁸⁾ ujištění: »Pane, s tebou jsem hotov jít i do žaláře i na smrt« (Luk. 22, 31-38). Naposledy zahleděl se Ježíš na Petra a řekl vážně: »Vpravdě, vpravdě pravím tobě: Dnes, této noci, prve než kohout po druhé zazpívá, třikrát zapřeš, že mne znáš« (Mat. 26, 34 a Luk. 22, 34).

Předpověď Kristova byla tak jasná, že přesněji již ani mluvit nemohl. Protože židé počínali den předcházejícím večerem, stane se Petrovo zapření v pátek. I tuto krátkou dobu omezil Spasitel ještě více slovy: této noci. Udává dokonce hodinu smutného pádu: mezi dvanáctou a třetí hodinou ranní.³⁷⁹⁾

des Herrn², Freiburg, 1913, 243); Ježíš naznačuje Petrův pád, ale i jeho obrácení.

³⁷⁸⁾ Schanz (Commentar über das Evang. des hl. Markus, Freiburg, 1881, 389) upozorňuje na veliký rozdíl. Ostatní apoštolé spokojili se klidným prohlášením, že Pána nezaprou (ἐλεγον), ohnivý Petr mluvil dlouho (ἐλάλει). Mimoděk vzpomínáme na poznámku sv. Marka (9, 5), kterou provází událost na hoře Tábor: »nevěděl totiž, co mluví«.

³⁷⁹⁾ Římané dělili noc na čtyři části po třech hodinách, které nazývali bděními; byly to: večer (6-9 hod.), půlnoc (9-12), kuropění (12-3) a jitřenka (3-6). Od nich přejali rozdělení i židé. Třetí část se nazývala kuropěním, protože počínala a končila zpěvem kohoutů. Druhé kuropění značilo tedy konec tohoto období. Stejně

Ani tato jasná předpověď neotřásla sebevědomím Petrovým: »I kdybych měl s tebou umřít, nezapru tebe« (Mat. 26, 35). Jeho příklad strhl těž ostatní. Jako o závod ujížděli Spasitele svou věrností. Nediv se jim! V slovech Ježíšových neviděli prorocství; podle všeho se domnívali, že je pouze zkouší. Proto Spasitel neodpověděl; vlastní bolestná zkušenost měla je brzy přesvědčiti, jak málo zmohou slabé síly lidské, nestojí-li za nimi nekonečný Bůh. Ukončil dosavadní rozhovor. Apoštolé byli jako velké děti, které nechápou strašnou skutečnost. Jeho láska mu však nedala. Ještě jednou se pokusil,³⁸⁰⁾ aby je varoval. Počal vzpomínkou na první doby apoštolátu: »Když jsem vás poslal bez měšce a bez mošny a bez obuvi, zdali jste měli v čem nedostatek?« (Luk. 22, 35). Museli odpovědět: »V ničem.« Tehdy je vítali všude s otevřenou náručí a zahrnovali je všim potřebným. Obliba Kristova ozařovala i jeho učedníky. Od zítřka bude jinak. Kristus bude veřejně vyhlášen za zločince a jeho apoštolé za nepřátele národa:³⁸¹⁾ »Ale nyní, kdo má měšec, vezmi (jej), podobně i mošnu, a kdo nemá, prodej plášť svůj a kup meč. Neboť pravím vám, že se musí na mně naplniti ještě (i) toto Písmo: »A s hříšníky počten jest (Iz. 53, 12). Neboť prorocství, která se mne týkají, chýlí se ke konci.«

mluvivá talmud (Joma 1, 8; Tamid 1, 2; Tosefta Pesach 10, 12 a a Tosefta Sukka 4, 10) a spisovatelé svěťtí (Aristofanes, Rada žen, v. 391 a Juvenal IX, 107).

³⁸⁰⁾ Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 245) klade řeč o mečích před samý odchod z večeřadla; spíše se mi zamlouvá zvolený pořad; po dlouhých řečech na rozchodnou byla již nálada hodně jiná.

³⁸¹⁾ Pěkně charakterisuje celý odstavec Hahn (Das Evangel. des Lukas, Vratislav, 1894, II, 609): »o novém poměru, jaký nastane mezi světem a učedníky«.

Ježíš mluvil o nenávisti, která je bude provázeti. Apoštolé rozuměli mu zase doslova: »Pane, hle, dva meče³⁸²⁾ jsou zde.« Ježíš neměl v úmyslu vysvětlovati své obrazné rčení, proto ukončil i tento rozhovor obvyklým: »Dostí jest!« (Luk. 22, 36-38).³⁸³⁾ Co jim chtěl pověděti, zakusí brzy sami na sobě: křesťanu prospějí málo zbraně hmotné. Jeho nejmocnější ochranou jsou víra, naděje a láska (Efes. 6, 16n).

³⁸²⁾ Někteří vykládali o dlouhých nožích, jimiž zabíjeli a krájeli beránka. Neprávem; nůž se nenosil v pochvě, o které mluvil brzy potom Spasitel v zahradě getsemanské.

³⁸³⁾ O významu slov srv. Miklík, ČKD 1928, 232-235.

Ještě jednou položili se všichni za stolem. Velikonoční večeři ukončil³⁸⁴⁾ Spasitel dlouhou řečí a velekněžskou modlitbou, kterou nám dochoval pouze sv. Jan (14-17). Zmíním se o nich jen krátce³⁸⁵⁾ a podám hlavní myšlenky. Liší se ode všech řečí Ježíšových, které známe. Mluvil k posluchačům, kteří mu věřili a ho milovali - ale potřebovali útěchy. Zmínka o loučení a předpověď smutného pádu Petrova vyvolaly velikou skličenosť a nejistotu. Proto Spasitel hromadí důvody, které mají naplniti radostnou důvěrou. Proti smutnému loučení staví se šťastné shledání, které je očekává:

»Nermutiž se srdce vaše. Věříte v Boha, i ve mne věřte. V domě Otce mého jest příbytků mnoho; kdyby ne, byl bych vám to řekl. Jdu, abych vám připravil místo.³⁸⁶⁾ A když odejdu a připravím vám místo, přijdu zase a vezmu vás k sobě, abyste také vy byli (tam), kde jsem já« (Jan 14, 1-3).

³⁸⁴⁾ Někteří exegeté se domnívali (na př. Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 407), že Spasitel proslovil tyto řeči teprve cestou do zahrady getsemanské; krásné podobenství o vinném kmenu vnukly prý mu vinohrady, kterými kráčeli. Většina je klade do večeřadla. Právem; teprve po nich zmiňuje se sv. Jan (18, 1) o odchodu.

³⁸⁵⁾ Také Beser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 250) a Holzmeister (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 328) radi tento postup, protože její rozbor by rušil klidný tok vypravování.

³⁸⁶⁾ Tak něžným obrazem zakrývá Kristus svým apoštolům strašnou smrt na kříži.

Jako oslavený Spasitel bude je moci účinněji podporovati v jejich apoštolských snahách a provázeti jejich činnosti velikými zázraky: »Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo věří ve mne, bude i on činiti skutky, které já činím, ano větší nad ty bude činiti, neboť já jdu k Otci, a začkoli budete prositi (Otce) ve jménu mém, učiním to, aby oslaven byl Otec v Synu. Budete-li zač prositi ve jménu mém, učiním to« (Jan 14, 12-14). Na místo Kristovo nastoupí blahodárný vliv Ducha svatého: »Milujete-li mě, přikázání má zachovávejte. A já budu prositi Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy; jeho svět nemůže přijmouti, poněvadž ho nevidí ani ho nezná; vy však ho znáte; neboť ve vás zůstává a ve vás bude. Nenechám vás sirotků, přijdu zase k vám. Ještě maličko, a svět již mne neuzří; vy však mě uzříte, neboť já jsem živ, i vy živi budete. V ten den vy poznáte, že já jsem v Otci svém a vy ve mně a já ve vás. Kdo má přikázání moje a je zachovává, ten mě miluje. Kdo však miluje mne, bude milován od Otce mého, i já budu ho milovati a zjevím se mu« (Jan 14, 15-21).

Na vyzvání Kristovo všichni povstali a seskupili se kolem božského Mistra, jenž se znova rozhovořil. Důrazně jim připomínal, aby s ním zůstali v živém spojení: »Já jsem pravý vinný kmen a Otec můj jest vinař. Každou ratolest ve mně, která nenese ovoce, odejme, a každou, která nese ovoce, očistí, aby nesla více ovoce. Vy jste již čisti tím slovem, které jsem vám mluvil. Zůstaňte ve mně, a já ve vás. Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li ve kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. Já jsem vinný kmen, vy (jste) ratolesti; kdo zůstává ve mně a já v něm, ten přináší ovoce mnoho, neboť beze mne nemůžete činiti nic. Jestliže kdo ve mně nezůstane, vyvržen bude ven jako ratolest; i uschne

a seberou ji a vrhnou na oheň a bude hořeti. Zůstanete-li ve mně a slova má zůstanou-li ve vás: cokoli budete chtít, prostě, a stane se vám. V tom jest oslaven Otec můj, abyste přinášeli mnoho užitku a stali se dokonalými učedníky mámi. Jako mne miloval Otec, i já jsem miloval vás. Zůstaňte v lásce mé. Budete-li zachovávatí přikázání má, zůstanete v lásce mé, jakož i já jsem zachovával přikázání Otce svého a zůstávám v lásce jeho« (Jan 15, 1-10).

Spojení s Kristem musí býti provázeno upřímnou láskou bliženskou: »To jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jako jsem já miloval vás. Větší lásky nemá nikdo nad tu, aby kdo položil život svůj za své přátele. Vy jste přátelé moji, činíte-li, co já přikazuji vám. Již více nenazývám vás služebníky, neboť služebník neví, co činí pán jeho, ale nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám oznámil všechno, co jsem slyšel od Otce svého. Ne vy jste mne vyvolili, nýbrž já jsem vyvolil vás a ustanovil jsem vás k tomu, abyste šli a přinášeli užitek a užitek váš aby zůstával, aby začkoli byste poprosili Otce ve jménu mém, dal vám. To přikazuji vám, abyste se milovali vespolek« (Jan 15, 12-17).

Na světě nebudou míti ustláno na růžích: »Z náboženské obce své vyloučí vás, ano přichází hodina, že každý, kdo vás zabije, bude se domnívati, že tím Bohu slouží. A to vám učiní, poněvadž nepoznali Otce ani mne.« (Jan 16, 2-3). V jejich utrpeních bude je blažiti útěcha Ducha svatého: »Pravdu pravím vám: Jest vám užitečné, abych já odešel, neboť neodejdu-li, Utěšitel nepřijde k vám; odejdu-li pošlu ho k vám« (Jan 15, 7).

Potom pozdvihl Ježíš oči k nebesům, rozpjal své božské ruce a modlil se. První prosba týká se samého Spasitele: »Otče, přišla hodina; oslav Syna svého, aby Syn tvůj oslavil tebe, ježto jsi mu dal moc nade vším lidstvem,

aby dal život věčný všem, které jsi dal jemu. To pak jest život věčný, aby poznali tebe, jediného pravého Boha a toho, jehož jsi poslal, Ježíše Krista. Já jsem tě oslavil na zemi, dokonav dílo, které jsi mi dal, abych je učinil. A nyní oslav mne ty, Otče, u sebe slávou, kterou jsem měl u tebe, prve nežli svět byl« (Jan 17, 1-5).

Na druhém místě modlil se Spasitel za apoštoly a svolával na jejich práce Boží požehnání: »Když jsem byl s nimi, já jsem je zachovával ve jménu tvém; ochránil jsem ty, které jsi mi dal a nikdo z nich nezahynul, leč jen ten člověk záhuby hodný, aby se naplnilo Písmo. Nyní však jdu k tobě... Neprosím, abys je vzal ze světa, nýbrž abys je ochránil od zlého. Ze světa nejsou, jako ani já nejsem ze světa. Posvěť je vpravdě; slovo tvé jest pravda. Jako jsi ty mne poslal na svět, i já jsem je poslal na svět« (Jan 17, 12-18).

Nezapomněl ani na věřící a modlil se za jejich jednotu: »Neprosím pak toliko za ně, nýbrž i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne, aby všichni byli jedno jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli...« A vroucně dodal: »Otče, chci, aby, kde jsem já, byli se mnou i ti, které jsi mi dal, aby viděli slávu mou, kterou jsi mi dal, neboť jsi mě miloval před stvořením světa« (Jan 17, 20-24).

Ježíš domluvil a zanotil druhou část žalmů, kterou se modlívali při velikonoční večeři (žalm 113, 9-117, 29). Učedníci si ani nepovšimli, jak jeho tvář zvážněla, když zpíval slova:³⁸⁷⁾

³⁸⁷⁾ Zrovna nepochopitelným způsobem hledí z této okolnosti dokázati Beer (Pesachim, Text, Uebersetzung und Erklärung, Gießen, 1912, 99), že hostina Ježíšova nebyla velikonoční večeří; Spasitel prý nemohl zpívat o sobě toto mesiánské místo.

»Kámen, který zavrhli stavitelé,
ten stal se hlavním kamenem v rohu«
(Žalm 117, 22).

Hned potom rozloučil se Ježíš s rodinou Mariinou a vyšel do tmy.³⁸⁸⁾ Všimněme si zatím dějin posvátného večeradla.

Je přirozené, že místo posvěcené takovými vzpomínkami, bylo u prvních křesťanů ve veliké oblibě; jeho poloha byla tak známa, že nemohla upadnouti v zapomenutí. Ve večeradle scházeli se po zmrtvýchvstání učedníci Ježíšovi a byli svědky jeho památných zjevení (Luk. 24, 33); tam na ně sestoupil Duch svatý (Skutky 1, 13 n) a tam se konávaly první bohoslužby (Skutky 12, 12). Při pádu Jerusalema bylo ho ušetřeno, protože Titus útočil od severu. Za císaře Hadriána (117-138) stál na jeho místě pěkný kostelík,³⁸⁹⁾ o kterém se zmiňuje ještě sv. Cyril Jerus.³⁹⁰⁾ V 5. století zbudována tam basilika.³⁹¹⁾ Po jejím zániku udržovala se památka ústním podáním. Roku 1342 dostali svatyni františkáni a přestavěli ji v slohu gotickém, v němž ji nacházíme dodnes; roku 1547 zmocnili se Večeradla mohamedáni a křesťanům přístup zakázali.³⁹²⁾

³⁸⁸⁾ Podle Ex. 12, 22 nesměl nikdo odejít z domu po velikonoční hostině; tradice (Tosefta Pesach 8, 14, 17) omezila zákaz na první velikonoce v Egyptě. Podle Deut. 16, 7, měli zůstat až do rána v městě, kde jedli beránka. Jak dokazuje Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 87), počítáno celé údolí Cedronske - a proto i zahrada Getsemanská - k Jerusalemu.

³⁸⁹⁾ Sv. Epifan, De mensuris 14; MG 43, 261.

³⁹⁰⁾ Catech. 16, 4; MG 33, 924.

³⁹¹⁾ Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 45.

³⁹²⁾ Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, 1914, II, 421 n.

Bylo to k desáté hodině v noci.³⁹³⁾ Mlčky ubíral se Spasitel ztichlými uličkami jerusalemskými. Jen tu a tam zářila ještě osvětlená okna a z domů bylo slyšeti tlumený zpěv posvátných žalmů. Srdce Ježíšovo sevřela prudká bolest. Volali v nich po Vykupiteli a jejich Velerada odhlasovala již jeho smrt. Prošel předměstím Ofelským³⁹⁴⁾ a Vodní branou³⁹⁵⁾ vkročil³⁹⁶⁾ do údolí Josafatského. Chladný větřík ovíval jeho rozpálené skráně a čechrал bílou roušku, která kryla hlavu a splývala volně na ramena.³⁹⁷⁾ Duši Ježíšovou letěly bolestné vzpomínky.

393) Toto časové udání má většina exegetů, Le Camus (*Leben unseres Herrn Jesus Christus*, přel. Keppler, Freiburg, 1895, II, 428), Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 326), Belsar (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 267), Bapat (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 265) a Pözl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 121).

394) Srv. Pözl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 121.

395) Martin (*La Passion de Jésus-Christ au point de vue historique et archéologique*³, Paříž, 1890, 5) se rozhodl pro bránu Schodovou. Myslím, že neprávem; cesta Ofelem byla značně kratší. Z téhož důvodu chybuje Hoppe (*Kristus, můj život*, Praha, 1922, V, 338), když udává ještě vzdálenější bránu sv. Štěpána.

396) O velikonocích zůstávaly brány po celou noc otevřeny.

397) Arabové ji nosí dodnes, protože chrání před úpalem slunečním. Připevňovala se černým provazcem, ovinutým kolem hlavy.

398) Někteří exegeté se domnívali, že teprve cestou pronesl Ježíš řeči na rozhodnou. Nemohu se s jejich myšlenkou spřáteliti, protože tu byl by přechod k zármutku ještě náhlejší a nepochopitelnější.

Toutéž cestou prchal kdysi král David před nezdárným synem Absolonem (2. Sam. 15, 17n).

Spasitel sestupoval zvolna do údolí, učedníci za ním. Nikdo nemluvil.³⁹⁹⁾ Kolem dokola rozkládaly se stany četných poutníků, kteří nenašli přístřeší v Jerusalemě; dno údolí bylo jimi jako poseto. Nikdo si neznámých chodců ani nepovšiml. Dojemně zněly tichou nocí jejich vážné písně; zato do duše Ježíšovy ukládal se hluboký smutek. Přešel po mostě rozvodněný potok Cedron;³⁹⁹⁾ jeho vlny hučely temně smutným údolím. Jen na nebi zářil úplněk a nesčetné hvězdy. V jejich světle vynořovaly se před Spasitelem ponuré obrysy hrobu Absolona.⁴⁰⁰⁾ Cesta se obracela k severu, údolí se zvolna rozšiřovalo, stromů přibývalo. Blížili se ke Getsemane.⁴⁰¹⁾ Na úpatí hory Olivetské⁴⁰²⁾ rozkládá se dnes malá zahrada,⁴⁰³⁾ kterou dávné podání nazývá Getsemany. Patří františkánům; koupili ji r. 1681. Časem ji rošířili a

399) Jméno znamená »temný«. Dříve je odvozovali od cedrů, které prý rostly v údolí; pravděpodobně pochází od stínu, jaký tam panoval (Fonck, Jerusalem, Řím, 1911, 15, a Quaresmius, *Historica, theologica et moralis Terrae sanctae elucidatio*, vydal Cyprian de Tarvisio, Benátky, 1881, II, 121). V létě bývá potok vyschlý, v době dešťů stává se dravou bystrinou.

400) Hrob sám je ve skále, nad ním se zvedá stanovitá stavba, Nevíme přesně, kdo v něm odpočívá; tradice jmenuje Absolona. Srv. Dalman, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1922, 256.

401) Hebr. Gat šemáním (lis olivový). Výklad sv. Jeronyma (In *Isaiam* 28, 1; ML 25, 327) »vallis pinguium« je nemožný věcně i tvarově. Jméno bývá přepisováno velice různě; nejsprávněji Γεθσημανει. Koncové nún obyčejně vynechávali (Vincent-Abel, *Jérusalem*, Paříž, 1914, II, 303).

402) Výška udávána velice nestejně; podle Dalmana (*Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1922, 225) 815 metrů.

403) Smíme-li věřit talmudistům (Babyl. Baba Qamma 82b), nebylo dovoleno zakládati v Jerusalemě nové zahrady, protože prý šířily nečistotu; dosavadní směly se však ponechati.

r. 1848 ohradili zdí 2.5 m vysokou. Je dlouhá 52 metrů, široká 50 metrů. Roste v ní sedm⁴⁰⁴⁾ olivových stromů; mají v objemu 5-6 metrů. Jejich původní kmen rozdělil se časem v několik samostatných kmenů, které jsou dosti daleko od sebe. Aby je bouře nepovalila, podepřeli je jakousi zídka. Kolem každého je ohrada, která je chrání před poutníky. Dosud jsou pěkně zelené a nesou hojně ovoce. Mnozí exegeté se domnívají, že tam stály již v době Kristově⁴⁰⁵⁾ a nemáme vážných důvodů, proč bychom o jejich domněnce pochybovali;⁴⁰⁶⁾ jistě tam byly již v sedmém století po Kristu⁴⁰⁷⁾ a mohou být výhonky stromů, které slyšely modlitbu Ježíšovu.⁴⁰⁸⁾ R. 1879 byla postavena v zahradě mramorová socha od italského umělce Torrettiho. Představuje Krista na modlitbách. Pečlivá ruka řeholních bratří osázela celou zahradu tulipány, hyacinty, karafiáty a červenými immortelkami, které křesťané nazývají tak krásně »krví Spa-

404) Dříve jich bylo osm; jeden zahynul r. 1880. Srv. Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 142.

405) Van Steenkiste, Evangel. sec. Matthaeum³, Brugy, 1881, III, 973, a Ollivier, La passion, Řím, 1892, 65 n.).

406) Jest ovšem jisté, že Titus poručil za války židovské vykáceti všechny stromy v okolí jerusalemském (Bellum 5, 6, 2; 5, 12, 4; 6, 1, 1 a 6, 8, 1), avšak rozkaz sotva byl proveden bezmyšlenkovitě. Zarostlé údolí cedronské poskytovalo římskému vojsku bezpečný útulek a chránilo je před střelami obležených. Proto je možné, že stromů bylo ušetřeno; tím spíše, protože se s této strany vůbec neútočilo. Závažnější je poznámka, že se sv. Jeronym (Epist. ad Marcellam 86; ML 22, 483) o stromech nikde nezmiňuje.

407) Když Turci dobyli Palestiny, nařídili, aby se ze všech nově zasazených stromů odváděla polovina užitku vládě; ze stromů, které již stály, mělo se platit po jednom mininu. Právě tolik odvádějí františkáni z oliv v zahradě getsemanské. Srv. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 324.

408) Oliva se velice snadno omlazuje; staří spisovatelé ji proto zvali »arbor aeterna«. Srv. Plinius, Hist. natur. 16, 85.

sitelovou«. ⁴⁰⁹⁾ Poněkud severněji je prostranná jeskyně, 17 m dlouhá, 9 m široká, 3.5 m vysoká. Vede do ní nízký otvor, ke kterému se přichází po 8 stupních. Bývá uzavřen železnými dveřmi, klíč mají františkáni. V době Kristově bylo dno jeskyně asi o 7 m hlubší. ⁴¹⁰⁾ Strop je podepřen šesti pilíři: tři jsou vytesány ze skály, tři přistavěny. Nad hlavním oltářem vidíme obraz božského Spasitele, jak přijímá útěchu od anděla; před oltářem hoří několik lamp a osvětluje mramorový kámen, na němž je pateronásobný jerusalemský kříž a kolem dokola nápis: »Hic sudor eius factus est sicut guttae sanguinis decurrentis in terram.« (Zde stal se pot jeho jako krůpěje krve tekoucí na zem.) Světlo padá se stropu otvorem, který je zakryt barevným sklem. ⁴¹¹⁾ Podle všeobecného přesvědčení byla jeskyně svědkem krvavého potu Spasitelova. V moderní době šíří se názor, ⁴¹²⁾ že v jeskyni spali tři apoštolé. Mohou se dovolávat Hesychia, ⁴¹³⁾ starší tradice palestinské a výpovědi novějších Řeků.

Poloha zahrady getsemanské byla dotvrzena novějšími vykopávkami. ⁴¹⁴⁾ Jak se dovídáme z nejstarších cesto-

⁴⁰⁹⁾ Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1922, V. 340.

⁴¹⁰⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1922, 257.

⁴¹¹⁾ Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 142.

⁴¹²⁾ Srv. Dalman, Orte u. Wege Jesu², Gütersloh, 1922, 258 a Pälzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 121.

⁴¹³⁾ Quaestiones, differ. 36; MG 93, 1423. Bart. Kotal (ČKD, 1933, 389n.) klade do basiliky místo smrtelného zápasu Spasitelova, do jeskyně zradu Jidášovu a zajetí Pána Ježíše.

⁴¹⁴⁾ O její správnosti pochybovali Baumstark (Die Heiligtümer des byzantinischen Jerusalem, Řím, 1905, 227-289) a protest. Reymann (Palästina-jahrbuch des evangelischen Instituts zu Jerusalem, Berlin, 1909, 87-96); hájil ji Meistermann (Guide de Terre-sainte, 1907,

pisů a ze sv. Jeronyma,⁴¹⁵⁾ byla krátce před rokem 380 postavena na tom místě křesťanská svatyně; její poloha byla dlouho neznáma. Teprve r. 1909 byly nalezeny jižně od zahrady základy z dob křížáckých;⁴¹⁶⁾ r. 1920 přišlo se na zbytky ještě starší basiliky, o které mluví sv. Jeronym.⁴¹⁷⁾ Leží opravdu na jižním okraji dnešní zahrady getsemanské.⁴¹⁸⁾

V době Spasitelově rozkládal se na onom místě dvorec s hospodářskými budovami⁴¹⁹⁾ a velikou zahradou, osázenou stromy olivovými. Mezi oběma byla volná prostora;⁴²⁰⁾ proto obyvatelé příchodu Ježíšova ani nezpozorovali. Lis na olej byl po tehdejším zvyku v jeskyni, o níž se stala již zmínka. Mezi stromy rostly - jako dnes - dužnaté listy ladoňky (mořské cibule, *Scilla maritima*), růžové silenky tvořily husté koberce a v trávě se rděly krvavé pryskyřníky. Zahrada bývala zavřena, avšak její vlastník byl stoupencem Spasitelovým a rád mu dovoľoval, aby se v ní modlil. Odtud vznášely se za tichých měsíčních nocí jeho prosby k hvězdnatému nebi a svolávaly na zemi Boží požehnání.

V rajské zahradě počal hřích, v Getsemane mělo začítí vykoupení. Otázka: »Adame, kde jsi?«, která kdysi tak polekala prvního člověka, zůstala po celá tisíciletí bez

174), Vincent-Abel (Jérusalem, Paříž, 1914, II, 331-335) a Lagrange (Évangile selon s. Marc², Paříž, 1920, 361.

⁴¹⁵⁾ *Onomastica sacra*², vyd. Lagarde, Göttinky, 1887, 130, 22: »est autem ad radices montis Oliveti nunc ecclesia, desuper aedificata.«

⁴¹⁶⁾ Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, II, 331-335.

⁴¹⁷⁾ *Das Heilige Land*, 1921, 34 n.

⁴¹⁸⁾ *Srv. Revue biblique*, 1920, 574 n.

⁴¹⁹⁾ Proto překládá *Vulgata villa* (Mat. 26, 36) nebo *praedium* (Mar. 14, 32).

⁴²⁰⁾ Podle rabínských zásad (*Baba bathra* II, 7) měla býti zahrada aspoň 25 loket (12—13 m) vzdálena od vlastní budovy.

odpovědi. Nikdo neměl odvahy, aby nabídl uražené Velebnosti rovnocennou náhradu.⁴²¹⁾ Teprve Ježíš chystal se k tomuto velikému skutku. Ještě dříve, než bude zajat, chtěl dobrovolně přijmout od Boha kalich, jež mu podával. Z poslušnosti k nekonečné vůli Boží bude čekati celé hodiny na svoje katany a splatí Bohu vzdornou neposlušnost celého lidstva. K tomu se hodila nejlépe hora Olivetská, která měla již dříve tajemný vztah k vykoupení. Na jejím vrcholku bývala spalována červená jalovice⁴²²⁾ a jejím popelem smíšeným s vodou se židé očišťovali od poklesků proti zákonu Božímu. Skutečnost měla souhlasiti s předobrazem.⁴²³⁾ Ale Spasitel věděl dobře, že boj bude velice těžký. U vchodu se zastavil a zadíval se ještě jednou na chrám, který se zvedal na blízkém návrší a byl oblit měkkým světlem jarního úplňku. Tam sídlil dosud pravý Bůh a k němu se modlil slovy žalmu (120, 1-2):

»Pozdvihni oči své k horám,
odkud přijde mi pomoc.
Pomoc moje od Hospodina,
Tvůrce nebes i země.«

A sladkou útěchou zněla mu v duši blahá odpověď žalmistova:

»Nedá, aby noha tvá kolísala,
neboť nespí tvůj strážce.
Ejhle, nespí aniž dřímá
strážce Izraelův« (Žalm 120, 3-4).

⁴²¹⁾ Le Camus, přel. Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 429.

⁴²²⁾ Sv. Jeronym, *Epist. ad Eustochium* § 12; ML 22, 887.

⁴²³⁾ Groenings-Paolini, *La storia della Passione*, Prato, 1912, 16.

Ježíš vešel do zahrady, ale marně tlumil smutek, který ho zaplavoval. Učedníci pohlíželi s úžasem na božského Mistra. Jeho tvář byla smrtelně bledá, občas se zachvěl. Po několika krocích se zastavil a povolal k sobě Petra, Jakuba a Jana. K ostatním pravil: »Poseďte tady, až odejdu tamto a se pomodlím« (Mat. 26, 36).⁴²⁴⁾ Ale »modlete se, abyste nevešli v pokušení« (Luk. 22, 40).⁴²⁵⁾

S vyvolenými učedníky ubíral se Spasitel poněkud dále k severu. Viděli jeho slávu na hoře Tábor, měli býti svědky i jeho hlubokého pokoření. Od nich se měl dověděti celý svět, jak draho splácel Ježíš za hříchy, kterých jsme se tak bezstarostně dopouštěli.

Údolí bylo ještě v polostínu, pod stromy skoro úplná tma. Jen bledý svit měsíce pronikal matně mezi bělavými lístky oliv a chvěl se na půdě porostlé travou. V celém okolí bylo dojemně teskno a Ježíš se znova otrásl tajemnou hrůzou. Tolikrát již obětoval Bohu svůj kříž a přece se zachvěl, když se jeho chvíle přiblížila. Vzpomeň na to, až přijde na tebe utrpení a nelekej se, jestli se tvé srdce zdráhá obejmouti hned bolest, kterou Bůh na tě klade.⁴²⁶⁾

Po chvíli se zastavili. Spasitel se zadíval na své učedníky a pravil hlasem, v němž se chvěla nesmírná bolest:⁴²⁷⁾

⁴²⁴⁾ Stejně mluvil kdysi Abrahám k svým služebníkům, když měl obětovati Isáka (Gen. 22, 5). Vzpomeň, že jeho skutek byl předobrazem vykupitelské smrti Kristovy.

⁴²⁵⁾ Většina exegetů se domnívá, že učedníci byli příliš slabí, aby mohli bez pohoršení viděti smrtelný zápas Ježíšův (Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 327). Spíše bych řekl, že Spasitel nechtěl mít tolik svědků.

⁴²⁶⁾ Bartmann, Jesus Christus, Paderborn, 1926, 496.

⁴²⁷⁾ Některým exegetům se zdá tento přechod příliš náhlý a málo odůvodněný. Le Camus, přel. Keppler, Leben unseres Herrn Jesus

»Smutná⁴²⁸⁾ jest duše má až k smrti. Zůstaňte zde a bděte se mnou!« Ježíš neužíval rád nadsázek; proto musíme jeho úzkostný výkřik bráti doslova. Jeho svaté Srdce by puklo bolestí, kdyby božskou mocí svůj život zázračně neudržel. Věděl ovšem již od počátku, co ho čeká, a vzpomínka na Veliký pátek ztrpčovala mu celý život - ale tehdy se podobala dunění vzdálené bouře. Teprve dnes dolehla naň svou strašnou tíhou. Ještě bolestněji pociťoval trpkou opuštěnost od svého dobrého Otce.⁴²⁹⁾ Této bolesti nepochopíme nikdy; jenom svatí mohli by nám o ní vypravovati. Až dosud žil Ježíš v blahém patření na Boha - ale toto světlo se počalo náhle zatemňovati a ztráceti. Jeho duše se ocitala v jakési tmě; bylo mu, jako by Bůh od něho odvrátil svou svatou tvář. V této smrtelné úzkosti prosil apoštoly, aby ho neopouštěli a svou přítomností mu dodávali útěchy. Poodešel několik kroků, ale opět stanul. Ohlédl se na apoštoly; skoro se zdálo, že se chce vrátiti. Váhal jen okamžik. Pojednou se prudce obrátil a chvatně odcházel.⁴³⁰⁾ Ztrnule hleděli učedníci za Pánem; brzy jim

Christus, Freiburg, 1895, II, 431, to vysvětluje pěkným obrazem: Stačí jediný balvan, aby rozvlnil hladinu klidného jezera. Takovým kamenem byla vzpomínka na utrpení, které již nastávalo. Psychologický postup charakterisoval pěkně velitel posledního útoku na pevnost Fleury u Verdunu: »Napřed je člověk hrdinou, pak mužem, pomalu však stává se (bojácným) dítětem, až posléze se již cítí jak zbabělý pes.« Srv. Hynek, Muž bolesti, Praha, 1946; I, 106.

⁴²⁸⁾ Řeckého slova *περίλυπος* užívá se o velikém zármutku: býti bolestí takřka obklopen. Schlatter, Der Evangelist Matthaeus, Stuttgart, 1929, 751.

⁴²⁹⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 327.

⁴³⁰⁾ Takový smysl má slovo sv. Lukáše (22, 41: *avulsus est* - odtrhl se). Užívá ho v podobném smyslu ještě jednou (Skutky 21, 1), když mluví o loučení sv. Pavla.

zmizel v stínu stromů, brzy se objevil v matném světle měsíčním. Viděli ho dosti dobře, protože se jeho bílý šat odrazil jasně od okolní zeleně.

Asi po padesáti krocích⁴³¹⁾ se zastavil a poklekl. Obrátil se obličejem k blízkému chrámu, který se bělal v záři měsíce, sklonil se tváří až k samé zemi a tichou nocí nesla se jeho vroucí prosba:⁴³²⁾ »Otče,⁴³³⁾ všechno je tobě možné. Chceš-li odejmi tento kalich⁴³⁴⁾ ode mne;⁴³⁵⁾ avšak ne má, nýbrž tvá vůle se staň!⁴³⁶⁾

Tak volal dobrý Spasitel a jeho hlas zněl stále prosebněji. Několikrát sklonil se až k zemi⁴³⁷⁾ a znova opakoval svoji důvěrnou modlitbu. Věděl dobře, že Bůh svého úradku nezmění a utrpení se neodříkal.⁴³⁸⁾ Jeho

431) V původním textu: »co by kamenem dohodil«. Bapst (La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 265) udával pouze 15 m; většina (na př. Sýkora, Umučení a oslavení P. Ježíše, Praha, 1896, 329) asi 50 kroků.

432) Mohli ji slyšeti dobře, protože Cedronské údolí proslulo akustičností; podle Žid. 5, 7 modlil se Spasitel hlasitě.

433) Sv. Marek (14, 36) uvádí modlitbu slovy: Abba, Otče. Z toho soudil sv. Augustin (De consensu Evangelistarum 3, 4, 14; ML 34, 1166), že se Ježíš modlil hebrejsky i řecky »propter aliquod sacramentum«. Spojení obou slov je v Novém Zákoně velice časté a mělo vyložiti smysl aramského Abba čtenářům, kteří semitsky neuměli.

434) Biblický obraz pro osud ať dobrý, ať zlý. Srv. žalm 10, 6 a 15, 5.

435) Neprávem tvrdí Wernle (Jesus², Tubinky, 1916, 345), že Ježíš neměl dosud jistotu, jakou obět Bůh na něm požádá. Spíše prý ji jen tušil; proto se kojil nadějí, že nastane obrat. Spisovatel dodává. »Wenn wir doch Jesus wirklich *menschlich* verstehen wollten, wie viel kritische und unkritische Theorie könnten wir missen« (str. 346). Škoda jen, že nevyslovil své rouhavé myšlenky ještě jasněji. Pro něho je Spasitel pouze člověkem.

436) Mat. 26, 35; Mar. 14, 36 a Luk. 22, 42.

437) To dokazuje Schanz (Commentar über das Evangel. des hl. Markus, Freiburg, 1881, 390) z imperfekta *ἐκίπτεν*.

438) Proto nesprávně tvrdil Celsus (Contra Celsum 2, 24; MG 11,

slova byla epíše projevem veliké úzkosti než vlastní modlitbou. Spasiteli bylo asi jako člověku před těžkou operací; léká se jí a přece se jí dobrovolně podrobuje, aby došel kýženého zdraví.⁴³⁹⁾ Také Ježíš se těšil na blažené účinky kříže, i když se hrozil cesty, kterou se měl ubírat.

Dlouho poslouchali učedníci tajemný zápas, několikrát se i přiblížili,⁴⁴⁰⁾ ale po každé vrátili se postrašení na původní místo. Usedli a zahalili se do plášťů; konečně zármutkem⁴⁴¹⁾ usnuli. Nahlédneme zatím do duše Ježíšovy a zamysleme se nad bolestmi jeho svatého Srdce. Žádný z evangelistů nepopisuje nám podrobněji muk Ježíšových v zahradě getsemanské a přece nám odpověď velice usnadnili. Užívají o Spasiteli tři výmluvných slov: bázeň (Mar. 14, 33), hnus (Mar. 14, 33) a smutek (Mat. 26, 37); každé z nich značí jedno utrpení Ježíšovo.⁴⁴²⁾

Bázeň. Lékáme se utrpení, které nás čeká a kterému nemůžeme uniknouti. Ježíš byl vševědoucí Bůh a před jeho svatým okem nebylo ztajeno nic. Proto viděl již napřed každé utrpení Velikého pátku se všemi jeho

842) a Usteri (Studien und Kritiken, 1829, 465), že Sokrates stál vysoko nad Kristem, mluví-li synoptikové pravdu. Vůle Ježíšova se nekolísala, boj zasáhl jen nižší stránku jeho lidské přirozenosti.

439) Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 329) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 125).

440) Ollivier, La passione, Řím, 1892, 61.

441) Tento důvod udává právě sv. Lukáš, jenž byl lékařem. Srv. Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 404. Jak působí veliký zármutek, věděli již staří spisovatelé. Quintus Curtius (IV, 13, 17) praví: »tandem gravatum animi anxietate altior somnus oppressit.«

442) Podobně Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 269.

podrobnostmi. Viděl v duchu pouta a provazy, kterými měli svázat jeho svaté ruce; viděl vojáky, kteří se mu budou posmívat, jej políčkovati a do tváře mu potupně plivati. V duchu již slyšel strašlivý pokřik svedeného lidu: »Ne toho, ale Barabáše!« - »Ukřižuj ho!« a ještě hroznější: »Krev jeho na nás a naše syny!« Viděl již napřed celé bičování, napřed cítil na hlavě bolestné bodání trnů a konečně zahlédl v duchu krvavý kříž, který měl býti již zítra jeho smrtelným lůžkem. A toto utrpení mělo se opakovati až do skonání světa na jeho těle svátostném a v církvi, kterou založil. Jeho přátelé? Jedni ho zradí, druhí zaprou, jiní zbaběle uprchnou.⁴⁴³⁾ Při těchto vzpomínkách sevřela jeho svaté Srdce taková úzkost, že bolestně zvolal: »Otče, je-li možno, ať odejde tento kalich ode mne!« Ale nebe zůstalo němé, Otec neměl pro svého Syna nejmenší odpovědi.

Hnus. Vzpomínka na Veliký pátek byla sotva největší bolestí Spasitelovou v zahradě getsemanské. Ještě více ho skličoval pohled na lidi, za něž měl umírati. Kdyby Bůh na něm žádal, aby se obětoval za nevinné duše dítek, byl by to učinil s radostí. Kdyby měl trpěti za kajícíky, kteří svých poklesků srdečně litují, byl by s láskou sáhl po tvrdém kříži. Ale měl umírati za lidi, od kterých se často my sami s hnusem odvracíme. Před jeho svatou duší objevilo se černé bahno hříchů, které byly spáchány od pádu Adamova a budou spáchány do posledního soudu. A Bůh žádal, aby toto strašné bahno vzal Ježíš na svou nevinnou duši a zaplatil Boží spravedlnosti tak, jako kdyby se sám těchto hříchů dopustil. Milovaný Syn Boží měl se státi zlořečením.⁴⁴⁴⁾ Věřím ti, dobrý Ježíši, že ti při takovém pohledu bylo v duši

⁴⁴³⁾ Groenings-Paolini, *La storia della passione*, Prato, 1912, 22 n.

⁴⁴⁴⁾ Meschler, *Der göttliche Heiland*², Freiburg, 1906, 564.

až hnusno a že jsi se hrůzou otrásl. Vidím, jak obracíš k nebi svoje slzavé oči a v úzkosti voláš, aby Bůh takové oběti na tobě nežádal. Ale ani tentokráte nepřišla žádná odpověď. Bůh, jenž se slitoval i nad hříšným lidstvem, neměl pro svého milovaného Syna jediného úsměvu.

Smutek, tak veliký, že by stačil Ježíše usmrtiti. Nejbolestněji zranila Srdce Ježíšovo myšlenka, že pro tolik lidí bude umírati úplně nadarmo. Přes všechnu jeho lásku zahynou na věky a po celou věčnost budou se v pekle rouhati milosrdenství, které je chtělo zachrániti. Ani na svých stoupencích nedočká se veliké radosti. Budou nestálí a každá oběť bude se jim zdáti tak těžká, bude-li ji žádati Kristus. Také na tebe hledělo v tu chvíli oko Spasitelovo a snad se zarosilo novými slzami.⁴⁴⁵⁾ Proto po třetí obrátil k nebeskému Otci své oči a dojemně zněla jeho slova: »Otče, je-li možno, ať odejde ode mne tento kalich« - ale po třetí zůstalo nebe jako zavřené.

A přece to vše by nám ještě nevyložilo celé utrpení Spasitelovo v zahradě getsemanské. Působily spolu také jiné příčiny, na prvním místě vlivy ďábelské. Ďábel použil vhodné příležitosti, aby se pomstil Spasiteli za tolik duší, které mu uloupil a ztrpčil mu jeho poslední chvíle. S kousavým posměchem stavěl mu před oči marnost jeho šlechetných snah; ještě bolestnější, že se jeho slova měla na tolika duších opravdu vyplnit.⁴⁴⁶⁾ Z listu k židům (5, 8) dovidáme se ještě o jiném účelu tohoto strašného utrpení. Kristus měl sám na sobě zkusiti všechno,

⁴⁴⁵⁾ Meschler, *Das Leben Jesus Christus*², Freiburg, 1894, II, 307.

⁴⁴⁶⁾ Toť asi smysl tajemných slov sv. Lukáše (4, 13): »ďábel odstoupil od něho až do času«. Podobně Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 268); satan sám přiznal již častěji tyto snahy. Srv. Sutter-Cirinová, *Satan v Illfur-tu*, Praha, 1931, 43.

aby měl soustrast s druhými a byl milosrdným Vykupitelem.

Opuštěnost od vlastního Otce sevřela Srdce Ježíšovo strašnou úzkostí. Asi po hodinovém zápase povstal a zvolna se blížil k apoštolům. Těšil se marně; jeho vyvolení učedníci tvrdě spali. Nesmíme je proto ještě vinit z netečnosti. Celodenní únava, duševní rozrušení a veliký zármutek ukoľébaly je v hluboký spánek.

Probudil je a zklamaně pravil: »Šimone, spíš? Tak⁴⁴⁷⁾ jste nemohli jednu hodinu bdít se mnou? Bděte přece a modlete se, abyste nevešli v pokušení; duch zajisté hotov jest, ale tělo slábo.«⁴⁴⁸⁾ Mluvil ze zkušenosti.⁴⁴⁹⁾ Sám na sobě poznal, jak se lidská přirozenost umí zpěčovatí úradkům Božím. Jejich víra byla dosud pevná, ale ospalost podlamovala jim zvolna půdu pod nohama; dokázali to již tím, že dovedli spát, ačkoli je Spasitel tak důtklivě varoval. Nebezpečí bylo tím větší, protože se peklo chystalo k rozhodnému útoku.

Zastyděli se a v duchu si umiňovali, že budou opatrnější. Počali se modliti, ale únava je znova přemáhala. Viděli ještě, jak Ježíš znova odešel, opět poklekl na kolena a modlil se: »Otče můj, nemůže-li mne tento kalich minouti, leč abych jej pil, staň se vůle tvá« (Mat. 26, 42). Potom usnuli.

Zato u Spasitele vidíme, jak se zvolna probíjel k tiché

⁴⁴⁷⁾ Maldonat dělí ve dvě otázky: »Tak? Nemohli jste jedné hodiny bdít?« Dávno před ním učinil totéž Euthym, In Matth. 26, 39; MG 129, 683. Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Mattheum, Paříž, 1893, II, 453) pokládá jeho myšlenku aspoň za možnou. Smysl však zůstane v obojím stejný.

⁴⁴⁸⁾ Mat. 26, 40-41 a Mar. 14, 37-38.

⁴⁴⁹⁾ Le Camus, přel. Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 434.

Mistr třeboňský: Kristus na Hoře olivetské

odevzdanosti do vůle Boží. Čím více rostl odpor jeho k lidské přirozenosti, tím důvěrněji se vinul k nebesům. Boha oslovuje něžným: »Otče můj«; je to jediné místo v evangeliích.⁴⁵⁰⁾ Již nežádá přímo o vysvobození; v jeho slovech převládá poslušnost. Není ještě radostná, spíše bych ji nazval rozumovou. Uznává, že nekonečný Bůh má právo na jeho život - ale přirozená touha dere se ještě na povrch. V takové náladě přišel po druhé k apoštolům; spali opět, ale jeho příchodem se probudili. Privil k nim již klidněji a s jakousi starostlivostí: »Proč spíte? Vstaňte přece a modlete se, abyste nevešli v pokušení« (Luk. 22, 46). Rozpačitě hleděli na božského Mistra; nevěděli, co mu říci (Mar. 14, 40). Nechal je a mlčky se vrátil na místo, kde se modlil.

Noc plynula a nastal rozhodný okamžik, který sv. Lukáš (22, 43) jmenuje zápasem smrtelným. Právě v tu chvíli dokázal mu Bůh, že svého Syna neopustil.⁴⁵¹⁾ Zarmoucenému Spasiteli zjevil se anděl,⁴⁵²⁾ asi Gabriel,⁴⁵³⁾ a počal ho těšiti a posilovati (Luk. 22, 43). Nepřinášel vysvobození, právě naopak. Měl Spasitele povzbuditi, aby

450) Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 405. Již sv. Jeronym (In Matth. 26, 39; ML 26, 206) poznamenal: dixit blandiens.

451) Pözl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 129.

452) Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 407) se domnívá, že anděla viděli také apoštolé; dovolává se řeckého slovesa *ὡφθη*. Tím by se stala neodůvodněnou udivená otázka Zahnova (*Das Evangelium nach Lukas*², Lipsko, 1913, 687), jak mohli učedníci věděti o zjevení andělově, když spali. Stačilo, bděl-li jediný a ostatní na zjev upozornil. Ostatně mohl jim to povědět i sám Spasitel.

453) Tak Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 332), Pözl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 128) a četní jiní exegeté.

svůj těžký zápas až do konce vítězně probjoval.⁴⁵⁴⁾ V čem záležela útěcha andělova, nevíme. Podle všeho připomínal mu svatou vůli Boží, kterou tak rád nazýval svým pokrmem a tolikrát svým učedníkům doporučoval. Vyličil mu blahé účinky jeho vykupitelské smrti na kříži a lásku, kterou mu tolik duší věnuje. Snad použil prorockých slov žalmu (21, 23-29):

»Pak budu vypravovati jméno tvé bratřím svým,
v shromáždění tě budou chválit...
Na paměti to majíce obrátí se
k Hospodinu všecky končiny země,
budou se mu klanět všichni kmenové pohanů.«

Tak těšil anděl Spasitele a jeho svatá vůle zvítězila. Nebylo to snadné. Jeho obličej napřed zbledl, údy se třásly, prsa se křečovitě dula, podobal se opravdu umírajícímu;⁴⁵⁵⁾ počal se modliti ještě vroucněji.⁴⁵⁶⁾ Jeho rozhodnutí bylo tak rázné, že srdce pracovalo prudčeji a hnalo nahromaděnou krev k povrchu těla; počala pronikati navenek, pokryla v kapkách celé tělo a stékala v těžkých krůpějích na zemi.

Krvavý pot Páně byl odedávna předmětem četných vědeckých sporů. Mnohým se zdálo, že taková bázeň byla by Spasitele nedůstojná a že by zatemňovala světlou

454) Proto nesprávně se někteří (na př. Le Camus, přel. Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 437) a Steenkiste, *Evang. sec. Matth.*³, Brugy, 1881, III, 994) domnívali, že anděl přišel teprve po krvavém potu a boj ukončil. Již svatý Augustin (*De consensu Evangelistarum* 3, 4, 12; ML 34, 1165) se rozhodl pro pořad, v jakém uvádí události sv. Lukáš.

455) Meschler, *Das Leben unseres Herrn*, Freiburg, 1894, II, 306.

456) Lukášova (22, 43) poznámka »prolixius orabat« neznačí tak trvání, jako spíše vroucnost modlitby.

postavu Ježíšovu;⁴⁵⁷⁾ proto škrtili v svých rukopisech (A. B. R. T.) oba zmíněné verše; aspoň je označili jako pochybné. Ještě v době svatého Hilaria⁴⁵⁸⁾ a Jeronyma⁴⁵⁹⁾ mnozí kolísali; sv. Ambrož⁴⁶⁰⁾ a sv. Cyril Alex.⁴⁶¹⁾ je v svých komentářích vůbec neuvádějí. Jistě neprávem. Věděl o nich již sv. Justin,⁴⁶²⁾ sv. Irenej,⁴⁶³⁾ sv. Hippolit⁴⁶⁴⁾ a kacíř Tatián je pojal do svého Diatessaron. Jiní východní spisovatelé uznávali původnost zprávy evangelistovy, viděli v ní však jen nadsázku, nebo i básnický obrat (krvavé slzy roniti).⁴⁶⁵⁾ V moderní době zavládl v protestantském táboře názor,⁴⁶⁶⁾ že evangelista *přirovnává* bohaté krůpěje potu Spasitelova k těžkým kapkám krve. Právem upozorňuje Holzmeister,⁴⁶⁷⁾ že takový obraz byl by většině čtenářů nesrozumitelný; evangelista by mluvil spíše o prvních krůpějích deště.⁴⁶⁸⁾

Krvavý pot byl pozorován častěji, zvláště kde hrozilo veliké nebezpečí. Mluví o něm již Aristoteles;⁴⁶⁹⁾ Řehoř Leti⁴⁷⁰⁾ vypravuje o muži, který se potil krví celou noc

457) Sv. Epifan, Ancorat. 31; MG 43, 74.

458) De Trinitate X, 41; ML 10, 375.

459) Dialogus contra Pelagianos II, 16; ML 23, 578.

460) Expositio in Lucam lib. X, 62; ML 15, 1912.

461) Comment. in Lucam 22; MG 72, 922.

462) Dialogus cum Tryphone 103; MG 6, 718.

463) Adversus haereses III, 22, 2; MG 7, 957.

464) Contra haeresim Noeti 18; MG 10, 827.

465) Theofylakt; MG 123, 1082 a Euthym; MG 129, 686.

466) Hahn, Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 617, a Zahn, Das Evangel. nach Lukas², Lipsko, 1913, 690.

467) Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 329.

468) Částice jako (*ὡς* *εἰ*, sicut) je shodná a hebr. identitatis; neznáčí podobnost, nýbrž totožnost. Srv. Jan 1, 14; Mat. 21, 46, a Luk. 16, 1; 24, 11.

469) De partu animalium 3, 5.

470) Vita di Sisto V, 5.

před svou popravou. Zajímavý doklad nám dochoval Chocarne.⁴⁷¹⁾ R. 1860 byl P. Lacordaire dlouho nemocen v Soreze. Kdysi dostal dopis, který ho velice rozrušil. Vlasy se mu ježily a jeho čelo pokryl bohatý pot. Když je otřel, s úžasem pozoroval, že jeho kapesník byl smočen čerstvou krví. Po celou dobu vědomí nepozbýl.⁴⁷²⁾ O vlastní příčině krvavého potu Spasitelova není dosud mezi exegety úplné shody. Většina se domnívala, že tuto trýzeň způsobila veliká úzkost; v nové době počíná převládati výklad opačný. Surbled-Sleumer⁴⁷³⁾ píše: »S pocitem odhodlanosti nastala zvýšená činnost prudčeji pracujícího Srdce Spasitelova, která hnala silněji svatou krev k povrchu těla a zavinila tak její výron.« Podobně se vyslovuje i Holzmeister.⁴⁷⁴⁾ Po těchto poznámkách můžeme pokračovati v líčení událostí.

Krví zbrocený Spasitel přišel naposledy k apoštolům. Spali opět, ale jeho příchodem se zase probudili. Zadívali se rozpačitě na Ježíše a čekali pokárání. Nemuseli se báti; Spasitel jejich pomoci již nepotřeboval. Proto pravil mírně: »Spěte již a odpočívejte!«⁴⁷⁵⁾ Neposmíval se

471) Le Camus, přel. Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 434.

472) Podle toho nebyl pot sám zjevem zázračným a možno jej dobře vyložiti z příčin přirozených. Srv. Suarez, *De myst. qu.* 46, art. 8, disp. 34, sect. 2, n. 4. Moderní věda lékařská uznává možnost takového potu. Srv. Hynek, *Kristova tvář a muka*, Praha, 1937, 171 n.

473) *Die Moral in ihren Beziehungen zur Medizin und Hygiene*, Hildesheim, 1910, II, 172.

474) *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 330.

475) Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 271) viděl ve slovech otázku; myslím, že neprávem.

476) Podobně Knabenbauer (*Comment. in Evangel. sec. Matth.*, Pa-

jim; v své lásce dovolil apoštolům, aby si zdřímlí a se posilnili.⁴⁷⁶⁾ Teprve když se blížilo vojsko, znova je probudil⁴⁷⁷⁾ slovy: »Dosti jest.⁴⁷⁸⁾ Přišla chvíle, kdy Syn člověka bude vydán v ruce hříšníků.« A poněvadž učedníci jen pomalu se probouzeli a leželi dosud na zemi, zvolal: »Vstaňte, pojďme! Hle, přiblížil se ten, jenž mě zradí« (Mar. 14. 41-42).

říž, 1893, II, 456) a dávno před ním svatý Augustin (De consensu Evangelistarum 3, 4, 11; ML 34, 1165).

477) Latinský rukopis přidává výslovně: et post pusillum excitavit illos. Srv. Lagrange, Évangile selon s. Marc², Paříž, 1920, 366.

478) O smyslu slova ἀπέρχαι vedou exegeté dosud prudký spor. V obchodních papyrusech vyskytuje se velice často a znamená: Zapláceno (Deissmann, Licht vom Osten⁴, Tubinky, 1923, 89 n). U sv. Lukáše (15, 20 a 24, 13) a sv. Matouše (15, 8) značí »býti vzdálen«: proto Kralík (Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 373): es ist vorbei. Vhodný smysl nám dochoval Pseudo-Anakreon (XVI, 33): »dosti jest«. Srv. Lagrange, Évangile selon s. Marc², Paříž, 1920, 366.

Hned po svém odchodu z večeradla zaklepal Jidáš⁴⁷⁹⁾ v nedalekém paláci Kaifášově. Velekněz byl jeho nečekaným příchodem velice překvapen. Tušil neštěstí, ale skutečnost byla horší, než se mohl domnívati. Několika slovy pověděl mu Jidáš, co se stalo a žádal o rychlé zatčení Ježíšovo. Báł se o slíbenou odměnu. Živými barvami líčil, že je možno zmocniti se celé společnosti v nedalekém domě Marie jerusalemské; nikdo se o tom ani nedoví, protože okolní ulice jsou liduprázdné. Kaifáš se s počátku hrozil myšlenky, že by měl přepadnouti Ježíše v posvátné noci velikonoční⁴⁸⁰⁾ - ale nebylo vyhnutí. Vyloučený Jidáš byl pro Veleradu bez významu, protože jí nemohl prospěti. Bylo třeba jednati rázně; zítra mohlo býti již pozdě. Nepochyboval, že Ježíš byl varován a bude hledati spásy v útěku. Ještě hůře, kdyby prozradil plán Velerady a vyvolal revoluci, která se jim mohla státi osudnou.⁴⁸¹⁾

479) Schläger (*Zeitschrift für neutest. Wissenschaft*, 1914, 50-59) se pokoušel dokázati, že osoba zrádce je výmyslem křesťanů a personifikací národa židovského (Jidáš = Jehúdá = žid), který zaprodal svého Spasitele. Jeho důvody jsou tak malicherné, že nezasluhují ani odpovědi.

480) Někteří exegeté se pozastavovali nad porušením klidu svátečního. Pěkně jim odpovídá Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 286). Velerada schválila tuto výjimku stejně, jako se dopustila klidně ještě větších přestupků proti zákonu Mojžíšovu. Snad se omlouvala nebezpečím, které hrozilo jejich náboženství.

481) Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 278.

Bez odkladu poslal Jidáš do chrámu, aby dojednal s velitelem stráže nutné podrobnosti.⁴⁸²⁾ Sám svolal narychlo několik členů Velerady,⁴⁸³⁾ kteří bydleli nejbliže a pospíšil k Annášovi. Bývalý velekněz schválil jeho rozhodnutí; vymínil si dokonce, aby mu předvedli zajatého Krista. Trvalo však velice dlouho, než přišli pozvaní synedristé; nikomu se nechtělo z hodovní síně, kde slavili velikonoční večeri. Konečně byli pohromadě. Porada byla velice krátká; všichni souhlasili s Kaifášem a pospíchali do chrámu, aby se přesvědčili, jak daleko již pokročily přípravy.

Byli velice zklamáni. Při svém příchodu našel Jidáš svatyni ještě zavřenou⁴⁸⁴⁾ a v chrámě jen několik vojáků. Ostatní se rozešli po domech, aby slavili velikonoční večeri a bylo třeba je svolávat. Proto Kaifáš a bohatší kněží poslali pro svoje otroky; evangelisté výslovně jmenují Malcha a zmiňují se o jeho příbuzném (Jan 18, 26). Jedni snášeli těžké hole, kterými bývala stráž ozbrojena,⁴⁸⁵⁾ druzí chystali provazy. Teprve po dlouhé době mohli se vydati na cestu; provázelo je několik členů Velerady a četní zástupci kněžských tříd. Kráčeli opatrně tmavými uličkami jerusalemskými; konečně byli na mís-

⁴⁸²⁾ Rosadi (*Il processo di Gesù*⁴, Florencie, 1908, 158 n) tvrdil, že právo zatknouti Ježíše měl jen římský vladař. Jak dokázal Doerr (*Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 18) a dávno před ním tvrdil Origenes (*Epist. ad Julium Afric.* 14; MG 11, 82), směla Velerada zatknouti každého, kdo se provinil proti zákonu Mojžíšovu.

⁴⁸³⁾ Srv. Luk. 22, 52.

⁴⁸⁴⁾ O velikonočních se otvíralo teprve o půlnoci. Srv. *Antiquit.* 18, 2, 2.

⁴⁸⁵⁾ Neprávem se domnívá Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 409), že chrámová stráž směla mít meče. Josef Flavius (*Belium* 4, 4, 6) a talmud (*Šabbat* 6, 4) potvrzují pravdomluvnost evangelistů.

tě.⁴⁸⁶⁾ Obstoupili dům a Jidáš se měl přesvědčiti, je-li Ježíš dosud ve večeradle. Srdce všech bilo prudčeji, když zrádný apoštol zabušil na dveře a zmizel v temné chodbě. Nečekali dlouho. Po několika okamžicích vrátil se Jidáš. Zklamaně odcházeli všichni do chrámu, kde čekal netrpělivě Kaifáš. Jejich odchod nezůstal utajen; mladý Marek dobře si všiml oddílu, který Jidáše provázel. Ustrojil se chvatně a vydal se na zvědy; tušil, že Spasiteli hrozí veliké nebezpečí. Aby na sebe neupozornil, šel pouze z daleka.

Návrat stráže vyvolal v chrámě veliké rozčilení. Konána nová porada, při níž mimoděk připadla hlavní úloha Jidášovi. Po jeho mínění⁴⁸⁷⁾ odešel Spasitel do zahrady getsemanské, kde se nejraději modlíval (Jan 18, 2). Několik synedristů varovalo před výpravou, která způsobí veliký rozruch, ale byli přehlasováni. Kdosi upozornil, že údolí cedronské bývá v té době ještě v polostínu;⁴⁸⁸⁾ proto rozhodnuto vzítí několik svítilen a pochodní.⁴⁸⁹⁾ Byly utkány ze zbytků látek a napuštěny hořlavinami. jejich doutnající konec byl ukryt v malé hlíněné nádob-

486) Teprve později jsem se dověděl, že také ctih. Kateřina Emmerichová vypravuje o tomto pokuse (Hlobil, Hořké umučení Pána našeho Ježíše Krista podle vidění zbožné řeholnice Anny Kateřiny Emmerichové⁵, Brno, 1928, 40); totéž tvrdí Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 143).

487) Také Lagrange (Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 455) jest přesvědčen, že Jidáš neznal přesně pobyt Spasitelův.

488) Pozorováním byla zjištěna pravdivost této poznámky. V noci ze 14. nisanu jest údolí cedronské skoro do půlnoci v stínu.

489) Podle Diviše z Halikarnassu (Antiquit. Roman. XI, 40, 2) vycházelo římské vojsko na noční výpravu po každé se svítilnami a pochodněmi; patřily jaksi k jeho výzbroji Toto spojení je časté i v literatuře rabínské. (Srv. Gen. Rabba 68, 43 d).

ce. Teprve když se jimi ve vzduchu několikrát zamávalo, rozhořely se jasným plamenem.⁴⁹⁰⁾

Již chtěli vytrhnouti, když se vyskytla nová překážka a mohla ohroziti celý podnik. Vzpomněli, že údolí cedronské je plno poutníků a nikdo nemohl předvídati, nedojde-li ke srážce. Ještě povážlivější bylo, že na svazích hory Olivetské tábořivali právě Galilejci, mezi nimiž měl Ježíš nejvíce stoupenců. Chrámová policie ozbrojená jen holemi, poskytovala velice málo jistoty.⁴⁹¹⁾ Jednou jí použili (Jan 7, 44n) a neradi by se dočkali takového zklamání ještě po druhé. Na vlastní otroky (Jan 18, 10. 18) mohli spoléhati ještě méně; jen pohled na římské vojsko udusil by snad každý zárodek vzpoury. Při tom se však vydávali v nebezpečí, že Pilát postaví Ježíše před vlastní soud a této trapné možnosti museli se stůj co stůj vyhnouti.⁴⁹²⁾ Jak to učiniti? Návrhů bylo mnoho, ale žádný se nezamlouval. Konečně rozhodnuto požádati římské vojsko o pomoc.⁴⁹³⁾ Nečinili to rádi; nemilovali

490) Takové pochodně nosila ještě donedávna policie v Kairu. N třeba však zvyšovati uměle dramatičnost okamžiku a líčiti, jak Spasitel viděl blížiti se po svahu ohnivý pás. Srv. Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 438.

491) Bapst, *La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 269.

492) Dausch, *Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 327.

493) Účast římského vojska popíralo dosti exegetů. Mommsen (*Römisches Strafrecht*², Lipsko, 240) dí, že zatýkání zločinců bylo věci domácí vrchnosti, které Římané ponechávali dosti veliká práva (Geib, *Geschichte des röm. Kriminalprozesses*, 239n); Doerr (*Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 18) dokazoval své zamítavé stanovisko z toho, že Pilát ještě ani ráno nic nevěděl (Jan 18, 29n); Spittovi (*Das Johannes-Evangelium als Quelle der Geschichte Jesu*, Göttingy, 1910, 360) se zdá pravděpodobné, že by římský tribun židům jen pomáhal a vytáhl proti Ježíšovi »s půl armádou«. Veliká většina uznává pravdivost evangelií a pěkně odpovídá na protivné námitky: římské vojsko Ježíše nezatýkalo, bdělo jen nad udržením veřejného klidu. Z téhož důvodu stávalo o svátcích u vchodů chrá-

národ, který je zbavil politické samostatnosti - ale nenávisť k Ježíšovi přehlušila všechny ostatní námitky. Bylo také třeba jednat rychle. O půl noci otvírala se již brána chrámová a četní poutníci přicházeli, aby se modlili.⁴⁹⁴⁾ Do té doby musel býti Ježíš v bezpečí; bylo na pováženou setkati se s těmito zástupy.

Okamžitě byla vyslána do sousedního hradu Antonie deputace, aby požádala jménem Velerady o vojenskou pomoc. Na cestu dostala přesné instrukce. Měla zdůrazniti náboženskou stránku veřejné činnosti Ježíšovy a líčiti jej jako rušitele zákona Mojžíšova.⁴⁹⁵⁾ Při zajetí mohlo by dojít k nepokojům, protože má velice mnoho stoupenců; podnik je tím choulostivější, protože táboří většinou v jeho blízkosti. Proto žádají, aby římské vojsko dodalo svou přítomností důrazu jejich vlastní akci a potlačilo tak v samém zárodku jakýkoli pokus o vzpouru.

Velící tribun⁴⁹⁶⁾ byl příchodem deputace velice překvapen; ještě více ho zmátly důvody, které vypočítávali. Byl v Jerusalemě teprve několik dní,⁴⁹⁷⁾ proto neznal politických pletich Velerady. Protože sám nemohl prosbě vyhověti, odebral se bez odkladu k Pilátovi. Byl dosud

mových (Bellum 2, 12, 1); jak uvidíme později, byl Pilát velice dobře zpraven o noční výpravě; není též pravda, že římský tribun podléhal v tu chvíli Veleradě. Vytáhne-li vojsko na pomoc ohrožené policii, jedná samostatně. Slova *ὁ ἀρχιτρίβυτος* užívá Nový Zákon jen o Římanech (Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, 439). S tím se shoduje, že provinciální římské právo zakazovalo zatknouti někoho »*inscio magistratu*«.

⁴⁹⁴⁾ Antiquit. 18, 2, 2.

⁴⁹⁵⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 279 a Brüll, *Tüb. Quartalschrift*, 1901, 186.

⁴⁹⁶⁾ Řecky *πρίταξ*; srv. též Skutky 21, 31 a Antiquit. 19, 2, 3.

⁴⁹⁷⁾ Vojsko vladařovo sídlilo obvykle v přímořské Cesarei; do Jerusalema přicházelo jen na svátky, aby udržovalo pořádek.

vzhůru a bavil se s manželkou a několika přáteli. Zkušený vladař vyslechl pozorně hlášení velitelovo a po jeho tváři přelétl pohrdavý úsměv. Znal příliš dobře Veleradu a její lásku k císařskému Římu; proto již napřed věděl, že vládní zájmy byly sotva rozhodujícím důvodem. Protože však o velikonocích docházelo opravdu k menším bouřím, dovolil účast římského vojska.⁴⁹⁸⁾

S takovou zprávou vrátil se po chvíli velitel. Netrvalo dlouho a vojenská trubka svolávala jeden manipul⁴⁹⁹⁾ do zbraně. Protože deputace stále zdůrazňovala hrozící nebezpečí, rozhodl se tribun, že se osobně zúčastní výpravy.⁵⁰⁰⁾

Bylo k půlnoci,⁵⁰¹⁾ když jerusalemské uličky zaduněly pod odměřenými kroky římského vojska. Sestoupilo s Antonie, nedaleko chrámu připojila se k němu židovská policie a celý zástup kráčel zvolna do údolí cedronského. Vpředu šla chrámová stráž, ozbrojená holemi; někteří nesli v rukou matné svítilny, jiní doutnající pochodně. Teprve za nimi šlo římské vojsko, aby podporovalo činnost policie.

Před vchodem do zahrady getsemanské se všichni zastavili. Římané zaujali v stínu vyčkávací stanovisko. Jidáš

⁴⁹⁸⁾ Že Pilát věděl o všem, dokazuje přesvědčivě Knabenbauer (Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 509) z vypravování Janova (Jan 18, 29-31).

⁴⁹⁹⁾ Řecké slovo *σπεῖρα* značí buď celou kohortu (600 mužů) nebo jen manipul (200 mužů); srv. Polybius, Histor. XI, 23, 1. Pro první se rozhodl Tillmann (Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 303); jistě neprávem. To by zůstal hrad Antonia bez posádky.

⁵⁰⁰⁾ Rosadi (Il processo di Gesù⁴, Florencie, 1908, 166n) popíral účast tribuna, který se počítal k vysokým důstojníkům. Jeho důvod je nesprávný; také v jiných nebezpečnějších výkonech účinkovali vyšší důstojníci, než bylo právě třeba: apoštola Pavla chránil též tribun (Skutky 23, 17), pod křížem velel několika vojínům setník. Srv. Calmes, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1904, 426.

přistoupil k židovské stráží a dával jim poslední pokyny. Protože mnozí Ježíše osobně neznali, určil jim zrádce znamení. Půjde před nimi a pozdraví Mistra: »Kterého políbím,⁵⁰²⁾ ten je to; chopte se ho (Mat. 26, 48) a veďte opatrně! (Mar. 14, 44). Chtěl si hráti na přítele Ježíšova, ale Spasitel přetrhal jediným rázem pletivo, které tak pracně osnoval. Nečekal na příchod Jidášův; šel mu na-proti a zastavil se u vchodu do zahrady (Jan 18, 4). Odvaha Ježíšova zrádce pomátla. Přistoupil sice chvatně k Spasiteli a dlouho líbal jeho tvář⁵⁰³⁾ - ale rozpačitě koktal: »Mistře, Mistře,⁵⁰⁴⁾ buď zdráv!⁵⁰⁵⁾ Chtěl tak Spasitele zaměstnati, aby si nevšiml zástupu, který se nepozorovaně blížil.⁵⁰⁶⁾ Namáhal se zbytečně, Ježíše ne-oklamal. Bolestně zadíval se Spasitel na učedníka a pravil: »Příteli, nač jsi přišel? (Mat. 26, 50).⁵⁰⁷⁾ Jidáší, políbením zrazuješ Syna člověka?« (Luk. 22, 48).⁵⁰⁸⁾

501) Tak Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 341) a Bapst (La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 270.

502) Jinak v židovském pamfletu Toledot 6 (Krauss, Das Leben Jesu nach den jüdischen Quellen, Berlin, 1902, 57): »Před kterým pokleknu.«

503) Dálo se to tak, že podložil ruku pod jeho vous a přitiskl jej k svým rtům. Srv. 2. Král. 20, 9-10.

504) Úřední text má jen jednu *παββί*, avšak rukopisy AEFG a syrská Pešita pozdrav opakuji; zdá se, že právem.

505) Podle talmudu (babyl. Sanhedr. 98, 1) pozdravovali rabínští žáci učitele slovy: »Pokož tobě (= buď zdráv), pane a mistře!« nebo jen kratčeji: »Pokož tobě, mistře!« Srv. Schlatter, Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 754.

506) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 280.

507) Dříve (ČKD 1930, 465) jsem popíral tázací ráz věty; po důkazech Deissmannových (Licht vom Osten⁴, Tubinky, 1923, 100) jej připouštím. Na jednom poháru čteme úplně obdobné: »*ἐφ' ὃ πάρει εὐφραίνου*« (Nač jsi přišel? Buď veselý!).

508) Nesprávně zaměnil De Lai (La passione di Nostro Signore, Řím, 1921, 27) pořad obou otázek.

Snad ještě nikdy se neukázala dobrota Ježíšova v jasnějším světle než v tomto okamžiku. Chápeme, že Pán pohlédl s láskou na kajícího Petra: Nedivíme se, že odpustil Magdaleně, protože tak upřímně plakala nad svými hříchy. Tušíme, proč slíbil ráj kajícímu lotru, který veřejně vyznával jeho božství - ale nikdy nepochopíme lásku, která dovedla nazvati zrádného Jidáše sladkým slovem »příteli«.

Až dosud nevěděli apoštolé, proč Jidáš přichází. Neviděli vojsko, které čekalo za plotem, odkud mohlo vše dobře pozorovati.⁵⁰⁹⁾ Domnívali se, že učedník splnil rozkaz daný mu ve večěradle a vrací se k ostatním. Podařilo se mu dokonce vmísiti se mezi apoštoly. Brzy jim mělo vzejíti světlo. Ze tmy vystoupila židovská policie a zamávala několikrát pochodněmi. Rozhořely se jasným plamenem a vrhaly do okolí krvavé stíny.⁵¹⁰⁾ První to pochopil apoštol Jan, jenž zaslechl ve večěradle poznámku Ježíšovu a upozornil ostatní učedníky.⁵¹¹⁾ Jeho slova rozpoutala velikou bouři. Se všech stran sypaly se na Jidáše nadávky.⁵¹²⁾ Proto ustoupil od apoštolů a šel k vojínům, kteří se mezitím přiblížili.⁵¹³⁾ Tím však způsobil velikou nejistotu v řadách policie. Klidná rozmluva

⁵⁰⁹⁾ Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 441.

⁵¹⁰⁾ Podle Van Bebbera (*Biblische Zeitschrift*, 1904, 74) předpověděl prý Spasitel (Jan 11, 9n), že jeho poslední noc bude tmavá. Výklad je velice málo pravděpodobný.

⁵¹¹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 281.

⁵¹²⁾ Hlobil, *Hořké umučení Pána našeho Ježíše Krista podle vidění zbožné řeholnice Anny Kateřiny Emmerichovy*⁵, Brno, 1928, 45. Mluví o nich též Terezie Neumannová; udala dokonce jejich aramské tvary.

⁵¹³⁾ Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu*³, St. Hradec, 1925, 138.

Ježíšova je pomátla. Podle všeho se domnívali, že potkali nějakého cizince, snad jen poutníka, kterého se jejich vůdce vyptává na pobyt Spasitelův.⁵¹⁴⁾

Mezitím přiblížil se k zástupu také Ježíš a klidně se tázal: »Koho hledáte?« (Jan 18, 4). Bezstarostně odpověděli: »Ježíše Nazaretského.«⁵¹⁵⁾ Vážně ukázal Spasitel sám na sebe a pravil hlasem, plným božské velebnosti: »Já jsem to.«⁵¹⁶⁾ V tom okamžiku stalo se cosi neobyčejného. Jako pod nárazem prudkého severáku zakolísaly se řady židovské policie⁵¹⁷⁾ a zděšeně ustoupily. V malé chvíli leželo celé množství u nohou božského Spasitele.⁵¹⁸⁾ Mnozí hleděli vyložití tento zjev z příčin přirozených a rádi ukazovali na podobné zjevy, o kterých se dočítáme v dějinách. Nečekaným vystoupením obávaných válečníků (Marius, Coligny) bývali jejich nepřátelé tak

514) Tím bychom si pěkně vyložili, proč odpověděli na danou otázku: »Ježíše Nazaretského«. Netušili, že stojí před obávaným divotvorem. Srv. Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 421.

515) Přidali toto bližší označení, protože jméno Ježíš bylo v té době velice časté.

516) Protože Ježíš mluvil aramsky, obsahovala jeho odpověď pravděpodobně jediné slovo: »áná« (já). Srv. Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 327. Stejně Terezie Neumannová.

517) Římské vojsko stálo hodně vzadu a snad ani nevědělo, co se děje. Slova Ježíšova se jich netýkala. Srv. Knabenbauer (Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 511) a Brüll (Tüb. Quartalschrift, 1901, 186). Jen Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 281) se domnívá, že padla i posádka římská; jistě neprávem.

518) Padl také Jidáš? Jedni to popírali. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 289) a Zahn (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 610) se domnívali, že Jan (18, 5) chtěl svou poznámkou jen upozorniti na bolestnou tragiku: apoštol Ježíšův mezi nepřáteli Spasitelovými. Heller (Zeitschrift für kathol. Theologie, 1895, 585) však tvrdí, že Jidáš padl též; jeho výklad pokládám za správnější.

polekáni, že odhazovali zbraň a dávali se na zmatený útek.⁵¹⁹⁾ Psychologicky by to snad bylo možné. Jistě aspoň někteří z vojinů byli svědky, jak se Velerada pokusila Ježíše zatknouti (Jan 7, 45n), ale jak jeho velebný zjev takřka ochromil jejich ruce. Jiní zažili zázračnou očistu chrámovou nebo slyšeli o divech, které konal. Katolická tradice viděla v slovech Ježíšových poslední projev jeho božské důstojnosti. Rádi připomínali prorocká slova Izaiášova (11, 4):

»Bude bít zemi metlou úst svých,
zabije dechem rtů svých bezbožníka.«

Stejně psal o vítězném Spasiteli apoštol Pavel (2. Sol. 2, 8), miláček Páně (Zjev. 19, 21) a největší bohoslovci.⁵²⁰⁾

V zahradě nastalo hluboké ticho, nikdo ani nedýchal. S úžasem hleděli učedníci na božského Mistra. Teprve po chvíli se stráž vzpamatovala a zvolna povstávala, nikdo však neměl odvahy, aby vztáhl ruku na velikého Divotvorce. Všichni cítili, že bez jeho svolení by mu nemohli nic učiniti. Ale Spasitel měl po vůli Otcově trpěti; proto popošel o krok blíže a znova se tázal: »Koho hledáte?«⁵²¹⁾ Odpověděli ještě bojácněji: »Ježíše Nazaretského.« Snad si vzpomněli na obdobný zázrak

519) Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Rejno, 1902, V, 142.

520) Sv. Augustin (Tract. in Joannem 112, 3; ML 35, 1931): »Quid regnaturus poterit, qui moriturus haec potuit?« A svatý Lev Vel. (Sermo 52, 3; ML 54, 315): »Quid iam poterit maiestas eius iudicatura, cuius haec potuit humilitas iudicanda?«

521) Tázał se dvakrát, aby slyšel z úst policie, proti komu byl vydán zatykač; protože učedníci v něm nebyli jmenováni, žádal pro ně svobodný odchod.

Eliášův (4. Král. 1, 3-17), a v duchu se tázali, co bude dále. Báli se nadarmo. Spasitel navázal na jejich poslední slova a pravil hlasem, který zněl jako rozkaz: »Řekl jsem vám, že já to jsem. Hledáte-li tedy mne, nechte těchto, ať odejdou« (Jan 18, 8). Chtěl tak splnití předpověď: »Neztratil jsem nikoho z těch, které jsi mi dal« (Jan 17, 12 a 18, 9).

Židovská stráž viděla v jeho slovech dovolení, aby se zmocnila jeho osoby; proto počala konati přípravy k zatčení. V tom okamžiku vzkřiklo několik apoštolů: »Pane, máme bítí mečem?« (Luk. 22, 49) a v jejich rukou se zaleskla zbraň.⁵²²⁾ Jakkoli měli jen dva meče,⁵²³⁾ nezalekli se ani celého zástupu. Podle všeho jim dodalo odvahy, že Ježíš jediným slovem porazil všechny k zemi.⁵²⁴⁾ Ohnivý Petr⁵²⁵⁾ nečekal ani na odpověď Ježíšovu. Jakmile zahlédl, že veleknězův sluha Malchus⁵²⁶⁾ vztáhl ruce po Spasiteli,⁵²⁷⁾ vytasil meč a řal po vetřelci. Ježíš

522) Někteří se pozastavili nad tím, že apoštolé měli o velikonočních u sebe zbraň, protože talmud (Šabbat 6, 4) to výslovně zakazuje; jak dokázal pěkně Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 89), povstal zákaz teprve později.

523) Podle některých jen dlouhé nože, kterými stahovali velikonočního beránka (Knabenbauer, Comment. in Evang. sec. Matth., Paříž, 1893, II, 462). Také v klasické řečtině nazýval se obětní nůž *ἀχμαίρα*. Srv. Konstantinian, Mega Lexikon, Atheny, 1910, III, 94. Spíše se mi zamlouvá první výklad.

524) Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 443.

525) Synoptikové z opatrnosti Petra nejmenují; byl ještě na živu a mohl mít obtíže s úřady římskými. Učinil to teprve Jan, protože psal po smrti apoštolově (Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 412).

526) Jméno bylo u židů velice časté. Srv. Antiquit. 13, 5, 1.

527) Chtěl se asi zavděčiti svému pánovi.

zadržel mu ruku,⁵²⁸⁾ tak že zasáhl jen přilbici. Rána se svezla a poranila pravé ucho (Luk. 22, 50), které však zůstalo viseti na hlavě.⁵²⁹⁾ Jeho příklad byl by strhl též ostatní a mohlo dojít k řezi, kdyby nebyl zakročil Kristus. Velitelským pohybem zadržel pobouřené apoštoly a hlasitě zvolal: »Nechte toho! Dosti!« (Luk. 22, 51).⁵³⁰⁾ Potom se obrátil k Petrovi a pravil mu vážně: »Schovej meč svůj do pochvy (Jan 18, 11), neboť všichni, kteří meč berou, od meče zahynou.⁵³¹⁾ Či myslíš,⁵³²⁾ že nemohu prositi Otce svého a dá mi (hned) nyní více než dvanáct⁵³³⁾ pluků⁵³⁴⁾ andělů? (Mat. 26, 52 až 53). Ale nemám píti kalich, který mi dal Otec? (Jan 18, 11). A kterak

528) Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 443.

529) Z odporu Petrova dokazoval Rosadi (Il processo di Gesù⁴, Florencie, 1908, 170), že Ježíše nezajímala Velerada. Jejím rozkazu by se nesměl Petr protiviti. Ježíšova výtku však dokazuje, že soudní moc synedria plně uznával - i když brzy protestoval proti jejímu zneužití.

530) Slova bývají velice různě spojována a doplňována. Hahn (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 621) vidí v nich dva rozkazy. Jeho výklad se mi zamlouvá ještě nejvíce.

531) Přísloví, které se zakládalo na zásadě krevní msty. Srv. Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 503.

532) Někteří pochybovali o původnosti těchto slov. V zahradě modlil se Kristus tak dlouho a nebe zůstalo němé. Jak by mu stačilo jen zavolati (*παράκαλῆσαι*), aby mu Bůh pomohl tak zázračným způsobem. Dobře jim odpovídá Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 504), že v Kristu musíme rozlišovati Syna Božího a Syna člověka. Je pravda, že za daných okolností musel Syn člověka trpěti - ale to proto, že Syn Boží spolu s nebeským Otcem tak ustanovil.

533) Narážka na dvanáct apoštolů, kteří v tu chvíli měli a mohli býti jeho ochránci.

534) Počet mužů v legii kolísal mezi 4200-6000; za Augusta činil pravděpodobně 6100 pěších a 700 jezdců (Lübker-Erler, *Reallexikon des classischen Altertums für Gymnasien*⁵, Lipsko, 1877, 938). O ne-

se (potom) naplní Písma, že se tak musí stát?« (Mat. 26, 54).

V své odpovědi zdůraznil Spasitel tři myšlenky: To není způsob nové církve, kterou chtěl založiti; její nejúčinnější zbraní musí býti láska. Petrova obrana jest úplně zbytečná; kdyby jen pokynul, přispěchalo by mu na pomoc celé nebe. Právě dokončil veliký boj a rozhodl se pro svatou vůli Boží. Má odvolati a tím se postavit proti jasným slovům prorockým?⁵³⁵⁾ Domluvil, dotkl se raněného ucha Malchova a zázračně je uzdravil (Luk. 22, 51).⁵³⁶⁾ Asi v tu chvíli přiblížili se i členové Velerady, kteří dosud kráčeli opatrně za policií⁵³⁷⁾ a počali povzbuzovati své poddané, aby Ježíše svázali. Spasitel obrátil se k nim a rozhodně protestoval proti násilí, jehož se dopouštěli: »Jako na lotra jste vyšli s meči a kyji, abyste mě jali. Denně učival jsem u vás v chrámě, a nejali jste mne. Ale toto se stalo, aby se naplnila Písma prorocká. Nyní jest vaše hodina a moc temnosti.«⁵³⁸⁾ Potom nastavil ruce, aby je spoutali. V malé chvíli byl obklopen smečkou vojáků, kteří vykonali svou smutnou povinnost. Svázali ruce, které byly silnější než ruce Samsonovy, ale též trpělivější.⁵³⁹⁾

beských plucích mluví se v talmudu (na př. Tosefta Sota 3, 14) velice často.

⁵³⁵⁾ Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 329.

⁵³⁶⁾ O této podrobnosti zmiňuje se pouze sv. Lukáš; proto ji pokládá Harnack (Lukas der Arzt, Lipsko, 1906, 130) za jeho výmysl. Byl lékařem; proto prý nemohl připustiti, aby Spasitel ránu nezahojil. »Eine Sonderquelle besass er sicher (!) nicht.« Jenže za takovým velkopanským gestem skrývají se mnohdy špatně tajené rozpaky. Harnack popíral možnost zázraků; proto musel každou podobnou zmínku vyloučiti.

⁵³⁷⁾ Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 422.

⁵³⁸⁾ Mat. 26, 55-56; Mar. 14, 48-49 a Luk. 22, 52-53.

⁵³⁹⁾ Meschler, Das Leben unseres Herrn, Freiburg, 1894, II, 318.

Na učedníky působilo vše zrovna drtivě. Chvíli se zamklle dívali na zuřící zástup, potom přestrašeni dali se na útek. Jan pospíchal s bolestnou zprávou k Marii, ostatní se ukryli, kde mohli. Petr se brzy vzpamatoval a šel aspoň zdaleka za Ježíšem (Luk. 22, 54). Na Spasiteli splnila se doslova předpověď Izaiášova (63, 5):

»Hleděl jsem vůkol a pomocník nikde,
hledal jsem, nebyl však, kdo by přispěl.«

Před samým odchodem stala se událost, která nám ukazuje, jak bylo nebezpečné hlásiti se k Ježíšovi a je výmluvnou obranou apoštolů. Židovská stráž zahlédla jakéhosi mladíka - pravděpodobně Marka⁵⁴⁰⁾ - jenž se plížil za průvodem. Pronásledovali ho, kdosi zachytil cíplněného pláště, kterým byl zahalen. V největší úzkosti nechal jim plášť a prchal napolo oblečen (Mar. 14, 51 až 52).

Spisovatelé líčí rádi vítězný jásot, s nímž odváděla židovská policie spoutaného Spasitele; myslím, že nepravem. Veleradě jistě záleželo velice na tom, aby okolní poutníky nedráždila. Bylo to tím nutnější, protože se římské vojsko vrátilo do hradu Antonie, kdežto chrámová stráž šla do paláce Annášova. Kráčeli dosti rychle, aby se vyhnuli poutníkům, kteří se počínali trousiti do chrámu.

⁵⁴⁰⁾ Určitě to nevíme. Starší spisovatelé jmenovali sv. Jakuba; jejich domněnku vyvrátil Suarez (De mysteriis qu. 46, art. 8, disp. 24, sect. 3, č. 4). Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 115) myslil, že to byl někdo z Getsemane, kterého vyburcovali hlukem ze spánku. Dovolával se lehkého obleku, v jakém přišel. Pöhl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³) Št. Hradec, 1925, 143) a Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 537) udávají sv. Marka. Podle všeho nám dochoval v svém evangeliu tuto osobní vzpomínku. Slovo »nahý« neznamená, že neměl na sobě již žádný šat. Srv. Jan 21, 7.

Kterou branou provedli spoutaného Spasitele, nemůžeme udati přesně. Jedni⁵⁴¹⁾ se rozhodli pro bránu Koňskou, protože z ní bylo nejbližší k paláci Kaifášovu; druzí⁵⁴²⁾ dali snad větším právem přednost bráně Vodní, protože její okolí bylo méně obydleno. Zato polohu paláce veleknězova známe velice dobře; byl asi 150 m východně od večeřadla.

Jak se dovídáme z líčení pádu Petrova, (Jan 18, 15n), tvořil palác Annášův s domem Kaifášovým jedinou budovu, oddělenou dosti prostranným nádvořím a pravděpodobně i zahradou. Celé místo bylo po tehdejším zvyku obehnané vysokou zdí. Úpravnou branou vcházelo se do prvního nádvoří, které bývalo obvykle poněkud níže; odtud vedla druhá brána do vnitřního nádvoří, zdobeného sloupořadím.⁵⁴³⁾ Podle Josefa Flavie⁵⁴⁴⁾ přebýval Annáš v Horním městě, které dnešní cestovatelé jmenují rádi Sionem. R. 333 viděl poutník z Bordeaux v týchž místech trosky domu, v němž podle tradice přebýval Kaifáš;⁵⁴⁵⁾ o jejich veliké rozloze zmiňuje se také sv. Cyril Jerusalemský;⁵⁴⁶⁾ v 5. století byla tam postavena krásná basilika sv. Petra »in Gallicantu« (u pění

⁵⁴¹⁾ Na př. De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 31.

⁵⁴²⁾ Na př. Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 349.

⁵⁴³⁾ De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 40.

⁵⁴⁴⁾ Bellum 2, 17, 6.

⁵⁴⁵⁾ Dalman, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 262.

⁵⁴⁶⁾ Catech. 13, 38; MG 33, 818.

kohoutího nebo u kuropění). Zanikla někdy po r. 1320. V naší době zakoupili památné místo francouzští Assumptionisté.⁵⁴⁷⁾

Všimněme si zatím prvního⁵⁴⁸⁾ soudce Ježíšova - Annáše.⁵⁴⁹⁾ Byl synem Setiovým a pocházel z bohaté rodiny kněžské. »S radostí pozoroval, jak den ze dne rostla jeho vážnost a obliba u spoluobčanů, kteří ho zahrnovali velikými počtami. Nikdo neuměl lépe hromaditi bohatství a při tom si zachovati přízeň vladařovu a náklonnost velekněze Josua, kterého často navštěvoval.«⁵⁵⁰⁾ Za krvavé vzpoury Judovy odsoudil jeho revoluční snahy a Kvirinius mu toho nikdy nezapomněl.⁵⁵¹⁾ R. 6. po Kr. sesadil dosavadního velekněze Josua a na jeho místo nastolil Annáše, jemuž bylo teprve 37 let. Roku 15. byl sice Valeriem Gratem zbaven své hodnosti, ale jeho vliv trval i nadále. Zůstal mu titul velekněze a jeho druhý nástupce Kaifáš (18-36) byl povolným nástrojem v jeho rukou, protože měl jeho dceru za manželku. Podle

547) Dříve hledali palác Kaifášův jenom několik kroků severně od večeradla, kde stojí armenská kaple Božského Spasitele. Správnost nové polohy dokázaly především vykopávky Assumptionistů. Srv. Marchet (*Le véritable emplacement du Palais de Caïphe et l'église Saint-Pierre à Jérusalem*, Paříž, 1927). Mimo to *Revue biblique* (1927, 633; 1928, 473 a 1929, 155) a *Biblica* (1928, 167 a 1930, 116). Poučný je také článek dra Kutala v ČKD 1932, 209 n.

548) Janova (18, 13) poznámka: »přivedli ho nejprve k Annášovi« má smysl jen tehdy, vezmeme-li na pomoc ostatní evangelia. Podle synoptiků by se zdálo, že Ježíš byl souzen jen od Kaifáše; Jan doplňuje jejich údaje. Nejdříve stanul Spasitel před Annášem. Srv. Zahn, *Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 612.

549) U Josefa Flavie *Ἀνανίας*, hebr. Chanan. Srv. Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud u. Midrasch*, Mnichov, 1924, II, 568.

550) *Antiquit.* 20, 9, 2.

551) *Antiquit.* 18, 1, 6.

Josefa Flavia⁵⁵²) byl pokládán za nejšťastnějšího člověka, protože všech jeho pět synů dosáhlo úřadu velekněžského.⁵⁵³) Zato jeho mravní povaha byla velice nízká a v talmudu nacházíme mnoho stížností na Annáše a jeho syny. Jako ostatní velekněží té doby neštítel se ani jedu a kouzelných prostředků, aby se zbavil nepohodlných soupeřů.⁵⁵⁴) Měl četu najatých mužů, kteří přepadávali ostatní kněze a brali jim dávky a desátky; nebylo divu, že mnozí z nich trpěli nouzí a umírali hladem.⁵⁵⁵) Tito náhončí vnikali až do chrámu a vydírali oběti, které tam věřící donášeli; kdo se postavil na odpor, byl nemilosrdně zbit silnými holemi.⁵⁵⁶) Kristova slova o peleši lotrovské nebyla bez důvodu. Nejúčinnější zbraní synů Annášových byla pomluva a intriky, kterými se obohacovali.⁵⁵⁷) Obchodovali s věcmi potřebnými k úkonům bohoslužebným a odnášeli si tučné zisky; proto pochopíme jejich nenávisť k Spasiteli, jenž se opovážil vyhnati z chrámu jejich překupníky.⁵⁵⁸) Předepsaných desátků neodváděli.⁵⁵⁹) Chwolson⁵⁶⁰) shrnuje vše v obraz velice málo lichotivý: »Annáš a jeho synové byli dobrými obchodníky, vysokými hodnostáři, kteří z náboženství vydělávali, bursovními spekulanty svého druhu, kteří uměli hnáti svůj kurs do výše.« Jeho úsudek po-

552) Antiquit. 20, 9, 1.

553) Eleazar (16-17), Jonatan (36-37), Theofil (37-41), Matěj (43) a Annáš mladší kolem r. 62.

554) Joma 1, 38 c.

555) Antiquit. 20, 8, 2.

556) Antiquit. 20, 9, 2.

557) Menachot 13, 21.

558) Derenbourg, *Essai sur l'histoire et la géographie de la Palestine*, Paříž, 1867, 466-468.

559) Sifre Deuter. 14, 22, § 105.

560) *Das letzte Passamahl Christi*, Lipsko, 1908, 122.

tvrzuje bolestný výkřik talmudský:⁵⁶¹⁾ »Jakým neštěstím byla rodina Annášova! Buď proklet její hadí sykot (pomluvy)!... Sami bývali velekněžími, jejich synové pokladníky, jejich zeťové velíteli stráže chrámové, jejich sluhové týrali lid svými holemi.«

Před tohoto nesvědomitého muže dovedli spoutaného⁵⁶²⁾ Krista.⁵⁶³⁾ Matné světlo visuté lampy ozařovalo bledou

⁵⁶¹⁾ Babyl. Pesachim 57 a.

⁵⁶²⁾ Výslovně to tvrdí sv. Jan 18, 12. Se stanoviska právního nemůžeme to vytýkati, protože po této stránce nebylo pevných norem a vše záviselo na blahovůli vyšetřujícího soudce. Doerr, *Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlín, 1920, 21.

⁵⁶³⁾ Mezi exegety se vede spor, byl-li Kristus opravdu vyslýchán také Annášem. Jedni to popírají: dovolávají se rukopisu Syrsin, který klade v Janově zprávě (kap. 18) verš 24. hned za verš 14. Poukazují na zdánlivou nesrovnalost: Ježíš byl předveden před Annáše, ale otázku kladl »velekněz«, kterým jest u sv. Jana pouze Kaifáš. Podobně rozuměl události sv. Cyril Alex. (In Joannem lib. XI; MG 74, 598), z pozdějších Pezron (*Confirmation de l'histoire évangélique par la Romaine et la Judaique*; Migne, *Cursus Scripturae Sacrae* XXVII, 923 n), De Ligny (*Histoire de la vie de Jésus-Christ*, Lille, 1853, II, 291), Sušil (*Evangelium sv. Jana*, Praha, 1867, 275), Didon (*Jésus-Christ*, Paříž, 1913, 760), Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 417) a Lagrange (*Évangile selon s. Jean*, Paříž, 1925, 461 a *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 538). Jiní dokazují původnost a správnost našeho úředního textu. Ze starších to učinil sv. Jan Zlat. (In Joannem hom. 83, 3; MG 59, 451) a sv. Augustin (In Joannem tract. 113, 3; ML 35, 1933). Tillmann (*Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 306) a Klövekorn (*Biblische Zeitschrift*, 1911, 267) vidí v rukopise Syrsin první pokus, jak se vyhnouti zdánlivé obtíži. Knabenbauer (*Evangel. secundum Joannem*, Paříž, 1898, 514) upozorňuje pěkně, jak docela jinak jednal Spasitel s oběma soudci: před Annášem protestoval, u Kaifáše mlčel a odpověděl teprve, když byl tázan pod přísahou. Jen pro úplnost zmiňuji se o bizarní domněnce některých starších spisovatelů, kteří kladli napřed výslech před Kaifášem, teprve potom soudní řízení Annášovo. Suarez (*De myst. qu. 46, art. 8, disp.*

postavu Spasitelovu. Na povýšeném místě stál Annáš. Jeho sedmdesátiletou tvář vroubil bílý vous a dodával mu úctyhodného vzhledu - ale v jeho prsou dřímala duše krvelačného dravce, který si zahrává se svou kořistí, dříve než do ní zatne svůj smrtící dráp.⁵⁶⁴) Podle oblíbené taktiky nemluvil sám; otázky kladl Kaifáš,⁵⁶⁵) jenž byl také přítomen⁵⁶⁶) a s ním několik členů Velerady. Chtěli se pochlubit lupem, který se jim podařil; proto pohrával po jejich tvářích škodolibý úsměv, když viděli vcházeti jindy tak obávaného divotvůrce.

Posvátnost velikonoc je nelekala. V talmudu⁵⁶⁷) sice čteme: »Ve svátek se nesmí souditi, se ženou se zasnoubiti, ženu propustiti« a tatáž myšlenka se opakuje ještě několikrát;⁵⁶⁸) avšak jiné ustanovení znělo: »Vykonal-li kdo některý z těchto úkonů, ať již z donucení či z nedopatření, ať úmyslně či z omylu, byl jeho skutek platný.« Z toho právem usuzuje Strack-Billerbeck,⁵⁶⁹) že obratný předseda mohl souditi klidně i ve svátek - měl-li jen za sebou Veleradu.⁵⁷⁰) Ostatně židovské právo⁵⁷¹)

35, sect. 1, číslo 1) nazývá ji právem výmyslem apokryfů. Právě tak je nemožný dohad Pölzl-Innitzerův (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 147), podle něhož přišel Annáš jen do paláce Kaifášova. Správné řešení doví se čtenář v dalším líčení.

⁵⁶⁴) Ollivier, La passion, Řím, 1892, 140.

⁵⁶⁵) Jiní hleděli uniknouti obtíži poznámkou, o níž se dočítáme v talmudu (Horajot 3, 4): »Mezi veleknězem v úřadě a veleknězem sesazeným není rozdílu.« Poznámka je sama sebou správná; jenže sv. Jan jmenuje veleknězem po každé pouze Kaifáše.

⁵⁶⁶) Zahn, Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 616.

⁵⁶⁷) Jom tob 5, 2.

⁵⁶⁸) Na př. Sanhedrin 32 a.

⁵⁶⁹) Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1924, II, 821.

⁵⁷⁰) Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 91 n) ukazuje na něko-

znalo i mimořádné příčiny, pro které bylo možno nepohodlnou literu zákona obejít neb aspoň prominouti. Kaifáš počal tedy předběžný výsledek; chtěl přichystati aspoň nějaký materiál, než by se sešla narychlo svolaná Velerada.⁵⁷²⁾ První otázka týkala se učedníků a učení Spasitelova. Sotva chtěl znáti jejich jména; spíše mu bylo nápadné, proč jich tolik shromažďoval. Palestina byla vždy vítaným rejdištěm tajných společností, které bojovaly proti Římu a hleděly podvrátiti ustálené řády.⁵⁷³⁾ Zástupci západních velmocí mohli by dodnes vypravovati velice mnoho o této oblíbené taktice. K takové otázce přivedla Kaifáše asi varovná slova Spasitelova, aby jeho učedníci nedávali svatých věcí psům a neházeli svých perel před vepře (Mat. 7, 6). Pro tuto domněnku mohl se dovolávati také jiných okolností: Ježíš pocházel z Galileje; proto snad sympatisoval se vzbouřilým Judou. Mluvil o tajemném království, v němž měli zaujímati přední místa jen věřící. Volal chudé a utiskované, kteří bývají nejvděčnějšími posluchači demagogů; mluvil o meči, který přináší, a o ohni, který musí hořeti. Kaifáš znal jistě dobře smysl podobných obrátů; kojil se však nadějí, že se z nich přece podaří vytlouci vhodný materiál a prohlásiti Ježíše za buřiče. Je však možné, že zlomyslný velekněz položil tuto otázku na první místo i proto, aby se popásl na rozpacích

lika příkladech, jak si Velerada uměla pomoci, byla-li jí slova zákona nepohodlná.

571) Na př. Sanhedrin 11, 4 čteme: »Vzurného učitele možno popraviti i ve svátek.« Je však možné, že tato poznámka byla vsunuta až později, aby se ospravedlnila smrt Spasitelova.

572) Tak Schürer (Geschichte des jüd. Volkes⁴, Lipsko, 1907, II, 256), Langen (Die letzten Lebenstage Jesu, Freiburk, 1864, 234) a Delff (Geschichte des Rabbi Jesus, Lipsko, 1889, 416).

573) Srv. Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 425.

Spasitelových.⁵⁷⁴) Zmínka o uřednících zranila jistě bolestně srdce Ježíšovo; jeden ho zradil, ostatní ho zbaběle opustili. Ze všech tisíců, které ho vítaly před několika dny do Jerusalema, nezastal se ho žádný. Ale zmýlil se Kaifáš, jestli se domníval, že svou narážkou uvede Krista do rozpaků. Ježíš nesmí státi před židovským soudem jako revolucionář; Velerada musí veřejně uznati, že jedinou příčinou jeho smrti jest jeho božská důstojnost a úřad mesiánský. Spoutaný Spasitel zadíval se pevně na velekněze a pravil klidným, ale rozhodným hlasem: »Já jsem mluvil světu zjevně; já jsem učil vždy v synagoze a v chrámě, kde se všichni židé scházejí a tajně jsem nemluvil nic. Proč se mne ptáš? Zeptej se těch, kteří slyšeli, co jsem mluvil; hle, (i) tito⁵⁷⁵) vědí, co jsem já mluvil« (Jan 18, 20-21).

Většina spisovatelů rozumí odpovědi Spasitelově nesprávně; proto se nemohou zbavit dojmu, že Ježíš odbyl velekněze poněkud drsně. Kralík⁵⁷⁶) na př. připouští, že odpověď byla logická a pádná - i když prý odporovala právním zvyklostem židovského soudu. Mimoděk pozorujeme, jak je modernímu člověku nesnadno vmyslit se do tehdejších řádů a pochopiti jejich vzájemnou souvislost.

574) I když Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 353) takový úmysl popírá.

575) Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 301) vztahuje Janovo (18, 21) *οὗτοι* na přítomné členy chrámové stráže, kteří měli před nedávnem (Jan 7, 45n) Ježíše zatknouti - ale byli jeho slovy uchváteni. Tu měl by výrok Spasitelův nádech ironie; Kaifáš nemusí hledati daleko. I mezi přítomnými našel by dosti mužů, kteří by mohli dotvrditi jeho - nevinu. Výklad Belserův pokládám za nejspřávnější; vysvětluje nám dobře, proč Kaifáš tak náhle soud ukončil.

576) Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 376.

Pravý smysl slov Ježíšových třeba hledati docela jinde. Po platných zákonech měl předseda Velerady podati přesně formulovanou žalobu a podepříti ji svědky;⁵⁷⁷⁾ obžalovaný nebyl vůbec povinen vypovídati v svůj neprospěch. Talmud dokonce varuje před podobnými otázkami.⁵⁷⁸⁾ Podle toho jen upozornil Spasitel Kaifáše, aby také v jeho procesu zachoval právní formu; bude mu to tím snazší, protože Ježíš mluvil po každé veřejně a jeho slova slychávali zástupové. Pro svědky nemusí chodit daleko; i sami členové chrámové stráže mohou mu dokázati, že nikdy nebouřil.⁵⁷⁹⁾ O učednících se ani nezmínil, protože se celá věc dostala náhle na jiné koleje.⁵⁸⁰⁾

Pokořující poznámka Spasitelova uvedla vyšetřujícího soudce do velikých rozpaků; a to tím více, poněvadž proti její správnosti nemohl nic namítati. Zmínka o lidu, kterého se Velerada tolik bála, působila jako ledová sprcha.⁵⁸¹⁾ V síni zavládlo trapné ticho. Toho použil jakýsi člen chrámové stráže,⁵⁸²⁾ udeřil Spasitele holí,⁵⁸³⁾

577) Doerr, *Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlin, 1920, 24.

578) Srv. Maimonides, *Sanhedrin* 18, 6.

579) Také Doerr (*Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlin, 1920, 22) uznává, že židovské právo nepřipouštělo předběžné vyšetřování. Aby Annáše obhájil, snaží se dokázati, že byl předsedou některého z menších synedrií; proto mohl i vyslychat. Jeho předpoklad jest úplně bezdůvodný.

580) Tillmann, *Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 308.

581) Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 449 a Lagrange, *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 540.

582) Sv. Jan Zlat. (In Joannem hom. 83, 2; MC 59, 449) a po něm Ollivier (*La passione*, Řím, 1892, 146) se domnívali, že to byl sám Malchus. Evangelista nikoho nejmenuje a dohad světcův je velice málo pravděpodobný. Nemůžeme si ani pomysliťi, že by tak brzy

kteřou byl ozbrojen⁵⁸⁴) a hlasitě zvolal: »Tak-li odpoví-
dáš nejvyššímu knězi?« (Jan 18, 22.)

Rána byla tak prudká, že přerazila Spasiteli nos »přesně
na rozhraní chrupavčité a kostěné části«, jak možno
viděti na pohřebním plátně turinském. Také pravá tvář
ukazuje větší oteklinu; zdá se, že levé chřpí je také na-
trženo (R. W. Hynek).

Tímto skutkem porušil sluha zákon Mojžišův⁵⁸⁵) a způ-
sobil Spasiteli potupu, kterou trestalo tehdejší právo ve-
lice přísně,⁵⁸⁶) avšak nikdo ho nepokáral;⁵⁸⁷) spíše jeho
čin ještě schvalovali. Proto Spasitel nemlčel. Obrátil se
k útočníkovi a pravil vážně: »Mluvil-li jsem neprav-
du,⁵⁸⁸) dokaž mi zlo; jestliže jsem však řekl pravdu,
proč mne tepeš?« (Jan 18, 23).⁵⁸⁹)

zapomněl na dobrodiní, které mu prokázal v zahradě Ježíš. Srv.
De Lai, La passion, Řím, 1921, 39.

583) O podobných zjevech dočítáme se v dějinách častěji. Roku
177 byl souzen v Lyoně sv. biskup Potin. Na otázku soudcovu, jaký
je Bůh křesťanů, odpověděl: »Doviš se to, hudeš-li toho hoden«
- a tu ho jeden z vojinů udeřil do obličeje. Vždy bylo na světě
dosti otrockých duší, které z lásky k pánům obětovaly své lepší
přesvědčení.

584) Tak zvláště Zahn (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908,
615). Upozorňuje, že hůl byla skutečně pravidelnou zbraní strážce
chrámové a sluhů Velerady. O poličkování se užívalo běžnějiho
πολαφίζειν; na tomto místě čteme *ράπισμα*.

585) Lev. 19, 15 a Deut. 1, 17. Srv. též Skutky 23, 3.

586) Srv. Miklik, ČKD 1922, 194.

587) Hoffmann, Le procès de Jésus-Christ, Kolmar, 1876, 120.

588) Jak dokázal Rosenmüller (Scholia in N. Test.⁵, Norimberk,
1803, II, 623), neznamená *καὶς λαλεῖν* mluvití neuctivě, nýbrž
nepravdivě; *μαρτυρεῖν* ve smyslu dokázati, protože v židovském
soudnictví mělo býti vše doloženo svědky.

589) V odpovědi Spasitelově vidí Bartmann (Jesus Christus, Pader-
born, 1926, 506) nejlepší komentář k hornímu kázání (Mat. 5, 39).
Kristus nezádal, abyhom byli k potupám lhostejní. Lidská důstoj-

Odpověď Ježíšova byla úplně správná. Ještě více však zarazila velekněze bystrost, s níž prohlédl Spasitel jeho tajné plány; musel si přiznati, že jeho starost o náboženství a bázeň před násilným převrácením měla být jen pláštíkem krvavého činu, který zamýšlel. Šťastná náhoda pomohla mu z rozpaků. Asi v tutéž chvíli vešel sluha a oznamoval, že Velerada je pohromadě.⁵⁹⁰⁾ Annáš použil této vhodné příležitosti a vyzval velekněze, aby odvedl spoutaného Ježíše do soudní síně (Jan 18, 24) a započal pravidelné řízení.⁵⁹¹⁾

nost je velkým darem Božím a nikdo nemá práva nám ji upírat. Nikdy však nesmíme spláceti zlo novým násilím.

⁵⁹⁰⁾ Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 450.

⁵⁹¹⁾ Jenom Doerr (*Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlin, 1920, 23) vysvětluje si událost poněkud jinak. Podle jeho domněnky byl Annáš předsedou některého z nižších soudů; odpověď Kristova ho přesvědčila, že by nepořídil. Proto postoupil celý soud Veleradě. Pro svoje pojetí nemůže však uvést jediného důvodu.

Bylo asi k jedné hodině po půlnoci,⁵⁹²⁾ když přivedli spoutaného Spasitele do paláce Kaifášova.⁵⁹³⁾ Rozváznější členové varovali před nočním výsledkem, protože byl hrubým porušením platných zákonů;⁵⁹⁴⁾ byli přehlasováni saducejskou většinou, která chtěla kouti železo, dokud bylo žhavé. Trvalo to však velice dlouho, než došlo k vlastnímu zasedání.

Bylo třeba chystati svědky. Již tu se mohla Velerada přesvědčiti, že soud nad Ježíšem bude těžší, než se domnívali. Ochotných svědků se nabízelo dost, protože přízeň Velerady byla tehdy činitelem velice důležitým, ale vypovídali tak bezvýznamné maličkosti, že by vážného rozboru ani nesnesly. Měl-li soud zachovati aspoň zdání práva, musely se výroky svědků shodovati ve všech podrobnostech. Bylo třeba vše dobře promysleti a připravit.

Již v samých začátcích dopustila se Velerada několika

⁵⁹²⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha 1896, 358.

⁵⁹³⁾ Úřední místnost Velerady byla ovšem docela jinde (srv. Sanhedr. 11, 2; Middot 5, 4 a Pea 2, 6) a z dějin neznáme ani jediného dokladu, že by Velerada konala schůzi v soukromém domě (Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 998). Z toho však ještě neplyne, že by takové usnesení bylo proto nezákonné (Doerr, Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 24.

⁵⁹⁴⁾ Sanhedr. 4, 1: »Hrdelní soudy se musí projednávat ve dne a rozhodovati teprve druhého dne.« Srv. Doerr, Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 25.

osudných nesprávností.⁵⁹⁵⁾ Po ustáleném zvyku měl dostati Spasitel obhájce⁵⁹⁶⁾ a na prvním místě měli volati svědky, kteří mohli potvrditi nevinu obžalovaného.⁵⁹⁷⁾ Ještě většího přehmatu se dopustili, že sami sháněli svědky proti Ježíšovi a tak napřed odsuzovali muže, kterého měli teprve vyšetřovati. Či můžeme čekati ne-strannost od lidí, kteří již před čtyřmi nedělemi odhla-sovali smrt Ježíšovu? Jejich zaujatost nakazila jistě i prosté muže, kteří stáli většinou v službách Velerady a záviseli na jejich mocné přízni. Je také možné, že svědkům slibovány hmotné výhody, budou-li mluvit v neprospěch Ježíšův a zabezpečena jim osobní svoboda; zločin Jidášův a peníze dané později hrobové strážci by tomu nasvědčovaly.⁵⁹⁸⁾ Tím bylo však svědectví již napřed neplatné⁵⁹⁹⁾ a evangelista má pravdu, když viní Veleradu, že úmyslně sháněla křivá svědectví.⁶⁰⁰⁾

⁵⁹⁵⁾ Nebylo by správné, kdybychom přenášeli na tehdejší Veleradu vše, o čem se dočítáme v traktátu Sanhedrin, protože povstal mnohem později. (Srv. Merx, Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte, Berlin, 1902, II, 419.) Žid Salvador (Geschichte der Mosaischen Institutionen, přel. Essend, Hamburk, 1836, II, 77) vytýkal evangelistům, že při soudu nebyli a proto průběh událostí zkreslili v neprospěch národa židovského. Právem se táže Dupin (Jesus vor Kaiphas und Pilatus, Hamburk, 1836, III, 405), byl-li přítomen Salvador, že tak směle viní evangelisty z podvodu? Sám Josef Flavius (Antiquit. 20. 9, 1) nazývá tehdejší Veleradu *Krvavou*.

⁵⁹⁶⁾ Vargha, Die Verteidigung in Strafsachen, Vídeň, 1879, 7.

⁵⁹⁷⁾ Sanhedr. 4, 1. Doerr (Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 33) hledí Veleradu omluviti; snad prý se nikdo nepřihlásil. Je to nedůstojná hra se slovy velice vážnými.

⁵⁹⁸⁾ K této domněnce kloní se také Doerr (Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 23), jakkoli hledí Veleradu omluviti - kde může.

⁵⁹⁹⁾ Bekhorot 4, 6.

⁶⁰⁰⁾ Doerr (Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 27) se snažil dokázati, že evangelisté nazvali svědky křivými jen proto, poučevadž byli o nevině Ježíšově přesvědčeni. Není to málo?

Konečně se jim zdálo, že jsou dosti připraveni; proto poslali pro Ježíše, jenž stál dosud kdesi v nádvoří. Veliké dveře se otevřely a Spasitel stanul před nejvyšším soudem izraelského národa; po jeho stranách sluhové Velerady a chrámová stráž, ozbrojená těžkými holemi. Vejděme za ním a rozhlédněme se po místě, které mělo býti svědkem takových potup Syna Božího.

Soudní síň měla podobu velikého obdélníku a byla pokryta bohatým kobercem.⁶⁰¹⁾ Se stropu visely četné lampy a zalévaly vše jasným světlem. Vpředu⁶⁰²⁾ seděl na povýšeném místě sám velekněz,⁶⁰³⁾ po jeho stranách oba náměstkové.⁶⁰⁴⁾ Kolem dokola běželo v oblouku⁶⁰⁵⁾ poněkud vyšší podium pro ostatní členy Velerady; po východním způsobu seděli na polštářích, nohy měli pod sebou zkřížené.⁶⁰⁶⁾ Jindy sedávaly před nimi až tři řady žáků, aby se zaučovali;⁶⁰⁷⁾ dnes jich tu nebylo, protože schůze byla mimořádná. Na obou koncích takto vzniklé podkovy byli dva zapisovatelé; jeden měl zaznamenávat vše, co mluvilo ve prospěch obžalovaného, druhý,

⁶⁰¹⁾ Kortleitner, *Archaeologia biblica*², Innomostí, 1917, 761 n.

⁶⁰²⁾ Tosefta Sanhedr. 8, 1.

⁶⁰³⁾ Byl pokaždé předsedou Velerady (*Antiquit.* 20, 10 a Schürer, *Geschichte des jüd. Volkes*⁴, Lipsko, 1907, II, 251 n). Někteří spisovatelé tvrdí, že vlastním předsedou byl rabban Gamaliel; Kaifáš prý ho nepozval, protože znal dobře jeho umírněnost (srv. *Skutky* 5, 34-39). Neprávem. Zaměňují Veleradu s vědeckou akademií, které předsedal tento šlechtný farizej.

⁶⁰⁴⁾ První slul pravděpodobně »otec soudní síně« (ab bét dín), druhý »učitel« (chakam). V době Spasitelově byl to snad Nikodem. Srv. Jan 3, 10 a Horajot 13, 2. Viz také Friedlieb (*Archaeologie der Leidensgeschichte Jesu Christi*, Bonn, 1843, 12).

⁶⁰⁵⁾ Aby prý na sebe dobře viděli. Sanhedr. 4, 3.

⁶⁰⁶⁾ Friedlieb, *Archaeologie der Leidensgeschichte Jesu Christi*, Bonn, 1843, 13.

⁶⁰⁷⁾ Mišna Sanhedr. 4, 4.

co ho odsuzovalo.⁶⁰⁸⁾ Kolem stáli četní sluhové, aby splnili každý pokyn svých pánů.⁶⁰⁹⁾

Kteří členové se zúčastnili nočního sezení, nemůžeme již rozhodnouti a jsme odkázáni na pouhé dohady. Sotva bylo svoláno všech 71 členů.⁶¹⁰⁾ K odsouzení stačilo 23 hlasů;⁶¹¹⁾ protože někteří s rozsudkem nesouhlasili, bylo všech pravděpodobně kolem třiceti.⁶¹²⁾ Ještě asi nejpočetněji byla zastoupena třída velekněžská, protože měli nejblíže a v jejich řadách stáli největší nepřátelé Ježíšovi. Ze synů Annášových byl tu jistě bývalý velekněz Eleazar a Jonatan; z ostatních Joazar a Eleazar, synové Boetovi, o nichž volá bolestně talmud:⁶¹³⁾ »Jakým trestem Božím byla rodina Šimona Boeta! Prokletý buďte jejich jazyky!« Stejně krutými byli Šimon Kante-
ra a Ismael Fabi, o nichž čteme v talmudu:⁶¹⁴⁾ »Jakou metlou byla rodina Kanterova! Prokletý buďte jejich perutě! Jakým neštěstím byla rodina Fabiova! Zlořečeny buďte jejich ruce!« Kromě nich můžeme ještě jmenovati Alexandra a Jana.⁶¹⁵⁾ Byli tu však také stoupenci Ježíšovi. I když se neodvážili veřejného boje, přece mařili účinně krvavé plány veleknězovy. Známe z nich Josefa z Arimatie a Nikodema, snad i Gamaliela.⁶¹⁶⁾

⁶⁰⁸⁾ První seděl po pravici, druhý po levici. Srv. Sanhedr. 4, 3. Tohoto zvyku použil také Spasitel při líčení posledního soudu.

⁶⁰⁹⁾ Kortleitner, *Archaeologia biblica*², Innomosti, 1917, 763.

⁶¹⁰⁾ Neplyne to ani ze slov: »celá Velerada« (Mat. 26, 59 a Mar. 14, 55).

⁶¹¹⁾ Sanhedr. 1, 4 a 4, 1.

⁶¹²⁾ Schmidt, *Die Geschichte Jesu*⁴, Tubinky, 1904, I, 168.

⁶¹³⁾ Babyl. Pesachim 57 b.

⁶¹⁴⁾ Babyl. Pesachim 57 b.

⁶¹⁵⁾ Bellum 2, 20, 4; Antiquit. 20, 8, 11. Srv. Skutky 4, 6.

⁶¹⁶⁾ Ač-li ho Kaifáš úmyslně nepominul, Srv. Capecelatro, *La vita di Gesù Cristo*, Milán, 1886, 689 n.

Tu měla se splnit na Spasiteli prorocká slova knihy Moudrosti (2, 12-20):

»Obchvatme spravedlivce, ježto je nám na obtíž,
protiví se skutkům našim,
vytýká nám přestoupení zákona
a rozhlašuje na nás hříchy proti výchově naší.
Udává, že má znalost Boha
a synem Božím se nazývá...
Blahoslaví konec spravedlivých
a chlubí se, že má za otce Boha.
Vizme tedy, jsou-li řeči jeho pravé,
a zkusme, co na něho přijde,
zvěďme, jaký bude jeho konec...
K smrti nejohavnější odsudme ho!«

Nic se nedbalo ustanovení zákona,⁶¹⁷⁾ podle něhož nesměl býti soudcem žádný nepřítel obžalovaného.

Sotva vešel Ježíš, povstal Kaifáš a pronesl žalobu. Vytýkal Spasiteli, že se rouhá Bohu, protože ruší náboženství po otcích zděděné, podkopává zákonitou autoritu a činí se Mesiášem.⁶¹⁸⁾ Povoláni byli zjednaní svědkové; na jejich mravní zachovalost se netázal nikdo. Zato podle zákona měl je velekněz vážně napomenouti, aby vypovídali podle svého nejlepšího svědomí. Hnušem nás naplňuje, čteme-li v talmudu⁶¹⁹⁾ slova, jimiž k nim promlouval. Pravit: »Snad chcete vypovídati jen z doslechu, z vypravování druhých nebo si myslíte: Sly-

⁶¹⁷⁾ Babyl. Sanhedr. 29 a.

⁶¹⁸⁾ Její přesné znění neznáme, protože se evangelisté o ní nezmiňují; můžeme se jí jen dohadovati z výpovědi posledních svědků a z jásavého výkřiku veleknězova: »Konečně jste slyšeli rouhání!«

⁶¹⁹⁾ Sanhedr. 4. 5.

želi jsme to z úst jiného svědka nebo z úst hodnověrného muže. Snad nevíte, že vás budeme zkoušeti a vyšetřovati. Pamatujte, že soudy hrdelní nejsou rozepře o peníze. Při sporech o peníze může svědek škodu nahraditi a bude mu odpuštěno; při soudech hrdelních bude na něm lpěti až do konce světa krev popraveného a krev jeho (možných) potomků. Bůh bude od něho žádati počet, jako jej žádal od Kaina za krev Abelovu.« Velekněz domluvil, ale svědkové setrvali na své výpovědi. Touha po slibovaných výhodách ohlušila i hlas varujícího svědomí. Nevzpomněli slov: »Křiví svědkové jsou v opovržení i u těch, kteří je najali.«⁶²⁰⁾ Proto byli z Velerady vyvedeni a počal vlastní výslech, který se musel konati odděleně.⁶²¹⁾

Hned potom předvolán první ze svědků, obyčejně nejvznešenější⁶²²⁾ a přednesl svoje obvinění. Potom mu položil vyšetřující soudce sedm zákonem předepsaných otázek: V kterém sedmiletí se to stalo? - V kolikátém roce? - V kterém měsíci? - Kolikátého dne? - V kolik hodin? - Na kterém místě?⁶²³⁾ Odpověděl-li na jedinkou z těchto otázek nepřesně nebo jen vyhýbavě, bylo celé svědectví neplatné.⁶²⁴⁾ Teprve potom volán druhý svědek a kladen mu stejné otázky. Tu však počalo docházet k trapným rozporům; vše bylo připraveno ukvapeně

⁶²⁰⁾ Babyl. Sanhedr. 29 a.

⁶²¹⁾ Pözl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 156) dokazoval ze sv. Marka (14, 57), že všichni svědkové byli protizákonně přítomni. Zdá se, že neprávem. Jinak bychom si nevyložili, proč se jejich svědectví rozcházel. Srv. Schanz, Commentar über das Evangelium des hl. Markus, Freiburg, 1881, 397.

⁶²²⁾ Sanhedr. 3, 6.

⁶²³⁾ Sanhedr. 5, 1.

⁶²⁴⁾ Sanhedr. 5, 2.

a svědkové se nemohli domluvit. Této příznivé okolnosti využili plnou měrou přátelé Ježíšovi a dávali svědkům nové a nové otázky. Kaifáš zuřil, ale překážeti jim nemohl; právo bylo na jejich straně.

Svědék odcházel za svědkem a dosud neměla Velerada nic, oč by se mohla opřít. Konečně se zdálo, že bude lépe. Přistoupili dva noví svědkové a připomenuli památný výrok Ježíšův: »Zbořte tento chrám a ve třech dnech jej vzdělám« (Jan 2, 19). Z toho dokazovali na základě proroka Zachariáše (6, 12n), že se Ježíš činil příslibeným Mesiášem a proto se rouhal Bohu. Nepřátelé Spasitelovi jásali předčasně, že se jim tímto tahem podaří zdolati nenáviděného Galilejského. Při podrobném vyšetřování došlo opět k rozporům - tentokráte o smysl záhadných slov.⁶²⁵⁾ Je proto možné, že evangelisté nám dochovali rozdílný výklad, jaký oba svědkové slovům připisovali. Jeden pravil: »Mohu zbořiti chrám Boží a ve třech dnech jej zase vystavěti« (Mat. 26, 61); druhý: »Já zbořím chrám tento rukou udělaný a ve třech dnech postavím jiný, ne rukou udělaný« (Mar. 14, 58). Je však také možné, že vystoupili proti nim svědkové, kteří si slova lépe pamatovali; snad právě tu zasáhl Nikodem, jenž asi v téže době přišel v noci k Spasiteli.⁶²⁶⁾ Avšak ani při úplné shodě obou svědků nemohla stačiti jejich výpověď k odsouzení.⁶²⁷⁾ Ježíš bohoslužbou jistě nepohrdal, když chtěl stavěti nový chrám. Samo zboření svatyně nebylo trestné, protože je prováděl také Herodes.⁶²⁸⁾

625) Aberle, Theologische Quartalschrift, 1871, 22n.

626) Aberle, Theologische Quartalschrift, 1871, 22n.

627) Proto Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 360) překládá slova Markova (14, 59): »jejich svědectví nedostačovalo.«

628) Tak Knabenbauer, Comment. in Evangel. secundum Matthaeum,

Dosavadní neúspěchy působily na Veleradu zrovna drtivě. Po platných zákonech měl býti Ježíš propuštěn okamžitě na svobodu,⁶²⁹⁾ avšak synedristé odhlasovali již jeho násilný skon. Bylo třeba užiti prostředků ráznějších; jakých, nevěděl nikdo. Snad nejvíce trpěl Kaifáš, jenž byl původcem neblahého kroku. Klid Ježíšův, ježž dosud neporušil ani jediným slovem, zdál se mu výsměchem; s jakou škodolibostí poslouchal asi obžalovaný, zdálo se mu, jak se jeho protivníci sami vzájemně potírali. Velekněz se již neovládl. Dobře pozoroval, jak velebná důstojnost Ježíšova nezůstala bez hlubokého dojmu na méně zaujaté členy Velerady. Musel se obávat, že při hlasování bude osvobozen a tomu chtěl zabrániti stůj co stůj.⁶³⁰⁾ Proto vyskočil⁶³¹⁾ a rychle popošel až doprostřed zasedací síně (Mar. 14, 60). Trásl se zlostí na celém těle, když se postavil proti Ježíšovi a podrážděně vybuchl (Mat. 26, 63): »Nic neodpovídáš? Jak veliké věci proti tobě svědčí!«⁶³²⁾ Spasitel pohlédl na velekněze, ale neodpověděl. Jeho mlčení bylo velice výmluvné a zrovna bodalo zuřícího Kaifáše; sám si musel přiznati, že dosavadní průběh přelíčení jiného nezasluhuje. Skoro se mu zdálo, že slyší vítězná slova Ježíšova: »Kdo z vás bude mne viniti z hříchu?« (Jan 8, 46).

Paříž, 1893, II, 470. Výklad Schmidův (Die Geschichte Jesu⁴, Tubinky, 1904, I, 169), že vzpomněli na Pilátův zločin proti chrámu a uvědomili si, že Ježíše neodsoudí, je příliš násilný. V tu chvíli ještě nikdo na Piláta ani nepomyslel.

⁶²⁹⁾ Sanhedr. 5, 5.

⁶³⁰⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 43.

⁶³¹⁾ Schlatter (Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 759) se domnívá, že velekněz povstával, kdykoli chtěl promluvit. Spíše vidím v tomto bezděčném pohybu veliké rozčilení.

⁶³²⁾ Dávám s Lagrangem (L'évangile selon s. Mathieu², Paříž, 1923, 507) přednost tomuto rozdělení na dvě věty, protože souhlasí lépe s textem řeckým (ις) a s rozčilením veleknězovým.

A přece nepovolil. Musí Ježíše donutiti, aby promluvil. Snad se mu přece podaří vylákati na něm přiznání, které by rázem změnilo situaci. Proto pozvedl ruku k nebesům a tázal se slavnostně: »Zapřisáhám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li ty Kristus, Syn Boha požehnaného?«⁶³³⁾

Zastavme se poněkud déle u otázky Kaifášovy. Pro další postup je důležité, abychom věděli, nač se tázal velekněz a co znamenala v jeho ústech slova »Syn Boží«. I mezi katolíky tvrdili někteří badatelé,⁶³⁴⁾ že Mesiáš a Syn Boží jsou různá jména pro tentýž pojem. Rose⁶³⁵⁾ a Lagrange⁶³⁶⁾ hleděli to též odůvodniti. Kaifáš nemohl prý ani připadnouti na myšlenku synovství Božího, protože židé nečekali Vykupitele, který by měl božskou přirozenost. Jejich výklad nazval sám Dalman⁶³⁷⁾ nedostatečným. Pro pouhé pretense mesiánské nebyla by Velerada nikdy hlasovala pro rouhání.⁶³⁸⁾ Proto většina⁶³⁹⁾ exegetů vidí v slovech Kaifášových zmínku o sku-

633) Sv. Marek (14, 61) má pouze »syn požehnaného«, sv. Matouš (26, 63) »syn Boha«. Jak dokazuje Dalman (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 163), bývaly v podobných projevech oba výroky spojovány.

634) Schanz, Commentar über das Evangel. des Matthäus, Freiburg, 1878, 570; Klövekorn, Biblische Zeitschrift, IX, 274 a Höpfl, Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 13.

635) Études sur les évangiles, Paříž, 1902, 190.

636) Messianisme chez les Juifs, Paříž, 1909, 84 n.

637) Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 257.

638) Názorný doklad vypravuje babyl. Sanhedr. 93b: »Bar Koziba panoval půltřetího roku. Když pravil rabinům: »Já jsem Mesiáš«, odpověděli mu: »O Mesiáši stojí psáno, že soudí a soudí (dovede rozeznati právo). Přesvědčíme se, umíš-li to.« Když viděli, že to nedovede, zabili ho.

639) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 306 a Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 158-162.

tečném synovství Božím - i když velekněz nechápal celého dosahu své výpovědi. Také podle evangelií vytýkali židé Ježíšovi (Jan 5, 18 a 10, 33), že se činí Bohem a Boha nazývá svým Otcem. Je však zajímavé, že velekněz opakoval doslova vyznání Petrovo u Cesareje Filippovy (Mat. 16, 16) a výpověď Martinu v Betanii (Jan 11, 27). Dověděl se o nich pravděpodobně již od jerusalemských židů, kteří tehdy obě sestry navštívili (Jan 11, 46); jistě však od zrádného Jidáše.

Se stanoviska právního byla přísežná otázka Kaifášova úplně nezákonná. Lungerhausen⁶⁴⁰⁾ a Doerr⁶⁴¹⁾ hleděli ji sice omluviti a dovolávali se obdobných událostí ze Starého Zákona;⁶⁴²⁾ avšak uvedené doklady nedokazují nic. V prvním případě jde o náboženský obřad (očista ženy podezřelé z nevěrnosti), v obou posledních není ani zmínky o soudu. V židovském právu byla zjevem úplně neobvyklým.⁶⁴³⁾ Podle talmudu⁶⁴⁴⁾ smělo se jí užítí jen u svědků, nanejvýš v rozepřích civilních;⁶⁴⁵⁾ nikdy při soudu hrdelním.

Po nečekaných slovech veleknězových všichni umlkli a v síni zavládlo hrobové ticho. Nikdo ani nedýchal a zraky všech zahleděly se pátravě na mladého Proroka. Konečně byla vyslovena pravá příčina nenávisti. Ježíš věděl dobře, co mu hrozí, pronese-li odpověď kladnou. Ale na druhé straně viděl miliony duší, které k němu vztahovaly

⁶⁴⁰⁾ Dissertatio de adiuratione Caiphae, Jena, 1695.

⁶⁴¹⁾ Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 31.

⁶⁴²⁾ Num. 5, 19; 3. Král. 22, 16 a 2. Par. 18, 15.

⁶⁴³⁾ Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 430 a Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 158.

⁶⁴⁴⁾ Šebuot 4, 13.

⁶⁴⁵⁾ Mišna Sanhedr. 3, 2.

prosebně ruce a čekaly na spasnou odpověď;⁶⁴⁶⁾ proto nemohl mlčeti. Pohlédl klidně na velekněze a soudní síni neslo se jeho přísežné přiznání:⁶⁴⁷⁾ »Ano, já jsem. Avšak pravím vám: Od tohoto času uvidíte Syna člověka⁶⁴⁸⁾ seděti na pravici moci Boží⁶⁴⁹⁾ a přicházeti v oblacích nebeských.«⁶⁵⁰⁾

Odpověď Ježíšova jest úplně jasná a nepřipouští nejmenší pochybnosti, i když v původním textu čteme: »Ty jsi řekl«; proto selhaly všechny pokusy nevěreckých badatelů kladný smysl slov Spasitelových popřítí neb aspoň oslabiti. Zrovna nepochopitelně napsal Grätz:⁶⁵¹⁾ »Na první otázku, je-li Synem Božím, Ježíš mlčel a nedal odpovědi. Když se ho předseda tázal po druhé, odpověděl prý: »To říkáš ty.« Podobně učinil Merx.⁶⁵²⁾ Podle něho protestoval Ježíš proti takovému postupu a prohlásil, že nebude odpovídati na otázky dané pod přísahou. Oba výklady jsou tak násilné, že nemají stupenců.

⁶⁴⁶⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha 1896, 363.

⁶⁴⁷⁾ Protože bylo vyvoláno slavnostní přísahou veleknězovou. Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1006.

⁶⁴⁸⁾ Nemohu teprve dokazovati, že Syn člověka bylo v ústech Ježíšových titulem mesiánským a vyplynulo ze známého proroctví (Dan. 7, 13. Správně však poznamenává Dalman (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 207), že ho užíval o sobě pouze sám Spasitel.

⁶⁴⁹⁾ První dva evangelisté (Mat. 26, 64 a Mar. 14, 62) mají jen »na pravici moci«. Teprve sv. Lukáš (22, 69) připojil výslovně »moci Boží«, protože sám byl pohanokřesťanem a psal pro rodilé Řeky. Židům bylo rčení velice známé. Srv. Dalman, Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 164.

⁶⁵⁰⁾ Mat. 26, 64 a Mar. 14, 62.

⁶⁵¹⁾ Geschichte der Juden⁵, Lipsko, 1906, III, 1, 304.

⁶⁵²⁾ Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten Texte, Berlin, 1902, II, 392.

Jiní hleděli kladný význam slov Spasitelových aspoň oslabiti a vidí ve výroku Ježíšově odpověď vyhýbavou.⁶⁵³) Pro velkou většinu jsou slova Kristova přisvědčením.⁶⁵⁴) Stejně přece odpověděl Ježíš na otázku Jidášovu (Mat. 26, 25), kde o kladném smyslu nelze ani pochybovati; stejně rozuměl jeho odpovědi také sv. Marek (14, 62), jenž ji proto opsal svým pohanokřesťanským čtenářům srozumitelnějším »Já jsem«; stejně rozuměl Spasiteli i Kaifáš a Velerada, poněvadž jen tak pochopíme jejich výrok o rouhání.⁶⁵⁵)

Avšak ještě s jiného stanoviska jest výpověď Ježíšova velmi zajímavá. Vlastní otázce Kaifášově věnoval pouze tři slova; zato zdůraznil důsledek, kterého nečekali a kterým je varuje, aby osudný rozsudek nepřonášeli. Protože jest opravdu Vykupitelem, bude také soudcem. Jakmile zasedne na pravici Boží. Tu ustal a biblického textu nedopověděl; vynechal slova: »dokud nepoložím nepřátele svých za podnoží nohou svých.«⁶⁵⁶) V té době bylo opravdu zvykem biblický text jen napovědět a jeho provedení ponechat odpůrci (Srv. Mat. 21, 16 a žalm 8, 3).

653) Blass (Grammatik des neutest. Griechisch², Göttingen, 1902, 265), Schlatter (Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 760) a Aicher (Der Prozess Jesu, Bonn, 1929, 58).

654) Ze starších jmenují aspoň Crotia (Annotationes in N. Test., vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 532), z novějších Dalmana (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 252), Strack-Billerbecka (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch Mnichov, 1922, I, 990) a Kastnera (Jesus vor dem Hohen Rate, Vratislav, 1930, 112).

655) Nanejvýš můžeme s Dalmanem (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 253) připustiti, že to nebyl právě nejobyčejnější způsob odpovědi; obvykle se říkalo v takové odpovědi »Amen«. Srv. Lagrange, L'évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 507.

656) Za tuto pěknou myšlenku děkuji Dalmanovi (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 254), jenž ji dokazuje na několika příkladech.

Odpověď Ježíšova Veleradu ohromila a chvíli nikdo ani nepromluvil. Rozuměli mu dobře. Prohlašoval se za slíbeného Vykupitele a dovolával se biblických míst, která i židé vykládali o Mesiáši.⁶⁵⁷⁾ Většina si vzpomněla na ustanovení zákona,⁶⁵⁸⁾ aby svědomitě vyšetřili každou výpověď obžalovaného, která obsahovala něco důležitějšího; jen velekněz se rozhodl jinak. Chtěl kořistiti z dojmu, jaký vyvolala slova Ježíšova; nevědomky splnil předpověď prorokovu (Iz. 53, 8): »Ukvapeným soudem utracen bude.« Vytáhl nožik, jaký židé u sebe nosívali, nařízl na prsou oboje roucho,⁶⁵⁹⁾ roztrhl je⁶⁶⁰⁾ a hlasitě zvolal: »Rouhal se! Což ještě potřebujeme svědků? Hle, nyní jste (konečně) slyšeli rouhání! Co se vám zdá?« (Mat. 26, 65-66).

Napřed důležitou poznámku: Bylo zděšení Kaifášovo upřímné či máme je pokládati za bohapustou komedii? Jest ovšem velice těžké nahlédnouti druhému do duše a souditi o jeho myšlenkách. Schlatter⁶⁶¹⁾ se pokusil Kaifáše poněkud omluviti; viděl prý v Ježíšovi rušitele všeho, nač dosud spoléhal a co mu přinášelo takové výhody - avšak jeho obrana zklamala. Při trochu dobré vůle mohl se velekněz přesvědčiti, mluví-li Ježíš pravdu. Poznal-li slepec od narození, že neklamné zázraky Je-

657) Dan. 7 13 a žalm 109, 1. Pro první místo srv. Sohar Gen. 85, 338 a babyl. Sanhedr. 98 a; pro druhé Midrasch žalmu 18 § 29.

658) Sanhedr. 5, 4.

659) Sv. Marek (14, 63) užívá množného čísla. (τοὺς χιτῶνας).

Podle toho měl velekněz více tunik, snad proto, že noc byla studená. Sv. Lev Vel. (Sermo de passione 6, 2; ML 54, 329) se domníval, že roztrhl roucho velekněžské. Neprávem. Nesměl ho nositi mimo chrám.

660) Po takovém projevu se nesmělo již nikdy sečíti. Srv. Moed Katan 26 a.

661) Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 761.

žíšovy hlásají jeho pravdomluvnost, nemohl to nevědět ani velekněz vyvoleného národa. Také slova Kaifášova zasluhují pozornosti, poněvadž nám dovolují nahlédnouti hluboko do jeho černého nitra. V duchu zajásal, že se mu konečně podařilo vylákati přiznání, které se mělo státi Spasiteli tak osudným. Aby strhl též ostatní, prohlásil výpověď Ježíšovu za rouhání.⁶⁶²⁾ Zdali také ostatní synedristé roztrhli roucha, nemůžeme již rozhodnouti. Zákon to nařizoval,⁶⁶³⁾ evangelisté se o tom nezmiňují.⁶⁶⁴⁾

Ani výpověď veleknězova o zbytečnosti svědků nesouhlasila s právními pojmy židovskými. Podle zákona⁶⁶⁵⁾ měla Velerada jmenovati dva členy, kteří by svědky zastupovali; ale tu pozbývali hlasovacího práva⁶⁶⁶⁾ a tato okolnost asi rozhodla. Již při vyšetřování svědků mohl se Kaifáš přesvědčiti, že Ježíš má mezi přítomnými několik přátel a lekal se myšlenky, že by mohl býti při hlasování osvobozen. Proto hleděl vynutiti rozsudek hromadným zvoláním⁶⁶⁷⁾ - a jeho záměr se mu podařil. Na otázku: »Co se vám zdá?« odpověděli všichni: »Ho-

⁶⁶²⁾ Pozdější právo (Sanhedr. 7, 5) stanovilo: »Rouhání se dopouští jen ten, kdo při tom vyslovil jasně jméno Boží.« V době Kristově byl tento pojem mnohem širší. Srv. Kastner, *Jesus vor dem Hohen Rate*, Vratislav, 1930, 27.

⁶⁶³⁾ Srv. Sanhedr. 7, 5.

⁶⁶⁴⁾ Doerr (*Der Prozess Jesu*, Lipsko, 1920, 33) to pokládá za pravděpodobné.

⁶⁶⁵⁾ Sifre Num. 35, 30, § 161.

⁶⁶⁶⁾ Sanhedr. 5, 4

⁶⁶⁷⁾ Jakkoli talmudské právo (Sanhedr. 5, 5) to zakazovalo. Srv. Knabenbauer, *Commentarius in Evangel. secundum Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 475.

den je smrti.«⁶⁶⁸) Zdá se, že v tu chvíli opustili přátelé Ježíšovi zločinné shromáždění.⁶⁶⁹)

Velekněz si mohl oddechnouti; dílo se mu zdařilo lépe, než očekával. Nikdo neprotestoval, že rozsudek byl pronesen proti výslovnému znění zákona⁶⁷⁰) téhož dne, kdy začal proces.⁶⁷¹)

Následovala hnusná scéna, o níž vypravují stejně první tři evangelisté. Jakmile bylo hlasování skončeno, vrhli se členové nejvyššího soudu na bezbranného Ježíše; tito vzdělanci zapomněli se tak velice, že plivali Spasitele do tváře, políčkovali ho a bili pěstmi jeho svatou hlavu. Jiní mu zahalili tvář, udeřili ho a tázali se posměšně: »Hádej nám, Kriste, kdo je to, který tě udeřil?«⁶⁷²) Příklad pánů nakazil i sluhy (Mar. 14, 65).⁶⁷³) Jak dlouho

668) Opakuje se dosti často v talmudu. Srv. Kiddušim 58d a Tan-chuma 6, 62.

669) Tak si vysvětlují výpovědi dvou evangelistů, které si zdánlivě odporují. U sv. Marka (14, 64) hlasovali všichni přítomní pro smrt Ježíšovu, sv. Lukáš (23, 51) výslovně vyjímá Josefa z Arimatie.

670) Sanhedr. 4, 1 a 5, 5.

671) Na tomto místě budiž mi dovolena kratinká poznámka: Oč výše stojí zločinná Velerada nad moderním nevěrcem, který vidí v Ježíšovi jen blázna. V našem národě dopustil se této blasfemie neznámý překladatel dílka N. Simóna (O Ježíši Nazaretském, Praha, str. 11). Práví doslova: »Není pochyby, že Ježíš byl člověk exaltovaný. Jeho rodina jej pokládala za blázna a mnozí židé sdíleli to mínění. Vyhlašuje se synem Božím a Mesiášem a osobuje si název krále židovského, choval Ježíš nějaké ambice politické? Byly jeho nároky pouhým výplodem duševní choroby či projevem zrale uvážených plánů? Toho se nikdy nedovíme.«

672) Mat. 26, 67-68 a Mar. 14, 65.

673) Všeobecně se tvrdívá, že židé před Kristem posměšně klekali. Podnět k této domněnce zavedla rubrika římského misálu na Vel. pátek. Jak pěkně dokázal Buchwald (Schlesisches Pastorblatt, 1915, 35n), klekalo se v století 6. i při modlitbě za židy; v století 9. se poklona již vynechávala. Evangelisté se o této podrobnosti nezmi-

trvalo toto bolestné mučednictví, nemůžeme říci. Členové Velerady rozešli se již po domech, ale jejich sluhové tropili ještě dlouho bohopustou kratochvíli s nevinným Beránkem Božím. Bili jej dokonce holemi,⁶⁷¹⁾ kterými byli ozbrojeni, jiní zuli sandály a tloukli jimi o jeho hlavu.⁶⁷⁵⁾ Spasitel mlčel a neodpovídal.⁶⁷⁶⁾ Ustali teprve, když je bolestná hra unavila. Zavřeli Ježíše do jakéhosi sklípku, kde měl zůstat do rána.⁶⁷⁷⁾ Oka nezamhouřil. Protože byla citelná zima, rozdělala si stráž oheň; o zajatce se nestaral nikdo.⁶⁷⁸⁾ Ubohý Spasitel třásl se zimou⁶⁷⁹⁾ a přece toužebně vítal první záblesky nového dne, který měl přinést světu slíbenou spásu.

ňnji a je málo pravděpodobná. Srv. Kastner, *Jesus vor dem Hohen Rate*, Vratislav, 1930, 30.

674) Mat. 26, 67 a Mar. 14. 65.

675) Tak Simón-Prado, *Praelectiones biblicae in N. Test*⁴, Turin, 1930, I, 567. Pro svůj výklad se dovolává řeckého slovesa . Také odjinud se dovidáme, že tento způsob potupy byl u židů velice oblíbený

676) Také židovský pamflet *Toledot 5* dodává posměšně: »Nemohl vinníka uhádnouti.« Srv. Krauss, *Das Leben Jesu nach den jüd. Quellen*, Berlin, 1902, 56. .

677) Podle Kateřiny Emmerichové bylo to malé a kulaté sklepení. Uprostřed byl sloup, k němuž Ježíše uvázali. Pod bývalým palácem Kaifášovým objevili Assumptionisté jeskyni s postranními, do skály vytesanými galeriemi; na jejich stěnách spatřujeme četné, do skály zapuštěné kovové kruhy. Je velmi pravděpodobné, že k nim bývali připoutáváni vězňové. Srv. ČKD 1932, 340.

678) Meschler, *Das Leben unseres Herrn*, Freiburk, 1894, II, 334.

679) Zvláště o velikonocích bývají noci velice studené.

Bolestný pád Petrův patří k nejtemnějším stránkám v utrpení Spasitelově. Vypravují o něm všichni evangelisté;⁶⁸⁰⁾ podle všeho zneužívali tehdejší nepřátelé církve slabosti Petrovy, aby podkopali jeho autoritu. Proti nim zdůrazňují svatopisci, že pádem nebyla jeho veliká přednost otřesena. Klesl, ale také hluboce litoval;⁶⁸¹⁾ zato v podrobnostech pozorujeme tolik rozdílů, že exegeté byli dlouho bezradní, jak spojit jednotlivé prvky v ucelený obraz. Vycházeli od nesprávného předpokladu; domnívali se, že apoštol zapřel Spasitele jen třemi různými výroky. Teprve v novější době šíří se názor úplně odlišný; v každém »zapření« spatřujeme celou skupinu otázek a Petrových odpovědí. Mluvíme však přece o »trojím« pádu, protože se jednotlivé rozhovory udály v třech časových obdobích. Evangelisté vybrali z této dlouhé řady jen několik ukázek; proto mluví u každého jiné osoby a také apoštol odpovídá různě. Chceme-li mítí jasný obraz, musíme jejich zprávy sloučiti v jeden celek.⁶⁸²⁾

⁶⁸⁰⁾ Mat. 26, 69-75; Mar. 14, 66-72; Luk. 22, 54-62 a Jan 18, 15-18, 24-27.

⁶⁸¹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 314 n.

⁶⁸²⁾ Ze starších exegetů hájil tento názor protestant Bengel (*Gnomon Novi Testamenti*, Tubinky, 1742, 154); z novějších jmenuji aspoň Sýkoru (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 368 n), Belsera (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 316 n), Dausche (*Die drei älteren Evangelien*²,

Kdybychom byli odkázáni jen na synoptiky, nevěděli bychom ani, jak se Petr dostal do dvora Kaifášova a všechny tři pády bychom kladli na totéž místo. Teprve sv. Jan nám dochoval tolik nových podrobností, že si můžeme celou událost pěkně představit.

Při zatčení Spasitelově prchl také Petr s ostatními apoštolů. Brzy se vzpamatoval; láska a zvědavost mu nedaly pokoje. Cestou se setkal s jiným učedníkem, pravděpodobně některým členem Velerady, který šel také do paláce veleknězova.⁶⁸³⁾ Kráčeli spolu tak zvolna, aby nebyli zpozorováni a přece tak rychle, aby neztratili Pána Ježíše z dohledu (Mat. 26, 58). Vrata paláce Kai-

Bonn, 1921, 333), Fouarda-Pecku (Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 431 n) a Filliona (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 428).

⁶⁸³⁾ Kdo byl tímto druhým učedníkem, nevíme. Většina exegetů jej ztotožňovala s apoštolem Janem; tuto domněnku pronesl již sv. Augustin (In Joannem tract. 113, 2; ML 35, 1932), protože se také na jiných místech nazývá apoštol pouze »jiným učedníkem«: (srv. Jan 20, 2 n). Jak málo byl světec přesvědčen o správnosti svého dohadu, poznáváme ze slov: »Kdo byl tímto učedníkem, nesmíme bezdůvodně tvrdit, protože evangelista jeho jméno zamlčel.« Zahn (Das Evangelium des Joannes, Lipsko, 1908, 617) myslil na Janova bratra Jakuba - ale s pravděpodobností ještě menší. Moderní badatelé kloní se spíše k domněnce, že to byl některý člen Velerady, kterého však evangelista z opatrnosti nejmenuje. Jejich důvody jsou velice přesvědčivé. Jest ovšem pravda, že na jiných místech skrývá se sv. Jan za slova: »jiný učedník« - ale tam má řecké slovo po každé člen a následuje dodatek: »kterého miloval Ježíš« (srv. Jan 19, 26; 20, 2; 21, 7). Tento tajemný muž byl tak vynikajícím členem židovské společnosti, že na jeho proshu vpustila vrátná i neznámého Petra; zato bližší styky veleknězovy s prostým rybářem ze vzdálené Betsaidy vyložili bychom si velice těžko. Z další poznámky se dovídáme, že tento muž nemluvil galilejsky a při pádu Petrově nehl v nádvoří (Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 316); pravděpodobně dlel v zasedací síni.

fášova byla zavřena, proto se průvod na chvílku zastavil. Neznámý toho vhodně použil a vešel spolu s ostatními dlouhým průjezdem do dvora (Jan 18, 15). Vrátná⁶⁸⁴) mu nebránila, protože byl známým velekněžovým (Jan 18, 15) a přicházel do paláce častěji. Že je učedníkem Ježíšovým, věděla také⁶⁸⁵) - avšak neodvážila se ho obtěžovati.

V prvních okamžicích byla pozornost přítelova obrácena jinam; díval se za Spasitelem, jehož právě odváděli k Annášovi. Teprve po chvíli vzpomněl si na Petra. Protože ho v nádvoří nenašel, vyšel z paláce, aby se po něm ohlédl. Petr stál dosud venku; proto poprosil vrátnou,⁶⁸⁶) aby mu také otevřela. Sám chvátal do zasedací síně. Jakmile vkročil Petr do brány, uvítala ho vrátná zvědavou otázkou: »Nejsi také⁶⁸⁷) ty z učedníků toho člověka?« (Jan 18, 17).⁶⁸⁸) Nemyslila tím pravděpodobně nic, ale Petr se přece zalekl. Proto řekl: »Nejsem.« Vrátná nenaléhala, ale kratinká rozmluva nedala již apoštolovi pokoje.

S počátku stál stranou, aby na sebe neupozornil. Rozhlížel se po dvoře, který byl v polostínu. Tu a tam visely svítlny, jinde hořely pochodně, které zatklí do železných

⁶⁸⁴) Merx (Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte, Berlin, 1897, I, 223) tvrdil, že vrátná je na východě zjevem nemožným, protože tento úřad zastávali vždy mužové. Již Rosenmüller (Scholia in Novum Testamentum⁵, Norimberk, 1803, II, 622) uvádí mnoho dokladů, které vyvracejí domněnku Merxovu. Srv. 2. Sam. 4, 6; Skutky 12, 13 a Josef, Antiquit. 7, 2, 1.

⁶⁸⁵) Srv. Jan 18, 17 a Sušil, Evangelium sv. Jana, Praha, 1867, 275.

⁶⁸⁶) Bydlila v průjezdu. Tam byla její cella ostiaria. Srv. Petronius, Satyr. 29.

⁶⁸⁷) Jako ten, který tě uvedl?

⁶⁸⁸) Potupný výraz, kterým označovali židé nenáviděné lidi.

kruhů.⁶⁸⁹⁾ Chvillemi se procházel, ale duši mu vířila bolestná otázka, jak bude dále.⁶⁹⁰⁾

Před svítáním bývá v Palestině velice chladno; proto si vojáci rozdělali v nádvoří oheň, aby se ohřáli. Snad zapálili trní, kterého bývalo v Svaté zemi tolik; snad postavili na dvůr trojnohý kotlík, naplněný dřevěným uhlím.⁶⁹¹⁾ Petr neodolal. Třásl se zimou; také se mu zdálo, že ve shluku bude bezpečnější. Přistoupil k ostatním, nikdo si ho ani nevšiml. Konečně se vmísil mezi vojíny a posadil se k samému ohni (Mat. 26, 69). Asi v tutéž chvíli přišla také vrátná a prohlížela si společnost. Náhle utkvěl její zrak na Petrovi. Podívala se pozorněji (Luk. 22, 56) a poznala v něm muže, kterému před chvílí otvírala. Vzpomněla, že byl v průvodu synedristy, jehož znala jako stoupence Ježíšova. V tomto podezření ji ještě utvrzoval plachý pohled apoštolův. Proto se obrátila na Petra slovy: »I ty jsi byl s Ježíšem Galilejským.« Zraky všech zahleděly se na učedníka, ale ten rozhodně popřel: »Nevím, ani nerozumím, co pravíš.«⁶⁹²⁾ Vrátná se nedala odbyti, odpor Petrův ji dráždil. Ukázala naň ostatním a pravila: »Také tento byl s ním« (Luk. 22, 56). V úzkosti prohlásil Petr s přísahou (Mat. 26, 72): »Ženo, neznám toho člověka« (Luk. 22, 57). Povstal a odcházel směrem k průjezdu (Mar. 14, 68) - snad chtěl opustiti nebezpečné místo. V tom okamžiku zakokrhál kohout po prvé.

Asi v tutéž dobu vedli spoutaného Spasitele od Annáše

689) Ollivier, *La passione*, Řím, 1892, 154.

690) Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 368.

691) Tento druhý způsob je pravděpodobnější. Srv. Ollivier, *La passione*, Řím, 1892, 154 a Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 317.

692) Mat. 26, 69-70 a Mar. 14, 68.

ke Kaifášovi.⁶⁹³) Petr ustoupil ještě více k průjezdu, aby byl v stínu. Tam ho zahlédla služka, které již vrátná pověděla svoje podezření. Ukázala na Petra a řekla okolostojícím: »Tento je z nich« (Mar. 14, 69). Její slova zaslechl jakýsi muž;⁶⁹⁴) pospíšil za Petrem a dotíral naň: »Také ty jsi z nich?« I tentokráte zapřel apoštol: »Člověče, nejsem« (Luk. 22, 58).

Mezitím sháněla Velerada svědky proti Ježíšovi a Petr měl asi hodinu pokoj (Luk. 22, 59). Protože zima byla ještě citelnější, odvážil se opět k ohni a dal se s vojáky do řeči - ale právě svou galilejskou výslovností na sebe upozornil.⁶⁹⁵) Toto podezření vyslovili napřed někteří z posluchačů: »Nejsi ty z učedníků jeho?« Petr odpověděl: »Nejsem« (Jan 18, 25). Ale jeden nedal se mýlití a pokračoval: »Jistě i tento byl s ním, neboť je také galilejský.« Polekaný Petr zvolal: »Člověče, nevím, co pravíš« (Luk. 22, 59-60). Ale myšlenka se ujala a všichni počali útočiti na apoštola: »Jistě jsi z nich; vždyť jsi také galilejský. Také tvoje mluva tě prozrazuje.«⁶⁹⁶) Mělo býti však ještě hůře. Hádky si všiml také příbuzný Malcha, kterému uťal Petr ucho a hlasitě zvolal: »Zdali já

⁶⁹³) Tak Azibert (*Revue biblique*, 1892, 284-291), Knabenbauer (*Evangel. secundum Joannem*, Paříž, 1898, 516) a Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 319).

⁶⁹⁴) Proto úplně zbytečně hleděl Grotius (*Annotationes in N. Testamentum*, vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 535) dokázati, že mužský rod *ἄνθρωπος* může znamenati i ženu. Vycházel od předpokladu starších exegetů, že Petr zapřel Pána pouze třemi různými výroky.

⁶⁹⁵) O této podrobnosti zmiňuje se toliko sv. Matouš. Psal pro židy, kteří dobře znali odchylky galilejského nářečí (Dausch, *Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 333). Rádi zaměňovali některé souhlásky, takže docházelo ke komickým nedorozuměním. Srv. ČKD 1930, 265.

⁶⁹⁶) Mat. 26, 73 a Mar. 14, 70.

jsem tě neviděl s ním v zahradě?» (Jan 18, 26). V největší tísni počal se apoštol zaklínati a přísahati: »Neznám toho člověka, o kterém mluvíte« (Mar. 14, 71).

Ale již se blížila milost Boží. Petr ještě mluvil, když do nočního ticha zavzněl po druhé hlas kohouta (Luk. 22, 60).⁶⁹⁷⁾ Právě v tu chvíli skončila také Velerada výsledk Ježíšův a dveře soudní síně se otevřely.⁶⁹⁸⁾ Všichni se hrnuli, aby spatřili ještě jednou odsouzeného a Petr v malé chvíli osaměl. V tom okamžiku obrátil se Spasitel a pohleděl na apoštola (Luk. 22, 61). Kdo vypoví, kolik zklamané lásky, ale i slitovného milosrdenství zíralo z oka Ježíšova!⁶⁹⁹⁾ Jako meč projela duši apoštolovou vzpomínka na slova Spasitelova: »Prve než kohout dvakráte zazpívá, třikrát mne zapřeš« (Mar. 14, 72). Zahalil hlavu cípem svého pláště,⁷⁰⁰⁾ dal se do usedavého pláče a chvatně opustil místo, kde ho potkalo takové neštěstí.⁷⁰¹⁾ Nikdo mu nebránil; pozornost všech upoutal Spasitel a posměch, který s ním Velerada počala tropiti.

Kam apoštol odešel, nevíme. Podle všeho se ukryl v některé jeskyni, jakých bylo mnoho v okolí Jerusalema

⁶⁹⁷⁾ Někteří racionalisté popírali pravdivost evangelistů, protože prý v Jerusalemě nesměli mít kohouty. Opak jsem dokázal v ČKD 1929, 122-124.

⁶⁹⁸⁾ Protože byla poněkud výše (Mar. 14, 66), bylo do ní ze dvora pěkně viděti.

⁶⁹⁹⁾ Meschler, *Das Leben unseres Herrn*, Freiburg, 1894, II. 331.

⁷⁰⁰⁾ Řecká slova sv. Marka (14, 72): *ἐπιβαλὼν ἐκλαίειν* jsou dosud nejasná a neznáme jejich přesný význam; různé pokusy sestavil Schanz (Commentar über das Evangelium des hl. Markus, Freiburg, 1881, 401). Ještě nejlépe se mi zamlouvá překlad Steenkistův (Evangel. secundum Matthaeum³, Brugy, 1881, III, 1057), který jsem proto vložil do textu. Pro tento zvyk můžeme se dovolávat 2. Král. 15, 30; 19, 4; Jer. 14, 3 a Ezech. 12, 6.

⁷⁰¹⁾ Mat. 26, 75; Mar. 14, 72 a Luk. 22, 62.

a v samotě oplakával svůj bolestný pád. Měl čeho litovati. V době, kdy Spasitel odkazoval soudce na svoje posluchače, popíral vyvolený apoštol, že by byl jeho učedníkem. A když Kristus přísahou potvrzoval, že je Synem Božím, zaklínal se Petr, že ho ani nezná.⁷⁰²⁾ Klesl hluboce, ale své víry, kterou vyznal u Cesareje Filippovy, nepozbyl nikdy. To nám dokazuje upřímný pláč, který ho zachvátil, když si uvědomil svůj hanebný skutek. Z bázně lidské se však neodvážil své přesvědčení vysloviti. Neodsuzujeme apoštola! Kdo chce po něm hoditi kamenem, ať zkoumá napřed svůj vlastní život. Se studem pozná, kolikrát podlehl lidským ohledům - i když nebyl v okolnostech tak nebezpečných.⁷⁰³⁾

Ještě více skličovala Petra myšlenka, zdali mu Pán jeho hřích odpustí. Na tyto hodiny nezapomněl nikdy; ještě po letech propukal v hlasitý pláč, kdykoli zaslechl kohouta. S druhé strany byl palác Kaifášův výbornou školou pro budoucí hlavu církve. Zdrtil sebevědomí, s nímž spoléhal dosud na svoje síly a naučil ho pokorné odevzdanosti, jaké se na něm později obdivujeme (Srv. Jan 21, 15 n).

702) Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 366.

703) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 318.

Kaifáš jásal předčasně. Sami rozvážnější členové Velerady lekali se velikých přehmatů, kterých se dopustili a hrozili se myšlenky, co tomu řekne lid. Noční rozsudek byl přece podle zákona neplatný; také nesměl býti vyneseno téhož dne, kterého počal výslech. Po delší poradě bylo stanoveno konati ráno ještě jednu schůzi⁷⁰⁴⁾

704) Mnozí badatelé tvrdí, že byla pouze jediná porada a že se konala buď v noci nebo až ráno. Z četných stoupenců jmenuji aspoň Grotia (*Annotationes in N. Test.*, vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 537), Hahna (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 629), Schmidta (*Die Geschichte Jesu*⁴, Tubinky, 1904, I, 169), Klövekorna (*Biblische Zeitschrift*, 1911, 272), Dausche (*Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 330), Piepenbringa (*Jésus historique*², Paříž, 1922, 164), Lagrange *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 539), Kastnera (*Jesus vor dem Hohen Rat*, Vratislav, 1930, 110) a Simóna-Prado (*Praelectiones Biblicae in N. Test.*⁴, Turin, 1930, I, 570). Dovolávali se především podobnosti evangelních zpráv, které prý možno bez velikých obtíží spojit v jediný obraz: zdálo se jim velice málo pravděpodobné, že by Kaifáš volal v tak krátké době synedristy po druhé; sv. Lukáš (22, 66-71) nemluví prý o výslechu svědků jen proto, poněvadž se o něm zmínili již druzí dva synoptikové při tak zvaném nočním sezení. Avšak jejich myšlenka naráží při podrobnějším studiu na veliké obtíže a nelze ji srovnati s údaji evangelistů. Ze zprávy Janovy (18, 15) se dovídáme, že Petr zapřel Spasitele již mezi výslechem. Protože předpokládaná ranní schůze nemohla býti tak brzy, nesplnila by se předpověď Ježíšova o druhém kuropění. Podle této domněnky posmívala se Velerada Spasiteli ještě dříve, než byl formálně odsouzen. A od koho se dověděli, že se vydává za Krista, nepřisvědčil-li ještě Ježíš k přísedné otázce Kaifášově? Ostatně sv. Matouš (27, 1-2) a sv. Marek (15, 1) mluví dosti jasně o dvou rozdílných schů-

a napravití aspoň nejkřiklavější vady. Mnozí se báli odpovědnosti; proto žádali, aby byla svolána celá Velerada (Mar. 15, 1). Úřední poslové rozběhli se znova po městě a zvali synedristy k důležité schůzi, která měla býti opět v paláci Kaifášově⁷⁰⁵) kolem páté hodiny ranní.⁷⁰⁶) V ustanovenou dobu přivedli do zasedací síně Spasitele, jemuž zatím rozvázali ruce.⁷⁰⁷) Svědky ani nevolali, protože se již v noci přesvědčili o jejich nevhodnosti. Aby se zbytečně nezdržovali, počali hned s hlavní obžalobou.⁷⁰⁸) Kaifáš se tázal: »Jsi-li ty Kristus, pověz nám to« a četní přítomní jeho otázku opakovali (Luk. 22, 66). Ježíš jim viděl dobře do duše; proto pravil: »Povím-li vám to, neuvěříte mi, otáží-li se vás, neodpovíte mi, ani

zích. Proto největší exegeté dokazují, že se Velerada sešla dvakrát: Hoffmann (Le procès de Jésus-Christ. Colmar. 1876, 139), Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 376), Brüll (Tübinger Quartalschrift, 1901, 398), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 323), Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 336-337), Doerr (Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 43), Fouard-Pecka (Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 434) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 175 n.). Nanejvýš možno připustiti, že druhá porada následovala brzy po první (Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 324); sám jsem to neučinil, poněvadž by povstala dlouhá mezera mezi ranním zasedáním a výsledkem Pilátovým, kterého se Velerada opět zúčastnila.

⁷⁰⁵) Synoptikové neudávají místo, kde se konala druhá porada; z poznámky Janovy (18, 28) však soudíme, že byla opět v paláci Kaifášově.

⁷⁰⁶) I tato doba byla porušením zákona; před ranní obětí nesměla Velerada úřadovati. Srv. Maimonides, Sanhedrin 3.

⁷⁰⁷) Srv. Mat. 27, 2 a Mar. 15, 1. Proč, nevíme. Nösgen (Die Evangelien nach Matthaeus, Markus und Lukas ausgelegt², Mnichov, 1897, 196) se domnívá, že při výslechu bývali odsouzení bez pout; podobně učinili později také sv. Pavlovi (Skutky 22, 30).

⁷⁰⁸) Meschler, Das Leben unseres Herrn, Freiburg, 1894, II, 336.

me nepropustíte. Ale od této chvíle bude Syn člověka seděti na pravici moci Boží» (Luk. 22, 67-69). Na to zvolali všichni: »Ty jsi tedy Syn Boží?« A Kristus odpověděl znova: »Ano, já jsem« (Luk. 22, 70). Jeho osud byl zpečetěn. Místo aby poklekli a s jásotem uvítali svého Mesiáše, zaburácely Veleradou zlostné hlasy: »Nač ještě potřebujeme svědectví? Vždyť sami jsme slyšeli (rouhání) z úst jeho« (Luk. 22, 71).

Avšak Velerada měla rozhodnouti ještě jinou, velice důležitou otázku. Odsoudili Ježíše na smrt, ale jak rozsudek provést, nevěděl dosud nikdo. Proto odvedli Spasitele a počala tajná porada; evangelista (Mat. 27, 1) udává její účel slovy: »Radili se, jak by Ježíše usmrtili.« Snad ještě nikdy neprojednával židovský soud otázku choulostivější. Návrhů bylo mnoho, ale žádný se nezamlouval.⁷⁰⁹⁾

Popraviti Ježíše tajně, nebylo možné; při jeho zatčení použili římského vojska a bylo velice málo pravděpodobné, že by vojáci mlčeli. Provésti ortel veřejně o svátcích si Velerada přece netroufala. Nechat ho několik dní ve vězení a počkati, až se poutníci rozejdou, bylo na pováženou. Ježíš měl dosud mnoho stoupenců, kteří mohli vyvolati krvavé povstání a vězně osvoboditi. Zbývala ještě jedna možnost, ale na tu nechtěla Velerada ani pomyslit: vydati Ježíše Pilátovi a prosaditi u vladaře jeho utracení. Pokud víme, odhodlala se k tomuto kroku jen jedenkrát,⁷¹⁰⁾ protože byla sama nebezpečně ohrožována.⁷¹¹⁾

Ale okolnosti byly silnější než jejich vůle a mimoděk

⁷⁰⁹⁾ Pěkně to líčí Brüll, *Tübinger Quartalschrift*, 1901, 398.

⁷¹⁰⁾ Vydala Albinovi jakéhosi Ježíše, syna Ananova. *Srv. Bellum* 6, 5, 3.

⁷¹¹⁾ Schürer, *Geschichte des jüd. Volkes*⁴, Lipsko, 1907, II, 210.

oceňujeme význam prorocké předpovědi Ježíšovy, že bude vydán pohanům. Velerada se skutečně rozhodla, že požádá vladaře, aby domnělého zločince popravil. Jakým způsobem se to mělo státi, ještě nevěděli. Jejich vlastního důvodu (rouhání) by Pilát asi neuznal; nanejvýš by dovolil Krista kamenovati, jak nařizoval zákon Mojžišův (Lev. 24, 16). S tím zase nebyla spokojena Velerada, která si přála viděti Ježíše na potupném kříži. Proto odhlasovali, že nepovědí vladaři žádné důvody,⁷¹²⁾ budou žádati, aby se spokojil jejich vlastním rozsudkem. Bude-li se zdráhati, převedou žalobu na pole politické a obviní Ježíše z velezrady. Mohli se nadíti úspěchu tím spíše, poněvadž na velikonoce byla již stanovena poprava jiných tří zločinců.⁷¹³⁾ Pro tuto možnost bylo hned navrženo několik bodů, kterých by se mohli dovolávat. Nevědomky splnili tajemný záměr Boží Prozřetelnosti. Jak upozornil pěkně Vigouroux,⁷¹⁴⁾ měl býti právě kříž nejkratším a nejvhodnějším symbolem křesťanství. Těžko bychom si zobrazili Krista kamenovaného nebo stáťého; Spasitele ukřižovaného můžeme míti na očích kdekoli.⁷¹⁵⁾

Bylo k šesté hodině, když Velerada dokončila památnou schůzi. Přivolali Ježíše, spoutali mu ruce tvrdými pro-

712) Sýkora Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 376 a Brüll, Tübinger Quartalschrift, 1901, 401.

713) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 325.

714) Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V 149.

715) Na stromě spáchán první hřích, na kříži měla počíti spása. Proto pěkně praví mešní preface: »ut qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur.« Srv. Höpfl, Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 14.

vazy⁷¹⁶) a vedli ho k Pilátovi. Někteří museli odejít do chrámu, aby pomáhali při ranní oběti, většina provázela božského Spasitele.

⁷¹⁶) Proč Spasitele svázali, nevíme. Sv. Lev Vel. (*Sermo de passione* 8; *ML* 54, 338) se domníval, že chtěli učinit na Piláta hlubší dojem.

O této smutné události vypravuje nám jenom sv. Matouš (27, 3-10); měl k tomu velice vážné důvody. Již mnohým se zdálo, že svatopisec nanáší příliš temné barvy, když líčí nenávist, s níž pronásledovala Velerada nevinného Beránka Božího. Podezřívali bychom ho neprávem; stejně nemilosrdně se zachovala také k zoufajícímu Jidášovi, jenž jí přece umožnil její veliký úspěch.⁷¹⁷⁾

Jidáš přišel spolu s Pánem Ježíšem do paláce Kaifášova, aby dostal slíbenou odměnu. Jeho zrádná duše zajásala, když ucítil v svých rukou krvavou mzdu. V paláci se dlouho nezdržel; toužil po samotě, kde by se mohl oddati svému štěstí. Snad se též obával o svůj bohatý lup, kdyby se Ježíšovi přece podařilo Veleradě uniknouti.

Neměl se dlouho těšiti z hříšných následků svého černého skutku. Sotva vyšel z paláce, probudilo se v něm svědomí a jeho hlas zněl stále důtklivěji. Ukojená vášeň utichla, Jidáš počal klidněji uvažovati.⁷¹⁸⁾ Mrzelo ho, že Velerada nezachovala podmínku, na níž kladl takový důraz: zatčení Ježíšovo nebylo tajné a zítra bude věděti celý Jerusaleml, jak nedůstojnou úlohu měl při něm Jidáš. Ustavičně se mu vtírala myšlenka, proč vlastně Ježíše zrazoval. Ať přemýšlel sebe více, Spasitel mu nikdy

⁷¹⁷⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 327.

⁷¹⁸⁾ Splnila se na něm slova Tacitova (*Annal.* 14, 10), která napsal o vraždě vlastní matky císařem Neronem: »Teprve po spáchaném činu uvědomil si jeho velikost.«

neublížil. V duchu procházel poslední hodiny, které s ním ztrávil a mimoděk žasl nad dobrotou, s níž zakrýval Ježíš jeho hříšný skutek. V takovou chvíli zněla mu v duši bolestná slova Kristova: »Jidáš, políbením zraňuješ Syna člověka?«

Je však velice pravděpodobné, že působily i vlivy ďábelské. Zlý duch, který umí tak dovedně zastírat zlobu hříchu, k němuž teprve svádí, kreslil mu nejčernějšími barvami skutek, kterého se již dopustil a ubíjel v něm naději v odpuštění.⁷¹⁹⁾ Jako viděl dříve jen světlé stránky zamýšleného zločinu - tak po pádu vnucovaly se mu jen jeho stíny.⁷²⁰⁾ Popošel rychleji, ale marně se těšil, že unikne chmurným myšlenkám, které ho tolik skličovaly. Volky nevolky vracel se znova k oběti svého černého skutku. Tu ho napadla strašná otázka, co bude s Ježíšem. Namlouval si, že se Veleradě nepodaří Mistra odsouditi a že její ortel vyzní co nejmírněji. Sám tomu nevěřil, ale v své tísní chytal se i tohoto slabého stébla. Oka nezamhouřil; nejistota nedala mu spáti.

Sotva se začalo rozednívati, chvátal k paláci veleknězovu. Chvíli stál v davu, který čekal před zavřenými vraty, ale zprávy zněly čím dále tím neútešněji.⁷²¹⁾ S počátku jim ani nevěřil, ale brzy mu mělo vzejíti ohromující světlo. Brána se otevřela a z ní vycházel průvod, v němž odváděli Krista. Pohled na spoutaného Ježíše, jenž kráčet se sklopenou hlavou, otrásl učedníkem.⁷²²⁾ V tu chvíli

719) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 328.

720) Meschler, Das Leben unseres Herrn, Jesus Christus, Freiburg, 1894, II, 340.

721) Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 435 n.

722) Toto líčení se zakládá na poznámce sv. Matouše (27, 3): »Tehdy Jidáš, jenž ho zradil, vida, že jest odsouzen, jat jsa lítostí...«

pocítil po prvé lítost a stud nad svým hanebným skutkem.⁷²³⁾ Jeho sklíčenost ještě vzrostla, když se dověděl, že Spasitel bude vydán římskému vladaři a před zrakem Jidášovým vyvstal po prvé krvavý kříž. Bylo neslýcháno, aby Izraelita vydal rodného bratra do rukou pohanských Římanů; apoštol se tohoto skutku dopustil. Je však možné, že zaslechl i poznámky, které jeho čin odsuzovaly a svolávaly naň trest spravedlivého Boha.⁷²⁴⁾ Jidáš se rozhodl překaziti stůj co stůj smrt Ježíšovu. Nebylo ještě pozdě; po zvykovém právu⁷²⁵⁾ stačilo jeho svědectví, aby pře musela býti znovu projednávána a rozsudek zrušen.⁷²⁶⁾

Proto pospíchal do chrámu jerusalemského, kam odešel Kaifáš a někteří členové třídy velekněžské. Obrátil se především na ně, poněvadž s nimi zradu vyjednal a protože od sluhů oltáře čekal najisto, že neprolejí nevinné krve. Aby učinil hlubší dojem, vracel jim prokleté peníze a volal: »Zhřešil jsem, zradiv krev spravedlivou« (Mat. 27, 4).⁷²⁷⁾ Ubohý apoštol! Netušil, jak bude bolestně zklamán, jestli se domníval, že svým přiznáním zastaví běh událostí. S největším opovržením obrátili se

723) Tento náhlý obrat patří dosud k nejtemnějším bodům v utrpení Spasitelově a snad nikdy se nám nepodaří záhadu proniknouti (Brüll, Tübinger Quartalschrift, 1901, 402 n). Pláč Petrův tolik nepřekvapuje, protože se apoštol dal strhnouti strachem; Jidáš jednal úplně promyšleně.

724) Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 334.

725) Sanhedrin 6, 1.

726) Proto se mi nezamlouvá tvrzení Sýkorovo (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 380) a Belserovo (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 328), kteří takovou naději popírají; tu by byla lítost Jidášova ještě nepochopitelnější.

727) Snad v tutéž chvíli vyznával také Pilát: »Viny na něm nenalézám.« De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 72.

k němu jeho dosavadní přátelé zády⁷²⁸) a chladně prohodili: »Co nám do toho? To si sprav sám!« (Mat. 27, 4).

Byla lítost Jidášova upřímná? Nepochybuji. Uznal svoji vinu i její hanebnost; odvolal vše, čím Krista pomluvil; vrátil peníze, kterých nespravedlivě nabyl. Učinil, co mohl, aby zrazeného Mistra zachránil - a přece mu jeho bolest neprosněla, protože litoval jen z důvodů přirozených. Neměl lásku a doufal v odpuštění. Nebyl to zármutek, který vede k životu, byl to smutek strhující k smrti (2. Kor. 7, 10).⁷²⁹)

Odpověď velekněží až zaráží. Nebylo jim opravdu nic do vyznání Jidášova? K čemu tedy nařizovalo tehdejší právo:⁷³⁰) »Řekl-li někdo (mezi průvodem na popraviště), že má něco k ospravedlnění odsouzeného, vsedl jezdec k tomu ustanovený na koně, zastavil průvod a soudilo se znova.« Kratinká poznámka Danielova: »Čist jsem já od krve této ženy« (Dan. 13, 46) osvobodila nevinou Zuzanu; přiznání samého zrádce a důvěrného přítele Ježíšova nemělo mít ani účinku odkládajícího? Nikdy se nám neukázala Velerada v temnějším světě jako právě v tomto okamžiku. I kdybychom ji mohli až dosud omluviti, po přiznání Jidášově dala se s otevřenými očima na cestu zločinu. Ale dobře jim rozumíme. Poznámka Jidášova hatila jejich ďábelský plán; proto ho hleděli násilím umlčeti.⁷³¹)

Pro zrádce měla odpověď velekněží katastrofální důsledky. Jeho duševní síla, napiatá až k nemožnosti, se

728) De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 70.

729) Meschler, *Das Leben unseres Herrn, Jesus Christus*, Freiburg, 1894, II, 339.

730) Sanhedrin 6, 1.

731) De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 70.

pod její tíží zhroutila; apoštol propadl zoufalství. Prodral se nádlvořím chrámovým, proběhl vedle oltáře, na němž právě plápolala ranní oběť a stanul na prahu samé svatyně.⁷³²⁾ Odhrnul těžkou oponu, která ji zastírala a vhodil do ní měšec s třiceti stříbrnými. Proč to učinil, nevěděl ani sám; byl to jen bezděčný projev zoufalství, do kterého upadl. Je však možné, že tak chtěl odvolati před Bohem skutek, jehož se dopustil. V tu chvíli ani netušil, že splnil jedno ze slavných prorocství starozákonních a vydal poslední svědectví Ježíšovi, jehož zradil: »Vzal jsem tedy třicet stříbrných a vrhl jsem je do chrámu Hospodinova« (Zach. 11, 13). Štván zlým svědomím prchal do samoty a zastavil se teprve na jihu Jerusalema v prokletém údolí Hinnomském.⁷³³⁾ Kdesi našel provaz a na blízkém stromě⁷³⁴⁾ dokončil svůj nešťastný život.

Jak dlouho visel, nevíme. Ze Skutků apoštolských (1, 18) se dovídáme ještě o jedné příšerné podrobnosti, která provázela smrt zrádce. Buď že se provaz přetrhl

732) Grotius (*Annotationes in N. Test.*, vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 538) a Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 514) se domnívali, že slova evangelistova mohou znamenati jen okolní budovy chrámové; Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 380) a Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 440) se rozhodli pro vlastní svatyni. Právem, protože svatopisec to výslovně tvrdí (Mat. 27, 5).

733) Srv. Jerem. 19, 2n.

734) O jeho druhu a přesné poloze nemůžeme říci nic určitého. Juvenkus (*Hist. evangel.* 4, 632; ML 19, 331) mluví o fíku. Cestovatel Antoninus jej viděl blízko východní brány města; byl již tak starý, že bylo třeba podepřítí jej kamennou zídou. Tamtéž jej ukazovali Adrichomiovi (*Theatrum terrae sanctae*, Kolín, 1590, 175). Později jej kladli na západní stranu města; dnes je na hoře Zlě rady jižně od Jerusalema. Je to piniovitý *Celtis australis* (Dalman. *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 266), břestovec obecný.

nebo že se větev zlomila⁷³⁵⁾ - Jidáš padl na tvář, rozpukl se a všechny jeho vnitřnosti se vykydly. Skonal stejně jako starozákonní zrádce Davidův Achitofel (2. Král. 17, 23). Na jeho smutný osud narážel při poslední večeři božský Spasitel (Jan 13, 18), ale mluvil k hluchým uším. Zaslepený Jidáš výstrahy nedbal; proto se na něm splnila prorocká slova žalmu (108, 18-20):

»Miloval kletbu - ať ho tedy stihne! -
požehnání nechtěl - vzdal se od něho tedy!
Oblékal se v kletbu jakoby v roucho,
ať tedy vnikne jak voda do jeho útroh
a jako olej do jeho kostí!
Zůstaň mu jak rouchu, v které se halí,
a jako pás, kterým se vždycky přepasuje!
To budiž odměnou Páně mým protivníkům,
těm, kteří mluví proti mně zlé věci.«

O posmrtném osudu Jidášově nepraví Písmo svaté nic; napovídá nám jej apoštol Petr: »Odešel na místo svoje« (Skutky 1, 25). Kam, nemůže býti pochybnosti, vzpomeneme-li na vyhrůžnou předpověď Spasitelovu: »Běda tomu člověku, skrze něhož zrazen bude Syn člověka; lépe by mu bylo, kdyby se ten člověk ani nenarodil« (Mat. 26, 24). Je to jediný muž, o kterém víme určitě, že je v pekle - tím bolestnější, že tímto jediným byl - apoštol Kristův.⁷³⁶⁾

Vraťme se ještě jednou do chrámu a pozorujme trapný

⁷³⁵⁾ Snad při zemětřesení, které povstalo při smrti Ježíšově. Steinmann (Die Apostelgeschichte Berlin, 1913, 231) se klání k domněnce, že zůstal na stromě tak dlouho, až nastal rozklad. Zdá se, že neprávem. O velikonocích bývalo v okolí Jerusalema tolik poutníků, že smrt zrádcova nemohla zůstat dlouho utajena.

⁷³⁶⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 73.

obraz, jaký nám kreslí evangelista. Má jen několik rysů, ale ukazuje názorně, jak mohlo dojít k Velikému pátku. Zoufalství Jidášovo velekněží nedojalo a nespravedlivý rozsudek jich nezalekl; zato mají starost, co s penězi. Nejprůirozenější by bylo, aby je věnovali chrámu, do kterého je vhodil Jidáš a mnozí to jistě navrhovali. Ale druzí je odbyli slovy: »Není dovoleno vložití je do pokladny,⁷³⁷⁾ neboť je to mzda krve« (Mat. 27, 6).⁷³⁸⁾ Proto je z počátku uložili stranou. Teprve později⁷³⁹⁾ koupili za ně pole jakéhosi hrnčíře,⁷⁴⁰⁾ aby na něm pochovávali cizí poutníky,⁷⁴¹⁾ kteří by zemřeli o slavnosti v Jerusalemě. Valné ceny beztoho nemělo, protože hrnčířská hlína byla již dávno vybrána.⁷⁴²⁾ Zdá se, že Jidáš byl první, jenž spočinul v jeho prokleté půdě; tak bychom si nejlépe vyložili ironickou poznámku Skutků apoštolských (1, 18), že si je »koupil«.⁷⁴³⁾ Lid je nazval výmluvným jménem Hakeldama, pole krve. Nevědomky splnila Velerada dojemné proroctví Zachariášovo (11,

737) Podle talmudu (Šekalim 6, 5) bylo takových pokladen třináct; každá k jinému účelu. Měly podobu kuželů; na každé byl nápis, k čemu se peněz užije.

738) Tento důsledek vyvodili z Deut. 23, 18.

739) Ale ještě před sesláním Ducha svatého. Srv. Skutky, 1, 18.

740) Frey (Die Probleme der Leidensgeschichte Jesu, Lipsko, 1907, I, 78 n) popírá skutečnost této události; je prý to výmysl některého křesťana, který chtěl vyložití o Spasiteli proroctví Zachariášovo. Důvodu nemá.

741) Snad jim tanulo na mysli ustanovení Talmudu (Šekalim 2, 5): »Přebytek pohřebních peněz budiž určen pro jiné zemělč.« Také odjinud (Revue biblique 1921, 250) se dovidáme, jak se židé starali o pohřeb cizích poutníků.

742) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 330.

743) Steinmann, Die Apostelgeschichte, Berlín, 1913, 231. Proto neprávem mluví Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 265) o dvojí tradici, která si vzájemně odporovala.

13):⁷⁴⁴⁾ »A vzali třicet stříbrných, mzdu to muže odhadnutého, jehož odhadli synové izraelští a dali je za pole hrnčířovo, jak mi ustanovil Pán.«⁷⁴⁵⁾

Místní tradice dochovala nám přesně polohu Hakeldamy. Rozkládá se na jižní straně údolí Hinnomského, je

⁷⁴⁴⁾ Svatý Matouš (27, 99-10) jmenuje Jeremiáše a exegeté se pokoušeli velice různě záhadu rozřešiti. Svatý Augustin (*De consensu Evangel.* 3, 8, 30; ML 34, 1175) viděl v této záměně řízení Boží; chtěl prý ukázati, že všechna proroctví jsou výhradně jeho dilem. Proto nezáleží, komu z lidí je připisujeme. Pokrokoví bohoslovci (Meyer, *Kritisch exegetisches Handbuch über das Evangelium des Matthäus*⁴, Göttingy, 1858, 522) tvrdili, že se svatopisec zmýlil; Schanz (*Commentar über das Evangelium des hl. Matthäus*, Freiburg, 1879, 538) aspoň připouštěl, že to není proti katolickému pojmu a inspiraci. Origenes (*In Matthaeum* 117; MG 13, 1769) pokládal za možné, že svatopisec citoval nějaký apokryf, připisovaný Jeremiášovi; sv. Jeronym (*Coment. in Matthaeum* 27, 9-10; ML 26, 213) vypravuje, že sám viděl takovou knihu v rukou jakéhosi heretika - ale domněnku Origenovu rozhodně zamítá. Grotius (*Annotationes in N. Test.*, vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 539) uznával v slovech výrok Jeremiášův, který se však dochoval jen ústním podáním. Strack-Billerbeck (*Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1922, I, 1030) dokazoval z talmudu (*Baba bathra* 14b), že proroci počínali tehdy v hebr. Bibli opravdu Jeremiášem; podle toho by citoval svatopisec jen všeobecně proroky. V naší době vysvětlují exegeté obtíž dvojím způsobem: jedni se domnívají, že sv. Matouš nejmenoval nikoho; teprve později poznal si některý čtenář po straně pěknou analogii z proroka Jeremiáše. Časem přešla jeho poznámka do textu. Sv. Matouš také na jiných místech (Srv. 1, 22; 2, 5. 15, 23) nejmenuje proroka, kterého se dovolává a nejstarší rukopisy jméno Jeremiášovo nemají. Uvádím proslulý kodex Syrsin spolu s arabským překladem díla Tatiánova; z pozdějších latinské minuskuly a b a oxfordský lektionář (Gregory, *Die griechischen Handschriften des N. Test.*, Lipsko, 1908, 128). Tak Merx (*Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte*, Berlín, 1902, II, 397) a zvláště Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 515n). Svatý Augustin tuto domněnku zamítl (*De consensu Evangelistatorum* 3, 7, 29; ML 34,

16 m dlouhé a 12 m široké. V době křížácké byl tam zbudován kostel Panny Marie; r. 1143 dostali celé okolí Johannité. Od nich pochází pravděpodobně i klenutí, do kterého vřazovali devíti otvory mrtvoly cizích poutníků.⁷⁴⁶⁾

1175), protože právě nejdůležitější zmínku o poli hrnčířově v Zachariášovi nenacházíme. Podle jiných spojuje svatopisec myšlenkově několik proroctví. Doslova uvedl Zachariáše, chtěl však upozorniti také na důležitou předpověď Jeremiášovu (18, 2n a 32, 6n). Tak Knabenbauer (Coment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 492), Dausch (Die drei älteren Evangelien²), Bonn, 1921, 355) a Sýkora (Bible česká, Praha, 1922, I, 164). Jejich výklad se mi zdá ještě nejsprávnější.

⁷⁴⁵⁾ O změnách, které si dovolil sv. Matouš, pojednal pěkně Lagrange, Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 515 n.

⁷⁴⁶⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 265 n.

Smutný průvod pohyboval se zvolna ulicemi a budil pochopitelný rozruch. Chodci se zastavovali a zvědavě se vyptávali na jeho účel. Mnozí se přidali k průvodu, který tím rostl a mohutněl. Všimněme si zatím muže, kterému přisoudila Boží Prozřetelnost tak vynikající úkol v dějinách Spasitelových.

Pilát pocházel z vážené rodiny Pontiů a byl podle všeho původu samnitského.⁷⁴⁷⁾ Jeho předkové byli rytíři⁷⁴⁸⁾ a zasahovali hluboko do současné politiky. Titus Pontius vynikal ve vojsku Césarově. Mezi vrahy Césarovými jmenuje se též Lucius Pontius Aquila; římský senát mu postavil sochu a uznal veřejně jeho zásluhy o vlast. Ke konci vlády Tiberiovy byl Caius Pontius Nigrinus konšulem spolu s Cn. Acerroniem Prokulem;⁷⁴⁹⁾ za Nerona zastával týž úřad Caius Pontius Telesinus.⁷⁵⁰⁾ Pilát se těšil veliké důvěře císaře Tiberia, jenž mu svěřil r. 26⁷⁵¹⁾

747) Ollivier, Ponce Pilate et les Pontii, Revue biblique, 1896, 247 n a 594 n. O nesprávném tvaru Pontský Pilát jsem se zmínil v ČKD 1928, 995-997.

748) Správa Judska byla svěřována jen rytířům (Dio Cassius 53, 15, 3); výjimkou byl vladař Felix, u něhož to spisovatelé výslovně zdůrazňují (Sueton, Claudius 28).

749) Tacit, Annales 6, 45.

750) Ollivier, Revue biblique, 1896, 247 n.

751) Von Dobschütz (Herzog-Hauck, Realenzyklopädie für protest. Theologie und Kirche³, Lipsko, 1904, XV, 398) hleděl dokázati, že nastoupil teprve roku 27. Správnost dosavadního datování odůvodnil pěkně Urban Holzmeister (Biblica, 1932, 228 n).

tak nebezpečnou provincií, jako byla Palestina,⁷⁵²⁾ a zlepšil jeho úřední postavení. Nepodléhal syrskému místodržiteli jako jeho čtyři předchůdci; jen v důležitějších věcech měl se ho tázati o radu.⁷⁵³⁾ V ostatním byl podřízen samému císaři a požíval stejných výhod, jako měli správci Retia, Norika a Tracie.

Židovské prameny líčí Piláta jako muže neústupného, umíněného a bezohledného; rád prý přijímal úplatky, urážel národ v jeho náboženských citech, dopouštěl se násilí a páchal justiční vraždy.⁷⁵⁴⁾ Nedivno, že většina starších spisovatelů vladaře odsuzovala;⁷⁵⁵⁾ teprve v novější době hledíme na Piláta spravedlivěji. Výtky židovských dějepisců jsou příliš všeobecné a bylo je slýchati v každé provincii, kde vladař dbal svědomitě o zájmy císařovy. Nanejvýš smíme připustiti, že Pilát neměl po každé dosti porozumění pro náboženský svéráz židovského národa. Byl odchován v zásadě, že »židovský a syrský národ jsou zrozeny k tomu, aby otročily«;⁷⁵⁶⁾ proto se dopustil mnohdy neprozřetelností, které lid roztrpčovaly. Krutosti mu vytýkati nemůžeme; ani tam, kde užil násilí, nesmíme ho odsuzovati, protože neznáme všech okolností, které předcházely.⁷⁵⁷⁾ Jindy aspoň dokázal velikou umírněnost. Na počátku svého úřadu přivedl do Jerusalema vojsko se vztyčenými orly a tím po-

752) Sám Tacit (*Annales* 2, 42) uznává: »Syrie a Palestina vyčerpány finančními břemeny prosily o zmenšení daní.«

753) *Antiquit.* 18, 8, 2 a Schürer, *Geschichte des jüd. Volkes*³⁻⁴, Lipsko, 1901, I, 456.

754) Filo, *Legatio ad Caium* 38.

755) Srv. Felten, *Neutestamentliche Zeitgeschichte*, Řezno, 1910, I, 160 n a Vigouroux, *Dictionnaire de la Bible*, Paříž, 1922, V, 431.

756) Cicero, *De provinc. consul.* 5.

757) To platí především o vraždě galilejských poutníků (Luk. 13, 1) neb o revoluci, které se zúčastnil Barabbáš (Mar. 15, 7).

bouřil náboženský cit obyvatelstva, které hlasitě protestovalo. Pilát je kázal zavřít do závoděštní a hrozil jim smrtí, jestli nepovolí. Mlčky ulehlo celé shromáždění, odhalilo záda a nastavilo je ranám. Pohled na takovou odhodlanost dojal Piláta hluboce. Ustoupil a vojsko z Jerusalema odvolal.⁷⁵⁸⁾ V jeho povaze nacházíme mnoho rysů, které nám činí jeho osobu sympatickou; v soudním řízení s Kristem naskytne se nám častěji příležitost na ně upozorniti.

Úplatkářství mu vytýkati nemůžeme. Jest ovšem pravda, že sáhl kdysi na peníze chrámové, ale užil jich ke stavbě nákladného vodovodu, který se stal dobrodiním celého města. Podle židovských pojmů dopustil se svatokrádeže; římsí úředníci v tom neviděli nic nedovoleného. Jako vladař měl plnou důvěru svého císařského pána; úřad spravoval neobyčejně dlouho - celých deset let - a Tacit pochvalně vytýká, že za něho byl v Palestině klid.⁷⁵⁹⁾ Ani krvavý konec vzpoury samaritánské by nebyl otrásl jeho postavením; úřadu ho zbavil syrský legát Vitellius, jehož líčí i domácí prameny⁷⁶⁰⁾ jako velikého přítele národa židovského.

Kde sídlil Pilát, nepodaří se nám asi nikdy s jistotou pověděti.⁷⁶¹⁾ Většina dřívějších spisovatelů⁷⁶²⁾ se rozho-

⁷⁵⁸⁾ Antiquit 18, 3, 1.

⁷⁵⁹⁾ Histor. 5, 9.

⁷⁶⁰⁾ Antiquit. 18, 8, 5.

⁷⁶¹⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 268 n.

⁷⁶²⁾ Vogüé, Les églises de la Terre sainte, Paříž, 1860, 302; Sušil, Evangelium sv. Jana, Praha, 1867, 278; Sepp, Jerusalem und das hl. Land², Šafhúzy, 1873, I, 180 n; Schmidt, Linzer Quartalschrift, 1880, 80; Quaresmius, Historica, theologica et moralis Terrae sanctae elucidatio, vyd. Cyprian de Tarvisio, Benátky, 1881, II, 140; Müller, Pontius Pilatus, Stuttgart, 1888, 20; Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 391; Meistermann, Le Prétoire de Pilate et la forteresse Antonia, Paříž, 1902; Wilson, Golgotha and the

dovala pro pevný hrad Antonii, který stál v severozápadním rohu chrámovém. Rádi poukazovali na jeho výhodnou polohu; ovládal svatyni, kde docházelo nejčastěji k bouřím a nepokojům. Jejich nejmocnější oporou byla tradice, která klade počátek křížové cesty do hradu Antonia. Časem se ukázalo, že toto místní podání pochází teprve z doby pozdější; nejstarší cestovatelé viděli trosky paláce Pilátova nedaleko Večeřadla.⁷⁶³⁾ Proto většina moderních učenců⁷⁶⁴⁾ kladla sídlo Pilátovo do nádherného paláce Heroda Velikého. Ležel v severozápadním cípu Horního města a vynikal pohádkovým

Holy Sepulchre, 1903, 31; Mommert, Das Praetorium des Pilatus, Lipsko, 1903, 139; Marta, La questione del Pretorio di Pilato, 1905; Höpfl, Die Stationes des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 9; De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 54; Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 438. V novější době studoval otázku znova L. H. Vincent, L'Antonia et le Prétoire, Revue biblique, 1933, 83 n a 1937, 563 n. Srv. též Hynek, Muž bolesti, Praha, 1946, I, 131 n.

⁷⁶³⁾ Tak ve 4. stol. Silvia Aquitania; kolem roku 530 Breviarium a ještě roku 540 Theodosius (De situ 44). Srv. Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 403.

⁷⁶⁴⁾ Sepp, Neue architektonische Studien und hist.-topografische Forschungen in Palästina, 1867, 59 n; Kümmel, Von Gethsemane nach Golgotha, 1899, 24 n; Schürer, Geschichte des jüd. Volkes³⁻⁴, Lipsko, 1901, I, 458; Knabenbauer, Commentar. in Evangel. sec. Matthaeum², Paříž, 1903; II, 506 n; Mommertow, Das Praetorium des Pilatus, Lipsko, 1903; Van Bebber, Tübinger Quartalschrift, 1905, 179 n; Dalman, Palästina-jahrbuch, 1906, 15 n; Zahn, Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 621; Eckhardt, Zeitschrift des deutschen Palästina-Vereins, 1911, 39 n; Kastner, Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 171; Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 340; Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, II, 3, 562 n; Doerr, Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 50; Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 336; Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1035; Bapst, La vie historique de Jésus-Christ,

přepychem.⁷⁶⁵) Pro své tvrzení uváděli mnoho důvodů; zmíním se jen o nejdůležitějších: Správcové provincií sídlili opravdu v palácích pokorených králů, aby tak lépe symbolisovali nadvládu Říma; z Filona⁷⁶⁶) se do- vídáme, že Pilát poručil zavěsiti v paláci Herodově okrasné štíty s obrazy císařovými. Proto v něm jistě bydlil a tutéž domněnku potvrzuje vypravování Flavio- vo.⁷⁶⁷) Sv. Marek (15, 16) klade soudní síň do králov- ského dvora (αὐλή); avšak právě tohoto jména užívá Josef Flavius ustavičně o paláci Herodově. Na blízku se rozkládal vojenský tábor,⁷⁶⁸) v němž sídlila kohor- ta, kterou Pilát přiváděl na svátky z Cesareje a která se lišila od vojska, ubytovaného pravidelně v hradu Antonii. Jeho poloha byla vojensky velice důležitá, pro- tože vladař mohl útočiti na město s dvou stran a po- tlačiti v zárodku jakýkoli pokus o vzpouru.⁷⁶⁹) Touto jistotou otřásl překvapující objevy Vincentovy; starší tradice nezdá se již tak málo odůvodněnou. Jsem přesvědčen, že brzy zvítězí úplně. Sem tedy - do hradu Antonie - přivedli kolem šesté⁷⁷⁰) hodiny ranní⁷⁷¹) spou-

Paříž, 1924, II, 296; Pözl-Innitzer, Kurzgefasster, Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 188; Dalman, Jerusalem und sein Gelände, Gütersloh, 1930, 85 a Tilmann, Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 310; Kleveta, Příruční slovník biblický, Praha, 1940, 199 n.

⁷⁶⁵) Bellum 5, 4, 3-4 a 15, 9, 3.

⁷⁶⁶) Legatio ad Caium 38.

⁷⁶⁷) Bellum 2, 14, 8.

⁷⁶⁸) στρατόπεδον. Bellum 2, 15, 5.

⁷⁶⁹) Bellum 2, 3, 1-4 a 2, 17, 7-8.

⁷⁷⁰) Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 340) a Bapst (La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 295) se rozhodli pro hodinu pátou; Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 21) a Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 46) pro sedmou. První se mi zdá příliš časně, druhé velice

taného Krista. Před vchodem do paláce se průvod zastavil; členové Velerady nechtěli dále, aby se vstupem na pohanskou půdu neposkvrnili⁷⁷²⁾ a nepřipravili se o podíl z velikonočních obětí (Jan 18, 28).⁷⁷³⁾ Nebylo zákona, který to zakazoval; teprve úzkoprsé farizejství vydalo takový předpis. Cedili komáry, ale velbloudy polykali. Proto poslali k Pilátovi jednoho z důstojníků, který byl na stráži. Měl požádati vladaře, aby k nim vyšel, protože jejich náboženství jim nedovoluje vstoupiti

pozdě. Šestou hodinu hájí též Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 620) a Bartmann (*Jesus Christus*, Paderborn, 1926, 514).

771) Jak se dovídáme z Horáce (Epist. 2, 1, 103-104), počínali Římané soudy velice časně. Makrobius (Sat. 1, 3, 7) mluví o východu slunce, Martial (Epigramm. 4, 8) o prvních hodinách ranních. Starý předpis města Genetiva nařizoval: »Ne quis... ante horam primam neve post horam undecimam diei quacrito.« Zde si musela Velerada ještě více pospíšiti, protože se měla konati poprava dvou zločinců již dříve odsouzených.

772) Van Behber (*Biblische Zeitschrift*, 1904, 75) se domníval, že se báli kvasu, který byl v paláci. Sotva. Z talmudu (Erubin 62, 2) se dovídáme, že pohanský dům měl býti židu jako dobytčí chlév; srv. Surenhusius (Amsterdam, 1703, VI, 210-211) a Skutky 10, 28.

773) Protože sv. Jan (18, 28) užil slov »ut manducarent pascha«, domnívali se někteří, že bylo teprve před velikonoční hostinou. Neprávem. Jak se dovídáme z Deut. 16, 2 n a 2. Par. 35, 7-9, byly o svátcích přinášeny četné dobrovolné oběti a z nich strojeny hostiny, kterých se směli zúčastniti jen zákonně čistí Izraelité. Sluhy obyčejně chagiga, ale také pascha (*Antiquit.* 2, 14, 6 a 17, 9, 3). Výklad o velikonočním beránku jest úplně nemožný. Vstup do pohanského domu poskvřňoval jen do východu první hvězdy, beránek se jedl teprve později. Tak Sušil (*Evangel. sv. Jana*, Praha, 1867, 278), Keil (*Kommentar über das Evangel. des Johannes*, Lipsko, 1881, 534), Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 623), Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 340) a Strack-Billerbeck (*Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1924, II, 837).

do jeho domu.⁷⁷⁴⁾ Zároveň mu měl odevzdati úřední dopis,⁷⁷⁵⁾ v němž Velerada oznamovala výsledek svého vyšetřování a žádala o potvrzení rozsudku.⁷⁷⁶⁾

Vladař znal dobře náboženské zvyky židovské, ale poznámka Velerady ho přece zamrzela; znova mu připomněli, že v jejich očích je čímsi poskvrněným a proto méněcenným. Vyhověti jim ovšem musel, protože Římané šetřili až úzkostlivě náboženských citů domácího obyvatelstva;⁷⁷⁷⁾ ale přece jim ukáže, že stojí vysoko nad nimi. Protože zákon má dával plné právo, aby se tázal na důvody,⁷⁷⁸⁾ umínil si, že vezme při do svých rukou a provede ji podle právních norem římských. Je však také možné, že zaslechl již leccos o Kristu a tušil v zákroku Velerady justiční vraždu.

Teprve po delší době vyšel Pilát z vládní budovy. Byl oděn v bílou togu, lemovanou dole červeným pruhem. Nešel sám. Provázela ho skupina vojínů, písař, který měl vše zaznamenávat a několik poradců, kteří spolu s vladařem rozhodovali. Protože se mluvilo aramsky, byl tu též tlumočník, který měl otázky a odpovědi překládati.⁷⁷⁹⁾ Zastupoval také hlasatele, který měl výroky Pilátovy vyvolávat.⁷⁸⁰⁾ Při popisu nebudu se o těchto podrobnostech zmiňovati, abych se stále neopákoval.

774) Kastner, *Jesus vor Pilatus*, Münster, 1912, 171.

775) Podobné dopisy nebyly žádnou zvláštností a v římském soudnictví se jich užívalo velice často. Srv. Skutky 23, 25 a 25, 26.

776) Jen tak si vyložíme uspokojivě otázku Pilátovu, která následovala. Srv. Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 312.

777) *Antiquit.* 16, 2, 3. 1 a *Bellum* 6, 6, 2.

778) U Římanů platila zásada: »Necens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest.« Srv. Cicero, *Pro Roscio Amerino* 20, 56.

779) Doerr, *Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 47.

780) Názorně popisuje nám římský soud Apulejus (*Florida* 9): »Hlasatel vystoupí s prokonsulem na soudní místo. Jest oděn

Pilát přistoupil až k samé Veleradě, která se mu hluboce uklonila, a tázal se: »Jakou žalobu vedete proti tomuto člověku?« (Jan 18, 29).⁷⁸¹⁾ Kdyby v tu chvíli bylo udeřilo, nemohla býti Velerada více překvapena. Čeho se tolik obávali, stalo se skutkem; Pilát chce sám vyšetřovati. Dobře mu rozuměli; splácí jim poznámku o jeho paláci a chce jim ukázati svou právní převahu.⁷⁸²⁾ Ještě více je skličovala jiná obava. Při podrobném rozzebírání soudu Ježíšova měli jeho přátelé dosti příležitosti, aby se postavili na jeho obranu a zvrátili rozsudek Velerady.⁷⁸³⁾ Tato myšlenka je zrovna dráždila. Bylo třeba jednati rázně a vladaře odzbrojiti. Proto pravili: »Kdyby tento nebyl zločinec, nevydali bychom ho tobě« (Jan 18, 30).

Za jiných okolností byla by snad slova Velerady působila; zde se minula s účinkem. Bylo opravdu neslýcháno, aby židovský soud vydal zločince římskému vladaři; když se k tomu přece odhodlali, měli důvody velice vážné, které by mohly stačiti i zástupci císařovu. Avšak Pilát nebyl nováčkem a nahlédl hluboko do duše židovské; právě proto zdála se mu ochota Velerady velice podezřelou. Rozhodl se, že neustoupí a odpověděl s koušavou ironií: »Vezměte ho tedy vy a suďte jej podle svého zákona« (Jan 18, 31).⁷⁸⁴⁾ Připomněl jim tak jejich

togou. Chvillemi stojí nebo se prochází, jindy ze všech sil vyvolává. Prokonsul sedí, mluví málo a potichu, obyčejně čte z tabulky. Jeho ústy je hlasatel!«

781) Hoffmann (Le procès de Jésus-Christ, Colmar, 1876, 181) viděl v slovech Pilátových otázku o jménech žalobců, tak zvanou *delatio nominis*. Myslím, že neprávem. Velerada byla uznávána i římským zákonem, proto měla právo žalovati.

782) Ollivier, *La passion*, Řím, 1892, 220.

783) Meschler, *Das Leben unseres Herrn, Jesus Christus*, Freiburg, 1894, II, 344.

784) Sloům Pilátovým bylo mnohdy rozuměno nesprávně. Někteří

malomoc; mohou sice souditi, ale bez jeho vůle nesmějí nikoho popraviti. Nechtějí-li podati žalobu, nebude se tím Pilát ani zabývati. Tím nezkracuje jejich pravomoc; menší trest mohou sami vyměřiti.

Za jiných okolností byla by asi odpověď Velerady vyzněla mnohem ostřeji; dnes Piláta potřebovali, proto se museli mírniti. Upozornili znova, že Ježíš zasluhuje trestu smrti, ale dodávají: »My nesmíme nikoho popraviti« (Jan 18, 31).⁷⁸⁵⁾ Apoštol Jan (18, 32) vidí v tom řízení Boží Prozřetelnosti; podle židovského práva mohl

exegeté je brali vážně, i když se v jednotlivostech rozcházeli. Podle Kastnera (*Jesus vor Pilatus*, Münster, 1912, 87) a Doerra (*Der Prozess Jesu*, Berlin, 1920, 47) poznal Pilát na první pohled, že Ježíš nemůže býti sprostým zločincem; snad se dopustil nějakého přestupku, který mohou souditi sami. Podle Zahna (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 624) a Belsera (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 344) jim opravdu dovolil, aby rozsudek provedli; jednal prý se stejnou lehkomyšlností, jakou pozorujeme na jiných úřednících tehdejší doby. Všecky tyto pokusy ztroskotávají o slova, kterými odpověděla Velerada na výzvu Pilátovu. Mluvila výslovně o zločinci; proto nemohl mysliti na menší přestupek. Kdyby jim dovoľoval popravu vykonati, nebyli by tak zdůrazňovali, že nemají právo nikoho usmrtni. Tak Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 395), Knabenbauer (*Commentar. in Evangel. sec. Joannem*, Paříž, 1898, 523), Holzmeister (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 343) a Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 193.

⁷⁸⁵⁾ Také tato slova bývají vykládána velice různě. Podle sv. Augustina (in *Joannem tract.* 114, 4.; *ML* 35, 1937) chtěli Pilátovi připomenouti sváteční klid, který jim nedovoloval popravu vykonati. Jeho myšlenku schválil též Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 344), ačkoli právě rozhodující slovo *dnes* v textu nenacházíme. Převážná většina exegetů vidí v odpovědi přiznání, že židé pozbyli práva nad životem a smrtí. Totéž tvrdí babyl. Sanhedrin 24, 2: »Čtyřicet let před zhořením chrámu přestaly v Izraeli soudy hrdelní.«

býti Kristus jen kamenován. Proto Bůh přenesl vládu na Římany, aby Spasitel světa dokonil na kříži.⁷⁸⁶⁾

Na poslední slova Pilát již neodpověděl; trval na svém požadavku a Veleradě nezbylo než se podrobiti. Po usnesení, které učinili v poslední schůzi, převedli žalobu na pole politické. Použili Juliova zákona o velezradě, protože se jeho přestoupení trestalo smrtí křížem.⁷⁸⁷⁾ Podle římských právníků dopouštěl se tohoto zločinu každý,⁷⁸⁸⁾ kdo si osoboval politickou moc, kterou neměl; kdo jednal proti národu římskému a jeho bezpečnosti; kdo konal schůze a na nich lid bouřil a podněcoval nebo sváděl druhé, aby vládních rozkazů neposlouchali.

Velerada tedy nabídla, že podá formální žalobu. Po římském zákoně⁷⁸⁹⁾ určil Pilát jednoho, který měl jménem ostatních žalobu přednášeti.⁷⁹⁰⁾ Pravil doslova: »O tomto jsme vyšetřováním zjistili, že převrací náš národ a brání dávatí daně císaři⁷⁹¹⁾ a praví o sobě, že jest Kristem králem« (Luk. 23, 2).⁷⁹²⁾

786) Fouard-Pecka (Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 440) a Tillmann (Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 312.

787) Pauli receptarum sententiarum lib 5, tit. 22, § 1: »Původcové vzbouření a nepokojů, kteří lid poštvají, bývají podle své důstojnosti buď ukřižováni nebo předhozeni šelmám neb odvezeni na některý ostrov do vyhnanství.«

788) Digest. lib. 48, tit. 4, lex 1-3.

789) Digest. lib. 48, tit. 2, lex 16: »Si plures existunt, qui eum in publicis judiciis accusare volunt: *judex* eligere debet eum, qui accuset, causa scilicet cognita, aestimatis accusatorum personis, vel de dignitate, vel ex eo, quod interest, vel aetate, vel moribus, vel alia iusta de causa.«

790) Tomu neodporuje sv. Lukáš (23, 2), mluvili o žalobcích v množném čísle; všichni žalovali, i když mluvil jen jeden.

791) Judsko bylo provincií císařskou; proto její daně plynuly opravdu do pokladny císařovy. Srv. Marquardt, Römische Staatsverwaltung, II, 292.

792) Evangelium Marcionovo (Epifan, Adversus haereses 42, 70-71;

Slova jsou velice důležitá a zasluhují, abychom si jich všimli podrobněji. Vclerada se dovolává svého vyšetřování, jakkoli se v úředním zasedání o těchto věcech ani nejednalo. Vůdcové vyvoleného národa nezalekli se ani lži, aby nenáviděného Galilejce udolali. Žaloba obsahovala vlastně jediný bod; činí se králem,⁷⁹³⁾ ale uváděla tři důvody: bouří lid, brání dávati daně císaři a nazývá se Mesiášem.⁷⁹⁴⁾

Je pravda, že Ježíš vyvolal hnutí, které zachvátilo celý národ a lid se hrnul na jeho kázání; ale nesledoval cílů politických. Mezi jeho posluchači nedošlo nikdy k nepokojům a státní moc neměla příležitosti, aby zakročila. Druhý bod byl sprostou lží, vzpomene-li na odpověď, jakou dal Spasitel právě na tuto otázku (Luk. 20, 20n). I třetí žaloba byla úmyslně zkreslena. Nepopíráme, že se Ježíš nazýval Vykupitelem, ale stále se bránil světským nadějím, které židé k tomuto jménu připínali. Proto se vyhnul, kdykoliv ho nadšený lid chtěl provolati králem (Jan 6, 15). V slovech Vclerady ustoupil prvek rouhání úplně do pozadí;⁷⁹⁵⁾ žalobci úmyslně zdůrazňovali jeho mesiánské nároky, ale vtiskli jim ráz politický, aby učinili na Piláta hlubší dojem. V jeho snaze o duchovní povznesení lidu viděli jen touhu po vlivu

MG 41, 719) a rukopis Colbertův dodávají: »že podvrací zákon a proroky a odvrací od nás naše děti a manželky«. Keim (Geschichte Jesu von Nazara, Curych, 1872, III, 369) pokládá slova za pravděpodobná. Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 446) vidí v nich právem vliv apokryfů.

793) Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1921, 441.

794) Proto nesouhlasím se Schmidtem (Linzer Quartalschrift, 1880, 478), jenž se domnívá, že teprve později byla žaloba rozšířena.

795) Doerr, Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 52.

světském.⁷⁹⁶⁾ Podle všeho použili právě slavného vjezdu, aby jej učinili aspoň podezřelým.

Pilát nevěřil jistě vlastnímu sluchu, když viděl, s jakou horlivostí hájí Velerada zájmy císařovy. Po jeho tváři přelétl asi úsměv, když mezi žalobci spatřil i stoupence farizeů. Znal přece odpor, s jakým se stavěli právě farizeové proti placení daní⁷⁹⁷⁾ a nebylo tomu ještě tak dávno, co se domáhali aspoň jejich zmírnění.⁷⁹⁸⁾ Tato okolnost utvrdila ho ještě více v podezření, že hlavní důvod nenávisti třeba hledat docela jinde. (Mat. 27, 18). Některým se proto zdálo, že Pilát měl již napřed žalobu odmítnouti, jak učinil později v Korintě Gallio (Skutky 18, 12 n). Právo k tomu měl, protože i zákon vylučoval svědky, kteří byli zaujati proti obžalovanému.⁷⁹⁹⁾ Nechtěl však asi dráždit příliš Veleradu; odvolávala se na své vyšetřování, proto nemohl jejich výpovědi přejíti prostě mlčením. Zvláště v době Tiberiově bylo velice nebezpečné zahrávati si s podobnou obžalobou.⁸⁰⁰⁾ Také Pilát věděl snad o poplašných zprávách, které se tehdy šířily po celé říši a mluvily o východním králi, který ovládne celý svět.⁸⁰¹⁾ Proto se rozhodl, že půjde střední

⁷⁹⁶⁾ Kolikráte opakovalo se již v církevních dějinách toto obvinění, Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III. 446.

⁷⁹⁷⁾ *Antiquit.* 18, 1, 1.

⁷⁹⁸⁾ Tacit, *Annales* 2, 42.

⁷⁹⁹⁾ *Digest. lib. 22, tit. 5, lex 3, § 3:* »Testium fides diligenter examinanda est. ...an inimicus ei sit, adversus quem testimonium fert.«

⁸⁰⁰⁾ Sám Tacit uznává bolestně: »Maiestatis crimen omnium accusationem complementum (vrchol) erat.« *Annales* 3, 28.

⁸⁰¹⁾ Zmiňují se o nich také pohanští spisovatelé. Tacit (*Hist.* 5, 13): »Většina byla toho přesvědčena, že v starých knihách kněží jest obsaženo, že právě v ten čas zmohutní Východ a ti, kteří »Judey vyjdou, zmocní se vlády nad světem.« Sueton (*Vita Vespas.* 4, 5): »Po všem východě bylo rozšířeno staré a stále podání, že

cestou. Velerada byla úřadem veřejným a svědčila zřejmě v svůj prospěch; proto směl vyšetřovati Ježíše v její nepřítomnosti.⁸⁰²⁾ Samo římské právo ho vážně napomínalo, aby v žalobách z velezrady jednal velice opatrně a svědomitě zkoumal, byl-li skutek spáchán ze zlé vůle.⁸⁰³⁾

Proto poručil vojákům, aby zavedli Ježíše do soudní síně.⁸⁰⁴⁾ Po prvé kráčel Spasitel po 28 mramorových⁸⁰⁵⁾ schodech, které vedly do paláce Pilátova. Podle zbožné tradice převezla je r. 326 sv. Helena do Říma, kde pro ně byla vystavěna nádherná kaple (Svaté schody). Papež Kliment XII. je dal obložit ořechovým dřevem; ponechal jen malé otvory, kterými možno schody polibiti. Poutníci vystupují po nich na kolenu.

V soudní síni počal Pilát vlastní výslech otázkou: »Ty jsi král židovský?« (Jan 18, 33).⁸⁰⁶⁾ Ježíš neodpověděl

jest osudem určeno, aby v té době ti, kteří z Judey vyjdou, zmocnili se vlády nad světem.«

802) Digest. lib. 22, tit. 5, lex 25.

803) Digest. lib. 48, tit. 4, lex 7, § 3: »Hoc tamen crimen a iudicibus non in occasione (aby se zalichotili) ob principalis maiestatis venerationem trahendum est, sed in *veritate*: nam et persona spectanda est, an potuerit facere, et an ante quid fecerit et si cogitaverit.«

804) Nesprávně líčí průběh události Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 172). Domnívá se, že se po žalobě Velerady posadil Pilát hned na soudní stolicí a počal výslech posměšnou otázkou: »Ty jsi král židovský?« Protože Ježíš neodpovídal, vzal ho do paláce; myslil asi, že se snad zalekl svých žalobců.

805) Jsou z bílého tyrského mramoru, který se pokládal na východě za velice vzácný. To by nasvědčovalo jejich pravosti.

806) Dobře upozorňuje Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 54), že vyšetřování bylo jistě delší a podrobnější; evangelisté zachycují jen nejlůležitější okamžiky. Nemohu však přisvědčiti Belserovi (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 347) a De Laiovi (La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 60),

přímo; napřed musel Piláta poučiti, že slovo král může míti velice různý význam: jinak mu rozumí politik, jinak Velerada a ještě jinak starozákonní proroci.⁸⁰⁷⁾ Proto dal Pilátovi otázku: »Praviš to sám od sebe či jiní pověděli ti o mně?« (Jan 18, 34).⁸⁰⁸⁾ Slova byla velice důležitá. Připomínala vladaři, že sám by na podobnou myšlenku nikdy nepřišel; Ježíš nebouřil, proto také římské úřady neměly dosud příležitosti, aby zakročily. Jeho královské nároky musí tedy míti jiný význam.⁸⁰⁹⁾

Pilát byl otázkou Ježíšovou velice překvapen, ale nepochopil hned dosah jeho slov. Proto hrdě odmítl jakoukoliv příslušnost k národu vyvolenému.⁸¹⁰⁾ O jejich náboženské spory se nestará; rád by jen věděl, čím popudil svůj národ, že se rozhodli vydati jej v moc nenáviděných Římanů. Pravil doslova: »Což jsem já žid? Tvůj národ a velekněží vydali mi tebe. Co jsi učinil?« (Jan 18, 35).

že Pilát přešel první dva body obžaloby mlčením. Zaměřují žalobu s jejími důkazy.

807) Sušil, *Evangel. sv. Jana*, Praha, 1867, 280.

808) Proto nechápu, jak mohl napsati Wernle (*Jesus*², Tubinky, 1916, 363): »Z výsledku před Pilátem se nám nedochovalo ani jedině slovo Ježíšovo. Mlčení je nejstarším a nejlépe zaručeným podáním.« — Kdo dává právo těmto lidem, aby škrtali celé stránky z našich evangelií jenom proto, že vyslovují jasně božskou důstojnost našeho Spasitele?

809) Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 397.

810) Abychom pochopili nelibost Pilátovu, třeba si vzpomenouti na odpor, s jakým pohlížela římská inteligence na národ židovský. Tacit praví: »Vše u nich je nesvaté, co u nás jest svaté; a naopak u nich vše dovoleno, co u nás je nemravné« (Hist. 5, 4); »libujíce si v zahálce, i sedný rok nečinnosti věnovali« (Hist. 5, 4); »jsou národ chlípností velmi nakloněný« (Hist. 5, 5). Jejich sobotám se posmívá Horác (Satir. I, 9, 69) a podobné narážky nacházíme skoro u každého tehdejšího spisovatele.

Teprve po této poznámce mohl Ježíš odpovědět bez obavy, že mu bude špatně porozuměno. Bez obalu se přiznává k své královské důstojnosti, ale dodává, že jeho říše není ničím politickým: »Království mé není z tohoto světa.« A připojuje důvod, který musel přesvědčiti i římského vladaře: »Kdyby mé království bylo z tohoto světa, moji služebníci by bránili, abych nebyl vydán židům; ale království mé není odtud« (Jan 18, 36). Jak pěkně upozornil již sv. Augustin,⁸¹¹⁾ nepopřel Kristus, že jeho říše bude na světě; také jeho duchovní království rozkládá se na této zemi. Není však ze světa, protože jeho původ je v nebi, jeho prostředky nadpřirozené a jeho cílem život věčný.

To byla ovšem slova, která daleko přesahovala chápatost Pilátovu. Nevšímal si jejich obsahu; v tu chvíli ho ovládala jediná myšlenka. Pln údivu zahleděl se na chudického Ježíše, jenž stál před ním v těžkých okovech a z jeho rtů se vydrala otázka: »Tedy přece jsi králem?« (Jan 18, 37). Origenes⁸¹²⁾ viděl v slovech pochybnost a úsměv, moderní spisovatelé⁸¹³⁾ údiv a zvědavost. Osoba Ježíšova počala Piláta zajímati; jenom nechápal, v jakém smyslu se činí králem, když pozemské cíle tak rozhodně popřel.⁸¹⁴⁾ Na odpověď nemusel čekat dlouho.

Velebně zadíval se Spasitel na římského vladaře a pevným hlasem pravil: »Ano, já jsem král.« S božským klidem rozhovořil se o původu, povaze a účelu svého království: »Já jsem se k tomu narodil a proto jsem přišel na svět, abych vydal svědectví pravdě.« A bude mít

811) In Joannem tract. 116, 2; ML 35, 1939.

812) In Matthaeum 27, 1; MG 13, 1769.

813) Na př. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 399.

814) Keil, Commentar über das Evangel. des Johannes, Lipsko, 1881, 538.

mnoho poddaných, protože jeho říše nebude omezena žádnými hranečníky: »Každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj« (Jan 18, 37). Poslední slova již Piláta nezajímala. Zdálo se mu, že má jasno. Ježíš je filosofem, snad jenom snilkem, který se domnívá, že svým učením obrodí svět a skloní všechny před svými zásadami. Světové říši římské v něm nehrozí žádné nebezpečí. Na Spasitele díval se v tu chvíli spíše s jakýmsi politováním; nechápal, jak si mohl obrátí právě takový ideál. Podle jeho přesvědčení nestála pravda za to, aby kdo pro ni obětoval štěstí a život.⁸¹⁵⁾ Zklamán tolika filosofickými školami, které si vzájemně odporovaly, nevěřil, že by se komu podařilo najít pravdu.⁸¹⁶⁾ Jako většina tehdejší inteligence byl skeptikem a pochyboval o všem.⁸¹⁷⁾ Byl věrným obrazem tolika duší, které se po pravdě táží, ale na odpověď nečekají. Nestačí jen pravdu hledat; ještě důležitější je, abychom ji nalézti chtěli.⁸¹⁸⁾ Proto ukončil výslech slovy: »Co jest pravda?« (Jan 18, 38)⁸¹⁹⁾ a vyšel před palác, kde zatím čekala Velerada. Tam přivedli vojáci též Spasitele.

Příchod vladařův vyvolal v zástupu veliký rozruch a všichni se tlačili blíže, aby jim neušlo ani slovíčko. Členové Velerady chvěli se zrovna netrpělivostí, když Pilát vystupoval zvolna na povýšené místo, na kterém stála soudní stolice a pokynul, aby se utišili. Uposlechli a vladař pronesl výsledek svého vyšetřování: »Já na něm žád-

815) Tamtéž, str. 539.

816) Olshausen, *Biblischer Kommentar über sämtliche Schriften des N. Test.*, Královec, 1838, II, 504.

817) Měli zásadu: »Solum certum est nihil certi esse, nec miserius quidquam homine nec superbius.«

818) Schmidt, *Linzer Quartalschrift*, 1880, 478.

819) Anglický král Karel I. našel za svého pobytu v žaláři, že ze slov: »Quid est veritas?« možno utvořiti též odpovědi: »Vir, qui adest.« Srv. Ollivier, *La passionne*, Řím, 1892, 219.

né v'ny nenalézám« (Jan 18, 38).⁸²⁰⁾ Nechtěl Ježíše prohlásiti za bezúhonného; popíral jen, že se dopustil politického zločinu, který mu vytýkali.⁸²¹⁾

Slova vladařova v první chvíli ohromila; Veleradě se zdálo, že jí mizí půda pod nohama. Ale brzy se vzpamatovali a počali útočit ještě dotěrněji. Se všech stran sypaly se nové a nové žaloby⁸²²⁾ - ale Ježíš neodpovídal. (Mat. 27, 12). Pilát jeho odbhajoby nepotřeboval, k rozvášněné Veleradě by mluvil nadarmo. Sám vladař se podivil jeho mlčení a zvolal: »Nic neodpovídáš? Neslyšíš, jak veliké věci na tebe žalují?«⁸²³⁾ Ani po této dobře míněné výzvě neřekl Ježíš nic, takže Pilát zasl nad duševním kl'dem tohoto záhadného muže.⁸²⁴⁾

Spor uvázl zdánlivě na mrtvém bodě a Pilát přemýšlel, co dále. Kdyby chtěl býti důsledný, měl Ježíše propustiti; ale vzpomínka na mstivou Veleradu ho přece zdržovala. Nechtěl ji ještě více dráždit; nepozorovaně vstupoval na šikmou plochu a tato nedůslednost se mu stala osudnou. Šťastná náhoda mu pomohla z trapné situace. Právě v tom okamžiku kdosi vykřikl: »Bouří lid uče po všem Judsku, počav od Galileje až sem« (Luk, 23, 5). Zmínka o Galileji zněla Pilátovi jako vzácná hudba a v jeho duši se zrodila nová myšlenka. Pokynul žalobci a tázal se, je-li Ježíš rodákem galilejským.⁸²⁵⁾ Když mu

820) Židovský spisovatel Grätz (Grätz-Braun, Geschichte der Juden³, Lipsko, 1905, III, 1, 305) se opovážil tvrditi: »Sagenhaft ist aber der Zug, Pilatus habe Jesus unschuldig befunden und ihn retten wollen, nur die Judier hätten auf seinen Tod bestanden.«

821) To by souhlasilo s římským rozsudkem: »Non liquet,« nebyla-li vina obžalovaného prokázána. Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 449.

822) Mat. 27, 12 a Mar. 15, 3.

823) Mat. 27, 13 a Mar. 15, 4.

824) Mat. 27, 14 a Mar. 15, 5.

825) Ježíš se ovšem narodil v judském Betlemě, ale celý svůj život

přisvědčili, odkázal je na Heroda, jenž byl o velikonočích také v Jerusalemě.⁸²⁶⁾ Samo římské právo⁸²⁷⁾ tento způsob doporučovalo, byla-li k němu vážnější příčina. Pilát se mohl omlouvat, že Herodes jako příslušník židovského národa zná lépe náboženské zvyky svého lidu a proto dovede při Ježíšovu snáze posouditi.⁸²⁸⁾ Těšil se myšlenkou, že se tímto krokem vyhne roztržce s Veleradou a získá si nebezpečného pleticháře, jenž mu způsobil v Římě již tolik mrzutostí.

Velerada nebyla rozhodnutím Pilátovým příliš potěšena, protože se takovým způsobem protahoval soud do nekonečna; s druhé strany však doufala, že se jí snáze podaří dostat Krista na kříž. Znali lehkomyšlnost Herodovu, s jakou utratil předchůdce Spasitelova a dobře věděli, jak napiatý byl poměr mezi knížecím dvorem a Ježíšem.⁸²⁹⁾ Aby se nezdržovali, vydali se hned na cestu; Krista provázela skupina vojáků vladařových. Ještě před nimi vyslal Pilát rychlého posla, který měl odevzdati knížeti úřední zápis o dosavadním vyšetřování⁸³⁰⁾ a požádati o jeho dobré zdání. Dlouho díval se vladař za

ztrávil v Nazaretě. Proto byl všeobecně pokládán za Galilejce. Srv. Jan 7, 52.

826) Luk. 23, 7. Srv. též Antiquit. 18, 5, 3. Schmidt (Die Geschichte Jesu⁴, Tubinky, 1904, II, 385) a Kohler (Archiv für Strafrecht und Strafprozess, 1908, 64) popírali pravdivost této události. Jak uvidíme, neprávem.

827) Digest. lib. 48, tit. 3, lex 11, § 1: »Illum a quibusdam observari solet, ut cum cognovit (vyšetřil) et constituit (pronesl rozsudek), remittat illum cum elogio (s písemnou zprávou) ad eum, qui provinciae praeest, unde is homo est, quod ex causa faciendum est.«

828) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 201.

829) Mat. 14, 1-2; Luk. 9, 9 a 13, 31 n.

830) Srv. Digest. lib. 48, tit. 3, lex 11, § 1.

odcházejícím průvodem a zhluboka si oddechl, když zmizel v sousedních uličkách a před palácem se rozhostilo obvyklé ticho.⁸³¹⁾ V duchu si blahopřál, jak se mu podařilo obtíži uniknouti.

Zatím čekal Kaifáš netrpělivě v chrámě na výsledek soudního řízení.⁸³²⁾ Bohoslužba ho dnes nezajímala, jeho myšlenky dlely docela jinde. Zbledl a rty se mu křečovitě chvěly, když se dověděl o prvním nezdaru, ale doufal, že u Heroda budou šťastnější.

⁸³¹⁾ De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 64.

⁸³²⁾ Nemohl se osobně zúčastniti, protože musel konati posvátné obřady. Srv. Brüll, *Tübinger Quartalschrift*, 1901, 401) a Grimm (*Das Leben Jesu*², Řezno, 1901, VI, 507).

Herodes Antipas byl synem Heroda Vel. a jeho manželky Maltaky. Po smrti otcově (r. 4. př. Kristem) stal se knížetem v Galilei. Obyčejně bydlel v Tiberiadě, kterou sám vystavěl na břehu jezera Genezaretského. Jenom na větší svátky přicházel do Jerusalema⁸³³⁾ a sídlil na bývalém paláci hasmonejském⁸³⁴⁾ na severovýchodním konci Horního města. Vystavěl jej Jan Hyrkan, ale sňatkem Heroda Vel. s Mariamnou přešel do rukou královské rodiny Herodovy. Z terasy palácové byl nádherný pohled na město; před hlavní branou rozkládalo se volné prostranství, zvané Xystus a zdobené sloupopřadím. Z paláce

⁸³³⁾ Antiquit. 18, 5, 3.

⁸³⁴⁾ Kde zůstával Herodes v Jerusalemě, můžeme říci s naprostou jistotou. Dříve se domnívali (Lichtenstein, Lebensgeschichte Jesu 43 a 432; Aberle, Linzer Quartalschrift, 1871, 39), že bydlel v paláci otcově; dovolávali se řeckého slova sv. Lukáše (23, 7) ἀνέπεμψε a z něho dokazovali, že palác Herodův ležel výše než sídlo Pilátovo. Neprávem. Výraz jest vzat z úřední řeči a znamená jen poslati k soudu (Hahn, Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 637); proto o návratu Spasitelově k Pilátovi užívá svatopisec téhož slovesa (Luk. 23, 11). Oostatně budovu zabrali pro sebe římsí vladaři. Pro hasmonejský palác se rozhodli: Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 404), Mommert (Das Praetorium des Pilatus, Lipsko, 1903, 161), Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 173), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 357), Pözl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 201) a četní jiní.

vedl do chrámu pohodlný most, který se pjal nad výběžkem údolí Tyropoeon.⁸³⁵⁾

Do Jerusalema přicházel Herodes po každé s četným vojenským průvodem.⁸³⁶⁾ Tento zvyk přejal od svého otce. Římští vladaři mu nečinili překážek; byl knížetem a v nebezpečí mohli se dovolávat jeho pomoci. Podle Josefa Flavie⁸³⁷⁾ skládala se družina většinou z Traků, Němců a Gallů. Ollivier⁸³⁸⁾ vidí v tom zvláštní řízení Boží Prozřetelnosti, že se při smrti Ježíšově sešla v Jerusalemě skoro všechna plemena lidská a pomáhala mučiti Spasitele, jenž za ně proléval svou božskou krev.

Mezi Herodem a Pilátem bylo odedávna nepřátelství, které mělo několik příčin. Jako nástupce mocného krále, který vládl kdysi celou Palestinou, viděl Antipas v římském vladaři zřejmě vetřelce, který mu uloupil velikou část otcovského dědictví.⁸³⁹⁾ Ještě více ho roztrpčovaly přehmaty, jichž se dopouštěl Pilát proti jeho poddaným⁸⁴⁰⁾ a rozhodnost, s jakou uplatňoval autoritu císařovu. Spor se ještě přiosťřil, když vladař rozkázal pověsiti v bývalém paláci Herodově zlaté štíty s obrazem císařovým a kníže podporoval v Římě žalobu židovského národa. Na rozkaz císařův musel Pilát ustoupiti, ale mstil se Herodovi, kde mohl.⁸⁴¹⁾

Povaha Herodova byla velice nízká a jeho mravní život budil veřejné pohoršení. Zákonitou manželku zapudil a žil v nedovoleném poměru⁸⁴²⁾ s Herodiadou, kterou

835) Srv. Antiquit. 20, 8, 11 a Bell. 2, 16, 3.

836) Byl tak četný, že sv. Lukáš (23, 11) jej nazývá »vojsky«.

837) Antiquit. 17, 10, 3.

838) La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 232.

839) Kastner, Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 77.

840) Srv. Luk. 13, 1 n.

841) Filo, Legatio ad Caium 38.

842) Srv. Lev. 18, 16 a Codicis lib. 5, tit. 5, lex 5: »Fratris uxorem

odloudil svému bratru Filipovi, když mu Filip poskytl v Římě útulek. Uvěznil nepohodlného karatele Jana Křtitele a na popud cizoložné ženy dal ho v žaláři popraviti. K Spasiteli choval se s počátku lhostejně; když se dověděl o jeho velikých zázracích, byl trápen myšlenkou, že snad Jan Křtitel vstal z mrtvých a přál si ho proto viděti. Několikráte se o to pokusil, ale jeho záměr se mu nepodařil (Luk. 9, 9). Obíral se dokonce úmyslem, že zakročí násilně proti Spasiteli, ale nikdy nepodnikl nic vážnějšího (Luk. 13, 31 n). Byl to »lišák« (Luk. 13, 32),⁸⁴³⁾ který si nechtěl nikoho zbytečně pohněvati.

Herodes byl velice překvapen, když do jeho paláce vstoupil posel Pilátův a odevzdal mu úřední dopis. Pozornost vladařova mu zřejmě zalichotila; ještě více ho potěšila zpráva, že v malé chvíli spatří před sebou Ježíše, po němž již tolikrát marně toužil (Luk. 23, 8). V duchu se radoval, že konečně uvidí nějaký zázrak, o kterých slyšel tolik vypravovati (Luk. 23, 8) a vnese trochu rozmanitosti do svého denního života. Na svoje krvavé úmysly zapomněl v tu chvíli docela. Ale uměl také čísti mezi řádkami. Jakmile přehlédl dopis Pilátův, vytušil okamžitě pravou příčinu, proč mu vladař vězně postupuje a vážně si umínil, že bude opatrný. Zatím svolal celou družinu a oznámil jim velikou novinku. Způsobila pochopitelný rozruch a všichni čekali netrpělivě na velikého divotvorce.

ducendi vel duobus sororibus conjungendi penitus licentiam summovemus, nec dissoluto quocumque modo conjugio.»

⁸⁴³⁾ Spasitelův výrok vykládali někteří (Gerlach, Zeitschrift für luther. Theologie, 1869, 36) o krutosti Herodově; ostatní (Keim, Geschichte Jesu von Nazara, Curych, 1872, II, 615) o jeho politické prohnanosti. Podobný smysl má slovo též v talmudu (babyl. Berakot 61 b).

Teprve kolem sedmé hodiny dospěl průvod k paláci Herodovu a Spasitel byl hned uveden před knížete. Spolu s ním vešla též Velerada. Herodes uvítal Ježíše a počal se ho vyptávat (Luk. 23, 9); nač, nevíme. Podle všeho byla hlavním předmětem jeho činnost v Galilei a neobyčejné zázraky, které konal.⁸⁴⁴⁾ Kniže vyslovil přání, aby Ježíš učinil před ním některý ze svých divů - ale Spasitel neuznal chlipného muže za hodna jediné odpovědi. Netázal se úředně a Bůh nekoná zázraků, aby ukojil planou zvědavost některého smrtelníka. Kniže se asi domníval, že jeho majestát zmátl Ježíše; proto mluvil přátelštěji, ale Kristus na vraha Janova ani nepohlédl. Mlčení Ježíšovo Heroda roztrpčilo. Vhodného okamžiku použila Velerada, které jistě nebylo do smíchu, když viděla zájem, s jakým vítal Herodes spoutaného Ježíše.⁸⁴⁵⁾ Dlouho se neodvážili ani promluvit; teprve nyní počali přednáseti svoje žaloby (Luk. 23, 10). Připomněli snad Spasitelův výrok o lščí povaze Herodově (Luk. 13, 32), snad zdůrazňovali jeho choutky po trůně a nebezpečí, jaké hrozilo právě galilejskému knížeti, kde měl Ježíš nejvíce stoupenců.⁸⁴⁶⁾

Kniže si jejich žalob ani nevšímal; o politických bouřích nikdy neslyšel a jeho úřady neměly dosud příležitosti, aby proti Spasiteli zakročily. Stále doufal, že se mu

⁸⁴⁴⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 406.

⁸⁴⁵⁾ Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 202.

⁸⁴⁶⁾ Nepokládám za pravděpodobné, že by se zmínili také o nerozlučitelnosti manželské, kterou Ježíš hlásal - jak se domníval Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 202). Takovou narážkou byli by Heroda jistě jen popudili, protože mu sami tolikrát jeho skutek vytýkali.

podaří otevřít ústa záhadného muže a vylákati na něm nějaký zázrak. Namáhal se zbytečně; Ježíš nepromluvil. Herodem zalomcovala uražená pýcha. Viděl, že Spasitel s ním mluvit nechce a správně tušil i příčinu. Nejraději by ho byl ztrestal na místě, ale opatrnost mu kázala, aby se neukvapil. Na odsouzení ani nepomyslel. Veleradě beztoho příliš nakloněn nebyl; měla mu za zlé jeho mravní život a vyloučila ho proto z obětí chrámových.⁸⁴⁷⁾ Míchati se do jejich náboženských sporů neměl valné chuti.⁸⁴⁸⁾ Jenom jedenkrát se dal zlákat i uvěznit na jejich popud Jana Křtitele⁸⁴⁹⁾ a dobře se pamatoval, kolik bouří vyvolala tenkrát po celé zemi zpráva o jeho krvavé smrti; bylo by na pováženou sáhnouti na velikého proroka, jenž měl právě v Galilei tolik nadšených stoupenců.⁸⁵⁰⁾ Nové žaloby Velerady ho v tomto rozhodnutí ještě utvrzovaly; proto ani soudní výsledek nezačal. Na druhé straně nechtěl si Veleradu příliš pohněvati; proto Ježíše nepropustil. Vrátil ho Pilátovi, ale napřed ukáže Nazaretskému, že urazil mocného panovníka. Poručil přinést⁸⁵¹⁾ obnošený královský plášť a obléci v něj Ježíše. Co následovalo, popisuje evangelista jen několika slovy: »I pohrdl jím Herodes se svým komonstvem a posmíval se mu, když jej byl napřed oblekl rouchem královským« (Luk. 23, 11).⁸⁵²⁾ V bezmocném vzte-

847) De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 77.

848) Doerr, *Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 56.

849) Mat. 4, 12; 17, 12 n a Jan 4, 1-3.

850) Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 443.

851) Snad ze své divadelní šatny, kterou vozíval i do války. Kastner, *Jesus vor Pilatus*, Münster, 1912, 77.

852) Původní text užívá slova *λαμπρός*, které Vulgata přeložila »bílý«. Studoval jsem dlouho tuto otázku a dospěl jsem k přesvědčení, že náš latinský překlad je při nejmenším - málo pravděpodobný. Slovo *λαμπρός* označí *barvu*, nýbrž *světlost*, *jasnost* a

ku chtěl tak zastříti porážku, již se mu právě dostalo. Proto poručil družině, aby mu vzdala královskou čest.⁸⁵³⁾ Pochlební dvořané nedali se dlouho pobízeti a sehráli se Spasitelem bohopustou komedii, v níž sesměšňovali jeho královské nároky. Otec Herodův posílal kdysi zbožné mudrce do Betlema a sliboval, že se přijde dítěti

krásu. Srv. Schleusner (Lexicon in N. Test.⁴, Lipsko, 1819, II, 10) a Zorell (Novi Testamenti Lexicon Graecum, Paříž, 1911, 325). V klasické řečtině nenacházíme ani jediného dokladu pro význam bílý (srv. Lepař, Nehomérovský slovník řeckočeský, Mladá Boleslav, 647); spíše je vylučován (na př. Hippokrates mluvívá o dvojích vodách: čistých a bílých *λαμπρά καὶ λευκά*). Proto moderní spisovatelé překládají slova sv. Lukáše o rouchu královským. Jaké bylo barvy, nevíme; pravděpodobně šarlatové. Tak aspoň pochopil evangelistu Tatián, syrský překladatel Nového Zákona a Teodor z Mopsvestie (In Evangel. Lucae fragmenta; MG 66, 728). Z moderních jmenují Hahna (Das Evangel. des Lukas, Vratislav, 1894, II, 637), Kastnera (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 75), Dausche (Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 518) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 203). Tento výklad má velice mnoho předností: hodí se dobře k žalobě, že Ježíš se činí králem a vysvětluje nám, jak přišli vojáci Pilátovi na myšlenku zahráti si s Kristem na bláznivého krále.

⁸⁵³⁾ Proto odmítám všechny výklady, které předpokládají bílé roucho: Herodes neviděl v Ježíšovi falešného proroka a velekněze (Sepp- Haneberg, Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 229) nebo čekatele úřadu, kteří nosili bílý šat (proto candidati); Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 407). Jiní (Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 444) poukazovali k tomu, že se židé na soudu osvobození oblékali bíle (Srv. Antiquit. 14, 9, 4 a 16, 9, 3); tím prý chtěl prohlásiti Ježíše za neškodného blázna, který trestu nezasluhuje. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 359) připomínal, že židovští králové nosili bílý šat - avšak příklady, které uvádí (Srv. Antiquit. 19, 8, 2 a Tacit, Histor. 2, 89), jsou spíše výjimkami; proto se o nich spisovatelé zmínili.

poklonit; jeho bezbožný syn »poklonu« vykonal.⁸⁵⁴⁾ Velerada se jistě těšila, že po takovém úvodu bude následovati rozsudek jím příznivý. Proto byla velice zklamána, když po několika minutách Herodes kratochvíli ukončil a vyzval vojáky, aby odvedli Ježíše opět k Pilátovi. Ještě jednou se pokusili členové Velerady přemluvit Heroda, ale jejich žaloby vyzněly naprázdno. Rozmrzen odešel a nechal je stát v síni.

Znova se vracel smutný průvod k Pilátovi.⁸⁵⁵⁾ Mezitím napsal Herodes úřední zprávu a poslal ji římskému vládaři. Poděkoval mu za pozornost a schválil jeho dosavadní postup. Pro oba muže měla příhoda dalekosáhlé důsledky. Spřátelili se a Heroda nenacházíme již nikdy v řadách Pilátových protivníků (Luk. 23, 12).⁸⁵⁶⁾

Čím kdo hřešil, tím bývá i trestán (Moudr. 11, 17). Když Agrippa I. dostal od císaře Kaliguly královský titul, podněcovala ctižádostivá Herodias ustavičně svého manžela, aby se ucházel o podobné vyznamenání. Kníže konečně svolil a vydal se na cestu do Itálie. Jakmile o tom zaslechl Agrippa, vypravil k císaři rychlého posla se žalobami proti Herodovi. Oba dorazili současně k císařskému dvoru. Kaligula žalobám uvěřil, sesadil Heroda r. 40 po

854) Sepp-Haneberg *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 229.

855) Exegeté nesouhlasí, měl-li Spasitel posměšné roucho též cestou k Pilátovi. Schegg (*Evangel. nach Lukas*, Mnichov, 1865, III, 301) popírá, Schmid (*Linzer Quartalschrift* 1881, 82), Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 407) a Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 555) tvrdí - snad větším právem.

856) Sv. Justin (*Dialogus cum Tryphone* 103; MG 6, 715), Tertulián (*Adversus Marcionem* 4, 42; ML 2, 495) a sv. Isidor Sevilský (*Allegoriae quaedam Scripturae sacrae* 245; ML 83, 129) viděli v této události předobraz, jak pohanstvo a židovstvo budou svorně bojovati proti církvi Kristově.

Kristu a poslal jej do vyhnanství do vzdáleného Španělska.⁸⁵⁷⁾ Tam skončil ve veliké bídě muž, který kdysi potupil královskou důstojnost Spasitelovu. Trest Boží ho zastihl právě v tom okamžiku, kdy se sám o korunu ucházel.

⁸⁵⁷⁾ Antiquit. 18, 7, 3 a Bellum 2, 9, 6.

Pilát nebyl příliš potěšen, když mu po necelé hodině⁸⁵⁸⁾ donesl posel úřední dopis Herodův. Lichotilo mu sice, že kníže schválil jeho dosavadní postup a v duchu si umiňoval, že se na něho odvolá - ale svého cíle přece nedosáhl. Trapného jednání se nezbavil a dobře tušil, proč mu Herodes Ježíše vrací. Opatrnost galilejského knížete ho nakazila a podlamovala zvolna jistotu, s jakou až dosud postupoval. Po prvé ho napadla myšlenka, aby se pro Ježíše tolik neobětoval a hleděl Veleradě vyhověti. Nemusi ho zrovna odsuzovati na smrt; židé budou jistě spokojeni, když ho aspoň nějak potrestá.

S počátku odmítl rozhodně tento slabošský návrh a vykonal potřebné přípravy, aby si uhájil samostatnost. Zpráva o zatčení Ježíšově rozlétna se totž po celém Jerusalemě a před palácem se počaly tvořiti hloučky, kterých stále přibývalo. Povaleči a městská luza chtěla použití této vhodné příležitosti a vyvolati trochu nepokoje, aby se pobavila. Proto Pilát zesílil stráž a uzavřel přístup k hlavnímu schodišti silným kordonem vojska.⁸⁵⁹⁾

858) Více času nebylo třeba. Protože oba paláce byly dosti blízko, netrvaly obě cesty ani půl hodiny. Výslech sám nebyl dlouhý, protože Ježíš neodpovídal; posměch zabral jen několik minut. Tak Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 363).

859) De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 82. Opírá se o poznámku sv. Lukáše (23, 19): »přivolaav velekněze a náčelníky«; z ní vysvítá, že stáli opodál.

Po chvíli oznámil důstojník vladařovi, že se Velerada vrátila; s ní přišel veliký zástup lidu, který naplnil celé prostranství před palácem. Starostlivě hleděl Pilát na vlnící se moře rozvášněných židů a v jeho duši ozvala se znova myšlenka, aby skoncoval trapnou věc nějakou dohodou. Neodolal jejímu lákavému hlasu; místo rázného prohlášení chtěl vyjednávat. Jeho povolnost byla tím trestuhodnější, protože se mohl v Římě opřít o Heroda, jenž byl ve veliké oblibě dvora císařova.⁸⁶⁰⁾ Vyšel před palác a vystoupil na povýšené místo, na kterém stála soudní stolice. Odvolal vojsko a pokynul Veleradě, aby přistoupila; zavolal také lid, protože doufal, že bude povolnější (Luk. 23, 13).⁸⁶¹⁾ Dosud byl rozhodnut, že Spasitele propustí a chtěl pro tuto myšlenku získati také své posluchače. Proto se rozhovořil o dosavadním průběhu soudního líčení.⁸⁶²⁾ »Přivedli jste mi tohoto člověka, jako by odvracel lid. A hle, já vyšetřovav před vámi nenalezl jsem na tomto člověku žádné viny v těch věcech, které na něho žalujete. Ale ani Herodes, neboť jsem vás poslal k němu, a hle« - a Pilát ukázal na Spasitele oděného snad dosud potupným rouchem královským - »nic smrti hodného neučinil« (Luk. 23, 14-15).

Až dosud mluvila z Piláta římská spravedlnost. Velezrada Ježíšova prokázána nebyla. Důkaz se nepodařil ani před Pilátem ani před Herodem; vytýkati soudcům stranickost nebo zaujatost bylo by nerozumné. Pilát vyšetřoval Ježíše v jejich přítomnost;⁸⁶³⁾ Herodes je židem, zná lépe

860) Antiquit. 18, 2, 3.

861) Hahn, Das Evangel. des Lukas, Vratislav, 1894, II, 640.

862) Promluva byla jistě delší a podrobnější; evangelista udává jen její obsah.

863) Tomu neodporuje soukromá rozmluva se Spasitelem, protože po ní bylo ještě jedno veřejné jednání.

jejich náboženské zvyky a přece Ježíše neodsoudil.⁸⁶⁴⁾ Po tomto úvodu bychom čekali rozsudek osvobozující. Avšak Pilát chtěl usnadnit Veleradě čestný ústup; nebude poražena. Může se pochlubit jakýmsi úspěchem a lidu namluvit, že její žaloby byly aspoň částečně odůvodněny.⁸⁶⁵⁾ Proto navrhl střední cestu: »Pokárám⁸⁶⁶⁾ ho tedy a propustím« (Luk. 23, 16). Obyčejný čtenář snad této úřední řeči ani nerozumí; vladař nabízí židům, aby se spokojili bičováním, které tehdejší spisovatelé nazývali rádi »poloviční smrtí«.⁸⁶⁷⁾ Tímto ústupkem chtěl ukojiti jejich krvelačnost a zachrániti život Ježíšův - ale velice se přepočítal. Se stanoviska právního nemůžeme mu jeho krok snad vytýkati, protože také římský zákon to dovoľoval,⁸⁶⁸⁾ ale jeho

864) Schmid, Linzer Quartalschrift, 1881, 82.

865) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 367.

866) Tak třeba přeložit řecké *παιδεύσας*; české »potrestám« je málo výrazné a nevystihuje přesně myšlenku vladařovu. Srv. Zorell, Novi Testamenti Lexikon Graecum, Paříž, 1911, 418.

867) Kastner, Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 174.

868) Zákoník (lib. 9, tit. 47, lex 12) sice napomínal soudce, aby nedbal planého pokřiku lidu: »Vanae voces populi non sunt audiendae: nec enim vocibus eorum credi centem condemnari desiderant.« Ale časem se vytvořila mírnější praxe a mnozí potrestali obžalovaného bičováním, aby rozvášněný lid uchlácholili: »Solent quidam, qui vulgo se juvenes appellant, in quibusdam civitatibus turbulentibus se acclamationibus popularium accommodare: qui si amplius nihil admiserint, nec ante sint a Praeside admoniti: fustibus caesi dimittuntur (Digest. lib. 48, tit. 19, lex 28, § 3). Podobnou myšlenku čteme Digest. lib. 48, tit. 2, lex 6: »Levia crimina audire et discutere de plano (zkráceným řízením) Proconsulem oportet: et vel liberare eos, quibus obijciuntur, vel fustibus castigare (pokárati), vel flagellis servos verberare.« Proto též Hoffmann (Le Procès de Jésus-Christ, Colmar, 1876, 191) se domnívá, že právně mohl Pilát bičování navrhnouti.

Petr Pavel Rubens. Ukřižování

polovičitost se mu krutě vymstila. Vášně lidu jen vzrostla a jejich odvaha byla prvním úspěchem podnícena. Židé si uvědomili, že se jim podařilo Piláta zastrašiti; proto si umínili, že neustoupí, dokud svého krvavého cíle nedojdou.

Co odpověděla Velerada, evangelista nepoznamenal. Podle všeho návrh zamítla⁸⁶⁹⁾ a dovolávala se bouřlivě smrti Ježíšovy. Vojáci Pilátovi sáhli bezděčně po zbrani a hleděli tázavě na vladaře, mají-li hlučící zástup rozehnati. Vtom byla jejich pozornost obrácena jinam. K paláci se blížil veliký zástup, aby se domáhal osvobození jednoho z vězňů, jak bylo zvykem o velikonocích.

Tu třeba několik důležitých poznámek. Někteří spisovatelé popírali zprávu o Barabášovi, protože zvyk propouštění vězně odporuje prý římskému duchu⁸⁷⁰⁾ a je pozdější legendou.⁸⁷¹⁾ Jak obyčejně, postarala se Boží Prozřetelnost, aby umlčela plané námitky nevěrecké vědy. Ve florenckém papyrusu⁸⁷²⁾ máme úplně obdobný příběh, který se stal v Egyptě r. 85⁸⁷³⁾ po Kristu. Před soudnou stolicí vladaře C. Septimia Vegeta byl přiveden Fibon. Po svém zemřelém otci zdědil dlužní úpis jakéhosi Kefalona. Když se nemohl domoci peněz, uvěznil o své újmě dlužníka a několik příbuzných žen. Ten se odvolal a Fibon měl býti odsouzen. Protože však měl mnoho

⁸⁶⁹⁾ Tak moderní. Srv. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 411.

⁸⁷⁰⁾ Kohler. Archiv für Strafrecht und Strafprozess, 1908, 64: »Auch di Barabbassene ist als unrömisch zu beanstanden.«

⁸⁷¹⁾ Loisy, Les évangiles synoptiques, Paříž, 1908, II, 612 a Feigel, Der Einfluss des Weissagungsbeweises und anderer Motive auf die Leidensgeschichte, Tubinky, 1910, 115.

⁸⁷²⁾ Vitelli, Papiri fiorentini Milán, 1905, 113 n.

⁸⁷³⁾ Toto datum uznává také Deissmann (Licht vom Osten⁴, Tubinky, 1923, 229).

přimlůvců, pravil místodržitel: »Zasloužil bys, abych tě dal zbiřovati, protože jsi o své újmě uvěznil zachovalého muže a dokonce i ženy. Ale daruji tě l'du a budu k tobě milosrdnější.« Také v talmudu⁸⁷⁴⁾ nacházíme aspoň jednu zmínku o tomto zvyku.⁸⁷⁵⁾

Po takových dokladech nelze již ani pochybovati, že také římský úředník směl někdy propustit vězně, za kterého se lid přimlouval. Totéž tvrdil Origenes,⁸⁷⁶⁾ jenž znal římské soudy z vlastní zkušenosti.

Tážeme-li se však na původ tohoto zvyku, odpovídají exegeté velice různě. Někteří se domnívají, že jej zavedli Římané, protože židovský zákon prý takového milosrdenství neznal⁸⁷⁷⁾ a v starších dějinách izraelských nenacházíme po něm ani stopy.⁸⁷⁸⁾ Zato v římském zákoníku čteme⁸⁷⁹⁾ o amnestii, která se udělovala při některých příležitostech. Tyto zdánlivě vážné důvody neobstojí před jasnou výpovědí Pilátovou, kterou nám dochoval evangelista (Jan 18, 39). Sám vladař jmenuje zvyk propouštění vězně židovským.⁸⁸⁰⁾ Kdy počal tento krásný obyčej, nemůžeme říci; pravděpodobně teprve v době

874) Pesachim 8, 6.

875) »Ten, komu se slíbilo, že ho o velikonocích osvobodí.« Srv. Beer, Pesachim, Text, Übersetzung und Erklärung, Giessen, 1912, 55.

876) In Matth. 27, 11; MG 13, 1771.

877) Doerr (Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 57) upozorňuje na slova Pavlova (Žid. 10, 28): »Porušil-li kdo zákon Mojžišův, bez milosrdenství na základě dvou nebo tří svědků propadá smrti.«

878) Merkel, Die Begnadigung am Passahfeste; Zeitschrift für neutest. Wissenschaft, 1905, 293 n.

879) Digest. lib. 48, tit. 16, lex 8-9: »Abolitio aut publice fit ob diem insignem aut publicam gratulationem, vel ob rem prospere gestam.«

880) »Jest však u vás obyčej, abych vám propustil jednoho vězně o velikonocích.«

machabejské.⁸⁸¹⁾ Vyplynul ze samého významu svátků velikonočních. Myšlenka na zázračné vysvobození národa z poroby egyptské byla lidu každoročně symbolisována propouštěním jednoho z vězňů. Římané zvyk nezrušili; s dovolením císařovým ponechali tuto výsadu, aby národ nesl klidněji nenáviděné jho římské.⁸⁸²⁾

Zato ostatní podrobnosti jsou nám neznámé.⁸⁸³⁾ Nevíme, byl-li vladař povinen propustiti právě toho, kterého si přáli či mohl-li sám ještě rozhodovati;⁸⁸⁴⁾ molili navrhovati sami nebo určoval jména vladař? Směli žádati jen o vězně, který dosud odsouzen nebyl či vztahovala se amnestie i na toho, který již propadl trestu?⁸⁸⁵⁾ A vylučoval zákon některé druhy zločinů z této veliké výhody? To jsou otázky, na které se nám nepodaří nikdy odpověděti.

Prosba lidu⁸⁸⁶⁾ zněla Pilátovi jako hudba s nebe. Připo-

881) Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 369.

882) Tak již Origenes (In Matth. 27, 11; MG 13, 1774); a sv. Anselm (In Matth. 27, 15; ML 162, 1482); z moderních Knabenhauer (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 497), Hahn (Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 642), Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 411), Schürer (Geschichte des jüd. Volkes³⁻⁴, Lipsko, 1901, I, 469), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 369) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 203).

883) Právě-li Lukáš (23, 17), že vladař »musel« propustiti vězně, myslí jistě na dlouholetý obyčej, který se stal již jaksi zákonem.

884) Někteří to tvrdili; Doerr (Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 59) popírá.

885) U Římanů nebylo zvykem rozsudek odvolávati; platila zásada: »res judicata est«. Proto Cicero (In Verrem II, 5, 6) vytýkal Verrovi, že dával milost i odsouzeným. Srv. Merkel. Ueber die Begnadigungs-Kompetenz im römischen Strafprozess, Halle, 1881, 27 n.

886) Dausch (Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 337) a Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 519) se domní-

mínala mu nový způsob, jak by mohl Ježíše vysvoboditi. Proto nechal návrhu na bičování a chopil se vítané myšlenky. Čím dále tím jasněji poznával, že Velerada vydala Spasitele jen proto, poněvadž mu záviděla jeho velikých úspěchů a bála se jeho obliby u lidu (Mat. 27, 18). Příležitost mu přála. Právě tehdy měl ve vězení pověstného⁸⁸⁷⁾ zločince Ježíše⁸⁸⁸⁾ Barabáše.⁸⁸⁹⁾ Byl sprostým

vají, že průvod byl činem přátel Spasitelových, kteří chtěli milovaného Mistra osvoboditi. Evangelisté o tom nepraví nic a myšlenka sama je velice málo pravděpodobná.

⁸⁸⁷⁾ Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 519) se snažil dokázati, že slova *ἐπίσημος* se užívalo málokdy ve špatném smyslu. Proto viděl v Barabášovi národního hrdinu, který byl u lidu ve veliké oblibě. Ještě ohnivěji bije se za tuto myšlenku R. W. Hynek, Muž holestí, Praha, 1946, I, 69 n. Podle něho znamená slovo *ληστυς* bojovníka za politickou svobodu. Ale tu bychom nikdy nepochopili, jak se mohl Pilát pro něho rozhodnouti; byl by sám pracoval proti sobě. Podobně Menge-Güthling (Griechisch-deutsches Handwörterbuch, Berlin, 1903, I, 224) a Zorell (Novi Testamenti Lexicon Graecum, Paříž, 1911, 211). Klasické doklady podává Josef Flavius (Antiquit. 5, 7, 1), Polybius (17, 36) a Plutarch (Fabul. 14), kde jistě užito slova *ἐπίσημος* ve smyslu nepřiznivém. Z pouhého jména *ληστυς* nemožno dokázati, že Barabáš byl národním hrdinou.

⁸⁸⁸⁾ Jak se dovidáme z Origena (In Matth. 121; MC 13, 1772), čtla ještě v jeho době většina rukopisů jméno lotrovo Ježíš Barabáš, takže otázka Pilátova zněla: »Kterého chcete, abych vám propustil: Ježíše Barabáše či Ježíše, jenž slove Kristus?« Teprve později škrtili křesťané první jméno Ježíš a Origenes chválí snahu ochrániti jméno Spasitelovo takové potupy. Moderní učenci s touto opravou nesouhlasí. Poukazují na překlad armenský a syrský (syrsin), které mají toto čtení dodnes; podobně rukopisy Θ, 1, 118 a 209. Připominají, že jméno Barabáš bylo u židů tak časté, že přidávali opravdu ještě druhý název, aby jednotlivé osoby snáze rozlišili (srv. Samuel Barabbas, Nathan Barabbas, ano dokonce Abba Barabbas). Z moderních jmenují aspoň Merxe (Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte, Berlin, 1902, II, 400 n), Sepp-Haneberga (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902,

lupičem (Jan 18, 40), který naplňoval postrachem Palestinu a přepadával pocesťně.⁸⁹⁰) Minulého roku vyvolal o slavnosti stánků v Jerusalemě velikou bouři⁸⁹¹) a při ní se dopustil vraždy (Luk. 23, 19). Strhl za sebou část galilejských poutníků, avšak Pilát vzpouru násilně potlačil a »smísl jejich krev s krví obětí,« které přinášeli (Luk. 13, 1).⁸⁹²) Odsouzen dosud nebyl,⁸⁹³) proto ho mohl lidu nabídnouti.

Na rozkaz vladařův přivedli vojáci Barabáše a postavili ho vedle Ježíše na místě všem dobře viditelném. Spasitel se jistě zachvěl, když spatřil vedle sebe obávaného lupiče a krev se mu hnala do tváře. Nejsvětější stál v jedné řadě s vrahem a lid měl rozhodnouti, komu dáti přednost. Snad odsuzuješ Piláta a vytýkáš mu v duchu nespravedlnost. Chyboval, ale přece chtěl Krista zachrániti. Vzpo-

V, 242), Kastnera (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 174 n) a Pöhl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 209). Jak pěkně upozorňuje Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 520), spíše si vyložíme, proč jméno časem vypadlo, nežli jak se do textu dostalo.

⁸⁸⁹) Vlastně Bar Abba (syn Abbův). Srv. Merx (Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte, Berlin, 1902, II, 400). Jak se dovídáme z talmudu (babyl. Berakot 18 b), bylo toto jméno velice časté a vedlo k četným záměnám.

⁸⁹⁰) Téhož slova užívá sv. Lukáš (10, 30) o mužích, kteří oloupili neznámého cizince mezi Jerusalemem a Jerichem.

⁸⁹¹) Mluví o ní též Josef Flavius (Antiquit. 18, 3, 2).

⁸⁹²) Tak Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 370.

⁸⁹³) Dokazují to ze slova »vězeň«. Římané naše žaláře neznali a vězení nebylo nikdy samotným trestem. Ve vazbě chovali zločince jen do přelíčení. Srv. Schegg (Evangel. nach Matthäus, Mnichov, 1858, III, 426) a Schlatter (Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 773). Je však možno, že Barabáš měl býti o velikonocích souzen a popraven.

meň raději, kolikrát jsi dal přednost hříchu před svatou vůlí Boží a pros za odpuštění!

Mezitím vystoupil Pilát na povýšené místo a hlasitě pravil: »Já na něm žádné viny nenalézám. Jest však u vás obyčej, abych vám propustil jednoho vězně o velikonočních (Jan 18, 38-39). Kterého tedy chcete, abych vám propustil: Ježíše Barabáše či Ježíše, jenž slove Kristus?« (Mat. 27, 17).⁸⁹⁴) Domluvil a posadil se na kurulské křeslo ze slonoviny, zdobené bohatě zlatem a čekal na jejich rozhodnutí.⁸⁹⁵) Po lidsku řečeno, učinil Pilát v tu chvíli vše, aby Krista zachránil. Nemluvil k zaujaté Veleradě; úmyslně se obrátil k prostému lidu, protože byl přístupnější a Ježíšovi spíše nakloněn. Ponechal jim volbu, ale jasně jim napověděl, pro koho by si přál, aby hlasovali. Proto zdůraznil ještě jedenkrát nevinu obžalovaného; ani jméno Kristu nebylo řečeno nadarmo. Mělo jim připomenouti nejradostnější naděje Izraele a slávu, s jakou vítali před několika dny Ježíše v Jerusalemě.⁸⁹⁶)

Nabídka Pilátova učinila na lid hluboký dojem a zdálo se, že pro Ježíše udeřila hodina vykoupení. Velerada zrovna trnula při této myšlence a horečně přemýšlela, jak hrozícímu nebezpečí předejiti. Šťastná náhoda jim pomohla; v nevyzpytatelné Boží Prozřetelnosti urychlila smrt Ježíšovu žena, která ho chtěla zachrániti.

⁸⁹⁴) Sv. Marek (15, 9) a sv. Jan (18, 39) uvádějí otázku Pilátovu poněkud jinak: »Chcete tedy, abych vám propustil krále židovského?« Na první pohled vidíme, že slova Pilátova zkrátili a Matoušův (27, 17) název Kristus opsali rovnocenným pojmem král židovský.

⁸⁹⁵) Evangelista (Mat. 27, 19) tuto okolnost výslovně připomíná. Také římský zákoník (Digest. lib. 48, tit 16, lex 1, § 8: »pro tribunali, non de plano«) předpisoval, aby se amnestie udělovala se soudní stolicí.

⁸⁹⁶) Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 412.

Pilát právě domluvil,⁸⁹⁷⁾ když k němu přistoupil otrok a odevzdal mu dopis jeho manželky⁸⁹⁸⁾ - s prosbou, aby jej ihned přečetl.

Evangelisté nám nedochovali ani jméno této šlechtné ženy. Teprve z pozdějších pramenů⁸⁹⁹⁾ se dovídáme, že slula Klaudie Prokula,⁹⁰⁰⁾ Pocházela pravděpodobně z bohaté rodiny Prokulů;⁹⁰¹⁾ byla původem pohanka a přišla se svým manželem do Jerusalema. Jako tol k žen tehdejší doby zřekla se pohanství a přijala víru v jednoho Boha.⁹⁰²⁾ Náboženské hnutí vyvolané Spasitelem zasáhlo

897) Jediný Lagrange (*Synopsis Evangelica Graece*, Paříž, 1926, 285 a *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 562) klade tuto událost teprve po bičování a trním korunování. Jeho pořad je nemožný, protože odporuje úplně líčení sv. Matouše.

898) Podle zákona Oppiova, potvrzeného císařem Augustem, nesměli úředníci bráti s sebou do provincií manželky; směly přijít jen v zimě a z příčin důležitých (*Sueton, Vita Augusti 24: »nisi gravate hibernisque demum mensibus«*). Této okolnosti použili racionalisté, aby popřeli pravdivost evangelistovu. Neprávem. Za Tiberia upadl předpis v zapomenutí. Když Severus Caecina žádal v senátě za jeho obnovení (*»ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, uxor comitaretur«*), byl odmítnut - avšak úředníkům pohroženo, že budou odpovědni za každý přečin svých manželék (*Tacit, Annales 3, 33-35*).

899) Evangel. Nicodemi 2; Acta Pilati 4.

900) Řecké prameny píší důsledně Prokla, latinské Prokula. Původně se vyskytuje pouze jedno jméno - Prokula. Teprve Lucius Dexter (*Chronicon*; ML 31, 70) ji nazývá též Klaudií; podle všeho ztotožnil manželku Pilátovu s římskou křesťankou Klaudií, od níž vyřizuje Pavel (2. Tim. 4, 21) pozdrav Timoteovi.

901) Pro přátelský poměr Pontiů a Prokulů jest opravdu pozoruhodné, že ke konci vlády Tiberiovy (14-31 po Kr.) zastávali konsulát Caius Pontius Nigrinus a Cn. Acerronius Proculus. Srv. Ollivier, *Revue biblique*, 1896, 252.

902) Zní skoro neuvěřitelně, kolik pohanských žen bylo proselytkami. Podle Josefa Flavia (*Bellum 2, 20, 2*) ctily v Damašku skoro všechny ženy jednoho Boha; podobně pověstná manželka Neronova

také její citlivou duši. Možná, že se o to přičinila šlechtná Johana, která byla manželkou vysokého úředníka Herodova, zvaného Chusa (Luk. 8, 3) a zasvětila Prokulu do tajemství Ježíšova. Podle málo zaručeného podání stala se po smrti Pilátově křesťankou;⁹⁰³ církev koptická slaví dokonce její památku dne 26. června.⁹⁰⁴)

Co psala Klaudia svému manželu, nevíme; evangelista (Mat. 27, 19) nám dochoval jen hlavní myšlenku: »Nic neměj s tímto spravedlivým, neboť jsem mnoho vytrpěla dnes ve snách pro něho.« Nemůžeme říci, co ji tak polekalo. Viděla asi jasně nevinu Ježíšovu a pomstu Boží, která stihne Piláta, bude-li souditi Krista nespravedlivě. Odedávna kladli si exegeté otázku, co bylo příčinou snu Prokulina a jejich odpovědi vyzněly různě. Jen pro zajímavost připomínám, že někteří připisovali její sen ďáblu, který prý tak chtěl překaziti vykoupení světa.⁹⁰⁵) Jiní vysvětlovali vše z příčin přirozených. Prokula slyšela mnoho o Kristu a vážila si ho; zpráva o jeho zajetí ji hluboce zranila a nedala jí v noci pokoje. Nepopíráme tuto možnost, ale všechno si tak nevyložíme. Prokula ne-

Poppaea Sabina (Antiquit. 20, 8, 11). Římský senát musel proti tomuto hromadnému přestupování na víru židovskou několikrát zakročiti.

⁹⁰³) Origenes (In Matth. 122; MG 13, 1773) a Paschasius Radbertus (Expositio in Matth. 12, 27; ML 120, 938) se to neodvážují rozhodnouti; Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 365) to pokládá aspoň za možné.

⁹⁰⁴) Nilles, Kalendarium manuale, Innomostí, 1897, II, 721. Mnozí spisovatelé (na př. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 418) tvrdí totéž o církvi řecké. Jistě neprávem. V úředních menologiích jsem její jméno nenašel.

⁹⁰⁵) První pronesl tuto myšlenku neznámý skladatel listů připisovaných mylně sv. Ignáci, mučedníku (Ad Philippenses 4; MG 5, 923); opakoval ji sv. Řehoř (In Job 33, 31; ML 79, 1175) a sv. Beda (In Matth. 27, 19; ML 92, 121).

mohla v noci ještě vědět, že do sporu bude zatažen také Pilát. Proto veliká většina katolických učenců vidí ve snu řízení Boží Prozřetelnosti;⁹⁰⁶) evangelista jim dává za pravdu⁹⁰⁷) a připisuje snu hluboký význam symbolický. Zatím co duševní zrak vyvoleného národa slábné, takže se chystají zabít slibovaného Mesiáše, otvírá Bůh oči pohanům, aby uznali jeho vyšší poslání a veřejně prohlásili nevinu Spasitelovu.⁹⁰⁸)

Pilát dočetl dopis až do pozdravu a zamyslel se. Zjev Ježíšův učinil naň hluboký dojem, ale vzkaz manželčin jím otrásl. Byl to přece jen sen, kterým právě Římané připisovali takový význam. Snad si vzpomněl na tajemný sen, který měla kdysi Cesarova manželka Kalpurnie před osudným 15. březnem.⁹⁰⁹) Umínil si, že učiní vše, co bude v jeho moci a hned diktoval svému písaři odpověď.⁹¹⁰)

Otrok odešel a Pilát se tázal znova lidu: »Kterého tedy chcete z těch dvou, abych vám propustil?« (Mat. 27, 21). Ale mezitím se situace podstatně změnila. Velerada vy-

⁹⁰⁶) Tak již Origenes (In Matth. 27, 19; MG 13, 1773), sv. Ambrož (In Lucam 10, 101; ML 15, 1922) a sv. Jan Zlat. (In Matth. hom. 87; MG 58, 764); z moderních jmenuji aspoň Belsera (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 366) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 210).

⁹⁰⁷) Právě u sv. Matouše mají sny důležitou úlohu (Mat. 1, 20; 2, 12. 13. 19) a po každé jest jejich původcem Bůh.

⁹⁰⁸) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², 1913, 366.

⁹⁰⁹) Appian, Bellum civile 2, 480.

⁹¹⁰) Podle toho trvala přestávka dosti dlouho. Domněnku Lagrange-ovu (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 521), že Pilát šel osobně ke Klaudii, nepokládám za pravděpodobnou. Také římský zákoník (Digest. lib. 48, tit. 16, lex 1, § 8) zdůrazňoval, aby vladař byl v takovém okamžiku osobně přítomen.

užítkovala plnou měrou vhodné příležitosti a poštvala lid proti Ježíšovi (Mat. 27, 20). Jednotliví členové vmísili se do zástupu a přemlouvali je, aby hlasovali pro Barabáša. Pro důvody nemuseli chodit daleko; opakovali pomluvy, které již tolikráte o něm šířili a nejčernějšími barvami líčili nebezpečí, které hrozí chrámu a zděděnému náboženství. Talmud⁹¹¹⁾ nám prozrazuje, že se bojovalo i prostředky ještě povážlivějšími. Roztrušovali o Spasiteli, že je ve spojení s nenáviděnou vládou římskou a neobyčejná ochrana Pilátova jim dávala zdánlivě za pravdu.

Zločinné úsilí Velerady bylo korunováno úspěchem, jakého snad ani sami nečekali. Jejich posluchači byli většinou obyvatelé jerusalemské, kteří Spasiteli nikdy nepřáli a s pohrdáním pohlíželi na Galilejce, který se opovážil je napomínati a kárati. Snad nejhorlivěji přizvukovala Veleradě městská luza, která se těšila na lacinou zábavu;⁹¹²⁾ kde nepomáhala slova, slibovány hmotné výhody nebo vyhrožováno pomstou a vyloučením ze synagogy. Je však též pravděpodobné, že přišli příbuzní a přátelé Barabášovi a dožebravali se smilování. Ani peklo nelenilo a rozdmýchovalo vášně lidu. Bylo tu také dosti stoupenců Ježíšových a právě na ně spoléhal Pilát nejvíce. Bohužel, neodvážili se veřejně vystoupiti nebo byli hned umlčeni a vypískáni. A přece trvalo dosti dlouho, nežli se Veleradě podařilo sehnati potřebnou většinu. Tážeme-li se, co bylo nejhlubší příčinou této veliké změny, můžeme odpověděti s R. W. Hynkem: »Zklamaná láska.« Ježíšova tichost nehodila se pro Mesiáše, o kterém snili Izrael'té;

911) Babyl. Sanhedrin 43 a.

912) Od té doby uplynulo skoro dva tisíce let, ale nezměnilo se nic. Dosud se spojí mnozí s vyvrheli, mohou-li tak bojovati účinněji proti církvi katolické. Schmid, Linzer Quartalschrift, 1881, 86.

jejich láska k proroku Nazaretskému proměnila se v největší nenávisť.

Taková byla situace, když vladař přednesl po druhé otázku, koho má propustiti. V zápětí se ozval nepopsatelný řev: »Barabášče. Pryč s tímto a propuť nám Barabášče!« (Mat. 27, 18). Pilát nevěřil vlastnímu sluchu; napadlo ho, že snad jeho slovům dobře nerozuměli. Proto se tázal ještě jednou: »Chcete, abych vám propustil krále židovského?« Ale židé netoužili po králi, kterého by jim doporučoval úředník pohanského Říma a náměstím zaburácelo ještě zuřivěji: »Ne toho, ale Barabášče« (Jan 18, 39-40).

Nečekaná žádost lidu Piláta rozhněvala. Stalo se, čeho se nikdy nenadál. Zaslepený zástup dal přednost lupiči před Ježíšem, jemůž vinu nedokázali. Pozbyl duševního klidu, s jakým až dosud řídil soudní jednání. Jen tak si vyložíme, že mu mohla uklouznouti neopatrná otázka: »Co tedy mám učiniti s Ježíšem, jenž slove Kristus?« (Mat. 27, 22). Odpověď bylo hromové: »Ukřižuj ho!« (Mar. 15, 13) a »Ukřižován buď!« (Mat. 27, 22). Nové výkřiky Piláta ještě více roztrpčily. Nechápal, jak mohou žádati na smrt muže, jenž se ničeho nedopustil. Jeho svědomí se vzpíralo takovému rozsudku a ještě jednou se pokusil Ježíše zachrániti. Brzy se měl přesvědčiti, že vášeň nemyslí. Jakmile pronesl první slova: »I co zlého učinil tento? Žádné příčiny smrti na něm nenalézám« (Luk. 23, 22), křičel zfanatisovaný dav: »Ukřižuj ho!« Jen s napětím všech sil pokračoval Pilát: »Pokárám ho tedy a propustím« (Luk. 23, 22). Vrátil se k původnímu návrhu, ale se zlou se potázel. Židé dobře vypořádávali, že Pilát opustil pevnou půdu právní a jejich odvaha vzrostla ještě více. Jako divoká bouře neslo se náměstím strašné: »Ukřižuj, ukřižuj ho!« Bylo patrné, že se vedení zmocnila městská luza a Pilát se počal báti vzbouření.

Měl ovšem ve zbrani 1200 mužů a mohl požádati o pomoc Heroda - ale myšlenka na Řím podlamovala jeho energii. Lekal se žalob, které se mu mohly státí osudnými neb aspoň ztížití jeho další postup. Zdálo se mu pošetlým přinášeti takové oběti za člověka, kterého ani dobře neznal a který nebyl ani římským občanem. Proto se rozhodl, že propustí Barabáše a Ježíše dá zbičovati; až uvidí krev, budou snad rozumovým důvodům přístupnější. Svědomí ovšem nemlčelo; omlouval se, že jedná z donucení a chce zabrániti většímu krveprolití. Ale napřed⁹¹³⁾ chtěl židům ukázati, jak se dívá na jejich běsnění a svalí ti na ně vinu za krev, která poteče.

Rozkázal sluhovi, aby přinesl vodu a pokynul lidu, aby se utišil. Trvalo dosti dlouho, než se mu to podařilo. Všichni se zahleděli zvědavě na povýšené místo. Vladař povstal, myl si obřadně ruce a náměstím se nesla jeho slova: »Nevinen jsem já krví spravedlivého tohoto; vy vizte« (Mat. 27, 24).

Již často byla vyslovena otázka, jak přišel Pilát na tuto myšlenku. Řídil se zvykem římským či napodobil nějaký obřad židovský? Nikdo nepochybuje, že také pohanští národové znali symbolické omývání rukou a přepisovali mu veliký význam.⁹¹⁴⁾ Z Ovidia se dokonce dovídáme, že bylo možno smýti tímto pohodlným způsobem i zločin vraždy.⁹¹⁵⁾ Avšak slova, kterými Pilát obřad provázel, jsou vzata jistě z Písma sv. (Deut. 21, 1-9). Byla-li nalezena mrtvola a vraha nebylo možno vypátrati, sešli se starostové okolních obcí, umývali si ruce nad zabitou

⁹¹³⁾ Schmid (Linzer Quartalschrift, 1881, 87) klade tuto událost až před formální odsouzení Spasitelovo; tím ovšem odporuje líčení sv. Matouše (27, 24 n).

⁹¹⁴⁾ Srv. Herodot 1, 35 a Virgil, Aeneis 2, 719.

⁹¹⁵⁾ Fasti II, 45: »Ah, nimium faciles (s málem spokojení) tristia crimina caedis fluminea tolli posse putatis aqua.«

jalovici a při tom přísahali, že vraha neznají: »Ruce naše této krve neprolily a oči naše toho neviděly. Hospodine, buď milostiv lidu izraelskému, jež jsi vykoupil, a nepřičítej krve nevinné lidu svému izraelskému.« K tomu dodává Bible: »Tak bude s nich vina krve snata. Ty pak budeš čist od krve nevinného, která byla vylita, učiníš-li, co Hospodin přikázal.«⁹¹⁶⁾ V těchto slovech máme všechny prvky, které se vyskytují v řeči Pilátově. Vladař prohlašuje, že nebude odpověden za muka Ježíšova a svaluje všechnu vinu na židy, kteří ho k takovému ústupku donutili.⁹¹⁷⁾

I tento dojemný obřad minul se s účinkem. V zápětí ozvala se z davu strašná odpověď: »Krev jeho na nás i na naše dítky« (Mat. 27, 25).⁹¹⁸⁾ Slova se zalíbila a nesčetné zástupy propukly v ohlušující řev: »Krev jeho na nás i na naše dítky.« Povzbuzovali takřka Piláta, aby se krve Ježíšovy nelekal, protože všechny následky berou sami na sebe.

Rouhavá slova strašně se na nich vymstila při pádu Jerusalema. O velikonocích dokonat Kristus, o velikonocích oblehl Titus Jerusalem. Na hoře Olivetské vztáhli židé po prvé ruce na božského Vykupitele; tam usad'lo se později římské vojsko, aby podniklo rozhodný útok

⁹¹⁶⁾ Tak již Sota 9, 6 a Origenes (In Matth. 27, 24; MG 13, 1774); z moderních Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 60 n) a Doerr (Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 59).

⁹¹⁷⁾ Zdá se, že také Římané zachovávali v Palestině tento obyčej, byla-li nalezena mrtvola a vraha nikdo neznal. Snad právě proto o něm Pilát věděl.

⁹¹⁸⁾ Rčení se vyskytuje v talmudu velice často a značí odpovědnost za skutek, kterého se kdo dopustil. V poznámce k Aboda zara 12 b čteme: »Nikdo nepij vody v noci; pije-li přece, přijde krev jeho na hlavu jeho« (požije-li něco nedovoleného). Joma 21 a: »Kdo se vydává nacistu před kuropěním, přijde jeho krev na hlavu jeho« - protože může upadnouti mezi lupiče.

na město. Za otrockou cenu 30 stříbrných koupili Spasitele; za šestinu stříbrného bylo prodáváno 30 židů do otroctví. Židé jásali, když Kristus byl obnažen a zbčován; později svlékali římsí vojáci židovské uprchlíky, přivazovali je ke stromům a otvírali jim životy, aby našli peníze, které prý polykali. Velerada donutila Piláta, aby odsoudil Krista na kříž; při obležení města bývalo denně až 500 zajatých židů ukřžováno. Svolávali na sebe nevinnou krev Spasitelovu a po dobytí Jerusalema tekla jejich vlastní krev v proudech po ulicích a nádvořích chrámových.^{918a)}

Snad odsuzuješ divokou krutost národa židovského a žasneš nad jeho zaslepeností. Buď spravedlivý! Také tvoje hříchy pomáhaly chystati kříž, který dolehl tak těžce na Spasitele. Zadívej se raději na svého Ježíše! Byl také člověkem a v jeho srdci ozývala se přirozená touha po cti a uznání. Z lásky k tobě stojí tu jako zločinec. Buď mu za to vděčný!...

Pilát již neodporoval. Posadil se na soudnou stolicí a propustil Barabáše. Potom se obrátil ke stráží a pronesl úsečný rozkaz: »Jděte, vojáci, připravte b'čel!«⁹¹⁹⁾ Povolil tedy nátlaku lidu, před nímž tak důtklivě varovali rozvášní spisovatelé⁹²⁰⁾ a sám zákoník.⁹²¹⁾ Neušel trestu Božímu. O několik let později vyvolal kouzelník Šimon⁹²²⁾ mezi Samaritány veliké vření. V zástupech putovali na posvátnou horu Garizim a mezi lidem se troušily

918a) Pře krásně líčí Boží pomstu R. W. Hynek v uchvacující knize »Muž bolesti«, Praha, 1946, I, 161 n.

919) I, miles, expedi virgas. De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 91. V Liviovi (I, 26) zní rozkaz poněkud jinak: »I, licitor (miles), conliga manus.«

920) Srv. Cicero. De lege agraria 2, 4, 10.

921) Cod. lib. 9, tit. 47, lex 12.

922) Známý ze Skutků apoštol. 8, 4 n.

pověsti, že se blíží příchod Mesiášův. Pilát schůzky zakázal a protože Samaritáni se nepodrobili, bylo jich mnoho zajato, pobito a popraveno. Obrátili se na syrského místodržitele Vitellia, jenž Piláta sesadil a poslal k císaři, aby za to odpovídal.

Aby si uchránil úřad, obětoval Vykupitele světa; proto podlehl Mesiáši nepravému.

Ukrutné bolesti, které Spasiteli byly způsobeny, odbyli evangelisté jediným slovem: »Zbičovali ho«;⁹²³⁾ jejich čtenáři znali dobře význam tohoto kratinkého rčení. My, kteří jsme od malička vyrůstali v ušlechťujícím vlivu křesťanství, nedovedeme si již ani představit, jak krutě nakládalo pohanství s člověkem. Římané milosrdenství neznali; sám vzdělaný Seneka je pokládal za vadu⁹²⁴⁾ a duševní nemoc.⁹²⁵⁾ Tvrdil dokonce, že milosrdni jsou jen nejhorší lidé.⁹²⁶⁾ Proto se zmiňuji o bičování podrobněji; poznáme lépe veliké bolesti, které Spasitel přetrpěl a zamilujeme si vroucněji dobrého Ježíše.

Tehdejší spisovatelé mluví o bičování jen s největší hrůzou. Horác je nazývá strašnými biči;⁹²⁷⁾ o bičování se užívalo sloves: rozsekat, drásat, zorat a zřít. Následky bývaly kruté a Prudentius⁹²⁸⁾ srovnává jeho účinky se spoustami způsobenými krupobitím. Křesťané ze Smyrny píší o mukách svatého Polykarpa a jeho druhů: »Okolostojící trásli se hrůzou, když viděli, jak mučedníci byli ranami bičů rozdrásáni až do kostí a mnohým bylo viděti v těle i vnitřnosti.«⁹²⁹⁾ O holých kostech mlu-

⁹²³⁾ Mat. 27, 26; Mar. 15, 15 a Jan 19, 1.

⁹²⁴⁾ De clementia II, 4, 4.

⁹²⁵⁾ Tamtéž II, 5, 4.

⁹²⁶⁾ Tamtéž II, 5, 1.

⁹²⁷⁾ Satir. I, 3, 119.

⁹²⁸⁾ Peristephanon X, 121; ML 60, 453.

⁹²⁹⁾ Eusebius, Hist. Eccl. 4, 15, 4; MG 20, 343.

ví též Josef Flavius.⁹³⁰⁾ Sám Ulpián⁹³¹⁾ přiznává, že mnozí skonali na místě a pravdu jeho slov dotvrzuje Gelius⁹³²⁾ a Livius.⁹³³⁾ Jiné odnášeli polomrtvé,⁹³⁴⁾ většina zůstala po celý život mrzáky.⁹³⁵⁾ Zákonem Porciovým z roku 195 př. Kristem⁹³⁶⁾ a Semproniovým (r. 123) bylo proto přísně zakázáno bičovati římského občana. Takových dokladů máme tolik, že si můžeme celou událost dobře představit.⁹³⁷⁾

Vladař odešel do paláce⁹³⁸⁾ a setník určil šest⁹³⁹⁾ vojáků, kteří měli rozkaz vykonati. Bývali k tomuto výkonu zvláště cvičeni.⁹⁴⁰⁾ Patřili k posádce císařské, která vynikala svou nenávisť ke všemu židovskému⁹⁴¹⁾ a Velelada se jistě přičinila, aby je proti Spasiteli ještě více pošťvala. Se všech stran ozývaly se výkřiky, které je

⁹³⁰⁾ Bellum 6, 5, 3.

⁹³¹⁾ De poenis 1, 18.

⁹³²⁾ Noctes Atticae 10, 3.

⁹³³⁾ Histor. 28, 29.

⁹³⁴⁾ Cicero, In Verrem II, 5, 54 a Sueton, Tiberius 60.

⁹³⁵⁾ Filo, In Flacc. § 10.

⁹³⁶⁾ Ne quis magistratus civem Romanum virgis caederet necaretve, sed damnato exilium permetteret.

⁹³⁷⁾ Všechny podrobnosti čerpám ze současných spisovatelů; zároveň podávám pramen, aby se čtenář mohl o pravdě přesvědčiti.

⁹³⁸⁾ Tak většina moderních exegetů. Srv. Ollivier, La passion, Řím, 1892, 274. Je možné, že se šel omluviti manželce, kterou tak bolestně zklamal svou povolností.

⁹³⁹⁾ Někteří udávají jen čtyři; Cicero (In Verrem II, 5, 54) mluví o šesti, podobně Kateřina Emmerichová (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 125).

⁹⁴⁰⁾ Cicero, In Verrem II, 5, 54: »ad pulsandos verberandosque homines exercitatisimi«.

⁹⁴¹⁾ Antiquit. 2, 2, 68 a Schlatter, Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 777.

povzbuzovaly; je však také možné, že synedristé jim vtiskli do rukou peníze, aby ran nešetřili.⁹⁴²⁾

Vojáci zavedli Spasitele k nízkému sloupu na volném prostranství⁹⁴³⁾ před palácem. Byl vysoký asi 70 cm,⁹⁴⁴⁾ podle Plauta sahal po pás.⁹⁴⁵⁾ Vyzvali Krista, aby se svlékl.⁹⁴⁶⁾ Snad váhal obnažiti své svaté tělo nebo vojákům se zdálo, že si počíná příliš pomalu. Proto mu strhli hrubě šaty a hodili je stranou. Krev hnala se Spasiteli do tváře, když tu stál před zevlujícím lidem, který se nemohl ani dočkat, až spatří první krev. Vojáci postavili Pána Ježíše k samému sloupu a přivázali k němu provazem jeho svaté nohy.⁹⁴⁷⁾ Potom přehnuli Spasitele přes sloup, takže jeho ruce sahaly skoro až k zemi a připvnili je také k sloupu. Tělo tvořilo oblouk, kůže se napjala. Postavili se kolem ubohé oběti a chopili se bičů. Jejich podobu známe velice dobře; mnoho se jich dochovalo v hrobech mučedníků. Na krátkém, ale silném drždadle byl větší kroužek, na něm několik řetízků, zakončených buď kousky olova⁹⁴⁸⁾ neb ostrými ovčími kostičkami⁹⁴⁹⁾ nebo dvěma kuličkami, spojenými krát-

942) Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 373.

943) Po římském právu konalo se bičování na místě veřejném. Srv. Cicero, *In Verrem* II, 5, 62 a Flavius, *Bellum* 2, 14, 9.

944) Sepp-Haneberg *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 249 n.

945) Bacchides 4, 7, 24.

946) Srv. Sueton (Caligula 26), Tacit (*Histor.* 4, 27) a Cellius (*Noctes Atticae* 10, 3).

947) Plaut, Bacchides 779.

948) Odtud plumbatis caedi. Srv. Ovid, *Metamorph.* X, 227 a Prudentis *Peristephanon* X, 116-121; ML 60, 453.

949) Plutarch, *Adversus Colotem* 1127: *μάστιξ ἀστραγαλόη*; Apulejus, *Metamorphos.* VIII, 28: «flagellum multijugis talis ovium testratum».

kou tyčinkou. Obyčejně měl každý voják poněkud jiný bič. Smíme-li souditi z pohřebního roucha turinského, užili u Spasitele aspoň dvojích⁹⁵⁰⁾ nástrojů: metel⁹⁵¹⁾ a bičů s dvěma kuličkami.⁹⁵²⁾

Zazněl vojenský povel, vzduchem zasvištěly první rány a tělem Spasitelovým projela strašná bolest, které ustavičně přibývalo. Ohětoval ji v nekonečné lásce svému božskému Otci, aby smyl hříchy, které nemají býti mezi křesťany ani jmenovány (Efes. 5, 3). Hned po prvních ranách napjatá kůže počala nabíhat a tvořily se veliké podlitiny; brzy popraskaly, vystříkla první krev⁹⁵³⁾ a zbarvila biče a ruce vojínů. Do otevřených ran dopadaly nové a nové šlehy, vytrhovaly kousky masa, až konečně se objevila žebra a kosti. Kristus trpěl strašně a občas dojemně záupěl, ale ještě více ho soužily bolesti duševní. Stále se mu vnucovala trapná myšlenka: »Jaký zisk bude z mé krve?« (Žalm 29, 10). Jeho vševídoucí oko patřilo v tu chvíli do budoucnosti a jeho nitro se zalévalo teskným zármutkem. Musel si přiznati, že se právě tělesných hříchů bude nevďěčné lidstvo dopouštět nejčastěji.⁹⁵⁴⁾

Konečně dozněla poslední rána, ale pro Spasitele znamenala jen počátek nových bolestí. Odvázali mu ruce a

⁹⁵⁰⁾ Podle Kateřiny Emmerichové (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 128) trojich: metel z bílých prutů, enad jilmových, bičů s ostrými kostmi a řetízků s háčky.

⁹⁵¹⁾ Římský zákoník (Digest. lib. 48, tit. 19, lex 10) sice nakazoval: »Ex quibus causis liber fustibus caeditur, ex his servus flagellis caedi jubetur.« Avšak Spasitel dosud odsouzen nebyl, proto ho směli bít i metlami.

⁹⁵²⁾ Srv. R. W. Hynek, Lid, 1931, čís. 110 a Kastner, Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 34.

⁹⁵³⁾ Cicero, In Verrem II, 5, 62.

⁹⁵⁴⁾ Stanihurst, Immortalis Dei in corpore mortali patientis historia, Kempten, 1746, 364.

poručili, aby se vzpřímil. S velikou námahou splnil jejich kruté přání, ale musel se opíraty oběma rukama. Zazněl nový rozkaz a vojáci počali bičovati prsa a život Spasitelův. Znova se opakovaly příšerné zjevy, o kterých jsem se již zmínil. Na všech stranách visely kusy rozsekané kůže, jeho božská krev stékala v bohatých praménkách a barvila zemi. Vojáci ustali teprve, když se zabělala žebra - ale tím ještě nebylo mučení skončeno. Začínal jejich nejstrašnější oddíl - počali bičovati tvář a svatou hlavu. Někteří z nich obrátili biče a tloukli Spasitele silnými držadly.⁹⁵⁵⁾ Jeho líce otekly, nos počal krváceti, rty naduřely a popukaly, oči byly v malé chvíli zality krví. Ježíš zakolísal a klesl do kaluže krve, která byla kolem sloupu. Zástupem zaburácel vítězný jásot a zfanatisované davy počaly šíleně tleskati. Ani potom ještě vojáci neustali a nové rány dopadaly na jeho svaté boky.⁹⁵⁶⁾

Kolik ran Spasitel dostal, nepodaří se nikdy vypátrati; u římského bičování nebyl jejich počet omezen. Jak možno zjistiti na rouchu turinském, zasadil mu vojín, který měl na konci biče sdružené kuličky, na 80 šlehů. Ostatních pět vojínů udeřilo Spasitele asi také tolikrát; podle toho přetrpěl na 500 ran. Výpočet je však velice problematický, protože nevíme, nemělo-li několik vojáků stejné biče.⁹⁵⁷⁾

⁹⁵⁵⁾ Srv. Cicero, In Verrem II, 5. 54. Snad právě proto není na otisku svaté tváře v Turině viděti charakteristické stopy dvojitých kuliček.

⁹⁵⁶⁾ Tamtéž. Také na pohřebním plátně v Turině vidíme ránu na ráně. Dru Hynkovi (Kristova tvář a muka, Praha, 1937, 35) se zdá, že prolité krve nemohlo býti mnoho. Spisovatelé, kteří znali bičování ještě z vlastní zkušenosti, mluví jinak.

⁹⁵⁷⁾ Nepřesně tvrdí dr Hynek (Kristova tvář a muka, Praha, 1937, 119), že římský zákon dovoľoval jen 40 ran. To přikázal Mojžíš

Konečně zazněl rozkaz,⁹⁵⁸⁾ vojáci ustali a odvázáli nohy Spasitelovy. Chvilí ležel jako bez vlády. Splnila se na něm doslova předpověď Izaášova (53, 2-5):

»Podoby neměl ni krásy, abychom naň patřili,
neměl vzhledu, abychom se kochali v něm.
Měli jsme ho za malomocného,⁹⁵⁹⁾
zbitého od Boha a sklíčeného.
Ale on byl raněn pro hříchy naše,
roztlučen byl pro nepravosti naše.«

Nikdo se neslitoval, aby mu podal oděv. Bičováním stal se Kristus bezectným⁹⁶⁰⁾ a svobodní vojáci římsí by si byli pokládali za hanbu v něčem mu posloužiti. S největší námahou plazil se Spasitel k místu, kde byl jeho šat a hleděl zakrýti svou nahotu. Namáhal se marně. Ruce měl jako přeražené, prsty pozbyly vlády. Konečně vhodil naň jeden z vojáků jeho šaty; co mu na tom záleželo, že každý dotek působil Spasiteli hrozná bolest. Zbičovaného Pána Ježíše odvedli do vnitřního nádvoří paláce Pilátova (Mat. 27, 27), aby počkali na příchod

(Deut. 25, 2), římské právo takových úlev neznalo. Trvalo-li však bičování tři čtvrti hodiny, jak tvrdí Kateřina Emmerichová (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 129), neodvažují se rozhodovati. Doba se mi zdá příliš dlouhá. Je však možné, že jsou započteny přípravy i nutné přestávky, kterých bylo jistě několik.

⁹⁵⁸⁾ Úplně stejně popisuje bolestnou událost také sv. Brigita (Revel. Lib. 1, cap. 10, num. 8). Je to tím pozoruhodnější, protože si právě ve středověku libovali v nepřirozeném přepínání.

⁹⁵⁹⁾ Pokládali jsme ho za rouhače; malomocenstvím trestával Bůh v Starém Zákoně rouhání a vzpouru proti jeho nekonečnému majestátu.

⁹⁶⁰⁾ To plyne z římského zákoníku. Proto Digest. lib. 48, tit. 19, lex 10, § 2 výslovně zdůrazňují, že určité osoby nepropadají hanbě, i když jsou bičovány.

vladařův. Spasitel sotva se vlekl, protože zraněné nohy vypovídaly službu. Několikrát musel si utřít krev, aby lépe viděl na cestu;⁹⁶¹⁾ provázely ho zlostné výkřiky národa, kterému prokázal tolik dobrodiní. Soudní stolice na chvíli osaměla; jenom zrudlý sloup a kaluž krve označovaly místo, kde se odebrálo první jednání golgotské truchlohry.

Pozdější osudy posvátného sloupu jsou nám úplně neznámy a zprávy cestovatelů zakládají se na zbožných legendách.⁹⁶²⁾ Poutník z Bordeaux⁹⁶³⁾ viděl jej r. 333 v paláci Kaifášově; tento jediný údaj nám dokazuje, že nelze mluvit o žádné tradici. Když byla v polovině 4. st. vystavěna basilika Sionská, přenesli do ní také domnělý sloup bičování a postavili jej doprostřed předsíně. Podle sv. Jeronýma⁹⁶⁴⁾ byl ještě potřísněn krví Spasitelovou; byl to pravděpodobně červeně žilkovaný mramor, jakého je mnoho v okolí jerusalemském. Akvitánská poutnice Sylvie⁹⁶⁵⁾ zmiňuje se o veliké úctě, v jaké byl u věřících. Pod jejich polibky měkkého mramoru ubývalo⁹⁶⁶⁾ a zbožná mysl poutníků počala rozeznávat na sloupu otisky rukou, prsou a tváře Spasitelovy. První se o nich zmiňuje sv. Efrem;⁹⁶⁷⁾ ještě jasněji je viděl r. 450 spisovatel proslulého Breviaria a r. 530 Theodosius. Je také možné, že jednotliví křesťané použili vhodné příležitosti a seškrabali v nestřeženém okamžiku trochu vzácného prášku. Tam viděl sloup ještě kolem roku 610

961) Srv. sv. Brigitu, Revel. lib. 1, cap. 10, num. 9.

962) Srv. Kvitek, Museum, 53, 37 n.

963) Itinerarium Burdigalense; ML 8, 791.

964) Epist. 108, 9; ML 22, 884.

965) Peregrinatio Sylviae, vyd. Camurrini, Řím, 1887, 95.

966) Neodolala ani kovová socha ve velechrámu sv. Petra.

967) Lamy, S. Ephraem Syri hymni et sermones, Malines, 1882, 472.

patriarcha Sofronius⁹⁶⁸) - ale po dobytí Jerusalema Turky jeho stopa náhle zaniká. Asi ke konci 11. stol. nacházíme sloup bičování v chrámě Božího hrobu a ve 13. století stává se majetkem františkánů. Roku 1551 rozbili jej mohamedáni, protože v něm tušili skryté poklady. Jeho části sebrali jmenovaní řeholníci a rozdali je vynikajícím panovníkům; jeden díl ponechali v Jerusalemě a ukazují jej v kapli Matky Boží.

Roku 1223 přivezl kardinál Colonna jiný sloup do Říma a postavil jej v chrámě sv. Praxedy, který byl jeho titulární svatyní. Na rozdíl od prvního je z černého mramoru, bíle žilkovaného. Má spíše podobu nějakého podstavce; je vysoký 70 cm, dole měří v objemu 45 cm, k vrchu se poněkud zužuje. Není pochyby, že se kardinál stal bezděčnou obětí nějakého podvodu.

⁹⁶⁸) *Anacreontica* 74-75; *MC* 87, 3, 3822.

Vladař nepřicházel; snad vyjednával soukromě s vůdci národa židovského,⁹⁶⁹⁾ snad se radil s odborníky, bez kterých neměl podnikati nic vážnějšího.⁹⁷⁰⁾ Vojákům byla v nádvoří brzy dlouhá chvíle, proto si ji hleděli ukrátit.⁹⁷¹⁾ Z počátku vypravovali svým druhům jednotlivé podrobnosti z posledního bičování a žertovali hrubě o božském Spasiteli. Stál s očima sklopenýma a vroucně se modlil. Jeho klid a svatá odevzdanost je dráždila. Tak rádi by se mu za to pomstili, ale dlouho je nic nenašlo. Konečně měl kdosi ďábelskou myšlenku. Tolikrát již dnes slyšeli, že se Ježíš činí králem židovským; proto by si s ním měli na krále aspoň zahrát. Příklad Herodův působil.⁹⁷²⁾ Jeho nápad byl uvítán všeobecným potles-

969) Dausch, *Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 338.

970) *Cod. lib.* 1, tit. 51, lex 1.

971) Sv. Beda (*In Marcum exposit.* IV. 44; *ML* 92, 284) a Ludolf Saský (*Vita Jesu Christi*, vyd. Bolard-Rigollot-Carnaudet, Paříž, 1865, II, 639) se domnívali, že vojáci jednali na rozkaz Pilátův. Z novějších tvrdil totéž Doerr (*Der Prozess Jesu*, Berlin, 1920, 60) a dovolával se podvržených *Acta Pilati* 10.

972) V moderní době kladli si mnozí otázku, jak přišli vojáci na strašnou myšlenku a odpovědi vyzněly velice různě. Jedni připomínali oblíbené hry sakejské (Srv. Vigouroux-Podlaha, *Bible a nejnovější objevy*, Praha, 1899, III, 586), jichž podstatným znakem byla chvilková nadvláda otroků nad jejich pány; jiní jmenovali slavnost saturnalií (*Wendland, Hermes*, XXXIII (1848), 179 n a *Reich (Neues Jahrbuch für das klass. Altertum*, VII, 1904, 705 n). Tito poslední mohli se dovolávat mučednictví sv. Dasia (*Analecta Bollandiana*, Brussel, 1897, XVI, 3 n). Lübeck (*Die Dornenkrönung Christi*, Rezno, 1906) tvrdí, že byla taková veselohra, kterou vojáci

kem. Jak to provedou, ještě sami nevěděli; vše se vyvíjelo ponenáhlu.

Abychom pochopili dobře průběh událostí, které následovaly, třeba několika poznámek. Pohané byli odedávna zvyklí židům se posmívati;⁹⁷³⁾ tu však byly ještě jiné příčiny. Proto vášeň se vybila způsobem tak příšerným. Vojsko Pilátovo přitáhlo z Cesareje. Jak se dovídáme z Josefa Flavie,⁹⁷⁴⁾ byla tamní posádka pověstná svou nenávisť k národu židovskému. Jakmile se na př. dověděli, že skonala Agrippa, jenž se tolikrát ujal židů, uspořádali pustou pitku a konali hlučné slavnosti.⁹⁷⁵⁾ Byli

vidali snad v Cesarei a kterou napodobili - jenže způsobem krutějším. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 377) pokládal tuto domněnku ještě za nejvíce pravděpodobnou. O takových výkladech možno užiti slov Krügerových (Zeitschrift für die neutest. Wissenschaft, 1907, 72): »Novější bádání má vadu, že události celkem jasné zatemní nezřídka učenými domněnkami.« Tradiční výklad je mnohem přirozenější; o podobném nápadě dovídáme se také z Filona (In Flacc. 6). Když Agrippa I. dostal od císaře roku 38 třetinu bývalé říše Herodovy, zastavil se na své cestě také v Alexandrii. Domácí obyvatelstvo užilo vhodné příležitosti, aby mu ukázalo svou protižidovskou náladu a potupilo nového krále. Chytili na ulici blázna, jménem Karabase a donutili ho, aby jim dělal posměšného krále. Na hlavu mu dali papyrusový věnec, jakási houně byla královským pláštěm, místo žezla měl v ruce rákos. Před ním běželo několik hochů s holemi na ramenou a oznamovali příchod panovníkův. Lid volal »Marin« (náš pán). Pro zlomyslný nápad vojákův se rozhodl již Tertulián (De corona militari 9; ML 2, 89); z moderních jmenuji aspoň Kastnera (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 36n). Höpfla (Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 20) a Holzmeistra (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 350). Tím však nepopírám, že vojáci užili některých prvků z veselohry.

⁹⁷³⁾ Flavius, Bellum 2, 12, 1-2.

⁹⁷⁴⁾ Antiquit. 2, 268.

⁹⁷⁵⁾ Antiquit. 19, 356-359.

většinou Samaritáni⁹⁷⁶⁾ a nemohli proto Izraelitům zapomenouti, že je vyloučili z chrámu jerusalemského a jejich národní svatyni na Gar'zim rozbořili. V Ježíšovi viděli takřka ztělesněnou židovskou pýchu, která se právě tehdy chlubila, že ovládne svět⁹⁷⁷⁾ a zlomí moc pohanského Říma.⁹⁷⁸⁾ Jejich posměch neplatil tak osobě Ježíšově, jež snad ani neznali, jako spíše nenáviděnému národu, kterému mohli zase jednou ukázat svou povýšenost. Že to však učinili způsobem tak krutým, mělo ještě jinou příčinu. Posádka césarejská byla jen vojskem pomocným,⁹⁷⁹⁾ proto neměla strohé kázně římských legionářů.⁹⁸⁰⁾ Mimo to bylo tehdy všeobecným zvykem tupiti odsouzence.⁹⁸¹⁾ Spasitel ještě nepropadl smrti kříže, ale nevzdělaní vojáci asi takových rozdílů nedělali.⁹⁸²⁾ Nepomyslili, že brzy nastane doba, kdy světovládní Římané budou spolu s jinými národy klekati s úctou před Ježíšem Kr'stem a vzdávati mu královskou čest. Byli to právě vojáci, kteří pro Spasitele obětovali svůj život a za Konstantina Vel. postavili se první do jeho mocné ochrany.⁹⁸³⁾

Aby se »zábava« lépe vydařila, pozvali ze sousedního tábora celou kohortu, pokud neměla službu. Poslechli velice ochotně; den byl tak dlouhý a nařízená pohotovost

976) U Josefa Flavia *Σεβαστηνοί* Antiquit. 17, 103 a Bellum 2, 3, 4.

977) Srv. pozn. 801.

978) Schlatter, Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 777.

979) Podobně omlouval jejich výstřelky již Renan-Eichler, Das Leben Jesu⁵, Berlin, 1864, 392.

980) Schürer, Die Geschichte des jüd. Volkes³⁻⁴, Lipsko, 1901, I, 459-460.

981) Srv. Tacit (Annal. 15, 44: »ut pereuntibus addita ludibria«.

982) Jistě mu však nechtěli připomenouti, že cesta ke trůnu může být někdy hodně svízelná. Taková myšlenka byla pro rozjařené vojáky přece jen trochu vysoká.

983) Laktanc, De mortibus persecutorum 44; ML 7, 260.

je roztrpčovala. V malé chvíli byl kolem Spasitele zástup několika set rozpustilých vojáků.⁹⁸⁴⁾ S bolestí pozoroval Ježíš tyto přípravy a v duchu obětoval vše Bohu. Chtěl mu nahraditi pýchu, s jakou se lidstvo vzpíralo jeho svatě vůli - od pádu Adamova až do konce světa.⁹⁸⁵⁾ Kdysi pravil Bůh prvnímu člověku: »Pro tento tvůj čin zlořečena budiž země; trní a hloží bude ti ploditi« (Gen. 3, 17-18). Dobrý Ježíš dal se i trním korunovati, aby snal kletbu, která nás tolik tížila.

Hned v samém počátku vyskytla se nepředvídaná překážka. Neměli purpurový plášť, který býval odznakem královské a císařské důstojnosti.⁹⁸⁶⁾ Vtom kdosi vzpomněl na odhozený důstojnický plášť⁹⁸⁷⁾ - snad týž, kterým přioděl Spasitele Herodes.⁹⁸⁸⁾ Byl kdysi barvy červené⁹⁸⁹⁾ - ale pro krále židovského bude ještě dosti dobrý. S krutostí, kterou dnes již ani nechápeme, strhli vojáci Pánu Ježíši roucho,⁹⁹⁰⁾ které mezitím přischlo k ve-

984) Římská kohorta měla 600 mužů; někteří byli na stráží.

985) Tak již sv. Cyril Jerus., Catech. 13, 18; MG 33, 794.

986) Eutrop (Histor. Roman. 9): »Prius imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat.« Podobně Laktanc, Divinar. institut. 4, 7; ML 6, 464.

987) Latinsky slul paludamentum. U prostých vojinů mívál přirozenou barvu vlny, tribunové nosili plášť bílý, vrchní velitelé a císař plášť červený.

988) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 220.

989) Sv. Matouš (27, 28) jej nazývá šarlatovým *κοκκίνον*) sv. Marek (15, 17) purpurovým (*πορφυρον*). Obě barvy jsou ovšem rozdílné; první je jasně červená, druhá tmavější - ale již v starověku je často zaměňovali. Tak di Horác (Sat. 2, 6, 102-103) »vestis rubro cocco tincta« - ale o tři verše dále: »purpurea vestis«.

990) Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 374) a Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 425) se domnívali, že svlékli pouze roucho svrchní; protože však evangelisté užívají čísla množného (Mat. 27, 31 a Mar.

likým ranám. Strašné jízvy se znova otevřely, kousky kůže a masa zůstaly na šatě, rány se palčivě rozbolavěly a krvácely; roje dotěrných much dorážely na ubohou oběť, která se jim nemohla ubránit.⁹⁹¹⁾ Přes ramena mu přehodili důstojnický plášť, který sahal jen po kolena; nádvořím zaburácel rozpustilý smích. Hra se zalíbila a vymyšleny nové podrobnosti.

Kdesi našli veliký kámen, snad úlomek sloupu, jakých bývalo v římských domech dosti. Přivalili jej a posadili naň Spasitele světa. Mlčel a právě jeho veliká tichost podráždila vojáky až k nepřičetnosti. Dosud si jenom hráli; co nastalo pak, byla již krutost a zhovadilost.

Divadelní král neměl dosud korunu.⁹⁹²⁾ Bez meškání počali splétati rákos, jímž v Svaté zemi podpalovali. Koruna se podobala velikému věnci, ale nebyli s ní spokojeni. Dáti židovskému králi na hlavu takovou tretku, jakou vídávali v divadlech, zdálo se jim příliš malicherné. Dlouho se radili; konečně napadla jednoho z nich myš-

15, 20), pokládám za pravděpodobnější, že mu sňali i roucho spodní.

⁹⁹¹⁾ Mouchy patří dosud k největším metlám Východu a cestovatel Labarde je nazývá »nejstrašnějším tvorem«. Wood o nich praví: »Jejich roje bývají tak četné, že cizinec je nucen mouchy jisti, mouchy píti a mouchy dýhati.« S nezdolnou vytrvalostí pronásledují člověka a štípají; jiné se usazují na vlhkých místech těla, zvláště na očích a působí nebezpečné záněty.

⁹⁹²⁾ Schmidt (*Die Geschichte Jesu*⁴, Tubinky, 1904, II, 396) pokládá trním korunování za pozdější legendu; jeho důvody jsou tak malicherné, že je ani neuvádím. O této bolestné trýzni mluví také židovský pamflet *Toledot 6* (Krauss, *Das Leben Jesu nach jüdischen Quellen*, Berlin, 1902).

⁹⁹³⁾ O jejich druhu pojednal nejlépe Fonck (*Streifzüge durch die bibl. Flora*, Freiburg, 1900, 50 n a 99 n). Byl to buď cicimek (*Zizyphus vulgaris* Lamarck) nebo řešetlák (*Paliurus aculeatus* Lamarck), kterých roste mnoho v okolí jerusalemském. Kastner (*Jesus vor Pilatus*, Münster, 1912, 39) myslí spíše na krvavec

lenka zrovna ďábelská. V táboře byla hromada trní,⁹⁹³⁾ kterým se v Palestině topívalo; vojáci jim udržovali v noci oheň, protože bylo citelné chladno. To by byla koruna, jakou dosud neměl žádný panovník, vhodná pro židovského krále, který měl přece ovládnouti celý svět. Rada se zalíbila a vojáci počali proplétati věnek ze sítí větvičkami trnovými. Jak vidíme z ostatků, které se nám zachovaly, byly některé trny dlouhé až 2 cm.⁹⁹⁴⁾ Jedny vetkali dovnitř, jiné zastrkali směrem nahoru a přivázali sítím, takže se chystaná koruna podobala přilbici a mohla zakrýti skoro celou hlavu.⁹⁹⁵⁾

S opravdovou hrůzou díval se Spasitel na vojáky a jeho svatá duše chvěla se před mukou, kterou mu chystali. Počal se vroucně modliti a již napřed obětoval Bohu vše, co ho čekalo. Konečně byla koruna hotova a vojáci prohlíželi se zálibou dílo, které se jim tak podařilo. Opatrně dávali pozor, aby se trní ani nedotkli. Postavili ji na hlavu, ale špatně přiléhalo. Opravili ji holemi a ostnaté trny počaly vnikati do svaté hlavy. Spasitel zaúpěl bolestí a jeho oči se naplnily slzami. Vytryskla krev a stékala v drobných praménkách po celé hlavě. Místo žezla vtiskli Vykupiteli do ruky třtinu a smáli se pustě žertu, který si vymyslili. Obcházel Pána Ježíše a s posměšnými poznámkami obdivovali se jeho úboru.

Vtom kdosi vykřikl, aby mu vzdali královskou čest. Myšlenka přijata s nadšením a kolem zmučeného Krista počal bohopustý rej. Přicházeli k němu po řadě (Jan 19, 3), klekali před ním, skláněli hluboko svou hlavu a

(*Poterium spinosum*), protože ho užívali nejčastěji za palivo (žalm 57, 10; 117, 12 a *Kazat.* 7, 7).

⁹⁹⁴⁾ Vigouroux, *Dictionnaire de la Bible*, Paříž, 1912, II, 1089.

⁹⁹⁵⁾ Proto na turinském rouchu je zadní část hlavy poseta drobnými ranami. Srv. R. W. Hynek, *Lid*, 1931, čís. 110. Nebyla tedy trnová koruna tak malým proužkem, jak ji rádi zobrazují naši malíři.

s pokorou, která drásala duši, volali: »Zdráv buď, králi židovský!«⁹⁹⁶) Pán Ježíš na jejich posměch ani neodpověděl, ale svou nezlomnou trpělivostí je ještě více rozzuřil. Místo holdovacího polibku⁹⁹⁷) počali mu plivati do obličeje; hnusná slina měla nahraditi vonné masti, které lil kdysi národ na hlavu židovským panovníkům. Jiní brali třtinu a tloukli jí Spasiteli o zraněnou hlavu a působili mu bolest, jakou si již ani nepředstavíme. Trpěl strašně a nebylo nikoho, kdo by kruté vojáky okřikl. Bolestně se na něm splnila slova Velepísně (3, 11):

»Vyděte, pohleďte, dcery Sionské,
na krále Šalomouna
v koruně, kterou mu vložila matka
na hlavu v den jeho zasnubu.«

Ale ještě více mučila Spasitele myšlenka, že se tento bolestný výjev bude opakovati bez ustání až do konce světa. Každé pronásledování církve a zneužívání jeho svatého náboženství bude bodavým trnem, který zraní znova jeho svatou hlavu. Buď aspoň ty vděčný svému Spasiteli! V nejblubší pokoře klekni před svým Vykupitelem a zvolej: »Klaníme se tobě, Pane Ježíši Kriste, a dobrořečíme tobě, neboť svým svatým křížem svět jsi vykoupil!« Buď jeho smírnou obětí a nahrazuj mu trpké hříchy jiných!

Vojáci by snad byli ještě dlouho pokračovali, kdyby ne-

⁹⁹⁶) Sv. Marek (15, 18. 19) uvádí napřed pozdrav a teprve po něm se zmiňuje o klekání; srv. Matouš (27, 29) má pořad opačný. Zdá se, že právem. Srv. Lagrange, *Evangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 526.

⁹⁹⁷) Srv. žalm 2, 10: »zlibejte syna« = vzdávejte mu královskou čest.

byl zazněl povel, aby přivedli okamžitě Ježíše k vladařovi. Nechali ho, jak byl a spěchali s ním do paláce. Trnová koruna nebyla asi po židovském zvyku vhozena spolu s křížem a ostatními nástroji do blízké cisterny na Kalvarii. Aspoň ve zprávách o nalezení svatého kříže nemáme o ní zmínku. Její osudy jsou nám v prvním století úplně neznámy; je však možné, že byla v rukou jerusalemských křesťanů a uložena v některé svatyni. Po prvé o ní mluví sv. Pavlín⁹⁹⁸) a Řehoř Tourský.⁹⁹⁹) Byla ve veliké úctě, ale nevíme, kde byla uschována. Obvyčejně se tvrdí, že ji dostala sv. Helena na své cestě po Palestině¹) a že ji uložila v císařském paláci v Cařihradě. Dovolávají se starobylé zprávy, že zbožná císařovna přivezla jednu větvíčku do Trevíru, kde ráda sídlila. Francký kronikář Aimoin zaznamenal, že pařížský biskup sv. Germán dostal od císaře Justiniána (527-563) trny z koruny Spasitelovy a totéž se vypravuje o Karlu Velikém r. 800. Leclercq²) se však domnívá, že byla napřed v kostele Sionském; když v 11. stol. hrozila ztráta Jerusalema, byla prý po r. 1063 přenesena do Cařihradu. Těžko rozhodnouti, kdo má pravdu. Jistě tam byla r. 1100, protože císař Aleš Komnen I. ji vypočítává v dopise flanderskému hraběti Robertovi mezi poklady císařské klenotnice.³) Tam ji našli křižáci při dobytí Cařihradu r. 1204. R. 1238 přišel do Francie císař Balduin, aby se ucházel u sv. Ludvíka IX. o větší peněžitou půjčku. Do zástavy mu nabídl trnovou korunu. Světec odeslal do Cařihradu dva dominikány, Ondřeje a Jakuba z Longjumeau, aby vzácný ostatek přivezli. Teprve po

⁹⁹⁸) Epist. ad Macarium 49, 14; ML 61, 407.

⁹⁹⁹) De gloria martyrum 1, 7; ML 71, 712.

1) Srv. Eusebius, *Histor. Eccles.* 3, 42-45; MG 20, 1102-1106.

2) *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, Paříž, 1926, VII, 1157.

dlouhém vyjednávání se jim podařilo splnití předepsaný úkol, ale museli složit neobyčejnou sumu 200.000 liber. Dne 11. srpna 1239 dospěli do Sensu. V slavném průvodě donesena koruna do Paříže a 19. srpna 1239 uložena prozatím v královském paláci. Později vystavěl Ludvík IX. nádhernou kapli a v ní ukryl vzácnou památku. Když vypukla francouzská revoluce, přenesena svatá koruna r. 1791 do Saint-Denis; r. 1793 vrácena na rozkaz vlády do Paříže, oloupěna o všechny skvosty a r. 1794 uložena v Národní knihovně. Dne 26. října 1804 dostal ji pařížský arcibiskup a 10. srpna 1806 přenesl ji slavnostně do katedrály Notre-Dame, kde se chová dodnes.⁴⁾

Posvátná koruna pařížská⁵⁾ podobá se kotouči ze sítí; její vnitřní průměr je 21 cm, tloušťka 1.5-2 cm. Uvnitř je protažena zlatým drátem, aby se suchý rákos tak snadno nelámala. Při své velikosti byla by spadla až na ramena, ale její průměr se velice zmenšil vetkanými větvíčkami. Na 16 místech je kotouč opleten napříč sítím, které kdysi přidržovalo trnové větvíčky. Jak se dovídáme z armenské tradice, zanamenané ve 13. století, byla trnová koruna rozdělena v Cařihradě na dvě části: na rákosový podklad a její trnitý vrchol; pařížská koruna by potvrzovala správnost tohoto podání.⁶⁾

Tázeme-li se na pravost ostatku, těžko rozhodovati, protože historické prameny mají veliké mezery. Zato její neobyčejná podoba svědčila by spíše pro její původnost. Podvodník nebyl by nikdy přišel na myšlenku splést

3) Vigouroux, Dictionnaire de la Bible, Paříž, 1912, II, 1088.

4) Srv. St. Benedictsstimmen, 1900, 104 n.

5) Srv. Linzer Quartalschrift, 1904, 955 n.

6) Leclercq. Dictionnaire de l'archéologie chrétienne et de liturgie, Paříž, 1926, VII, 1156.

šířový věnec a vydávati jej za trnovou korunu Spasitelovu.

V katolickém světě je známo celkem 570 trnů, které prý pocházejí z koruny Spasitelovy⁷⁾ - a výpočet je sotva úplný. Veliká většina je jistě nepravých, ale bylo by opovážlivé mluvit o úmyslném podvodu, kterého se dopustili kněží. Neobyčejný úkaz lze vyložit způsobem mnohem přirozenějším. Aspoň o trnu v katedrále angerské čteme výslovně: »jeden z trnů, které byly dotýkány o trnovou korunu Spasitelovu«. ⁸⁾ Podobných trnů dotýkaných bylo asi více; jenže se časem na význam zapomnělo a trn prohlášen za zbytek bolestné koruny Vykupitelovy. Jistě původní je trn v italském městě Andrii, protože jeho pravost je dokázána nepopíratelnými záznaky. Kdykoliv připadne Veliký pátek na 25. března (Zvěstování Panny Marie), uschlý trn nabobtná a na jeho hrotu se ukáže krůpěj čerstvé krve.⁹⁾ Také v chrámě sv. Kosmy a Damiána ve St. Boleslavi ukazují trn z koruny Spasitelovy; o jeho pravosti neodvažují se rozhodovati.

7) Revue de l'art chrétien, 1899, 392 n.

8) Leclercq, Dictionnaire de l'archéologie chrétienne et de liturgie, Paříž, 1926, VII, 1156.

9) Naposledy r. 1932. Srv. Vinice Páně, III (1932), 20-21.

Konečně vyšel Pilát z vládního paláce.¹⁰⁾ Uvítal ho vášnivý křik l'du: »Ukřižuj, ukřižuj ho!« Pokynul, aby se utišili. Teprve po chvíli pravil: »Hle, vedu vám ho ven, abyste poznali, že na něm žádné viny nenalézám« (Jan 19, 4). Přes všechno vyšetřování nedokázali mu dosud ani jediného zločinu, z kterého jej obvinili. Pilátovi nemohou vytýkati nedostatek dobré vůle. Učinil vše, co mu bylo podle zákona možno; proto dal Ježíše zbičovati. Jíti ještě dále, brání mu svědomí, proto je odhodlán ho propustiti. Po těchto slovech neozval se ani jediný výkřik protestu; podívaná, která se jim naskytla, je v prvním okamžiku ohromila. Z palácové brány vycházel vrávoravým krokem Spasitel v průvodu několika vojinů. Přes ramena měl přehozený posměšný plášť, na hlavě trčela strašná koruna a jeho svatá tvář byla pokryta krví, která zvolna usýchala. Tak si Ježíše opravdu nikdy nepředstavovali. Jeho bolestný zjev učinil na prostý lid hluboký dojem a slova jim odumírala na rtech. Pilát použil příznivé nálady a na jeho pokyn přistoupil Ježíš až k zábradlí.¹¹⁾ Vladař nadzvedl okraj vojenského pláš-

¹⁰⁾ O posledním pokuse Pilátově vypravuje nám jen sv. Jan (19, 4-15), protože v něm viděl nový důkaz pro vševědoucnost Pána Ježíše. Spasitel předpověděl několikráte, že bude usmrcen od vlastního národa (Jan 2, 19; 8, 28 a 12, 32). Jeho slova se splnila, ačkoli se jim stavělo v cestu tolik překážek.

¹¹⁾ Blíže hradu Antonia ukazují oblouk, z kterého prý představil Pilát Pána Ježíše. Tradice je jistě nesprávná, protože palác vladařův byl na Sionu.

tě, kterým byl Spasitel zahalen a v jasném východním slunci objevilo se zkrvavené a rozedrané tělo Kristovo. Sám Pilát se zachvěl při tomto pohledu a hlas se mu trásl, když volal s povýšeného místa: »Ejhle - člověk« (Jan 19, 5).

Byla to jen dvě slova, ale posluchači jim dobře rozuměli. Obvinili u něho Ježíše, že se činí králem. Piláta nepřesvědčili; aby jim vyhověl, kázal ho zbičovati. Snad by se již měli spokojiti jeho bolestmi a nevolati po jeho smrti. Neočekávaná slova Pilátova způsobila hluboký dojem. Venkovští poutníci změkli při tomto krvavém divadle a v mnohém oku se zaleskla slza. Zdálo se, že pro Spasitele udeřila hodina vykoupení. Ale také přítomní velekněží vypožorovali hrozící nebezpečí a hleděli je stůj co stůj odvrátiti. Pokynuli svým četným sluhům a stoupencům a náměstím zaburácelo zlostné: »Ukřižuj, ukřižuj ho!« (Jan 19, 6). Ale Pilát všiml si dobře, že většina lidu mlčela¹²⁾ a nešla s Veleradou; proto odpověděl dosti podrážděně: »Vezměte ho vy a ukřižujte, neboť já na něm viny nenalézám« (Jan 19, 6). Nedával jim tak dovolení, aby Ježíše popravili.¹³⁾ Jeho slova byla jen výbuchem spravedlivého rozhořčení. Mužové, kteří se stále vychloubali, že mají jediné pravé náboženství a nechťeli ani vstoupiti do domu pohanova, nebojí se prolíti nevinnou krev.

Velerada dobře vycítila, že se vážky kloní na stranu Pilátovu a politickou žalobu že neprosadí. Vladař se mohl

12) Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 226.

13) Jediný Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 378) se domníval, že Pilát splnil těmito slovy přání Velerady; žádal prý jen, aby přejali právní odpovědnost za smrt Ježíšovu.

opřítí o zákon, proti kterému byli bezmocni. Obratem ruky převedli žalobu na pole náboženské; proti římskému zákonu postavili zákon Mojžišův, který vláda slavnostně uznala při dobytí Palestiny. Proto pravili: »My máme zákon, a podle toho zákona musí umřítí, neboť se činil Synem Božím« (Jan 19, 7). Četné hlasy hned přizvukovaly: »Ano, Synem Božím se činil! Rouhal se Bohu! A Písmo praví: Kdo by se rouhal jménu Hospodínovu, smrtí ať umře; všechna obec uhází ho kamením. Ať je to člověk domácí nebo cizinec, bude-li se rouhati jménu Hospodinovu, smrtí zemře« (Lev. 24, 16).

Kolikrát se již opakovala v dějinách tato strašná nedůslednost. Jménem lidského zákona bojovalo se proti Bohu, jenž je přece pramenem každého práva a zákona.

»Máme zákon, že každý, kdo naprokuje císaři božské pocty, hoden jest smrti,« tak mluví římská pretočička za doby pronásledování a tisícové krvácející z tohoto zákona.

»Máme zákon,« řvou byzanští obrazoborci a vedou obránce katolického uctívání obrazů na smrt mučednickou.

»Máme zákon,« vyhrožují pronásledovatelé církve v staré carské říši, tak skřípají zuby kulturní borci a nepřátelé církve ve Francii a jiných zemích.¹⁴⁾

Ale se stanoviska právního byl tah Velerady neobyčejně obratný. Napověděla Pilátovi, že se velice mylí, nenachází-li ve svém zákoníku důvod, proč by Ježíše neodsoudil. Zapomněl, že v Palestině vedle práva římského vládne též zákon Mojžišův, který říše respektuje a uznává. Podle jejich náboženských pojmů propadl Ježíš smrti, poněvadž se rouhal samému Bohu.

Poznámka židů Piláta opravdu zarazila, protože jí ne-

¹⁴⁾ Huonder-Čihal, *Ve škole Mistrově*, Praha, 1929, II, 881.

mohl upříti jakési oprávněnosti. Opět mu hrozil konflikt se zákonem Mojžíšovým, který mu již způsobil tolik mrzutostí. V duchu vzpomněl na četné žaloby, které byly proti němu podány a nerad by znova dráždil náladového císaře. Ale tyto úvahy ustoupily brzy do pozadí. Pilát se zrovna otrásl při myšlence, že by Ježíš mohl být Synem Božím. Slýchal takové báje od malíčka a již dávno jim přestal věřit.¹⁵⁾ Nebyl povahou náboženskou a také nevěděl, jak si má synovství Boží představovati. Ale tento záhadný cizinec učinil naň takový dojem, že se mu i neobyčejná výpověď Velerady zdála pravděpodobnou. Kolik veleby zářilo ještě z poplvané tváře Ježíšovy, že pohanský vladař neodbyl slova žalobců pouhým úsměškem! Právě naopak. Vzpomněl na varovný dopis manželčin a její výhružný sen a jeho bázeň ještě vzrostla (Jan 19, 8). Buď jak buď musí vniknouti do tajemství tohoto muže, který ho stál již tolik obětí. Proto pokynul stráží, aby uvedla Ježíše do vládního paláce.

Těžká záclona zapadla a Pilát osaměl s obžalovaným. S jakousi posvátnou bázní zadíval se na zmučeného Spasitele a tázal se: »Odkud jsi?« (Jan 19, 9) - ale Ježíš neodpověděl. Již jedenkrát odhalil před Pilátem svůj nadpozemský původ, ale hrdý Říman měl pro jeho slova jen pochybovačné pokrčení ramen. Nová odpověď byla by úplně zbytečná; spravedlnost nesmí se ohlížeti na osobu, pro všechny musí býti stejná. Vladař byl dávno přesvědčen o nevině Ježíšově; proto nových důkazů nepotřeboval.

Mlčení Ježíšovo Piláta urazilo. Proto pravil poněkud podrážděně: »Se mnou nemluvíš? Nevíš, že mám moc

¹⁵⁾ Představa sama byla v tehdejší době běžná. Srv. Skutky 14, 11 a 28, 6.

tebe propustiti¹⁶⁾ a mám moc tebe ukřižovati?» (Jan 19, 10). Chtěl podle všeho Krísta přestrašiti a vylákati na něm přiznání, na němž mu tolik záleželo. Se stanoviska právního nemohli bychom odpovědi Pilátově mnoho vytýkati, protože byla vzata skoro doslovně z římského zákoníku.¹⁷⁾ Avšak její předpoklad byl úplně pohanský, protože vylučoval Boha z právního řádu. Pilát se vžil tak do svého úřadu, že na mravní odpovědnost ani nepomyslel. Proto ani nepozoroval, že svými slovy odsoudil svoje dosavadní skutky. Takové hrdosti nemohl nechat Spasitel bez odpovědi; proto mu řekl: »Neměl bys žádné moci proti mně, kdyby ti nebylo dáno shůry; proto ten, kdo mně tobě vydal, má větší hřích« (Jan 19, 11).

Tak nemluvil snad ještě někdo se zástupcem světovládného Říma. Tento zajatec upozornil Piláta, že veškerá moc pochází z Boha a jemu připadl čestný úkol, aby se zastal samého Syna Božího. Ale z toho plyne i veliká odpovědnost. Nikdo se nesmí beztrestně skrývati za Boha, dopouští-li se bezpráví.¹⁸⁾ Jestliže Pilát své moci zneužije, neujde spravedlivé pomstě Boží. A přece ani v tomto vážném okamžiku nezavřel Ježíš oči před dobrou vůlí Pilátovou a uznal snahu, s jakou ho hleděl osvoboditi. Jeho vina je mnohem menší nežli hřích Velerady, která měla jasnější poznání a s otevřenýma očima prolévala nevinnou krev Bohočlověka.

Rozuměl-li Pilát dosahu slov Ježíšových, nevíme; pravdě-

16) Soden (Die Schriften des N. Test., Göttingen, 1913, 478) se rozhodl pro pořad: ukřižovati - propustiti, který máme i v latinském překladu. Opačný pořad (propustiti - ukřižovati) má však Tatián a většina rukopisů (ABC); proto mu dávám přednost.

17) Digest. lib. 50, tit. 17, reg. 37: »Nemo, qui condemnare potest, absolvere non potest« (Kdo může odsouditi, může i propustiti).

18) Sepp-Haneberg, Das Leben Jesu,⁴ Mnichv-Řezno, 1902, V, 275.

podobně viděl v nich jenom narážku na úřad, kterého se mu dostalo od císaře.¹⁹⁾ Avšak otevřená slova Spasitelova učinila naň hluboký dojem; výpověď Velerady o vyšším původu Ježíšově nezdála se mu v tu chvíli ničím nemožným. Odcházel z paláce s pevným rozhodnutím, že nevinného propustí (Jan 19, 12); nenadál se, že již v nejbližším okamžiku dočká se nejtěžší porážky. Také Velerada všimla si dobře velké změny, jaká se stala s Pilátem. Uškodili si, když převedli žalobu z politiky na náboženství; bylo viděti, že se vladař zalekl pomsty Boží a pronese rozsudek osvobozující. Rozhodli se, že užijí posledního důvodu: jeho strach z Boha přemohou jinou bázní; připomenou mu pána mnohem bližšího a proto i nebezpečnějšího. Když tedy počal mluvit ve prospěch Ježíšův²⁰⁾ a doporučoval jeho propuštění, přerušili ho slovy: »Propustíš-li tohoto, nejsi přítel císařův, neboť každý, kdo se činí králem, protiví se císaři.« (Jan 19, 12).

Vyhrůžka Velerady podráždila vojáky. Opět sahalo po zbrani a čekali na pokyn, aby povykující židy rozprášili - ale u Piláta bylo již pozdě. Nebál se povstání; i za horších okolností uměl si pomoci.²¹⁾ Zato zmínka o císaři ho zasáhla jako blesk s jasného nebe a zlomila odpor, s jakým se dosud stavěl proti krvavým choutkám Velerady. Rozuměl jim dobře; hrozili mu žalobou u císaře, že nadržoval velezrádci a nepotrestal člověka, který se činil veřejně králem. Pilát se ovšem mohl odvolati sám k císaři, ale pokládal za výhodnější mnoho na sebe neupozorňovati. Snad se nám zdá bázeň Pilátova upříliš-

19) Řecké slovo *ἄνωθεν* značí u sv. Jana jistě původ nadpřirozený. Srv. 3, 3 a 31.

20) O těchto nových pokusech nezmiňuje se evangelista podrobněji; neobsahovaly asi nic pozoruhodnějšího.

21) Srv. Antiquit. 18, 3, 2.

ná; chceme-li posouditi správně jeho svízelnou situaci, třeba několik poznámek.

Jak se dovídáme z tehdejších spisovatelů, trpěl císař Tiberius velikou melancholií; všude viděl zradu a podezřívál kdekoho. Ustavičně připomínal úřadům, aby zachovávaly zákony o urážce veličenstva a velezrady a sám je prováděl co nejpřísněji.²²⁾ Z dvaceti přátel a rádců Tiberiových ušli jen dva nebo tři násilné smrti.²³⁾ Udavačům slibovány veliké odměny a věřilo se každému.²⁴⁾ Podle římského zákoníku²⁵⁾ směli v tom svědčiti i otroci, kteří jinak neměli právo na soudu žalovati. Šlechtný Seneka²⁶⁾ si trpce stěžuje na udavačství v době Tiberiově; ani občanská válka nemohla prý způsobiti větších škod. Do jakých malicherností se zabíhalo, ukazuje nám nejlépe toto:²⁷⁾ Bývalý pretor Paullus přišel kdysi na hostinu s prstenem, do kterého byl vryt obraz císařův. Jeho otrok Maro upozoroval, že neodložil prsten, když šel na záchod; udal ho z potupy obrazu císařova a svědomitý úředník byl odsouzen pro velezradu.²⁸⁾

Následky takové žaloby mohly býti pro Piláta nedozírné. Jistě by pozbyl přízně císařovy, jenž se mrzivil, když jeho místodržitelé nedovedli zachovati klid v provinciích; bude sesazen z úřadu, který mu vynášel ročně

²²⁾ Sueton (Tiberius 58) píše: »Sub idem tempus, consulente praetore, an iudicia maiestatis cogi iuberet, exercendas esse leges respondit et atrocissime exercuit.« Srv. Dürr, *Die Majestätsprozesse unter dem Kaiser Tiberius*, Heilbron, 1880.

²³⁾ Sueton, Tiberius 55.

²⁴⁾ Tamtéž 61.

²⁵⁾ Digest. lib. 48, tit. 4, lex 7.

²⁶⁾ De beneficiis 3, 26.

²⁷⁾ Tamtéž.

²⁸⁾ Jiné doklady uvádí Tacit (*Annal.* 1, 72 a 74; 4, 42, 68, 70 a 6, 7).

300.000 sesterceů (135.000 Kčs) a pravděpodobně skončí na popravišti. Tento hluboký pád bude tím bolestnější, protože byl vyznamenán čestným titulem »přítele císařova«;²⁹⁾ a to všechno pro člověka, kterého ani neznal a který neměl občanského práva římského. Byl rozhodnut. Proti varovnému hlasu svědomí se odhodlal, že vydá Ježíše na smrt.

Odešel do paláce, aby vykonal poslední přípravy. Povolal svoje poradce, kterých bývalo až šest,³⁰⁾ rozdal jim hlasovací kaménky³¹⁾ a tázal se na jejich mínění. Jak odpověděli, evangelisté nevypravují; je však skoro jisté, že schválili rozhodnutí vladařovo. Za zvuků vojenské trubky vystoupil potom Pilát na povýšené místo a posadil se³²⁾ na soudnou stolicí, jak nařizoval římský zákon.³³⁾ Kolem dokola zasedli poradci,³⁴⁾ písař a několik

²⁹⁾ Řecky *φίλοκαισαρος*. Nalezen v četných nápisech, někdy spolu s *φιλορώμαιος* (přítel Římanů). Srv. Boeckh, *Corpus inscript. Graecarum* II, 160, č. 2123. Tento titul dostávaly vynikající osoby (na př. Gallio, Deissmann, Paulus, Tubinky, 1911, 166), nebo zasloužili místodržít. v provinciích (Srv. Plinius, *Epist.* 10, 7). Podle Mommsena (*Römisches Strafrecht*, Lipsko, 1899, II, 824) rovnal se asi našemu Excellence.

³⁰⁾ Schürer, *Geschichte des jüd. Volkes*⁴, Lipsko, 1901, I, 469.

³¹⁾ Každý měl tři: na jednom bylo vyryto A (absolvo, osvobozuji), na druhém C (condemno, odsuzuji), na třetím N. L. (non liquet, není mi jasno).

³²⁾ Protože sv. Jan (19, 13) užil v svém evangeliu obojetného slovesa *ἐκάθισεν* (posadil se nebo posadil), tvrdili někteří exegeté, že Pilát posadil na potupu Pána Ježíše na soudní stolicí a posměšně volal: »Ejhle, váš král.« Dovolávali se apokryfního evangelia Petrova (Srv. ČKD 1894, 68) a sv. Justina (*Apolog.* 1, 35; MC, 6, 384). Jistě neprávem. Tak hluboko se nesnížil vladař, který vyznal tolikrát nevinu Ježíšovu. Téhož slova užívá sv. Jan také jinde (12, 14) ve významu: posadil se.

³³⁾ Mommsen, *Römisches Strafrecht*, Lipsko, 1899, II, 447 n.

³⁴⁾ Cicero, *In Verrem* II, 5, 6 a Josef Flavius, *Antiquit.* 14, 10, 2.

vojínů postavilo se po obou stranách. Vladař rozkázal přivést Spasitele, jenž musel býti při čtení rozsudku přítomen.³⁵⁾ Zavzněla vojenská trubka a na širém prostranství zavládlo hluboké ticho. Pilát použil vhodné příležitosti, aby se pomstil za porážku, kterou mu připravili. Ukázal na trním korunovaného Spasitele a posměšně zvolal: »Ejhle, váš král!« (Jan 19, 14).³⁶⁾ V zápětí zaburácelo náměstím: »Pryč s ním, pryč s ním, ukřižuj ho!« (Jan 19, 15). Ale vladař chtěl se ještě chvíli pásti na jejich vzteku; proto se tázal jako udiveně: »Vašeho krále mám ukřižovati?« (Jan 19, 15). Ale členové Vele rady chtěli již ukončiti nechutnou scénu; Pilát se mýlí. Židé posměchu nezasluhují. Proto zvolali: »Nemáme krále, leč jen císaře« (Jan 19, 15).

S hnusem se odvrátil Pilát od této mravní nízkosti. Farizeové, kteří se stále chlubili svou nenávistí proti Římu, chtěli býti pojednou loyálnější než on sám. Jako kdyby po celém světě nebylo známo, jak rádi se protiví králům a jsou jaksí od přirozenosti nepřáteli každé vlády.³⁷⁾ Rozmrzen sáhl po tabulce a jménem císařovým přečetl krátký rozsudek: »Půjdeš na kříž.«³⁸⁾ Důvody neuváděl,

³⁵⁾ Jan 19, 13 a Digest. lib. 7, tit. 43, lex. 3.

³⁶⁾ Někteří viděli v těchto slovech poslední pokus Pilátův, aby Ježíše zachránil; chtěl prý připomenouti lidu jeho naděje mesiánské. Sotva. V tomto okamžiku byl již odhodlán Ježíše odsouditi.

³⁷⁾ Srv. Antiquit. 11, 2, 1.

³⁸⁾ Doslova: Ibis ad crucem. V apokryfní literatuře dochvalo se nám několik rozsudků proti Ježíšovi. Jeden z nich otiskl Hofmann (Das Leben Jesu nach den Apokryphen, Lipsko, 1851, 368-369). Zní v překladu: »Rozsudek pronesený Pontiem Pilátem, místodržitelem Dolní Galileje, proti Ježíšovi z Nazareta. V 17. roce vlády císaře Tiberia a 25. dne měsíce března, v svatém městě Jerusalemě, když Annáš a Kaifáš byli velekněžími lidu, Pontský Pilát, místodržitel Dolní Galileje, sedě na soudní stoličce, odsuzuje Ježíše Nazaretského, aby zemřel mezi dvěma lotry na kříži. Protože knížata

protože byly všeobecně známy.³⁹⁾ Ustanovil setníka, který měl se čtyřmi vojáky popravu vykonati⁴⁰⁾ a pokynul stráží: »Jděte, připravte kříž.«⁴¹⁾ Náměstím zaburácel vítězný jásot a nepřehledné davy počaly šíleně tleskat. Pilát je neposlouchal. Rozkázal písaři napsati tabulku na kříž: »Ježíš Nazaretský, král židovský« a odcházel do vládního paláce. Stydl se za porážku, již utrpěl a v duši mu zněla vážná slova Ježíšova o hříchu, kterého se právě dopustil.

Protože odsouzení Ježíšovo bylo událostí světodějnou, udává sv. Jan místo i čas, kdy byl nespravedlivý rozsudek pronesen. Bylo to dlážděné a povýšené předhradí pevné Antonie, odkud byl později podnícnut rozhodující útok na chrám.⁴²⁾ Celé místo bylo vydlážděno různou

a vynikající svědkové národa vypověděli, že 1. Ježíš je svůdcem, 2. je buřičem, 3. je nepřítelem zákona, 4. vydává se neprávem za krále izraelského, 5. vešel do chrámu s velkým zástupem, který nesl v rukou palmy. Pilát poroučí prvnímu setníku Kvirilovi Korneliovi, aby ho zavedl na místo popravní a zakazuje bohatým i chudým, aby smrti Ježíšově nepřekáželi. Jako svědkové podepsali rozsudek proti Ježíšovi: Daniel Robani, Jan Zorobabel, Rafael Robani a Kapet. Ježíš bude veden Jerusalemem a branou Struene.« Dokument prozrazuje na první pohled neobratného padělatele a netřeba se jím proto ani zabývat.

39) Doerr, *Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 63.

40) Slul »centurio supplicio praepositus«. Srv. Seneka, *De ira* I, 18.

41) Doslova: »I, miles, expedi cruce«. Srv. Seneka, *De ira* I, 18 a Plinius ad Trajanum 96, 3. U Římanů uplynula obvyklejší delší doba mezi rozsudkem a jeho provedením. V senátě bylo odhlasováno (Tacit, *Annal.* 3, 5): »ne decreta Patrum ante diem *decimum* ad aerarium (archiv) deferrentur, idque vitae spatium damnatis prorogetur« - avšak to platilo jen pro římské občany. U židů bylo zvykem prováděti rozsudek ihned. Srv. *Deut.* 17, 2; 21, 20 a *Skutky* 7, 52. Srv. *Sanhedrin* 6, 1. U božského Spasitele rozhodovaly také svátky velikonoční.

42) Srv. Hynek, *Muž bolesti*, Praha, 1946, I, 134 n.

barevným mramorem; proto slulo řecky Lithostrotos.⁴³⁾ Podle výpovědi evangelistovy byl Kristus odsouzen »kolem hodiny šesté« neboli dvanácté;⁴⁴⁾ ze slov je patrné, že svatý Jan určuje dobu toliko přibližně - asi kolem naší hodiny deváté.⁴⁵⁾

Někteří tvrdili, že Pilát Pána Ježíše neodsoudil; dovolil prý jen židům, aby svůj nález provedli. Jejich domněnku vyvrátil již římský dějepisec Tacitus.⁴⁶⁾ Druzí vladaře odsuzují a pohoršují se nad slabostí, s jakou hájil pře Spasitelovy. Nechci ho omlouvati, ale přece dávám za pravdu Müllerovi. »Nikdy mu nesmíme vytýkati, že se dopustil sprosté vraždy nebo chtěl spáchat nespravedlnost. Spíše bychom nad ním zaplakali, nežli ho proklí-

⁴³⁾ Nesprávně popisovali někteří Gabbathu jako umělé ležení, s kterého vladař soudil. Tak to činival César (Sueton, Vita Caesaris 46), byl-li na pochodu.

⁴⁴⁾ Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 386) dokazoval, že apoštol užíval kalendáře řeckého a proto počítal do půlnoci. Nenašel stoupenců; to by počalo soudní řízení ještě za tmy.

⁴⁵⁾ Tomu odporuje zdánlivě sv. Marek (15, 25): »Byla pak hodina třetí, když ho ukřižovali. Bylo již proneseno mnoho dohadů, jak obtíž uspokojivě rozřešit; některé z nich mají význam pouze historický. Sv. Augustin (De consensu Evangelistarum III, 13, 42; ML 34, 1184) vysvětloval slova Markova jen obrazně: »Intelligitur ergo fuisse hora tertia, cum clamaverunt Judaei, ut crucifigeretur.« Jiní se domnívali, že sv. Jan udal původně třetí hodinu; teprve opisovači podobná písmena zaměnili. Tak Eusebius (Quaestiones ad Marinum, fragm. 4; MG 22, 1010) a s ním souhlasí některé rukopisy (DLX Δ, 32, 88, 151). Všechny ostatní čtou hodinu šestou a jejich svědectví potvrzují nejstarší překlady. Novější hadatelé se domnívají, že není třeba tak umělých dohadů. Evangelisté neměli hodinky; proto udávají oba čas pouze přibližně.

⁴⁶⁾ Annal. 15, 44; »auctor nominis eius Christus, qui Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus est.«

nali.«⁴⁷⁾ Vzpomeňme raději, kolikrát jsme byli k Spasiteli ještě krutější. Hřešili jsme, jakkoli nám nehrozilo žádné nebezpečí. Židovští spisovatelé⁴⁸⁾ jdou však příliš daleko, když všecku vinu svalují na Piláta. Dobře jim odpověděl veliký Augustin:⁴⁹⁾ »Také vy, židé, jste ho zabili. Mečem jazyka. Nabrousili jste jazyky svoje a zabili jste ho, když jste volali: »Ukřižuj ho, ukřižuj ho!«

Pro vyvolený národ měla tato událost nedozírné následky. Odřekli se Spasitele, jenž plakal kdysi ze soustrasti nad jejich městem a dali přednost železné vládě římského císaře. Zavrhli tiše plynoucí vody Siloe (Iz. 8, 6) - proto dodnes pláčí nad troskami své bývalé slávy. Každého pátku - vyjma slavnost »Pod zeleným« - shromažďuje se o 4. hodině odpolední hojně jerusalemských židů u tak zvané »zdi nářků«,⁵⁰⁾ aby tam u mohutných balvanů, posledních zbytků bývalé nádhery, plakali a nařikali. Hluboce sklonění nebo klečící na kolenou, zpívají dojmavý žalozpěv asi takto:

Rabín: »Pro hrad náš, který byl zpustošen,

Lid: jsme zde opuštěni a pláčeme.

R.: Pro chrám náš, který byl zbořen,

L.: sedíme zde opuštěni a pláčeme.

R.: Pro hradby naše, které se zhroutily,

L.: sedíme zde opuštěni a pláčeme.

R.: Pro slávu naši, která zašla,

L.: sedíme tu sami a pláčeme.

47) Pontius Pilatus, Stuttgart, 1888, 1.

48) Na př. Grätz-Braun, Geschichte der Juden⁵, Lipsko, 1905, III, 1, str. 306.

49) Enarratio in Psalm. 63, 4; ML 36, 763.

50) Je to část bývalé podezdívky chrámové, vysoká 20 m, dlouhá 60 m.

R.: Pro slavné muže naše, kteří umřeli,
L.: sedíme tu sami a pláčeme.
R.: Pro vzácné skvosty naše, které byly spáleny,
L.: sedíme tu sami a pláčeme.
R.: Pro kněze naše, kteří klopýtli,
L.: sedíme tu sami a pláčeme.
R.: Pro krále naše, kterými opovrhovali,
L.: sedíme tu sami a pláčeme« atd.

Avšak tato úchvatná modlitba a všechny slzy a vzdechy zůstávají nevyslyšeny. V odpověď zní takřka z nebe: »Co křčíš pro své poranění? Nezhojitelná je bolest tvoje. Pro množství tvé nepravosti, pro tvrdé hříchy tvé naložil jsem tak s tebou« (Jer. 30, 15).⁵¹⁾

Má tak zůstatí navždycky? Jistě ne. I za nevděčný národ židovský modlil se umírající Spasitel: »Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí!« Dojemný žalozpěv končí slovy:

R.: »Aby se pokoj a štěstí vrátily na Sion,
L.: sedíme tu sami a pláčeme.
R.: Aby prut z kořene Jesse vykvetl konečně
v Jerusalemě,
L.: sedíme tu sami a pláčeme.«

Ubožáci, uznávají hříchy svých otců a volají po jejich odpuštění - ale největšího z nich dosud neoplakali. Ještě zakrývá hustá rouška jejich duchovní oko (2. Kor. 3, 15); ale z apoštola Pavla (Řím. 11, 25-31) se dovídáme, že se také oni vrátí jednou kajícně k Spasiteli, jehož se jejich otcové odřekli a spočinou v jeho sladkém objetí.

⁵¹⁾ Huonder-Čihal, Ve škole Mistrově, Praha, 1929, II, 194-195.

Jakmile byl pronesen rozsudek smrti, počali vojáci s přípravami k bolestné popravě. Zbičovali oba zločince, kteří měli býti s Kristem ukřižováni; Spasitele již nebíčovali.⁵²⁾ Zato se vyskytla jiná obtíž. Pilát věznil toho roku tři zločince, kteří měli býti o velikonocích popraveni; protože jeden z nich musel býti po starodávném zvyku propuštěn, přichystali kříže jen pro dva.⁵³⁾ Nikdo nepředvídal smrt Kristovu; proto neměli třetí kříž a trvalo to dosti dlouho, nežli byl zroben. Měl podobu, jakou mu dáváme dodnes.⁵⁴⁾ Jak možno

⁵²⁾ Protože u Římanů bylo zvykem odsouzence před popravou bičovati, přeli se starší exegeté, byl-li Pán Ježíš bičován ještě jednou; někteří dokonce dokazovali *vědecky* trojí bičování. Srv. Quaresmius (*Historica, theologica et moralis Terrae sanctae elucidatio*, vyd. Cyprian de Tarvisio, Benátky, 1881, II, 155). Dnes se podobnými otázkami již nikdo ani nezabývá. Sám římský zákoník (*Digest. lib. 48, tit. 19, lex 8, § 3*) přiznává, že *většina* odsouzenců umírala již při (prvním) bičování. Srv. Holzmeister (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 348).

⁵³⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 392.

⁵⁴⁾ Římané rozeznávali tři druhy křížů, podle toho, jak bylo připevněno příčné břevno: buď je přibíli shora na kůl zapuštěný do země, takže povstala podoba písmene T (*crux commissa*), nebo je vklínili v pravém úhlu do kolmého trámu (*crux immissa*). Byla-li obě břevna stejně dlouhá a protínala se v ostrém úhlu, povstal tak zv. kříž sv. Ondřeje (*crux decussata*). Mezi exegety nebylo nikdy úplně shody, jakou podobu měl kříž Spasitelův. Menšina se rozhodla pro první. Ze starších spisovatelů jmenuji Tertulliána (*Adversus Marcionem* 3, 22; ML 2, 381), z novějších aspoň Langena

souditi z dochovaných ostatků, byl ze stromu jehličnatého, pravděpodobně z borovice.⁵⁵⁾ Kolmý trám byl asi 3.50 m,⁵⁶⁾ příčné břevno asi 2 m.⁵⁷⁾ Vážil kolem sta kilogramů; protože jeden jeho konec byl vlečen po zemi, sklesla jeho váha asi na 75 kg.⁵⁸⁾

(Die letzten Lebenstage Jesu, Freiburg, 1864, 32) a Krause (Theolog. Literaturblatt, 1867, 780). Veliká většina dokazuje právem, že kříž měl podobu dnes obvyklou a mohli se dovolávat nejstarších spisovatelů církevních: sv. Justina (Dialog. cum Tryphone 91; MG 6, 694), sv. Ireneia (Adversus haereses II, 24, 4; MG 7, 794), sv. Augustina (Enarratio in Psalmum 103, 1, 14; ML 37, 1348) a četných jiných. Nejdůkladněji prostudovali tuto otázku Gretser (De cruce Christi rebusque ad eam pertinentibus, Ingoldštat, 1598 až 1605), Lipsius (De cruce libri tres ad sacram profanamque historiam utiles, Wesel, 1675) a Zöckler (Das Kreuz Christi, Gütersloh, 1875).

⁵⁵⁾ Srv. Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 151. Již Gretser (Lib. 1, c. 4, str. 6) vyvrátil pěkně domněnku starších exegetů, že se kříž skládal ze čtyř druhů dřeva a pocházel z ráje.

⁵⁶⁾ Pěkně to dokazuje Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 360): Aby vojín (asi 160 cm) mohl podatí nápoj k ústům Spasitelovým, nestačilo mu jen vztáhnouti ruku (160+30 cm); musel použití stonku hyzopového, který dorůstal výšky až 80 cm. Připočteme-li ještě část kmene, která byla v zemi (50 cm) a konec dřeva nad hlavou Spasitelovou (30 cm), známe přibližně výšku kříže Kristova (160+30+80+50+30 = 350 cm).

⁵⁷⁾ Podle Apuleja (De aureo asino 17) bývaly kříže tak nízké, že divocí psi mohli rváti odsouzcencům vnitřnosti z těla. Vysoký kříž býval výjimkou; proto ji spisovatelé zdůrazňovali (Sueton, Galba 9).

⁵⁸⁾ Kalvín (Srv. Schmid, Linzer Quartalschrift, 1883, 327) hleděl zesměšnití katolickou úctu k ostatkům sv. kříže; proto tvrdil, že by všechny známé částčky vydaly mnohem více než mohl Kristus unést. Rohault de Fleury (Memoires sur les instruments de la passion, Paříž, 1870) dokázal po podrobných studiích, že všechny sv. ostatky měří asi 4,000.000 mm³; kříž Ježíšův jich však obsahoval aspoň 178,000.000 mm³ (Srv. Laacher Stimmen, VI, 495).

Zatím svlékli vojáci Pánu Ježíši potupný šat a vrátili mu jeho vlastní oděv. Tato poznámka evangelistova (Mat. 27, 31) je velice důležitá; vyplývá z ní, že Spasitel nesl celý kříž, ne jenom příčné břevno.⁵⁹⁾ Neobešlo se to bez velikých bolestí. Aby mohli provléci úzké spodní roucho, sňali mu nemilosrdně trnovou korunu a znova ji nasadili. Co jim záleželo, že se svatá hlava znovu rozbolavěla a ukázala se znovu krev.⁶⁰⁾ Teprve asi po hodině⁶¹⁾ přinesli vojáci kříže a hodili je k nohám odsouzenců. Pohrdali křížem, protože byl trestem otroků⁶²⁾ a největších zločinců. Kdo byl odsouzen na kříž, ztrácel osobní svobodu a sestupoval na nízkou úroveň otroků;⁶³⁾ proto kříž jmenován všeobecně »nešťastným stromem«. ⁶⁴⁾ Oba lotři se otráslí při pohledu na strašný nástroj; jenom

⁵⁹⁾ Nesl-li odsouzenec jen příčné břevno, měl ruce rozpjaté a přivázané k trámu, který mu ležel za krkem; byl však oděn jen rouškou, která mu zastírala bedra. Srv. Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 355) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 239).

⁶⁰⁾ Exegeté nejsou jednotni, měl-li Spasitel trnovou korunu i cestou na Kalvarii. Záporně odpověděli Calmet (Dictionarium historicum², vyd. Mansi, Augsburg, 1738, II, 524) a Reich (Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, 1904, 705); kladně Corluy (Commentar. in Joannem, Gent, 1889, 441 n), Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 519) a Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 51). Mohli se dovolávat nejstarší tradice (Origenes, In Matth. 27, 31; MG 13, 1775 a Tertullián, Adversus Judacos 13; ML 2, 636) a dochovaných obrazů.

⁶¹⁾ Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 339.

⁶²⁾ Proto »servile supplicium«. U Plauta (Miles gloriosus II, 4, 19-20) chlubi se otrok: »Jen mi křížem nevyhrožuj; vím již napřed, že na něm bude můj hrob. Tam jsou pochováni moji předkové, otec, děd, praděd, prapraděd.«

⁶³⁾ Digest. lib. 48, tit. 19, lex 29.

⁶⁴⁾ Livius 1, 26.

Spasitel rozpjal toužebně ruce a objal bolestné dřevo, které mělo přinést celému světu spásu.

V Jerusalemě nebylo pravidelného popraviště; zákon Mojžišův (Num. 15, 35 a Lev. 24, 14) jen nařizoval, aby se to stalo za městem a také Římané měli podobný zvyk.⁶⁵⁾ Volívali k tomu nejraději cesty, kudy se hodně chodilo, aby tak pohledem na muka umírajících druhé odstrašili.⁶⁶⁾ Pro božského Spasitele zvolen nepatrný kopeček na severozápadní straně města, zvaný Golgota. Stalo se to asi na výslovné přání Velerady, která se chtěla popásti na mukách nenáviděného Galilejce. Protože byl svátek, nesměli jíti za město dále než asi čtvrt hodiny.⁶⁷⁾ Nemůžeme se ovšem těšiti blahou myšlenkou, že bychom znali přesně směr křížové cesty; můžeme ji určit jen přibližně podle popisu, jaký nám dochoval Josef Flavius o tehdejší Jerusalemě. Podle novějších badatelů počínala v paláci Pilátově,⁶⁸⁾ úzkými a dlážděnými uličkami⁶⁹⁾ postupovala směrem severovýchodním, procházela náměstím, které se rozkládalo mezi hrobem Davidovým

65) Srv. Plautus, *Miles gloriosus* II, 4, 7: »pereundum extra portam«.

66) Quintilian, *Declamat.* 274; Cicero, *In Verrem* 5, 66 a *Diviř z Halikarnassu*, *Antiquit.* 7.

67) Přesně 2000 loktů. Srv. *Erubin* 5, 5 a *Skutky* 1, 12.

68) Dnešní křížová cesta počíná v hradě Antonii. Barnabé (*Le Prétoire de Pilate et la forteresse Antonia*, Paříž, 1902, 247) snaží se dokázati její správnost; Vincent-Abel (*Jérusalem*, Paříž, 1914, II, 3, str. 610n) se vyslovuje velice střízlivě. Proto se ani nezmiňuje o dnešních zastaveních v Jerusalemě. Nesmíme však nikoho viniti z úmyslného podvodu; vše se vyvíjelo ponenáhlu. Ve válce židovské byl palác Pilátův rozbořen (*Bellum* 5, 3, 5; 5, 4, 4; 5, 17, 6; 6, 7, 1 a 6, 8, 1) a úřady se přestěhovaly do pevného hradu Antonia. Původní tradice se ponenáhlu zatemňovala a vznikala nová (dnešní) křížová cesta, která spojovala Antonii s Golgotou.

69) *Bellum* 5, 14, 9.

a palácem Herodovým, stáčela se k bráně Gennat,⁷⁰⁾ zahýbala za hradbami poněkud k severovýchodu a po 250 metrech končila na Golgotě.⁷¹⁾ Byla dlouhá jen asi 600-700 m.⁷²⁾ Tradiční křížová cesta je příliš známa, proto ji ani neuvádím.

Mnohem lépe si dovedeme představití průvod, v němž odváděli božského Spasitele. Znamení k pochodu dáno vojenskou trubkou. Vpředu kráčel trubač, který ohlašoval blížící se průvod. Bylo to tím důležitější, protože ulice jerusalemské byly těsné a křivolaké a v městě plno cizích poutníků.⁷³⁾ Zvláště na křížovatkách mohlo dojít k nemilým srážkám, protože zástupy spěchaly většinou opácným směrem do chrámu. Teprve za trubačem šel⁷⁴⁾ velící setník⁷⁵⁾ s oddílem vojska, potom hlasatel, který bez ustání vyvolával jméno, původ a zločin odsouzců. Četl je z tabulek, které měly býti přibity na kříži.⁷⁶⁾ Následoval Spasitel s oběma zločinci, kolem každého z nich čtyři vojáci, kteří měli popravu vykonati. Za odsouzcenci kráčel ještě jeden oddíl vojska, několik

70) Bellum 5, 4, 2.

71) Dalman, Jerusalem und sein Gelände, Gütersloh, 1930, 72.

72) Srv. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 440. Udává pouze 500-600 m, protože dosavadní křížová cesta jest poněkud kratší.

73) Podle Josefa Flavia (Bellum 6, 9, 3) bývalo jich o velikonocích na milion.

74) Na našich křížových cestách jezdívá na koni; to směli teprve vyšší důstojníci. Srv. ČKD 1923, 213.

75) »Exactor mortis.« Srv. Tacit, Annales 3, 14.

76) Schmid (Linzer Quartalschrift, 1882, 294) se domníval, že Kristova tabulka byla přinesena teprve později na Kalvarii; chtěl tak vyložit, proč si Velerada všimla tak pozdě napsaných slov. Výklad je příliš umělý. Hlasatel byl v průvodu hodně daleko, proto je možné, že mu cestou dobře nerozuměli. Ostatně byli tak zpiti vítězstvím, že si dvojsmyslu ani neuvědomili.

zástupců Velerady⁷⁷⁾ a nepřehledný dav přátel i nepřátel Ježíšových.

Protože byl velikonoční svátek, postarala se Velerada, aby kříže obou židovských zločinců nesli pohanští otroci;⁷⁸⁾ jenom pro Spasitele neměli nikoho. K jeho odsouzení došlo tak náhle, že nikdo na tuto možnost ani nepomyslel. Je také možné, že se mu chtěla Velerada pomstít za domnělé porušování klidu sobotního; proto sv. Jan (19, 17) zdůrazňuje, že si musel nésti sám svůj těžký kříž.⁷⁹⁾ Z paláce Pilátova nebylo na Kalvarii tak daleko a přece byla cesta nanejvýš obtížná. Ulice byly dlážděny hrubými kameny, na které narážel zadní konec kříže a rozdíral bičováním zraněné rameno Spasitelovo.⁸⁰⁾ Velké kotouče prachu zvedaly se pod tolika kroky⁸¹⁾ a plnily horký vzduch. Okna a střechy byly hustě obsazeny diváky, kteří bojovali o každý výstupek. Jak

77) Podle Deut. 13, 9 a 17, 7. Srv. též Sanhedrin 6, 4. Museli býti aspoň dva (Sanhedr. 12, 4).

78) Aspoň žádný evangelista se u nich o nesení kříže nezmiňuje; líčení sv. Jana tento rozdíl zrovna předpokládá. Srv. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 323).

79) Srv. Belser, Die Geschichte des Leidens u. Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 403. Skoro stejných slov užívá Herodián o císaři Karakallově: «τὰ ὅπλα βασιλέων ἐαίτω» na rozdíl od jiných vojevůdců, kterým nosíval zbraň jejich zbrojnoš.

80) Také Terezie Neumannová má tuto ránu na pravém rameni; její stopy viděti pěkně na pohřebním plátně turinském. Někteří (Kraus, Realenzyklopädie der christlichen Altertümer, Freiburg, 1886, II, 10 a Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 238) dokazovali na základě starých obrazů, že Kristus nesl kříž delším koncem dopředu. Podle všeho starokřesťanští umělci jen idealisovali hořskou moc Spasitelovu.

81) Bylo sice nařizeno (babyl. Pesachim 7a), aby se před svátky ulice denně zametaly - ale s výsledkem nepatrným.

bývalo zvykem v Svaté zemi, plivali po ubohých obětech, provázeli je posměchem a zlořečením nebo házeli po nich kamením.⁸²⁾ Děti roztroušené v zástupu zapamatovaly si jednotlivé výkřiky a opakovaly je a jejich slabé hlásky zraňovaly citlivou duši Spasitelovu nejbolestněji. V této nepopsatelné vřavě kráčel zvolna se svým křížem božský Spasitel. Pravicí objímal těžký trám, levou rukou si nadzdvíhoval poněkud šat, aby mu v chůzi nepřekážel. Kdykoli se únavou zastavil, aby si oddechl, šhubali provazem, kterým byl opásán a popoháněli ho kupředu ostrými bodci, které působily bolestné rány.⁸³⁾

Ještě větší bylo duševní utrpení Spasitelovo. Zdánlivě se dožil nejtěžší porážky. Jeho nepřátelé jásalí. Jeho životní dílo se rozpadlo v trosky a on sám stál před celým národem jako rouhač a podvodník. Vzpomínal na slavný vjezd do Jerusalema. Tehdy se všichni tlačili, aby mu byli co nejbližší a dotkli se aspoň jeho roucha a dnes? Jeho přátelé ho opustili, ani jeden se neozval, nikdo mu nepomohl. Splnila se na něm doslova předpověď prorokova:

»Hleděl jsem vůkol - a pomocník nikde;

hledal jsem, nebyl však, kdo by přispěl« (Iz. 63, 5).

Tehdy mu prostírali na cestu roucha a mávali ratolestmi; dnes viděl jen zafaté pěsti a občas dopadl nablízku nějaký kámen. Jeho svaté srdce trpělo nevýslovně, ale nereptal. Obětoval vše Bohu, jak o něm psal starozákonní evangelista:

⁸²⁾ Srv. útěk Davidův před Absolonem (2. Král. 16, 1-14). Také Emmerichová (Hlobil, Umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 154) zmiňuje se o těchto podrobnostech.

⁸³⁾ Valerius Maximus, Factorum et dictorum memorabilium I, 7, 4. Srv. Plautus (Mostellaria I, 1, 56): »ita te forabunt patibulum per vias stimulis«.

»Obětoval se, protože sám chtěl,
a neotevřel úst svých;
jako ovce na porážku vedená
a jako beránek před tím, kdo ho stříhá,
němý bývá, neotevřel úst svých« (Iz. 53, 7).

Evangelisté nám dochovali toliko dvě události z křížové cesty; některé jednotlivosti známe z ústního podání, jiné jsou výsledkem zbožného rozjímání o mukách Spasitelových. Mnozí exegeté je proto popírali; myslím, že neprávem. Zapadají velice dobře do tehdejšího života a prozrazují takovou znalost domácích poměrů, že o jejich pravdivosti - neb aspoň pravděpodobnosti - nemůžeme vážně pochybovati.

Jarní slunce pálilo nemilosrdně a v těsných uličkách bylo jako v ohnivé peci. Z božského Spasitele lil se hojný pot a jeho tělesných sil počalo rychle ubývati. Ustavičné poskakování kříže po hrubých kamenech činilo mu tíži nesnesitelnou. Několikrátě zakolísal, až konečně klesl pod hrozným břemenem.⁸⁴⁾ V zástupu se ozval surový smích a na ubohého Trpitele sypaly se nemilosrdně rány provazem. Konečně povstal, ale sotva se vlekl; kolena se mu chvěla, že nemohl učiniti ani kroku. Bylo viděti, že na Kalvarii nedojde a zemře snad cestou. Vojákům by na tom konečně nezáleželo, ale Velerada se hrozila myšlenky, že by neměla viděti Ježíše na kříži. Jeho bolestný pád ji přiměl k povolnosti. Proto se přimluvila u vojínů, aby se ohlédli po nějakém zástupci. Nebylo

84) Starší tradice neví ještě o pádech nic, ale jejich skutečnost vyplývá jasně z vypravování evangelistů o Šimonovi; sotva by byli sáhli k takovému prostředku, kdyby se slabost Ježíšova nebyla projevila nějakým neobyčejným způsobem. Srv. Höpfl, Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 37.

tak snadné její prosbě vyhověti; žida nutiti nesměli, protože také římský zákon uznával jejich sváteční klid a pohanů bylo v Jerusalemě dost málo.

V městské bráně bylo ještě hůře.⁸⁵⁾ Zvědaví diváci chtěli si zabezpečiti nejlepší místa, proto se hnali kupředu. Nastala taková tlačence, že se vojáci jenom stěží prodírali hustým zástupem a mimoděk trhali osláblým Spasitelem. Nemohl takřka již ani kroku udělati; svatý evangelista to naznačuje významným slovem: »vlekli Ježíše« (Mar. 15, 22). Asi v téže době vracel se z polní práce⁸⁶⁾ jakýsi Šimon.⁸⁷⁾ Pocházel ze vzdálené Kyrenai, kde byly kvetoucí osady židovské. S některou výpravou přestěhoval se do Palestiny, aby snáze uživil svoji rodinu. Smíme-li věřiti Kateřině Emmerichové,⁸⁸⁾ ořezával v okolních zahradách ploty. Byl dosud pohanem a o Krista se nestaral.⁸⁹⁾ S otýpkou suchých prutů⁹⁰⁾ blížil se právě k městské bráně, když z ní počal vycházeti

85) Sem klade páté zastavení již apokryfní evangelium Nikodemovo (kap. 10); Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 515) dokazuje správnost tohoto podání ze slov sv. Matouše (27, 31): »a když vycházeli« - totiž z města.

86) Vulgata (Mar. 15, 21) přeložila řecké ἀπ' ἀγοῦ nepřesně slovem de villa (ze dvorce). Srv. Zorell, Novi Testamenti Lexicon Graecum, Paříž, 1911, 9). Námitce Dalmanově (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 93), že tak brzy nikdo z práce nechodí, usměje se každý, kdo zná život na venkově.

87) Celé jméno znělo pravděpodobně Simonides; teprve židé je pohebrejštili. Také jména jeho dvou synů jsou řecká. Srv. Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 405.

88) Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 159.

89) Mezi exegety se vede prudký spor, byl-li Šimon židem či pohanem. První (Knabenbauer, Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 523; Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 489 a Höpfl, Die Stationen des hl.

průvod. Musel počkati, až přejdou. Ze zvědavosti protlačil se zástupem a pozoroval neobyčejné divadlo. Ale vojáci dobře si všimli jeho všedního šatu a pracovního náradí. Poznali, že je pohan a než se nadál, chopila ho silná ruka a nutila, aby vzal na sebe Ježíšův kříž. Bránil se, ale pohled na meče ho odzbrojil. Také by mu odpor nic nepomohl, protože vojáci měli k podobným službám právo a užívali ho bezohledně.⁹¹⁾ Mrzutě chopil se kříže a v duchu již slyšel štiplavé poznámky a posměch svých druhů.⁹²⁾

Ale brzy dala se v jeho srdci veliká změna. Tajemný cizinec ho počal zajímati. Viděl ho stále před sebou (Luk. 23, 26); sotva se vlekl a přece ani slovo nářku nevyšlo z jeho rtů. Tato nebeská tichost učinila naň hluboký dojem. Z poznámek vojáků se dověděl, že se

Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 46) se dovolávali jeho jména a skutečnosti, že velice mnoho židů z Kyrenaiky žilo v Jerusalemě (Antiquit. 14, 7, 2 a 16, 1), kde měli svou vlastní synagogu (Skutky 6, 9). Většina ho pokládá za pohana a jejich důvody plně přesvědčují: Velerada by nikdy nedovolila, aby vojáci nutili žida k porušení svátečního klidu; jména obou synů Šimonových jsou řecká (Mar. 15, 21). Ze starších jmenují sv. Ambrože (In Lucam 10, 107; ML 15, 1923), z novějších aspoň Belsera (Die Geschichte des Leidens u. Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 405).

⁹⁰⁾ Tak Emmerichová (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 159).

⁹¹⁾ Sám Appián (Diatribai Epikt. 4, 1) radil: »Nutí-li tě voják, abys vykonal nějakou práci, udělej to, nebraň se a nereptej! Jinak utrčíš několik ran, snad přijdeš i o svého osla.«

⁹²⁾ Na našich křížových cestách poponáší Šimon jen zadní konec kříže; umělci nepomyslili, že by tím jeho tíži jen ještě zvětšoval. Evangelista (Luk. 23, 26) praví výslovně, že nesl kříž za Ježíšem. Proto nechápu, jak mohl Vigouroux-Podlaha (Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 151) a De Lai (La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 123) pochybovati o správnosti našeho výkladu.

vydával za Vykupitele a Syna Božího a v jeho duši se rodila víra ve vyšší poslání Ježíšovo. Byl skoro nerad, že tak brzo přišli na Kalvarii. Odložil kříž, nikdo mu ani nepoděkoval. Jenom božský Spasitel pohlédl s láskou na svého pomocníka a v jeho očích zazářil paprsek milosti. Později se stal Šimon křesťanem a odstěhoval se pravděpodobně s apoštolem Petrem do Říma, aby snad unikl nástrahám Velerady.⁹³⁾ Jeho dva synové Alexander a Rufus zaujímali v římské církvi vynikající postavení⁹⁴⁾ a jejich matku nazývá apoštol Pavel (Řím. 16, 13) pro veliká dobrodiní »svou matkou«.

U městské brány viděl Šimon ve vojácích své největší nepřátele a do duše se styděl, že musel nésti kříž odsouzcův. Jako křesťan pokládal si za velkou milost, že směl pomoci Spasiteli. S jak posvátnou úctou hleděli první věřící na muže, který prokázal takovou službu Pánu Ježíši. A když ležel na smrtelném lůžku, s blaženou jistotou čekal na Krista, jemuž kdysi vykonal veliký skutek lásky. Jednej podobně! Kdyby ti kladl kříž na ramena sám Spasitel, s jakým nadšením bys jej objímal. A přece je tomu tak. Kříže tohoto života nepřicházejí v hedvábném papíře a ovázány zlatými nitkami, ani nám je nepodává zářící posel Boží; drsně a hrubě házejí nám je lidé, kteří nijak nevypadají jako nástroj Boží.⁹⁵⁾ Ale pohlédni očima víry a spatříš láskyplnou tvář Kristovu, jenž chce tvoji ctnost vyzkoušeti. Snad se v tobě ozvala i závist a chtěl bys býti na místě Šimonově. Rmoutíš se zbytečně; vzpomeň na slova Ježíšova: »Cokoli jste učinili

⁹³⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 404.

⁹⁴⁾ Proto je asi jmenuje sv. Marek (15, 21) v evangeliu, určeném původně církvi římské.

⁹⁵⁾ Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923, VI, 69.

jednomu z těchto mých bratří nejmenších, to jste učinili mně samému.« Kdykoli podáš pomocnou ruku trpícímu bližnímu, podporuješ svého Spasitele.

Ještě o jedné události se dovídáme z evangelia.⁹⁶⁾ Za Spasitelem kráčela skupina žen, které ho oplakávaly. Zatím co se vojáci zdrželi se Šimonem, podařilo se jim podle všeho projítí branou. Tam počkaly na Spasitele a při pohledu na jeho bolesti propukly v usedavý pláč. Většina spisovatelů viděla v jejich slzách projev ženské citlivosti a slova Spasitelova pokládala za pokárání. Nemohu jim dát za pravdu. Chceme-li správně oceniti význam dojemné události, třeba několik poznámek. Jak se dovídáme z talmudu⁹⁷⁾ a Maimonida,⁹⁸⁾ nebylo dovoleno oplakávati odsouzeného zločince, protože takový zármutek jaksi schvaloval skutek, kterého se dopustil. I nejbližší příbuzní měli přijít a polibkem soudce pozdravit.⁹⁹⁾ Také zde ukázaly ženy větší odvahu než sami mužové; zatím co se tito stavěli ke Kristu nepřátelsky nebo se bojácně krčili, plakaly nad ním ženy a tak veřejně protestovaly proti bezpráví, jehož se Velerada dopouštěla.

Zato z jiného důvodu nebyl jejich pláč dokonalý; proto zasluhovaly aspoň - hlubšího poučení. Byly občankami jerusalemskými (Luk. 23, 28) a nevěřily ve vyšší poslání Ježíšovo. V Spasiteli viděly jen spravedlivého člověka, který jejich město miloval a smrti nezasloužil; na veliký zločin, jehož se národ dopouštěl, ani nevzpomněly. Proto se k nim Ježíš obrátil a pravil vážná slova: »Dcery jeru-

96) Resch (Ausserkanonische Paralleltexte, Lipsko, 1895, III, 716n) popíral původnost zprávy pro její semitský kolorit; důvod velice chabý.

97) Sanhedrin 6, 4.

98) Sanhedrin 13, 6.

99) Sanhedrin 6, 6.

salemské, neplačte nade mnou, nýbrž samy nad sebou (plačte) a nad dítkami svými. Neboť hle, přijdou dnové, v kterých budou říkati: »Blahoslaveny neplodné a životy, které nerodily a prsy, které nekojily.« Tehda počnou říkati horám: »Padněte na nás« a pahrbkům: »Přikryjte nás«; neboť činí-li toto na dřevě zeleném, co se teprve bude dít na suchém?« (Luk. 23, 28-31).

Porozuměly ženy, co jim chtěl Spasitel říci? Jistě poznaly aspoň tolik, že se Jerusalemem dopouští hříchu, pro nějž naň přijde strašná pomsta Boží. Bude tak veliká, že by spíše ony zasluhovaly soustrastných slz. Upadnou do takové bídy, že budou blahořečiti neplodným, které jindy nazývaly největšími ubožáčkami. Hrůza dostoupí takové výše, že náhlou smrt (pád hory) budou pokládati za milost a vysvobození. Trestu Božímu se nesmí diviti; když nevinný Beránek zakouší tolik pro hříchy cizí, kolik neštěstí přivede trestající ruka Páně teprve na jejich hříšné město.

Avšak Kristova slova mají ještě hlubší význam. Protože suchý strom bývá v Písmě svatém obrazem hříšníka (Žalm 1, 4 a Juda 12), zelený strom symbolem spravedlivého (Žalm 1, 3), chtěl jim říci, že plané slzy nepomohou; jenom upřímné pokání a polepšení mohlo by hrozící katastrofu odvrátiti. Jako matky mohly by ještě zachrániti mnoho, protože do jejich rukou vložil Bůh výchovu budoucí generace.¹⁰⁰⁾ Mluvil nadarmo; matky nepochopily. Proto se na nich splnila strašná předpověď Spasitelova. Poslyšme, jak líčí židovský dějepisec poslední dny Jerusalema.¹⁰¹⁾ Píše doslovně: »V městě mezi tím se hlad již tak rozzuřil, že nesčetně lidí hladem umíralo; strasti jejich nelze ani vyličit. Při každém

¹⁰⁰⁾ Lagrange, *L'Évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 563.

¹⁰¹⁾ Bellum 6, 3, 3-4.

domě, kde se jenom stín nějaké potravy ukázal, vznikly pranice a nejlepší přátelé rvali se vespolek, jeden druhému bídne sousto potravy vydírajíce. Ani umírajícím se nevěřilo; lotrové i ty, které viděli již duši vypouštět, prohledávali, aby snad někdo z nich umírání jenom nepředstíral, co zatím nějaký pokrm v záhybech oděvu svého by uschovával. Hladem ústa rozevírajíce, semotam jako vzteklí psové se plazili a potácejíce se o zdi naráželi a jako opilí do těchž domů dvakrát i třikrát v jedné hodině vběhli. Z hladu hryzli vše, čeho se dopídili a i to, čeho se hovořelo, jakkoli nečisté, stranilo, a sbírajíce, jísti se neštítili. Ano i kůži z pásů a střevců jedli. Mnozí trusky ze starého sena za pokrm požívali, mnozí čmýří sbírali a jenom maličkou částku z něho za čtyři atiky prodávali.

Žena jedna ze Zajordání, Maria jménem, dcera Eleazarova z Bathezaby, což vyznamenává dům yzopový, rodem i bohatstvím vynikající, když obyvatelé tamější svoje městečko opustili a do Jerusalema utíkali, také s nimi do Jerusalema utekla. Jména, jež si ze Zajordání do Jerusalema donesla, buřičové jí pobrali a co ještě buď klenotů nebo potravin jí zůstalo, náhončí tyranů den co den dům její vybíjejíce, všecko jí již vydřeli. Tu když již nic neměla a hlad ji nesmírně trápil, buřiče láním a zlořečením schválně na sebe popouzela. Když ale nikdo z nich ji ani z hněvu, ani z lítosti neusmrtil a ona již nikde nic k jídlu nenalezla a hlad již až do kostí se jí zařezával, prudkým hněvem na nešťastný svůj osud uchvácena jsouc, věci hrozné proti přirozenosti se dopustila. Měla syna ještě kojence; toho uchopivši, pravila: »Nemluvnátko bídne, k čemuž ve válce, v hladu i rozbroji tě mám chovati? U Římanů, ač zůstanem-li na živu, otroctví nás čeká. Ale ještě před otroctvím zasáhl nás hlad; leč horší ještě než hlad a otroctví jsou

buřičové. Nuže, budiž tedy mně za pokrm, buřičům k pomstě, světu k pověstem. Toho jedinkého ještě se nedostává neřestem židovským.« To mluvíc, zabila dítě, upekla je a půl ho snědla. Co zbylo, přikryla a schovala. Ale již zase byli tu odbůjcové, vůni pečeně z domu vycházející ucítivše a smrtí jí hrozili, jestliže neukáže, co přistrojila. Ona odpověděvši, že jim dobrý díl zachovala, donesla druhou půlku z upečeného syna svého. Hrůza a ztrnulost pojala ty lidi a jako zkamenělí při pohledu tom stanuli. Ale žena řekla: »Můj to syn a můj to skutek; jezte, však i já jsem jedla. Nebudte měkčí nad ženu a litostivější nad matku. Pak-li tak pobožní jste a mé oběti se hrozíte, tedy jak jsem snědla prvou půlku i druhou také dojím.« Odbůjcové slyšíce ta slova, trásli se na celém těle a nedotknuvše se hrozného toho pokrmu, odběhli. Hladovějící vrhali se smrti v náruč a blahoslavili ty, které smrt zachvátila dříve, než na takové strasti patřiti anebo o nich slyšeti nuceni byli.«¹⁰²⁾

Než vraťme se za Spasitelem! Slova Kristova vyvolala mezi členy Velerady bouři nevole. Horšili se nad smělostí Ježíšovou a vytýkali mu, že si ještě cestou na popraviště troufá lid pobuřovat.

O jiných podrobnostech křížové cesty se evangelisté nezmiňují; některé nám dochovalo ústní podání.

Že Rodička Boží chtěla ještě jedenkrát spatřiti svoje milované dítě, nemůžeme ani pochybovati. Sotva zaslechla, že Pán Ježíš byl odsouzen na smrt, chvátala postranními uličkami a postavila se na místo, kudy musel průvod projíti. Již zdaleka slyšela zuřivé výkřiky, které rostly a mohutněly. Smutný průvod se blížil, až konečně

102) V překladu J. D., Válka židovská, Brno, str. 707-711. Velmi krásně rozvádí Spasitelovu odpověď R. W. Hynek, Muž bolesti, Praha, 1946; I, 172 n.

zahlédla jeho počátek. Zarděla se, když slyšela, jak hlasatel vyvolával i její jméno, ale nestyděla se za Spasitele. Teprve po chvíli ho uviděla. Kráčel namáhavě a sotva se vlekl. Jeho obličej byl pokryt ssedlou krví, takže skoro nic neviděl. Ó, jak ráda byla by se Maria k němu rozběhla a mu pověděla, že mu zůstala věrná, i když ho všichni opustili. Nestydí se za něho, i když mu všichni provolávají hanbu. Ale nemohla blíže, protože vojáci by ji nepustili. Proto aspoň rozpřáhla k němu ruce a hlasitě zvolala: »Ježíši!«

Umdlený Spasitel ji opravdu zaslechl. Oddaná láska jeho Matičky byla mu hojivým balsámem za všechny potupy, jichž se mu dnes dostalo. Zastavil se, aby ji naposled pokynul na rozloučenou. Jejich pohledy se setkaly - ale, můj Bože! V tom okamžiku zahlédla Maria, jak těžká ruka netrpělivého vojína dopadla surově na hlavu jejího Dítěte. Hrůzou vykřikla a skácela se ve mdlobách k zemi.¹⁰³⁾ Teprve po chvíli podařilo se přivést ji k sobě. Její první myšlenka platila jejímu Synovi. Podporována několika zbožnými ženami kráčela zvolna za průvodem.

Ještě o druhé události dovídáme se z ústního podání. V městské bráně nahromadilo se tolik lidí, že se průvod na chvíli zastavil. Této vhodné příležitosti využila zbožná Veronika¹⁰⁴⁾ a podala Spasiteli roušku, aby si utřel zkrvavený obličej. Dělávali to velice často a tehdejší že-

103) O mdlobě se zmiňuje již apokryfní evangelium Nikodemovo (10, 2). Pochází ze 4. nebo 5. století, ale dochovalo nám mnoho původních tradic. Také ve středověku stávala v Jerusalemě kaplička »Panna Maria ve mdlobách«.

104) Jméno nepochází jistě od vera-ikon; spíše je to pozměněný tvar hebrejského Berenike, které bylo právě v době Kristově velice časté. Srv. Antiquit. 18, 5, 4.

ny viděly v tom dojemný projev lásky bliženské.¹⁰⁵⁾ Pán Ježíš přijal vděčně její službu a zanechal jí na plátně krvavé stopy obličej.

Této prostinké události zmocnila se časem zbožná obraznost věřících a obetkala postavu Veroniky četnými legendami.¹⁰⁶⁾ Jejich zajímavý vývoj můžeme dnes dosti přesně sledovati.¹⁰⁷⁾ Eusebius¹⁰⁸⁾ vypravuje na základě evangelií¹⁰⁹⁾ o ženě uzdravené od krvotoku. Její jméno ještě neudává; zato popisuje, jak se hleděla Spasiteli za veliké dobrodiní odvděčiti. Postavila mu v Paneas bronzový pomník, na němž celou událost zobrazila.¹¹⁰⁾ Podle Asteria¹¹¹⁾ dal r. 305 Maximin Gaza sochu odkliditi; podle Sozomena¹¹²⁾ a Filostorgia¹¹³⁾ ulil z ní Julián Odpadlík vlastní obraz. Další krok učinilo apokryfní evangelium Nikodemovo.¹¹⁴⁾ Jmenuje uzdravenou ženu Veronikou a líčí, jak hájila božského Spasitele před soud-

105) Jakousi narážku na tento zvyk nacházíme též ve Zjevení (7, 17): »Bůh setře všelikou slzu s očí jejich.«

106) Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 335 n) pokládá vše za skutečnost; Kneller (Geschichte der Kreuzwegsandacht, Freiburg, 1908, 161 a 192) a Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 356) prohlašují vše za výmysl. Pravda je asi uprostřed a souhlasí s naším popisem.

107) Srv. Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 245.

108) Hist. Eccles. 7, 18; MG 20, 679.

109) Mat. 9, 20-22 a Mar. 5, 25-34.

110) Myšlenka Harnackova (Die Mission u. Ausbreitung des Christentums³, Lipsko, 1915, I, 131), že to byl původně obraz Aeskulapův, je velice málo pravděpodobná, protože socha měla i nápis.

111) Fotiova Biblioth. Cod. 271; MG 104, 223.

112) Hist. Eccles. 5, 21; MG 67, 1279.

113) Hist. Eccles. 7, 3; MG 65, 539.

114) Kap. 6-8.

nou stolici Pilátovou.¹¹⁵⁾ Vypravovala o svém uzdravení a přimlouvala se za jeho propuštění. Protože Josef Flavius¹¹⁶⁾ se zmiňuje o Berenice, přenesli jeho údaje na Veroniku. Vypravovalo se, že pocházela z rodu Herodova a byla dcerou Kostobara a Salomy. Ani tu se legenda ještě nezastavila. Podle výpovědi Tertullianovy¹¹⁷⁾ poslal Pilát císaři Tiberiovi podrobnou zprávu o činnosti Ježíšově a zázracích, které konal.¹¹⁸⁾ Když císař onemocněl, vyslal do Palestiny svého důvěrníka Volusiána, aby mu vyžádal na Spasiteli uzdravení. K své veliké bolesti se však dověděl, že Ježíš byl mezitím ukřižován. Aby se nevrátil s nepořízenou, prosil prý Volusián Veroniku o zapůjčení obrazu Spasitelova, který si sama namalovala. Ochotně svolila, ale sama svůj poklad do Říma provázela. Pohledem naň se císař uzdravil; z vděčnosti chtěl zařadit Krista mezi bohy a postavit mu sochu v Pantheonu, ale senát jeho myšlenku zamítl;¹¹⁹⁾ proto se dal aspoň pokřtít. Ale přechod k zázračnému vzniku tohoto obrazu nacházíme teprve v rukopise cambridgském z 11. století. Veronika měla prý část oděvu Spasitelova, na němž viděla obraz Ježíšův; ostatní nepozorovali nic. Pohledem naň byl uzdraven císař Titus od rakoviny. Teprve v 12. století přistupuje další prvek. Veronika si objednala u sv. Lukáše obraz Kristův, ale učedník se marně pokoušel Mistra vypodobnit. Kdysi potkal Spasitel svou věrnou učednici a vyzval ji, aby

115) Srv. Acta Pilati, vyd. Tischendorf, Evangelia apocrypha², Lipsko, 1876, 239 a 298.

116) Antiquit. 16, 1, 2.

117) Apologet. 21; ML 1, 461.

118) Otiskl Hofmann, Das Leben Jesu nach den Apokryphen, Lipsko, 1851, 470-474.

119) Tuto zprávu pokládali ostatně i moderní badatelé za historickou. Srv. Vychovatel, 1932, 80-81.

mu přistrojila hostinu. Při ní se umyl a vtiskl do ručníku obraz svého obličej. Odtud byl již jen krok k myšlence vyslovené VIII. zastavením.

Kdy povstal dnešní obraz, nemůžeme říci.¹²⁰⁾ Roku 608 uložil jej Bonifác IV. v Pantheonu, r. 705 zřídil proň Jan VII. svatostánek, r. 845 přenesen za Lva IV. do basiliky vatikánské, kde se chová dodnes.¹²¹⁾

Co souditi o druhém a třetím¹²²⁾ pádu Spasitelově, exegeté nesouhlasí. Jedni¹²³⁾ je popírají, protože kříž nesl již Šimon a tím se Spasiteli velice ulevilo; druzí je uznávají a vidí v nich důkaz, jak velice sil Ježíšových ubývalo. Mohou se dovolávat krátké doby, po níž Kristus skonal a která naplnila úžasem i samého Piláta (Mar. 15, 44).

Jakmile prošel průvod městskou branou, spatřili ve vzdálenosti asi 250 metrů cíl své cesty. Byla to malá vyvýšenina, která ani jména pahorku nezasluhovala.¹²⁴⁾ Evangelisté¹²⁵⁾ ji nazývají Golgotou (Lebkou), v latinském překladu Kalvarií (Luk. 27, 33). Odkud dostala tak podivné jméno,¹²⁶⁾ vysvětlovali různě. Jedni¹²⁷⁾ se

¹²⁰⁾ Höpfl, Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 49-53.

¹²¹⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 129.

¹²²⁾ Emmerichová (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 166 n) jich vypočítává dokonce sedm.

¹²³⁾ Na př. Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 356) a Pözl-Innitzer (Kurzgefasstes Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 245.

¹²⁴⁾ Epifan, Adversus haereses 46, 5; MG 41, 843.

¹²⁵⁾ Mat. 27, 33; Mar. 15, 22 a Jan 19, 17.

¹²⁶⁾ Hebrejsky Gulgolet; z toho aramské Gulgolta (Dalman, Aramäische Grammatik², Lipsko, 1905, 166) nebo Golgolta (Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1037) a vynecháním jedné souhlásky řecké Golgota. Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 527) však pokládá za možné, že také židé poslední l vynechávali.

domnívali, že měla podobu lebky - ale již svatý Epifan¹²⁸⁾ prohlašuje, že takového tvaru nenašel. Jiní tam viděli židovské popraviště; jméno prý měla od lebek, které tam zůstávaly. Tento výklad je úplně nesprávný a prozrazuje velikou neznalost židovských obyčejů. Po zákonu Mojžišově (Deut. 21, 23) musela býti mrtvola odsouzenecova ještě téhož dne pochována; je také velice málo pravděpodobné, že by si byl Josef z Arimatie založil hrob vedle samého popraviště. Starší exegeté tvrdili, že v jeskyni¹²⁹⁾ pod Golgotou byla pochována lebka Adamova a skalní rozsedlinou stékala vykupitelská krev Kristova na hlavu prvního člověka.¹³⁰⁾ Myšlenka sama byla velice hluboká, proto ji nacházíme u tolika spisovatelů.¹³¹⁾ Již svatý Jeronym¹³²⁾ se opřel takovému dohadu, z moderních exegetů jí nehájí nikdo.¹³³⁾ Je

127) Seisenberger (Erklärung des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 265), Fonck (Jerusalem. Topographiae urbis sacrae compendium, Řím, 1911, 20), Höpfl (Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 69) a Strack-Billerbeck (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1037).

128) Adversus haereses 46, 5; MG 41, 843.

129) Klameth (Die neustest. Lokaltraditionen Palästinas in der Zeit vor den Kreuzzügen, Münster, 1923, II, 109 n) dokazoval, že jeskyni zřídil teprve Modestus po r. 614, Mommert (Golgotha und Heiliges Grab zu Jerusalem, Lipsko, 1900, 145 n) tvrdí, že existovala již v době Kristově. Tento názor pokládám za jediné správný; Modestus jeskyni jen upravil, aby se v ní mohla sloužiti mše svatá.

130) Proto bývá na našich křížích pod nohama Ukřižovaného umrlčí lebka.

131) Origenes (Comment. im Matth. 27, 32; MG 13, 1777), Ps. Tertullián (Carmen adversus Marcionem I, 4; ML 2, 1123), sv. Ambrož (In Lucam 10, 114; ML 15, 1925), Epifan (Adversus haereses 46, 5; MG 41, 843), Basil ze Seleucie (Orat. 38; MG 85. 409) a Basil z Cesareje (Comment. in Isaiam 5, 141; MG 30, 319).

132) In Math. 27, 33; ML 26, 217: »mulcens aurem populi, nec tamen vera«.

133) Jenom De Lai (La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 134)

však možné, že pro tuto legendu nazváno místo Golgotou.¹³⁴⁾

Její podobu můžeme si dosti věrně představit z popisu, jež nám dochovali sv. Cyril Jerusalemský¹³⁵⁾ a Eusebius¹³⁶⁾ a z moderních vykopávek. Byl to plochý, ale skalnatý výběžek pahorku, na kterém se později rozkládalo Nové město. Na severu a jihu jej ohraničovala údolí v kterých lámali kámen. Zahrada Josefova ležela směrem severozápadním, poněkud k východu byla stará cisterna, do níž vhodili později kříže odsouzenců. Mezi vlastní Kalvarií a cisternou probíhal od severu k jihu příkop, široký 15 metrů, který měl ztěžovati přístup k hradbám.¹³⁷⁾

V naší době pokusili se někteří otřásti tradiční polohou Kalvarie. První to učinil německý pastor Oto Thenius r. 1842. Podle něho máme hledati Golgotu v dnešním pahorku Es-sahíra; leží mnohem severněji od Jerusalema a vyvolává opravdu dojem lebky.¹³⁸⁾ Nablízku byl nalezen hrob.¹³⁹⁾ Myšlenku Theniovu přejal Gordon,¹⁴⁰⁾ Wilson-Watson¹⁴¹⁾ a Conder.¹⁴²⁾ Jejich rozhodujícím důvodem bylo, že dnešní Golgota leží skoro uprostřed měs-

ji pokládá za velice pravděpodobnou a dodává ironicky: »Molti dei moderni, amanti di novità, e sempre pronti, quando si tratta di combattere e demolire antiche tradizioni cristiane, lo seguono con entusiasmo. Ma è saggio, è ragionevole questo?« Prospěje-li takový konservatismus církvi katolické, spisovatel již neuvážil.

134) Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 392.

135) Catech. 14, 5; MG 33, 830.

136) *De vita Constantini III*, 25 n; MG 20, 1086.

137) Vincent-Abel, *Jérusalem*, Paříž, 1914, II, obr. XII.

138) Dalman, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 277.

139) Grüber, *Palästina, Arabien und Syrien*, Berlin, 26.

140) *Palestina Exploratin Fund*, *Quarterly Stat.*, 1904, 38 n.

141) *Golgotha and the Holy Sepulchre*, Londýn, 1906.

ta - kdežto Spasitel trpěl jistě za hradbami (Žid. 13, 12). Divili se neprávem. V době Kristově byla Kalvarie mimo město, poněvadž nablízku byl hrob Josefův a v městě se pochovávat nesmělo. Pro Dalmana¹⁴³⁾ je právě tato neobyčejná poloha nejjistějším důkazem, že církev nám dochovala přesně místo, na němž trpěl Spasitel. Ostatně byla záměna nemožná. Až do pádu Jerusalema věděli křesťané velice dobře, kde byla Golgota; r. 66 uprchli sice do zajordánské Pelly, ale po dobytí města opět se vrátili a bývalá tradice oživila. Roku 135 postavil císař Hadrián na Golgotě chrám Venušin; chtěl zničit památku Spasitelovu, ale mimoděk označil pro budoucí věky přesnou polohu Kalvarie. R. 325 poručil císař Konstantin pohanský chrám zbořit a na jeho místě postavit nádhernou basiliku Spasitelovu. Od té doby máme již nepřetržitou řadu poutníků a poutnic, kteří nám dochovali přesný popis posvátného místa. Klečíme-li v chrámě Božího hrobu, víme určitě, že tam tekla kdysi vykupitelská krev Ježíšova.

¹⁴²⁾ The city of Jerusalem, Londýn, 1909.

¹⁴³⁾ Jerusalem und sein Gelände, Gütersloh, 1930, 72.

Moderní člověk si již ani nedovede představit bolesti, které byly spojeny s křížováním; zato tehdejší spisovatelé mluví o něm jen s největší hrůzou. To bylo také důvodem, proč starokřesťanští umělci nezobrazili nám nikdy Krista na kříži. Sám římský zákoník¹⁴⁴⁾ je nazývá nejtěžším trestem; jiní dokonce tvrdili, že bylo horší než sama smrt. Ubožáci neumírali najednou; podle výroku Senekova¹⁴⁵⁾ ztráceli život takřka po kapkách. Křížování bylo asi původu punského¹⁴⁶⁾ a shodovalo se dobře s jejich vrozenou krutostí. Sám šlechtitý Cicero¹⁴⁷⁾ hrozil se takových poprav; přál si, aby jméno kříže nebylo mezi Římany ani vysloveno, protože je »nejstrašnější a nejhnusnější smrtí«.¹⁴⁸⁾ Laktanc¹⁴⁹⁾ byl přesvědčen, že i pro zločince je trestem příliš velikým.

Právě tuto smrt stanovila Boží Prozřetelnost pro Pána Ježíše, protože tak dobře vyjadřovala podstatu našeho vykoupení. Svým pádem svolal na sebe člověk Boží kletbu. Mělo-li nám býti odpuštěno, žádala spravedlnost, aby nevinná obět přejala na sebe toto zlořečení. Zákon Mojžíšův (Deut. 21, 23) prohlašoval: »Od Boha je zlořečen, kdo visí na dřevě.« Podle hlubokých slov Pavlových (Gal.

¹⁴⁴⁾ Digest. lib. 48, tit. 19, lex 28.

¹⁴⁵⁾ Epistol. 101, 14.

¹⁴⁶⁾ Polybius I, 24, 6. Srv. oběti Molochovy.

¹⁴⁷⁾ Pro Rabirio 5.

¹⁴⁸⁾ In Verrem 5, 64.

¹⁴⁹⁾ Divin. institut. 4, 18; ML 6, 505.

3, 13) »vykoupil nás Kristus ze zlořečenství zákona právě tím, že se stal pro nás sám zlořečenstvím...«

Jakmile dospěl bolestný průvod na Kalvarii, počaly vlastní přípravy ke křížování. Vojsko uzavřelo celé okolí, aby snad nikdo nerušil smutného úkonu. Zato na svazích pahorku, na blízkých hradbách a střechách tísnilo se na sta zvědavců, aby jim neušel ani jediný pohyb. Ale nehylo všem do smíchu; mimoděk je skličovala otázka, jak vše skončí. Zvláště kněží byli velice opatrní a odváželi se blíže teprve, když viděli Krista na kříži.¹⁵⁰⁾ Vojáci měli plné ruce práce. Jedni odvedli odsouzence¹⁵¹⁾ stranou a hlídali je, aby snad neuprchli. Podle starobylého podání uzavřeli je v prázdném skalním hrobě; leží asi 30 metrů severněji a sluje od té doby vězením Kristovým.¹⁵²⁾ Jiní kopali jamky, do kterých měli kříže zapustiti; práce pokračovala zvolna, protože kalvarský kámen je dosti tvrdý. Ostatní chystali kříže, přibíjeli na ně tabulky s nápisy nebo zkoušeli žebříky a provazy, bez kterých se římská poprava neobešla. Spasitel slyšel dobře dunivé rány kladiv a jeho lidská přirozenost chvěla se před bolestmi, které ho čekaly. Jeho duší táhly vzpomínky z dávné minulosti. Tu nablízku přinášel kdysi svou oběť staříčkový Abraham (Gen. 22). Jeho slzy dojaly milosrdného Boha, že poslal anděla, aby zachránil mladého Izáka. Ježíš věděl dobře, že pro svého Syna neučiní Otec nic, ale zůstal klidný a obětoval vše pro naši spásu.

Konečně byly poslední přípravy skončeny a vojáci přivedli Pána Ježíše a s ním oba lotry. V tu chvíli přistoupilo několik žen a prosily vojáky, aby směly dáti odsou-

150) De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 147.

151) O domnělých jménech obou lotrů zmíním se později.

152) Dalman, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 281.

zencům omamující nápoj. Jak se dovídáme z talmudu,¹⁵³⁾ utvořil se v Jerusalemě dobročinný spolek paní, který si obral za úkol tento skutek lásky. Aby odsouzenci necítili tak strašných bolestí a upadli do jakéhosi bezvědomí, dávali jim víno, do kterého přimíchali hojně myrhopého¹⁵⁴⁾ nebo kadidlového prášku. Oboje mělo silný omamující účinek, jak vypravují i pohanští spisovatelé.¹⁵⁵⁾ Dovolávali se při tom knihy Přísloví (31, 6-7):

»Dejte opojný nápoj zarmouceným,
dejte víno lidem hořké mysli,
ať pijíce zapomenou na svou bídu,
a na svou bolest ať již nevzpomínají!«

Kdyby snad někdy ženy na tuto službu lásky zapomněly, mělo to učinit město.¹⁵⁶⁾ Jak se dovídáme ze sv. Marka (15, 23), podali Spasiteli vína smíšeného s myrhou, které se pokládalo za vzácnější a působivější.¹⁵⁷⁾

¹⁵³⁾ Babyl. Sanhedrin 43 a; Tanchuma 39, 3 a Bamidbar rabba 10.

¹⁵⁴⁾ Protože svatý Matouš (27, 33) nazývá přísadu žluči (χολή), domnívali se někteří exegeté, že si vojáci ztropili se Spasitelem nezaplněný žert. De Lai (La passione di nostro Signore. Řím, 1921, 151) dokonce tvrdil, že sami vypili přichystané víno a místo něho dali Pánu Ježíši tento odporný nápoj. Jistě neprávem. Slovo χολή znamenalo v tehdejší biblické řečtině jakoukoli hořkou látku; pelyněk (Přísloví 5, 4), žluč (16, 14) a jed (Job 20, 14).

¹⁵⁵⁾ Apulejus (Metamorphos. 8, 28) mluví o syrském knězi, který si zasazoval hluboké rány, ale napřed se napil vína smíšeného s myrhou. Srv. též Plinius, Hist. natur. 14, 15. Stejný účinek mělo i kadidlo, jak dosvědčuje talmud (Messechet Semachot 2, 9) a spisovatelé (Galenus, De fac. med. simpl. 11, 767).

¹⁵⁶⁾ Aboda zara 12, 2.

¹⁵⁷⁾ Žádný evangelista netvrdí, že tímto nápojem chtěli židé bolesti Ježíšovy ještě rozmnožiti. Proto neprávem jim vytýká Graetz-Brauner (Geschichte der Juden⁵, Lipsko, 1905, III, 1, str. 306): »Dieser Wermutsbecher war aus Milde vorgeschrieben... In den

Pán Ježíš nechtěl zarmoutiti ženy, které vedla soucitná láska; proto přijal nabízený nápoj a přiložil jej ke rtům - snad i okusil, ale nepil. Poděkoval a vrátil nádobu vojákově. My se dáváme uspati před každou operací, Ježíš chtěl trpěti při plném vědomí a vypít až do dna hořký kalich, který mu uchystal nebeský Otec.

Nastal nejbolestnější okamžik; vojáci vyzvali Spasitele, aby se svlékl. Opět se mu hnala krev do bledé tváře; hrozil se myšlenky, že má znovu vystaviti své čisté tělo zvědavým zrakům zevlujícího lidu. Pokusil se splniti rozkaz, ale marně se namáhal. Jeho ruce byly únavou jako zmrtvělé, že je nemohl ani pozvednouti. Ale vojáci nechtěli dlouho čekat; ostých Spasitelův je dráždil. Nemilosrdně trhali s něho roucho, které zatím přišchlo k velikým ranám po bičování; opět se oddělovaly kousky masa a kůže a celé tělo počalo znova krváceti. Ještě hůře bylo, když pohnuli trnovou korunou a hlavou Spasitelovou prochvívala bodavá bolest.¹⁵⁸⁾ Jen kolem beder ponechali Pánu Ježíši krátkou roušku, jak toho žádal zvyk židovský.¹⁵⁹⁾

Evangelien (kde?) wird das aber als eine Grausamkeit gegen Jesu geschildert.«

158) Měl-li Pán Ježíš trnovou korunu i na kříži, exegeté nesouhlasí. Většina moderních badatelů odpovídá kladně; jmenují aspoň Filiona (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 483) a Pölzl-Innitzera (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 268). Mohou se dovolávat Origena (*In Math.* 125; *MG* 13, 1775), Tertulliana (*Adversus Judaeos* 13; *ML* 2, 676) a podvrženého evangelia Nikodemova (kap. 10), které nám dochovalo mnohý cenný prvek z ústního podání.

159) Exegeté nejsou dosud jednotni, byl-li Kristus ukřižován úplně nahý či měl-li aspoň kolem beder nějakou roušku. Pro první se rozhodl na př. Suarez (*De myst. qu.* 46, art. 8, disp. 46, sect. 4, č. 2) a Le Camus-Keppler (*Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 492). Gretser (*De cruce lib. 1, cap. 22*; Řezno,

Hned potom poručili Spasiteli, aby se položil na kříž. Bez odmluvy uléhal na bolestné lůžko, s něhož již neměl povstati.¹⁶⁰) Pro jistotu ovinuli mu vojáci kolem

1734) se neodvážil spornou otázku rozhodovati. Dovolávali se sv. Ambrože (In Lucam 10, 110; ML 15, 1924) a sv. Augustina (De civit Dei 16, 2, 2; ML 41, 478); jak pěkně dokázal Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Matth., Paříž, 1893, II, 523), mají výroky obou spisovatelů docela jiný smysl. Nesmíme také zapomínati že slovo »nahý« mívá v klasické literatuře poněkud širší význam a značí každého, kdo jest oděn nedostatečně (Appian, Diatribai Epikt. 4, 26 a Artemidor, Oneirocritica 2, 61). Také Římané dbali veřejné mravnosti; proto nesměli herci (Cicero, De offic. 1, 35 a Juvenal, Satyr, 6, 76) a zápasníci (Dio Cassius 7, 72 a Horác, Epistol. I, 11, 18) vystupovati bez spodního, těsného roucha. Máme sice dosti dokladů, že bujní vojáci nemívají po každé tolik ohledů a křížovali úplně nahé (Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 425-426) - ale tu si nemohli takovou výstřednost dovoliti. Židovské právo (Sanhedr. 6, 3) nařizovalo, aby odsouzenec měl aspoň roušku; o Spasiteli tvrdí to výslovně Evangelium Nikodemovo (kap. 10). Protože Golgota ležela za samými hradbami a bylo přítomno tolik žen, museli zachovati jakési ohledy. Proto většina moderních spisovatelů se rozhodla pro mínění druhé. Jmenuji aspoň Arnoldi (Kommentar zum Evangel. des hl. Matthaeus, Trevír, 1856, 552), Langena (Die letzten Lebenstage Jesu, Freiburg, 1864, 305), Knabenbauera (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 523), Sepp-Haneberga (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Rejno, 1902, V, 356 n), Belsera (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 425), Hüpflla (Die Statinen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 73) a Pölzl-Innitzera (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 317). V Cáchách ukazují kus hrubé látky, kterou prý zakryl Spasitel svou nahotu; proto se někteří domnívali, že vojíní chtěli nechati Pána Ježíše beze všeho roucha. Byli však upozorněni, aby to nečinili. Podobně sv. Brigita (Revelat. 7, 14) a ctih. Kateřina Emmerichová (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 174). Pravosti ostatku se ani neodvažují hájiti.

¹⁶⁰) Mezi exegety rozebírá se odedávna sporná otázka, byl-li Pán Ježíš přibit na zemi či teprve na kříž vztyčený. Pro druhý způsob

prsou provaz a přivázali ho ke kříži.¹⁶¹⁾ Dálo se to proto, aby snad odsouzenec pro strašné bolesti, které působilo přibíjení, s úzkého kříže nespádl.¹⁶²⁾ Přivázali též obě ruce a napjali je tak silně, že tvořily s tělem pravý ú-

se rozhodli na př. Springer (Das Leiden unseres Heilandes, Paderborn, 1909, 181), Lagrange (Évangile selon s. Marc, Paříž, 1911, 112 n), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 409), Meinertz (Theologische Revue XIII (1914), 559) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 259). Dovolávaly se zprávy Flaviovy (Bellum 7, 6, 4) a zvláště ironické poznámky Plautovy (Mostellaria II, 1, 12-13): »Ego dabo ei talentum, qui primus in cruce excucurrerit, sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.« Nikdo nepopírá, že Římané znali i tento způsob. Jak dokázal pěkně Friedrich (Theolog. Literaturblatt, 1875, 451), bylo přibíjení na zemi pravidlem; na stojatý kříž přibíjeli jen toho, kdo si nesl cestou jen příčné břevno a měl umřít na stálém popravišti, kde kříže zůstávaly. Názorný doklad máme v mučednických aktech sv. Pionia ze Smyrny (Eusebius, Hist. Eccles. 4, 15; MG 20, 363); také Firmikus Maternus (Astronom. VI, 35, 58) vypravuje o ubožákovi, kterého přibili na zemi a teprve potom s křížem zvedali. Tento způsob předpokládá i list Barnabášův (Epist. 12; MG 2, 760). Srv. Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 359).

¹⁶¹⁾ Starší spisovatelé (sv. Justin, Dialogus cum Tryphone 91; MG 6, 694; Tertullian, Adversus nationes 1, 12, ML 1, 649; srv. Irenej, Adversus haereses, 2, 24, 4, MG 7, 794) tvrdili, že také Spasitel měl na kříži sedadlo (sedile); býval jím kolík, který přišel odsouzenec mezi nohy. Obraz na turinském rouchu dokazuje, že Spasitel neměl takové úlevy. Jeho kříž museli teprve dělati, proto se nechtěli dlouho zdržovati.

¹⁶²⁾ Měl-li pod nohama též podporu, na které mohl na kříži stát, exegeté nesouhlasí. Höpfl (Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 80) ji pokládá aspoň za možnou, Schmid (Linzer Quartalschrift, 1883, 67) popírá; zdá se, že právem. Po prvé se o ní zmiňuje teprve sv. Řehoř Tourský (De gloria martyrum, 1, 6; ML 71, 711), neměla však významu, jakmile síla odsouzenčova umdlela

hel.¹⁶³) Neobešlo se to bez posměšných poznámek, které hluboce zraňovaly citlivou duši Ježíšovu. Počalo vlastní křižování. Jeden z vojinů sáhl po kladivu, dva přidržovali Spasitele, čtvrtý měl podávati hřeby. Jejich podobu si můžeme velice dobře představit. Jak se dovídáme z Horáce,¹⁶⁴) byly kovány stejně jako veliké hřeby kládové. Skládaly se z tyčinky dlouhé až 12 cm a silné 8 mm; místo hlavičky byl připojen jakýsi dutý klobouček. Jest opravdu pozoruhodné, že tutěž podobu mají oba dochované hřeby z kříže Spasitelova: jeden se chová v basilice sv. Kříže v Římě, druhý v katedrále trevírské, kam jej darovala sv. Helena. Nemá hrot; byl pravděpodobně upilován a uctívá se v Toulou.¹⁶⁵)

Nasadili v zápěstí první hřeb a tělem Spasitelovým projela prudká bolest, když zaduněla rána kladivem. Hlasitě zaúpěl a z očí mu vyhrkly slzy.¹⁶⁶) Vystříkla červená krev a zbarvila ruce vojinů, ale stále hlouběji vnikal do dřeva železný hřeb.¹⁶⁷) Bolesti ještě přibýlo, když

163) Sv. Justin, *Apolog*, I, 35; MG 6, 383. Podobně líčí Luciani (*Diatriba de Prometheo* 2) křižování Prometheovo. Na kříži tvořily ruce s tělem úhel 65°.

164) *Carmina* I, 35.

165) Srv. Kraus, *Der hl. Nagel in der Domkirche zu Trier, Trevir*, 1868, 1-42. Co souditi o hřebu v Notre-Dame v Paříži, neodvažují se rozhodnouti. Je dlouhý jen 9 cm, a hlavičku nemá. Snad spojoval některé části kříže a byl potřísněn krví Spasitelovou. Srv. Vigouroux-Podlaha, *Bible a nejnovější objevy*, Praha, 1903, V, 153.

166) Zmiňuje se o nich také sv. Pavel (*Žid.* 5, 7).

167) Římané probíjeli někdy dlaň, někdy ruku v zápěstí. Na pohřebním plátně turinském je rána teprve v zápěstí (srv. Hynek, *Lid*, 1931, č. 110); podobně tvrdil Kornel a Lapide (*In Matth.* 27, 35). Zato jsem vděčen dru Hynkovi (*Kristova tvář a muka*, Praha, 1937, 141) za jinou poznámku: »Přibitý nešťastník visel vlastně na dvou poškozených nervech, čímž jeho bolesti byly k šílenství stupňovány.

proráželi druhou ruku a dostoupily vrcholu, když počali přibíjet nohu¹⁶⁸) a železný hřeb se prodíral nemilosrdně mezi drobnými kůstkami chodidla. Některé rozdrtil,¹⁶⁹) jiné aspoň pošinul stranou. Konečně byla přibita i druhá noha¹⁷⁰) a dozněla poslední rána. Vojáci odložili nástroje a chopili se kříže Kristova. Jedni jej zvedali dlouhými holemi, druzí přidržovali provazy. Zvolna stoupal nad zemi bolestný kmen, ještě několikrát zakolísal, až zapadl prudce do připraveného otvoru. Dovedeš prožít

168) Některí spisovatelé popírali, že také nohy Kristovy byly na kříži přibity; dovolávali se výpovědi Tomášovy (Jan 20, 25), jenž se o nich nezmínil. Zapomněli však, že sv. Lukáš (24, 29-30) je vypočítává; také nemohou uvést ani jediného dokladu, který by jejich domněnku potvrzoval (Zestermann, Die bildliche Darstellung des Kreuzes und der Kreuzigung Jesu historisch entwickelt, Lipsko, 1868, II, 45 n). Probodění nohou patřilo k podstatě křížování (Plautus, Mostellaria II, 1, 12-13); výslovně se o nich zmiňuje sv. Justin (Apolog. I, 35; MG 6, 383) a Tertullián (Adversus Marcionem 3, 19; ML 2, 376), kteří znali křížování ještě z vlastní zkušenosti a viděli v něm splnění prorocké předpovědi Davidovy (žalm 21, 17). Otázku prostudoval svědomitě Heller (Zeitschrift für kath. Theologie, 1895, 582 n).

169) Srv. Sepe, Dissertazione oseologico-biblica intorno allo spezzamento delle ossa nelle mani e nei piedi di N. S. Crocifisso, Einsiedeln, 1895. Tomu neodporují slova: »Kosti v něm nezlámete«, protože shoda mezi obrazem a předobrazem nebývá nikdy úplná. Dr R. W. Hynek, Muž bolesti, Praha, 1946; II, 142 dokazuje, že ani jediná kost nebyla poškozena; v tom případě se splnila předpověď doslova.

170) Kolika hřebů vojáci použili, evangelista nepraví, protože jejich čtenáři znali křížování z vlastního názoru. Dnes nenajdeme skoro ani kříže, kde by každá noha byla přibita zvláště; při podrobnějším studiu vidíme, že neprávem. O třech hřebech mluví jen skladatel básně De Christo patiente (v. 1487; MG 38, 255), připisované mylně sv. Řehoři Naz.; všichni ostatní vypočítávají čtyři (sv. Ambrož, In obitu Theodosii 47; ML 16, 1464); sv. Řehoř Tourský (De gloria martyrum 1, 6; ML 71, 710). Také legenda o nalezení sv. Kříže mluví o čtyřech hřebech a stejně nejstarší obrazy (Kraus,

těchto několik minut? Rány Ježíšovy spočínuly po prvé na ostrých hranách železných hřebů, které se do nich ještě hlouběji zařezávaly. Tělo Spasitelovo se křečovitě svíjelo, ale každým pohybem bolestí ještě přibývalo. Provazy na rukou bránily volnému oběhu krve,¹⁷¹⁾ provazy na prsou ztěžovaly dech a drásaly tělo bičováním zraněné.¹⁷²⁾ Bolestně se otrásal kříž, když jej upevňovali kamením a dřevěnými koly¹⁷³⁾ a každý pohyb působil Spasiteli bolestná muka.

Ještě více skličovalo Pána Ježíše utrpení duševní. Na popud Velerady postaveny po obou stranách kříže lotrů¹⁷⁴⁾ a v zástupu zaburácela bouře potlesku. Chtěli mu tak ztrpčiti poslední hodinku a nenadáli se, že plní slavné proroctví Izaiášovo (53, 12): »Mezi zločince počten jest.«¹⁷⁵⁾ Radostí ani nepozorovali, že ukřižovaný Spasitel byl obrácen tváří k Evropě, kde měla míti jeho církev nejvíce stoupenců a zády k Jerusalemu, který se

Der hl. Nagel in der Domkirche zu Trier, Trevír, 1868) a většina moderních spisovatelů. Höpfl. (Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 77) to pokládá aspoň za pravděpodobné, ale jeho opatrnost se mi zdá upřílišenou; bylo by skoro nemožné probíti obě nohy jediným hřebem. Jak se dovídáme z Lukáše z Tuy, šířili dnešní způsob kacíři albigenští, aby se lišili od katolíků; jejich myšlenka se mnohým zalíbila pro svůj zdánlivě hluboký vztah k nejsv. Trojici. Dr Hynek Umučení Páně vědou odhalené², Praha, 1936, 63 a Muž bolesti, Praha, 1946; II, 53 n připouští jenom tři hřeby; dovolává se jakéhosi zkrácení levé nohy, které vidíme na turinském rouchu. Jeho důvod mne nepřesvědčuje, protože takové »zkrácení« mohlo míti mnoho jiných příčin.

171) Lukan, Pharsal. 6, 543.

172) Sv. Hilar, De Trinitate 10, 13» ML 10, 352

173) Herodot 9, 120.

174) Jak viděti z otvorů dochovaných v kostele Božího hrobu, byly od kříže Kristova 1.60 m daleko.

175) Malíři zobrazují oha lotry přivázané jen provazy; byli však přibíti stejně jako božský Spasitel.

ho odřekl.¹⁷⁶⁾ Splnilo se doslova, čím kdysi hrozil Bůh u proroka Jeremiáše (18, 17):

»Žáda a ne tvář jim ukáží
v den záhuby jejich.«

Krvavé dílo bylo dokonáno. Vojáci smyli krev, která je postříkala a posadili se pod křížem, aby hlídali odsouzence a zamezili každý pokus o jeho vysvobození. Napřed něco pojedli¹⁷⁷⁾ a občerstvili se kyselým vínem. V své rozpustilosti připíjeli posměšně Kristu-králi (Luk. 23, 36) a s krutou ironií nabízeli mu doušek;¹⁷⁸⁾ ale konečně je krutý žert přece omrzela a počali se dělit o roucho Spasitelovo.¹⁷⁹⁾ Po římském zákoně¹⁸⁰⁾ propadal majetek odsouzencův státu; jeho roucho si směli rozebrati vojáci, kteří popravu vykonali. Také tuto událost můžeme sledovati krok za krokem.

Oděv Pána Ježíše se skládal z pláště, pásu, nesešívané tuniky, sandálů a přikrývky na hlavu. O posledních dvou nemůžeme říci s jistotou, měl-li je Kristus cestou na Kalvarii. Bylo toho celkem málo pro čtyři vojáky. Plášť rozdělili snadno, protože měl podobu velkého obdélníku a býval sešit z několika částí. Když chtěli trhati také tuniku, zadrželi je ostatní slovy: »Neroztrhujme ji, nýbrž losujme o ni, čím bude« (Jan 19, 24). Tento návrh odůvodňuje evangelista slovy, že roucho nebylo sešívané,

176) Sv. Jan Damasc., *De fide orthodoxa* 4, 12; MG 94, 1135.

177) O takovém jídle mluví též Petronius (*Arbiter Satyr.* 71): »miles, qui cruce asservabat, ne quis ad sepulturam corpora detraheret, coenaculum suum habuit.«

178) Schmid, *Linzer Quartalschrift*, 1884, 77. Zmíním se o této události podrobněji v odstavci dalším.

179) Mat. 27, 35; Mar. 15, 24 a Jan 19, 23-24

180) *Digest. lib. 48, tit. 20, lex 6.*

nýbrž utkané z jediného kusu. Dovedeme si je dobře představit, protože Josef Flavius¹⁸¹⁾ nám dochoval přesný popis takového šatu. Býval z vlny nebo bavlny. Podobal se dlouhé košili a sahal až ke kotníkům. Rukávy bývaly dosti úzké, u krku byl otvor, který se mohl tkaníčkou zúžiti nebo rozšířiti. K tělu jej připevňovali pásem; aby při práci nebo rychlejší chůzi nepřekážel, rádi jej vykásavali.

Roucho se skládalo obyčejně z dvou částí spolu sešitých; vzácnější bývalo utkáno z jediného kusu. Nebylo to tak snadné a mnoho žen to nedovedlo. Matička Boží se tomu naučila v chrámě; jak můžeme souditi z dochovaných ostatků, použila lnu nebo bavlny barvy nahnědlé.

Návrh se zalíb'l, ale při tom bylo třeba losů, aby nenastala hádka. Někteří se domnívali, že vojáci užili kosťtek; zapomněli, že zákon Titiův a Korneliův to zakazoval¹⁸²⁾ a vojín sotva by se odvážili takového přestupku před očima velícího setníka. Podle všeho vlož li do přílbice nějaké značky; zvítězil, či los byl první vytažen.¹⁸³⁾ Bolestně díval se božský Spasitel na počínání vojáků; připomínali mu velice názorně, že roucha již potřebovati nebude. Nedaleko kříže stála jeho Matka a její oči zarosily se slzami. Vzpomínala, jak kdysi tkala toto roucho pro svého milovaného Syna. Ó, jak ráda byla by je vykoupila, ale neměla nic, co by mohla vojínům nabídnouti. A přece její vroucí přání se splnilo. Kterýsi bohatý učedník - snad sám Nikodem - koupil roucho a věnoval je některé svatyni jerusalemské. Podle dosti zaručeného podání přenesla je sv. Helena na západ a da-

181) Antiquit. 3, 7, 2.

182) Digest. lib. 11, tit. 5, lex 2-3.

183) Aischylos, Eumenides 712.

rovala trevírskému biskupu Agritiovi (314-334) pro jeho kostel; tam se chová podnes. Jistě tam bylo již r. 1196. Svatí Otcové viděli v nescítilém rouchu Spasitelově dojemný obraz jednoty církve katolické¹⁸⁴⁾ a jejich myšlenka nebyla bez věcného základu. Jak se dovídáme z Písma svatého (Ex 31, 10) a z talmudu,¹⁸⁵⁾ bývalo právě rouchu kněžské utkáno z jediného kusu.

Ještě o jedné podrobnosti zmiňuje se evaneglista. Nad hlavou Ježíšovou byla připevněna bílá¹⁸⁶⁾ dřevěná tabulka s červeným¹⁸⁷⁾ nápisem: »Tento jest Ježíš Nazaretský, král židovský.«¹⁸⁸⁾ Jak se dovídáme z evangelia (Luk. 23, 38), byl nápis Spasitelův v třech řečech: řecky, latinsky a hebrejsky.¹⁸⁹⁾ Mnozí spisovatelé viděli v této okolnosti splnění slov Pavlových (Filipp. 2, 11): »aby každý jazyk vyznal, že Pánem jest Ježíš Kristus k slávě Boha Otce« - a proti myšlence samé nelze nic namítati. U Piláta však rozhodovaly docela jiné důvody:

184) Sv. Cyprian, De unitate Ecclesiae 7; ML 4, 520 a sv. Augustin, Enarratio in Psalmum 21, 19; ML 36, 176.

185) Babyl. Joma 72 b.

186) Proto slula též λεύκωμα.

187) Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 263) se rozhodl pro barvu černou, nemá však žádných důvodů. Na dochovaném ostatku jsou písmena barvy červené. Srv. Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 154.

188) Evangelisté nám dochovali nápis velice různě, protože zaznamenali jen hlavní myšlenku. Jeho počátek má nejlépe sv. Matouš (27, 37) a shoduje se s příklady známými odjinud. Srv. Eusebius, Hist. Eccles. 5, 1; MG 20, 428: οὗτός ἐστιν ὁ Ἀγαθὸς ὁ Χριστιανός.

189) Schmid (Linzer Quartalschrift, 1883, 317) se domnívá, že sv. Marek nám dochoval znění latinské, sv. Lukáš řecké, sv. Jan aramské a Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Marcum, Paříž, 1894, 415) mu dává za pravdu. Tím bychom si dobře vyložili různost jednotlivých zpráv.

Raffael: Kladení do hrobu

řecky se mluvilo v městech a mezi Hellenisty, latina byla řečí úřední a rozsudek musel býti pronesen latinsky,¹⁹⁰⁾ aramsky mluvil prostý lid.¹⁹¹⁾

Velerada byla brzy znepokojena. Kolem Golgoty stály nepřehledné zástupy lidu a čtli nápis. Jeho písmena byla dosti veliká,¹⁹²⁾ proto je bylo viděti daleko. Mnozí upozornili na dvojsmysl, jaký se tají v jeho slovech a vůdcové národa dobře cítili bodnutí vladařovo. Chtěl se jim opravdu pomstíti za porážku, již mu způsobili. A když i vojáci počali si tropiti posměch z královských aspirací židovských, poslali k Pilátovi deputaci, která měla žádati o změnu pohoršlivého nápisu. Navrhovali opravu: »On řekl:¹⁹³⁾ Jsem král židovský.« Ale tentokráte zůstal vladař neoblomný. Rozmrzen pokořující porážkou a trápen výčitkami svědomí odsekl prosebníkům: »Co jsem napsal, to jsem napsal« (Jan 19, 21-22).

Svatí Otcové viděli v této odpovědi řízení Boží Prozřetelnosti, která chtěla oznámiti celému světu královskou důstojnost Ježíšovu. V tom smyslu pravil krásně svatý Augustin:¹⁹⁴⁾ »Proto Pilát musel psáti to, co napsal, protože Ježíš pravdivě řekl to, co řekl;« naráží na jeho známé prohlášení: »Ano, já jsem král.« Moderní exegeté vidí v slovech Pilátových jen výbuch špatné nálady. Nepopírám těchto důvodů, ale nejhlubší příčinu třeba hle-

¹⁹⁰⁾ Digest. lib. 42, tit. 1, lex 48.

¹⁹¹⁾ Také v talmudu (Midraš Tillim 25, 4) čteme: »Tři řeči jsou: hebrejská pro modlitbu, římská pro válku a řecká pro výmluvnost.« O nápisu pojednal dosud nejlépe obrácený rabín Drach, *L'inscription hébraïque du titre de la Croix restituée*², Řím, 1831.

¹⁹²⁾ Asi 28-30 mm.

¹⁹³⁾ Tato slova se opakují několikráte v skalním nápisu behistúnském. Srv. Vigouroux-Podlaha, *Bible a nejnovější objevy*, Praha, 1896, I, 47 n.

¹⁹⁴⁾ In Joannem tract. 117, 5; ML 35, 1947.

dati docela jinde. Jak se dovídáme z Apuleja,¹⁹⁵⁾ nebylo římským úředníkům dovoleno měnit rozsudek jednou vynesený a tatáž myšlenka opakuje se několikrát v říšském zákoníku.¹⁹⁶⁾ To bylo asi důvodem, proč Velerada nenaléhala a spokojila se s odmítavou odpovědí Pilátovou.

Svatá Helena našla spolu s křížem i nápis Spasitelův¹⁹⁷⁾ a uložila jej v kostele sv. Kříže v Římě, kde byl ve veliké úctě. Později se drahá památka ztratila a dlouho se o ní nevědělo. Teprve r. 1492 byl nalezen vzácný poklad náhodou, když kard. De Mandoza opravoval proslulou basiliku Santa Croce. Byl uložen v tajném výklenku ve zdi a zakryt cihlou, která měla nápis: »Titulus crucis.« Ostatek sám byl v oloveném pouzdře, trojí pečeť byla neporušená. Zdá se, že tam byl ukryt v době válečných nepokojů, kdy městu hrozilo drancování. Celá tabulka byla asi 60 cm dlouhá, 20 cm široká; zbytek měří 23½×13 cm. Písmena jsou podle dosti rozšířeného zvyku psána od pravé ruky k levé¹⁹⁸⁾ a jsou do dřeva vřezána. Stalo se to asi v době sv. Heleny; protože původní nápis zanikal, hleděli jej učiniti trvalejším. Dochovalo se slovo: »Nazaretský«, z aramské části jen několik tahů.

195) Florid 9.

196) Na př. Digest. lib. 42. tit. 1, lex 55.

197) Srv. sv. Ambrož (Oratio in obitu Theodosii 46; ML 16, 1464), sv. Jan Zlat. (In Joannem hom. 85, 1; MG 59, 461), Sozomenus (Hist. Eccles. 2, 1; MG 67, 931) a Sokrates (Hist. Eccles. 1, 17; MG 67, 118).

198) Také odjinud známe mnoho podobně psaných nápisů.

Když Pána Ježíše s křížem pozvedli, dostoupily bolesti takové síly, že se jeho vědomí počalo kaliti. Jeho tvář zbledla, ústa se otevřela, oči se zavřely, skoro se zdálo, že umírá. Teprve po chvíli se vzpamatoval; otevřel oči a podíval se kolem sebe. Kamkoli dohlédl, viděl velký zástup. Stáli tu lhostejně a prohlíželi si Ukřižovaného. Nikdo ho nelitoval, nikdo nemyslel na zločin, kterého se dopouštěli. A přece již se nad nimi zvedala trestající ruka Boží, aby pomstila milovaného Syna. Umírající Spasitel ji nemohl zadržeti, mohl se jenom modlití. S velikou námahou pozvedl strhané oči k nebesům a z jeho úst nesla se dojemná prosba:¹⁹⁹⁾ »Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí« (Luk. 23, 34).²⁰⁰⁾

Slova sama jsou příliš krásná, abychom je směli odbýti krátkou poznámkou a dávají nám hluboko nahlédnouti do božského Srdce Spasitelova. Nedaleko kříže stála jeho bolestná Matka a jeho miláček svatý Jan spolu s nábož-

199) Žádný evangelista nám nedochoval všech sedm slov Spasitelových na kříži; sv. Matouš (27, 46) a sv. Marek (15, 34) mají po jednom, sv. Lukáš (23, 34. 43. 46) a sv. Jan (19, 26-28, 30) po třech. Jejich pořad neudávají všichni exegeté stejně, na příslušných místech se o tom zmíním podrobněji. Jejich historickou skutečnost popíral Renan-Eichler (*Das Leben Jesu*⁵, Berlín, 1864, 403).

200) V této modlitbě vidí všichni exegeté první slovo Páně na kříži. Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 417) a Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, St. Hradec, 1925, 262) se domnívají, že Ježíš je pronešl již při samém křižování; jejich důvod (ποιοῦσιν = činí = křižují) je velice chabý.

nými ženami, které ho tak často podporovaly. A přece jeho první slovo neplatilo žádné z těchto duší; na koho myslel v tu chvíli nejvíce, byl zaslepený národ židovský. Ježíš naplnil skutkem, čemu kdysi učil slovem: »Milujte nepřátele své, dobře číňte těm, kteří vás nenávidí a modlete se za ty, kteří vás pronásledují a pomlouvají« (Mat. 5, 44). Nemysli však, že se Ježíš modlil jen za židy! Protože podle hlubokých slov Pavlových (Žid. 6, 6) každým hříchem křičujeme znova Syna Božího, platila jeho prosba i nám.

A jak dojemně prosí Beránek Boží, aby zjednal svým nepřátelům milosrdeství. Jeho prolitá krev nevolá o pomstu jako Abelova (Žid. 12, 34). Nazývá Boha sladkým jménem »Otče«, aby mu připomněl svou synovskou lásku, které přece nemůže nic odepřít. V zahradě Getsemanské přidával ke každé prosbě pokornou podmínku »je-li to možné«; při modlitbě za své nepřátele takové výhrady nečiní. V své nepochopitelné lásce zašel ještě dále; omlouval svoje nepřátele. A protože nebylo možno omluviti sám hřích, omlouval aspoň jejich úmysl - nevědomostí.

Již mnoho věřících pozastavilo se nad tímto slovem Kristovým; zdálo se jim, že se neshoduje s pravdou. Mimoděk prozradili, že dosud nepochopili nekonečnou lásku Ježíšovu, které stačila i sebemenší malíčkovost, aby hříšníka omluvila a uznala i nepatrný záblesk dobré vůle. Je pravda, že se židé mohli přesvědčiti o božském poslání Spasitelově, protože jeho zázraky mluvily řečí všem srozumitelnou. Pro svoje předsudky postavili se proti němu a s otevřenýma očima odsuzovali na smrt nevinného. Jejich nevědomost byla zaviněna - ale přece jen nebyli přesvědčeni, že vedou na smrt samého Vykupitele. Právě naopak. Namlouvali si, že chrání zděděné náboženství (1. Tim. 1, 13) a prokazují službu samému

Bohu (Jan 16, 2). Apoštol Pavel byl také farizejem a přece nás ujišťuje (1. Kor. 2, 8), že »nikdy by nebyli Pána slávy ukřižovali, kdyby ho byli poznali« a stejně mluví apoštol Petr (Skutky 3, 17). Této nevědomosti - třeba zaviněné, snad i úmyslné²⁰¹) dovolává se milosrdný Spasitel, aby jejich vinu umenšil a Boha jim naklonil. Jeho modlitba sice neodvrátila pád Jerusalema, ale přece nebyla nadarmo. Vyprosila jim 40letý odklad a mnohým skutečné obrácení; proto se bili v prsa a odcházeli s Kalvarie (Luk. 23, 48), proto po seslání Ducha svatého přijímali po tisících křest Ježíšův (Skutky 2, 41) - jejím nejkrásnějším plodem byl také apoštol Pavel. Na Pánu Ježíši splnil se doslova výrok Velepísně (8, 7):

»Ano, jeť jako smrt mocné milování,
silná jako pekla jest láska.
Žár její - žár jest ohně, plamenů;
spousty vod té síly nemají,
lásku aby uhasily,
řeky ji nezatopí.«

Avšak již tu se ukázalo, že Ježíš »rozpínal marně svou náruč k lidu nevěřícímu a odmlouvajícímu« (Řím. 10, 24). Jeho nebeská tichost je ještě více podráždila. Dobře cítili bezpráví, jehož se dopouštěli a modlitba Ježíšova se jím zabodávala hluboko do duše. Násilně chtěli udušiti svědomí, které se probouzelo; proto se počali umírajícímu Spasiteli posmívati a v této okolnosti vidím nejstrašnější muka Ježíšova. Všichni trpíme rádi, stojí-li kolem našeho lůžka útrpné duše, které nás těší a povzbuzují; zato myšlenka, že jsme pokládáni za zločince, je pro nás nesnesitelná.

201) Sv. Tomáš III, qu. 47, art. 5: »quia erat quodammodo affectata«.

Po severní straně Kalvarie vedla cesta, kterou chodilo dosti poutníků; na nedalekých stránkách měli své stany. Spěchali do chrámu nebo se vraceli z bohoslužby. Snad právě prosili Boha, aby se smíloval a poslal již tolikrát slibovaného Vykupitele. V takových myšlenkách došli ke Golgotě. Neobyčejné divadlo je upoutalo. Zastavili se, tázali se na jména odsouzenců nebo si čtli nápisy, udiveně vrtěli hlavou,²⁰²⁾ jako by ani nechápali a smáli se spolu s ostatními mesiánské důstojnosti Ježíšově. Ani nevzpomněli, že jejich potupný posunek předpověděl skoro před tisíci lety Bohem nadšený žalmista David (Žalm 21, 8). Druzí byli ještě výbojnější. Dověděli se o slovech, kterých užil kdysi Ježíš při očistě chrámu (Jan 2, 19) a která byla připomenuta při nočním zasedání (Mat. 26, 61). Postavili se vyzývavě před samý kříž a s pustým smíchem volali na umírajícího Spasitele: »Haha,²⁰³⁾ jenž boříš chrám Boží a ve třech dnech jej zase vystavuješ, pomoz sám sobě! Jsi-li Syn Boží, sestup s kříže!« (Mat. 27, 40). Byla to škodolibá radost nad jeho zdánlivou porážkou. Jeho smrt na kříži špatně se srovnávala s chloubnou výpovědí, že je Vykupitelem a může beztrestně bořit chrám samého Boha. Dovedeš se vmyslit v tu chvíli v duši Ježíšovu? A přece mlčel; ani jediné slovo nevyšlo z jeho svatých úst. Chtěl dosti učiniti za tvoje omluvy, kterými často lživě zastíráš svoje skutečné chyby.

A mělo býti ještě hůře. Mezitím vrátila se s nepořízenou deputace, vyslaná k Pilátovi. Protože v chrámě bylo po bohoslužbě, přišlo také mnoho kněží a ostatních členů

202) Potřásati hlavou bylo podle Siracha (12, 19) znamením posměchu.

203) Zvolání *oňā* značí v tehdejší řečtině škodolibou radost (Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 489) a souhlasí s hebr. Srv. žalm 34, 21 a 39, 16.

Velerady, aby se ještě před svátečním obědem pokochali pohledem na nenáviděného proroka galilejského. Odmítavá odpověď vladařova je podráždila a svoji zlost si chtěli vylíti na umírajícím Spasiteli. Evangelisté nám dochovali jen několik kousavých poznámek, kterými ztrpčovali Pánu Ježíši poslední chvíle; pravili doslova: »Jiným pomohl, sám sobě pomoci nemůže.« Ukázali posměšně na Ježíše a volali rouhavě: »Kristus, král izraelský, vyvolený Boží! Ať sestoupí nyní s kříže, abychom to viděli a uvěřili. - Doufal v Boha, ať ho nyní vysvobodí, miluje-li ho; neboť pravil: Syn Boží jsem.«²⁰⁴⁾

Nehylo opravdu nic, co by nebyli v tu chvíli zesměšnili. Jeho zázraky prohlásili za podvod, jeho mesiánskou důstojnost za výmysl, jeho synovství za rouhání. Nemluvili přímo k Spasiteli; říkali si jen vespolek svoje myšlenky, ale tak hlasitě, aby jim umírající dobře rozuměl a aby je slyšeli okolní zástupcové. Jejich ďábelská slova zdála se tak odůvodněná, že nebylo skoro ani možné o nich pochybovati; samo nebe jim dávalo zdánlivě za pravdu. Jeroboam vztáhl kdysi jen ruku proti proroku Božímu a jeho pravice zmrtvěla, že jí nemohl hnouti (3. Král. 13, 4). Malí hoši pokřikovali za Eliseem a 42 z nich to zaplatilo životem (4 Král. 2, 23-24). Marie reptala proti svému bratru Mojžíšovi a zbělela malomocenstvím jako sních (Num. 12, 10). Kdyby Ježíš nebyl podvodníkem, nemohl by Bůh takového rouhání připustiti. Kdo si ještě

²⁰⁴⁾ Mat. 27, 40-43; Mar. 15, 31-32 a Luk. 23, 35. Podle sv. Justina (Apologia I, 38; MG 6, 387) a Efrema (Moesinger, Ephraem Syrus, Benátky, 1876, 202 a 249) posmívali se zvláště jeho zázrakům na mrtvých: »Jiné křísil, sebe vzkřísiti nemůže.« Tutéž myšlenku opakují též apokryfní Acta Pilati (A. 10, 5). Máme-li v tom viděti jen řečnické rozvedení či mluví-li tito spisovatelé z ústního podání, těžko rozhodovati. Srv. Resch, *Ausserkanonische Paralleltexte*, Lipsko, 1895, III, 725.

zachoval drobet víry ve vyšší poslání Ježíšovo, musel jí po těchto slovech pozbyti nadobro. Slova kněží neminula se opravdu s účinkem. Přátelé Ježíšovi byli tak zmateni, že se neodvážili ani vystoupiti; učedníci kolísali a styděli se za okamžik, v němž poznali Spasitele.²⁰⁵) Zato jeho nepřátelé jásalí; Veliký pátek zdánlivě dokázal, že správně prohlédli falešnou hru Ježíšovu a strhli mu masku dříve, než oklamal celý národ.

Jako na potupu mu citovali mesiánský žalm (21, 9), aby ho zranili co nejbolestněji. Ubožáci! V své zaslepenosti ani nepozorovali, že oni sami jsou těmi bezbožníky, o kterých mluvil královský prorok (21, 8. 9, 17):

»Všichni, kteří mne vidí, smějí se mi,
šklebí ústa a potřásají hlavou:

Doufal v Boha, ať jej vytrhne,
ať ho vysvobodí, vždyť má v něm zálibu.
Množství (štěkávkých) psů mne obklíčuje,
rota lidí zločinných obléhá mne.«

Snad nikdy nám nedokázal Ježíš jasněji svou velikou lásku než právě v tomto okamžiku. Pro naši spásu obětoval i své dobré jméno a dal se prohlásiti za rouhače a podvodníka. Buď mu za to vděčný!

Příklad velekněží nakazil také vojáky, kteří Spasitele hlídali. Když dojedli a rozjařili se vínem,²⁰⁶) přistupo-

205) Srv. Luk. 24, 21 v ústech učedníků jdoucích do Emmaus.

206) Evangelista (Luk. 23, 36) jmenuje nápoj octem; bylo to kyselé víno, zvané od římských vojinů posca (srv. Plautus, Miles gloriosus III, 2, 25). Také židé je měli velice rádi (Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test., aus Talmud und Midrasch, Mnichov, II, 264) a dávali je žencům, aby zahnali žízeň (Rut 2, 14).

vali ke kříži,²⁰⁷⁾ s kousavým posměchem nabízeli Pánu Ježíši doušek kyselého vína²⁰⁸⁾ a volali: »Zdráv buď, králi židovský.«²⁰⁹⁾ Jiní čtli pochybovačně nápis na kříži a rouhavě volali: »Jsi-li král židovský, pomoz si!« (Luk. 23, 36-37). Ani na tyto útoky neodpověděl Spasitel jediným slovem.

Aby míra utrpení byla dovršena, přidali se k nim i lotři, kteří s ním byli ukřižováni.²¹⁰⁾ S počátku rouhali se oba,²¹¹⁾ ale neobyčejná tichost Ježíšova jednoho z nich²¹²⁾

207) Někteří exegeté (Knabenbauer, Comment. in Evangel. sec. Lucam, Paříž, 1896, 617) spojují tuto událost s výrokem »Žizním«. Nemohu jim dáti za pravdu, protože okolnosti jsou docela rozdílné.

208) Schmid (Linzer Quartalschrift, 1884, 77). Také odjinud se dovídáme, jak uměli pohané ztrpčiti odsouzencům poslední chvíle. Artemidor (Oneirocritica II, 61) na př. píše: »Býti ukřižovánu je veliké štěstí pro chudého, protože je na kříži velice povýšen.«

209) Těchto slov nemáme v našem úředním textu; zato je uvádí důležitý rukopis D (Luk. 23, 37), kuretonský překlad syrský a starolatiný rukopis Colbertův. Proto jsou velice pravděpodobná; zmiňují se o nich apokryfní Acta Pilati (A. 10, 1).

210) Jak se jmenovali, nemůžeme říci, protože ústní podání velice kolísá. V apokryfním spisu Acta Pilati (10, 6) slove kajíeí lotr Dismas, druhý Gestas; podle arabského evangelia o dětství Páně jmenovali se Titus a Dummachus.

211) Tak Mat. 27, 44 a Mar. 15, 32. Někteří omezovali rouhání pouze na jednoho lotra a v slovech evangelistů viděli jen tak zv. plurál druhový; říkáme »již ho vodi četníci« - i když byl jen jeden. Tak učinil sv. Augustin (De consensu Evangelistarum 3, 16, 53; ML 34, 1191), z moderních na př. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 458-459). Druzí souhlasně se mnou. Ze starších jmenují Origena (In Matthaeum 133; HG 13, 1781), sv. Jeronyma (In Matth. 27, 44; ML 26, 219) a sv. Jana Zlat. (In Matth. hom. 87, 2; MG 58, 771); z novějších aspoň Belsera (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 414).

212) Tradice (Acta Pilati 10, 6) jmenuje pravého. Její svědectví je potvrzeno velikou trhlinou, která odděluje v chrámě Božího hrobu kříž levého lotra od kříže Spasitelova.

brzy umlčela. Věděl dobře, že ukřžování umírali v zoufalství a zlořečili Bohu i lidem; proklínali své soudce a plivali mezi diváky, kteří se k nim přiblížili.²¹³⁾ Myšlenka, že se tupený Ježíš modlil ještě za své nepřátele, nedala mu již pokoje. Zadíval se na Spasitele a jeho slitovný pohled otřásl jeho duší. Otevřel ji milosti Boží dokořán a v jeho srdci se rodila víra ve vyšší poslání Ježíšovo. Tolikrát dnes již slyšel, že se vydával za Syna Božího a slíbeného Vykupitele; co viděl, dokazovalo mu nade vši pochybnost, že mluvil pravdu. Když zaslechl opět rouhavou poznámku levého lotra: »Jsi-li ty Kristus, pomoz sobě i nám« (Luk. 23, 39),²¹⁴⁾ neodolal. Nemohl přece dopustiti, aby mesiánská důstojnost Ježíšova byla uváděna v posměch a pochybnost. Proto veřejně pokáral prostorekého mluvku: »Ani bázně²¹⁵⁾ před Bohem nemáš ty, kterýž jsi v tomtéž odsouzení?« Jinými slovy: Nechceš-li hříchů již litovati, aspoň se nedopouštěj nových a boj se Boha, jenž tě bude brzy souditi - a pak pokračoval: »A my zajisté spravedlivě (trpíme), neboť dostáváme (jen) to, co náleží na skutky naše, ale tento neučinil nic zlého« (Luk. 23, 40-41).²¹⁶⁾

Jeho slova prozrazovala pevnou víru v nevinu Ježíšovu, ale také hlubokou lítost nad dosavadním životem. Hlásil se k Vykupiteli, když ho všichni opustili a zastal se ho, když se mu všichni rouhali. Hned potom se obrátil k Ježíšovi a pravil prosebně: »Pane, rozpomeň se na mne, až

²¹³⁾ Seneka, *De vita beata* 19.

²¹⁴⁾ Celé toto vypravování pokládá Strauss (*Das Leben Jesu kritisch bearbeitet*³, Tubinky, 1839, II, 568) za výplod křesťanské obrazotvornosti, která tak chtěla dokázati nevinu Ježíšovu.

²¹⁵⁾ Tak podle textu původního; v latinském překladě byla tato myšlenka poněkud setřena a zdůrazněno zájmeno ty.

²¹⁶⁾ V původním textu ještě výrazněji ἄπειρα, nic nemístného, nevhodného. O hříchu nechce u Ježíše ani mluvíti.

přijdeš v své královské důstojnosti» (Luk. 23, 42).²¹⁷⁾ Jako milá hudba zněla Pánu Ježíši slova kajícího lotra. V jeho krátké prosbě zračila se taková víra a pokorná důvěra, jaké dosud v Izraeli nenašel. Dokud procházel Palestinou a konal divy a zázraky, bylo snadno věřití v jeho božské poslání; dnes umíral na kříži a samo nebe ho zdánlivě opustilo. Dokud rozdával plným rukama z pokladů božské dobroty, zaznívaly k němu se všech stran prosebné povzdechy: »Ježíši, Synu Davidův, smiluj se nade mnou!« Dnes tyto hlasy umlkly - jen jediný k němu volal a víru v něho nezapřel. Proto pohlédl s láskou na svého nečekaného obhájce a pravil hlasem plným božské jistoty: »Neboj se.²¹⁸⁾ Vpravdě, pravím tobě: Ještě dnes budeš se mnou v ráji« (Luk. 23, 43).

V své dobrotě dal mu Spasitel mnohem více než zač byl žádán. Kající lotr ani se neodvážil prositi, aby byl přijat do jeho říše; volal jen o vzpomínku, ale Ježíš chtěl býti velikomyslný. V několika málo hodinách bude s ním tam, kde starozákonní spravedlivci čekali na jeho příchod.²¹⁹⁾ Je to jediný muž, který umíral s naprostou jistotou, že bude spasen. Církev slaví jeho památku dne 25. března.²²⁰⁾

Blížilo se zvolna k poledni. Vojsko se vrátilo do kasáren a na Kalvarii zůstali na stráži jen čtyři vojáci, kteří Krísta ukřižovali. Bolesti Ježíšových přibývalo. Slunce pálilo nemilosrdně a s jeho těla stékal hojný pot. Na

²¹⁷⁾ Tak zní jeho prosba v textu původním (*ἐν τῇ βασιλείᾳ σου*). Srv. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 416), Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 179) a Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 491).

²¹⁸⁾ Tato slova přidává rukopis D a Syrsin; zdá se, že právem.

²¹⁹⁾ Srv. Luk. 16, 22. 28 a 1. Petr 3, 19.

²²⁰⁾ Nilles, *Kalendarium manuale utrisque Ecclesiae*, Innomostí, 1897, II, 254.

četných ranách usazovaly se roje dotěrných much, bodaly svatého Trpítele a hltavě ssály jeho božskou krev. Rány na ruku přestaly krváceti dosti brzy, protože stísněné srdce nemohlo rozváděti krev do jejich vztyčených ramen; ani nohy nekrvácely dlouho, protože se žily bolestí sevřely. Mnohem horší byla horečka, která ustavičně stoupala. Otevřené rány se zaněcovaly a pálily; nepřirozená poloha těla ztěžovala mu dech a o Ježíše pokoušely se několikrát mdloby.

Právě v tuto chvíli zastal se Bůh svého Syna a počal obhajovati jeho šlapanou čest. Kdysi žádali židé na Spasiteli, aby jim dal znamení s nebe (Mat. 16, 1). Kristus jejich přání nevyhověl; teprve mnohem později prohlásil slavnostně: »Když povýšíte (na kříž) Syna člověka, tehdy poznáte, že já to jsem« (Jan 8, 28). Předpověděná hodina se přiblížila a nevěřící národ měl se na vlastní oči přesvědčiti, že vydal na smrt samého Vykupitele.²²¹⁾

Jakkoli bylo právě poledne, počalo se slunce kaliti, obzor se zatemňoval, až celé okolí zakryla hustá tma.²²²⁾ Tento podivuhodný úkaz hleděli pokrokoví badatelé různě vyložití, aby setřeli jeho nadpřirozený ráz. Podle Dalmana²²³⁾ zavinily vše husté výpary, jaké přináší vítr scirocco; sám prý zažil podobný úkaz dne 9. dubna 1913 u jezera Genezaretského - i když jen ve zmenšeném měřítku. Podle jiných byla to jen příprava na zemětřesení, které nastalo po několika hodinách a bývá někdy spojeno s jakýmsi zatemněním atmosféry. Skoro stejně psal Ori-

²²¹⁾ Sv. Jan Zlat. (In Matthaecum hom. 88, 1; MG 58, 775) a Pözl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 294).

²²²⁾ Mat. 27, 45; Mar. 15, 33 a Luk. 23, 44.

²²³⁾ Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 184.

²²⁴⁾ In Matthaecum 134; MG 13, 1783.

genes,²²⁴⁾ i když nepopíral zázrak. V okolí jerusalemském nahromadilo prý se tolik mraků, že slunce jimi nemohlo proniknouti a nastala tma. Pro svůj výklad dovolávali se slov, která čteme v některých rukopisech (Luk. 23, 45) a která přešla i do Vulgaty: »Stala se tma po celé zemi; a zatmělo se slunce.«²²⁵⁾ Výklad je příliš naivní a neobstojí před vážnou kritikou. Nejstarší a nejlepší rukopisy²²⁶⁾ prohlašují tmu za následek slunečního zatmění, které ovšem nemohlo býti o velikonocích přirozené.²²⁷⁾ Také Origenes²²⁸⁾ znal dobře toto čtení Písma svatého, ale zavrhl je, protože odporovalo jeho oblíbenému výkladu.²²⁹⁾ Tolik soudnosti snad můžeme připisovati evangelistům, aby rozeznali přirozený shluk mraků a par od zázračného zatmění slunce.²³⁰⁾

Jakým způsobem se zatmění stalo, nemůžeme pověděti; stačil jen větší lom paprsků, které by tím způsobem dopadaly mimo Palestinu. Právě tak málo můžeme říci o rozsahu tajemného zjevu. Calmet²³¹⁾ se rozhodl pro celou osvětlenou polokouli²³²⁾ a dovolával se výpovědi

225) καὶ ἐσκότισθη ὁ ἥλιος. Srv. Hug, Gutachten über das Leben Jesu kritisch bearbeitet von Dr David Friedrich Strauss, Freiburg, 1840, II, 187.

226) BCDL: τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος. Srv. Soden, Die Schriften des N. Test., Göttingen, 1913, 382.

227) Měsíc byl právě v úplňku.

228) In Matthaeum 134; MG 13, 1783.

229) Pokládám dokonce za možné, že záměnu provedl některý nepřítel katolíků, aby tak usvědčil církev z omylu. Moderní exegeté hledají příčinu docela jinde. Některý čtenář chtěl uniknouti zdánlivému rozporu (zatmění slunce při úplňku), proto slova poněkud pozměnil. I tu platí zásada: »Lectio difficilior retinenda.«

230) Srv. Fryč, Chronologie života Páně, Praha, 1906, 228.

231) Dissertationes in N. Test., Vircburg, 1789, 50.

232) Podobně arabské Diatessaron a podvržená Anaphora Pilati, kap. 7.

evangelistů,²³³⁾ že tma nastala »po celé zemi«. Jeho důvod je velice slabý, protože taková rčení nesmíme vykládati doslova.²³⁴⁾ Tu bychom si nevyložili, proč se o zatmění nezmiňuje žádný spisovatel pohanský. Vypravování Thallovo²³⁵⁾ a Flegontovo²³⁶⁾ nemá pro nás významu, poněvadž mluví o přirozeném zatmění slunce, které se stalo 24. listopadu r. 29 po Kristu.²³⁷⁾ Právě tak málo se můžeme dovolávat listů Diviše Areopagity, poslaných prý sv. Polykarpovi²³⁸⁾ a příteli Apollofano-
vi,²³⁹⁾ protože se jen hemží bajkami a nemožnostmi. Tertullián²⁴⁰⁾ odkazoval Římany na jejich vlastní archivy, kde prý najdou zprávu o této neobyčejné události; totéž učinil ještě r. 312 antiochenský mučedník sv. Lucian.²⁴¹⁾ Dnes již nemůžeme rozhodnouti, naráželi na výpovědi Thallovu a Flegontovy nebo poslal-li Pilát opravdu úřední zprávu a v ní se zmínil také o veliké tmě; možné by to bylo.²⁴²⁾

Proto moderní exegeté omezují tmu na pouhou Palesti-

²³³⁾ Mat. 27, 45; Mar. 15, 33 a Luk. 23, 44.

²³⁴⁾ Pro celý svět užívá sv. Matouš (4, 8) slova *κόσμος*, sv. Lukáš (2, 1) *ἡ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ*; na onom místě stojí u všech evangelistů jen *γῆ*, krajina. Srv. Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 283.

²³⁵⁾ Julius Africanus, Chronographia, zlom. XVIII, 1; MG 10, 90.

²³⁶⁾ Origenes (Contra Celsum 2, 33; MG 11, 854), Julius Africanus (Chronographia, zlom. XVIII, 1; MG 10, 90) a Eusebius (Chronicon 2; MG 19, 535). Kritický rozbor celého místa podává Fryč (Chronologie života Páně, Praha, 1906, 228 n).

²³⁷⁾ Srv. Knabenbauer, Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 532.

²³⁸⁾ MG 3, 1082.

²³⁹⁾ MG 3, 1122.

²⁴⁰⁾ Apolog. 21> ML 1, 459.

²⁴¹⁾ Mommsen, Eusebius Werke, Lipsko, 1908, II, 815.

²⁴²⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 463.

nu.²⁴³⁾ Starší spisovatelé dovolávali se rádi proroctví Amosova (8, 9) a Joelova (2, 10 a 3, 15); zdá se, že neprávem.²⁴⁴⁾

Tážeme-li se na význam zázraku, nemůžeme býti v pochybnostech. V té době, kdy na kříži dohasínalo Slunce duchovní, zatmělo se i slunce hmotné, které bylo od něho stvořeno.²⁴⁵⁾ Tímto všem srozumitelným symbolem chtěl Bůh ukázati velikost zločinu, kterého se právě dopouštěli.²⁴⁶⁾ Nevědomky vyslovil tutéž myšlenku i talmud:²⁴⁷⁾ »R. Samuel, syn Nachmanův pravil: Bůh povolal služebné anděly a tázal se: »Co činí lidský král, když truchlí?« Odpověděli: »Obleče se do černých šatů a hlavu si zahalí žínicí.« I řekl Bůh: »Totéž učiním také já;« myslil na Izaiáše 50, 3: »Obláčím nebesa ve smutek a žínicí se zahaluji.« I tázal se dále: »Co činí lidský král, má-li smutek?« Řekli mu: »Uhasí světla.« Bůh řekl: »Také já učiním totéž;« míněn Joel 2, 10: »Slunce a měsíc se zatmí a hvězdy pozбудou lesku svého.«

Ale také pro božského Spasitele znamenala tma velkou úlevu. Ubylo horka a mouchy tolik nedorážely. Ani na lidi nezůstal neobyčejný úkaz bez hlubokého dojmu. V své pověřivosti pokládali tehdejší židé každé zatmění slunce za nepříznivé znamení;²⁴⁸⁾ zde si byli dobře vědomi viny, které se dopustili. Rozpustilý posměch umkl a lid prchal zděšeně do města. Velerada nechtěla ráno

²⁴³⁾ Na př. Knabenbauer, Comment. in Evangel. sec. Marcum, Paříž, 1894, 420 n. Celou otázku rozebírá pěkně M. Holzmeister, Die Finsternis beim Tode Jesu, Biblica, 1941, 404 n.

²⁴⁴⁾ Srv. Hejčl, Bible česká, Praha, 1925, III, 843 a 871,

²⁴⁵⁾ Sv. Cyril Jerus., Catech. 13, 34; MG 33, 813.

²⁴⁶⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 424.

²⁴⁷⁾ Midraš k Pláči 3, 28 (71 b).

²⁴⁸⁾ Sukka 29 a Bar.

vstoupiti do paláce Pilátova, aby se nepřipravila o polední hostinu; sotva jim chutnala. Takových velikonoč Jerusalema ještě nezažil a církevní spisovatelé²⁴⁹⁾ upozorňovali rádi na hrozbu Amosovu (8, 9-10):

»Stane se v ten den -
praví Hospodin Bůh -,
že zapadne slunce o poledni,
a uvedu tmu na zemi za jasného dne;
obrátil slavnosti vaše v nářek
a všechny písně vaše v žalozpěvy.«

²⁴⁹⁾ Sv. Cyprián (*Testimoniorum adversus Judaeos* 2, 23; **ML** 4, 745) a Laktanc (*Divinar. institut.* 4, 19; **ML** 6, 507).

Tajemná tma houstla, lidu ubývalo a Marii se podařilo stanouti pod samým křížem (Jan 19, 25). Až dosud měla se dívatí jen zdaleka (Mar. 15, 40); nečekaným zatměním byli i vojáci tak přestrašeni, že nikdo jí nebránil. Ostatně nebyla sama; byl s ní apoštol Jan²⁵⁰) a několik nábožných žen. Tři z nich známe jménem:²⁵¹) Marii Kleofášovu, příbuznou Rodičky Boží (Jan 19, 25) a matku Jakubovu a Josefovou (Mat. 27, 56), kající Marii Magdalskou (Mat. 27, 55) a Janovu matku Salome (Mar. 15, 40); o druhých praví evangelista (Luk. 23, 49) jen všeobecně, že pocházely z Galileje, chodívaly s Pánem Ježíšem a mu posluhovaly. Z učedníků Ježíšových odvážil se blíže jen Jan; ostatní stáli dosti daleko od kříže.²⁵²) Na Kalvarii zavládlo zatím hluboké ticho, přerušované jenom steny odsouzcenců a pláčem přátel Ježíšových. Pojednou sebou Kristus pohnul a zadíval se na svoji Matku. Přistoupila ještě blíže a zahleděla se tázavě na Ježíše. Bylo viděti, jak se Spasitel namáhal, aby promluvil. Ko-

²⁵⁰) Renan-Eichler (*Das Leben Jesu*³, Berlín, 1864, 405) to popírá; vypravování Janovo prozrazuje prý snahu udělati se stůj co stůj důležitým. Jeho důvod je tak nízký, že nezasluhuje ani odpovědi.

²⁵¹) Sv. Jan (19, 25) je jmenuje jistě proto, aby nám ukázal lépe velikost lásky Ježíšovy. Svou Matičku neodkázal žádné ze žen, nýbrž učedníkovi, kterého miloval. Srv. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 420.

²⁵²) Luk. 23, 49 a Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 441.

nečně otevřel ústa a sotva slyšitelně zašeptal: »Ženo!«²⁵³⁾ Maria pozorně poslouchala. Potom se obrátil pohledem k Janovi, jenž stál vedle a pravil: »Hle, syn tvůj.«²⁵⁴⁾ Apoštol porozuměl. Umírající Kristus si přál, aby Jan nahradil Marii ztrátu, která ji čekala. Proto přistoupil a po prvé jí políbil ruku jako své matce. A s kříže znělo tiše: »Hle, matka tvá.«

Mile nás dojímala něžná starostlivost, s jakou pamatoval umírající Spasitel na svoji Matku. Ani v nejstrašnějších bolestech nezapomněl na tu, která mu darovala pozemský život. Ještě v posledních okamžicích jí zajistil pečlivou ochranu a dal světu nejkrásnější příklad věrné synovské lásky. Byl však tím úmysl Ježíšův vyčerpán? Od počátku udržovalo se v církvi přesvědčení, že slova Kristova mají ještě hlubší význam: v tom okamžiku stala se Maria duchovní Matkou celého lidstva. První vyslovil tuto myšlenku Origenes;²⁵⁵⁾ svatí Otcové se o ní raději

253) Oslovením »ženo« vyjadřovali na východě úctu a oddanost. Podobně pozdravil římský císař Augustus egyptskou královnu Kleopatru (Dio Cassius, *Histor.* 51, 12) a básník Aischylos (Agamemnon 317) slavnou Klytaimnestru. Ježíš ho užil úmyslně místo něžnějšího »matko«; ne proto, aby její milující srdce nedráсал nebo neprozradil, že jest jeho matkou a nevydal jí na pospas zúřících židů, jak se domníval Schmid (Linzer Quartalschrift, 1883, 609). Chtěl ukázati, že v díle vykupitelském podléhá přímo a výhradně vůli nebeského Otce. Či snad budeme tvrditi s protestanty, že umírající Spasitel chtěl tímto jménem svou zarmoucenou Matku ještě urazit?

254) Lagrange (*Synopsis Evangelica Graeca*, Paříž, 1926, čís. 293) klade tato slova na druhé místo, ještě před slib kajícímu lotrovi. Jistě neprávem. Před počátkem tmy nikdy si nevyložíme, jak se mohla dostati Maria ke kříži, obstoupenému pokřikujícím zástupem.

255) *Comment. in Joannem* I, 6; *MG* 14, 31. Srv. Kneller, *Zeitschrift für kathol. Theologie*, 1916, 598.

nezmiňovali,²⁵⁶⁾ protože někteří klerikové omlouvali svoje pochybné styky s pannami Bohu zasvěcenými špatně pochopeným příkladem Janovým.²⁵⁷⁾ Za to ve středověku našla mnoho nadšených stoupenců a v moderní době ji hlásají sami papežové. Lev XIII. psal 5. září 1895:²⁵⁸⁾ »Tajemství veliké lásky Kristovy k nám lidem ukázalo se také v tom, že umíraje odkázal svou Matku učedníku Janovi památnou poslední vůlí: »Hle, syn tvůj.« Církev byla proto vždy přesvědčena, že v Janovi zahrnul Kristus celé lidské pokolení, na prvním místě svoje věřící.« Ještě důrazněji promluvil 2. února 1904 papež Pius X.:²⁵⁹⁾ »Není Maria Matkou Kristovou? Proto je také matkou naší« Plným právem rozhodla tedy 22. dubna 1903 posvátná kongregace obřadová: »Z ústního podání se dovídáme, že Jan zastupoval v tu chvíli všechny věřící.«

Toto přesvědčení nebylo výplodem chorobně předrážděné obrazotvornosti, jak by nám rádi namluvili i někteří bohoslovci katoličtí;²⁶⁰⁾ spočívá na hlubokých základech theologických.²⁶¹⁾ Zmíním se aspoň o některých:

256) Proto nesprávně tvrdí Sýkora (Bible česká, Praha, 1922, II, 1, str. 352), že se v tomto výkladu shodují »všichni svatí Otcové«.

257) Srv. sv. Epifan (Adversus haereses 78, 11; MG 42, 716) a sv. Jan Zlat. (In Matth. hom. 5, 3; MG 57, 58). Viz Kneller, Zeitschrift für kathol. Theologie, 1916, 603 n.

258) Adjutricem populi Christiani. Srovnej Acta Sanctae Sedis 28 (1895-6, 130).

259) Ad diem illum. Srv. Acta Sanctae Sedis 36 (1903-4, 452).

260) Suarez (De myster. qu. 46, art. 12, disp. 37, sect. 4, č. 10) prohlásil vše za osobní věc Ježíšovu a popřel jakýkoli vztah k církvi. Z ostatních jmenuji aspoň Corluy (Comment. in Evangel. s. Joannis³, Gent, 1889, 511), Knabenbauera (Comment. in Evangel. sec. Joannem², Paříž, 1906, 558), Seisenbergra (Erklärung des Johannes-evangeliums, Rezno, 1910, 270) a Tillmanna (Das Johannes-Evangelium, Berlin, 1914, 259 n).

261) Srv. Legnani (De theologica certitudine Maternitatis B. Vir-

Z apoštola Pavla (Kolos. 1, 18. 24) se dovídáme, že celá církev je mystickým tělem Kristovým; proto již první křesťané zvali se v dětinné důvěře bratry Kristovými (Řím 8, 29) a sám Spasitel potvrdil správnost jejich myšlenky (Mat. 28, 10 a Jan 20, 17). Společné tělo předpokládá společnou Matku a bratří společný původ. Je-li naším duchovním Otcem Bůh, je Maria naší duchovní Matkou.

Apoštol Jan (19, 28) viděl v slovech Spasitelových splnění jakéhosi mesiánského proroctví. Mimoděk vzpomínáme na blahé protoevangelium (Gen 3, 15): »Nepřátelství položím mezi tebou a ženou.« Slibuje ženu, proti které povede pekelný drak marně urputný boj. A není bez zajímavosti, že právě ve Zjevení Janově (12, 1n) vystupuje opět ona tajemná žena i její pekelný nepřítel. Nikdo nepochybuje, že miláček Páně mluví o církvi - ale její obraz přejal z Panny Marie.

Jen v tomto předpokladu si vyložíme, proč se Spasitel nespokojil jediným slovem: »Hle, matka tvá.« Kdyby se chtěl pouze postarati o svoji Rodičku, bylo by stačilo úplně. Po vůli Kristově přejímá také Maria závazek pečovati mateřsky o učedníka Jana. Ve smyslu hmotném pomoci nepotřeboval; jeho rodina byla dosti zámožná (Mar. 1, 20) a jeho matka Salome stála spolu s ním pod křížem. Měl-li však Ježíš na mysli duchovní synovství, týkala se jeho poslední vůle všech lidí.

Také tebe odkázal tehdy Ježíš v osobě Janově do něžné ochrany Bohorodičky. Pamatoval jsi vždycky na toto veliké vyznamenání? Či snad jsi byl až dosud dítětem nevděčným? Neodcházej, dokud svou nebeskou Matku neodprosíš a neslibíš polepšení.

ginis quoad fideles, Benátky, 1889) a Gächter (Die geistige Mutter-schaft Marias, Zeitschrift für kathol. Theologie, 1923, 391 n).

Další události následovaly rychle za sebou. Blížil se konec. Po celé tři hodiny Ježíš nepromluvil. Po jeho svatém těle rozlévala se zvolna smrtelná bledost, dech se mu krátil, na čele vystupoval studený pot. Na Kalvarii se zatím setmělo úplně. Ale mateřské oko Mariino vidělo dobře, jak bolestí Ježíšových ustavičně přibývá. Otevřené rány se žhavým vzduchem²⁶²⁾ zanítily a pálily jako oheň. Tělo Kristovo se křečovitě svíjelo a z úst se vydral občas bolestný povzdech. Po chvíli pozvedl zvolna hlavu, obrátil hasnoucí oči k nebesům, sebral svou poslední sílu a hlubokým tichem nesl se srdcervoucí výkřik:²⁶³⁾ »Bože můj! - Bože můj!²⁶⁴⁾ - Proč jsi mne opustil?²⁶⁵⁾ Slova Ježíšova byla vykládána velice různě. Četní racionalisté²⁶⁶⁾ tvrdili, že Spasitel zoufal nad nezdarem svého

262) Vzpomeň, že bylo po poledni, kdy na východě nemožno pro horko skoro ani cestovat. O velikonočních počínaly v Svaté zemi žně.

263) Brüll (*Der Katholik* 1900, I, 342n) a Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 420) kladou na čtvrté místo slovo »Žízním«. Neprávem, protože podle apoštola Jana (19, 30) po požití octa Ježíš dokonale. Tak Fouard-Pecka (*Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 465) a Lagrange (*Synopsis Evangelica Graeca*, Paříž, 1926, č. 297).

264) Sv. Matouš (27, 46) uvádí slova ve formě hebrejské, sv. Marek (15, 34) v aramské; první znění je jistě původnější, protože jen z něho možno vyvoditi krutý žert o Eliášovi (Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 441). Jak dokázal Neubauer (*Studia biblica*, Oxford, 1885, 56), shoduje se tradiční Eloí s aramským Eláhi.

265) Je to počátek mesiánského žalmu 21. Protože také další slova jsou vzata aspoň částečně z téhož žalmu, domnívají se mnozí exegeté, že se jej umírající Spasitel modlil neb aspoň o něm uvažoval. Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 421) pokládá tento výklad za »nedůstojný Bohočlověka«; proč, nevím.

266) Na př. Reimarus (*Meyenberg, Leben-Jesu-Werk*, Lucern, 1926,

díla, které se rozpadalo v trosky. Podle jiných truchlil, že se jeho božská přirozenost měla oddělit od přirozenosti lidské. Oba výklady jsou jistě nesprávné. Nezoufá přece člověk, který v největších bolestech nazývá Boha svým Bohem a s takovou důvěrou vkládá svou duši do rukou Otcových. Nesmíme také zapomínati, že ani ve smrti nepřestala platiti slova Ježíšova: »Já a Otec jedno jsme« (Jan 10, 30). Jeho výkřik musí míti docela jiný smysl a katolická exegese jej podává úplně správně.

Po vůli Boží měl Spasitel zakusiti na sobě všechny následky hříchu, aby měl soucit s bédami druhých (Ž'd. 2, 10). Protože vzal na sebe dobrovolně všechny naše hříchy, jednal s ním Bůh jako s největším hříšníkem. Stal se takřka zlořečeným (Gal. 3, 13) a Bůh skryl před ním úplně svoji božskou tvář. Země se ho zřekla, nebe ho neslyšelo; bylo mu opravdu, jako by všichni na něho zapomněli. Jeho duše octla se najednou v hluboké tmě, kterou nepronikal ani jediný paprsek blaživého světla. A při tom ho trápila myšlenka, že všechny jeho bolesti budou pro tolik lidí úplně nadarmo. Miloval je jako údy svého tajemného těla a přece bude patřiti na jejich věčnou záhubu. Ani peklo neodpočívalo a ďábel použil jistě právě posledních chvil Spasitelových, aby v něm zviklal odevzdanost, s jakou až dosud přijímal bolesti z rukou Božích.²⁶⁷⁾

Ale i pro lidi měla býti jeho slova vážným napomenutím, aby si s Bohem nezahrávali. Trestá-li tak strašně svého nevinného Syna, co čeká teprve nekajícího hříšníka?

Tento strašný pocit opuštěnosti byl ještě podporován

II, 197) a poněkud oslabeně Renan-Eichler (*Das Leben Jesu*⁵, Berlin, 1861, 406).

²⁶⁷⁾ Knabenbauer, *Comment. in Evangel. sec. Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 534.

nepravidelným oběhem krve.²⁶⁸⁾ Hřeby pronikly také žilami, které se bolestí sevřely a krve nepropouštěly. Tím se hromadila krev v hlavě a v plicích, srdce jí bylo zrovna přeplněno, ale nemohlo ji dále posílati, protože napjatý hrudník znemožnil pravidelný pohyb plic; Kristus měl ustavičně pocit, že se udusí. (R. W. Hynek). Vznikal zvýšený tlak a trapný pocit úzkosti a sklíčenosti.

Po slovech Ježíšových daly se svaté ženy do usedavého pláče a srdcem Mariiným pronikl nový meč bolesti. Chvilí bylo hrobové ticho. Zraky všech byly obráceny ke kříži. Také vojáci povstali a s hlubokým dojmem pozorovali neobyčejného Trpitele. Tma počala náhle mizeti a na obloze zazářilo opět jarní slunko. Bůh dokázal, že na svého Syna nezapomněl²⁶⁹⁾ - ale právě tato okolnost dodala židům nové smělosti.²⁷⁰⁾ Zneužili několika slov, kterými si Ježíš na svoji bolest postěžoval²⁷¹⁾ a s trpkým výsměchem pravili: »Hle, Eliáše volá tento.«²⁷²⁾ Abychom pochopili celou zlobu tohoto výroku, třeba několika poznámek. Tehdejší židé byli přesvědčeni, že se Eliáš opravdu zjevuje, aby vysvobodil spravedlivé z jejich utrpení²⁷³⁾ a bude jednou předchůdcem Mesiášo-

268) Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 501.

269) Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 465.

270) Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 439) se domnívá, že posměšnou poznámku pronesli vojáci; byli většinou Samaritáni, proto aramsky rozuměli. Jeho myšlenka se mi nezamlouvá; evangelisté (Mat. 27, 47 a Mar. 15, 35) výslovně jmenují okolostojící.

271) »Eli, Eli, lamma sabaktáni?«

272) Mat. 27, 47 a Mar. 15, 35.

273) Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1922, I, 1042.

vým. Jejich slova byla tedy trpkým výsměchem pro umírajícího Spasitele: není Vykupitelem ani spravedlivým člověkem, jestliže mu Eliáš nepomůže.

Pojednou sklonil Kristus hlavu a díval se k zemi. Bylo vidět, že něco hledá, ale marně se snažili uhodnouti jeho myšlenky. Konečně pohleděl na svoji Matku a zmírajícím hlasem tiše zašeptal: »Žízním.«²⁷⁴⁾

O veliké žizni ukřižovaných dovidáme se i z pohanských spisovatelů.²⁷⁵⁾ Povstávala z neobyčejné ztráty krve a z prudké horečky, kterou působily otevřené rány.²⁷⁶⁾ Svätý Jan (19, 28) nám prozradil ještě jiný důvod. Ježíš splnil již všechna starozákonní proroctví; zbývala ještě předpověď o vyprahlosti Mesiášově (Žalm 21, 16) a napojení octem (Žalm 68, 22). Bylo v tom zároveň nejhlubší pokoření vtěleného Syna Božího; Ježíš, jenž tolikrát slíboval druhým občerstvení,²⁷⁷⁾ musel se sám dožebrávat u pohanského vojína o trochu nápoje.²⁷⁸⁾

Kratinké slovo Ježíšovo vyburcovalo Marii z jejího rozjímání. Bezradně zalomila rukama. Opravdu, na vodu zapomněla. Pohled na zarmoucenou Matku dojal jedno-

²⁷⁴⁾ I zde doplnil sv. Jan údaje synoptiků. Podle ostatních evangelistů by se mohlo zdáti, že podnět k napojení zavdala zmínka o Eliášovi. Srv. Schmid, Linzer Quartalschrift, 1884, 77.

²⁷⁵⁾ Pěkné doklady viz u Sepp-Haneberga, Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V. 410.

²⁷⁶⁾ V našich krajinách si nedovedeme ani představit, jakou trýzní je na východě žízeň. Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 188) připomíná, jak v obleženém Jerusalemě poslal vznešený muž svého syna pro vodu a se střechy pozoroval, zda něco přinese. Když viděl, že se vrací s nepořízenou, volal na něho: »Hoď džbán na zem.« A v tu chvíli se vrhl se střechy a zahynul na stěpinách džbánu. Stejně názorný doklad vypravuje nám Bible (Gen. 21, 15 n) v dějinách Hagariných.

²⁷⁷⁾ Jan 4, 14; 6, 35 a 7, 37.

²⁷⁸⁾ Dalman, Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 189.

ho z vojáků.²⁷⁹⁾ Přiskočil rychle k nádobě, v níž měli ocet;²⁸⁰⁾ natírali jím čelo odsouzencovo, kdyby snad omdlel ještě před křižováním.²⁸¹⁾ Namočil v něm houbu,²⁸²⁾ nasadil ji na stonek hyzopový²⁸³⁾ a podal k ústům umírajícího Spasitele, jenž si aspoň trochu svlažil vyprahlý jazyk. Neobešlo se to bez kousavých poznámek. Někteří z okolostojících židů chtěli mu v tom zabránit, proto volali posměšně: »Počkej, ať uvidíme, přijde-li Eliáš, aby ho vysvobodil« (Mat. 27, 49). Ale vojín se nedal mýlit. Odbyl je žertovnou²⁸⁴⁾ poznámkou, kterou chtěl zakrýti hluboký dojem, jaký naň učinila trpělivost Ježíšova: »Jenom mne nechte. Abychom viděli, přijde-li Eliáš ho sejmuti« (Mar. 15, 36), musíme aspoň na chvíli

279) Užívá-li sv. Jan (19, 29) množného čísla, neodporuje tím prvním dvěma evangelistům (Mat. 27, 48 a Mar. 15, 36); tento plurál zastupuje naše neurčité zájmeno kdosi.

280) Většina exegetů překládá i na tomto místě »kyselé víno«. Spíše se mi zamlouvá myšlenka Belserova (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 439), že to byl opravdu ocet. Proto byla nádoba dosud plná (Jan 19, 29).

281) Srv. Arrian (*Diatribai Epikt.* 1, 11) a Aristofanes (*Žáby* 484 až 493).

282) Odkud ji vzali? Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 414) se domníval, že si ji omývali tvář a ruce, které bývaly potřísněny krví. Spíše se mi zdá, že patřila k římské popravě; o jejím účelu jsem se již zmínil.

283) Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 415) navrhol čistí ὄσσωφ (kopí) místo dosavadního ὄσσωπιν. Srv. Vegetius, *De re militari* 6. Oprava je velice lákavá a hodila by se dobře do okolností - a přece ji nechci zavádět, protože pro ni nemáme jediného svědka. Stonek s houbou byl asi již napřed pohotově a patřil k popravě. Srv. Knabenhauer, *Comment. in Evangel. sec. Joannem*, Paříž, 1898, 548. Ostatně rostl všude.

284) Nemohu souhlasit s výkladem Sýkorovým (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 468) a Belserovým (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 440), že také jeho slova měla být urážkou Spasitelovou.

li jeho život prodloužiti.²⁸⁵⁾ Vděčně pohlédla Maria na neznámého vojína a svolávala naň pozhnání Hospodino.

Jakmile okusil Pán Ježíš octa, přehlédl v duchu ještě jedenkrát svůj dosavadní život. Mohl býti úplně spokojen. Předpovědi starozákonní byly naplněny do poslední písmeny a velké dílo, které mu Bůh určil, dokonáno. Kalich utrpení vypil až do dna, strašný dluh lidského pokolení zaplatil, panství ďáblovo rozdrtil. Proto zvolal: »Dokonáno jest« (Jan 19, 30).²⁸⁶⁾ Hned potom pozvedl ještě jedenkrát své oči k nebesům a zvolal silným hlasem: »Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého« (Luk. 23, 46).²⁸⁷⁾ Sotva domluvil, klesla jeho svatá hlava, ještě jedenkrát zhluboka vydechl a - skončil. Byly právě tři hodiny odpoledne a v chrámě obětovali večerního beránka, když na kříži dokonat pravý Beránek Boží, jenž měl sejmuti hříchy celého světa.

Tři evangelisté²⁸⁸⁾ zdůrazňují, že Ježíš pronesl poslední slova silným hlasem. Jejich poznámka není zbytečná. Odsouzenci umírali na kříži obyčejně vysílením a proto

285) Meyer (Kritisch exegetisches Handbuch über das Evangelium des Matthaeus⁴, Göttingen, 1858, 540) vidí ve zprávách obou evangelistů (Mat. 27, 49 a Mar. 15, 36) neshodu a jakési zatemnění původní tradice. Jak je vidět z mého výkladu, neprávem. Srv. Schmid, Linzer Quartalschrift, 1884, 77.

286) Slova jsou pouhou obměnou posledního verše mesiánského žalmu 21. »Consummavit hoc Dominus.« Zrovna s nepochopitelnou smělostí tvrdí Renan-Eichler (Das Leben Jesu⁵, Berlin, 1864, 407), že poslednímu výroku nebylo dobře rozumět. Jedněm se zdálo, že volá: »Dokonáno jest,« druzí slyšeli spíše: »Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého.«

287) Žalm 30, 6. Pronásledovaný David svěřoval se jimi v největším nebezpečí do láskyplné ochrany Boží; mnohem dokonalejším způsobem učinil to i Spasitel.

288) Mat. 27, 50; Mar. 15, 37 a Luk. 23, 46.

v bezvědomí. Spasitel chtěl ještě v posledním okamžiku dokázati, že má dosti síly, aby se zachránil. Smrt ho nepřemohla; skonal, poněvadž sám chtěl. O vlastní příčině smrti nejsou exegeté dosud jednotni. Jistě nepuklo Spasiteli srdce bolestí,²⁸⁹⁾ ale také sám svůj život dobrovolně neukončil.²⁹⁰⁾ Příčin jeho smrti bylo několik: veliká ztráta krve, prudká horečka, která tělesné síly stravovala, utrpení Zeleného čtvrtku a Velkého pátku; zemřel však pravděpodobně ochrnutím srdce.²⁹¹⁾ Protože stálým a násilným napětím ramenou nemohl se hrudník zvedati a rozšiřovati, byl pohyb plic skoro úplně nemožněn. Krev se špatně okysličovala a hromadila se v plicích; srdce pracovalo stále prudčeji a přece nemohlo její nával zdolati. Proto nastalo ochrnutí a s ním okamžitá smrt.

289) Tak to tvrdil Konrád z Vircburku (Goldene Schmiede 981), Stroud (A Treatise on the physical Cause of Death of Christ, Londýn, 1847), Murino (La passione e la morte di Gesù Cristo, disquisizione medica, Řím, 1877, 52) a Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 425). Nepopírám, že velikou bolestí může puknouti srdce a dějiny znají dosti takových dokladů, avšak jenom u lidí starých nebo nemocných. Srv. Schmid, Linzer Quartalschrift, 1884, 81), Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 553) a Niemeyer (Lehrbuch der speziellen Pathologie und Therapie¹¹, Berlin, 1884, I, 304).

290) Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 444) a po něm Dausch (Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 344) tvrdili, že Spasitel roztrhl svou božskou mocí své svaté srdce a tak svůj život dobrovolně Bohu obětoval. Jeho myšlenku zavrhl právem katolická exegese (Holzmeister, Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 363) a dávno před nimi sv. Tomáš (III, qu. 47, art. 1).

291) La Cava, Era Gesù affetto da pleurite? Il meccanismo della morte per crocifissione, Neapol, 1930, 4. Pravou příčinu smrti odůvodnil nejlépe dr. Hynek (Kristova tvář a muka, Praha, 1937, 158 n a Muž bolestí, Praha, 1946; II, 151 n); na jeho výbornou knihu důtklivě upozorňuji.

Kdy byl Veliký pátek, nepodaří se asi nikdy uspokojivě rozřešiti. Židovský kalendář velice kolísal a dosud neznáme všech principů, na kterých byl vybudován. Příslušná literatura rozrostla se do obrovských rozměrů²⁹²⁾ a bylo by velice nevďěčné rozebíratí otázku podrobněji. Sotva má pravdu Tertullián²⁹³⁾ a sv. Augustín,²⁹⁴⁾ kládou-li Veliký pátek na 25. března - i když De Lai²⁹⁵⁾ tvrdí, že dosud nikdo jejich svědectví nevyvrátil. Ještě snad nejlépe jest odůvodněna domněnka Van Bebberova,²⁹⁶⁾ že Spasitel dokonál dne 7. dubna roku 30.

²⁹²⁾ Nejpodrobnější seznam uvádí Fryč (*Chronologie života Páně*, Praha, 1906, 226 n). Z důležitějších budtež jmenováni: Caspari (*Chronologisch-geographische Einleitung in das Leben Jesu Christi*, Hamburk, 1869), Formby (*De annis Christi tractatus*, Londýn, 1872), Lutterbeck (*Die Jahre Jesu Christi nach alexandrinischem Ansatz und neucen astronomischen Bestimmungen*, Giessen, 1878), Mémain (*La limite initiale de la Pâque au temps de Jésus-Christ*, Paříž, 1883), Van Etten (*Disquisitio chronologica, quo tempore et quamdiu Verbum Incarnatura vixerit inter homines*, Řím, 1930), Schneid (*Der Monatstag des Abendmahles und Todes unseres Herrn Jesus Christus*, Řezno, 1905), Bach (*Monatstag und Jahr des Todes Christi*, Freiburg, 1912), Rinieri (*L'anno della morte*, Monza, 1916) a Holzmeister (*Chronologia vitae Christi*, Řím, 1930).

²⁹³⁾ *Adversus Judaeos* 8; ML 2, 656.

²⁹⁴⁾ *De civitate Dei* 18, 54, 1; ML 41, 619.

²⁹⁵⁾ *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 11.

²⁹⁶⁾ *Biblische Zeitschrift* 1904, 76. Srv. též M. Holzmeister, *Neuere Arbeiten über das Datum der Kreuzigung Christi*, Biblica, 1932, 93 n.

Již při poslední večeři prohlásil Spasitel, že se Bůh postará o jeho slávu: »Až bude Bůh oslaven v Synu člověka, oslaví jej také Bůh sám v sobě; ano hned jej oslaví« (Jan 12, 32). Jeho předpověď se splnila do poslední písmeny. Sotva dokonat Pán Ježíš, promluvil Bůh tak jasně, že vyvolal všeobecný úžas.

Starý Zákon byl jenom stínem doby mesiánské (Žid. 10, 1); jeho konečným cílem byl Kristus (Řím. 10, 4). Smrtí Spasitelovou přestalo jeho kněžství i platnost obětí; od té doby nepřihodil se již nikdy mimořádný úkaz, jakým dosvědčoval Bůh dříve svoji přítomnost.²⁹⁷⁾ Proto všichni synoptikové²⁹⁸⁾ připomínají, že se v tomtéž okamžiku²⁹⁹⁾ roztrhla opona chrámová po celé délce na dva díly.³⁰⁰⁾ Jak se zdá, chtěli židé setřítí později zázračný ráz této události; proto tvrdili, že se to stalo prudkým větrem³⁰¹⁾ nebo že se přelomil veliký trám nad vchodem

²⁹⁷⁾ Joma 6, 43 c praví: »Čtyřicet let před zbořením svatyně (tedy při smrti Páně) červený proužek, který přivazovali na den smíru nad vchodem chrámovým, zůstal červený; dříve po každé zbělel, jakmile zahnali vylosovaného kozla do pouště.«

²⁹⁸⁾ Mat. 27, 52; Mar. 15, 38 a Luk. 23, 44.

²⁹⁹⁾ Tuto časovou shodu dokazuje pěkně sv. Augustin (*De consensu Evangelistarum* III, 19, 56; ML 34, 1193) ze slova »ejhle« (Mat. 27, 51).

³⁰⁰⁾ Strauss (*Das Leben Jesu kritisch bearbeitet*³, Tuhinky, 1839, 588) pokládá celé vypravování za omyl. Obrazné rčení Matoušovo o konci Starého Zákona vyložili si křesťané jako skutečnou událost. Tímto pohodlným způsobem možno se zbavit všech zázraků.

³⁰¹⁾ Zbytek tohoto výkladu nacházím u Mikuláše z Lyry (*Postilla in Matth. 27, 51*), jenž přejal mnoho ze spisů rabínských.

a poškodil oponu.³⁰²⁾ Všecky tyto pokusy jsou dětskými hračkami a nezasluhují, abychom se jimi obírali. Byla to strašná odpověď nebeského Otce za smrt Synovu a za rouhavé roztržení roucha veleknězova.

Škoda jen, že žádný evangelista nám nepověděl, která opona se roztrhla. V chrámě byly dvě: jedna slula vnitřní, protože oddělovala svatyni od velesvatyně, druhá byla vnější a zastírala vchod do chrámu. Jméno samo³⁰³⁾ nám nepraví nic, protože se ho užívalo jak pro oponu vnější,³⁰⁴⁾ tak vnitřní,³⁰⁵⁾ také exegeté se rozcházejí.³⁰⁶⁾ Proto třeba hledati důvody jinde a ty svědčí bez odporu pro oponu vnější.

302) Ohlas nacházíme v kacířském Evangelium secundum Hebraeos. Srv. sv. Jeronym (In Evangel. Matth. 27, 51; ML 26, 221 a Epist. 120, 8, 1; ML 22, 992).

303) *Καταπύματα ἱερῶν*. Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 429) se domníval, že tak slove jen vnitřní opona; pro vnější prý se užívalo slova *καλυμμα*. Jak patrně z dalšího ličení, neprávem.

304) Flavius, Bellum, 5, 5, 4 a Antiquit. 8, 3, 3.

305) Filo, De vita Mosis II, 150.

306) Vnitřní háji: sv. Cyril Alex. (In Joannem XII (19, 30); MG 74, 670), Suarez (De myster. qu. 50, art. 6, disp. 39, sect. 2, č. 3), Schmid (Linzer Quartalschrift, 1884, 824), Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 470), Dausch (Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 344), Strack-Billerbeck (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1045), Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 295), Simón-Prado (Praellectiones Biblicae in N. Test.⁴, Turin, 1930, I, 632). Dovolávají se především jejího hlubokého významu symbolického (srv. Žid. 10, 19-20) a talmudu (Joma 5, 1), který prý nevědomky prozrazuje protřzení této opony. Srv. Laible (Evangel.-Luther. Kirchenzeitung 1919, č. 9) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 295).

Účelem zázraku bylo ukázati Boží hněv, který na sebe uvalili hanebnou smrtí Ježíšovou; to však bylo možné jen tehdy, roztrhla-li se opona vnější, kterou všichni viděli. Mluví-li spisovatelé o vnitřní oponě, užívají různých přívlastků, aby ji přesně rozlišili;³⁰⁷⁾ zde takových dodatků nemáme. Proto velická většina badatelů se rozhodla pro oponu vnější.³⁰⁸⁾ Smíme-li věřit talmudu,³⁰⁹⁾ byla tlustá na dlaň (asi 8 cm), dlouhá 40 loket a široká 20 loket; tkalo prý ji 82 dívek. Měla-li býti vyprána, spouštělo ji do vody 300 kněží. Z Josefa Flavie³¹⁰⁾ se dovídáme, že byla setkána z nití bílých, modrých, červených a krvavě purpurových.³¹¹⁾

Druhým neobyčejným úkazem bylo zemětřesení, které bývá podle proroka Nahuma (1, 5-6) projevem velikého hněvu Božího. Zmiňuje se o něm toliko sv. Matouš (27, 51). Jak se zdá, bylo omezeno jen na Jerusalema³¹²⁾ a

307) Zid. 9, 3: δευτερον (druhá) a Filo (De gigantibus 12) τὸ ἐσωτερῶν καταπέτασμα (vnitřní).

308) Ze starších budiž jmenován sv. Jeronym (Comment. in Evangel. s. Matthaei 27, 51; ML 26, 221 a Epist. 120, 8, 1; ML 22, 992) a Grotius (Annotationes in N. Test., vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 559); z novějších Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Rejno, 1902, V, 429), Zahn (Neue kirchliche Zeitung, 1902, 729 až 756), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 448), Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 366) a Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 572).

309) Šekalim 8, 5.

310) Bellum 5, 5, 4.

311) Podle sv. Jeronyma (Epist. 120, 8, 1; ML 22, 992) bylo též slyšeti slova: »Vyděme odtud!« Zdá se, že je přejal z Josefa Flavie (Bellum 6, 2); tento spisovatel však mluví o znameních, která předcházela pád Jerusalema.

312) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 452.

trvalo krátkou dobu;³¹³⁾ jeho účinky byly však velké. Četné skály popukaly (Mat. 27, 51), na Golgotě se utvořila hluboká trhлина, o níž mluví antiochenský mučedník sv. Lucián,³¹⁴⁾ kterou ukazoval svým posluchačům sv. Cyril Jerusalemský³¹⁵⁾ a kterou možno dodnes viděti v chrámě Božího hrobu. Je zakryta kovovou deskou, půldruhého metru od kříže Kristova, jež oddělila od kříže levého lotra. Nejde ve směru skalních vrstev, nýbrž proti nim a sestupuje až do tak zv. kaple Adamovy. Je dlouhá 1.70 m, široká až 25 cm. Na tomto místě zpívají se na Veliký pátek pašije. Po slovech »a nakloniv hlavy« odchází kněz k otvoru, do kterého byl kdysi zasazen Kristův kříž, sklání se hluboko k zemi a zpívá: »Na tomto místě vypustil ducha.« Jak dosvědčují cestovatelé, nezůstává při tomto dojemném obřadu jediné oko suché.³¹⁶⁾

Tím však nebyly ještě hrůzy zemětřesení vyčerpány. Mnoho hrobů se otevřelo, protože nárazem byly odvaleny kameny, které je přikrývaly (Mat. 27, 52). V nich bylo viděti tlející mrtvoly, které naplňovaly vzduch morovým zápachem. Nikdo se neodvážil je zakrýti, protože by se stal dotekem hrobu nečistým a nemohl by na slavnostní bohoslužbu. Doslova se splnila hrozba prorokova (Amos 8, 10):

»Obrátím slavnosti vaše v nářek
a všechny písně vaše v žalozpěvy.«

313) Proto sv. Matouš (27, 51) užívá o něm aoristu *ἐσεισθη*. Bylo by však nesprávné překládati: »země se otřásla«.

314) Mommsen, Eusebius Werke, Lipsko, 1908, II, 815.

315) Catech. 13, 39; MG 33, 819.

316) Höpfl, Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 93.

Ale mělo býti ještě hůře pro nevěřící Jerusalema. V neděli ráno (Mat. 27, 53)³¹⁷⁾ vstalo mnoho těl svatých,³¹⁸⁾ a ti vešli do Jerusalema a ukázali se četným Izraelitům. Tato kratinká poznámka evangelistova zasluhuje podrobnějšího rozboru.

Někteří racionalisté³¹⁹⁾ chtěli popřít zázračný ráz této události; proto se dovolávali Ovida³²⁰⁾ a Tibulla,³²¹⁾ podle nichž bývalo vzkříšení z mrtvých průvodním zjevem každého zemětřesení. Pěkně jim odpověděl Lagrange:³²²⁾ jmenovaní básníci nijak se netajili, že píší výmysly; sv. Matouš líčí události, které zažil sám a s ním mnoho jeho vrstevníků. Nesmíme zapomínati, že první evangelium mělo býti obranou mladé církve; proto se muselo opírat o fakta, která nebylo možno odbýti pouhým úsměškem.

Ožila těla jen vynikajících světců³²³⁾ starozákonních; kterých, nevíme. Protože však účelem zázraku bylo vy-

317) Některým starším spisovatelům se zdálo podivné, že se hroby otevřely již v pátek, ale těla že vstala teprve v neděli. Proto čtli *Μετὰ τὴν ἑγερσιν αὐτῶν* (po jejich vzkříšení). Divili se neprávem (Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 532), protože Kristus měl býti prvorozený z mrtvých (1. Kor. 15, 20).

318) I zde se vyhnul Strauss (*Das Leben Jesu kritisch bearbeitet*³, Tubinky, 1839, 591) zázraku. Domněnka evangelistova povstala prý tím, že přátelé Ježíšovi našli několik hrobů prázdných; mrtvolky se buď ztratily nebo byly dravými šelmami odneseny.

319) Meyer (*Kritisch exegetisches Handbuch über das Evangelium des Matthaeus*⁴, Göttingy, 1858, 542) pokládá vše za zbožnou pověst, již chtěli zdůrazniti význam vykupitelské smrti Ježíšovy.

320) *Metamorphos.* 7, 205-206.

321) I, 2, 45.

322) *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 532.

323) »Svatí« (Mat. 27, 52) je více než »spravedliví«. Srv. Pöhl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 298).

dati svědectví umučenému Spasiteli, myslí moderní exegeté spíše na lidi, kteří zemřeli nedávno a proto byli ještě v živé paměti. Důvod je velice slabý, protože i světci z dob dávno minulých mohli tohoto účelu dosáhnouti. Jak si máme jejich vzkříšení představit, nevíme. Ožila skutečně těla, která již v hrobech odpočívala, či vzali na sebe tělo jen zdánlivé? Uspokojivé odpovědi se nedočkáme nikdy a jsme odkázáni na pouhé dohady. Sám pokládám za jisté, že jejich vzkříšení bylo skutečné; měli přece dosvědčiti pravdivost zmrtvýchvstání Ježíšova a toho by nikdy nedosáhli s tělem pouze zdánlivým. Nepřátelé Ježíšovi mohli by se snadno přesvědčiti, že jejich mrtvoly zůstaly v hrobě a prohlásiti vše za výplod přestrašené obraznosti.³²⁴⁾ Jejich tělo nebylo ještě oslavené, mělo však některé vlastnosti těl oslavených a podobalo se v tom tělu Spasitelovu. Proto je neviděl každý, nýbrž jen ten, komu se zjevíli (Mat. 27, 53).

Avšak zázrak měl ještě jiný hluboký význam. Jak se dovídáme z apoštola Petra (1. Petr. 3, 19), sestoupil Spasitel do podsvětí, aby oznámil duším spravedlivých, že vykoupení bylo dokonáno a že se jejich vyhnanství chýlí ke konci. Jako přesvědčivý důkaz provázel ho zástup starozákonních světců; teprve potom se ukázali i v Jerusalemě. Zato nevíme, co se stalo s jejich těly po neděli.³²⁵⁾ Vstoupili se Spasitelem slavně na nebesa? Ně-

324) Knabenbauer, *Comment. in Evangel. sec. Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 537.

325) Protože se sv. Quadrát zmiňuje v svém obranném spise o lidech, kteří byli od Krista vzkříšení a které sám ještě viděl, domnívali se někteří, že starozákonní světci žili po zmrtvýchvstání Spasitelově ještě dlouhou dobu. Jistě neprávem; světec nijak nenaznačuje, že mluví o tělech, která ožila při smrti Pána Ježíše. Srovnej

kterí to tvrdili,³²⁶⁾ ale neodvažují se dáti jim za pravdu. Pokládám za správnější, že se vrátili opět do hrobů a čekají na slavné vzkříšení na konci světa.³²⁷⁾

Je pochopitelné, že takové události nezůstaly bez hlubokého dojmu a sv. evangelisté³²⁸⁾ nám vypravují o jejich účincích. Diváci, kteří ještě na Kalvarii zůstali, vraceli se do města jako vyměnění. Vzдор a zlobný posměšek vyprchal jim z duše. Porozuměli dobře výmluvným projevům Božího hněvu a hrozili se zločinu, kterého se dopustili. Bili se kajícně v prsa a volali o smilování. Ani římsí vojáci neubránili se tajemné moci kříže Kristova. Nadlidská trpělivost Pána Ježíše naplnila je obdivem. Věděli dobře, že právě ukřižovaní umírali s kletbami na rtech a pronásledovali každého, kdo se k nim přiblížil; jenom Ježíš se modlil za své nepřátele a láskyplně je omlouval. Ještě více překvapil silný hlas, jakým Spasitel pronesl svoje poslední slovo; neobyčejné události po smrti Ježíšově přerod dokonaly. Pěkně to vystihl sám velící setník, když pravil okolostojícím: »Opravdu, tento člověk byl Syn Boží.«³²⁹⁾

Goodspeed, *Die ältesten Apologeten*, Göttingen, 1914, I a Mommsen, *Eusebius Werke*, Lipsko, 1908, II, 303.

326) Na př. sv. Ambrož (*Enarratio in Psalm. 1*, 54; ML 14, 995), sv. Jeronym (*Epist. 120*, 8; ML 22, 993), sv. Epifan (*Adversus haereses 75*, 8; MG 42, 513) a sv. Tomáš (*Catena aurea in Matth. 27*, 53); z moderních jmenuji aspoň Knabenhauser (*Comment. in Evangel. sec. Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 538).

327) Tak již sv. Augustin (*Epist. 164*, 3, 9; ML 33, 712), sv. Tomáš (III, qu. 53, art. 3) a Calmet (*Dissertationes in N. Test.*, Vireburk, 1789, 71), Schmid (*Linzer Quartalschrift*, 1884, 826) a Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 532).

328) Mat. 27, 54; Mar. 15, 39 a Luk. 23, 47-48.

329) Tim však nechci říci, že poznal hluboký smysl svých slov; proto sv. Lukáš (23, 48) opsal jeho výrok srozumitelnějším: »byl spravedlivý«.

Jenom pro jedny volal Bůh nadarmo. Členové Velerady a jerusalemszí nepřátele Ježíšovi se nesklonili. Právě naopak. Pronásledovali i mrtvého Spasitele; proto je zastihla katastrofa, kterou chtěl od nich milosrdný Bůh odvrátiti.

V zástupu na Golgotě byl také jakýsi Josef. Pocházel z městečka Arimatie,³³⁰⁾ ale již dlouho přebýval v Jerusalemě. Byl velice bohatý,³³¹⁾ při tom dobrý a spravedlivý (Luk. 23, 50). Stal se i členem Velerady, ale nesoúhlasil s jejich nenávisťí proti Ježíšovi. Právě naopak. Byl učedníkem Spasitelovým, jenže pro strach své přesvědčení dosud veřejně neprojevil (Jan 19, 38). Několik kroků od Kalvarie měl zahradu a v skále vytesaný hrob, v němž dosud nikdo neležel. Když viděl, že Pán Ježíš dokonál, prolétla mu hlavou myšlenka, aby ho pochoval v své zahradě. Z počátku se jí až zalekl. Znal dobře Veleradu a musel se obávat, že bude vyloučen z náboženské obce židovské, prokáže-li takovou službu ne-

³³⁰⁾ Její polohu přesně neznáme. Někteří (Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 457) ji ztotožňovali s biblickým Ramataim, které proslulo narozením Samuelovým (1. Sam. 1, 1). Leží severozápadně od Jerusalema, dnes Nebi Samuil. Szczepanski (*Synopses praelectionum de Palaestina*, Řím, 1912, 95) myslí na osadu Rentis, severozápadně od bývalé Lyddy. Většina se rozhodla pro tradiční (sv. Jeronym, *Epist.* 108, 8; *ML* 22, 883) Ramleh, jihozápadně od Lyddy; tuto polohu pokládám ještě za nejsprávnější. Srov. Schmid (*Linzer Quartalschrift*, 1885, 568) a Hagen (*Atlas Biblicus*, Paříž, 1907, 13).

³³¹⁾ Mat. 27, 57. I tuto podrobnost předpověděl Izaiáš (53, 9), jakoli Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 534) o tom pochybuje.

³³²⁾ Racionalisté popírali zprávu evangelní; její pravdivost dokázal přesvědčivě F. M. Braun, *La sépulture de Jésus*, *Revue biblique*, 1936, 34 n, 184 n a 346 n.

náviděnému proroku galilejskému a zachránili ho před společným hrobem, do kterého házeli mrtvoly odsouzců. Ještě chvíli kolísal, ale milost Boží zvítězila. Neobyčejné události při smrti Ježíšově nezůstaly bez hlubokého dojmu. Dodal si odvahy (Mar. 15, 43) a rozhodl se, že požádá Piláta o mrtvé tělo Ježíšovo. Jeho bohatství a vynikající postavení mu zaručovaly, že nebude prositi nadarmo.

Ale zatím se stalo cosi jiného, o čem Josef z Arimatie nevěděl. U Římanů zůstávaly mrtvoly odsouzců na kříži tak dlouho, dokud se nerozpadly nebo nebyly od dravých ptáků roztrhány.³³³⁾ Zcela jinak bylo v Palestině. Podle zákona Mojžíšova (Deut. 21, 22-23) nesmělo zůstat mrtvé tělo přes noc na kříži, protože by poskvrnilo zemi Hospodinovu. V slovném znění platil předpis jen pro ty, kteří byli kamenováni a na kůl naráženi; zvykové právo jej rozšířilo na všechny, kteří skonali na kříži.³³⁴⁾

Velerada čekala najisto, že kalvarští odsouzcenci dokonají teprve v sobotu,³³⁵⁾ kdy se nesmělo pracovat. Aby se vyhnuli trapným rozpakům, vypravili k Pilátovi deputaci. Vyšla hned, jakmile se znova vyjasnilo, ale ještě před smrtí Ježíšovou. Měla požádati vladaře, aby smrt všech odsouzených byla urychlena. Dálo se to trojím způsobem: buď rozdělali pod křížem veliký oheň a jeho

³³³⁾ Horác, Epist. lib. I, 16, 48: »non pasces in cruce corvos«.

³³⁴⁾ Bellum 4, 5, 2.

³³⁵⁾ Janova poznámka (9, 31): »neboť den té soboty byl veliký«, zavdala podnět k nedorozumění; mnoho exegetů se domnívalo, že Spasitel byl ukřížován ještě před hlavním svátkem velikonočním. Jak pěkně dokazuje Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 464), neprávem; sobotní klid byl mnohem přísnější než o svátcích.

kouřem udusili ubohou obětí,³³⁶⁾ jindy jí probodli bok³³⁷⁾ nebo rozdrtili železnými kyji kosti v nohou, často i prsa.³³⁸⁾ Velerada navrhovala ovšem způsob třetí, protože byl krutější a potupnější. Při tom však potřebovala výslovného dovolení vladařova,³³⁹⁾ protože přeražení kostí bývalo trestem samostatným.³⁴⁰⁾

Pilát ochotně dovolil. Doufal, že zkrátí muka nevinného Ježíše a uleví poněkud stísněnému svědomí. Protože však Veleradě příliš nedůvěřoval a právem se obával, aby proti Spasiteli něco nepodnikli, poslal s nimi několik vojáků,³⁴¹⁾ kteří měli rozkaz vykonati. Netušil, že Spasitel již dokonat a unikl potupě, jakou mu chystali.³⁴²⁾

Konečně přišli na Kalvarii, ukázali velícímu setníkovi písemný rozkaz a počali krvavou práci. Bez milosrdenství drtili železnými kyji kosti obou lotrů a silnou ranou do prsou učinili násilný konec jejich životu.³⁴³⁾ Stánuli před Spasitelem. Visel bezvládně a na první pohled bylo viděti, že jest již mrtev. Zaváhali. Pohled na zdrcen-

³³⁶⁾ Cicero, *Ad Quint. fratrem* 1, 2, 2.

³³⁷⁾ Origenes, *In Matthaeum* 140; MG 13, 1793 a Quintilian, *Declamat.* 6, 9.

³³⁸⁾ Plautus (*Poen.* 4, 2, 64), Apulejus (*Metamorphos.* 9, 23) a Sueton (*Octav.* 67 a *Tiberius* 44).

³³⁹⁾ Laktanc, *Divin. institut.* 4, 26; ML 6, 529.

³⁴⁰⁾ Sueton, *Augustus* 67.

³⁴¹⁾ Poznáváme to jasně z líčení sv. Jana (19, 33): »a jak ho užřeli již mrtvého«. Strážní vojini to věděli dávno. Opak tvrdil Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 477).

³⁴²⁾ Na tuto myšlenku upozornil již Tertullián (*Apolog.* 21; ML 1, 459).

³⁴³⁾ Příliš uměle vykládá tuto smrt Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*², Št. Hradec, 1925, 302): Rozbitím kostí uvolnil prý se morek, vnikal po kapkách do krve, proplul srdcem, ucpal v plicích vlasečnice a vyvolal smrt.

nou matku a vzpomínka na veliké zázraky, které se právě udály, je zdržovala. Velerada jim dodávala odvahy, tajemná bázeň před neobyčejným Trpětelem ochromovala jim ruce. Jejich rozpaky ukončil jeden z vojinů (Jan 19, 33).³⁴⁴⁾ Chopil se kopí a jediným rozmachem probodl prsa i srdce Spasitelovo.³⁴⁵⁾ Ježíš se ani nepohnul; byl opravdu mrtev. Ale v tom okamžiku stalo se cosi neobyčejného. Jakmile kopí proniklo bokem, vyšla z rány napřed temná krev a po ní vodnatá tekutina.³⁴⁶⁾ Sv. Jan pokládal tuto zdánlivě bezvýznamnou událost za tak důležitou, že připojil význačnou poznámku (19, 35): »A ten, který to viděl, vydal svědectví o tom a pravdivé je svědectví jeho, a on ví, že pravdivé věci mluví, abyste i vy uvěřili.« Proto si plným právem zaslouží, abychom se u ní déle pozdrželi.

Racionalisté popírali skutečnou smrt Ježíšovu na kříži; proto nemohli ani připustiti, že by jeho srdce bylo probodeno. N. Simón³⁴⁷⁾ tvrdí výslovně, že Spasitel byl jen v bezvědomí; podle Mikuláše³⁴⁸⁾ bylo zranění kopím tak nepatrné, že se tělo ani nepohnulo. Nemůžeme se jim ani příliš diviti, protože slovo, kterého užil evangelista,

³⁴⁴⁾ Byl prý to sám velící setník a slul podle tradice (Evangelium Nicodemi 11) Longinus; Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 553) popírá odvození od *λογγύ* (kopí), protože tuto rodinu známe velice dobře. Jeden z jejích členů vyznamenal se při útoku na Jerusalema (Bellum 5, 7, 3).

³⁴⁵⁾ Některé starší rukopisy kladly zmínku o probodnutí boku ještě před zprávou o smrti Ježíšově (za Mat. 27, 49). Jak dokázal Vogels (Biblische Zeitschrift, 1912, 396n), zavinił tuto záměnu Tatián.

³⁴⁶⁾ Origenes (Contra Celsum II, 36; MG 11, 858) však zašel příliš daleko, tvrdil-li že krev *tekla*; řecké *ἐξήλθε* to nepraví.

³⁴⁷⁾ O Ježíši Nazaretském, Praha, 12.

³⁴⁸⁾ Přirozená smrt Ježíšova, Praha, 1903, 27.

tento mírnější výklad opravdu připouští.³⁴⁹⁾ Apoštol Jan užil prý ho úmyslně, protože vojín na probodení boku snad ani nepomýšlel; chtěl Veleradu jen přesvědčiti, že Spasitel již opravdu dokonal. Zvláštním řízením Božím se stalo, že rána pronikla i srdcem³⁵⁰⁾ a byla tak hluboká, že apoštol Tomáš chtěl do ní vložit celou ruku (Jan 20, 25). Snad ani nemusíme jíti tak daleko; v biblické řečtině znamená sloveso i probodnouti.³⁵¹⁾

Důležitější je otázka, co teklo z probodeného boku Spasitelova. Evangelista (Jan 19, 34) praví: »krev a voda«, avšak po stránce vědecké není jeho poznámka bez obtíží. Víme jistě, že se v mrtvole počíná krev brzy srážeti: tvoří se červený krevní koláč a slabě žlutavá tekutina, zvaná syrovátština.³⁵²⁾ Většina badatelů rozhodla se pro tento výklad - nanejvýš mysli na lepkavou tekutinu, která naplňuje osrdí. Avšak Innocens III.³⁵³⁾ zavrhl jejich domněnku. Jest ovšem pravda, že nejde o žádné dogmatické rozhodnutí a sám papež připouští, že »voda« mohla povstati jakýmsi rozkladem těla Kristova.³⁵⁴⁾ Přece však je lépe uznati nadpřirozený ráz celé

349) Srv. Stephanus, Thesaurus Graecae linguae, Paříž, V, 1617: bodnouti (νύσσειν) koně ostruhami a Skutky 12, 7: »anděl udeřil do boku Petrova« zní doslova stejně. *νύσας τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου.*

350) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 455.

351) Srv. Bellum 3, 7, 35.

352) Z toho však neplyne, že Spasiteli puklo bolesti srdce (Stroud, A Treatise on the physical Cause of Death of Christ, Londýn, 1847, 73 n) nebo že si je sám svou všemohoucností roztrhl (Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 454), jak jsem již upozornil. Ještě méně to byl transsudát, který prý se vytvořil z krve násilně v žilách nahromaděné (La Cava, Era Gesù affetto da pleurite? Neapol, 1930, 14).

353) Decret. Gregor. lib. III, tit. 41, c. 8.

354) Znova upozorňuji, že rozkladem nemyslím chemické změny,

události³⁵⁵) a připustiti, že zjevu dosud nerozumíme. Apoštol Jan byl jím dojat tak hluboce, že o něm mluví i v svém prvním listě (5, 6) a vidí v něm splnění dvou starozákonních prorocství. První z nich nacházíme v zákoně Mojžíšově:³⁵⁶) »Kosti v něm nezlámete.«³⁵⁷) V slovném smyslu týkalo se beránka vel'konočního; ve smyslu předobrazném pravého Beránka Božího. Bylo to tím podivuhodnější, protože v Palestině rozbíjeli kosti každému, kdo byl v pátek ukřižován. Zato nikdo nepomyslel na probodení boku Ježíšova, jakkoli je předpověděl prorok Zachariáš (12, 10): »Budou patřiti na toho, v kterého bodli.«

Četní spisovatelé církevní viděli v této události hluboká tajemství. Podle Euthymia³⁵⁸) naznačovala křest vody a krve, kterými se nám dostává spásy Kristovy; podle sv. Cyrila,³⁵⁹) Augustina,³⁶⁰) Bedy³⁶¹) a Theofylakta³⁶²) obě hlavní svátosti: křest a Eucharistii. Jiní konečně srovnávali rádi umírajícího Krísta se spícím Adamem a z

jaké nastávají v lidském těle po smrti; takových byl Kristus neschopen.

³⁵⁵) Tillmann (*Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 328) tento nadpřirozený ráz popírá; protestant Keil (*Commentar über das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1981, 557) a katolík Schmid (*Linzer Quartalschrift*, 1885, 95), jej připouštějí. Dr. Hynek (*Kristova tvář a muka*, Praha, 1937, 188) dodává pěkně: »Je to zjev naprosto nezvyklý.« Nový výklad podává Hynek, *Muž bolesti*, Praha, 1946; II, 172 n; posudek přenechávám lékařům.

³⁵⁶) Ex. 12, 46 a Num. 9, 12.

³⁵⁷) Nemohu dáti za pravdu Belserovi (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 455), jenž je odvozuje ze žalmu 33, 21.

³⁵⁸) In *Evangel. Joannis* 19, 34; MG 129, 1474.

³⁵⁹) In *Joannem* 19, 34; MG 74, 678.

³⁶⁰) In *Joannem tract.* 120, 2; ML 34, 1953.

³⁶¹) In *Joannem* 19, 34; ML 92, 916.

³⁶²) In *Joannem* 19, 34; MG 124, 282.

otevřeného boku Spasitelova viděli se roditi církev.³⁶³⁾ Který bok byl Pánu Ježíši proboden, evangelista neudává. Někteří spisovatelé se rozhodli pro pravý; dovo-
lávali se apokryfů,³⁶⁴⁾ starého obrazu v rukopise bisku-
pa Rabuly Edeského († 435), chovaného dnes ve Floren-
cii³⁶⁵⁾ nebo dokonce proroka Ezechiele (47, 1-2), odkudž
přejala církev jednu antifonu. Při tom museli předpo-
kládati tak prudkou ránu, že kopí projelo hrudí a vnik-
lo až do srdce.³⁶⁶⁾ Naproti tomu tvrdí jiné prameny,³⁶⁷⁾
že rána zasáhla bok levý.³⁶⁸⁾

Brzy po odchodu deputace přišel do paláce Pilátova Jo-
sef z Arimatie a byl bez překážky předpuštěn. Jeho žá-
dost³⁶⁹⁾ vladaře velice překvapila,³⁷⁰⁾ protože ukřižo-
vaní žili obyčejně dva dny; nečekal, že Ježíš tak brzy
dokoná (Mar. 15, 44). Již z odporu k Veleradě byl ochot-
en vydati mu³⁷¹⁾ mrtvolu zdarma; musel se však pře-

363) Sv. Augustin (In Joannem tract. 120, 2; ML 34, 1953) a Rupert (In Joannem 19, 34; ML 169, 796).

364) Acta Pilati B. 11. 2 a Evangelium Infantiae arab. 35.

365) Kraus, Real-Enzyklopaedie der christlichen Altertümer, Frei-
burk, 1886, II, 338.

366) Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Ver-
klärungsgeschichte Jesu², Št. Hradec, 1925, 304) a Tillmann (Das
Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 328). Podobně Hynek, Muž bo-
lestí, Praha, 1946; II, 166 n.

367) Evangelium Nicodemi 11.

368) Nemůžeme přece předpokládati, že byl levičák. Srv. Knaben-
bauer (Comment. in Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 553) a
Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 576).

369) Žádati se muselo (Digest. lib. 48, tit. 24, lex 1), jinak byla
mrtvola pochována od vojinů v společném hrobě zločinců.

370) Origenes (In Matthaeum 140; MG 13, 1794) vidí v této okol-
nosti zázrak.

371) V římském zákoníku (Digest. lib. 48, tit. 24, lex 3) se praví:
«Corpora animadversorum quibuslibet petentibus ad sepulturam
dauda sunt.»

svědčiti, že je již mrtev. Proto poslal na Kalvarii vojína s písemným rozkazem, aby velící setník přišel neprodleně do vládního paláce (Mar. 15, 44); obával se, aby Ježíš nebyl mrtev jen zdánlivě. Teprve když setník dověděl, že zemřel již dávno,³⁷³⁾ dal Josefovi rovněž psané dovolení. Belser³⁷⁴⁾ vidí v tom právem řízení Boží Prozřetelnosti, která chtěla úředně zjistiti smrt Ježíšovu a tak již napřed znemožniti jakoukoli pochybnost o jeho zmrtvýchvstání. Škoda jen, že tomuto spisovateli ušla jiná podrobnost; dovolení Pilátovo bylo posledním uznáním neviný Ježíšovy, protože se mrtvolý velezrádci nevydávaly.³⁷⁵⁾

Radostně vracel se Josef na Kalvarii a v duši ho hřála myšlenka, že se milovanému Mistrovi dostane přece slušného pohřbu. Cestou nakoupil³⁷⁶⁾ jemného plátna,³⁷⁷⁾ napouštěného aloem, jak se ho užívalo při pohřbech židovských (Mar. 15, 46). Slunce se zatím sklánělo k západu a blížila se sobota; bylo třeba jednati rychle. V

372) Nesprávně tvrdí Schmid (Linzer Quartalschrift, 1885, 569), že mohl žádati veliké výkupné. Vymáhati takto peníze pokládalo se za hanbu. Cicero, In Verrem II, 5, 45 a 51.

373) Srv. Mar. 15, 44, jenž nám dochoval dosti přesně otázku Pilátovu.

374) Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 459.

375) Digest. lib. 48, tit. 24, lex 1. Srv. též Hoffmann, Le procès de Jésus-Christ, Colmar, 1876, 198.

376) Někteří se pozastavovali, jak mohl Josef a Nikodem ve svátek kupovati; avšak již v talmudu (Sabbat 23, 1 a Beca 3, 8) nacházíme dosti návodů, jak nepohodlný zákon obejít. Stačilo na př., když si od známého obchodníka potřebnou věc »vypůjčil« a teprve po svátku cenu dojednal a zaplatil. Jinde (Sabbat 23, 5) se výslovně dovoluje vše, čeho třeba k pohřbu. Srv. Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 94 n).

377) Lněného. Proto církev užívá při mši sv. pouze lněného plátna.

malé chvíli byly postaveny žebříky.³⁷⁸⁾ které jim setník ochotně zapůjčil a Josef z Arimatie vystoupil na kříž. Kladivem narovnal železné hřeby a provlekl je velikými ranami v rukou a nohou.³⁷⁹⁾ Přátelé Ježíšovi pomáhali. Spustili zvolna svaté tělo a položili je na plátno prostřené na zemi. První k němu přiklekla Maria, položila si jeho hlavu na klín,³⁸⁰⁾ ale marně se dívala po jeho očích. Byly zavřeny. Ani jeho bledá ústa neměla pro ni slova útěchy. Dala se do pláče a vroucně líbala jeho zbodané ruce. Ostatní stáli kolem a dojatě pozorovali velikou bolest Bohorodičky.

Zatím sňali vojáci oba zločince a vhodili je do prázdné cisterny,³⁸¹⁾ která byla jen asi 30 kroků k východu. Skáceli kříže a přidali je k mrtvolám;³⁸²⁾ vše zaházeli zkravenou půdou, aby nic nerušilo radostnou náladu svátků velikonočních. Podívali se ještě jednou na skupinu kolem mrtvého Ježíše a opustili Kalvarii.

Asi v tu chvíli přišel na Golgotu druhý člen Velerady, vážený Nikodem. Přítomní ho uvítali s velikou radostí, protože přinášel na sto liber³⁸³⁾ vonné směsi myrrhy a aloe. Snad mnohému bleskla hlavou myšlenka, jak něžně se postaral nebeský Otec o milovaného Syna a mimoděk vzpomněli na blahou předpověď Izaiášovu (53, 9): »Budou chtít ho pochovati s bezbožníky, ale u bohatého

378) Měly poněkud jinou podobu. Skládaly se z trámu, na obě strany vyčnívaly příčky.

379) Nebudeme se tomu diviti, uvážíme-li, že neměli dosti volného času, aby je vytahovali - ač-li chtěli Ježíše pochovati ještě před začátkem soboty. Po východu první hvězdy by to již nebylo možné.

380) Lagrange, *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 577.

381) Sanhedrin 6, 5: »Popraveného nepochovávali v hrobě jeho otců.«

382) Sanhedrin 45, 2.

383) Asi 23 kg.

pochován bude, protože nepravosti neučinil, aniž byl shledán v ústech jeho klam.«

Ještě dlouho byla by plakala Maria, kdyby jí nebyl Josef šetrně upozornil, že čas kvapí a práce ještě mnoho. Uposlechla. Mrtvého Ježíše položili na veliký plochý kámen³⁸⁴⁾ a Maria počala vytahovati krvavé trny, které zbodaly svatou hlavu jejího Dítěte. Její ruka dotýkala se jemně velikých ran, které mu zasadila lidská zloba. Skoro se zdálo, že se bojí, aby neobnovila jejich bolesti. Práce pokračovala velice zvolna; neměli ani vody, aby mrtvolu umyli a svatí mužové se brzy přesvědčili, že nemohou zachovati všech předpisů, které ukládalo právo zvykové. Proto se rozhodli, že vykonají jen nejpotřebnější; ostatek měly doplniti zbožné ženy, až uplyne sobota (Mar. 16, 1). Mužové³⁸⁵⁾ položili mrtvé tělo do koupeného plátna, druhým rouchem je zahalili, pozvedli mrtvolu a nesli ji uctivě do hrobu Josefova.³⁸⁶⁾ Skládal se z předsíně a z vlastní kobky hrobové. Vchod byl tak nízký, že bylo třeba hluboce se sehnouti, chtěl-li kdo viděti mrtvolu v hrobě položenou. Projíti bylo možné jen po kolenou. Na pravé straně byl ve zdi polokruhovitý výklenek, jehož základna se podobala vyhloubené lavice. Byla 1.97 m dlouhá, 54 cm vysoká a 63 cm široká. Jejím středem běžela prohlubenina 1.75 m dlouhá, 47

384) Slove dodnes kamenem pomazání; ukazuje se v chrámě Božího hrobu. Leží asi uprostřed mezi vlastní Kalvarií a hrobem Spasitelovým. Jeho pravost bylo by ovšem těžko dokazovati.

385) Již sv. Ambrož (In Lucam X, 141; ML 15, 1933) upozorňoval na Boží Prozřetelnost. Mrtvého Spasitele nepochovávali apoštolé, aby nikdo nemohl pochybovati o jeho vzkříšení.

386) V době, kdy sv. Jan psal evangelium, byla zahrada již zničena. Zanikla při dobytí Jerusalema. Proto svatopisec praví »byla« (19, 41); o rybníku Bethesdē »jest« (5, 2).

cm široká a 37 cm hluboká, do níž měli položit mrtvolu Spasitelovu.³⁸⁷⁾

U hrobu se mužové zastavili a Maria zlíbala naposledy tvář Ježíšovu a zahalila ji pohřební plachetkou. Hned potom vešel Josef z Arimatie a Nikodem do hrobu a položili svaté tělo do přichystaného výklenku. Vše převinuli několika plátěnými proužky, kolem do kola nastavěli koupené voňavky, po zemi roztrousili zbytek vonného prášku.³⁸⁸⁾ Ke vchodu přivalili veliký kámen. Měl podobu mlýnského žernovu, dole byl podložen menšími kameny, aby se nepohnul.

Bylo již hodně po páté hodině,³⁸⁹⁾ když se přátelé Ježíšovi počali rozcházeti. U hrobu zůstala jenom Matička Boží a několik zbožných žen. Výslovně se jmenuje Marie Magdalská, Maria, manželka Kleofášova a matka Jakuba mladšího a Josefa (Mar. 15, 47). Posadily se na kamennou lavičku, jaké bývaly u židovských hrobů a plakaly.³⁹⁰⁾ Ostatní zatím odešly, aby ještě před počátkem soboty nakoupily voňavek, kterých bylo potřeba k slavnému pohřbu (Luk. 23, 56). Bylo již hodně pozdě,³⁹¹⁾ když se vrátila domů také Maria, ale usnouti nemohla. Stále viděla před sebou krvavý kříž a odevšad slyšela bolestnou otázku: »Kde jest (nyní) tvůj Bůh?«

Dnes má hrob Páně podobu velice změněnou. R. 326

387) Míry jsou vzaty z jiného hrobu, protože hrob Kristův je pokryt mramorem; bývaly většinou stejné. Srv. Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 291).

388) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 462.

389) V šest začínala o velikonočních sobota.

390) Jakkoli to talmud (Sanhedrin 47, 2) při takovém pohřbu nedovoloval.

391) Jistě po šesté hodině. Cestu směli konati i v sobotu, protože zahrada byla u samého města.

poručil císař Konstantin³⁹²⁾ zbořiti chrám Venušin na Kalvarii; pod jeho základy nalezen neporušený hrob Spasitelův. Na popud císařův byla předsíň úplně odesána, okolní skála odnesena, z hrobu stala se kaple, nad kterou zbudována nádherná basilika. Roku 1009 zničil chalíf Hakim chrám Konstantinův, ale Božího hrobu ušetřil; r. 1045 křižáci vše opravili.

Legenda o nalezení sv. Kříže prodělala též dlouhý vývoj.³⁹³⁾ Eusebius (kolem r. 340) neví ještě nic o dřevě sv. kříže; je to tím pozoruhodnější, protože sestavil všecko, čím mohl oslaviti císaře Konstantina a jeho svatou matku. Poutník z Bordeaux přišel do Jerusalema r. 333, popsal všechny památnosti svatého města - Kristův kříž ještě neviděl. Teprve sv. Cyril Jerusalemský zmiňuje se třikrát o této veliké události; podle toho spadala do let 340-350. O sv. Heleně ještě nemluví. Vzdělaná poutnice sv. Silvie (r. 385) popisuje již chrám sv. kříže; sv. Jan Zlat.³⁹⁴⁾ vypravuje (kolem r. 390) dopodrobna o nalezení kříže Spasitelova, ale sv. Helenu nejmenuje. To učinil teprve r. 395 sv. Ambrož;³⁹⁵⁾ nápis byl prý na kříži. O krok dále postoupil Rufín³⁹⁶⁾ asi r. 403. Nalezený kříž byl bez nápisu; proto jerusalemský biskup Makarius položil jednotlivé kříže na těžce nemocnou ženu. Při doteku třetího kříže byla zázračně uzdravena. Skoro z téže doby pochází dopis sv. Paulína z Noly poslaný Severovi;³⁹⁷⁾ přidává některé nové podrobnosti: sv. He-

392) Eusebius, *De Vita Constantini* 3, 28; MG 20, 1087.

393) Srv. Straubinger, *Die Kreuzauffindungslegende. Untersuchungen über ihre altchristlichen Fassungen*. Paderborn, 1913.

394) MG 59, 461.

395) *De obitu Theodosii* 43; ML 16, 1400.

396) *Histor. Eccles.* 10, 7-8.

397) *Epist.* 31; ML 61, 325.

lena volá učené židy a táže se jich na místo, kde byl Spasitel ukřižován. Vrcholu dostoupila legenda v popise Cyriakově.³⁹⁸⁾

³⁹⁸⁾ ČKD 1891, 102 n. O historickém jádru legendy srv. též La scuola cattolica, 1913, II, 118 n.

HROB KRISTŮV ZAPEČETĚN

Z apoštolského vyznání víry se dovídáme, že duše Kristova »sestoupila do pekel«. Slovo nebylo voleno vhodně a naznačuje dosti nepřesně, co jím chceme říci.

Nikdo před Kristem nemohl vejíti do nebe, protože jeho brána byla hříchem Adamovým pevně zavřena. Všichni spravedliví, kteří již dokonali, čekali na jakémisi místě na vykupitelskou smrt Ježíšovu. Netrpěli nic, ale Boha dosud neviděli a nebeské blaženosti nepožívali. Teprve při poslední večeři sliboval Spasitel apoštolům, že jim jde přichystat místo (Jan 15, 2).

Snadno pochopíme, jak toužebně čekaly tyto duše na první zprávy o slíbeném Vykupiteli. Přinesl je pravděpodobně zbožný Simeon a od té doby jich stále přibývalo. Uplynulo však třicet dlouhých let a Ježíš nepřicházel. Teprve na Veliký pátek mělo býti jejich vroucí přání ukojeno. Lidská slova jsou příliš slabá, aby zachytila jev nepatrný zlomek jásotu, který naplnil předpekli, když tam spravedliví po prvé spatřili oslavenou duši Vykupitelovu. Snad použili nadšeného hymnu prorokova (Iz. 25, 9):

»Ejhle, tento jest Bůh náš,
doufali jsme v něho i vysvobodil nás;
on jest Hospodin, v něho jsme doufali,
plesejme vesele ze spásy jeho!«

Avšak úkolem Vykupitelovým nebylo jen rozveseliti tyto svaté duše. Jak se dovídáme z apoštola Petra (1. Petr.

3, 19), měl je poučiti o všem, co vykonal Bůh pro jejich spásu a vyložití jim celé zřízení novozákonní.

Tělo Ježíšovo odpočívalo již v hrobě ale Velerada neměla dosud pokoje. Právě naopak. Když pominulo první vzrušení z dobytého vítězství, počaly se vynořovati nové možnosti. Vzpomínali na různé výroky Spasitelovy a báli se jejich důsledků; slavná předpověď, že třetího dne vstane z mrtvých, nešla jim z mysli. Krista se ani příliš nestrachovali; všichni viděli dobře, že dokonat. Ale byli tu dosud četní jeho přátelé a ti mohli vyvolati nepokoje. Proto hned druhého dne sešla se Velerada ještě jednou (Mat. 27, 62), aby porokovala o dalších opatřeních.³⁹⁹) Na všeobecné přání vysláno několik velekněží a farizeů do paláce Pilátova.⁴⁰⁰) Měli upozorniti vladaře na hrozící nebezpečí a postarati se o veřejný pokoj. Proto pravili: »Pane, my jsme se rozpomenuli, že ten svůdce jsa ještě živ řekl: »Po třech dnech vstanu.« Rozkaž tedy hlídati hrob až do třetího dne, aby snad učedníci jeho nepřišli a neukradli ho a neřekli lidu: »Vstal z mrtvých.« I byl by poslední blud horší než první (Mat. 27, 62-64).

Slova Velerady jsou velice důležitá a třeba jim věnovati několik poznámek. Mimoděk nám prozrazují, že její členové nebyli tak klidni, jak si sami namlouvali. Neobyčejné zázraky při smrti Spasitelově a mužné vystoupení Josefa a Nikodema nedalo jim pokoje. V lidu se šířila nespokojenost a stačila jiskra, aby rozdmýchala požár,

399) Namítali, že se o svátcích nesměly konati schůze - ale co vše si dovolili židé proti Spasitelovi? Srv. Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 536.

400) Moderní racionalisté pokládají celou událost za křesťanský výmysl, kterým chtěli křesťané dokázati nevěřícím židům, že Kristus vstal opravdu z mrtvých. Jejich důvody jsou tak mělké, že ani nezasluhují odpovědi. Srv. Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 535.

který se jim mohl státí osudným. Galilejští poutníci ještě neodešli a roztržení opony chrámové vykládali si všeobecně jako trest Boží. Proto se chtěli již napřed zabezpečiti; myšlenka na sobotní klid jim nepůsobila rozpaků. Omlouvali se veřejným blahem. Chtěli usvědčiti Ježíše ze lži a nepomyslili, že ještě po stoletích bude jejich krok nejjistějším důkazem božství Spasitelova. A přece ani v tuto chvíli nezapomněli na svou vrozenou hrdost. Bez obalu prohlašují, že sami pro sebe by takových opatření nepotřebovali; jsou dosti vzdělaní, aby se nedali zmásti. Ale je tu prostý lid, který třeba držeti na uzdě.⁴⁰¹⁾

Pilát neměl obav, které tížily Veleradu, ale jejich žádost uznal přece za oprávněnou. Mrzelo ho jen, že trapná věc není dosud ukončena; proto odpověděl dosti podrážděně. Skoro se nám zdá, že kolem rtů mu pohrával potupný úsměv: »Mějte si stráž,⁴⁰²⁾ jděte, hlídejte ho, jak rozumíte« (Mat. 27, 65). Velerada odešla. Dostala šestnáct⁴⁰³⁾ vojínů, kteří se měli střídati po třech hodinách. Jednotlivé hlídky⁴⁰⁴⁾ se skládaly ze čtyř vojáků.⁴⁰⁵⁾ Známe dobře přísné tresty, kterými stíhali Římané každou nesvědo-

401) Srv. Jan 7, 49.

402) Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 535) a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 469) pokládají řecké ἑγρε za imperativ, Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 536) za indikativ. První se zdá pravděpodobnější; kdyby se jednalo o vojiny určené již ke strážím chrámové, nepotřebovali nového dovolení. Srv. Schmid (Linzer Quartalschrift, 1885, 811).

403) Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 535) udává 32; apokryfní Evangelium Nikodemovo (B. 12) dokonce 500.

404) Velící setník slul prý Petronius. Srv. Sepp-Haneberg, Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 535.

405) Srv. Skutky 12, 4.

mitost vojinů na stráž⁴⁰⁶) a přece ani toto opatření Veleradě nestačilo. Bála se podplacení. Také věděla dobře, jak hluboký dojem učinily na římské vojsko zázraky při smrti Ježíšově, proto se chtěli zabezpečiti proti každému překvapení. Zapečetili hrob Spasitelův. Přes kámen napjali dlouhé provazce a jejich konce přilepili pečetní hlinou, jak ke kameni tak k okolní skále a vtiskli do ní své úřední prsteny.⁴⁰⁷) Nebylo možno kamenem ani pohnouti, aby se pečeti neporušily.

Spokojeně odcházeli. Učinili vše, co bylo v jejich moci, aby usvědčili nenáviděného Galilejce z velikého podvodu. Několikrát přes den se přišli podívat, ale pečeti byly dosud neporušeny a římská stráž přecházela odměřeným krokem před tichým hrobem. Ze soboty na neděli usínali již spokojeněji. Zbývalo jen několik hodin, aby dílo Ježíšovo bylo pohřbeno navždycky. V duchu si blahopřáli, jak moudře vše zařídili. Ani nepomyslili, že se právě v tu chvíli plnilo na nich prorocké slovo žalmistovo (2, 4):

»Ten, jenž na nebesích sídlí, se směje,
Hospodin se posmívá jim.«

⁴⁰⁶) Digest. lib. 47, tit. 3, lex 14, § 1-7. Odstrašující doklad vypravuje Polybius (Histor. 6).

⁴⁰⁷) Srv. Dan. 6, 17.

Druhý díl

OSLAVENÍ JEŽÍŠE KRISTA

Zmrtvýchvstání Spasitelovo jest událostí, u které se musí zastavit přítel i nepřítel. Doznejme si to upřímně: nic by nám neprospěly jásavé zpěvy betlemských andělů, bezradně bychom stáli před krvavým křížem kalvarským, kdyby nebylo velikonoc. Bez velikonoční neděle bychom neměli jistoty, byla-li velkopáteční katastrofa porážkou Ježíšovou či smrtí vykupitelskou.¹⁾ Víím, že Ježíš předpověděl několikráté svoje zmrtvýchvstání (Mat. 16, 21; 17, 9; 17, 22 a 20, 19), dovolával se ho proti farizeům (Mat. 12, 40), ale teprve prázdný hrob Ježíšův nám dokázal pravdivost jeho prorocství. I kdyby všechny zázraky Kristovy byly jen podvod a klam, nemohl odvaliti kámen od brány hrobu, do kterého byla uložena jeho bezduchá mrtvola. Proto právem napsal apoštol Pavel: »Nevstal-li Kristus z mrtvých, marné jest hlásání naše, marná i víra vaše« (1 Kor. 15, 14).

Nevěra pochopila dobře význam velikonočního zázraku; upřímně to doznal David Bedřich Strauss: »Opravdovým středem a vlastním srdcem křesťanství je zmrtvýchvstání Ježíšovo.«²⁾ Proto ani nepřekvapuje, že od samého počátku se pokoušela popřítí neb aspoň otrásti tímto základem kamenem katolické církve. Postupovalo se různými cestami, užívalo se různých prostředků, účel byl po každé stejný.

1) Disteldorf, Die Auferstehung Jesu Christi, Trevír, 1906, 8. Višňovský, Resurrexit, Bratislava, 1941, 9 n.

2) Die Halben und die Ganzen, Lipsko, 1865, 125. Srv. Theologie und Glaube, I (1909), 261.

Jedni popírali zmrtvýchvstání Kristovo, protože pokládali jakýkoli návrat k novému životu za nemožný. Pro pohanskou inteligenci byla víra ve vzkříšení jen krásnou pohádkou; jejich přesvědčení vyslovil římský básník Valerius Catullus:

»Slunce vycházet mohou, klesat zase;
nám však krátká když v temno klesne záře,
k spánku noc bude jedna, velká, věčná.«³⁾

Proto se vysmáli v Athénách apoštolu Pavlovi, jakmile se jen zmínil o zmrtvýchvstání Spasitelově (Skutky 17, 32).

Jiným nestačilo pouhé popření faktu, proto se pokoušeli dokázati jeho neodůvodněnost; činili to několika způsoby.

Jedněm se zdálo, že máme velice málo svědků pro událost tak neobyčejnou. První to učinil pohanský filosof Celsus.⁴⁾ Praví: »Kdo to viděl? Žena (Marie Magdalská), o které říkáte, že byla hysterická; možná i některý jiný člen téhož kouzelnického cechu.⁵⁾ Proto měl již vrozenou náklonnost k takovým snům nebo se stal jen obětí své chorobné obrazivosti, která mu vykouznila takový přelud; bývá to dosti často. Já však pokládám za pravděpodobnější, že chtěl takovým zázrakem vyvolati u ostatních podiv a tak otevřel dokořán bránu jiným podvodníkům.« Myšlenka Celsova našla mnoho stoupenců; ještě

3) Cumulus, Výbor básní Valeria Catulla, Praha, 1910, 27.

4) Origenes, Contra Celsum II, 55; MG 11, 884.

5) Opravdu bylo tak málo svědků? Apoštol Pavel (1. Kor. 16, 6) mluví přece o zjevení, při kterém se sešlo »více než pět bratří najednou.« Velkopanské slovo Celsovo prozrazuje nám nesnáze, do jakých uváděly tohoto nepřítele křesťanství podrobné zprávy evangelistů!

Strauss⁶⁾ odvážil se napsati slova: »Zřídka kdy měl nějaký neuvěřitelný úkaz horší svědky, ještě nikdy však nebylo tak špatně dosvědčené faktum tolik neuvěřitelným.« Tušíte, co znamenají tato záhadná slova? Apoštolé si vymyslili zmrtvýchvstání Kristovo!

Skutečnost byla ovšem docela jiná. Právě z evangelií se dovídáme, jak hluboce otrásla velkopáteční katastrofa věrou učedníků a jak nesnadno se probíjeli k jasnějšímu poznání.⁷⁾ Zprávy nábožných žen o vzkříšení Spasitelově byly jim »nesmyslem« (Luk. 24, 11), proto jim ani nevěřili. Emauzští učedníci slyšeli o zjevení, kterého se dostalo ženám, a přece opustili Jerusalema (Luk. 24, 22); tak malý dojem na ně učinilo vypravování Maří Magdalské a jejích družek. Je pravda, Ježíš předpověděl několikrát, že vstane z mrtvých; jak vidíme, apoštolé nepřikládali jeho výrokům žádný význam. Snad v nich viděli jen básnický obraz, jakých slyšeli tolik z úst Ježíšových. Proto mohl o nich napsati sv. Lukáš (18, 34): »Oni však nesrozuměli z toho ničemu, a bylo to slovo skryto před nimi, a nechápali, co bylo řečeno.« Kdyby Ježíš nebyl opravdu vstal z mrtvých, apoštoly by tak vznešená myšlenka nebyla ani napadla. Ne, touto cestou si nikdy nevyložíme proměnu, jaká se stala s učedníky Ježíšovými; nikdy nepochopíme, jak pouhý přelud mohl přetvořiti krvavého Šavla v neúnavného apoštola Pavla! Jiní nezašli tak daleko, aby nařkli samy apoštoly z podvodu nebo klamu; proto ukazovali rádi na »rozpory« ve zprávách jednotlivých evangelistů. Nepopíráme, že jsou tu jakési různosti: každý evangelista psal pro jiné čtenáře a podle jejich chápavosti volil i látku; jeden zdů-

6) Der alte und der neue Glaube³⁾ Lipsko, 1872, 72.

7) Muser, Die Auferstehung Jesu und ihre neuesten Kritiker²⁾, Paderborn, 1914, 85.

raznil tuto okolnost, jiný si všiml druhé. Upozorním na tyto rozdíly ve svém pozdějším líčení; v jednom souhlasí všichni: v neděli ráno byl hrob Ježíšův prázdný a vzkříšeného Spasitele viděla řada nejrůznějších svědků. Proto má pravdu protestantský spisovatel Barth:⁸⁾ »Kdo nepřikládá víru vzkříšení Ježíšovu, nečiní tak z důvodů historických, nýbrž pod nátlakem světa, jenž popírá jakýkoli zázrak.

Zdánlivé odchylky evangelistů nečiní jejich svědectví pochybným, právě naopak, jsou nám dokladem pro jejich pravdivost. Nepsali po společné dohodě, čerpali samostatně z bohatého pramene, který jmenujeme ústním podáním.⁹⁾

Největší obtíž působily některým badatelům cesty zbožných žen k prázdnému hrobu. Bývalý katolický kněz, dr Schacherl¹⁰⁾ napsal kousavě: »Co by se byly jen ty zbožné ženy naběhaly, aby všichni evangelisté měli pravdu!« Obtíž není tak veliká, jak by se na první pohled zdálo. Především nevíme, kde jednotlivé ženy bydlily, tím méně známe různé cesty, po kterých bylo možno dostat se z města do zahrady Josefa z Arimatie. Nezapomínejme, že tehdejší Jerusalema byl poměrně malý: od Večeřadla ke hrobu Spasitelovu bylo jen čtvrt hodiny, celým městem bylo možno projít za dvacet minut. Konečně, představme si, že by se v našich krajinách roznesla podobná zpráva, jakou byl pobouřen v neděli ráno Jerusalema. Víte, co by se stalo? Byli bychom svědky ještě většího shonu, než jaký nám líčí evangelisté.

Kristovo zmrtvýchvstání není jen zbožnou domněnkou; podepřeno tolika svědky, že je může popírat jen náboženská zaujatost!

⁸⁾ Hauptprobleme des Lebens Jesu², Gütersloh, 1903, 213.

⁹⁾ Klug-Černovský, Boží Slovo a Boží Syn, Praha, 1914, 261.

¹⁰⁾ Patnáct let v klášteře, Brno, 1924, 104.

Malíři byli odedávna velmi špatnými vykladateli Písma svatého; zmrtvýchvstání při tom snad utrpělo nejvíce. Na obrazech vidáme, jak anděl odvaluje hrobový kámen. Spasitel vychází slavně z hrobu, v rukou mu vlaje korouhev.¹¹⁾ Zděšení vojáci klesají bezmocně k zemi nebo si zastírají obličej štítem, aby jich neoslepila nebeská záře. Tak nám zobrazují velikonoční zázrak naši umělci a většina křesťanů ani netuší, že se stala bezděčnou obětí jejich nepřesnosti.¹²⁾

Skutečnost byla docela jiná. Kristovo zmrtvýchvstání je příliš veliký zázrak, proto je nesmělo spatřiti žádné pozemské oko. Evangelisté nenapsali o tom jediného slova; teprve spisovatelé podvržených apokryfů nechápali již tohoto hlubokého tajemství, proto počali promítati Kristovo zmrtvýchvstání na veřejnost...¹³⁾

Nadcházet třetí den, o kterém mluvíval tolikráte¹⁴⁾ božský Spasitel. Ku podivu, jeho přátelé si na to ani nevzpomněli, zato tím více pamatovali jeho protivníci a podnikli všecko, aby usvědčili Spasitele ze lži.¹⁵⁾ Namá-

11) Jistě jen symbol vítězství, jakého dobyl nad smrtí.

12) Simón-Prado, *Praelectiones biblicae. Novum Testamentum*⁴, Turin, 1930; I, 611.

13) Srv. *Evangelium Petrovo* 10, 38.

14) Na př. Mat. 16, 21; 17, 23 a 20, 19; Mar. 10, 34; Luk. 9, 22; 18, 33 a 24, 7.

15) Meschler, *Das Leben unseres Herrn Jesu Christi*, Freiburg, 1894; II, 436.

hali se zbytečně, i na nich měla se brzy splnit slova
Písma svatého (Přisl. 21, 30):

»Není moudrosti ani opatrnosti,
není rady proti Hospodinu.«

Ve chvíli, kdy na počátku světa zazářilo po prvé světlo,
mělo po vůli Boží vyjít z tmavého hrobu Slunko spravedlnosti.¹⁶⁾ Však nepředbíhejme!

V zahradě Josefa z Arimatie bylo posvátné ticho, jen
palmové listí klidně šepotalo. Na nebi zářil ještě stříbrný
měsíc, zato na východě počínaly blednouti hvězdy a
ohlašovaly příchod dne, »ježž učinil Hospod'n« (Žalm
117, 24). U hrobu Ježíšova dohořival ponenáhlu oheň,
při kterém se zhřívala vojenská stráž.

Také v hrobě bylo naprosté ticho. Tělo Ježíšovo odpočívalo klidně na kamenné lavičce, na kterou je v pátek
položili. Nepodlehlo porušení, ale nejevilo ani nejmenší
známky života. Pokrývala je smrtelná bledost, všechny
rány byly dosud otevřeny.

Bylo kolem páté hodiny ranní,¹⁷⁾ když se v hrobě náhle

¹⁶⁾ Sv. Augustin, *Enarrationes* in Ps. 47, 1; ML 36, 532.

¹⁷⁾ Kdy vstal Spasitel z mrtvých, evangelia nepraví, proto se spisovatelé velmi rozcházejí. Podle sv. Jeronyma (*Epist.* 120, 6; ML 22, 991) neví o této hodině nikdo; sv. Cyrill Alex. (*Commentarius* in Joan. 20, 1; MG 74, 686) a Kahr (*Jesus Christus*, Št. Hradec, 1923, 375) kladli Kristovo zmrtvýchvstání do půlnoci. Poněkud zmatenou zprávu nacházíme v lat. rukopise z Bobbia; pochází z 5. století. Podle dodatku k Mar. 16, 4 vstal Spasitel kolem třetí hodiny ranní. Většina se rozhodla pro sítání. Tak učinil Benedikt XIV. (*De festis Jesu Christi*, Padova, 1745; I, 156), z novějších na př. Knabenbauer (*Commentarius* in *Evang. secundum Matthaeum*, Paříž, 1893; II, 552). Obyčejně se udává pátá hodina ranní (Steenkiste, *Evangelium secundum Matthaeum*³, Bruges, 1882; IV, 1397; Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Ver-*

rozjasnilo. Ježíšova duše, která dlela až dosud v podsvětí¹⁸⁾ a zasvěcovala jeho obyvatele do tajemného vykoupení (1. Petr. 3, 20), přišla do hrobu a s ní nepřehlédlné zástupy starozákonních světců. Jemné ruce andělské svinuly veliké plátno, kterým bylo zahaleno tělo Spasitelovo a položily je stranou;¹⁹⁾ stalo se to tak zázračně, že při tom nebylo ani hnuto plátěnými ovinky, které mrtvé tělo obepínaly. Zůstaly na místech, kam je položili na Veliký pátek.

Kristova duše přiblížila se ke svému tělu; jako proniká ohnivý žár železem, pronikla duše Spasitelova jeho svatým tělem. Jeho Srdce počalo opět bít, jeho svatá Krev kolovala opět v žilách Bohočlověka. V okamžiku byly zhojeny všechny rány - jenom pět největších Bůh ponechal - a Kristovo tělo probudilo se k novému životu. Nepovstal, jako se zvedá z lůžka probuzený člověk, vznesl se tak lehounce, jako odlétá motýl z květu, na kterém seděl. Plátěné ovinky, které ho vázaly, se při tom ani nepohnuly; tak je později našli apoštolé Petr a Jan.

klärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 362); s tím souhlasí pěkně církevní tradice:

»Aurora lucis rutilat,
cum ille rex fortissimus
victor surgit de funere.«

18) Před smrtí Pána Ježíše bylo nebe lidem zavřeno; byl to smutný následek prvního pádu. Nevešli do něho ani největší světci (sv. Josef). Teprve Spasitel odešel, »aby nám připravil místo« (Jan 14, 2). Do té doby čekaly duše spravedlivých na vykoupení v jakémsi neznámém místě, říkáme mu předpekli. Jméno samo bylo zvoleno velmi nešťastně; spíše mělo sloužit »přednehí«. Právě tak nevhodně se modlíme v apoštolském vyznání víry »sstoupil do pekla«.

19) Dochovalo se nám v italském městě Turíně i se zázračným obrazem Spasitelovým. Hynek, Umučení Páně vědou odhalené², Praha, 1936 a Kristova tvář a muka, Praha, 1937.

Tělo Spasitelovo zalévala nekonečná radost a štěstí; možno-li užítí nějakého obrazu, bylo mu jako člověku, který umíral a náhle byl zázračně uzdraven v Lurdech.²⁰⁾ S hlubokou vděčností zahleděl se Kristus k nebesům, kde sídlil jeho milovaný Otec²¹⁾ a z jeho srdce plynula vroucí slova žalmu (15, 10):

»Nenechal jsi duše mé v podsvětí,
a svému svatému jsi nedopustil,
aby zakusil porušení.«

Tisíce světců, kteří ho provázeli, hleděli s úžasem na veliký zázrak; což není divu, že klesli na kolena a zanořili jásavou píseň: »Hoden jest Beránek, ten, jenž byl zabit, aby dostal moc i bohatství a moudrost i sílu a čest a slávu a chválu!« (Zjev. 5, 12).

Živý Kristus vyšel ze zavřeného hrobu, kámen se ani nepohnul, jediná pečeť nebyla porušena, na stromech se nehnul ani listek. »Žádné lidské ucho nezaslechlo, žádné smrtelné oko nespatriilo, jak se dokonalo v hloubi zavřeného hrobu přepodivné vítězství nad smrtí!«²²⁾ Vojenská stráž obcházela i nadále zapečetěný hrob, ani ji nenapadlo, že jenom několik kroků od ní vykonal Bůh největší zázrak světových dějin!

Kristovo zmrtvýchvstání jest i pro nás velikou útěchou.

²⁰⁾ Willam, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 492.

²¹⁾ Zmrtvýchvstání Spasitelovo připisuje se někdy (Řím. 8, 11) Bohu Otcí, jindy samému Synovi (Jan 10, 18); proto čteme na některých místech, že Ježíš byl vzkříšen, jinde však, že vstal z mrtvých. Oboje jest správné. Vzkříšení Spasitelovo bylo dilem celé nejsv. Trojice; stejně je konal Otec jako sám Syn.

²²⁾ Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 333.

Apoštol Pavel pronesl kdysi hluboká slova: »Ten, jenž vzkřísil Krista Ježíše, oživí také smrtelná těla naše« (Řím. 8, 11). I kdyby moderní věda zavalila náš hrob sebetěžším balvanem nevěry a zapečetila jej sterými pochybnostmi, splní se i na nás slavný slib Ježíšův: »Přichází hodina, ve které všichni, kteří v hrobech jsou, uslyší hlas jeho (Syna Božího), a půjdou ti, kteří dobře činili, na vzkříšení k životu, ti však, kteří zlé páchali, na vzkříšení k soudu« (Jan 5, 28n). Na tom nezměníš ani písmeno! Ať chceš nebo nechceš, vyvolá i tebe nekonečný Bůh z prachu země; na tobě však záleží, budeš-li se podobati oslavenému Kristu či propadneš věčné hanbě!

S tělem Pána Ježíše stala se při vzkříšení zázračná proměna, kterou si nedovedeme ani dobře představit.²³⁾ Zmíním se o ní podrobněji, protože podle apoštola Pavla »všichni budeme (jednou podobně) proměněni« (1. Kor. 15, 51).

Veliký apoštol národů naznačil tuto zázračnou změnu slovy: »Musí zajisté porušitelné toto (tělo) obléci neporušitelnost a smrtelné toto (tělo) obléci nesmrtelnost.« Změna zasáhne každou buňku, z kterých se skládá lidský organismus; jeho nové vlastnosti vidíme nejlépe na oslaveném těle Spasitelově. Zůstalo hmotné, bylo je možno i hmatati a se ho dotýkati,²⁴⁾ a přece se stalo v jakémsi smyslu duchovým. Prostor ho již neomezoval, proto rychlostí blesku se přenášelo z místa na místo,²⁵⁾ přestala

²³⁾ Kdyby nebylo zjevení, zdálo by se nám »oslavené tělo« nemožností; tolik zdánlivých rozporů v sobě obsahuje. Lauck, *Das Evangelium des hl. Matthäus und Markus*, Freiburg, 1936; II, 215.

²⁴⁾ Tuto vlastnost pokládá Steenkiste (*Evangel. secundum Matthaeum*³, Bruges, 1882; IV, 1394) za přirozenou.

²⁵⁾ Didon-Hulakovský, *Ježíš Kristus*, Praha, 1892, 310.

tíže, tělo nepodléhalo přírodním zákonům, mohlo projít skalkním hrobem právě tak snadno jako později zavřenými dveřmi.²⁶⁾ Oslavené tělo Kristovo bylo úplně povolným nástrojem duše a řídilo se každým jejím pokynem; proto bylo viditelné jen tomu, komu se chtěl sám zjevit.²⁷⁾ Nepotřebovalo již spánku a potravy, ačkoli ji mohlo přijímati, nemohlo trpět ani mřít, zářilo krásou a velebou, kterou mohlo skrýt před kýmkoli.²⁸⁾

Již jsem se zmínil, že všechny Kristovy rány se nezacelily; zůstaly stopy hřebů a probodený bok. Nebolí ani nekrvácí, a přece mají hluboký význam. Jsou nám důkazem, že v neděli ráno vstalo totéž tělo, které na Veliký pátek na kříži dokonalo; jsou viditelným symbolem velikého vítězství, kterého dobyl Spasitel nad smrtí a ďáblem; dojemně nám vypravují o nekonečné lásce Božího Syna k padlému lidstvu. Těchto svatých ran dovolává se Spasitel, aby usmířil rozhněvaného Boha; na posledním soudu budou Ježíšovy rány útěchou a radostí spravedlivých, hanbou a hrůzou pro nekajícího hříšníka.²⁹⁾

²⁶⁾ Podle sv. Tomáše (Suppl. qu. 86, a 2) je tato vlastnost darem Boží všemohoucnosti, ani oslavené tělo by ji nemělo samo sebou.

²⁷⁾ Sv. Tomáš, III. qu. 54, a 3, ad primum.

²⁸⁾ Tím se mohlo státi, že učedníci někdy hned Pána nepoznali, když se jim zjevil po svém zmrtvýchvstání:

²⁹⁾ V novější době šíří se v katolickém světě dojemně krásná pobožnost k pěti ranám Spasitelovým; její nadšenou apoštolkou byla ctih. Marie Chambonová. Utíkej se k nim často, nebudeš oslyšen.

O této události nevypravuje žádný evangelista.³⁰⁾ Jejich prvním účelem bylo dokázati zmrtvýchvstání Spasitele; Matčino svědectví zdálo se pohanským čtenářům velice slabým důkazem.³¹⁾ Proto je přešli mlčením, a přece nepochybujeme, že Panna Maria byla první, která uviděla vzkříšeného Krista.³²⁾ Katolická církev pocho-

30) Albertz (Ueber die Christophanie der Mutter Jesu, Theologische Studien und Kritiken, 1913, 483 n) se pokusil dokázati, že Janovo evangelium (20, 1-18) ličilo původně Ježíšovo zjevení přesvaté Panně; teprve časem dostal prý se do textu dodatek: *Maria Magdalena*. Jeho důvody jsou tak chabé, že jich neuznal ani Soden (Die Schriften des Neuen Testaments, Göttingen, 1913; Text, 483). Vypočítává sice rukopisy, které »dodatek« nemají, ale ponechává ustálené čtení.

31) Schäfer, Die Gottesmutter in der hl. Schrift², Münster, 1900, 206 a Grimm-Zahn, Das Leben Jesu², Řezno, 1905; VII, 325).

32) Popřel je Hyacinth Serry (Exercit. 60, 7) a několik starších bohoslovců, z novějších Heim (Wem ist der auferstandene Heiland zuerst erschienen? Theologie und Glaube, 5 (1913), 543). První viděl v přesvědčení katolíků jenom »nemístnou zhožnost« (Srv. Trombelli, *Mariae sanctissimae vita et gesta*, diss. 40; Migne, *Summa aurea*, Paříž, 1866; II, 209 n), druhý varoval, abychoť své lidské city nepřenášeli bezmyšlenkovitě na Spasitele. Proti nim můžeme postavit zdrcující většinu svědků, kteří byli přesvědčeni, že první útěchu přinesl Kristus své zarmoucené Matce. Nejstarší zmínku nacházíme u sv. Ambrože (De virginitate 3, 14; ML 16, 283). Z ostatních jmenuji aspoň Benedikta XIV (De festis Jesu Christi, Padova, 1745; I, 164). Básnický zpracoval toto zjevení již Sedulius (Carmen paschale V, 360 n; ML 19, 743). Pěkně praví sv. Bernardin Sienský. »Kdo by si mohl jen pomysliť, že Ježíš, který byl tak plný lásky, zapomněl na svou Matku, která s nim

pila nejlépe, čím bylo pro Pannu Marii velikonoční jitro, proto ji tolikrát pozdravuje jásavým: »Raduj se, nebes Královno!«³³⁾

Bolest přesvaté Panny byla veliká³⁴⁾ a zbožné ženy marně se pokoušely, aby ji potěšily. Stále viděla před sebou krvavý kříž a odevšad, tak se jí zdálo, slyšela posměšnou otázku: »Kde jest tvůj Bůh?« (Žalm 41, 4). Teprve v sobotu večer se poněkud uklidnila. Hustým mrakem, který až dosud zastíral její duši, počalo zvolna svítati. Vzpomínala na slavný slib Ježíšův, že třetího dne vstane z mrtvých. Jediná nezakolísala v této víře, proto odmítla nabídku zbožných žen, aby šla s nimi v neděli ráno ke hrobu.³⁵⁾ Je pravda, neměla určité předpovědi, že spatří Syna, jakmile opustí hrob,³⁶⁾ ale její srdce se plnilo radostnou předtuchou.³⁷⁾ Její mateřská láska jí pravila,

pila kalich bolesti?« (Quadragesimale I, sermo 12, art. 3, cap. 3). Suarez (In III. qu. 55, disp. 49, sect. 1, num. 2) prostudoval otázku podrobně a prohlásil ji za přesvědčení všech bohoslovců.

³³⁾ Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 174 n.

³⁴⁾ Kde byla tehdy Panna Maria, nevíme. Jedni (Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 174) se domnívají, že neodolala touze svého srdce a přišla ještě v noci do zahrady Josefa z Arimatie, jiní kladou její pohyb do Jerusalema, do domu, v kterém přebýval apoštol Jan. V tom případě bychom si těžko vyložili apoštolovu cestu ke hrobu. Snad mají pravdu, kdo tvrdí, že byla u Lazara v nedaleké Betanii.

³⁵⁾ Meschler, Das Leben Jesu Christi, Freiburg, 1894; II, 448 a De Caulibus Rock, Betrachtungen vom Leben Jesu Christi³, Berlín, 1929, 262. Protože sv. Matouš (28, 1) jmenuje vedle Marie Magdaleny ještě »jinou Marii«, domníval se Tatian (Diatessaron), že ji provázela sama Rodička Boží. Jeho nesprávnou domněnku rozšířil zvláště Nicefor (Ecclesiasticae historiae I, 33; MG 145, 730). Snad ani nemusím dokazovati její neudržitelnost.

³⁶⁾ Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 338.

³⁷⁾ Na Bílou sobotu pohasla víra ve všech srdcích, zářila jenom v duši Mariině; snad právě proto zasvětila jí církev sobotu.

že ona bude první,³⁸⁾ která uvidí vzkříšeného Krista. Eva okusila první se stromu smrti, její požehnaná dcera měla okusiti první z blahého stromu života.³⁹⁾ Doufala právem; již v Káni Galilejské se mohla přesvědčiti o lásce, jakou ji miloval Ježíš.

Ze soboty na neděli Maria nespala. Nemohla. Po způsobu svého národa oblékla si nejkrásnější oděv a rozsvítla ve světničce četné lampy. Na žhavé uhlí vložila hojně vonného kadidla, po podlaze rozestřela myrtové větvičky, které naplňovaly vzduch příjemnou vůní.⁴⁰⁾

Již dávno minula půlnoc, na východě počalo svítati. V jerusalemském chrámě rozhlaholila se polnice a oznamovala počátek bohoslužby. Maria poklekla a jala se vroucně modliti. Dojemnými slovy připomínala Spasiteli svoji velikou touhu; snad užila pozměněných slov Velepísně (5, 8):

»Zapřisahám vás, andělé Boží,
abyste pověděli mému milému,
že láskou umdlévám.«

Neprosila dlouho, v její světničce rozlilo se náhle nebeské světlo,⁴¹⁾ v jeho záři pobledly i plameny lamp, a před

³⁸⁾ Protože sv. Marek (16, 9) užil slov: »Vstav z mrtvých v neděli ráno, ukázal se nejprve Marii Magdaleně«, popřel Estius zjevení přesvaté Panně. Neprávem. Evangelista chce jenom říci, že toto zjevení bylo první z těch, o kterých sám vypravuje. Podobně pojmenoval sv. Jan (21, 14) zjevení u jezera Tiberiadského »třetím«.

³⁹⁾ Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 572.

⁴⁰⁾ Tak to dělávali před sobotou nebo když čekali vznešené hosty. Srv. Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 338.

⁴¹⁾ Někteří spisovatelé vyzdobili událost četnými podrobnostmi: Spasitel oznámil prý svůj příchod sv. Gabrielem, který zanotil:

svoji Matkou stál milovaný Syn.⁴²⁾ V prvním okamžiku ho ani nepoznala, tak velice byl proměněn. Místo krvavých ran zářilo jeho tělo nebeským jasem, trnovou korunu vystřídala koruna slávy. Teprve mateřské srdce jí povědělo, koho vidí. S nevýslovnou láskou objal Ježíš svoji milovanou Matku a tiskl dlouho její obličej na svoji božskou hrud'. Chtěl jí tak nahraditi celé moře bolesti, které pro něho přetrpěla. Děkoval jí vroucně za lásku, s jakou ho provázela cestou křížovou a nebeskou útěchou rozjasnil mateřské oči, které se pro něho tolik naplakaly.⁴³⁾

Veliká radost nemluví. Proto trvalo dosti dlouho, než mohla Maria promluvit. Mlčela, ale v duši jí zněla slova žalmu (72, 25):

»Co bych jiného chtěla na nebi
a co na zemi kromě tebe?«

Mlčela, zato s nepopsatelnou radostí hleděla na nebeskou krásu svého drahého Syna a z jejích očí stékaly slzy, radosti. Tak si své shledání s Ježíšem opravdu nepředstavovala. A Kristus? Úmyslně nerušil tiché štěstí své Matky. Teprve po chvíli se oba posadili a dlouho spolu rozmlouvali. Tehdy poznala Maria hluboké tajemství kříže a pochopila velikou cenu lidského utrpení; dověděla

»Raduj se, nebes Královno!« (Láska, Život Ježíše Krista, Olomouc, 1879, 618 n), podle jiných (Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 338) zaslechla prý napřed sladkou hudbu. Jsou to jen dohady, ničím neodůvodněné, proto je vynechávám.

⁴²⁾ I v tomto případě vešel Ježíš zavřenými dveřmi, jak o tom vypravují později evangelisté.

⁴³⁾ Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 338.

se, že její Syn pobude ještě čtyřicet dní na zemi, teprve potom odejde k nebeskému Otci. Povšimla si oslavených ran Ježíšových a byla poučena o jejich významu. Tehdy se také dověděla, že bude duchovní Matkou všech vykoupených a útočištěm kajících hříšníků.

Bylo již k šesté hodině ranní, když se obě svaté duše rozloučily. Maria osaměla, ale její srdce přetévalo nebeskou radostí. Věděla, že její Syn opět žije a těšila se jeho slibem, že ho zase brzy uvidí. Utrpení Velikého pátku připadalo jí v tu chvíli jako bolestný sen, z kterého se právě probudila. Což divu, že rozpjala k nebi své panenské ruce a zapěla vroucně svůj oblíbený hymnus: »Velebí duše má Hospodina!«⁴⁴⁾

Maria uměla mlčeti. Nepověděla kdysi o slavném zvěstování, nemluvila ani o velikém vyznamenání, kterého se jí dostalo; snad právě proto čteme o ní tak málo v evangeliích.⁴⁵⁾

Milovaná Rodičko Boží! S radostí prožívám s tebou blažené chvíle velikonoční. Zmizela pro tě hrobová temnota, znova ti zářilo světlo. Nezapomeň na mne, až budu umírat; přijď a potěš mne v hodině mé největší bídy! Nezapomenu ti toho na věky!

⁴⁴⁾ Kahr, Jesus Christus, Št. Hradec, 1923, 375 n.

⁴⁵⁾ Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 174 n.

Od slavného zmrtvýchvstání Spasitelova uplynula již skoro hodina; bylo na čase povědět celému světu o velikém vítězství Bohočlověka. K tomuto čestnému úkolu zvolila Boží Prozřetelnost několik žen; chtěla jim tak odměniti lásku, s jakou podporovaly Spasitele za jeho života.⁴⁶⁾

Učedníci Ježíšovi prodělávali těžkou duševní krizi. Žili v dosahu Velerady a ve městě, které tolik nenávidělo jejich drahého Mistra. Bylo třeba hrdinné odvahy, aby se kdo hlásil veřejně ke Spasiteli.⁴⁷⁾ Proto zůstane povždy velkým vyznamenáním ženského pokolení, že neopustilo Krista ani v době jeho největšího pokoření.⁴⁸⁾ Ve chvíli, kdy se jeho apoštolé rozprchli do bezpečných krytů, vytrvaly u jeho kříže až do konce. Byly svědky chvatného pohřbu, při kterém nebylo možno zachovati vše, co předpisovalo zvykové právo. Proto již cestou s

⁴⁶⁾ Moderní nevěra by nám ráda namluvila, že »zmrtvýchvstání« Ježíšovo bylo jen výplodem podrážděné obrazivosti několika žen. Svati evangelisté nám líčí pravý opak. Ani jediný z nich nestaví na pouhém svědectví žen; jejich výpovědi zdály se jim »nesmyslem« (Luk. 24, 11). Teprve několikeré zjevení Spasitelovo dovedlo zaplašiti všechny pochybnosti. Srv. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Rejno, 1905; II, 322.

⁴⁷⁾ Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 492.

⁴⁸⁾ Nebylo to po prvé, kdy slabé ženy ukázaly se statečnějšími než samo »silnější« pokolení. Cladder-Haggenev, *In der Schule des Evangeliums*, Freiburg, 1917; VII, 280.

Kalvarie se dohodly, že časně ráno po sobotě přijdou opět ke hrobu a doplní, co bylo opomenuto.⁴⁹⁾ Tak málo rozuměly slovům Ježíšovým o slavném zmrtvýchvstání.⁵⁰⁾ Ne, moderní nevěra nám nikdy nevyloží, jak z této všeobecné skepse mohlo vypučeti velikonoční »Alleluja!« Však nepředbíhejme!

Některé z nábožných žen bydlily v Jerusalemě;⁵¹⁾ proto přišly domů ještě před počátkem soboty⁵²⁾ a nakoupily hned potřebnou zásobu vonných mastí (Luk. 23, 56). Jiné zůstávaly v Betanii;⁵³⁾ ty to učinily až v sobotu večer (Mar, 16, 1).⁵⁴⁾

Nastávalo⁵⁵⁾ nedělní jitro.⁵⁶⁾ Slunko ještě nevyšlo,⁵⁷⁾

⁴⁹⁾ Protože sv. Matouš (28, 1) užil slov: »Přišla Maria Magdalena a druhá Maria *podívatí se na hrob*«, domnívali se někteří bohoslovci (Silbert, *Das Leben unseres Herrn Jesu Christi*, Lipsko, 1838, 341), že zbožné ženy byly u hrobu již v sobotu večer; chtěly prý vše důkladně prohlédnouti, aby se v neděli ráno nezdržovaly. V tom případě by spatřily vojenskou stráž a jejich nedělní cesta zůstala by nám nepochopitelnou záhadou. Srv. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 475.

⁵⁰⁾ Podle všeho se domnívaly, že mluvil jen obrazně; snad mínil veřejné nastoupení na královský trůn Davidův. Srv. Didon-Hulakovský, *Ježíš Kristus*, Praha, 1892, 309.

⁵¹⁾ Jistě se toho smíme domýšleti o Johaně, manželce Chuzově; ta přebývala podle všeho v hasmonejském paláci Herodově. Srv. Sýkora, *Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista*, Praha, 1896, 505.

⁵²⁾ Začínala východem první hvězdy v pátek; v době velikonoční kolem šesté hodiny večerní.

⁵³⁾ Na př. Maria Magdalena, snad i Salome. Srv. Sýkora, *Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista*, Praha, 1896, 505.

⁵⁴⁾ Sobotní klid koučil východem první hvězdy v sobotu večer.

⁵⁵⁾ Sv. Jan (20, 1 n) užívá ve svém líčení přítomného času, tak hluboko se mu vrylo v duši památné jitro velikonoční. Ještě po 60 letech, kdy psal evangelium, viděl je živě před sebou.

⁵⁶⁾ Moderní věda cedí ráda komáry, proto se ustavičně pokouší

celé okolí jerusalemské bylo dosud zahaleno přítímím,⁵⁸⁾ ale ohnivá láska nedopřála jim klidu. Přepadu se báti nemusely, o svátcích bylo všude kolem města plno poutnických stanů.⁵⁹⁾ Skupina, která přicházela z Betanie,

dokázati rozpory v časových údajích evangelistů. Právě-li sv. Marek (16, 2): »záhy z rána v neděli« nebo sv. Jan (20, 1): »v neděli ráno, když ještě byla tma«, udávají jen různými slovy dobu, kdy přestávala noc a začínal den. Srv. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; III, 321. Náš latinský překlad: »Vespere autem sabbati, quae lucescit in prima sabbati« (Mat. 28, 1) je velice nepřesný. Ani Žilkovo (Nový Zákon, Praha, 1933, 52): »Na konec soboty, když již svítalo na první den téhodne« není o mnoho šťastnější. Správně Sýkora-Hejčl (Nový zákon, Praha, 1934; I, 119): »Po sobotě, když už svítalo na neděli.« Srv. Maiworm, *Theologie und Glaube*, 28 (1936), 211 n. Podobně Holzmeister, *Verbum Domini*, 1927, 121 a Lusseau-Collomb, *Manuel d'études bibliques*, Paříž, 1932; IV, 866.

57) Tomu zdánlivě odporuje sv. Marek (16, 2); podle něho přišly ženy ke hrobu, »když slunko již vyšlo.« Někteří spisovatelé (sv. Augustin, *De consensu Evangelistarum* III, 24, 65; ML 34, 1198) hleděli uniknouti obtíži tím, že četli »orientem iam sole« (když slunko vycházelo). Jiní (Aberle-Schanz, *Einleitung in das Neue Testament*, Freiburg, 1877, 59 a Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 475) slova vynechávali, aspoň je pokládali za pochybná. Muser, *Die Auferstehung Jesu und ihre neuesten Kritiker*², Paderborn, 1914, 82). Viděli v nich jen pokus odůvodniti postní praxi římské církve, odlišnou od církví východních. Všecky takové domněnky byly zbytečné. Evangelista Marek zdůrazňuje stejně jako ostatní, že »šly záhy z rána v neděli«, tedy ještě za tmy. Nechceme-li uvést evangelistu v rozpor s jeho vlastní výpovědí, musíme připustiti výklad Lagrange-ův (*Évangile selon s. Marc*², Paříž, 1920, 415): vyšly ještě za tmy, ke hrobu přišly až po východu slunce.

58) O velikonocích vychází v Jerusalemě slunko před šestou hodinou ranní, předchází mu velmi krátké svítání. Mnoho obtíží zavinila dvojnásobnost slova *σκοτία*: tma nebo jen přítímí. Srv. Holzmeister, *Verbum Domini*, 1927, 121.

59) Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 329.

vkročila otevřenou branou do Jerusalema a setkala se brzy se ženami, které bydlely v městě. V těsných uličkách jerusalemských byl vzduch ještě plný noční rosy. Obchodníci otvírali právě své domy, ženy chvátaly pro vodu, město se probouzelo k dennímu životu. Zbožné ženy si toho ruchu dnes valně nevšímaly.⁶⁰⁾ Pospíchaly, aby co nejdříve byly u hrobu. Nesly vonné masti;⁶¹⁾ ještě více těšila Spasitele láska, která je vedla. Proto se rozhodl, že jim zjeví na prvním místě svoje veliké vítězství.

Všimněme si zatím zbožných žen podrobněji; některé známe i jménem. Všichni evangelisté uvádějí na prvním místě Marii Magdalenu,⁶²⁾ byla podle všeho duší celého podniku. Při té příležitosti se dovídáme,⁶³⁾ že Spasitel z ní vypudil kdysi sedm zlých duchů. Již mnoho zbožných lidí se vzdělalo láskou bývalé hříšnice, ale teprve velikonoční jitro nám ukázalo, proč jí bylo kdysi tolik odpuštěno (Luk. 7, 47).

Magdalenu provázela příbuzná Rodičky Boží; sv. Matouš (28, 1) ji jmenuje »druhou« Marií. Byla manželkou

60) Willam, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 492.

61) V řecké církvi slují proto *μυροφόροι* a těší se veliké úctě.

62) Někteří exegeté (Richen, Die Reihenfolge der Ereignisse zwischen Auferstehung und Himmelfahrt, Theologie und Glaube, 1925, 350 n) se domnívají, že Maria Magdalská šla k hrobu sama, ostatní ženy přišly prý teprve později. Tomu odporují slova, kterými světkice ohlašovala svůj bolestný nález: »Vzali Pána z hrobu, a nevíme, kam ho položili« (Jan 20, 2). Viděti v množném čísle »nevíme« jen jakousi nadsázku není ničím odůvodněno. Proto veliká většina badatelů hájí společnou cestu žen. Jmenují aspoň Seisenbergra (Erklärung des Johannesevanagiums, Riezno, 1910, 277), Belsera (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 475) a Ruffenacha (Verbum Domini, 1921, 99 n).

63) Mar. 16, 9 a Luk. 8, 2.

Kleofášovou;⁶⁴⁾ její syn Jakub Mladší byl apoštolem, Josef učedníkem (Mar. 15, 40). Šla s nimi též horlivá Salome, manželka Zebedeova; darovala Spasiteli oba své syny, Jakuba Staršího a Jana. Sv. Lukáš (24, 10) připomíná též Johanu; její manžel Chuza byl správcem Heroda Antipy. Spasitel ji kdysi uzdravil z těžké nemoci (Luk. 8, 3); hleděla se mu za to odvděčiti obětavou láskou. Jména ostatních žen se nám nedochovala (Luk. 24, 10).

Za zmínku stojí též duševní nálada tohoto hloučku. Všecky milovaly Spasitele, bolestně truchlily nad jeho smrtí, na jeho zmrtvýchvstání nepomyslila žádná.⁶⁵⁾ Velikým pátkem se rozloučily s ním navždycky; proto chtěly vonnými mastmi uchrániti aspoň jeho tělesnou schránku před rozkladem. Opravdu, nebylo temno jenom v přírodě, ani v jejich duších se ještě nerozjasnilo.

O hrobové strážci dosud nevěděly. Byla tam postavena v sobotu, kdy podle sv. Lukáše (23, 56) zachovávaly sváteční klid; zato je trápila jiná starost. Pověděly ji⁶⁶⁾ slovy: »Kdo nám odvalí kámen ode dveří hrobových?« (Mar. 16, 3). Bylo opravdu nemožno, aby několik slabých žen pohnulo bez vhodných nástrojů velikým ka-

64) Tento Kleofáš není však totožný s učedníkem, který šel z Jerusalema do Emauz. Zmíním se o tom podrobněji při jiné příležitosti.

65) Čtenář se nesmí diviti, že tolikrát upozorňuji na tuto okolnost. Je velice důležitá, protože moderní nevěra hledí vyložití »vzkříšení« Spasitelovo z podrážděné obrazivosti nábožných žen. Ustavičně prý myslily na Ježíšův návrat; konečně se tak vžily do této myšlenky, že Spasitele opravdu »uviděly!«

66) Protože evangelista užil při této příležitosti imperfecta, opakovaly asi otázku cestou několikrát. Srv. Fruhstorfer. Die Evangelien-Berichte über die den Erscheinungen des Auferstandenen vorausgehenden Ereignisse, Linzer Quartalschrift, 1919, 193.

menem, který zakrýval vchod do hrobové jeskyně.⁶⁷⁾ Smíme-li usuzovati z jiných kamenů, které se nám dochovaly, byl kulatý a měřil v průměru asi metr; silný byl 30 cm, vážil asi 1000 kg.⁶⁸⁾ Snad spoléhaly původně, že potkají na ulici nějakého dělníka, který jim za tučně zpropitné ochotně vypomůže,⁶⁹⁾ je však také možné, že na tuto obtíž z počátku ani nepomyslyly.⁷⁰⁾ A přece se nevrátily, stále ještě doufaly, že najdou uspokojivé řešení; nebude-li jinak možné, aspoň si všechno důkladně prohlédnou, teprve potom se rozhodnou.⁷¹⁾ Jejich vytrvalost měla být odměněna velikým úspěchem.

Slunce právě vycházelo a jeho zlaté paprsky zlíbaly tichý hrob Ježíšův. V tu chvíli přibližovaly se ženy k zahradě Josefa z Arimatie, ani jediná netušila zázraku, který se udál před malou chvílí; jenom je překvapilo, že našli zahradní bránu otevřenou.⁷²⁾

Zatím co zbožné ženy opouštěly město, obcházela kolem hrobu Ježíšova vojenská stráž. Všude bylo posvátné ticho, jenom těžké kroky kovaných bot rušily noční klid. Bylo citelně chladno,⁷³⁾ a vojáci se ani nemohli dočkat

67) Lagrange, Évangile selon s. Marc², Paříž, 1920, 416.

68) Lauck, Das Evangelium des hl. Matthäus, Freiburg, 1936; II, 218. Hrobový kámen Spasitelův viděl ještě sv. Cyrill Jerusalemský (Cateches. 13, 39 a 14, 22; MG 33, 819 a 854) a sv. Jeronym (Epist. 108; ML 22, 884).

69) Škrabal, Příruční slovník biblický, Praha, 1940, 704.

70) Dillersberger (Markus, Solnohrad, 1938; V, 185) přidává jemnou psychologickou poznámku: kolikrát se nám již stalo, že jsme zapomněli právě na nejdůležitější okolnosti - pro samou lásku k milované osobě!

71) Meschler, Das Leben unseres Herrn, Freiburg, 1894; II, 448.

72) Vojáci ji ve zmatku nezavřeli.

73) Kolem velikonoce hývají v Palestině noci ještě velice chladné; právě proto rozdělali si vojáci v paláci Kaifášově oheň, u kterého se zhříval i apoštol Petr.

šesté hodiny,⁷⁴⁾ kdy je měla vystřídati jiná skupina vojáků. Nedivme se jim! Někteří z nich sloužili již dlouho pod římskými orly, prodělali mnoho, ale pošetilejšího úkolu jim dosud neuložil nikdo: měli hlídati mrtvolu, aby ji nikdo neukradl! Proto si krátili chvíli šťavnatými poznámkami o divných poměrech palestinských.⁷⁵⁾ Náhle se otrásla země⁷⁶⁾ a zdálo se, jako by na blízku zaburácel i hrom.⁷⁷⁾ Vše přišlo tak nečekaně, že vojenská stráž se zděšeně ohlédla.⁷⁸⁾ V tom okamžiku snesl se s nebe skvoucí pruh světla a ozářil celé okolí; anděl Boží sestoupil ke hrobu.⁷⁹⁾ Jeho obličej zářil jako blesk, roucho bylo bílé jako sníh (Mat. 28, 3). Jediným dotekem odvalil hrobový kámen, strhl všech sedm pečeti⁸⁰⁾

74) Římané dělili den i noc na čtyři hlídky po třech hodinách; první denní hlídka počínala šestou hodinou ranní.

75) Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 491 n.

76) Zemětřesení bylo jistě jen v nejbližším okolí Kalvarie, zbožné ženy ho cestou ani nepozorovaly. Srv. Sýkora, *Umučení a oslavení Pána našeho*, Praha, 1896, 506 a Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 328. Jediný Fouard (*Život Ježíše Krista*, Třebíč, 1917, 472. Přel. Pecka) se domníval, že otřes pocítily též zbožné ženy, proto se zastavily; jakmile nastal klid, daly se opět na cestu.

77) Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 476.

78) Účelem neobyčejných úkazů bylo upozorniti vojáky na velebnost Ježíšovu a odstrašiti je, aby nepřekáželi.

79) Latinský rukopis *Pisma svatého* (Codex Bobbiensis z 5. stol.) má u sv. Marka (16, 4) tento dodatek: »Náhle kolem třetí hodiny denní zatmělo se po celé zemi a s nebe sestoupili andělé. Když (Ježíš) vstal ve slávě živého Boha, vyšli s ním z hrobu a hned se zase rozjasnilo.« O těchto podrobnostech neví žádný evangelista. Původ dodatku je dosud nejistý.

80) Tolik jich udává apokryfní *Evangelium Petrovo* 8, 33. Srovnej Preuschen, *Antilegomena*², Giessen, 1905, 16 a 116.

a posadil se na kameni.⁸¹⁾ Zděšení vojáci padli na tvář. Blesk je oslepil, andělův pohled je drtil, hrůzou jim tuhla krev v žilách. Chvíli leželi bez hnutí, opravdu nevěděli, zda ještě žijí.⁸²⁾ Teprve ponenáhlu odvážili se otevřítí oči.⁸³⁾ Neviděli již nikoho, tajemný anděl zmizel,⁸⁴⁾ jenom odvalený kámen a otevřený hrob jim dokazoval strašnou skutečnost.⁸⁵⁾ V tu chvíli zapomněli na všechny přísahy a dali se v šílený běh. Poháněla je jediná myšlenka: dostat se co nejdříve z místa, které jim nahnalo tolik hrůzy. Zahradní brána zůstala při tom otevřená.⁸⁶⁾

Brzy potom přišly k zahradě zbožné ženy. První si povšimnula otevřeného vchodu Magdalena a duší jí blesklo neblahé tušení. Předběhla ostatní a stanula jak ohromená. Kámen byl odvalen a do jarního jitra hleděly strašidelně černé hrobové dveře, nad vchodem visely dosud zbytky úředních pečeti.⁸⁷⁾ Tráva kolem byla pošlapána,

81) Protože sv. Matouš (28, 2) užil předložky ἐπ' αὐτόν, přeložil Lesêtre (Vigouroux, Dictionnaire de la Bible, Paříž, 1912; III, 1478): »posadil se nad kamenem«. Jistě neprávem. Podobnou předložku čteme v popisu slavného vjezdu do Jerusalema (Mat. 21, 7), tam znamená jistě »na«.

82) To je smysl slov sv. Matouše (28, 4), že takřka »zmrtvěli«.

83) Tak si představuje průběh událostí též Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 336 n.

84) Steenkiste, *Evangelium secundum Matthaeum*³, Bruges, 1882; IV, 1480.

85) Je pravda, v tu chvíli nebyl u hrobu žádný z přátel Ježíšových, ale vojáci jistě nemlčeli. Aspoň svým známým pověděli o zázračných událostech, od nich je slyšeli též evangelisté. Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895; II, 527.

86) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 336 n.

87) Cladder-Haggeneý, *In der Schule des Evangeliums*, Freiburg, 1917; VII, 280.

všude bylo viděti stopy okovaných bot, jaké nosívali římsí vojáci.⁸⁸⁾ Chvilí hleděla bezradně na domnělé dílo zkázy. Do hrobu se snad ani nepodívala,⁸⁹⁾ na možnost vzkříšení ani nepomyslíla. Její duši plnila jediná myšlenka: Odesli Pána. Rychle se vrátila k ostatním ženám a pověděla jim bolestnou zprávu. Beze slova běžely k hrobu. Magdalena mluvila pravdu. Chvilí nemohly ani promluvit; jedna hleděla rozpačitě na druhou. První se rozhodla Magdalena. Nechala masti u hrobu a běžela oznámit hroznou novinu Petrovi.

Ostatní ženy zůstaly u hrobu. V jejich duši se střídalo zděšení, předtucha čehosi hrozného, bolest a bezradnost.⁹⁰⁾ Chvilí stály venku, konečně si dodaly odvahy, vstoupily do hrobové předsíně a nahlédly nízkým otvorem do vlastního hrobu, těla Spasitelova tam nebylo.⁹¹⁾ Jejich zmatek tím ještě více vzrostl. Jejich víra byla ještě příliš slabá, s možností vzkříšení vůbec nepočítaly. Zato jim bouřila v duši otázka: Kdo odnesl jeho mrtvolu? Přítel? Snad sám Josef z Arimatie? Či snad nepřítel?⁹²⁾ Nevěděly. Ještě nejvíce se klonily k domněnce, že Velerada nemohla se spřáteliti se slavným pohřbem Ježíšovým, proto kázala odnésti jeho mrtvolu; snad ji pohodila ve společném hrobě s oběma zločinci, kteří s ním byli ukřižováni. V této myšlence je utvrzovaly čet-

⁸⁸⁾ Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 343.

⁸⁹⁾ Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 445.

⁹⁰⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 329.

⁹¹⁾ Silbert, *Das Leben unseres Herrn*, Lipsko, 1838, 345.

⁹²⁾ Lusseau-Collomb, *Manuel d'études bibliques*, Paříž, 1932; IV, 868.

Mistr vyšebrodský: Zmrtrýchstání

né stopy, které viděly kolem hrobu, možná i prchající stráž, kterou snad některá z nich zahlédla.

Co tak bezradně stály (Luk. 24, 4), zazářilo pojednou v hrobě nebeské světlo. Udiveně se ohlédly a spatřily před sebou dva⁹³⁾ anděly.⁹⁴⁾ Jejich postava byla mladistvá (Mar. 16, 5), roucho bílé; seděli⁹⁵⁾ po obou stranách kamenné lavičky, na které odpočívalo v hrobě mrtvé tělo Ježíšovo. Věřím, že při tomto pohledu se jim zatajil dech, nejraději by byly prchly, ale nohy jim vypověděly službu.⁹⁶⁾ Proto aspoň sklonily hluboko hlavu, aby nebeské posly ani neviděly.⁹⁷⁾ Tak tomu bývá po každé, kdykoli stojí člověk nečekaně před zjevem z jiného světa.⁹⁸⁾ Ale tentokráte nepřišli andělé nikoho děsiti. Jeden z nich postoupil až k samému vchodu a

⁹³⁾ Sv. Matouš (28, 5) a Marek (16, 5) mluví o jednom andělu, sv. Lukáš (24, 4) o dvou. Proto tvrdil Neumann (Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 445), že napřed se zjevil jen jeden anděl, teprve později dva jiní. Jeho domněnka jest úplně zbytečná. Andělů byla dva, ale mluvil jen jeden, proto se sv. Matouš o druhém ani nezmiňuje.

⁹⁴⁾ Jejich jména neznáme; podvržená kniha *Ascensio Isaiae* 3, 16 a 17 jmenuje Gabriele a Michala; důvodů nemá žádných.

⁹⁵⁾ Sv. Lukáš (24, 4) užívá o nich slovesa »stanouti vedle«. Oboje je správné: andělé napřed seděli, při zvěstování stáli. Ostatně máme doklady, že sloves seděti a státi se užívalo i ve významu přeneseném.

⁹⁶⁾ Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 178 n.

⁹⁷⁾ U židů bylo všeobecné přesvědčení, že zemře, kdo by pohlédl na Boha nebo jinou nadzemskou bytost. Simón-Prado, *Praelectiones biblicae. Novum Testamentum*⁴, Turin, 1930; I, 613. Le Camus-Keppler (*Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895; II, 528) pokládal za možné, že zbožné ženy poklekly na zem a zakryly si obličej rukama. Evangelia o tom nemluví.

⁹⁸⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 477.

počal mluvití⁹⁹⁾ a jeho slova zněla stále radostněji a velebněji. Pravil:

»Vy¹⁰⁰⁾ se nebojte!« Ježíš bude hrůzou jen těm, kdo se proti němu vzepřeli,¹⁰²⁾ jim nehrozí žádné nebezpečí. Nebeští duchové nikdy se nestavějí proti těm, kdo jdou za Ježíšem. Proto anděl pokračoval: »Vždyť vím, že hledáte Ježíše¹⁰²⁾ Nazaretského, který byl ukřižován.« Konečně bylo tedy vysloveno jméno drahé oběma stranám, jak mluvčímu, tak jeho posluchačkám. Od té doby neumlkne na světě sláva Ježíše Nazaretského, neohrozí ji ani velkopáteční smrt na potupném kříži. Právě naopak. Co mělo býti jeho hanbou, bude jeho největší slávou.

Jako nebeská hudba zněla andělova slova zbožným ženám; sladké jméno Ježíšovo je přesvědčilo, že mají před sebou přítele.¹⁰³⁾ A přece zasluhovaly pokárání, protože jejich víra v božskou důstojnost Spasitelovu byla dosud tak slabá. Ulpěly na jeho pozemském zjevu, pro Ježíše Nazaretského zapomněly úplně na Syna Božího.¹⁰⁴⁾ Pro-

⁹⁹⁾ Mat. 28, 5 n; Mar. 16, 5 n a Luk. 24, 3 n. Žádný evangelista nedochoval nám řeč andělovu celou, každý zdůraznil jiné podrobnosti. Chceme-li mítí její úplné znění, musíme spojití všechny tři zprávy.

¹⁰⁰⁾ Zájmeno je postaveno s důrazem na první místo. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 483. Jenom Arnoldi (*Commentar zum Evangelium des hl. Matthäus*, Trevír, 1856, 570) popřel jakýkoliv důraz. Je pravda, že v biblické řečtině (Mar. 13, 9; Gal. 6, 17) stává někdy osobní zájmeno nadbytečně, to však bývá jen tam, kde není protikladu.

¹⁰¹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 477.

¹⁰²⁾ Mohl by říci totéž o tobě? Kolikrát se zdá, že hledáš Spasitele, a přece jsi jen otrokem své samolásky! Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 336.

¹⁰³⁾ Dillersberger, Markus, Solnohrad, 1938; V, 186.

¹⁰⁴⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 336.

to pravil anděl: »Proč hledáte živého mezi mrtvými?« Jenom ponenáhlu odkrývá nebeský posel tajemný závoj. Pochopily ženy jemnou narážku? Nevíme, ale již brzy jim mělo vzejítí jasné světlo. Anděl pokračoval: »Není ho tuto.« To viděly i ženy, nechápaly však důvodu; domnívaly se, že nepřátelská ruka odnesla jeho mrtvolu. Konečně měly zaslechnouti zprávu, která naplní radostí celý svět; proto pravil anděl: »Vstalť jest,¹⁰⁵⁾ jak byl řekl.« Po prvé uslyšel tedy svět zázračnou zvěst o slavném zmrtvýchvstání. Přišla tak nečekaně, že zbožné ženy ani nechápaly její veliký dosah. Proto anděl se sklonil k lidské slabosti; pověděl jim důkaz, který je mohl přesvědčiti. Ježíš přece své zmrtvýchvstání tolikrátě předpověděl; právě na tuto důležitou okolnost upozornil je nebeský posel: »Vzpomeňte si přece, kterak k vám mluvil, dokud byl ještě v Galileji. Pravil: Syn člověka¹⁰⁶⁾ musí¹⁰⁷⁾ býti vydán v ruce hříšných a býti ukřižován a třetího dne vstáti z mrtvých.« Při těch slovech asi ženy na sebe udiveně pohlédly. Opravdu nechápaly, jak na to mohly zapomenouti (Luk. 24, 8).

Ale anděl jim nedopřál dlouhého času k přemýšlení; chtěl jim podati ještě nový důkaz velikého zázraku, který vykonala Boží všemohoucnost. Ustoupil poněkud do vlastního hrobu a pravil: »Pojďte, a vizte místo, kde byl

105) Podle řeckého textu řekl anděl: »Byl vzkříšen.« Stejně přeložil i Žilka (Nový Zákon, Praha, 1933, 52). Vzkříšení od Boha bylo ženám srozumitelnější. Teprve později počala církev zdůrazňovati, že návrat k životu byl též dilem samého Syna, proto se říkalo: »Vstal z mrtvých.« Dillersberger, Markus, Solnohrad, 1938; V, 186.

106) Anděl užil úmyslně jména, jaké si dával Spasitel; chtěl tak polekané ženy snáze uklidniti. Belsar, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 486.

107) Protože tak stanovil jeho nebeský Otec.

Pán položen!« Uposlechly jeho vyzvání? Nevíme,¹⁰⁸⁾ spíše se však kloníme k domněnce, že posvátná bázeň jim nedovolila přiblížit se k nebeskému duchu. Ale anděl věděl dobře, že později učiní, k čemu se nemohly hned odhodlati; proto nenaléhal. Pravit: »(A nyní) jděte rychle a povězte jeho učedníkům, i Petrovi, že vstal z mrtvých a předchází vás do Galileje. Tam ho uvidíte, jak vám pověděl.«

Zmrtvýchvstání Ježíšovo nemělo zůstatí tajemstvím, proto anděl posílá zbožné ženy k apoštolům. Petra jmenuje výslovně;¹⁰⁹⁾ zapřel Spasitele a nikdo nemohl vědět, zda mu Pán odpustil. Po slovech andělových nebylo o tom již pochybnosti.¹¹⁰⁾ Zajímavá je však andělova zmínka o cestě do Galileje.¹¹¹⁾ V nepřátelském Jerusalemě nebylo potřebného klidu. Tam se směl zjevití jen při zavřených dveřích, teprve v milované Galileji vystoupí veřejně. Nábožné ženy nechápaly ještě hluboký dosah této zdánlivě nahodilé události; spása opouštěla židy a přecházela k pohanům.¹¹²⁾

»Hle, to jsem vám měl pověděti.«¹¹³⁾ Celé vidění trvalo

¹⁰⁸⁾ Steenkiste, *Evangelium secundum Matthaeum*³, Bruges, 1882; IV, 1403, pokládá zápornou odpověď za jistou.

¹⁰⁹⁾ Je však pozoruhodné, že tento dodatek má jenom sv. Marek, který nám dochoval kázání Petrova. Vidíme, jak hluboce dojala apoštola něžná pozornost Spasitelova. Knabenbauer, *Commentarius in Evangel. secundum Marcum*, Paříž, 1894, 433.

¹¹⁰⁾ Jistě není jmenován na druhém místě proto, že svým pádem pozbyl svých dosavadních výsad, jak se domníval Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 581). Spíše bychom přeložili: »učedníkům, a zvláště Petrovi«. Srv. Lagrange, *Évangile selon s. Marc*², Paříž, 1920, 418.

¹¹¹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*³, Freiburg, 1913, 486.

¹¹²⁾ Dillersberger, *Markus*, Solnohrad, 1938; V, 186.

¹¹³⁾ Tak Žilka, *Nový Zákon*, Praha, 1933, 52. Hebrejština nemá po-

jen několik minut, ale vrylo se hluboko do paměti nábožných žen. Anděl domluvil, nebeští duchové zmizeli. Jasně světlo pohaslo, kolem dokola zavládl hluboký klid. Poděšené ženy se rozhlédly, viděly zase jen holé skalní stěny. Pominula tajemná moc, která je dosud poutala k místu; v tu chvíli je ovládla jediná myšlenka: Jen rychle odtud! Kam? Na tom nezáleželo. Teprve hodně daleko od zahrady se jim zdálo, že jsou již v bezpečí; proto se zastavily a počaly si sdělovati své dojmy. Jedna věděla to, druhá si pamatovala ono, konečně věděly všechny všechno.¹¹⁴⁾ Na rozkaz, daný andělem, v tu chvíli snad ani nevzpomněly. Je však také možné, že mlčely úmyslně; bály se posměšných poznámek apoštolů,¹¹⁵⁾ snad tušily již bouři, jakou rozpoutá Velerada, až se doví o prázdném hrobě.¹¹⁶⁾

Kdysi jsem slyšel závistivý povzdech; mladá katolička si přála býti mezi ženami, které slyšely první radostnou zvěst velikonoční. Záviděla zbytečně. Každé křesťanské

mocných sloves; chceme-li vystihnouti správný smysl, musíme je často doplniti. Méně se mi zamlouvá výklad Belserův (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 477), že anděl chtěl zdůrazniti pravdivost své výpovědi. Nevhodně vidí Knabenbauer (*Commentar. in Evangel. secundum Mattheum*, Paříž, 1893; II, 554) a Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 336) ve slovech andělových rozkaz.

¹¹⁴⁾ Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 178 n.

¹¹⁵⁾ Jejich obava byla opravdu odůvodněná; když jim později přece zvěštovaly zjevení samého Spasitele, viděli apoštolé v jejich slovech jenom »nesmysl« (Luk. 24, 11).

¹¹⁶⁾ Podle sv. Marka (16, 8) neřekly zbožné ženy nikomu nic, podle sv. Lukáše (24, 10) pověděly vše apoštolům. Bylo již vyplýváno mnoho drahocenného času, jak »rozpor« vyložití. Odpověď je velice snadná. Ženy mlčely jen nějakou dobu; jakmile přešla hrůza, oznámily vše učedníkům.

matce svěřil Bůh stejně vznešený úkol. Má býti v rodině hlasatelkou veliké pravdy, že Ježíš nezemřel; žije dosud a přijde jednou soudit živé i mrtvé. Má býti výmluvným kázáním, že jenom Ježíš je cesta, pravda a život, jenom v něm dojdeme pravého pokoje a požehnání.¹¹⁷⁾ Škoda, že tolik matek mlčí jako mlčely jejich předchůdkyně v Jerusalemě!

¹¹⁷⁾ Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 447.

Apoštol Petr prožíval od Velikého pátku nejbolestnější chvíle svého života. Ustavičně vzpomínal na milovaného Mistra. Celé tři roky slunil se v jeho lásce a právem si sliboval první místo v jeho světové říši. Všecky tyto růžové naděje se rozplynuly; byl to krásný sen, který se neměl nikdy státi skutkem. Ježíš podlehl a jeho mrtvé tělo odpočívalo již třetí den ve studeném hrobě; že by mohl vstáti z mrtvých, Petra ani nenapadlo. Veliký zárak v domě Jairově (Luk. 8, 40), úchvatné vyvolání mrtvého Lazara z hrobu (Jan 11, 1), vše bylo dávno zapomenuto.¹¹⁸⁾

To však nebylo jedinou bolestí apoštolovou. Ostatní učedníci mohli alespoň vzpomínati klidně na velikého dobrodince, Petra hlodala v duši výčitka a věděl dobře, že se jí nezbaví nikdy. To si vzpomněl zase na osudný palác veleknězův, v něm zapřel Ježíše. Jak rád by dnes poklekl k jeho nohám a se slzami v očích prosil za odpuštění. Ví jistě, milosrdný Ježíš by odpustil; dnes je již pozdě. Svého hříchu již nenapraví. Ježíš je mrtev a jeho přátelé mohou na něho stále ukazovati prstem. Apoštol dal se do pláče, ani sám nevěděl, po kolikáté.

V tu chvíli zabušil někdo prudce na dveře.¹¹⁹⁾ Byla to

¹¹⁸⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 331.

¹¹⁹⁾ Kde Petr bydlel, nevíme; evangelisté se o tom nezmiňují, proto je zbytečno zabývatí se touto otázkou. Jistě nemá pravdu Fouard-Pecka (*Život Ježíše Krista*, Třebíč, 1917, 473), když tvrdí, že Petr oplakával právě svůj pád v domě Rodičky Boží.

Magdalena. Nečekala ani na odpověď a vpadla do světnice.¹²⁰⁾ V její tváři četl apoštol veliké rozčilení. Bez pozdravu, již ode dveří volala: »Vzali Pána¹²¹⁾ z hrobu, a nevíme, kam ho položili« (Jan 20, 2). Petr pohlédl na Marii nechápavě. Vše přišlo tak nečekaně, a zpráva sama zněla tolik dobrodružně, že apoštol nerozuměl; Magdalena musela mu vše znova opakovat. Chvíli stál mlčky, hleděl udiveně na Magdalenu, nemohl si vše dobře srovnat. Ale světnice nenechala ho dlouho přemýšletí. Navrhla, že zavolá i Jana,¹²²⁾ který snad bydlel někde na blízku.¹²³⁾ Petr šel s ní, v malé chvíli byli u Jana. Také Miláček Páně byl zprávou velice překvapen, ale pochyboval o její pravdivosti. Oba mužové se rozhodli, že se sami přesvědčí.

Bez meškání se dali na cestu, Magdalena šla za nimi. Ve městě šli snad jen rychleji, za branou dali se do běhu.

¹²⁰⁾ Davídek, *Život a utrpení Pána našeho, Ježíše Krista*, Vimperk, 1904, 360.

¹²¹⁾ Některé rukopisy čtou »Pána mého« (Soden, *Die Schriften des Neuen Testamentes*, Göttingen, 1913; Text, 484). Věděl o tom již sv. Augustin (In Joannis Evangelium tract. 120, 6; ML 35, 1954) a odsoudil právem dodatek; nehodí se dobře do souvislosti (»nevíme«).

¹²²⁾ Je pravda, evangelista Jan nikde nejmenuje druhého apoštola; praví jen, že to byl »učedník, kterého miloval Ježíš« (Jan 20, 2). Líčení samo je však tak živé a tolik názorné, že nám mimoděk prozrazuje očitého svědka. Srv. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 478.

¹²³⁾ Lagrange (*Évangile selon s. Jean*, Paříž, 1925, 507) pokládal za možné, že Maria našla oba muže pohromadě. Protože však evangelista opakuje dvakrát předložku *περός* (ku), domnívají se Knabenbauer (*Commentarius in Evangelium secundum Joannem*, Paříž, 1898, 560) a Lauck (*Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 443), že apoštolé bydlili v různých domech.

Z počátku běželi spolu,¹²⁴⁾ ale Jan byl mladší, proto brzy předběhl staršího Petra. Vzkročil do předsíně a nahlédl nízkým otvorem do vlastního hrobu. Bohužel, bylo v něm dosti temno. Úzký otvor propouštěl jenom málo světla a Janova postava hrob ještě více zatemnila. Proto trvalo chvíli, než něco rozeznal. Konečně si oko navyklo a Jan viděl dobře plátěné pásy, které kdysi ovíjely tělo Spasitelovo; pohřební plátno nezahlédl,¹²⁵⁾ mrtvola Ježíšova tam nebyla.¹²⁶⁾ Vstoupiti do vlastního hrobu se neodvážil; zdržovala ho bázeň, jakou pocituje mládí před smrtí.¹²⁷⁾ Zato si prohlédl důkladně celé okolí, propátral každou houštinu, mrtvolu nenašel; jenom čerstvě pošlapaná tráva a stopy těžkých bot dosvědčovaly, že v těchto místech ještě před nedávnem chodila vojenská stráž.¹²⁸⁾

Mezitím přiblížil se i Petr, brzy po něm Magdalena, zůstala však venku. Již zdaleka oznamoval mu Jan, že hrob

124) To naznačuje řecké imperfektum *ἔτρεγον*. Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 444.

125) Jak uvidíme z dalšího líčení, leželo stranou, proto bylo zakryto skalním rohem.

126) Jenom pro úplnost zmiňuji se o směšné domněnce Edelmanové: při zemětřesení propadla prý se mrtvola Ježíšova do velké trhliny, která se vytvořila (Ottiger, *Theologia fundamentalis*, Freiburg, 1907; I, 787). Ku podivu! Mrtvola se propadla, ale plátno, kterým byla ovinuta a proužky, kterými byla přepásána, zůstaly na místě! Trhlina byla tak veliká, že do ní mohla zapadnouti mrtvola Ježíšova, a přece žádný z apoštolů si ji nepovšimnul! Hrob Spasitelův se nám dochoval v původní podobě, po trhlíně není ani památky. Dobře to pověděl sv. Kliment Hofbauer: »Co všechno musí věřiti nevěrec, aby nemusel uvěřiti!«

127) Knabenbauer, *Commentarius in Evangelium secundum Joannem*, Paříž, 1898, 561.

128) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 346.

je opravdu prázdný.¹²⁹⁾ Petr zrychlil krok a v několika okamžicích stál vedle Jana. Nahlédl do hrobu;¹³⁰⁾ také on viděl jen plátěné proužky. Chvíli stáli oba apoštolé a dívali se tázavě jeden na druhého.¹³¹⁾ První se rozhodl Petr. Vstoupil do hrobové jeskyně, po něm to učinil i Jan. Teprve nyní si povšimli velikého plátna, které nemohli viděti zvenku. První rozčilení pominulo, oba mužové jali se pozorně prohlížeti hrob Spasitelův¹³²⁾ a jejich podiv rostl každým okamžikem. Pojednou stáli před záhadou, které nerozuměli. Abychom pochopili správně jejich úžas, představme si hodně názorně, jak bylo tělo Spasitelovo pochováno.

Hlavní součástíou byl veliký pruh jemného plátna, dlouhý 4·36 m, široký 1·10 m.¹³³⁾ Jednu polovinu prostřeli na kamennou lavičku v hrobě, na ni položili tělo Pána Ježíše, druhou polovinou zakryli svrchu posvátné tělo. Nato převázali mrtvolu napříč několika úzkými proužky a jejich konce zavázali.

Tak tomu bylo v pátek; všimněme si, co spatřili v hrobě oba apoštolé. Příční proužky ležely tam, kam je při pohřbu položili, nebyly ani rozvázané; na první pohled bylo patrné, že jimi nebylo ani hnuto.¹³⁴⁾ Ale mrtvola

129) Upozorňuji znovu na tuto okolnost; rozhodne otázku, uvěřili Jan v tuto chvíli ve vzkříšení Spasitelovo!

130) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 339.

131) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 182 n.

132) To znamená řecké sloveso *ἁλουργον*, kterého užil evangelista. Belser, Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 528.

133) Rozměry jsou udány podle sv. Rubáše v Turině; dnes je již vědecky dokázáno, že máme před sebou skutečně pohřební plátno Spasitelovo. Srv. Hynek, Umučení Páně vědou odhalené³, Praha, 1936 a Muž bolesti, Praha, 1946.

134) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 339.

v nich již nebyla. Vypadalo to tak, jako kdyby tělo Ježíšovo se bylo proměnilo ve vzduch a z pláten vyvanulo.¹³⁵⁾ Ale v proužcích nebylo již ani dlouhé pohřební plátno,¹³⁶⁾ to leželo stranou, pěkně svinuté. Kdo to mohl učiniti v tak těsném hrobě?¹³⁷⁾

Apoštolé byli hluboce překvapeni a sdělovali si vzájemně svoje myšlenky. Oběma bylo jasné, že mrtvolu nikdo neukradl. Byla tu přece vojenská stráž, která by jakýkoli pokus násilím překazila. Mimo to bylo vše v takovém pořádku, že myšlenka na krádež byla již předem vyloučena. Zloděj neměl by ani dosti času ani trpělivosti, aby ponechal proužky zavázané; byl by je odnesl i s mrtvolou.

Nebyla-li tu však spáchána krádež, jak si vyložití zmizení těla Ježíšova? Přirozeným způsobem? Snad na rozkaz samé Velerady? Nemožno! »Plátno bylo (přece) původně (i) vespod, uvnitř oněch plátěných proužků.«¹³⁸⁾ Kdo je mohl tak vysunouti, že při tom příčními proužky ani nepohnul? A kdo by odnášel mrtvolu bez jediného šatu, který ji zakrýval? To byly otázky, které bouřily chvíli hlavami apoštolů. Panický¹³⁹⁾ učedník Jan byl první,¹⁴⁰⁾ kdo po Matce Boží pochopil veliký zázrak

135) Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 495 n.

136) Pěkně popisuje hrobovou prohlídku Hynek, *Kristova tvář a muka*, Praha, 1937, 196.

137) Franchetti, *Gesù e la vita sua*, Turin, 1930, 349, to připisuje andělům; právem. Jinak si této události nevyložíme.

138) Hynek, *Kristova tvář a muka*, Praha, 1937, 196.

139) Na tuto spojitost ukazuje pěkně Schmitz (*Das Leben Jesu*. Paderborn, 1893, 616) a Willam (*Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 495 n.). I tu se splnilo slovo Ježíšovo (Mat. 5, 8): »Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou.«

140) Opravdu jenom racionalisté mohli tu viděti snahu zastíniti pří-

zmrtvýchvstání. Napsal o tom ve svém evangeliu: »Užřel a uvěřil« (Jan 20, 8).¹⁴¹⁾ Také z jeho duše odvalil anděl těžký balvan pochybností; bylo to jistě zásluhou Rodičky Boží, která nedopustila, aby pohaslo světlo víry v duši jejího duchovního syna. Jakým způsobem se to však stalo, Jan dosud nevěděl.

Když později přemýšlel o této památné chvíli, neušlo mu, jak byla jeho víra tehdy ještě slabá a nedokonalá; proto na sebe pokorně požíhal: »Ještě nerozuměli Písmu, že musí vstáti z mrtvých« (Jan 20, 9). Je pravda, uvěřil, ale jak chabý byl důvod jeho víry!¹⁴²⁾ Jasně¹⁴³⁾

mát Petrův a postaviti sebe do popředí. Jan prozrazuje přece hned v následujícím verši, jak nedokonalou byla ještě i jeho vlastní víra. Srv. Belser, *Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 529. 141) Svatý Augustin (In *Evangelium Joannis tract.* 120, 9; ML 35, 1955) byl první, kdo se domníval, že Jan uvěřil jenom zprávé Marie Magdaleny o krádeži těla Spasitelova. Stejně smýšlel Václavíček (Jesus, der Messias, Praha, 1813, 151), Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 571), Tonna-Barthet (Les Évangiles, Paříž, 1933; II, 350) a Škrabal (Příruční slovník biblický, Praha, 1940, 704). Všichni ostatní jsou přesvědčeni, že Jan uvěřil ve vzkříšení Spasitelovo. Jmenuji aspoň: Maier (Commentar über das Evangelium des Johannes, Freiburg, 1845; II, 395), Steenkiste (Evangelium secundum Matthaeum³, Bruges, 1882; IV, 1405), Knabenbauer (Commentarius in Evangelium secundum Joannem, Paříž, 1898, 561), Belser (Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 528), Lagrange (Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 508), Lusseau-Collomb (Manuel d'études bibliques, Paříž; 1932; IV, 869) a Parsch (Das Leben Jesu, Klosterneuburg, 1935; III, 238). Že mrtvola Ježíšova není v hrobě, přesvědčil se již dříve.

142) Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 478.

143) Je pravda, tyto předpovědi jsou nám dnes jasné, protože byly prozářeny novozákonním světlem; pro židovské učence byly však tvrdým oříškem. Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 447.

předpovědi Starého Zákona a několikrát opakované proroctví Ježíšovo mělo mu dostačiti. Bohužel, tehdejší židovská exegese brala se jinými cestami. Mesiášovo vzkříšení předpokládalo jeho smrt, ta se však nehodila vůbec do jejich soustavy; proto se vymýšlely různé dohady, jak nebezpečné úskalí obeplouti. Apoštolé byli i v tomto směru dítkami své doby.¹⁴⁴⁾ Tak se vžili do svých zamilovaných představ, že jimi neotřásly ani tolikéře výroky Spasitelovy.¹⁴⁵⁾ Buď si je vykládali obrazně nebo jim vůbec nerozuměli. Zajímavý doklad nám dochoval evangelista Marek. Po svém slavném proměnění na hoře Tábor, přikázal Spasitel apoštolům, aby nikomu nepovídali o tom, co viděli, »leč až Syn člověka vstane z mrtvých«. K tomu dodává evangelista: »I podrželi tu věc u sebe, ač se ptali, co by to znamenalo: Až vstane z mrtvých« (Mar. 9, 9.) Bylo třeba hmatatelnějších důkazů, aby se přesvědčili; blahoslavenství, které upřel později Spasitel nevěřícímu Tomášovi (Jan 20, 29), neplatilo o velikonocích ani pro apoštola Jana!

A Petr?¹⁴⁶⁾ Též on byl překvapen vším, co v hrobě viděl; i jemu se vtírala do duše otázka: Nemožno-li mlu-

¹⁴⁴⁾ Seisenberger, Erklärung des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 279.

¹⁴⁵⁾ Srv. Haensler, Zu Jo 20, 9; Biblische Zeitschrift, 14 (1917), 159 n.

¹⁴⁶⁾ Mínění se velmi rozcházejí. Jen málo je těch, kdo se rozhodli pro víru Petrovu (Kralik, Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 451). Jiní pokládají aspoň za možné, že uvěřil i Petr, ale Jan nechtěl prý předčasně prozrazovati jeho duševní náladu (Seisenberger, Erklärung des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 278; Fouard-Pecká, Život Ježíše Krista, Třebíč, 1917, 474; Lauck, Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 444). Jiní se nerozhodli, ačkoli záporná odpověď zdá se jim správnější (Steenkiste, Evangelium secundum Matthaeum³, Bruges, 1882; IV. 1405; Lagrange, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 508; Tillmann,

viti o násilném odnesení mrtvoly, co se tu tedy vlastně přihodilo? Odpověď si nedal žádnou, zůstalo jen při podivu (Luk. 24, 12); k víře se nepropracoval, a Jan, jak se zdá, mu své sladké tajemství neprozradil.¹⁴⁷⁾

Oba apoštolé vrátili se domů.¹⁴⁸⁾ Spasitele nespatriili, jejich láska byla ještě příliš slabá. Petr marně se snažil zapomenouti na prázdný hrob Ježíšův; myšlenka na podivné zjevy vtírala se mu ustavičně. Pán si ho pone náhlu připravoval na velikou milost, kterou mu chtěl prokázati.

Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 333). Studujeme-li však důvody stoupenců víry Petrovy, jsme zaraženi jejich povrchností; spíše tu rozhodovala bázeň, aby nezastínili postavu apoštolského knížete. Proto se přidávám k těm, kdož víru Petrovu popírají (Schneider, Geschichte unseres Herrn Jesu Christi², Praha, 1848, 238; Láska, Život Ježíše Krista, Olomouc, 1879, 622; Lusseau-Colomb, Manuel d'études bibliques, Paříž, 1932; IV, 869 a Tonna-Barthet, Les Évangiles, Paříž, 1933; II, 350.)

¹⁴⁷⁾ Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 346.

¹⁴⁸⁾ Kam, evangelista nepraví. Lagrange, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 508.

Až dosud neviděl nikdo vzkříšeného Spasitele; zjevení, kterého se dostalo Matce Boží, bylo spíše jen soukromým projevem dětinné lásky Ježíšovy. Konečně měla padnouti tajemná rouška, a je pro nás velikou útěchou, že Spasitel si k tomu vyvolil kající, ale milující Magdalenu.¹⁴⁹⁾

Renan¹⁵⁰⁾ kdysi napsal: »Povězme si to upřímně. Žhavá obrazotvornost Marie z Magdaly hrála při vzkříšení hlavní úlohu. Ó božská moci lásky! O posvátné okamžiky, v nichž vášeň ženy, kterou klamaly smysly, dala světu vzkříšeného Boha!« Tak francouzský spisovatel. Snad ještě nikdy nebyla pověděna slova lživější a podvodnější. Jediný pohled do evangelií nás přesvědčí, že Maria Magdalena na shledání s Ježíšem ani nepomyslela; její duši ovládala jediná bolest, bolest nad ztrátou milovaného Mistra.

Málokdo nám vyličil tak věrně duševní náladu Magdaleny jako Bohem nadšený skladatel Velepísně (3, 1-4); klade roztoužené nevěstě do úst tato krásná slova:

»Na lůžku, v nočních chvílích jsem hledala
toho, ježž miluje duše moje;
hledala jsem ho, ale nenašla.

»Vstanu tedy, bych schodila město,
po náměstích, ulicích hledala

¹⁴⁹⁾ *Láska, Život Ježíše Krista*, Olomouc, 1879, 623.

¹⁵⁰⁾ *Das Leben Jesu*, Vídeň, 1864, 355; přel. Richard Braun.

toho, jež miluje duše moje.« ...
Hledala jsem ho, ale nenašla.

Našli mě ponocní, hlídači města.
»Zřeli jste toho, jež miluje duše má?«
Sotva jsem od nich poodešla,
našla jsem toho, jež miluje duše má.
Chopila jsem ho, a nepustila,
až jsem ho zavedla do domu matky své,
do pokoje rodičky své.«

Dobře si všimněte, i nevěsta Velepísne předpokládá, že každý musí znáti jejího miláčka, proto ho ani nejmenuje. Dáme-li na místo nočních strážců anděly v hrobě Spasitelově a vzpomeneme na Magdalenu, objímající nohy Spasitelovy, je podobnost až překvapující. Však nepředbíhejme!

Apoštolové odešli, Maria u hrobu osaměla. Slunko vystoupilo již dosti vysoko, pohrávalo si v zeleném listí palmovém a zalévalo celou krajinu jasným světlem; ale jarní jitro nemělo dnes pro Magdalenu kouzla. Kdybychom se jí v tu chvíli otázali, proč vlastně u hrobu zůstala, možná by ani sama nevěděla.¹⁵¹⁾ Nedržela ji naděje na shledání s Ježíšem, byla to spíše uražená láska. Na její otázky nedostalo se jí od apoštolů ani odpovědi. Petr ji odbyl jen pokrčením ramen,¹⁵²⁾ Jan mlčel. Magdalena neviděla jim do duše, proto si jejich mlčení špatně vykládala. Jejich zdánlivý chlad k milovanému Mistrovi ji hluboce rozlítostnil, viděla v něm nedostatek lásky. Ještě více ji zabolet odchod nábožných žen, které ji pro-

¹⁵¹⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 479.

¹⁵²⁾ Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 348 n.

provázely. Neměla tušení o veliké zprávě, jakou se dověděly; proto ji mrzelo, že ani nečekaly, až se vrátí z Jerusalema. Myšlenka, že všichni tak brzy zapomněli na Ježíše, vynutila jí z očí bolestné slzy (Jan 20, 11); aspoň sama mu tedy nahradí lásku, které užil tak málo, proto zůstala.

Chceme-li dobře pochopiti, co následovalo, zahleďme se na několik okamžiků do minulosti. Magdalena byla duše neobyčejná a šla odhodlaně za ideálem, který si jednou zamilovala. Mohla vykonati mnoho, potřebovala však pevné ruky, která by ji vedla. Bohužel, byla ještě mladá a nezkušená, proto se dala snadno zlákatí lichocním a vrhla se úplně do kalného víru smyslných rozkoší. Doufala, že najde štěstí, brzy se přesvědčila, že v hříchu není pravé radosti. Zhnusila se sama sobě, toužila, aby vyběhla z bahna, neměla však pomocné ruky, proto se propadala ještě hlouběji.

V takové duševní náladě přišla kdysi na kázání Spasitele. Vypravoval právě podobenství o marnotratném synovi.¹⁵³⁾ Jeho slova o milosrdné lásce nebeského Otce mluvila dojemně k její hříšné duši; v Magdaleně se zrodilo pevné předsevzetí: »Vstanu a půjdu k otci svému a řeknu: Otče, zhřešila jsem proti nebi a před tebou« (Luk. 15, 18n). U Magdaleny nebylo od úmyslu ke skutku nikdy daleko. Jakmile zaslechla, že Ježíš zasedl k večeři u bohatého farizea, chopila se nádobky s vonavkami, kterými až dosud lákala muže, a vstoupila do hodovní síně. Poklekla k nohám Ježíšovým a hojné slzy pověděly Spasiteli nejlépe, co cítila v tu chvíli její zklamaná duše. Dobře slyšela urážlivou poznámku farizeovu

¹⁵³⁾ Tuto podrobnost nečteme ovšem v evangeliích, a přece ji pokládám za velice pravděpodobnou. Nesmíme se totiž domnívatí, že Spasitel vypravoval podobenství jen jednou; opakoval je na různých místech a při různých příležitostech.

a s hrůzou se tázala, nebude-li od Ježíše zamítnuta. Bála se zbytečně. Spasitel sáhl s nebeskou radostí po ztracené perle a Magdalena odcházela s jeho blahými slovy: »Opouštějí se tobě hříchy« (Luk. 7, 48).

Od té chvíle neměl Spasitel vděčnější učednice nad Magdalenu. Provázela ho na jeho cestách, starala se mu o potřebný pokrm, u jeho nohou prožila nejkrásnější okamžiky; to všecko přestalo Velikým pátkem. Ježíš odešel a Magdalena neměla ani naděje na nové shledání. Slýchala ovšem jeho sliby o zmrtvýchvstání, ale rozuměla jim právě tak málo jako jeho učedníci; proto chtěla alespoň uctivě pochovati jeho svaté tělo. Ježíšův hrob byl od té chvíle jediným místem, kde se s ním mohla setkat a svoji bolest vyplakati.¹⁵⁴⁾ A právě toto poslední útočiště vyrvala jí lidská zloba; podle jejího domnění bylo tělo Ježíšovo zločinně odneseno. Všecka láska, kterou až dosud hořela, soustředila se proto v jediné myšlence: nenajde-li tělo Ježíšovo, zmizelo pro ni všecko. Její bolest zůstane veliké většině lidí nepochopitelnou záhadou. Nedivme se jim! Nikdy Ježíše neměli, proto nedovedou ani oceniti jeho ztrátu.¹⁵⁵⁾

V takových myšlenkách vstoupila Magdalena znova do jeskyně, opět se sklonila a nahlédla do vlastního hrobu. Proč? Což nevěděla, že je prázdný? Stejným právem mohli bychom se tázati každého, kdo ztratil klenot, na kterém mu velmi záleželo; opět a opět se vrací k osudnému místu, ač se již tolikrát přesvědčil o marnosti dalšího pátrání.¹⁵⁶⁾

154) Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 418.

155) Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 418.

156) Lauck, Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 447.

Maria nahlédla tedy do hrobu. Ani se příliš nedivila, že v něm bylo úplně jasno. Dobře viděla kamennou lavičku, na které odpočívalo kdysi tělo Spasitelovo - dnes byla prázdná. Tato myšlenka ji celou rozlítostnila; proto ji ani nedojalo, že spatřila v hrobě dva anděly.¹⁵⁷⁾ Byli oděni bílým rouchem, jeden seděl v hlavách, druhý v nohách hrobových. Tak vídával kdysi izraelský národ anděly nad archou úmluvy;¹⁵⁸⁾ tento pohled ji měl přesvědčiti, že jakákoli krádež je vyloučena. Nebeští duchové by nedopustili, aby tělo Spasitelovo bylo znesvěceno. Maria toto nechápala. Chvíli hleděla mlčky na tajemný zjev, ale myšlenka na ztrátu Ježíšovu přehlušovala všechno;¹⁵⁹⁾ mrtvý Ježíš byl jí více než živý anděl.¹⁶⁰⁾ Je však též možné, že si přítomnost andělů ani neuvědomila; tak ji oslepila láska ke Spasiteli.¹⁶¹⁾

Již se chtěla odvrátiti, v tom zaslechla otázku andělů: »Ženo, proč pláčeš?« (Jan 20, 3). Netázali se po příčině; spíše ji chtěli upozorniti, že není důvodu k slzám a smutku.¹⁶²⁾ Ani tato otázka nevytrhla Marii z jejích myšlenek. Starost o ztracené tělo Ježíšovo ji ovládla úplně a dlouholetá zkušenost dokazuje, že v okamžicích veliké duševní bolesti nebývá člověk překvapen ni-

157) Sv. Tomáš (Evangelium Joannis 20, 2; lectio 2, 3) a Steenkiste (Evangelium secundum Matthaeum³, Bruges, 1882; IV, 1407) se domnívají, že v nich viděla obyčejné muže, podle Scisenbergra (Erklärung des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 279) snad přátelé Ježíšovy, kteří přišli se na hrob podívat. V tom případě byla by zněla její otázka i odpověď docela jinak.

158) Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 418.

159) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 343.

160) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1925; VI, 186.

161) Lagrange, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 510.

162) Sv. Cyril Alex., In Evangelium Joannis 20, 11; MG 74, 687.

čím.¹⁶³⁾ Proto odpověděla: »Vzali Pána mého, a nevím, kam ho položili« (Jan 20, 13) a hned se odvrátila. Zaslechla snad za sebou kroky? Zahlédla stín, který přelétl po skále? Či se snad v hrobě náhle zatinělo?¹⁶⁴⁾ Či snad andělé pohlédli uctivě na někoho, kdo právě přicházel a koho Maria ještě neviděla?¹⁶⁵⁾ Či snad zasáhl sám Spasitel v tu chvíli její srdce neviditelným paprskem milosti?¹⁶⁶⁾ Nevíme; evangelista jen poznamenal, že Maria se ohlédla a spatřila před sebou muže, kterého neznala. Důvodem nebylo znetvoření, jaké způsobilo jeho smrtelné utrpení,¹⁶⁷⁾ ani šero, které bránilo volnému rozhledu,¹⁶⁸⁾ ani slzy, které jí kalily zrak.¹⁶⁹⁾ Mnoho zavínil nezvyklý šat, v jakém se zjevil Spasitel, ještě více tajemná proměna, která se stala vzkříšením s tělem Ježíšovým; hlavním důvodem bylo, že Magdalena se zmrtvýchvstáním vůbec nepočítala, proto ji ani nenapadlo, že by cizinec mohl býti sám Ježíš. Protože byla v zahradě Josefa z Arimatie, pokládala za možné, že má před sebou zahradníka;¹⁷⁰⁾ snad byl již rozmrzen stálými

163) Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1925; VI, 188.

164) Seisenberger, *Erklär. des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 279.

165) Ballon, *Krásné poselství*², Brno, 1923; I, 341.

166) Belser, *Das Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 470.

167) Tak se domníval Maier, *Commentar über das Evangelium des Johannes*, Freiburg, 1845; II, 397. Jistě neprávem; vzkříšením byly všechny krvavé stopy zahlazeny.

168) Tak sv. Cyril Alex., *In Evangelium Joannis* 20, 13; MG 74, 690. Slunce přece již dávno vzešlo.

169) Tuto možnost připouštěl Seisenberger, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 280.

170) Je však úplně nesprávné, dávat-li malíři Spasiteli do rukou rýč, aby »přehlédnutí« snáze vyložili. Seisenberger, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 280. Nechutně Maier (*Commentar über das Evangelium des Johannes*, Freiburg, 1845; II, 397);

návštěvami hrobu a škodami, jaké z toho vznikaly zahradě¹⁷¹⁾ a proto dal mrtvolu přenést. Tato myšlenka se jí zdála tím pravděpodobnější, protože Ježíš byl pochován v hrobě Josefově jen z nedostatku času.¹⁷²⁾ S druhé strany věděla ze zkušenosti, jak umění takoví lidé odbýti nepohodlného zvědavce.¹⁷³⁾ Chvilí váhala, zdánlivá náhoda jí urovnala cestu.

Domnělý cizinec hleděl několik okamžiků na lkající Magdalenu, potom se tázal: »Ženo, proč pláčeš? Koho hledáš?« (Jan 20, 14). Tento nečekaný zájem dodal jí odvahy. Přistoupila blíže, sepjala prosebně ruce¹⁷⁴⁾ a uctivě pravila: »Pane, vzal-li jsi ho ty, pověz mi, kam jsi ho položil, a já si ho vezmu« (Jan 20, 15). Ježíše ani nejmenovala, jako by celý svět musel vědět, komu patří celá její láska.¹⁷⁵⁾

Zdá se, že domnělý zahradník ani neodpověděl, snad jen pokynul záporně hlavou,¹⁷⁶⁾ snad se jen usmál a jeho laskavý pohled spočinul na Marii.¹⁷⁷⁾ Magdalena poznala, že se od něho nedoví nic o mrtvole milovaného Mistra, proto ji přestal zajímat. Znovu si vzpomněla na anděly,

Ježíš měl prý jen bederní roušku, jak ji nosívali lidé, kteří těžce pracovali.

171) Belser, Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 531.

172) Seisenberger, Erklär. des Johannesevangeliums, Riezno, 1910, 280.

173) Willam, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 497 n.

174) Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 348.

175) Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 514.

176) Lagrange, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 511.

177) Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 348.

snad u nich bude přece šťastnější. Pohlédla na ně prosebně, ale již se blížilo vysvobození. Až dosud nikdo neproléval slzy pro Krista zbytečně, Ježíš nezklamal ještě žádnou duši, která ho poctivě hledala.¹⁷⁸⁾

Sotva se obrátila, zaslechla za sebou zvolání: »Maria!« Bylo to jediné slovo,¹⁷⁹⁾ ale v její duši vyvolalo moře vzpomínek. Tak ji volával kdysi Spasitel, když jako host sedával u jejího stolu.¹⁸⁰⁾ Rychle se otočila, pohlédla lépe, opravdu, byl to on. V tom okamžiku zaplavila její duši nekonečná radost. Zapomněla na všechno¹⁸¹⁾ a s výkřikem: »Můj Mistře.«¹⁸²⁾ vrhla se mu k nohám, objala po tehdejšímu zvyku jeho kolena a vroucně je líbala.¹⁸³⁾ Byl to jen bezděčný projev její vroucí lásky, která ko-

178) Sv. Cyril Alex., In Evangelium Joannis 20, 11; MG 74, 687.

179) Jak pravdivě dí Následování (2, 8): »Promluvil-li Ježíš jediné slovo, pocituje duše velikou útěchu.«

180) Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 420.

181) Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 348 n.

182) V latinském překladě čteme Rabboni, v řeckém textu správněji Rabbuni. Obvykle se říkalo jen Rabbi; delší forma byla slavnostnější, proto se jí užívalo často o Bohu. Srv. Lagrange, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 511.

183) Někteří exegeté (Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 348 n; Belser, Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 480; Levesque, Revue biblique, 1916, 13 n; Sickenger, Leben Jesu nach den vier Evangelien, Münster, 1931, VI, 170; Dausch, Die drei älteren Evangelien⁴, Bonn, 1932, 367 a Lussseau-Collomb, Manuel d'études bibliques, Paříž, 1932, IV, 871 n) hleděli dokázati, že zjevení Maří Magdaleně a zjevení ostatním ženám je tatáž událost. Nemožno: obě zjevení byla na různých místech, stala se různým způsobem a vzkazy, které při tom dostaly, jsou úplně různé. Také sv. Marek (16, 9) tvrdí, že Magdalena byla první, která uviděla vzkříšeného Krista. Rozdíl sestavil nejlépe Pieper, Theologie und Glaube, 1934, 617 n.

nečně nalezla, po čem tak dlouho toužila.¹⁸⁴⁾ Více snad v tu chvíli ani nepromluvila, ale Ježíš pochopil dobře, co mu chtěla pověděti.¹⁸⁵⁾

Milosrdný Spasitel hleděl s láskou na svoji věrnou učednici a po několik okamžiků nerušil její tiché štěstí. Avšak rozradostněná Magdalena neznala míry; zapomněla, že Spasitel se jí nezjevil jen proto, aby ji oblažoval svou přítomností nebo přijímal projevy její nadšené lásky. Jeho myšlenky zalétaly v tu chvíli k apoštolům, kteří dosud truchlili nad jeho bolestnou smrtí a plakali nad domnělým zhanobením hrobu. Proto odstrčil jemně Magdalenu a pravil: »Nedotýkej se mne, neboť jsem ještě nevystoupil k Otci svému a k Otci vašemu, k Bohu svému a k Bohu vašemu« (Jan 20, 17).

Je málo míst Písma svatého, která by byla vysvětlována tak různě jako tato slova Spasitelova, a přece je řešení tolik prosté a tak jednoduché. Nemohu se pouštět do podrobností, udám jen několik jmen, každé znamená jiné řešení.¹⁸⁶⁾

184) Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 514.

185) Zák, Pán Ježíš Kristus, Opava, 1931; III, 563.

186) Některé myšlenky ani nezasluhují, abych se o nich zmiňoval. Podle Olshausena (Maier, Commentar über das Evangelium des Johannes, Freiburg, 1845; II, 399) zakazoval Spasitel dotek, protože »okřívající«¹⁸⁶⁾ tělo ještě bolelo. Podle Kastnera (Biblische Zeitschrift, 1915, 344n) byl Spasitel oděn velice nedostatečně a důvěrnější dotek mohl by vyvolati v Magdaleně nízké myšlenky; výklad je tak nechutný, že vyvolal všeobecný odpor. Srv. Rösch, Biblische Zeitschrift, 1917, 333n. Ani Belser (Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 532) nedošel souhlasu; podle něho zatoužila Magdalena po sv. přijímání, o kterém asi doslechla od apoštolů. Domněnku Belserovu odsoudil pěkně Haensler, Biblische Zeitschrift, 1913, 172n.

Sepp-Haneberg¹⁸⁷⁾ pokládal za možné, že Magdalena se chtěla jen přesvědčiti, má-li před sebou skutečně Ježíše; proto hleděla jeho tělo ohmatati a Spasitel ji za to pokáral. Nic neospravedlňuje takovou pochybnost a výklad nemožno uvéstí v soulad s dalšími slovy Pána Ježíše. Podle sv. Cyrila Alex.¹⁸⁸⁾ zakázal Spasitel Magdaleně jakýkoli dotek, protože ještě nepřijala Ducha svatého; proto prý nebyla schopna poznati jasně jeho božskou důstojnost. Myšlenka je jistě nesprávná; po malé chvíli dovolil Ježíš zbožným ženám obejmouti jeho kolena, ačkoli také nedostaly dosud Ducha svatého.

Někteří spisovatelé viděli ve slovech Spasitelových jakési pokárání, i když je různě odůvodňovali. Podle sv. Lva¹⁸⁹⁾ upozornil Ježíš Magdalenu, jak její láska je dosud nedokonalá a ulpívá na povrchu; bude třeba ještě dlouhé doby, než bude v jejich citech stráveno vše prudké, náhlé a proto pozemské.¹⁹⁰⁾ Podle Lusseau-Colomba¹⁹¹⁾ napověděl Spasitel Magdaleně, že musí přestati důvěrný styk, na jaký byla dosud zvyklá. Podle Knabenbauera¹⁹²⁾ domnívala se Magdalena, že již nadešla blahá doba, kterou předpověděl Spasitel slovy: »Přijdu zase a vezmu vás k sobě, abyste vy byli, kde jsem já« (Jan 14, 2). Jedině správný výklad umožnilo nám teprve podrobné studium biblické řečtiny:¹⁹³⁾ chtěl-li kdo zakázati i po-

187) *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov, 1902; VI, 525.

188) *In Evangelium Joannis* 20, 17; MG 74, 694.

189) *De Ascensione sermo* 2, 4; ML 54, 399.

190) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 349.

191) *Manuel d'études bibliques*, Paříž, 1932; IV, 871 n.

192) *Commentarius in Evangelium secundum Joannem*, Paříž, 1898, 565.

193) Proto mile překvapuje, že jej nacházíme již u Suareza (*in* III. disp. 49, sect. 3, num. 10.

čátek nějaké činnosti, užil záporného imperativu minulého času;¹⁹⁴⁾ chtěl-li jen zameziti, aby se v započaté činnosti nepokračovalo, užil záporného imperativu času přítomného.¹⁹⁵⁾ Podle toho nezakázal Spasitel Magdaleně, aby objala a zlíbala jeho nohy; teprve když viděl, že se nemůže odloučiti, jemně ji odstrčil. S tím se pěkně shodují slova, kterými provázal svůj odmítavý pohyb: Ježíš pobude ještě dosti dlouho na světě a Magdalena bude míti hodně příležitosti, aby se pokochala jeho sladkou přítomností.¹⁹⁶⁾

I další slova Ježíšova jsou velice důležitá; pravil: »Ale jdi¹⁹⁷⁾ k bratřím mým a pověz jim: Vystupuji k Otci svému a k Otci vašemu, k Bohu svému a k Bohu vašemu« (Jan 20, 17). Tento krátký výrok obsahuje tolik hlubokých tajemství, že neušel pozornosti ani nejstarších církevních spisovatelů.¹⁹⁸⁾

Kdybychom v tuto posvátnou chvíli směli nahlédnouti do Srdce Ježíšova, byli bychom svědky veliké lásky, jaká v něm hořela k lidem a zvláště k apoštolům.¹⁹⁹⁾ Je to poprvé, co je nazývá sladkým jménem bratří; ještě se

194) Vlastně aoristu. Srv. Mat. 10, 26; *μὴ φοβήθητε* (nebojte se); Mat. 10, 19: *μὴ μεριμνήσατε* (nepřemýšlejte).

195) Presentu. Srv. Luk. 7, 13; *μὴ κλάιτε* (neplač); Luk. 9, 50: *μὴ κωλύετε* (nebraňte). V našem případě čteme opravdu záporný imperativ presentu. Srv. Holzmeister, *Verbum Domini*, 1927, 122.

196) Láska, Život Ježíše Krista, Olomouc, 1879, 623; Levesque, *Revue biblique*, 1916, 14; Tonna-Barthet, *Les Évangiles*, Paříž, 1933; II, 351; nejpodrobněji probral tuto otázku Pölzl-Innitzer, *Kurzfasseter Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 345.

197) Podle sv. Cyrila Alex. (In *Evangelium Joannis* 20, 17; MG 74, 698) pomohla kdysi žena ďáblu, aby zatratil lidské pokolení; slušelo se proto, aby žena byla též první hlasatelkou spásy.

198) Belser, *Das Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 535.

s nimi ani nesetkal, ale toto jméno jím mělo povědět, že jest odpuštěno všechno, co zkalilo jejich vzájemnou lásku.²⁰⁰⁾ Ani svým pádem nepřestali býti jeho miláčky; pravý důvod byl ovšem mnohem hlubší: posvěcující milostí stali se apoštolé dítkami Božími, a proto i bratry Ježíšovými.²⁰¹⁾

A přece ani vykoupením nebyla překlenuta propast, která dělí Syna Božího od dítek lidských; tento veliký rozdíl naznačil Spasitel pěkně vzkazem, který měla vyříditi Magdalena. Na počátku své veřejné činnosti slíboval Spasitel: »Uvidíte nebe otevřené a anděly Boží vystupovati a sestupovati na Syna člověka« (Jan 1, 51). Tento blahý okamžik, který měl takřka zpečetiti vykupitelské dílo Ježíšovo, se přiblížil; Spasitel měl se opět vrátiti k Bohu, od něhož přišel. Ale již sv. Augustin²⁰²⁾ pěkně poznamenal, že Bůh byl jinak Bohem Ježíšovým a jinak Bohem naším, proto byl také jinak Otcem Ježíšovým a jinak Otcem naším: Otcem Ježíšovým byl po své přirozenosti, naším Otcem stal se jen láskou a milostí.

Ježíš domluvil a zmizel. Ještě dlouho klečela Magdalena, neviděla již nikoho, jenom palmové listí šepotalo svoji tichou píseň.²⁰³⁾ Zato její duše byla plna svatého štěstí. Našla, koho tak vroucně milovala a hned se rozhodla, že donese radostnou zprávu též ostatním apoštolům.

Křesťanská duše! Nezoufej, zdá-li se ti již všechno ztraceno! I k tobě promluví Pán, až nadejde jeho chvíle.

199) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 200) Veuillot, *Jésus-Christ*³, Paříž, 1876, 325.

201) Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 346.

202) In Joannis Evangelium tract. 121, 3; ML 35, 1957.

203) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 349.

Rozloží-li se kolem tebe hluboká tma, že nevidíš jediné hvězdičky, neztrácej mysli. Ten, který rozveselil jediným slovem plačící Magdalenu, dovede osušiti i tvoje slzy. Proto čekej a trp!²⁰⁴⁾

²⁰⁴⁾ Láska, Život Ježíše Krista, Olomouc, 1879, 623.

Zbožné ženy ukázaly se příliš špatnými poslicemi. Dlouho se nemohly odhodlati, aby pověděly někomu o velikém tajemství, které jim bylo zjeveno. Snad právě proto uviděly vzkříšeného Spasitele tak pozdě.²⁰⁵⁾ Nesmíme se jim příliš diviti. Milovaly upřímně Pána Ježíše a byly ochotny přinést pro něho každou oběť. Ale událost sama byla tak neobyčejná a vše přišlo tak nečekaně, že bylo třeba delší doby, aby se uklidnily. Bylo jim jako člověku, který přešel z temného sklepení náhle do jasného světla. Napětí konečně povolilo, rozum začal střízlivě uvažovati. Znova si připomínaly jednotlivé podrobnosti a v duši se jim zvolna rozjasňovalo. Přesvědčily se, že se nestaly obětí zrakového klamu, protože všechny viděly nebeské posly a dobře slyšely vzkaz, který měly donést apoštolům. Proto se rozhodly, že splní, co jim bylo uloženo; vyhledají především Petra, protože o něm se zmiňoval anděl výslovně. Ještě jednou se ozvala v duši pochybnost, jak je apoštolé přivítají; umlčely ji vzpomínkou na slavný slib Ježíšův: »Třetího dne vstanu z mrtvých.«²⁰⁶⁾

205) Jistě nemá pravdu Chauvin (*Jésus Christ, est-il resuscité?*, Paříž, 1901, 28, když tvrdí, že zjevení zbožným ženám bylo jen »několik okamžiků« po Magdaleně.

206) Někteří exegeté (Muser, *Die Auferstehung Jesu und ihre neuesten Kritiker*², Paderborn, 1914, 81) se domnívali, že zbožné ženy šly k apoštolům teprve, když spatřily Krista. Tomu odporuje výpověď emauzských učedníků (Luk. 24, 22n); věděli o zjevení andělském, nevěděli však dosud o zjevení Spasitelově. Proto veliká většina spisovatelů mluví o dvojí cestě ke hrobu, teprve při druhé

Kde byli tehdy ostatní apoštolé, nevíme. Lauck²⁰⁷⁾ pokládal za možné, že se rozběhli po městě; většina se se domnívá, že byli pohromadě, spojovala je bázeň před židy.²⁰⁸⁾ Zato evangelista (Mar. 16, 10) poznamenal, že »lkali a plakali«. Netruchlili jenom pro Veliký pátek, v porážce Ježíšově viděli i svou vlastní hanbu. Ještě více je rozrušila domněnka, že Velerada neušetřila ani hrobu Ježíšova. Blahá říše mesiánská, od které si tolik slibovali, rozpadla se v žalostné trosky. A Ježíš? Právě před týdnem provolávali mu nadšení poutníci hřímavé: »Hosanna«, dnes ani nevědí, kde odpočívá jeho mrtvé tělo. Petr a Jan se ještě nevrátili; do jejich hluboké noci nesvítala jediná hvězdička.

V tu chvíli vešly zbožné ženy a počaly vypravovati, čeho byly svědky. Mluvily s nadšením, ale jejich oheň pone náhlu uhasínal. Apoštolé hleděli na ně nechápavě, někteří se útrpně usmívali, jejich zprávě nevěřil nikdo.²⁰⁹⁾ Jejich myšlenky nám prozradil evangelista Lukáš větou: »Ale slova ta zdála se jim (apoštolům) jako nesmysl« (24, 11). Tak málo byli apoštolé připraveni na veliký zázrak zmrtvýchvstání!

viděly vzkříšeného Krista. Srv. Knabenbauer, *Commentarius in Evangelium secundum Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 554; Riezler, *Das Evangelium nach Lucas*, Brixen, 1900, 614; Levesque, *Revue biblique*, 1916, 13 n a Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 349.

²⁰⁷⁾ *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 449.

²⁰⁸⁾ Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 194 n.

²⁰⁹⁾ *Apokryfní Epistula Apostolorum* (Ad. Harnack, *Ein jüngst entdecker Auferstehungsbericht*; *Theologische Studien für Bern*. Weiss, Göttingky, 1897, 1-8) klade Petrovi do úst slova: »Nevěřili jsme ji (Martě); jak by mohl vstáti, kdo umřel a byl pochován?« Dílko samo jest ovšem podvržené, myšlenka je jistě správná.

Uražené ženy se počaly brániti a připomněly Ježíšův slib, že třetího dne vstane z mrtvých. Přilily jen oleje do ohně a v apoštolském sboru došlo k prudké výměně názorů.²¹⁰⁾ Vstal-li Ježíš opravdu z mrtvých, proč se dosud nikomu neukázal? Proč by je posílal do daleké Galileje, když se mohl zjevit v Jerusalemě a rázem umlčetí všechny své protivníky?²¹¹⁾ Opravdu, apoštolé nebyli schopni vytvořiti legendu o zmrtvýchvstání, jak nám hledí namluviti racionalisté!

Smutně opouštěly ženy shromáždění. Tolik se těšily na tuto chvíli, vše se jim pokazilo. Apoštolé v nich viděli jenom snilky, kteří se dali oklamati podrážděnou obrazivostí; do očí se jim vedraly elzy. Štěstím bylo, že si vzpomněly na Petra a Jana; půjdou za nimi, snad u nich pochodí lépe.²¹²⁾ Znova se vydaly do zahrady Josefovy. Slunko již jasně svítilo, ale do jejich duše se ukládal bolestný stín. Nikdy si nepomyslyly, jak obtížný bude úkol, který jim uložil anděl.

U hrobu je čekalo nové zklamání. Apoštoly nezastihly, nebyla tam již ani Maří Magdalena. Nahlédly do jeskyně, byla prázdná. Andělé zmizeli, jenom bílá plátna ležela dosud tam, kde je viděly zrána. Chvíli stály mlčky, v duši jim počala hlodati trapná pochybnost. Nebylo všechno jen přelud a klam?

210) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 351.

211) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 340.

212) Toto řešení předpokládá Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasste zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925 351, Mader (*Vierciniges Evangelium von der Todesangst bis zur Himmelfahrt, Einsiedeln*, 1932, 131) a Pieper (*Theologie und Glaube*, 1934, 619). Snad jediný Lesêtre (*Vigouroux, Dictionnaire de la Bible*², Paříž, 1912; III, 1479) se domníval, že Spasitel se zjevil nábožným ženám hned při první cestě.

V takové náladě vracely se do Jerusalema.²¹³⁾ Kam půjdou, nevěděly. K apoštolům si netroufaly, jiných přátel tam neměly; do řeči nebylo žádné. Pojednou²¹⁴⁾ stál před nimi Ježíš a pozdravil je slovy: »Pokoj vám!«²¹⁵⁾ Poznaly ho.²¹⁶⁾ Jejich zesmutnělé oči se náhle rozzářily a v jejich duši se rozlila nebeská radost. Bylo jim, jako by se právě probudily z těžkého snu. Poklekly na kolena, sklonily hluboko hlavu před Spasitelem a objaly a zlíbaly jeho svaté nohy. Ježíš se nebránil bezděčným projevům jejich vroucí lásky, ale štěstí netrvalo dlouho. Myšlenka, že Ježíš prošel již hrobem, je počala znepokojovati a mimoděk odtrhly ruce.²¹⁷⁾ Lekaly se zbytečně; proto je chlácholil: »Nebojte se!« Doba zkoušky již minula; přišel, aby jim oplatil jejich lásku. Proto si je zvolil za své poselkyně: »Jděte, zvěstujte bratřím svým,²¹⁸⁾ ať odejdou do Galileje; tam mě uvidí« (Mat. 28, 10). Domluvil a zmizel.

213) German a Corde Jesu (Passionis Jesu Christi praelectiones historicae, Turin, 1936; III, 507) klade zjevení již cestou ke hrobu; evangelista (Mat. 28, 8 n) tvrdí výslovně, že se tak stalo teprve při návratu do města.

214) Všimni si, jak málo myslyly v tu chvíli zbožné ženy na Vzkříšeného! Moderní nevěře nepodaří se nikdy vyložití veliký zázrak zmrtvýchvstání!

215) V evangeliu sv. Matouše (28, 9) čteme dnes slova: »Buďte zdraví!« Je to jistě jen řecký překlad obvyklého hebrejského pozdravu: »Šalom laken.« Evangelium bylo původně napsáno aramsky, nám se však dochovalo jen v řeckém překladu.

216) Tak chtěl odměniti Spasitel horlivost, s jakou ho hledaly.

217) Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho, Ježíše Krista, Praha, 1896, 516.

218) Opět slyšíme z úst Ježíšových sladké slovo »bratři«. Platí i tobě; ani největší hříchy, kterých jsi se dopustil, tě o ně nepřipraví. Lauck, Das Evangelium des hl. Matthäus und Markus, Freiburg, 1936; II, 223.

Ještě dlouho klečely zbožné ženy na kolenou. Doufaly snad, že spatří ještě jednou Spasitele? Sotva, ale dojem byl tak ohromující, že jen ponenáhlu se jim vracela duševní rovnováha. Konečně povstaly a zadívaly se jedna na druhou. Všechny viděly a slyšely totéž; nebylo pochyby, Ježíš vstal opravdu z mrtvých. Rychle chvátaly k apoštolům, aby jim donesly radostnou zprávu. Předejdeme je a všimněme si učedníků Ježíšových.

Mezitím vrátili se Petr a Jan a vypravovali apoštolům, co viděli v hrobě. Je pravda, Kristovu mrtvolu nenašli, ale o násilném odnesení těla Ježíšova nemožno mluvit. Byl to první radostnější paprsek, který ozářil tmu, jaká je dosud obklopovala, ale k úplnému světlu bylo ještě příliš daleko. Na otázku, co se tedy stalo s mrtvolou, pokrčil Petr jen ramenoma, Jan mlčel. Snad nechtěl prozraditi své sladké tajemství; snad i jeho víra byla dosud jen slabá a mohla se rozplynouti pod nárazem cizích pochybností.²¹⁹⁾

Apoštolé ještě ani nedomluvili, když se otevřely prudce dveře a vešla Maří Magdalena.²²⁰⁾ Ani nepozdravila. Její oči hořely svatým ohněm, tvář plála nadšením, když volala: »Viděla jsem Pána« (Jan 20, 18) a líčila své radostné shledání se Spasitelem. Apoštolé poslouchali, ale jejich soucitné pohledy prozrazovaly jedinou myšlenku: »Ubohá, pomátla se z veliké lásky, kterou ho milovala.«²²¹⁾ Proto nepřesvědčila nikoho, i toto Boží volání vyznělo na prázdno.

²¹⁹⁾ Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 194 n.

²²⁰⁾ Jistě nemá pravdu Lauck (Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 449), když tvrdí, že Magdalena hledala jednotlivé apoštoly v jejich bytech; tomu odporuje líčení Markovo (16, 10 n).

²²¹⁾ Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 194 n.

Ještě mluvila, když vešly ostatní ženy a bezděčně potvrdily výpověď Magdaleninu. Je pravda, ani jejich slova apoštoly nepřesvědčila - ale jejich vzkazy nebyly přece nadarmo. Sebevědomí apoštolů, s jakým až dosud odmítali každou zmínku o zmrtvýchvstání, se zvolna drobilo, v jejich duši se ponenáhlu rozjasňovalo. Petra dojala hluboce zmínka andělova o jeho osobě, jiné apoštoly překvapilo, že Ježíš je dosud jmenuje bratry. Led byl prolomen, tma se rozptylovala, učedníci si navykali ponenáhlu na velikonoční tajemství. Jedno je jisté. Apoštolé nebyli lehkověrní a nestali se obětí přeludu; proto trvalo tak dlouho, než se propracovali k dětinné víře. Boží Prozřetelnost se postarala, aby umlčela v budoucnosti každou námitku; pěkně o tom napsal sv. Řehoř Veliký:²²²) »Proč apoštolé uvěřili tak pozdě, nezavinila jejich nevěra, jako spíše naše budoucí jistota. Protože pochybovali, bylo zmrtvýchvstání podepřeno mnohými důkazy; když o nich čteme, silíme takřka jejich pochybnosti!«

²²²) In Evangelia hom. 29, 1; ML 76, 1213.

Dějí se na světě věci, u kterých se v údivu zastavujeme. Zatím co apoštolé zamítali každou zmínku o zmrtvýchvstání a všechny podobné zvěsti prohlašovali za nesmysl, byla Velerada od počátku přesvědčena o jeho pravdivosti. Sám Bůh se postaral, aby se o něm dověděli; použil svědků, o kterých nebylo možno pochybovati.²²³⁾ Čekáte snad, že padnou před Spasitelem na kolena a poprosí jménem celého národa za odpuštění? Mohli v ně doufati; znali přece slitovnou lásku Ježíšovu, slyšeli jeho dojemně krásnou modlitbu: »Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí« (Luk. 23, 34). To všechno věděli, a přece se rozhodli zázrak umlčeti.²²⁴⁾ Hnala je bázeň před vlastní porážkou. Pokoušeli se o to marně; ještě nikdy nezvítězila lidská zloba před všemohoucím Bohem. Způsobily jen opak; tím jasněji zazářilo světu vítězství Kristovo, protože svědectví přátel bylo dotvrzeno nepřímým souhlasem jeho nepřátel.²²⁵⁾ Na židovské Veleradě splnila se doslova výpověď Bible (Přísl. 21, 30):

»Není moudrosti, není opatrnosti,
není rady proti Hospodinu.«

Zastavme se poněkud déle u této důležité události!

²²³⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 517.

²²⁴⁾ Silbert, Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Lipsko, 1838, 354.

²²⁵⁾ Knabenbauer, Commentarius in Evangelium secundum Matthaeum, Paříž, 1893; II, 556.

Sotva zmizel tajemný zjev, dali se vojáci do šíleného běhu.²²⁶⁾ V tu chvíli si ani neuvědomili, co znamená pro římského vojína, opustí-li svévolně místo, kam byl postaven.²²⁷⁾ Ovládala je jediná myšlenka: dostat se co nejrychleji z místa, kde zažili tolik hrůzy. Teprve hodně daleko se zastavili a ohlédli. Nikdo jich nepronásledoval; protože se nic nehýbalo, chvátali do města.

Po malé chvíli byli v kasárnách a všude vypravovali, čeho byli svědky. Je přirozeno, že jejich posluchačů stále přibývalo, brzy věděli všichni, co se stalo a přetřásali živě celou událost.²²⁸⁾ O její skutečnosti nepochyboval nikdo; hrůza, která se chvěla v hlase vojinů, vylučovala i nejmenší podezření.

Od zázračné události uplynula již dosti dlouhá doba²²⁹⁾ a vojáci začali klidněji uvažovati. Po městě se trousily

²²⁶⁾ O události vypravuje pouze sv. Matouš (28, 11 n), proto racionalisté popřeli její pravdivost. První evangelista psal pro židy, proto se musel zmíniti též o velikém podvodu, jakého se dopustila Velerada; ostatní měli na mysli především obrácené pohany, proto je židovská nevěra nezajímala. Při té příležitosti upozorňuji znova na dvojí loket: dochoval-li nám nějakou zprávu světský spisovatel, pochválí píli, s jakou sháněl prameny; když to učiní evangelista, vmetou mu do tváře výtku nepoctivosti!

²²⁷⁾ Lauck, *Das Evangelium des hl. Matthäus und Markus*, Freiburg, 1936; II, 224 n. Velice mne dojal sádrový odlitek římského vojína u městské brány v Pompejích. Stál právě na stráži a neuprchl ani při hrozném výbuchu; byl proto zasypán žhavým popelem sopky.

²²⁸⁾ Podle zbožné legendy byl mezi vojíny též šlechtitý setník Longin; později se stal křesťanem a pomáhal odhalovati šalebnou hru Velerady. Skončil proto na popravišti. Srv. Ekert, *Církev vítězná*, Praha, 1892; I, 428.

²²⁹⁾ Sv. Matouš (28, 11) spojuje jejich cestu k velekněžím s návratem zbožných žen do města; uplynula tedy aspoň hodina.

²³⁰⁾ Digest. lib. 49, tit. 16: De desertore § 5: »Kdo opustí stráž, buďž potrestán podle velikosti viny nebo zbaven vojenské hodnosti!«

poplašné zprávy, za nedlouho je zaslechne i Velerada. Věděli dobře, jak jí záleželo na hrobě Ježíšově, proto jistě učiní vše, aby byli potrestáni - a v duši se jim vynořovaly přísné předpisy vojenského řádu o těch, kdo opustili svévolně stráž.²³⁰⁾ Také ostatní vojáci jim radili, aby příliš neotáleli. Proto se rozhodli, že dojdou k veliteli chrámové strážce,²³¹⁾ kterému je Pilát podřídil a vše mu povědí.²³²⁾

Nebyli bez obav. Znali dobře nenávist Velerady k Ježíšovi; proto čekali, že jim neuvěří a budou jim vytýkati zradu neb aspoň nedbalost. Nesměle zaklepali. Velitel byl jejich příchodem velice překvapen a zadíval se na ně pátravě; nenechali ho dlouho čekat a pověděli mu, co zažili. Zbledl, chvíli mlčel, potom se počal dotazovati na jednotlivé podrobnosti. Vojáci ochotně vypovídali; jenom je překvapovalo, že jim nic nevytýkal ani nepochyboval o pravdě toho, co vypravovali. Velitel přemýšlel, konečně se rozhodl, že zajde k veleknězi; byl právě v chrámě, protože měl konati velikonoční bohoslužbu.

Kaifáš uvítal s úsměvem svého příbuzného, ale zvažněl, jakmile zaslechl jeho první slova a duši mu proletěla vzpomínka na slavný slib Ježíšův. Odbyl ji tak, jako zaháníme dotěrnou mouchu a dal si vše znova vypravovati. Pojednou se jeho obličej rozzářil; snad se lekají zbytečně. Tázał se velitele, ví-li určitě, že hrob Ježíšův

²³¹⁾ Velitel chrámové strážce patřil k nejvyšším chrámovým úředníkům; slul *σρατηγός*. V době Spasitelově býval jím některý příbuzný Annášův a Kaifášův. Srv. Sepp, *Das Leben Jesu Christi*², Řezno, 1862; VI, 518.

²³²⁾ Snad ani nemusím dodávati, že šli jen ti vojáci, kteří byli právě u hrobu, když nastalo zemětřesení; také sv. Matouš (28, 11) praví: »někteří ze strážců«. Podle Knabenbauera (*Commentarius in Evangelium secundum Matthaeum*, Paříž, 1893; II, 556) byli čtyři.

je skutečně prázdný. Nevěděl; zavolali vojáky, ani ti to nevěděli. Kaifáš si oddechl volněji, snad se tedy vše ještě vyloží.²³³⁾ Požádal vojíny, aby počkali někde na blízku, velitele poslal ke hrobu. Uložil mu, aby vše dobře prohlédl a přinesl mu podrobnou zprávu.²³⁴⁾

Velitel odešel, velekněz osaměl. Procházel se rozčileně, občas se zastavil a úsilovně přemýšlel. Stále se ještě konejšil nadějí, že vše dopadne dobře, ale znova a znova se mu dral do duše Ježíšův slib: »třetího dne«. A bude-li hrob přece prázdný? V tom případě si nevěděl rady; skoro litoval, že se dal zlákat a postavil v zahradě stráž. Jedno mu bylo jisté: za každou cenu musí zabrániti, aby zpráva se nedostala do veřejnosti.

Asi po půl hodině vrátil se velitel chrámové stráže a popisoval veleknězi, co zjistil. Mrtvolu v hrobě nenašel. zůstala tam jen plátna, do kterých byla zavinuta. Nikde nebylo stop po násilí; po jeho zdání mluvili vojáci pravdu. Velitel mluvil ještě dále, ale tvář veleknězova se víc a více zachmuřovala; stalo se, čeho se tolik obával. Bylo třeba jednati rychle; proto požádal velitele, aby svolal Veleradu.²³⁵⁾

Sešli se dosti brzy, pohánělo je zlé svědomí. Velekněz vystoupil a rozechvělým hlasem jim pověděl, proč je svolal; hrozí nebezpečí, že poslední blud bude opravdu hor-

233) Belsar, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*, Freiburg, 1913, 495.

234) O této podrobnosti se evangelista nezmiňuje, je však jistá. Vime, jak všestranně vyšetřovala Velerada uzdravení slepého od narození; tím spíše to učinila v našem případě. Srv. Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 171.

235) Sv. Matouš (28, 12) jmenuje pouze velekněze a starší, o zákonících se nezmiňuje. Je však pravděpodobné, že je volali také. Či je opomenuli, protože byli větším dílem farizeové a proto věřili ve vzkříšení z mrtvých?

ší než byl první (Mat. 27, 64). Ve shromáždění zavládlo hluboké ticho, chvíli nikdo ani nedýchal a mnohému se zdálo, jako by znova vešel mezi ně Ježíš Nazaretský a opakoval svoje vážná slova: »Uzříte Syna člověka seděti na pravici moci Boží a přicházeti v oblacích nebeských« (Mat. 26, 64). Velekněz je musel několikrát vyzvat, aby konečně promluvili.

Ještě nikdy nestála Velerada před ožehavějším problémem. Je pravda, její členové byli většinou saduceji, pro ně nebylo nesmrtelnosti duše ani vzkříšení z mrtvých; znali však víru prostého lidu, tomu bylo třeba vyložití, proč je hrob najednou prázdný.²³⁶⁾ Konečně se ztuhlé jazyky rozvázaly, ale jeden návrh padal za druhým.

Jedni se tázali, je-li zpráva vojinů tolik hodnověrná. Nestali se snad jen obětí podrážděné obrazivosti? Možná, že je rozrušila blízkost hrobu, snad zaslechli nějaký šelest, který zbytečně zveličili? Kaifáš i velitel chrámové stráže odmítli rozhodně takový dohad; hrob jest opravdu prázdný.

Jiní upozornili na zemětřesení, o kterém se zmiňovali sami vojáci. Snad se hrob otevřel náhodou a mrtvola zapadla do nějaké rozsedliny. I tuto možnost popřel velitel chrámové stráže; v tom případě byla by zmizela i plátina!

Popřítí událost zdálo se velice nebezpečným. Lidé by se dotazovali vojáků a pravda by vyšla přece na jevo. Ignorovat všechno a zavřítí úmyslně oči? Nemožno. Vojáci by nemlčeli a prázdný hrob Ježíšův bylo třeba nějak vyložití.²³⁷⁾ Mimoto vstalo mnoho starozákonních světců,

²³⁶⁾ Schneider, *Geschichte unseres Herrn Jesu Christi*², Praha, 1848, 239.

²³⁷⁾ Právě tato okolnost je dosud nejtvrdším oříškem pro všechny, kdo popírají vzkříšení Ježíšovo.

vešli do svatého města a ukázali se tolika obyvatelům. Ne, touto cestou by nedošli k cíli.

Konečně měl jeden z nich myšlenku zrovna ďábelskou. Což kdyby svalili všechno na Ježíšovy učedníky? Obviní je, že v noci mrtvolu odnesli. Byla to v podstatě tatáž obava, kterou odůvodňovali před nedávnem potřebu hrobové stráže.²³⁸⁾ Návrh se zalíbil, ale radost netrvala dlouho. Kdo dosvědčí apoštolům takový zločin? A nebudou se lidé divit, že Velerada netrestá pachatele a nevolá je k odpovědnosti? Mimo to byla u hrobu vojenská stráž. Z počátku se této myšlenky až zalekli, později se jim zalíbila; právě vojáci jim musí pomoci. Roznesou po městě lež, že na stráži usnuli; toho ukamžiku použili učedníci a provedli zločinný záměr. Myšlenka se zdála dobrá; byla jen otázka, podaří-li se získati pro ni též vojáky. Bylo však pravděpodobné, že penězům neodolají.²³⁹⁾

Poslali pro stráž a pověřili jí o svém plánu. Vojáci nevěřili ani svému sluchu. Tolik se báli vyšetřování a přísné důtky, zatím jim sama Velerada navrhuje, aby předstírali spánek. Jim na tom konečně nezáleží, ale byl tu Pilát a vojenský zákon; proto se zdráhali.²⁴⁰⁾ I tu pomohla Velerada; pravila: »Říkejte: V noci přišli jeho učedníci a ukradli jej, když jsme spali. A uslyší-li o tom vladař,²⁴¹⁾ uchlácholíme ho a vás zabezpečíme« (Mat. 28, 13 n).²⁴²⁾ Jak by to učinili, nevěděl v tu chvíli asi nikdo.

238) Dausch, *Die drei älteren Evangelien*⁴, Bonn, 1932, 368.

239) Úplatnost byla v té době již všeobecným zlořádem. Sallust (Jugurtha 8) vložil o tom Jugurtovi do úst slova: »V Římě možno koupiti všechno!« Stejně nařiká Cicero, *De officiis* 2, 21.

240) Kralik, *Jesu Leben und Werk*, Kempten, 1904, 399.

241) Řecký text případněji: »bude-li to vladař vyšetřovati«. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterben des Herrn*², Freiburg, 1913, 496. Pouhé vědomosti by se nezalekli.

242) Podle sv. Matouše (28, 14) slíbili, že je učiní »bez starosti«;

Snad spoléhali, že Pilát nebude míti chuti, aby se míchal do záležitosti, která mu způsobila již tolik mrzutostí; snad doufali, že ani vladař neodolá zvučnému kovu - v nejhorším případě mu pohrozí novými nepokoji.²⁴³⁾

Vojáci se ještě chvíli zdráhali; předstírali ohroženou stavovskou čest a upozornili na veliké nesrovnalosti. Měli spát, a to tak tvrdě, že je neprobudily ani kroky několika mužů a hlomoz odvalovaného kamene - a při tom poznati v pachatelích neznámé Ježíšovy učedníky!²⁴⁴⁾ Velerada si takových obav nepřipouštěla. Věděla dobře, jak bezmyšlenkovitě přijímá ulice všecko, co se jí předhodí; věří všemu, jen když se to říká hodně hlasitě.²⁴⁵⁾ V rozpacích vojáků viděli jen pokus vyždímati na nich co nejvíce, proto nabídli ochotně obnos ještě větší. Vojáci konečně svolili; čeho by se báli, když samé Veleradě na jejich lži tolik záleželo!²⁴⁶⁾

Stojí opravdu za povšimnutí, že nikdo se neozval, nikdo neprotestoval. Je proto možné, že velekněz svolal jen členy, na které mohl spolehnouti.²⁴⁷⁾ Pro saducejskou část Velerady byla to jistě radostná podívaná, jak horli-

podle Seppa (*Das Leben Jesu*², Řezno, 1862; VI, 519) chtěli se postarati o jejich budoucnost, kdyby snad byli propuštěni z vojenské služby.

²⁴³⁾ Grim-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 363.

²⁴⁴⁾ Této okolnosti použil několikrát ve svých kázáních sv. Augustin. Na jednom místě se táže: »Byl-li jsi vzhůru, proč jsi to dovolil? Jestli jsi však spal, odkud to víš?« (In Psalm. 36, 24 sermo 2; ML 36, 374).

²⁴⁵⁾ Lauck, *Das Evangelium des hl. Matthäus und Markus*, Freiburg, 1936; II, 224 n.

²⁴⁶⁾ Zdá se opravdu, že obava před římským vladařem nebyla u vojáků tak veliká, jak předstírali.

²⁴⁷⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 363. Jistě nevolal Nikodema ani Josefa z Arimatie.

vě se starali dnes farizeové, aby ututlali každou zmínku o zmrtvýchvstání. Stále jim dokazovali jeho existenci; dnes je mohli umlčeti, neučinili to.²⁴⁸⁾

Vojáci odešli a počali roznášeti, co jim namluvila Velerada. Přesvědčili někoho? Je jisté, že mnozí se chopili vhodné záminky a hleděli tak umlčeti znepokojené svědomí; ještě v době, kdy sv. Matouš (28, 15) psal svoje evangelium, kolovala mezi židovským lidem tato nensmyslná pověst (r. 41-42 po Kr.). Rozvážnější část národa přijala výklad jen s útrpným úsměvem, nejvíce k tomu přispěla sama Velerada. Po seslání Ducha svatého hlásali apoštolé veřejně zmrtvýchvstání Ježíšovo, a Velerada? Vystoupila snad a usvědčila apoštoly z podvodu? Spokojila se jen zákazem, ale ani tehdy neodvážila se jim vmetnouti do tváře výtku, že se dopustili nejhanebnějšího zločinu světa. Mohla tak přece rázem umlčeti nepohodlné kazatele, neučinila to. Proč? Sama cítila, na jakých slabých základech stojí lež a jak těžko by se jim dokazovala.

Několik následujících dní prožila Velerada v největším rozčilení. Podle Kateřiny Emmerichové²⁴⁹⁾ zajímala stoupence Ježíšovy, zbavovala je úřadů a zakazovala s nimi jakýkoli styk; protože k prázdnému hrobu proudily stále zástupy zvědavců, zamezila vstup do zahrady Josefovy. Starší prameny se o tom nezmiňují, je to však velmi pravděpodobné. Odhlasovala-li kdysi smrt Lazarovu (Jan 12, 10), tím ráznějších kroků se smíme domýšleti v případě Ježíšově.

Ríká se, že hřích plodí zase jen hřích; také lež Velerady

²⁴⁸⁾ Sepp, *Das Leben Jesu Christi*², Řezno, 1862; VI, 519.

²⁴⁹⁾ Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 444 n.

nutila k novým a novým lžím. Jakmile apoštolé se rozešli do celého světa a hlásali po synagogách velikonoční zázrak, získali i mezi židy mnoho stoupenců. To znepokojilo Veleradu; aby zmařila jejich úspěchy, rozeslala vážené muže do větších středisek a varovala před podvodem apoštolů. O tomto kroku dovídáme se především ze sv. Justina.²⁵⁰⁾ Světec nám dochoval i obsah lživého vzkazu; zněl doslova: »Zrodila se bezbožná a protizákonná sekta. jejím zakladatelem byl jakýsi galilejský podvodník, jménem Ježíš. Když byl ukřižován, ukradli jeho učedníci z hrobu jeho mrtvolu a dnes hledí oklamati všechny tvrzením, že vstal z mrtvých a vstoupil na nebesa.« Světec použil tohoto faktu v proslulé disputaci s rabínem Tryfonem a židovský učenec se neodvážil popřítí jeho výpověď.²⁵¹⁾

Zárok Velerady minul se účinkem, měl však zajímavou dohru. Roku 1878 získalo pařížské »Musée des Médailles« mramorovou desku (60×35'5), nalezenou v Nazaretě. Její nápis otiskl teprve 1930 M. Coumont.²⁵²⁾ Císař - podle slohu to byl Cajus Caligula (37-41) - se dověděl úředně o jakémsi porušení hrobu v Palestině a přísně je zakazuje; mezi různými způsoby vypočítává též: »Kdo by ze zlého úmyslu přenesl (mrtvolu) na jiné místo.« Protože událost se donesla až k samému císaři, vyvolala jistě v okolí veliký rozruch; protože edikt byl nalezen

250) *Dialogus cum Tryphone* 17 a 108; MG 6, 511 a 726.

251) O svědectví Justinově zmiňuje se též Eusebius, *Historia Eccles.* 4, 18; MG 20, 375.

252) *Revue historique*, 1930, 241 n. Un rescrit impérial sur la violation de sepulture. Srv. též Abel Lagrange, *Revue biblique*, 1930, 567 n; Goguel, *Revue d'histoire et de la philosophie religieuse*, 1930, 289 n; Lösch, *Diatagma Kaisaros. Die Inschrift von Nazareth und das Neue Testament*, Freiburg, 1936 a Merell, *Diatagma Kaisaros, důkaz zmrtvýchvstání Páně?*, ČKD, 1937, 563 n.

právě v Nazaretě, měl jistě přímý vztah k tomuto městu. Proto četní badatelé vidí v něm nejstarší doklad pro zmrtvýchvstání Spasitelovo. Podle tehdejších zvyklostí poslal Pilát do Říma úřední zprávu o popravě Ježíšově;²⁵³⁾ při té příležitosti se asi tázal, jak se má zachovati k pověsti, že učedníci tajně odnesli jeho tělo. Výsledkem porad bylo zmíněné rozhodnutí; císař je kázal vyhlásiti především v Nazaretě, protože podle všeobecné domněnky byl Spasitel rodákem nazaretským.²⁵⁴⁾

Z pozdější doby dovídáme se ještě o jednom pokuse židovských kruhů,²⁵⁵⁾ jak se zbaviti nepohodlného zázraku. Jeden z členů Velerady - jmenoval prý se Jidáš - tušil, že učedníci se pokusí o únos; proto mrtvolu zavčas odklidil a zakopal v jakémsi řečišti. Opravdu, prázdný hrob Ježíšův není jen tvrdým oříškem pro moderní nevěru, nedal spát ani synům vyvoleného národa.

Zastavme se ještě jednou u jednání Velerady; zaslouží si naší pozornosti, protože rozhodlo osud židovského národa.

Kdysi žádali farizeové na Spasiteli znamení s nebe; slíbil jim je věčně památnými slovy: »Jako Jonáš byl v břiše velké ryby tři dni a tři noci, tak bude Syn člověka v nitru země tři dni a tři noci« (Mat. 12, 40). Dnes jim slíbený zázrak vykonal, ale vůdcové národa neuvěřili. Ůmyslně zavřeli obě oči, aby nemuseli skloniti hlavu. Splnilo se na nich doslova, co pověděl Spasitel při jiné příležitosti: »Neposlouchají-li Mojžíše a proroků, neuvěří, ani kdyby někdo vstal z mrtvých« (Luk. 16, 31).

²⁵³⁾ O takové zprávě zmiňují se sv. Justin (Apologia I, 35; MG 6, 383) a Tertullian (Apologeticus 5 a 21; ML 1, 342 a 459) a odkazují své čtenáře k římským archivům.

²⁵⁴⁾ Odtud i jeho jméno: Ježíš Nazaretský!

²⁵⁵⁾ Toledot Ješua 8. Srv. též Hofmann, Das Leben Jesu nach den Apokryphen, Lipsko, 1851, 391.

Někteří²⁵⁶⁾ se pokusili Veleradu omluviti. Kristovo božství a proto i jeho zmrtvýchvstání nehodilo se do jejich světového názoru; proto si ani nevšímalí důvodů, kterými by bylo možno je podepřítí. Jednali jako většina moderních nevěrců.²⁵⁷⁾ Omlouvá takové jednání opravdu? Je Bůh tak nepatrný, aby člověk směl beztrestně přehlížeti projevy jeho nekonečné moci? I kdybychom tedy omluvili dřívější boj Velerady, nenajdeme omluvy pro to, co učinila o velikonocích. Velerada postavila se vědomě proti Kristu, proto se na ní splnila předpověď Ježíšova: »Kdo padne na ten kámen (Krista), rozrazí se; na koho však on padne, rozdrtí ho« (Mat. 21, 44).²⁵⁸⁾ Osud vyvoleného národa byl zpečetěn navždycky; pád Jerusalema byl jen důsledkem.²⁵⁹⁾

Vědomá zatvrzelost je cosi tak strašného, že bychom ji ani nepokládali za možnou, kdyby nám dějiny nedokazovaly její skutečnost. Nic jí není dosti svaté a vznešené, po všem dovede plivnouti svou jedovatou slinou. Zatvrzelý člověk podobá se opravdu ďáblu; i ten věří v Boha a třese se před jeho velikostí, ale nikdy před ním nepoklekne. Bůh ji dopouští. Dává milost, ale nikoho nenutí, i před nejjasnějším světlem možno zavřítí oči.²⁶⁰⁾ Beztrestně? V knize Přísloví (1, 24n) čteme odpověď Boží moudrosti:

256) Na př. Lohmann, *Das Leben unseres Herrn Jesus Christus*², Paderborn, 1889, 281.

257) Srv. na př. umlčování lurdských zázraků!

258) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 372.

259) Cladder-Haggeney, *In der Schule des Evangeliums*, Freiburg, 1917; VII, 292.

260) Cladder-Haggeney, *In der Schule des Evangeliums*, Freiburg, 1917; VII, 294.

»Za to, že volala jsem, a odpírali jste,
že jsem svou ruku (hrozebně) vztáhla, a nikdo nedbal,
že jste pohrdli všelikou mou radou
a mých domluv jste si nepovšimli;
také já se smát budu, až budete hynout,
posmívat se, až na vás přikvačí hrůza.«

Hrozil Bůh jenom Izraelitům? Neplatí jeho výstraha i
tobě?

Jen ponenáhlu padal tajemný závoj, který zastíral apoštolům velikonoční zázrak; konečně jim mělo vzejítí světlo. Kolik útěchy obsahuje však myšlenka, že pro své první zjevení nezvolil si Pán panického Jana; první ho spatřil kající Petr.²⁶¹⁾

Žádný evangelista nám nedochoval podrobnější popis této dojemné chvíle.²⁶²⁾ Jsme proto odkázáni na pouhé dohady; bylo to však jistě krásné a povznášející, protože těchto několik okamžiků změnílo úplně apoštola.²⁶³⁾ Jedno víme jistě: v tu chvíli nezjevil se Pán Petrovi jako budoucí hlavě církve - to se stalo až později u jezera Genezaretského - dnes vedla Spasitele docela jiná myšlenka. Mezi Kristem a Petrem ležela dosud jako temný stín nesmířená vina - trojiho zapření. Večer chtěl se Pán zjevit apoštolům a tuto slavnostní chvíli nesměl zkaliti žádný mrak. Proto vyhledal Dobrý pastýř sám zbloudilou ovečku a beze svědků ji udělil rozhrěšení.²⁶⁴⁾ Hledme si proto hodně živě představit tento památný okamžik; načerpáme z něho i pro sebe mnoho poučení.

261) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 509 a Parsch, Das Leben Jesu, Klosterneuburg, 1935; III, 241.

262) Nemluví o ní ani sv. Marek, který přece psal kázání Petrova. Apoštol nikdy tedy neprozradil, co mu v tu chvíli pověděl dobrý Spasitel.

263) Meschler, Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Freiburg, 1894; II, 458 n.

264) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 198 n.

Petr prožíval velikonoce docela jinak než ostatní apoštolé. Ostatní trápila pouze vzpomínka na smrt Ježíšovu, snad ještě bázeň o vlastní budoucnost; na duši Petrově leželo jak těžký balvan vědomí viny, které se dopustil. Kolikrát již oplakal svůj bolestný pád! Jak rád byl by dnes poklekl u nohou Spasitelových a poprosil za odpuštění! Marná naděje! Ježíš byl mrtev a jeho ústa se již neotevrou, aby nad ním pronesla slova odpuštění; že by mohl vstát z mrtvých, Petr ani nepomyslel. Po celý život povleče těžké břemeno spáchané viny.²⁶⁵⁾

V takové náladě ho překvapila Magdalena zprávou, že mrtvola Ježíšova zmizela. V první chvíli chtěl se jen přesvědčiti, mluvila-li pravdu. Mrtvolu nenašel, a přece měla pro něho cesta veliký význam. K víře se dosud nepropracoval, zato pořádek, jaký viděl v hrobě, otřásl jeho přesvědčením. Bylo to první volání milosrdného Spasitele, škoda jen, že Petr mu nerozuměl.

Mnohem hlouběji zasáhl apoštola vzkaz andělův: »Povězte učedníkům, a zvláště Petrovi!« (Mar. 16, 7.)²⁶⁶⁾ Kolikrát si již opakoval tato tři slova a pokaždé se rozlévalo jeho duši jakési nebeské blaho. Těšil se jimi, a přece se jich zase obával. Přál si viděti Ježíše, ale zároveň se lekal možného shledání. Vina nebyla dosud usmířena, Petr nevěděl, zda mu Pán opravdu odpustil.

V tu chvíli vstoupila Magdalena, po ní ostatní zbožné ženy; přinášely radostnou zprávu: »Viděly jsme Pána!« Je pravda, ostatní apoštolé jim nevěřili a nazvali jejich

²⁶⁵⁾ Meschler, Das Leben unseres Herrn Jesus Christi, Freiburg, 1894; II, 458 n.

²⁶⁶⁾ Tento dodatek nám dochoval jenom sv. Marek, který psal podle kázání Petrových; zrovna cítíme, jak hluboko se vrylo to slovo do duše apoštolovy. Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 423.

slova nesmyslem - o Petrovi toho nečteme.²⁶⁷⁾ Právě naopak, na Petra působila zpráva jako ledová sprcha. V okolnosti, že Spasitel se zjevil jenom nábožným ženám, viděl neklamný důkaz, že mu Pán dosud neodpustil.²⁶⁸⁾ Slzy mu vstoupily do očí, musel ven, do samoty, aby tam nerušeně vyplakal celou svoji bolest. Dlouho se procházel okolím jerusalemským,²⁶⁹⁾ konečně zamířil znova²⁷⁰⁾ ke hrobu Ježíšovu. Táhla ho tam slova andělova; mluvil-li nebeský posel pravdu, mohl by tam ještě nejspíše spatřiti Pána.

Po malé chvíli byl v zahradě Josefově a nahlédl do hrobové jeskyně. Plátna ležela dosud, jak je viděl ráno, nic se nezměnilo - ale to bylo vše. Anděla nespapřil - Ježíš se mu tedy vyhnul úmyslně²⁷¹⁾ a duši Petrovou zněla vážná slova starozákonního proroka (Jer. 2, 19):

267) Hned potom (Luk. 24, 12) se dovídáme, že Petr šel znova ke hrobu; milost již působila.

268) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 400.

269) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 352 n.

270) Většina exegetů si ani nekladla otázku, byl-li Petr u hrobu jenom jednou či přišel-li k němu ještě po druhé; podle nich zmiňoval se Lukáš (24, 12) o téže události, kterou líčil podrobněji sv. Jan (20, 2 n). Tak na př. Lusseau-Collomb (*Manuel d'études bibliques*, Paříž, 1932; IV, 869). V novější době počíná se šířiti myšlenka, že oba evangelisté mluví o různých událostech: po prvé šel Petr ke hrobu s apoštolem Janem, jakmile zaslechl, že mrtvola Ježíšova zmizela; po druhé se tam vypravil, když mu zložné ženy zvěstovaly, že viděly vzkříšeného Pána. Tak již Suarez (*De mysteriis vitae Christi* disp. 49, sect. 4, num. 2); z novějších Neumann (*Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista*, Praha, 1862; II, 423), Didon-Hulakovský (*Ježíš Kristus*, Praha, 1892, 312), De Caubibus-Rock (*Betrachtungen vom Leben Jesu Christi*³, Berlín, 1929, 268) a Tonna-Barthet (*Les Évangiles*, Paříž, 1933; II, 184). Tato domněnka se mi zdá jedině správná.

271) Tonna-Barthet, *Les Évangiles*, Paříž, 1933; II, 184.

Petr Pavel Rubens: Nevěřící Tomáš

»Zvíš a zakusíš,
jak zlá a hořká věc to jest,
opustiti Hospodina, Boha svého!«

Vrátil se domů,²⁷²⁾ vrhl se na zem a dal se do usedavého pláče.

Jak dlouho plakal, nevíme,²⁷³⁾ ale již se blížila i pro Petra hodina vysvobození. Kající slzy smazaly dávno spáchanou vinu. Apoštol pojednou pocítil, jak se ho někdo jemně dotekl a zaslechl slova: »Pokoř se tobe!«²⁷⁴⁾ Rychle se ohlédl - před ním stál Ježíš. V prvním okamžiku nemohl ani promluvit; zastřel si obličej; teprve po chvíli vykřikl slova: »Odejdi ode mne, Pane, neboť jsem člověk hříšný« (Luk. 5, 8). Více říci nedovedl, ostatek pověděly slzy, kterými smáčel nohy Ježíšovy.²⁷⁵⁾ Spasitel mu nebránil, věděl dobře, kolik útěchy se skrývá v každé kající slze, kterou smíme vyplakat. Teprve po chvíli pozvedl apoštola a přivinul ho na své božské Srdce. Co si v tu chvíli pověděl, nedovíme se nikdy. Jistě to však nebyly výtky a pokoření.²⁷⁶⁾ Právě toto tiché odpouště-

²⁷²⁾ Podle starobylé legendy (Láska, Život Ježíše Krista, Olomouc, 1897, 628) ukryl se Petr v jakési jeskyni za městem; podle sv. Lukáše (24, 12) odebral se domů.

²⁷³⁾ Kdy se zjevil Pán Petrovi, evangelisté nám nepověděli. Chauvin (Jésus-Christ, est-il ressuscité??, Paříž, 1901, 28) položil tuto událost do odpoledne nebo až k večeru. To se zdá příliš pozdě, v tom případě bychom si těžko vyložili, jak se mu podařilo svolati v tak krátké době všechny apoštoly. Podle všeho bylo zjevení ještě ráno.

²⁷⁴⁾ Byl to obvyklý hebrejský pozdrav, proto se právem domýšlíme, že Spasitel ho užil také.

²⁷⁵⁾ Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 352 n.

²⁷⁶⁾ Jak vidíme z evangelia Markova, kázával Petr podrobně o svých pádech, mlčel o přednostech; proto též zatajil, co mu

ní Ježíšovo bývá tak milé a drahé.²⁷⁷⁾ Zato Petr pochopil jasně, že i skála *víry* potřebuje ještě hlubšího základu *pokory*, aby odolala úkladům pekla.²⁷⁸⁾

Ale Ježíš měl ještě jiné apoštoly, úkolem Petrovým bylo je potěšiti a připraviti na veliký okamžik shledání. Pán zmizel, ale v duši apoštolově hrálo nebeské štěstí. Věděl, že Pán žije, ale věděl také, že mu již odpustil. Ochotně vydal se proto na cestu; škoda jen, že nám žádný evangelista nepopsal podrobněji, co následovalo.

Petr vešel do síně, kterou před hodinou opouštěl se slzami v očích a zavřel za sebou dveře. Apoštolé si dobře povšimli, že je bledý a vzrušený, nenechal je čekat dlouho. Pokynul, aby umlkli; potom pravil pomalu a dojatým hlasem: »Bratři, viděl jsem Pána.« Kdyby v tu chvíli bylo udeřilo, nemohl býti dojem větší. Několik vteřin vládlo hluboké ticho, jen srdce prudce bušila; potřebovali nutně klidu, aby se mohli vzpamatovati, bylo jim, jako by se probouzeli z hlubokého spánku. Teprve pohnutím se jim vracela rozvaha a Petr musel znovu a znovu vypravovati. Konečně věřili všichni a Petr je vyzval, aby se sešli k večeru v posvátném Večeřadle. Sám chvátal k ostatním, všude se mu dařilo stejně.

Snad závidíš apoštolu blahé okamžiky, které prožil na Srdci Ježíšově. Nedělej to, vzpomeň si raději, kolikráte se ti dostalo podobného štěstí! Klesal jsi pod břemenem spáchaných hříchů a snad se ti zdálo, že se již ani neusměješ. Konečně jsi poklekl u zpovědnice a Kristův kněz pronesl nad tebou zázračná slova: »Já ti odpouštím

pověděl Spasitel při tomto shledání. Schmitz, *Das Leben Jesu*, Paderborn, 1893, 620.

277) Parsch, *Das Leben Jesu*, Klosterneuburg, 1935; III, 241.

278) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*. Praha, 1934, 352 n.

všecky tvoje hříchy.« V tom okamžiku jako by neviditelná ruka svalila s tvého srdce obrovský kámen. Pojednou ti bylo tak volno, tak blaze, nejraději bys zpíval a plakal zároveň. Buď vděčný Bohu, že nám dal takového Spasitele a přiváděj k němu své zbloudilé bratry!²⁷⁹⁾

²⁷⁹⁾ Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 198 n.

Cesta dvou učedníků do Emauz (Luk. 24, 13-33) byla již pro mnoho duší pramenem bohatého poučení. Poznáváme z ní především slitovnou lásku Dobrého pastýře; nepouští nikoho, kdo má jen trochu dobré vůle. S druhé strany jsme svědky hlubokého rozvratu, jaký způsobila v duších učedníků velkopáteční katastrofa. Moderní nevěra se marně namáhá, aby nám vyložila velikonoční zázrak »nadšenou láskou« stoupenců Ježíšových...

V Jerusalemě nebyli jen apoštolé, přišlo tam i mnoho učedníků Spasitelových. Slavnostní vjezd a neutuchající výkřiky tolika zástupů naplnily je velkými nadějemi. Čekali najisto, že po takovém úvodu zrodí se co nevidět světová říše mesiánská a Ježíš splní svůj slavný slib: »Odkazuji vám království, jak mně je odkázal Otec můj, abyste jedli a pili za stolem mým v království mém a seděli na stolicích, soudíce dvanácte pokolení izraelských« (Luk. 22, 29 n). Místo toho dožili se potupné smrti Ježíšovy na kříži. Jeho dílo rozpadlo se v žalostné trosky; odevšad slyšeli jásavý pokřik nepřátel, což divu, že ve svatém městě jim hořela půda pod nohama.²⁸⁰⁾ Již se ani nemohli dočkat chvíle, až budou smět z Jerusalema.²⁸¹⁾ Sotva bylo po svátcích, rozcházel se vzdáleněj-

²⁸⁰⁾ Sotva má pravdu Emmerichová (Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Rezno, 1869; III, 434 n), když odůvodňuje odchod učedníků zákazem Velerady, aby nikdo neposkytoval stoupencům Ježíšovým pokrm, nápoj a přístřeší.

²⁸¹⁾ Velikonoce byly toho roku v pátek, na druhý den - v sobotu

ší poutníci do svých domovů, mezi nimi též učedníci Ježíšovi; o dvou nám vypravuje podrobně sv. Lukáš. Jednoho nejmenuje,²⁸²⁾ druhého nazývá Kleofášem.²⁸³⁾ Podle starobylé tradice byl jedním z 72 učedníků, podle sv. Jeronyma²⁸⁴⁾ měl domek v Emauzích,²⁸⁵⁾ vzdálených

obětovali v chrámě snopek nového obilí, třetího dne, v neděli směli odejti.

282) Protože světec popisuje všecko tak živě, viděli v něm četní spisovatelé (Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869, III, 434 n; Didon-Hulakovský, *Ježíš Kristus*, Praha, 1892, 314; Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 354) jednoho z obou učedníků. Důvod nepřesvědčuje; světec se mohl dotázati očitého svědka. V rukopisech bývají udávána jména velice různě: Kleofáš a Simeon, Kleofáš a Amaon, Kleofáš a Natanael, Kleofáš a Lukáš. Srv. Bludau, *Theologie und Glaube*, 1929, 292 n.

283) Starší spisovatelé ho ztotožňovali neprávem se známým manželem Marie, matky Jakuba Mladšího a Josefa (Mar. 15, 40); proto Maier (*Commentar über das Evangelium des Johannea*, Freiburg, 1845; II, 401) viděl v druhém učedníkovi jeho syna Jakuba. Nedorozumění zavinila Vulgáta, protože oba muže nazvala Cleophas. Manžel Mariin slul Chalfai, v řeckém přepisu *κλωπᾶς*, učedník, o kterém vypravuje sv. Lukáš, se jmenoval *Κλεόπας*. Jeho jméno povstalo z delšího *Κλεόπατρος* jako Antipas z Antipatros (Knabenbauer, *Commentarius in Evang. secundum Lucam*, Paříž, 1896, 635; Riezler, *Das Evangelium nach Lucas*, Brixen, 1900, 622; Zorell, *Novi Testamenti lexicon graecum*, Paříž, 1911, 305). Jakýsi Cleuphas byl též bohatým obchodníkem v Augsburgu, jak hlásá dodnes jeho náhrobní kámen (Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 588). Proto překvapuje, že ještě Heim (*Unser Herr Jesus von Nazareth*², Kolín, 1898, 454) hájil totožnost obou jmen.

284) *Epist.* 108, 8; *ML* 22, 883.

285) Jméno souvisí s kořenem chámm, býti teplý; srv. naše Teplice, ne tedy Bystřice, jak navrhoval Ballon (*Krásné poselství*², Brno, 1923; I, 345). Osada byla tak nazvána podle horkého pramene, který na blízku vyvěral. O poloze Emauz bylo již psáno

od Jerusalema 60²⁸⁶⁾ stadií²⁸⁷⁾ (11·5 km). Tam si chtěli oddechnouti a zotaviti se z dojmů, které tak bolestně rozbourily jejich duševní klid.

Časně z rána²⁸⁸⁾ chtěli se vydati na cestu. V tom zaslechli první poplašné zprávy o prázdném hrobě a zjevení an-

mnoho; dnešní vědecké pomůcky nemohou nám dáti určitou odpověď (Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 377 n). Nemohu se pouštět do podrobností, různá řešení podává pěkně Kutal (Palestina, Hradec Králové, 1925, 332 n); sám se zmíním o nejdůležitějších, naznačím krátce jejich důvody, ale upozorním též na obtíže. Jedni se rozhodli pro dnešní Chirhet el-Mizze, půldruhého km severně od osady Kalonije; leží napravo od cesty z Jerusalema do Jaffy (Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 585). O těchto Emauzích zmiňuje se kniha Josuova (18, 26), zná je i talmud (Sukka 45 a), odtud brávali vrbové ratolesti pro slavnost stánků. Jméno by se shodovalo, na blízku vyvěrá teplý pramen Bét e-Amus, je však vzdáleno od Jerusalema jen 30 stadií. Nisius (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1891, 391 n) udává jakési místo nedaleko dnešního Abbu Roš, nemá však jediného tradičního svědka. Největší boj se vede o Kubeibeh a bývalou Nikopoli, zvanou původně Amvās. Kubeibeh doporučoval Le Camus-Keppler (*Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895; II, 538), Belser (*Tübinger Quartalschrift*, 1896, 193 n a *Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 497 a 508), Bozzachini (*L'Emmaus di s. Luca*, Řím, 1907), Dentler (*Tübinger Quartalschrift*, 1907, 293 n), Dausch (*Die drei älteren Evangelien*⁴, Bonn, 1932, 563) a Bartelt (*Das Evangelium des hl. Lukas*², Freiburg, 1937, 235). Nejhorlivějšími šířiteli této myšlenky jsou františkáni, kteří tam mají odedávna poutnický kostel, avšak ani nejpodrobnější studium neobjevilo památky, které by přesahovaly 12. století. Amvas hájil nejvíce Schiffers (*Die Emmausfrage und der Context des hl. Lucas*, *Der Katholik*, 1893, I, 337 n a 398 n a zvláště ve spise *Amwās, das Emmaus des hl. Lucas*, Freiburg, 1890). Z ostatních: Michon (*Revue biblique*, 1893, 269 n), Knabenbauer (*Commentarius in Evangelium secundum Lucam*, Paříž, 1896, 633), Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, St. Hradec, 1925, 358) a Abel (*Revue biblique*, 1925, 347 n). Kubeibeh

dělském; protože je však donesly ženy, odbyli je poeměšnou poznámkou: Kdo ví, co viděly. Ale zvědavost jednou probuzená nedopřála jim klidu, proto se zastavili u Petra. Tam se dověděli, že hrob jest opravdu prázdný. Petr se ovšem zmínil o vzorném pořádku, v jakém našel plátna, ale učedníci již neposlouchali.²⁸⁹⁾ Podle jejich domnění mohlo očistiti Ježíšovo jméno jen slavné zmrtvýchvstá-

je vzdáleno opravdu 60 stadii, nemá však teplých pramenů, jak by předpokládalo jeho jméno. Nikopole slula původně Amvās (Emauzy). V době Machabejské byla ještě velikým městem, později sklesla na pouhou ves, římský vojevůdce Varus ji rozbořil a obyvatelstvo rozprodal do otroctví (Flavius, *Antiqu.* 17, 10, 9). Na blízku jsou teplé prameny, jeden sluje dosud zázračný, protože prý si v něm Spasitel umyl kdysi nohy (Sozomenus, *Hist. Eccl.* 5, 21; MG 67, 1281); nejstarší památky pocházejí ze 3. století (Jeronym, *De situ et nominibus locorum Hebraicorum*; ML 23, 942). Nikopole je vzdálena od Jerusalema 160 stadii (29,5 km). Několik rukopisů (NIK) a syrský překlad mají opravdu tuto číslici a F. M. Abel (*La distance de Jérusalem à Emmaüs, Revue biblique*, 1925, 347 n) se pokusil dokázat její původnost; zdá se však, že opravu zavedl teprve Origenes, když z neznámých příčin upadla poutnická sláva Kubeibeh a událost byla potom přenesena do Nikopole. Srv. Belser, *Tübinger Quartalschrift*, 1896, 193 n.

²⁸⁶⁾ Tak čte zdrcující většina rukopisů (ABDLN), podobně Itala, Vulgáta a řada jiných překladů.

²⁸⁷⁾ V českých překladech hon. Stadium nebylo všude stejné: lidové měřilo 198 m, římské jen 185 m.

²⁸⁸⁾ Kdy opustili učedníci město, udávají spisovatelé různě - podle toho, kde hledají Emauzy. Kdo hájí Amvās-Nikopol, hledí pošinouti odchod do ranních hodin; ostatní udávají dobu pozdější, Bílý (Život Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1864, 107) dokonce večer. Jedině spolehlivým měřítkem jsou nám údaje svatého evangelia. Učedníci věděli o první cestě Petrově ke hrobu a o zjevení andělském, nevěděli dosud o zjevení vzkříšeného Spasitele; odešli tedy kolem 8. hodiny ranní. Tak na př. Schiffrers (*Amvās, das Emmaus des hl. Lucas, Freiburg*, 1890, 128) a Knabenbauer (*Commentarius in Evangel. secundum Lucam, Paříž*, 1896, 633).

²⁸⁹⁾ Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 202 n.

ní,²⁹⁰⁾ které by navždy umlčelo jeho nepřátele. Rozloučili se s apoštoly²⁹¹⁾ a opustili město. Kráčeli dosti rychle; oddechli si teprve, když prošli branou a byli ve volné přírodě. Nad nimi se klenulo modré jarní nebe, kolem dokola vonělo dozrávající obilí,²⁹²⁾ pro ně neměla všechna ta krása žádného kouzla. Dojmy posledních dnů byly ještě příliš mocné a v duši se ozývalo tolik otázek, na které nevěděli odpověď.²⁹³⁾ Což divu, že jejich hovor se točil stále kolem Ježíše Nazaretského. Občas se zastavovali,²⁹⁴⁾ a dávali si námitky; někdy se shodli, jindy docházelo ke sporům, cesty ubývalo jen pomalu. Bohužel, »slepý vedl slepého«, proto tím hlouběji padali oba do jámy.²⁹⁵⁾ Jako těžký balvan leželo na jejich duši »pohoršení kříže« a marně se snažili je odvaliti. Že byl Ježíš pokorný a jel na oslici, ještě by mu prominuli; že však nedovedl zachrán'ti ani sám sebe, to bylo zklamání příliš velké a nepochopitelné.²⁹⁶⁾ Možno potom ještě na světě něčemu důvěřovati? A jak doufati při takové porážce v konečné vítězství dobra?²⁹⁷⁾

Ale Bůh neopouští nikoho, kdo má dobrou vůli. Kdysi pravil Spasitel: »Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve

290) Tonna-Barthet, *Les Évangiles*, Paříž, 1933; II, 186.

291) Schiffers (*Der Katholik*, 1893, I, 345) se domníval, že apoštolé byli již ráno ve Večeřadle. Ze sv. Marka (16, 10) plyne jen tolik, že jich bylo několik pohromadě; kde, nevíme.

292) Ve Svaté zemi začínají o velikonocích žně.

293) Bartelt, *Das Evangelium des hl. Lukas*², Freiburg, 1937, 235.

294) Lusseau-Collomb, *Manuel d'études bibliques*, Paříž, 1932; IV, 877 n. Že šli jen pomalu, dokazuje i řecké sloveso *περιπατέω*, kterého užil i sv. Marek (16, 12). Srv. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 377 n.

295) Bartelt, *Das Evangelium des hl. Lukas*², Freiburg, 1937, 235.

296) Papini-Skalický, *Život Kristův*, Praha, 1923, 402 n.

297) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 354.

jméno mé, tam jsem já mezi n'imi« (Mat. 18, 20) - dnes chtěl svůj slib splnit způsobem zrovna zázračným.²⁹⁸⁾ Učedníci šli již dosti dlouho,²⁹⁹⁾ pojednou zaslechli za sebou kroky.³⁰⁰⁾ Ohlédli se. Uviděli neznámého muže; dlouhá hůl j'm prozradila, že je to poutník.³⁰¹⁾ Byl asi o svátcích v Jerusalemě a vrací se domů. Nijak je nepoutal, proto se zabrali opět do svého hovoru.³⁰²⁾ Již mnoho věřících si položilo otázku, proč učedníci nepoznali Pána Ježíše. Důvodů bylo mnoho: některé byly přirozené, jiné připisujeme samému Bohu. Ze sv. Marka (16, 12) se dovídáme, že Ježíš měl tehdy »jinou podobu«;³⁰³⁾ k tomu však stačila změna, jaká se stala s jeho svatým tělem při zmrtvýchvstání.³⁰⁴⁾ Jistě neměl na rukou a nohou stopy bolestných hřebů; v tom případě byli by ho učedníci poznali jistě. Vnější zjev cizího poutníka připomínal jim Spasitele; ale podobnost pokládali jen

²⁹⁸⁾ Schmitz, Das Leben Jesu, Paderborn, 1893, 621.

²⁹⁹⁾ Někteří hadatelé (Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 200, Abel, Revue biblique, 1925, 347 n) pokusili se udati přesnou cestu, kterou se tehdy ubíral Spasitel; dokud neznáme polohu Emauz, nemůžeme dáti uspokojivou odpověď.

³⁰⁰⁾ Hoppe (Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 202 n) se domníval, že Spasitele zpozorovali před sebou; protože kráčel zvolna, snadno ho dohonili. Tomu odporuje líčení sv. Lukáše (24, 15). Podle Kateřiny Emmerichové (Brentano, Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; III, 434 n) přicházel z boční cesty: to by bylo konečně možné, zdá se však zbytečné.

³⁰¹⁾ Tak líčí Spasitele Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 354.

³⁰²⁾ Willam, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 499 n.

³⁰³⁾ Ἐν ἑτέῃα μορφῇ

³⁰⁴⁾ Bispink, Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas², Münster, 1868, 132.

za nahodilou, protože se vzkříšením vůbec nepočítali.³⁰⁵⁾ Zdá se však, že zasáhl i Bůh; aspoň sv. Lukáš (24, 16) tvrdí, že »jejich oči byly drženy, aby ho nepoznali.«³⁰⁶⁾ Učedníci si cizího poutníka příliš nevšimli, konečně zahlédli vedle sebe jeho stín. Jak se zdálo, zvolnil krok a naslouchal jejich hovoru; nebylo již pochyby, chtěl se k nim přidružit.³⁰⁷⁾ Východní zdvořilost zakazovala odmítnouti jeho doprovod, proto ho pozdravili. Cizinec ale hned potom je překvapil otázkou: »Které jsou to řeči, jež spolu vedete, a jste tak smutni?« (Luk. 24, 17).³⁰⁸⁾ Oba učedníci pohlédli na cizince udiveně. Jeho nevědomost je překvapila; protože však šel směrem k přístavnímu městu Jaffě, pokládali ho za Izraelitu, který přišel do Jerusalema z daleké ciziny, proto nemohl vědět všecko, co se dalo v Palestině.³⁰⁹⁾ Nemohli však pochopiti, že nezaslechl ani o Velikém pátku, který přece vyvolal velkou bouři v Jerusalemě. Kleofáš to pověděl slovy: »Ty jsi snad jediný cizinec³¹⁰⁾ v Jerusalemě, jenž

305) Tonna-Barthet, *Les Évangiles*, Paříž, 1933; II, 186.

306) Jistě však nemá pravdu sv. Augustin (*De consensu Evangelistarum* III, 25, 72; ML 34, 1206), připisuje-li tento úkaz vlivu zlého ducha. Mnohdy poznáme druhého spíše po hlase; proto Riezler (*Das Evangelium nach Lucas*, Brixen, 1900, 621) pokládá za jisté, že Bůh zasáhl i sluch učedníků.

307) Z Musilových cestopisů vidíme, jak rádi cestují na Východě ve skupinách; někdy rozhoduje větší bezpečnost, jindy láká možnost dovědět se něco nového.

308) Tak v latinském překladu. V řeckém textu je pouze jedna otázka, místo druhé čteme: »I zastavili se zkormoucení.« Srv. též Žilka, *Nový Zákon*, Praha, 1933, 139. Dnes je již těžko rozhodnouti, kdo nám dochoval Spasitelovu řeč přesněji.

309) Také způsob, jak mu líčili působení Ježíšovo, dokazuje, že v něm viděli mimopalestinského Izraelitu. Srv. Schiffers, *Der Katholik*, 1893, I, 344.

310) Sv. Lukáš užívá opravdu slovesa *παροικέω*; značí člověka, který se někde zdržel jen náhodou. Srv. Schiffer, *Der Katholik*,

neví, co se v něm stalo v těchto dnech!» (Luk. 24, 18).³¹¹⁾

Jak se zdálo, nevěděl cizinec opravdu o ničem;³¹²⁾ proto se tázal: »Které?« Jeho zájem otevřel ústa učedníkům. V bolesti a utrpení stáváme se všichni sdílnějšími; již dávno toužili po někom, komu by se mohli vyzpovídati, proto se rozhovořili o svém milovaném Mistrovi.³¹³⁾ První³¹⁴⁾ ujal se slova nejmenovaný průvodce Kleofášův. Pravidl:³¹⁵⁾ »Co se stalo s Ježíšem Nazaretským, jenž byl prorok mocný v činu i slově před Bohem a přede vším lidem; kterak velekněží a náčelníci naši ho vydali, aby byl odsouzen k smrti, a ukřižovali ho« (Luk. 24, 19n). Domluvil a na chvíli se odmlčel; vzpomínka na velkopáteční katastrofu byla dosud příliš živá a zadržela mu hrdlo.

Zastavme se u jeho slov, jsou pro nás velice zajímavá.

1893, I, 344 a Zorell, *Novi Testamenti lexicon graecum*, Paříž, 1911, 434.

³¹¹⁾ Latinský překlad i řecký text mají otázku; lépe se mi zamlouvá věta zvolací. Podobně Žilka, *Nový Zákon*, Praha, 1933, 139. Pro čtenáře připomínám, že v rukopisech se neoznačovala ani čárka ani tečka ani otazník.

³¹²⁾ Ve skutečnosti chtěl Ježíš dáti učedníkům příležitost, aby odhalili bolestnou ránu, která jim hlodala v duši; teprve potom chtěl přiložit hojivý lék. Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*, Freiburg, 1934, 500.

³¹³⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905» II, 377 n.

³¹⁴⁾ Protože evangelista (Luk. 24, 19) užil množného čísla »pravilici«, rozděluje Schneider (*Geschichte unseres Herrn Jesu Christi*², Praha, 1848, 242) Lukášovu zprávu na menší odstavce; podle něho se učedníci v hovoru střídali. Myšlenka se mi velice líbí, užil jsem jí ve svém líčení.

³¹⁵⁾ Snad ani nemusím připomínati, že všechny řeči byly mnohem delší a podrobnější; sv. Lukáš nám dochoval jen hlavní myšlenky. Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 206 n.

Učedník zamlčel zmínku o Mesiáši, nevěděl dosud, s kým vlastně mluví; proto nazval Ježíše jenom prorokem, zato tím živěji se rozhovořil o jeho působnosti. Konal veliké divy a zázraky, křísil i mrtvé. Když kázal, bývali kolem něho tisícové, chodili za ním na poušť, zapomínali na jídlo, bývalo jich tolik, že musel učit z lodičky. Líd ho velebil, Bůh dokazoval pravdu jeho slov zázraky,³¹⁶⁾ Velerada ho odsoudila na smrt.³¹⁷⁾ A že jsou smutni? Vždyť byli jeho učedníky! Opustili všechno a šli za ním; dnes vidí v nich národ jen snílky, kteří se dali oklamati bludičkou!³¹⁸⁾

Učedník domluvil, ale neznámý cizinec neodpovídal; zájem, s jakým až dosud naslouchal, povzbudil Kleofáše, aby prozradil jejich největší bolest a dopověděl, co jeho druh zamlčel. Proto pravil: »My však jsme se nadáli, že on to jest, jenž má vykoupiti lid izraelský« (Luk. 24, 21). Na chvíli umkl; zklamání bylo příliš veliké. Také Kleofáš viděl v Ježíši Bohem slibovaného Mesiáše; proto doufal, že rozdrtí nenáviděnou velmoc pohanského Říma a na jeho troskách založí světové panství Izraelovo. Bolestná zkušenost ho poučila o jiném: I Ježíš byl jenom prorokem, jaké posílal občas Bůh vyvolenému národu; po chvíli zazářil, potom zapadl jako sta jiných.³¹⁹⁾

316) To je smysl poznámky »před Bohem i lidem«. Bispink, *Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas*², Münster, 1868, 485.

317) Stojí opravdu za povšimnutí, jak jemně, bez jakékoli urážky opisuje učedník zločinné jednání Velerady. Neznal ještě smýšlení cizincovo a bylo tak nebezpečno drážditi mocné synedrium. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905» II, 377 n.

318) Meschler, *Das Leben unseres Herrn Jesu Christi*, Freiburg, 1894; II, 460 a Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 202 n.

319) Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Třebíč, 1917, 478.

V tu chvíli si vzpomněl na jinou záhadu ze života Mistrova. Je pravda, sliboval několikrát, že vstane třetího dne z mrtvých, ale kdo ví, co tím chtěl povědět. Užíval tak rád smělých obrazů a podobenství; dnes je přece již třetí den, ve skutečnosti se nestalo nic.³²⁰⁾ Proto pokračoval: »A nyní ke všemu tomu jest dnes třetí den od té doby, co se to stalo« (Luk. 24, 21).

Zmínka o třetím dnu připadala jeho průvodci ranní události v Jerusalemě; proto pravil: »Ale některé ženy z našich poděsily nás; byly zrána u hrobu, a nenalezše těla jeho, přišly a pravily, že viděly také zjevení andělů, kteří praví, že jest živ« (Luk. 24, 22n). Učedník ví tedy dobře, co se dalo ráno v Jerusalemě; nevěří však poplašným zprávám, protože je donesly jen ženy.³²¹⁾ Blízká budoucnost ukázala jejich jalovost; to je smysl slov Kleofášových: »I odešli někteří z nás ke hrobu, a shledali tak, jak byly ženy pravily, jeho (samého)³²²⁾ však nespátřili.« (Luk. 24, 24). Kdyby zpráva žen měla aspoň jádro pravdy, oni, učedníci museli by býti první, kterým by se zjevil!³²³⁾

Tolik roků namáhal se tedy Spasitel, aby opravil bludné pojmy svých učedníků, jak vidíme, vše bylo nadarmo. Kříž, který měl býti důkazem jeho božského poslání, stal se jim kamenem úrazu!³²⁴⁾

Učedníci domluvili: Odkryli ránu, která bolela v jejich

320) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 202 n.

321) Willam, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 501.

322) Tak podle textu původního. Riezler (Das Evangelium nach Lucas, Brixen, 1900, 623).

323) Bisping, Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas², Münster, 1868, 483.

324) Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 377 n.

duši. Ale již se blížil nebeský lékař; choroba byla však z veliké části zaviněna, proto dostávají napřed důtku. Záhadný cizinec otevřel konečně ústa a pravil: »Ó bláhoví a váhaví věřiti všemu, co mluvili proroci!« (Luk. 24, 25). Možná, že ani nechápeš hluboký dosah těchto slov; zastavme se u nich na chvíli!

Aby člověk dospěl k víře v Ježíše Krista, musí pracovati rozum i vůle.³²⁵⁾ Lidé si obyčejně zakládají na své nevěře, vidí v ní dokonce projev samostatného ducha! Před Bohem je každá nevěra pošetilostí, protože jest ovocem pýchy. Kahan chce uhasiti slunce, lidský rozum chce pochopiti Boha!³²⁶⁾ Ani učedníci se nebránili této osudné chybě, proto předpisovali Bohu způsob, jakým měl vykoupiti padlé lidstvo. Namlouvali si, že horlí o čest Boží, ve skutečnosti se báli vlastního pokoření. Proto jsou bláhoví! Cizinec pitval ránu ještě dále; chyba rozumová měla svůj kořen ve vůli. Nechtěli se odřici zamilovaných představ, jaké si vytvořili o říši mesiánské. Jejich choutkám měla ustoupiti i Bible! Četli proroky, rozjímali o jejich slovech, ale jak? Vybírali z nich jenom místa, která líčila slávu Vykupitelovu, úmyslně přehlíželi, co mluvilo o kříži a utrpení. Jen tak bylo možno, že se zalekli Velikého pátku.

Cizinec pokračoval: »Zdali nemusel to Kristus trpěti a tak vejíti do slávy své?« (Luk. 24, 26). Učedníci pohlédli na sebe udiveně; opravdu, jejich neznámý průvodce našel hned prvním hmatem v jejich duši nejbolavější místo. Ještě ho nechápali, ale tušili, že jim otvírá nové světy; proto na jeho výtku ani neodpověděli. Byli rádi, že našli konečně člověka, který nezoufal ani nad ukřižovaným

³²⁵⁾ Bisping, Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas². Münster, 1868, 487.

³²⁶⁾ Riezler, Das Evangelium nach Lucas, Brixen, 1900, 624.

Ježíšem.³²⁷⁾ Ale neznámý cizinec jim nedopřál klidu. Sami museli nahlédnouti, jak špatně rozuměli Písmu svatému. Proto jim počal vysvětlovati mesiánské proctví Starého Zákona; škoda jen, že sv. Lukáš se nerozepsal o této důležité chvíli podrobněji, praví jen všeobecně: »A počav od Mojžíše a všech proroků vykládal jim všechna Pisma, která byla o něm« (Luk. 24, 28). Jsme tedy odkázáni na pouhé dohady; a přece můžeme udati aspoň přibližně obsah hovoru, protože evangelia nám podávají mnoho vzácných pokynů. Základní myšlenku jeho dlouhé řeči možno zhuštiti ve dvě věty: Utrpení a kříž nepřišlo nečekaně, Bůh je od věků předpovídal ústy proroků; proto Veliký pátek nebyl Ježíšovou porážkou, byl jen důkazem jeho božského poslání.³²⁸⁾

Neznámý cizinec počal s potomkem Evy, kterým hrozil v ráji Bůh pekelnému hadu (Gen. 3, 15 a Jan 8, 44n); měl rozdrtit jeho pyšnou hlavu, ale napřed sám utrpěti v boji těžké rány.³²⁹⁾ Zmínil se o veliké oběti Abrahamově (Gen. 21. a Jan 3, 16); napřed bylo pokoření, spoutání provazy a hluboká duševní muka, teprve potom přišla milost a požehnání.³³⁰⁾ Rozhovořil se o velikonočním beránkovi (Ex. 12, 3 a Jan 19, 36); osvobodil před smrtí vyvolený národ, ale sám byl krvavě obětován. Zmínil se o měděném hadu na poušti (Num. 21, 8n a Jan 3, 10);

327) Silbert, *Das Leben unseres Herrn Jesu Christi*, Lipsko, 1838, 363.

328) Meschler, *Das Leben unseres Herrn Jesu Christi*, Freiburg, 1894; II, 460n.

329) To je smysl prorockých slov, která znějí v původním textu: »ale on (had) rozdrtil mu (Kristu) patu«.

330) Neumann, *Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista*, Praha, 1862; II, 425.

vracel zdraví zraněným tělům, ale napřed byl přibit na potupném dřevě.

Velmi mnoho látky mu poskytly žalmy a knihy prorocké. Žalm 15. a 21. popisují sice nejhlubší pokoření Spasitele, ale končí nadšeným hymnem na blahé ovoce vykoupení. Izaiáš líčí muže bolesti, ale předpověděl též jeho vítězství a slávu. Rozhovořil se o Jonášovi (Mat. 12, 40), připomněl zrazeného a ubitého pastýře Zachariášova (11, 12 n; 13, 7 a 22, 10)³³¹⁾ a skončil snad posledním veršem prorockého žalmu 109, který vypravuje tutéž myšlenku:

»Z potoka na cestě píti bude,
proto pozdvihne (vysoko) hlavu.«³³²⁾

Učedníci naslouchali s napětím, ani jediným slovem nevyrušili cizího poutníka. Již dávno domluvil, ale nikdo se netázal; skoro se báli, aby nezaplašili blahé světlo, které jim tak nečekaně vzešlo.³³³⁾ Kříž, kterého se tolik lekali, pozbýval pro ně hrůzy.³³⁴⁾ Jak malicherné zdály se jim v tu chvíli všechny myšlenky, které je ještě před hodinou skličovaly! V cizím poutníkovi viděli hlubokého znalce Bible a děkovali Bohu, že jim ho poslal.

Byly asi tři hodiny odpoledne.³³⁵⁾ Cesta jim uběhla, ani si nepovšimli, že stojí na kraji vesnice, do které kráčeli. Od silnice odbočovala cesta a neznámý poutník k ní

³³¹⁾ Cigoi-Teplý, Život Ježíše Krista, Praha, 1911; II, 327.

³³²⁾ Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 377 n.

³³³⁾ Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 354 n.

³³⁴⁾ Zák, Pán Ježíš Kristus, Opava, 1931; III, 572.

³³⁵⁾ Schiffers, Der Katholik, 1893, I, 398 a Sýkora, Umučení a olavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 530.

zamířil.³³⁶) Ještě jednou pohlédl s láskou na učedníky, ještě jednou jim pokynul na pozdrav a zrychlil krok, aby dohonil, co rozmluvou zameškal.³³⁷) V tom okamžiku uvědomili si učedníci, kolik získali v jeho přítomnosti. Ještě měli v duši mnoho otázek, které volaly po odpovědi; beze slov se dohodli, že ho nepropustí. Chtěli zdržeti cizího poutníka, a snad je ani nenapadlo, že vlastně touží po Kristu. Proto požádali: »Zůstaň s námi, neboť se připozdívá, a den se již nachýlil« (Luk. 24, 28). Je pravda, do večera bylo ještě daleko, ale Východňan mluví jinak než my. Již po jedné hodině »kloní se mu slunce k západu«;³³⁸) u hosta se mohlo ještě více nadsadit.³³⁹) Východní zdvořilost žádala, aby host nepřijímal hned první pozvání,³⁴⁰) měl se zdráhati; i Spasitel dělal, jako by chtěl jít dále.³⁴¹) Učedníci nepovolili;

336) Příliš odvážně se domnívá Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 590), že může udati přesně místo, kde se loučil Pán s učedníky.

337) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 354 n.

338) Výslovně to dosvědčuje Hesychius Jerusalemský, *Collectio difficultatum et solutionum*, qu. 57; MG 93, 1443. Zajímavý doklad vypravuje Musil (*Arabia Petraea II: Edom*, I, 38): »V poledne jsme sestoupili pod stromem butnu. Ale již po půl hodině(!) nabádal nás Seláme k dalšímu pochodu, protože slunce se prý již kloní k západu.«

339) Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 501.

340) Proto v podobenství o svatební hostině (Mat. 22, 3) nebyl král nijak uražen, když hosté odmítli první pozvání.

341) Starší spisovatelé se pozastavovali nad jednáním Spasitelovým a viděli v něm jakousi přetvářku; dnes vyvolávají jejich rozpaky jen útrpný úsměv (Simón-Prado, *Praelectiones biblicae: Novum Testamentum*⁴, Turin, 1930; I, 625). Pán Ježíš chtěl jistě podrobiti učedníky jen zkoušce (*Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895; II, 542). Nemusel při tom říci ani

když nepomáhala slova, užili jemného násilí. Zastoupili Spasiteli cestu, uchopili ho za ruce³⁴²⁾ a vedli do domu Kleofášova.³⁴³⁾ Nebránil se.

Všichni byli unaveni dlouhou cestou, proto chtěli napřed něco pojistí. Podle chvalitebného zvyku umyl Kleofáš neznámému cizinci nohy a vyzval ho, aby se posadil. Ulehli na nízké pohovky³⁴⁴⁾ a Kleofáš předložil skrovnou večeři: chléb³⁴⁵⁾ a trochu vína.³⁴⁶⁾ Modlitbu před jídlem konával obyčejně sám hostitel, mohl však přenechat tento čestný úkol též pozvanému hostu. Proto Kleofáš vyzval cizince, aby se pomodlil. Ježíš vyhověl. Vzal do rukou tenký chléb, pohlédl vroucně k nebesům a říkal slova: »Požehnán buď Hospodin, který dává vyrůstati chlebu ze země!« Učedníci skoro zapomněli odpověděti obvyklé »Amen«. Jejich pozornost upoutal v tu chvíli úplně záhadný cizinec. Čím déle hleděli do jeho tváře,

slovo; stačilo jen, aby zabočil na vedlejší cestu a učedníci se domyslili, co hodlá učiniti. Byl by však opravdu šel dále, kdyby ho nebyli zdrželi (Ballon, *Krásné poselství*², Brno, 1923; I, 346).

³⁴²⁾ Podobně učinil Lot (Gen. 19, 3) dvěma andělům, kteří se mu zjeví v podobě poutníků.

³⁴³⁾ Roku 1873 byly objeveny v Kubeibeh nalevo od staré silnice stopy trojlodního chrámu z doby křížácké. Vedle něho byly nalezeny základy malého domku; mnozí v něm vidí dům Kleofášův, důkazů nemáme.

³⁴⁴⁾ Tak líčí Emmerichová (Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 434 n); ostatně bylo to všeobecným zvykem.

³⁴⁵⁾ Nabídl-li Spasiteli též plást medu, jak tvrdí Emmerichová (Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 434 n), nemůžeme rozhodnouti. Snad je to u svěťce jen vzpomínka na evangelium sv. Lukáše (24, 42).

³⁴⁶⁾ Evangelista o víně nemluví, nechybělo však nikdy. Srv. též Dalma, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 201 n.

tím více jim připomínala milovaného Mistra: se stejnou láskou lámával kdysi Spasitel chléb při jejich skrovných hostinách, ale nebylo kdy na dlouhé úvahy. Neznámý poutník rozlomil zatím chléb, podal jeden díl Kleofášovi, druhý jeho společníku, sám nejedl.

Byl to jen pouhý chléb? Či snad se opakoval zázrak z posvátného Večeřadla? Odpovědi vyzněly velice různě. Jedni³⁴⁷⁾ popřeli proměnu chleba v tělo Spasitelovo, protože učedníci nebyli svědky poslední večeře a Ježíš - jak se zdá - neužil slov konsekračních. Druzí se vyslovili³⁴⁸⁾ velice opatrně, velická většina³⁴⁹⁾ se rozhodla pro Eucharistii a jejich důvody se zdají přesvědčivé. Sv. Lukáš nepsal jen evangelium, zanechal nám i Skutky apoštol-

347) Schneider, Geschichte unseres Herrn Jesu Christi², Praha, 1848, 242; Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 528; Knabenbauer, Commentarius in Evangelium secundum Lucam, Paříž, 1896, 639; Riezler, Das Evangelium nach Lucas, Brixen, 1900, 625; Kralik, Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 402; Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 367; Dausch, Die drei älteren Evangelien⁴, Bonn, 1932, 564 a Škrabal, Příruční slovník biblický, Praha, 1940, 705.

348) Bartelt (Das Evangelium des hl. Lukas², Freiburg, 1937, 235): »bylo to *snad* jejich první přijímání«; Lusseau-Collomb (Manuel d'études bibliques, Paříž, 1932; IV, 879): »nemůžeme ani dokázati ani popřiti«.

349) Bisping, Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas², Münster, 1868, 489; Láska, život Ježíše Krista, Olomouc, 1879, 627; Steenkiste, Evangelium secundum Matthaeum³, Bruggy, 1882, IV, 1420; Schmitz, Das Leben Jesu, Paderborn, 1893, 621 n; Cigoj-Teply, Život Ježíše Krista, Praha, 1911, II, 327; Belser, Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 499; Simón-Pardo, Praelectiones biblicae: Novum Testamentum⁴, Turin, 1930, I, 626; Franchetti, Gesù e la vita sua, Turin, 1930, 354; Soubigou, Sous le charme de l'évangile selon s. Luc, Paříž, 1932, 553; Tonna-Barthet, Les Évangiles, Paříž, 1933, II, 187.

ské, tam »lámání chleba« znamená jistě Velebnou Svátost; z toho soudíme, že tentýž smysl mají uvedená slova i ve zprávě o učednících (Luk. 24, 35).

Učedníci přijali posvěcený chléb a Spasitel vzal do rukou kalich, pronesl i nad ním slova požehnání³⁵⁰⁾ a dal se napítí oběma učedníkům - v tom okamžiku počal mizeti, jako by se rozplýval, konečně zmizel docela.³⁵¹⁾ To byla božská odpověď na jejich otázku, kdo byl tajemný poutník, který je provázel.³⁵²⁾

Ještě dlouho hleděli učedníci udiveně na sebe, potom si padli radostně do náručí³⁵³⁾ a upřímně si doznávali: »Zdali nehořelo v nás srdce naše, když mluvil k nám na cestě a vykládal nám Písma?« (Luk 24, 32). Opravdu, nechápali, jak se jen mohlo státi, že ho již dříve nepoznali. Jak se nyní styděli za svůj zbabělý útěk!³⁵⁴⁾ Na večeri ani nepomyslili,³⁵⁵⁾ únava zmizela, jejich myšlenky letěly k ostatním apoštolům do Jerusalema. Musí do města, aby jim donesli radostnou zprávu. Bylo po velikonočních, na jasném nebi zářil úplněk, budou viděti dobře. Cesty jim rychle ubývalo, radost okřídlovala jejich kroky - některé okamžiky zrovna běželi...³⁵⁶⁾

³⁵⁰⁾ Berakot 8, 8 a Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 201 n.

³⁵¹⁾ Pěkně praví sv. Lukáš (24, 32): »ale on se jim stal neviditelným«. Srv. též Žilka, Nový Zákon, Praha, 1933, 140.

³⁵²⁾ Bisping, Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas², Münster, 1868, 490.

³⁵³⁾ Brentano, Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichtern der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; III, 434 n.

³⁵⁴⁾ Silbert, Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Lipsko, 1838, 363.

³⁵⁵⁾ Papini-Skalický, Život Kristův, Praha, 1923, 405.

³⁵⁶⁾ Hesychius, Collectio difficultatum et solutionum, qu. 57; MG 93, 1443.

Drahý křesťane! I tebe provází na tvé životní cestě dobrý Spasitel. Snad ho někdy nepoznáváš, proto se děšíš a lekáš. Neboj se, i pro tebe najde konečně vhodná slova, aby tě potěšil a posílil. Bude ti, jako by s tvých očí padalo bělmo, sám se podivíš, že jsi to dříve nechápal.³⁵⁷⁾ A ještě jednu myšlenku nám vnuká vypravování Lukášovo. I pro tebe nadejde okamžik, kdy se bude připozdívati a tvůj životní den se nachýlí. Nezapomeň potom na vroucí prosbu: »Pane, zůstaň se mnou!« a dej se zaopatřiti! A dopřej toho svatého štěstí i svým drahým a známým! Nedopouštěj se na nich krutosti, kterou nevěrecký svět nazývá tak rád milosrdenstvím! Nedej se zmásti námitkou, že snad nemocného rozčilíš! Kdybyš viděl, že se tvůj přítel blíží se zavázanýma očima k propasti, budeš také mlčeti? Možná, že ho na chvíli polekáš, jednou ti bude vděčný po celou věčnost!³⁵⁸⁾

357) Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 425.

358) Lásky, Život Ježíše Krista, Olomouc, 1879, 627.

PÁN JEŽÍŠ SE ZJEVUJE APOŠTOLŮM

»Den, který učinil Hospodin« (Žalm 117, 24), chýlil se zvolna ke konci; začal bolestně, měl skončiti upřímnou radostí...

Petr splnil svědomitě úkol, jaký mu svěřil Spasitel. Obešel všechny apoštoly a volal je na večer do památného Večeřadla.³⁵⁹⁾ Jan mu ochotně pomáhal.³⁶⁰⁾ Je velice pravděpodobné, že někteří se poněkud zdráhali; odvážila-li se Velerada sáhnouti na samého Syna Božího, čeho se mohou báti teprve jeho učedníci?³⁶¹⁾ Konečně slibili. Tomáše čekali marně, nepřišel.³⁶²⁾ K nim se přidalo dosti učedníků,³⁶³⁾ Kateřina Emmerichová³⁶⁴⁾ jmenuje výslov-

359) Evangelisté nepraví, kde se sešli toho dne apoštolé; jistě byli ve Večeřadle při seslání Ducha svatého (Skutky 1, 13), proto je tam hledáme i v neděli. Tak Belser, *Das Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 537 a *Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 500; Seisenberger, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 282 a Pözl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 369.

360) Belser, *Das Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 537.

361) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 400.

362) Sýkora (Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 532) se domnívá, že z počátku byl přítomen i Tomáš a dovolává se slov Lukášových (24, 33): »nalezli pohromadě *jedenácte*«; odešel prý teprve, když Emauzští učedníci ličili svoji cestu a všichni jím tak »lehkomyslně« věřili. Výklad je příliš umělý.

363) Seisenberger, *Erklär. des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 282.

364) Brentano, *Das Leben unseres Herrn u. Heilandes Jesu Christi*

ně Josefa z Arimatie a Nikodema. Přišlo i několik nábožných žen, sotva chyběla Maří Magdalena.³⁶⁵⁾

Nálada byla velice různá. Všichni již věřili ve zmrtvýchvstání Spasitelovo, a přece nebyli bez obav. Po městě se roznášely poplašné zprávy a lid v nich viděl podvodníky, kteří někam ukryli mrtvolu Ježíšovu. Kdo jim mohl zaručiti, že Velerada proti nim nezakročí?³⁶⁶⁾ Je pravda, den uplynul klidně; mnohé však trápila obava, nečeká-li Velerada právě na večer, aby tím snáze provedla svoje černé plány. Ježíšovo zatčení bylo ještě v živé paměti.³⁶⁷⁾ Proto se hleděli zabezpečiti před možným přepadem. Zavřeli pevně domovní dveře a vchod zatarasili.³⁶⁸⁾ Ani to jim ještě nestačilo; proto zamkli i dveře, které vedly do síně, kde byli shromážděni.³⁶⁹⁾

Se stropu visela lampa a zalévala celou místnost mírným světlem.³⁷⁰⁾ Apoštolé večereli; jedli pečenou rybu a včelí

nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; III, 436 n.

³⁶⁵⁾ Parsch (Das Leben Jesu Christi, Klosterneuburg, 1935; III, 242) tvrdil totéž o Matce Boží; zdá se, že neprávem.

³⁶⁶⁾ Škoda, že apoštolé netušili, jaký zmatek vyvolal prázdný hrob Ježíšův v řadách jejich nepřátel! Bylo by se jim dýchalo volněji. Schmitz, Das Leben Jesu, Paderborn, 1893, 627 n.

³⁶⁷⁾ Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 400 a Tillmann, Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 336.

³⁶⁸⁾ Domovní dveře hývaly obyčejně zavřeny. Kdo chtěl vejíti, zatloukl, teprve potom mu vrátná otevřela (Skutky 12, 13). Zdůrazňuje-li tedy Jan tolik »zavřené dveře«, myslí spíše na jejich zabarikádování. Tak Belser, Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 537.

³⁶⁹⁾ Lauck (Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 450) to vyvozuje z toho, že evangelista užil množného čísla *ἡ πόλις*.

³⁷⁰⁾ Brentano, Das Leben unseres Herrn u. Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; III, 436 n.

med, zakusovali chlebem. Ve shromáždění bylo hodně rušno; každý věděl tolik nového, ostatní rádi naslouchali.³⁷¹⁾ Jen tu a tam mihla se hlavou trapná otázka, zdali Spasitel jim již odpustil jejich zbabělý útěk; vzkaz andělův jim dodával sladké důvěry.³⁷²⁾

Bylo k deváté³⁷³⁾ hodině večer, když někdo zabušil prudce³⁷⁴⁾ na domovní dveře a dole se ozvaly hlasy. Všichni umklili, několik tváří i pobledlo. Báli se zbytečně; Velelada měla mnoho důležitějších starostí, na apoštoly ani nevzpomněla. Byli to oba učedníci, kteří se vraceli z Emauz. Trvalo to však dosti dlouho, než uvolnili vchod a otevřeli jim dveře. Sotva vkročili, uvítalo je jásavé volání: »Pán vstal skutečně a ukázal se Šimonovi!« (Luk. 24, 34). Ke slovu se ani nedostali, všichni jim o závod vypravovali, co věděli. Teprve po chvíli první nadšení polevilo a začali mluvit učedníci. V síni zavládlo hluboké ticho, nikdo ani nedýchal, jen lampa zalévala vše jasným světlem.

Účinek dlouhého vypravování byl velmi různý: jedni radostí plakali, druzí chválili hlasitě Boha. Ozvaly se však i hlasy pochybovačné, jiní nevěřili.³⁷⁵⁾ Nepopírali Kristovo zmrtvýchvstání, nechtěli jen uznati pravdivost

371) Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 427.

372) Lauck, Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannea, Freiburg, 1941, 450 n.

373) Plyne to zvláště z evangelia Janova, které se řídí řeckým kalendářem. Srv. Belser, Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn³, Freiburg, 1913, 500.

374) Jak to dělávají lidé, kteří nesou radostnou zprávu.

375) Dausch (Die drei älteren Evangelien⁴, Bonn, 1932, 421) se domníval, že zpráva učedníků vyvolala u některých posluchačů nové pochybnosti o samém vzkříšení. Protože Spasitel tak náhle zmizel, tázali se mimoděk, není-li všechno jen preludem. Nic neopravňuje k takové domněnce!

toho, co zažili učedníci.³⁷⁶⁾ Bylo v tom jistě i mnoho uražené ješitnosti; mrzelo je, že Spasitel dal přednost učedníkům.³⁷⁷⁾ Kleofáš a jeho průvodce se nedali, proto došlo k ostřejší výměně názorů.

Učedníci ještě mluvili,³⁷⁸⁾ když pojednou stál³⁷⁹⁾ Ježíš uprostřed nich a pozdravil je slovy: »Pokoj vám!« - nikdo mu ani neodpověděl.³⁸⁰⁾ Tolik se na něho těšili, a když přišel? Hrůzou umlkli a bezděčně před ním ustupovali. Hleděli na dveře, byly dosud pevně zavřeny,³⁸¹⁾ nikdo jich neotvíral, nikdo ho ani neviděl přicházeti.³⁸²⁾ Bezděčně jim šlehla hlavou myšlenka: »Duch.«³⁸³⁾ Nedivme se jim! Všichni se třeseme, stojíme-li náhle tváří v tvář někomu ze záhrobí. Změna, která se stala s Ježíšem, byla

376) Byla tedy jejich nevěra jen relativní. Lusseau-Collomb, *Manuel d'études bibliques*, Paříž, 1932; IV, 877 n.

377) Belser, *Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 500.

378) Tuto okolnost zdůrazňuje výslovně sv. Lukáš (24, 36). Byla to odpověď Ježíšova na všechny pochybnosti apoštolů.

379) Toto jediné slovo dokazuje, že Spasitel se zjevil úplně náhle. Knabenbauer, *Commentarius in Evangelium secundum Lucam*, Paříž, 1896, 643.

380) Seisenberger, *Erklär. des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 283 a Pözl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 371.

381) Zrovna nepochopitelně zkresluje celou událost Maier (*Commentar über das Evangelium des Johannes*, Freiburg, 1845; II, 402): Evangelista chtěl prý jen povědět, že se mu dveře *samy* otevřely! Komu se prospěje tak nedůstojným oslabováním zázraků Ježíšových?

382) Oslavené tělo má vlastnost, kterou sv. Pavel (1. Kor. 15, 44) nazývá duchovostí, moderní dogmatikové (Atzberger, *Die christliche Eschatologie*, Freiburg, 1890, 353) jemnosti; proto může pronikati i hmotou.

383) Řecký rukopis D čte *φύρασμα*. Srv. Pözl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 371.

příliš náhlá a nečekaná. Ještě před dvěma dny ho viděli znetvořeného na kříži, dnes stál před nimi pln velebnosti.³⁸⁴⁾ Víra ve vzkříšení byla teprve v počátcích, ještě nikdy neviděli oslavené tělo, proto neznali ani jeho vlastnosti.

Pln lásky pohlédl Ježíš na přestrašené učedníky a pravil: »Já jsem to, nebojte se!« (Luk. 24, 36).³⁸⁵⁾ Chlácholil je marně. Šel jim naproti, bezděčně před ním ustupovali;³⁸⁶⁾ myšlenka, že by tělo Ježíšovo mohlo projítí zavřenými dveřmi, byla jim úplně cizí. A přece měli jednou dokazovati celému světu skutečné vzkříšení Spasitelovo, měli hlásati, že vstalo tělo, které viděli umíratí na kříži a které pochovali, proto je musel o této důležité pravdě přesvědčiti tak, aby jimi neotřásla žádná námitka.

Laskavý Ježíš znal dobře lidské srdce a dovedl změřiti i jeho slabost; proto hleděl napřed rozptýliti obavy apoštolů. Pravil: »Proč se děsíte a proč vstupují takové myšlenky na srdce vaše?« (Luk. 24, 38). Rozpřáhl k nim ruce, bylo na nich jasně viděti stopy bolestných hřebů, a pravil: »Vizte ruce mé i nohy mé, že já to jsem; dotýkejte se mne, a vizte, neboť duch nemá těla a kostí, jak vidíte, že já mám« (Luk. 24, 39).

Uposlechli láskyplného vyzvání Spasitelova? Ani jeden se toho neodvážil, ale Pán nepovolil. Vzal ruku Petrovu

³⁸⁴⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905, II, 399.

³⁸⁵⁾ Tato slova čteme ve Vulgátě, většina řeckých rukopisů je nemá. Četní badatelé (Soden, *Die Schriften des Neuen Testaments*, Göttingen, 1913, Text, str. 388; Žilka, *Nový Zákon*, Praha, 1933, 140) je proto vynechávají. Zapadají však tak dobře do souvislosti, že těžko o nich pochybovati. Pöhl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 371.

³⁸⁶⁾ Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 503.

- apoštol se jistě zachvěl - a přiložil ji jemně na svoje svaté rány. Opravdu, Petr ucítil živé, teplé tělo, jeho hrůza počala ustupovati nebeské radosti. To pomohlo. Jeho příkladu následovali brzy ostatní,³⁸⁷⁾ ale Pán učinil ještě více. Odhalil svoje svatá prsa a v jeho boku se objevila rána,³⁸⁸⁾ tak hluboká, že bylo možno vložit do ní celou ruku.³⁸⁹⁾ Posvátným Večeřadlem se rozlila nebeská radost. Jedni plakali radostí, druzí líbali svaté rány Spasitelovy,³⁹⁰⁾ ještě jiní mu padli k nohám a prosili za odpuštění.³⁹¹⁾

Bohužel, jejich štěstí netrvalo dlouho. Nečekaná radost bývá velice špatným rádcem. Jakmile pomine první vzrušení, hlásí se ke slovu rozum, a duše se chvěje obavou, aby všechno nebylo jen krásným snem, po kterém bude následovati tím bolestnější probuzení. »Jen těžko věříme tomu, co je příliš radostné«, napsal již sv. Augustin,³⁹²⁾ a dlouholetá zkušenost dala mu za pravdu. Kolik roků oplakával staříčkový Jakub svého syna Josefa, kterého pokládal již za mrtvého. Konečně se dověděl, že

387) Žák (Pán Ježíš Kristus, Opava, 1931; III, 573) popíral, že by se apoštolé dotkli ran Kristových; tvrdí to Suarez (*De mysteriis vitae Christi* disp. 49, sect. 4, num. 6) a po něm četní bohoslovci (Sýkora, *Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista*, Praha, 1896, 534). Právě dotekem se měli přesvědčiti, že tělo Ježíšovo opravdu ožilo.

388) Sv. Lukáš (24, 39) vypočítává jen ruce a nohy, sv. Jan (20, 20) jmenuje i bok Ježíšův.

389) Možno oslavené tělo hmatati? Steenkiste (*Evangelium secundum Matthaeum*³, Brugy, 1882; IV, 1424) se domnívá, že to bylo něco nadpřirozeného.

390) Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 214n.

391) Tak apokryfní *Epistula Apostolorum*. Ad. Harnack, *Ein jüngst entdeckter Auferstehungsbericht*, *Theologische Studien für Bern*. Weiss, Göttingy, 1897, 1-8.

392) In *Psalmum* 147, 17; ML 37, 1927.

žije. Zajásal radostí, bylo mu, jako by se byl právě probudil z ošklivého snu - po chvíli počal pochybovati, zpráva přišla příliš náhle a nečekaně. Teprve bohaté dary Josefovy ho přesvědčily (Gen. 45, 26n). Vrátná Rode zapomněla samou radostí otevřít Petrovi dveře a trvalo dosti dlouho, nežli se apoštolovi podařilo dostat se do domu (Skutky 12, 14n). Zachariáš prosil tak dlouho Boha, aby mu daroval syna, když mu Gabriel zvěstoval jeho narození, nevěřil (Luk. 1, 26). Podobně se vedlo též apoštolům. Vše přišlo tak náhle a nečekaně, že si to nemohli srovnati v hlavě; do duše se drala znova a znova mučivá otázka, nejsou-li jen obětí nějakého klamu.³⁹³⁾

Spasitel to věděl; aby je přesvědčil a dopřál jim zároveň potřebného času, pravil klidně: »Máte tu něco k jídlu?« (Luk. 24, 41). V okamžiku bylo vše v pohybu, našťastí jim zbylo něco od večere. V malé chvíli přinášeli kus pečené ryby a plást medu,³⁹⁴⁾ vedle postavili pohár s vínem.³⁹⁵⁾ Ježíš se pomodlil a usedl za stolem, na totéž

³⁹³⁾ Pro nás je vypravování sv. Lukáše velice poučné; ukazuje nám, jak málo byli apoštolé schopni vytvořiti »velikonoční legendu«, jak nám hledí namluviti moderní nevěra. Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 372.

³⁹⁴⁾ Rukopisy ABDL nemají poslední slova, proto je někteří (Soden, Die Schriften des Neuen Testaments, Göttingen, 1913, Text, str. 389; Soubigou, Sous le charme de l'évangile selon s. Luc, Paříž, 1932, 547 a Žilka, Nový Zákon, Praha, 1933, 140) škrtají. Jistě neprávem; zmínka o medu je tak zvláštní, že sama dokazuje svoji původnost. Bisping, Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas², Münster, 1868, 493. Med měli po ruce, protože ho o velikonočních rádi požívali. Sepp-Haneberg, Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 599.

³⁹⁵⁾ O tom se evangelisté nezmiňují; sv. Petr (Skutky 10, 41) však tvrdí výslovně, že po vzkříšení »s ním jedli a pili«.

místo, na kterém seděl při poslední večeři; tam jim slihoval radostné shledání, dnes se ho dočkali.³⁹⁶⁾ Vzal pokrmu a začal jísti.³⁹⁷⁾ Učedníci s něho nespustili oči, kdo byli opodál, vystupovali na špičky, aby jim neušel jediný pohyb. Opravdu byl to on, nikdo již o tom nepochyboval. Ještě chvíli jedl Spasitel, potom se napil; vzal zbytky pokrmů a rozdělil je mezi apoštoly.³⁹⁸⁾

Mohl bych pokračovati, ale čtu v mnohých tvářích rušivou otázku: Proč se zjevil Spasitel v Jerusalemě, když přece tolikrát odkazoval své učedníky do Galileje? Neporušil tím daného slova? A nemyslete, že jste první, koho napadla taková pochybnost; zdánlivé nesrovnalosti si povšimli již v prvních stoletích církve, ale odpovědi vyzněly velice různě.

Jedni hleděli uniknouti rozporu tím, že nazvali »Galileou« jeden z vrcholků hory Olivetské.³⁹⁹⁾ Jejich snaha se nutně tříštila o jasná slova sv. evangelia; Galilea v okolí jerusalemském byla jen pokusem z nouze. Ostatně, obtíž není tak veliká, jak by se na první pohled zdálo.⁴⁰⁰⁾

396) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI. 218 n.

397) Oslavené tělo pokrmu nepotřebuje, může jej však přijímati. Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 399 n). Je-li tato schopnost vlastností přirozenou (sv. Augustin, De civitate Dei 13, 22; ML 41, 395) či zázračnou (Cigoi-Teplý, Život Ježíše Krista, Praha, 1911; II, 330), neodvážuji se rozhodovati.

398) Sem klade Silbert (Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Lipsko, 1838, 365), Steenkiste (Evangelium secundum Matthaeum², Brugsy, 1882; IV, 1422) a Le Camus-Keppler (Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895; II, 544) výtku nevěry, o které se zmiňuje sv. Marek (16, 24). Myslím, že byla při jiné příležitosti. Této slavnostní chvíli nerušil jediný stín!

399) Kresser, »Praecedam vos in Galilaeam« in den Berichten der Palästina-pilger, Tübinger Quartalschrift, 1911, 505 n.

400) Příliš uměle Belser, Geschichte des Leidens und Sterbens des

Spasitel měl opravdu v úmyslu zjevit se apoštolům teprve v Galileji. Tak jim to sliboval za svého života (Mat. 26, 32), tak jim to vzkazoval po zbožných ženách (Mat. 28, 7). Proč tedy neposlechli? Je pravda, galilejští poutníci zůstávali v Jerusalemě po celý sváteční týden; chtěli si tak nahradit vzdálenost chrámu. Proto též apoštolé mohli si konec konců vysvětlovati slova Spasitelova v tomto smyslu⁴⁰¹⁾ - hlavní důvod byl docela jiný. Úmysl Spasitelův ztroskotal o lidskou slabost a nerozhodnost. Zklamaly zbožné ženy, které tak dlouho mlčely, a když konečně promluvily, apoštolé jim nevěřili. Chyběla základní podmínka: víra v Kristovo zmrtvýchvstání.⁴⁰²⁾ Bůh to dopustil, aby tím jasněji zazářila jeho slitovná láska; sklonil se k lidské slabosti, nakonec dosáhl přece svého cíle.⁴⁰³⁾

Vrtíš nedůvěřivě hlavou? Zadívej se raději do svého vlastního svědomí! Bůh ti ohlásil ústy svého apoštola Pavla (1. Sol. 4, 3): »To jest vůle Boží - vaše posvěcení.« Splnilo se na tobě přání nebeského Otce? A kdo to zavínil? Buď proto shovívavější i k učedníkům Ježíšovým!

Herrn², Freiburg, 1913, 502. Podle něho prosili skličení apoštolé nebeského Otce, aby se jim Spasitel zjevil napřed v Jerusalemě a Bůh jejich přání splnil. Evangelia o takové prosbě nevědí, apoštolé na zjevení vůbec nečekali, proto jim byli tak překvapeni.

⁴⁰¹⁾ Ottiger, *Theologia fundamentalis*, Freiburg, 1907; I, 821.

⁴⁰²⁾ Felder, *Jesus Christus*, Paderborn, 1914; II, 501.

⁴⁰³⁾ Kohout, »Ich werde euch nach meiner Auferstehung vorgehen nach Galilaea«, *Linzer Quartalschrift*, 1893, 485 n.

Spasitel dojedl a povstal. Učedníci odklidili se stolu a zahleděli se pátravě na Mistra. Bylo viděti, že chce promluvit, a hlavou mnohého proletěla myšlenka na říši mesiánskou. Snad konečně nadešel okamžik, kdy Ježíš vystoupí ze stínu, do kterého se dosud halil a prohlásí veřejně, po čem tak dlouho toužili. Ó, kdyby byli v tu chvíli tušili, oč vznešenější dar jim uchystalo slitovné Srdce Ježíšovo!⁴⁰⁴⁾

Na několik okamžiků spočinul svatý zrak Spasitelův na malém shromáždění, potom pravil: »Pokoj vám!« (Jan 20, 21). Odpověděli mu, jak bylo zvykem a dychtivě naslouchali, co bude následovati. Ježíš přivolal k sobě deset⁴⁰⁵⁾ apoštolů - ostatní ani nedýchali - a pravil pomalu a slavnostně: »Jako mne poslal Otec, i já (nyní) posílám vás.« (Jan 20, 21). Hned nato přistoupil k Petrovi a lehce na něho dechl - přítomným neušel jeho jediný pohyb - po něm učinil totéž ostatním apoštolům.⁴⁰⁶⁾ Nato rozpráhl ruce a síní zněla jeho velebná slova: »Přijměte Ducha svatého. Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým je zadržíte, zadrženy jsou.« (Jan 20,

404) Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 399 n.

405) Jidáš se oběsil, Tomáš nepřišel.

406) Tím odpadá námitka, že ve Večeřadle nebylo jiných učedníků ani nábožných žen, protože Spasitel by prý nemohl mluvit tak všeobecně. Právě v tuto posvátnou chvíli byla jejich přítomnost nutna; Ježíš chtěl provolati velikou výsadu apoštolů před dostatečným počtem svědků.

22n).⁴⁰⁷⁾ Domluvil a zmizel tak náhle, jako se zjevil.⁴⁰⁸⁾

Ještě dlouho stáli apoštolé, Pána již nespatriili. V tu chvíli nechápal snad ani jediný, že Spasitel udělil právě hříšnému lidstvu nejvzácnější dar: svátost pokání,⁴⁰⁹⁾ teprve časem poznali hluboký význam tohoto okamžiku. Projděme ještě jednou slova Ježíšova a vychutnejme jejich nebeský obsah.

Od pádu Adamova zela mezi Bohem a hříšným lidstvem hluboká propast, kterou nedovedly vyplniti oběti celého světa. Zajděte si jednou do římských museí, budete překvapeni tajemným smutkem, jaký uvidíte na všech obličejích. Jako těžký stín leželo na lidské duši vědomí spáchané viny. Je pravda, starozákonní proroci slibovali světu opět blahý mír, ale do té doby bylo ještě tak daleko. Teprve vykupitelská smrt Ježíšova smyla bolestnou vinu a vrátila zraněným duším klid, po kterém tak dlouho volaly. »Pokoj vám« nebylo tedy v ústech Ježíšových běžných rčením; dával opravdu, co sliboval.

Ježíšův pobyt na světě chýlil se však ke konci; po několika dnech měl odejít, aby zasedl na svůj nebeský trůn. Kdo bude na světě jeho zástupcem a ponese stoletími blahou zvěst? I na to nám odpověděl: »Jako mne

407) I nepřítomný Tomáš dostal moc odpouštětí hříchů. Ježíšova slova platila všem apoštolům. Obdobný případ čteme v knize Numeri 11, 26. Mojžíš vyvolil 70 mužů, kteří měli jeho jménem souditi národ. Ku slavnostnímu zasvěcení jich přišlo jen 68, dva zůstali doma - a přece i na nich spočinul Duch Boží. Tak již sv. Cyril Alex., In Evangelium Joannis 20, 22; MG 74, 728.

408) Škrabal, Příruční slovník biblický, Praha, 1940, 705.

409) Je však pozoruhodné, že zpověď byla první myšlenkou vzkříšeného Spasitele; bez této svátosti tekla by pro většinu lidí jeho krev nadarmo.

410) Knabenbauer, Commentarius in Evangelium secundum Lu

Raffaël: Ustanoveni Petra

poslal Otec, i já (nyní) posílám vás.« Apoštolé nastoupí na jeho místo a budou pokračovat v díle, které tak zdárně započal. Rozejdou se do celého světa a všude budou rozsévati nebeský mír. K tomu nestačí ovšem lidská síla, proto jim dává Spasitel Ducha svatého.⁴¹⁰⁾ Neuděloval ještě jeho plnost, to se mělo státi teprve o letnicích,⁴¹¹⁾ v tu chvíli mu tanul na mysli jiný obraz. Na počátku světa vznášel se nad vodami Duch Boží a vléval jim oživující sílu; apoštolé měli vraceti mrtvým duším pokoj a klid.⁴¹²⁾

Soulad mezi Bohem a lidskou duší dovede porušiti jedině hřích; proto čteme v Bibli vážná slova: »Nemají pokoje bezbožní« (Iz. 48, 22). Boj proti hříchu byl prvním účelem, proč přišel Spasitel, proto o něm napsal starozákonní prorok (Iz. 61, 1 n):

»Duch Hospodinův jest na mně,
neboť Hospodin pomazal (posvětil) mne,
abych hlásal jatým propuštění
a zavřeným vysvobození,
abych hlásal Hospodinovo milostivé léto.«

Proto řekl Spasitel, že »nepřišel volat spravedlivé, nýbrž hříšné« (Mat. 9, 13), proto si připisoval právo odpouštění hříchů, a když o něm pochybovali, dokázal je velikým zázrakem.⁴¹³⁾

cam, Paříž, 1898, 569.

411) Lauck, Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 451.

412) Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 371 n.

413) Mat. 9, 6: »Abyste věděli, že Syn člověka má moc odpouštět hříchů, tedy - di ochrnunému - vstaň, vezmi lože své a jdi!«

A tuto velikou moc předal v tom okamžiku apoštolům slovy: »Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým je zadržíte, zadrženy jsou.«⁴¹⁴⁾

Apoštolé již odešli, ale nezašla s nimi jejich nebeská moc. Předali ji svým nástupcům, katolickým biskupům a kněžím.

Ale všimni si ještě jednou slov Spasitelových. Katolický kněz nemá jen moc odpustiti, smí také rozhřešení odmítnouti. Komu? Každému, kdo nesplnil podmínky, za kterých odpouštěl Ježíš. Čím se bude řídit při svém rozhodování? Není vševědoucí, nevidí druhému do duše; sám kajícíník musí mu tento pohled umožniti.⁴¹⁵⁾ Proto katolická církev viděla ve slovech Ježíšových zpověď a vyznání hříchů.

Vím dobře, že lidská krátkozrakost odvážíla se popřít i tuto hlubokou pravdu; jmenují dokonce rok, kdy byla v církvi zpověď zavedena.⁴¹⁶⁾ Snad si v takovém okamžiku ani neuvědomují, že proti nim stojí nepřehledná řada svědků ze všech století. Nemohu se pouštět do podrobností, zmíním se aspoň o několika nejstarších.

První zmínku o zpovědi máme již ve Skutcích apoštol-

414) Protestanté hleděli oslabiti důkaznost tohoto místa; podle nich neodpouští kněz, jen prohlašuje, že Bůh odpustil. Kdo mu to pověděl? Zahn (Lauck, *Das Evangelium und die Brife des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 452) zašel ještě dále. Podle něho neobsahují slova ani zmínky o tom, že by apoštolé mohli někomu odpustiti hříchy. Měli jen kázati a tak vyvolati v duších náladu, která povede k litosti a následkem toho k odpuštění. Opravdu, jenom tak málo?

415) Tillmann, *Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 338.

416) IV. sněm lateránský nařídil r. 1215, aby každý katolický křesťan se aspoň jednou v roce zpovídal. Tím zpověď nezavedl, zdůraznil jenom její závaznost a pohrozil přísnými tresty všem, kdo by příkazu nedbali.

ských (19, 18). R. 54 přišel sv. Pavel do bohatého města Efesu. Jeho kázání otrásla svědomím vlažných křesťanů; svatopisec vypravuje: »Přicházeli a vyznávali a vypravovali své hříchy.« Přiznali se také, že mají doma pověrečné věci a protináboženské knihy; apoštol jim uložil, aby je spálili. Ochotně uposlechli. Snegli vše na hromadu a veřejně zničili; sv. Lukáš odhaduje jejich cenu na 40.000 Kčs.

Ke konci prvního století, kdy ještě žil apoštol Jan, povstala proslulá kniha, zvaná »Didaché«; je to jakýsi katechismus tehdejší církve. V ní čteme:⁴¹⁷⁾ »V neděli se scházejte k bohoslužbě a přijímejte Velebnou Svátost, ale napřed se vyznejte ze svých hříchů, aby vaše oběť byla čistá.« Kolem r. 200 žil v severní Africe slavný spisovatel Tertullian. Ve své knize »O pokání«⁴¹⁸⁾ mluví o zpovědi jak o věci všeobecně známé. Bolestně si stěžuje: »Myslím, že mnozí proto se zdráhají zpovídati se z hříchů, nebo s tím den ze dne odkládají, protože jim více záleží na jejich cti než na spáse duše. V té věci podobají se lidem, kteří trpí tajnou nemocí, ale svoji chorobu lékaři zatajují a svým nevčasným studem přivozují si smrt. Co jim prospěje jejich tvrdošijnost, s jakou se zdráhají odhaliti svá provinění člověku (knězi), když přece nemohou uniknouti vědomosti a soudu Božímu?«

Ve třetím století po Kr. píše největší učenec tehdejší doby, Origenes († 254): »Kdo nejsou zbožní, umírají ve svých hříších; kdo jsou zbožní, konají za hříchy pokání, cítí své rány, poznávají své pády, jdou ke knězi,

⁴¹⁷⁾ Funk, *Doctrina duodecim apostolorum* 14, 1; Tubinky, 1887, 43.

⁴¹⁸⁾ *Liber de poenitentia* 10; ML 1, 1355.

prosí za uzdravení a kněžovými rukama hledí dojíti očisty.«⁴¹⁹⁾ A jinde praví: »Je též odpuštění hříchů pokáním, ač bývá těžké a pracné. Hříšník smáčí své lůžko elzami a pláč je mu pokrmem ve dne v noci; nestydí se vyznati své hříchy knězi Božímu a hledá u něho léku.«⁴²⁰⁾ A ještě jinde napomíná: »Jestli jsme se něčeho dopustili tajně, jestli jsme spáchali hřích pouhým slovem nebo jen v myšlenkách, vše se musí vyznati, vše pověděti.«⁴²¹⁾

O něco později († 258) skonal v severní Africe mučednickou smrtí sv. Cyprian. Na jednom místě⁴²²⁾ praví: »Každý se má ze svých hříchů vyznati, dokud je na zemi, dokud lze z hříchů se káti a dojíti od Boha skrze kněze rozhřešení.«

Sv. Ambrož zemřel r. 397, byl biskupem v Miláně. V jednom svém kázání⁴²³⁾ mluví o úřadu zpovědníka; při té příležitosti prosí Spasitele: »Dej mi milost, abych měl s hříšníkem srdečnou soustrast a byl útrpný, kdykoli se mi bude vyznávati hřích některého kleslého, abych se na něho neosopil, nýbrž s ním plakal.« Nemodlil se nadarmo, současný životopisec⁴²⁴⁾ o něm praví: »Kdykoli šel k Ambrožovi někdo ke zpovědi a vyznával se mu ze svých poklesků, plakával svatý biskup tak, že rozplakal i kajícího.«

V téže době žil ve španělské Barceloně sv. biskup Pacian; zemřel r. 390. V jednom kázání varuje posluchače před neupřímnou zpovědí a volá:⁴²⁵⁾ »Co činiš ty, jenž

419) In Numeros hom. 10, 1; MG 12, 638.

420) In Leviticum hom. 2, 4; MG 12, 418.

421) In Leviticum hom. 3, 4; MG 12, 429.

422) Liber de lapsis 29; ML 4, 503.

423) De poenitentia II, 7, 73; ML 16, 536.

424) Sv. Paulin z Noly, Vita s. Ambrosii 39; ML 14, 43.

425) Exhortatorius libellus de poenitentia 8; ML 13, 1086.

oklamáváš kněze? Prosím tě, bratře, skrze Pána, jemuž nic skrytého není tajno, přestaň skrývati své zraněné svědomí! Moudří nemocní nevyhýbají se lékařům, ani když je chtějí řezati nebo páliť na nejskrytějších místech těla. A hříšník se bude zdráhati, když si může koupiti věčný život, jestli se zastydí pro život minulý?« Stejně učil na Východě sv. Efrem († 373). V jednom kázání⁴²⁶⁾ praví: »Kdo se dobrovolně vyzná duchovnímu ze svých hříchů, již tím dokazuje, že chce svůj život změnit; kdo své chyby tají, prozrazuje zlou vůli.«

Klečíš-li tedy u zpovědnice a šeptáš do mlčenlivého ucha knězova své bolestné pády, máš blahou jistotu, že stejně věřila před tebou dvě tisíciletí. Je pravda, vyznání spáchaných hříchů může býti někdy velikou obětí. Nezapomeň, že každý hřích je v podstatě pýchou, Ježíš jej léčí pokorením.⁴²⁷⁾ Končím tento odstavec nadšenými slovy Mauriacovými:⁴²⁸⁾ »Blažená jistota, že je nám odpuštěno! Ty ruko knězova, žehnající naše čelo, ty rozhřešující slovo, které (takřka) stékáš po našem těle a po našem srdci jako voda a krev z boku kopím otevřeného!«

⁴²⁶⁾ Attende tibi ipsi 9; Vossius, Opera omnia, Řím, 1593; II, 77.

⁴²⁷⁾ Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895; II, 549.

⁴²⁸⁾ Krejza-Tichý, Život Ježíšův, Praha, 1937, 265.

Slavnostní neděle⁴²⁹⁾ minula, ale učedníci na návrat do Galileje dosud nepomýšleli.⁴³⁰⁾ Podle všeho čekali na pokyn Ježíšův; ten dosud nepromluvil, napřed chtěl získati zbloudilého Tomáše. Jeho nevěra nepozbyla dosud časovosti, i pro nás může se státi pramenem bohatého poučení; všimněme si jí proto podrobněji.

Tomáš⁴³¹⁾ byl jedním z apoštolů. Byla to povaha ohnivá a odhodlaná. Když všichni zrazovali Pána Ježíše před cestou do Betanie, ukončil jejich kolísání smělymi slovy: »Pojďme i my, ať umřeme s ním!« (Jan 11, 36.)⁴³²⁾

⁴²⁹⁾ V novější době dějí se pokusy vrátiti sobotě její bývalou posvátnost, katolická Církev je přesvědčena, že záměnu naznačil sám Spasitel a provedli apoštolé. Proto vstal »první den po sobotě«, proto se v neděli zjevoval. Belser (Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 541) pokládá za možné, že při svých nedělních zjeveních slavival s apoštoly eucharistickou hostinu a tak je naučil nedělní bohoslužbě. Rozhodovati o tom se neodvažují.

⁴³⁰⁾ Překvapuje to tím více, protože se tolik háli Velerady. Belser (Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 541) se proto domnívá, že Spasitel jim slibil pro příští neděli nové zjevení. Jistoty nemáme.

⁴³¹⁾ Jeho aramské jméno znamená česky Dvojče, řecky *Δίδυμος*, latinsky Didymus. Proč je dostal nevíme. Podle starobylého podání (Chronicon Paschale 9; MG 92, 1076) narodil se současně se sestrou Lysií, podle jiného pramene (Homiliae Clementinae, 2, 1; MG 2, 77) s bratrem Eleazarem. Cigoj-Teplý (Život Ježíše Krista, Praha, 1911; II, 332) pokládá tradici za správnou.

⁴³²⁾ Kohout (Linzer Quartalschrift, 1893, 486) k tomu pěkně poznamenává: »Tehdy přidržel se jediný Spasitele, a Ježíš mu toho nikdy nezapomněl; proto se nad ním slitoval, když jediný ještě pochyboval.«

Nemiloval polovičatost, ve všem chtěl mít jasno. Když při poslední večeři zmínil se Spasitel zastřeně o svém odchodu, přerušil ho Tomáš poznámkou: »Pane, nevíme, kam jdeš; kterak můžeme znáti cestu?« (Jan 14, 5.) Ke Spasiteli přilnul celou duší a toužil, jak ostatní apoštolé, po čestném úřadě v říši mesiánské. Velkopáteční katastrofa ho zlomila úplně; přes všechna proroctví nikdy si nepředstavoval smrt Mistrovu tolik ubohou a tak pokouřící.⁴³³⁾

Proč nepřišel⁴³⁴⁾ s ostatními apoštoly do Večeřadla, nedovíme se asi nikdy.⁴³⁵⁾ Mohla to být jen náhoda,⁴³⁶⁾ mohlo se to státi též úmyslně;⁴³⁷⁾ apoštola mohla hnáti z města stejná skleslost, pro kterou odešli učedníci do Emauz.⁴³⁸⁾ Právě ohnivé povahy ulpí snadno na nějaké chmurné myšlence a přilnou k ní tím houževnatěji, čím více doufaly a čím většího zklamání se dožily. Jedno je jisté. Boží Prozřetelnost použila apoštola Tomáše, aby

⁴³³⁾ Papini-Skalický, *Život Kristův*, Praha, 1923, 410.

⁴³⁴⁾ Myšlenku některých Otců (sv. Augustin, *De consensu Evangelistarum* 3, 76; ML 34, 1210) a bohoslovců (Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 378), že byl z počátku s ostatními, ale odešel, protože tak lehkomyslně věřili zprávě o Emauzích, pokládám za příliš málo odůvodněnou. Slovo »jedenáct« (Luk. 24, 33) mohlo v této přechodné době znamenati právě tak celý sbor apoštolský, jako později číslovka »dvanáct«.

⁴³⁵⁾ Belser, *Das Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 513.

⁴³⁶⁾ Tak Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 432.

⁴³⁷⁾ Tak Emmerichová, Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichtern der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 430 a Franchetti, *Gesù e la sua vita*, Turin, 1930, 357.

⁴³⁸⁾ Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 454 n.

tím jasněji zazářilo Kristovo zmrtvýchvstání.⁴³⁹⁾ Pěkně to pověděl sv. Cyril Alex.:⁴⁴⁰⁾ »Jsem přesvědčen, že mimořádná Boží Prozřetelnost dopustila na čas nevěru učedníkovu, abychom pro jeho (pozdější) neochvějnou víru též my pevně věřili.« A tutéž myšlenku vyslovil na Západě sv. Řehoř:⁴⁴¹⁾ »Naši víře prospěla více nevěra Tomášova, než víra věřících učedníků; tím, že apoštol ohmatal a uvěřil, zbavil našeho ducha jakékoli pochybnosti.«

Ať již byl Tomáš v neděli kdekoli, jistě zaslechl poplašné zprávy o prázdném hrobě Ježíšově a dověděl se o zjevení andělů. Protože je donesly jen ženy, odbyl vše pohrdlivým mávnutím rukou. Ale svědků přibývalo a probuzená zvědavost nedopřála mu klidu; proto hned v pondělí ráno došel k apoštolům.⁴⁴²⁾ Uvítali ho radostným voláním: »Viděli jsme Pána!« (Jan 20, 25.) Po tváři Tomášově přelétl jen pohrdavý úsměv. Vypravovali mu o zjevení, kterého se dostalo Petrovi, vyličili mu podrobně Emauzy, ukázali místo, kde Spasitel seděl a stál, donesli mísu, z které pojedl, mluvili k hluchým uším. Z počátku se jen pochybovačně usmíval, když více doráželi, začal se zlobiti. Konečně mu připomněli oslavené rány Ježíšovy a ujíšťovali ho, že se jich směli dotýkati.⁴⁴³⁾

439) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 432 n.

440) In *Joannis Evangelium* 20, 24; MG 74, 723.

441) In *Evangelia* hom. 26, 7» ML 76, 1201.

442) Evangelista neudává, odkud vyšel popud. Tonna-Barthet (*Les Évangiles*, Paříž, 1933; II, 353) se domnívá, že Tomáš přišel k apoštolům, Grimm-Zahn (*Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 432 n) se kloní k domněnce, že apoštolé hledali Tomáše. První možnost se mi zamlouvá více; podle sv. Jana byla Tomášova nevěra veřejná, proto žádal Spasitel i veřejné pokání.

443) Z odpovědi Tomášovy vidíme, že věděl o tomto velikém vy-

Apoštol se již neovládl; prudce povstal a hlasitě zvolal: »Neuzřím-li (já sám)⁴⁴⁴⁾ v jeho rukou rány hřebův, a nevpuštím-li prst svůj na místo hřebův a nevložím-li ruku svou v jeho bok, neuvěřím« (Jan 20, 25). Domluvil a rychle odešel.

Dlouho ještě stáli apoštolé a hleděli rozpačitě jeden na druhého, v některém oku zaleskly se i slzy. Nedivme se jim! Měli se rozejíti do celého světa a všude hlásati Ježíšovo zmrtvýchvstání. Co mohli čekati od pohanských posluchačů, když tak uvítal jejich zprávu apoštol Kristův!

Tomášova nevěra opravdu až překvapuje strohostí, s jakou byla vyslovena a právem si zaslouží, abychom ji studovali pozorněji.

Apoštol odmítá jakékoliv svědectví; skloní hlavu jenom tehdy, bude-li mu dovoleno, aby se sám o všem přesvědčil. Pouhý pohled mu nestačí; aby se zabezpečil proti možnému přeludu, chce rány ohmatati. A jak drasticky formuloval tento požadavek! Vsune prst do rány v ruku a vloží ruku do probodeného boku Ježíšova!⁴⁴⁵⁾ Tolik roků zdůrazňoval Spasitel zásadu, že ve věcech víry smí rozhodovati pouze auktorita Boží; tolikrát (Jan 4, 48 a 6, 62n) odsoudil honbu za viditelnými důkazy víry, pro Tomáše mluvil nadarmo.⁴⁴⁶⁾ Apoštolovi je vlastní rozum a smyslová zkušenost jediným měřítkem.

znamenaní. Srv. Belser, *Das Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 541.

⁴⁴⁴⁾ Tato dvě slova nečteme ovšem v evangeliu, musíme je však doplniti, chceme-li vystihnouti smysl. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 432n.

⁴⁴⁵⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II 432n.

⁴⁴⁶⁾ Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 454n.

Nevidíte v jeho sebevědomých slovech věrný obraz dnešního člověka? Tomáš v tu chvíli jistě nepomyslel, jak nebezpečnou zbraní se oháněl; jeho zásada znemožňovala ve skutečnosti jakoukoli víru. Co odpoví jednou pohanským posluchačům, odbudou-li jeho kázání jeho vlastními slovy? Snad právě proto rozdrtil Spasitel tento projev nezdravého rozumářství tak rázně.⁴⁴⁷⁾

Nevěra Tomášova⁴⁴⁸⁾ byla veliká. Neurázela jen Boha, snižovala též ostatní apoštoly. Jejich výpovědi neměly pro něho ceny, dokud si jich sám neověří.⁴⁴⁹⁾ Proto ji nemůžeme schvalovati, přece ji však můžeme poněkud vysvětliti a omluviti.⁴⁵⁰⁾

Pramenů bylo několik. Byla to především uražená pýcha; Tomáše mrzelo, že Spasitel se zjevil právě v okamžiku, kdy apoštol nebyl s ostatními.⁴⁵¹⁾ Jeho nálada se ještě více zachmuřila, když se dověděl, že ho viděli i pouzí učedníci, dokonce i několik žen. V takové chvíli

447) Meschler, Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Freiburg, 1894; II, 467.

448) Svati Otcové báli se špatného dojmu, jakým mohla působiti nevěra apoštolova na mladé křesťany, proto ji hleděli umenšiti. Podle svatého Ambrože (Expositionis in Lucam lib. 10, 168; ML 15, 1939) nepochyboval Tomáš o vzkříšení Spasitelově, nechápal jen vlastnosti vzkříšeného těla. Podle svatého Cyrila Alex. (In Joannis Evangelium 20, 24; MG 74, 722) projevil apoštol jen silnějšími výrazy bolest nad tím, že sám Krista neviděl; podle sv. Jana Zlatoústého (In Joannem hom. 97, 1; MG 59, 473) popíral spíše způsob, jakým mu líčili apoštolé postup událostí. Všecky takové pokusy ztroskotávají o jasná slova Spasitelova. Seisenberger, Erklärung des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 288.

449) Silbert, Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Lipsko, 1838, 368.

450) Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 432 n a Püzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 379.

451) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 222 n.

dáme se snadno strhnouti k nerozvážnosti. Ještě více ho podráždila »neústupnost«, s jakou stáli ostatní apoštolé na svém přesvědčení. Jistě jste to zakusili sami na sobě; jsme-li již jednou rozčileni, lpíme na svém úsudku a bráníme ho, i když rozumově již nahlížíme jeho neudržitelnost.⁴⁵²⁾

Ani to by nám ještě všechno nevyložilo, vlastní důvody byly mnohem hlubší. Již jsem se zmínil, že Tomáš byl povaha smělá a odhodlaná; takové duše mohou vykonati mnoho, škoda jen, že tak snadno upadají do extrémů: čím více m'lovaly a doufaly, tím hlubší bývá jejich malomyslnost, když se dožily zklamání. A ještě na něco třeba důrazně upozorniti; bylo to přeceňování vlastní osoby. Tomáš věřil svému úsudku více než slovům všech ostatních apoštolů. Bohužel, vlastní úsudek bývá ve věcech víry rádcem velice špatným. Tomáš nastoupil nebezpečnou cestu a kdo ví, kam by byl zabočil, kdyby se ho nebyla ujala slitovná láska Dobrého pastýře.⁴⁵³⁾ Je pravda, apoštol si sotva uvědomil celou hříšnost svého jednání; proto mohl později doznati s kajícím Pavlem: »Došel jsem Božího m'losrdenství, poněvadž jsem to učinil z nevědomosti« (1. Tim. 1, 13).

Tomáš opustil tedy apoštoly, ale sotva si byl svou věcí tak jist, jak navenek předstíral; proto s nimi hleděl zůstatí ve stálém spojení. Kde byli mezi týdnem, nevíme. Belser⁴⁵⁴⁾ pokládá za možné, že Spasitel jim naznačil dobu příštího zjevení, většina to popírá; podle nich zůstávali ve Večeřadle, tam jim všechno připomínalo dob-

⁴⁵²⁾ Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- u. Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 379.

⁴⁵³⁾ Scisenberger, Erklär. des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 287.

⁴⁵⁴⁾ Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 541.

rého Mistra, tam se cítili nejbezpečnější.⁴⁵⁵⁾ Buď tomu jakkoli, Tomáš býval s nimi. Tato poznámka je velice důležitá; z ní se dovídáme, že nevěra Tomášova byla přece jen menší, než by se na první pohled zdálo; i když pobledla víra, nepohasla dosud jeho láska.⁴⁵⁶⁾ Apoštol se již uklidnil a počal uvažovati střízlivěji; jistě litoval neprozřetelných slov, která pronesl. Toužil po pravdě, a tím se lišil od moderního světa. Dnešní člověk po pravdě netouží, a pravdy se bojí. Proto jde nevšímavě vedle všech projevů, kterými dokazuje Všemohoucí pravdivost své Církve; zavírá oči před Lurdami a vyhnouti se úmyslně každé katolické knize, není jistě známkou dobré vůle. Zato každý, kdo pravdu poctivě hledá, setká se jednou se Spasitelem. To je nejhlubší poučení z tohoto odstavce.⁴⁵⁷⁾

Den co den přicházel tedy Tomáš mezi apoštoly, ale Pán se nezjevoval. Kolikráte pohlédl již Tomáš na zavřené dveře, po každé marně, a v jeho duši ozvaly se první výčitky svědomí. Snad je Pán uražen hrdostí, s jakou mluvil.⁴⁵⁸⁾

Zdá se však, že také Spasitel čekal úmyslně, chtěl dáti své Církvi vážné poučení. Nesmí zoufati nad obrácením hříšníka, i kdyby v rozčilení se vzpíral sebe více. Opatrnost radí, aby mu dopřála dosti času, aby se mohl uklidniti; trpělivostí dosáhne více než násilím.⁴⁵⁹⁾

Snad ještě žádný týden nebyl Tomášovi tak dlouhý; ko-

455) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 437.

456) Schmitz, *Das Leben Jesu*, Paderborn, 1893, 632.

457) Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1911, 454.

458) Neumann, *Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista*, Praha, 1862; II, 429.

459) Láska, *Život Ježíše Krista*, Olomouc, 1897, 632.

nečně nadešla toužebně očekávaná neděle;⁴⁶⁰⁾ Tomáš byl opět s ostatními apoštoly ve Večeřadle.⁴⁶¹⁾ Pro jistotu zavřeli i tentokráte oboje dveře.⁴⁶²⁾ Na všech tvářích bylo čisti zvědavou otázku, přijde-li Pán opět. Jediný Tomáš stál mlčky, zato v jeho duši bojovala bázeň a touha. Toužil spatřiti Pána, a přece se lekal okamžiku, přijde-li skutečně. Viděl dětinnou víru ostatních a styděl se v duchu sám za sebe. Kolikráte již litoval, že se dal tolik strhnouti a stanovil tolik podmínek. Bylo již pozdě; aby odvolal, k tomu se nemohl odhodlati.

Ještě přemýšlel, když pojednou stál mezi nimi Ježíš⁴⁶³⁾ a pozdravil slovy: »Pokoj vám!« (Jan 20, 27.) Ostatní ho uvítali hlasitým jásotem - jediný Tomáš mlčel. Byl jako ohromen - a přece nemohl od Krista oči odvrátiti. Všecky pochybnosti zmizely, jako by do mlhavého dne zazářilo pojednou jasné slunko.

Ale Spasitel nenechal Tomáše dlouho přemýšlet. Podíval se po apoštolech, bylo viděti, že hledá Tomáše. Ten zbledl a sklopil zrak; ale Ježíš kráčet již k apoštolovi, ostatní bezděky ustupovali. Zahledl se na zbloudilou ovečku, potom pravil vážně - a jeho hlas chvěl se při

⁴⁶⁰⁾ (Také Lauck) *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburk, 1941, 454 n) vidí v této časové shodě počátky pozdější neděle.

⁴⁶¹⁾ Sv. Jeronym (*Commentarius in Evangelium Matthaei* 28, 16; ML 26, 226) položil tuto událost na horu do Galileje. Jistě neprávem; v tom případě bychom nechápali, jak mohli míti zavřené dveře. Srv. Pölzl-Innitzer. *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 377.

⁴⁶²⁾ Jan 20, 26. Tuto okolnost zdůrazňuje pěkně sv. Cyril Alex., *In Evangelium Joannis* 20, 26; MG 74, 723.

⁴⁶³⁾ Již mnoho bojácných duší se tázalo, proč přistoupil Spasitel na podmínky Tomášovy. Odpověď je snadná; v tu chvíli neběželo o jednoho učedníka. v Tomášovi léčil Ježíš celý svět. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 432.

tom bolestí: »Vlož prst svůj sem« - a ukázal při tom na svoji probodenou ruku. Rozpřáhl obě ramena⁴⁶⁴⁾ a pokračoval: »Viz ruce mé!« Rozhalil svůj šat, ukázal apoštolovi hlubokou ránu v boku a pravil: »Vztáhni ruku svou a vpusť ji v bok můj, a nestávej se⁴⁶⁵⁾ nevěřící, nýbrž věřící« (Jan 20, 27).

Jako žhavé uhlí dopadala Ježíšova slova na hlavu Tomášovu. Apoštol všiml si dobře, Ježíš opakoval doslova smělé podmínky, které sám stanovil, a Tomáš si jasně uvědomil jeho vševědounost. Opravdu, Spasitel nemohl hlouběji pokořiti pýchu Tomášovu, než když splnil všechny jeho podmínky.⁴⁶⁶⁾ Lék byl velice zdravý; apoštol hřešil veřejně, proto měl také veřejně odvolati.⁴⁶⁷⁾ Uposlechl Tomáš láskyplného vyzvání Spasitelova? Prohlížel opravdu rány Ježíšovy? Svatí Otcové⁴⁶⁸⁾ a někteří

464) Lagrange, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 517.

465) Latinský překlad má »noli esse«, po něm i česká Bible »nebudiz!« Překlad nevystihuje přesně myšlenku Spasitelovu. V řeckém textu čteme záporný imperativ *presentu μὴ ῥίπov*; již jednou jsem upozornil, že takovým způsobem zakazovala biblická řečtina pokračovati v činnosti již započaté. Podle Pána Ježíše *nebyl* tedy Tomáš ještě nevěřící, ale mohl se jím *stát*; nastoupil cestu, která ve svých důsledcích vedla jistě k nevěře. Proto překládám: »nestávej se nevěřící!« Srv. Scisenberger, Erklärung des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 454 n.

466) Lauck, Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 454 n.

467) Meschler, Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Freiburg, 1894; II, 468.

468) Na př. sv. Cyril Alex. (In Evangelium Joannis 20, 26; MG 74, 727). Sv. Augustin (In Joannis Evangelium tract. 121, 5; ML 35, 1959) připouští aspoň možnost, že se doteku přece neodvážil.

469) Suarez, De mysteriis vitae Christi disp. 49, sect. 5, num. 1; Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 542. Meschler (Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Freiburg, 1894; II, 468) myslí dokonce, že Spasitel jako za trest trval na svém požadavku.

bohoslovci⁴⁶⁹⁾ to tvrdili, jiní⁴⁷⁰⁾ pokládali za možné, že Ježíš sám vzal ruku Tomášovu a přiložil ji jemně na svoje rány,⁴⁷¹⁾ moderní vykladaatelé většinou popírají.⁴⁷²⁾ Již mezi řeči pohlédl apoštol prosebně na Krista; sotva Spasitel domluvil, klesl mu Tomáš k nohám a vyznař svoji víru slovy: »Pán můj a Bůh můj!« (Jan 20, 28.)⁴⁷³⁾

Jsmeli velice dojati, mluvíme málo; ani Tomáš nemluvil mnoho, ale jedinou větou obsáhl celý Nový zákon: Ježíš není jen člověk, je také Bůh.⁴⁷⁴⁾ Kdysi překonal Tomáš apoštoly svojí nevěrou, dnes nad ně vynikl svojí věrou.⁴⁷⁵⁾ Snad právě proto zakončil touto událostí sv. Jan svoje evangelium, ale připojil důležitou poznámku: »Tyto věci byly napsány, abyste uvěřili, že Ježíš je Kris-

470) Na př. Seisenberger, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Rezno, 1910, 289.

471) Snad ani nemusím připomínati, že v ličení evangelistově nemají pro svůj výklad nejmenší opory.

472) Na př. Messmer-Mitterrutzner, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Innomostí, 1860, 430; Knabenbauer, *Commentarius in Evangelium secundum Joannem*, Paříž, 1898, 573; Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Třebíč, 1917, 480; Lagrange, *Évangile selon s. Jean*, Paříž, 1925, 518; Tillmann, *Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 339; Žák, *Pán Ježíš Kristus*, Opava, 1931, III, 574; Lusseau-Collomb, *Manuel d'études bibliques*, Paříž, 1932, IV, 881 n; Parsch, *Das Leben Jesu*, Klosterneuburg, 1935, III, 244 a Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 454.

473) Podle evangelisty následoval jeho výkřik hned po slovech Ježíšových; z toho plyne, že Tomáš rány neprohlížel.

474) Benedikt XIV. (*Die festis Domini nostri Jesu Christi* 427) upozorňuje, že Tomáš byl první, kdo nazval Pána Ježíše Bohem.

475) Messmer-Mitterrutzner, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Innomostí, 1860, 430.

tus, Syn Boží, a věřice, abyste měli život věčný ve jménu jeho.«⁴⁷⁶⁾

Pln lásky sklonil se Ježíš ke kajícímu apoštolu a pravil: »Tomáši,⁴⁷⁷⁾ protože jsem tě uviděl,⁴⁷⁸⁾ uvěřil jsi;⁴⁷⁹⁾ blahoslavení, kteří neviděli, a uvěřili« (Jan 20, 29). Domluvil a zmizel.⁴⁸⁰⁾ Ještě dlouho stáli apoštolé a hleděli s láskou na Tomáše; přešel poslední stín, který kalil jejich velikou radost.

Neodcházej ještě z Večeradla, zamysli se nad posledními slovy Spasitelovými. Pán Ježíš neopravil vyznání apoštolovo ani neodmítl božskou poctu, kterou mu vzdal, a přece připojil káravou poznámku; proti jeho opoždě-

476) Smutně proslulý Theodor z Mopsvestie (In Evangelium Joannis 20, 28; MG 66, 783) pokusil se oslabiti výpověď apoštolovu. Podle něho neoslovil Tomáš Spasitele; byl to jen bezděčný výkřik, kterým velebil Boha. Je přirozeno, že myšlenku Theodorovu uvítali racionalisté s povděkem; katolická Církev ji zavrhlá na svém V. všeobecném sněmu (Denzinger-Bannwart, *Enchiridion symbolorum*, čís. 183. Učinila tak právem. Obě jména, která dal Tomáš Spasiteli, jsou v řeckém textu v nominativu, ne ve vokativu. Sv. Jan (20, 28) upozorňuje výslovně, že apoštol mluvil v tu chvíli k Pánu Ježíši.

477) Toto slovo nečteme v řeckém textu, má však latinský překlad a hodí se velmi dobře do okolností.

478) Ani Spasitel nezmiňuje se tedy o doteku; proto tvrdíme, že ho nebylo. Knabenbauer, *Commentarius in Evangelium secundum Joannem*, Paříž, 1898, 573.

479) Pěkně vysvětluje sv. Augustin (In Evangelium Joannis tract. 121, 5; ML 35, 1958), jak mohl Ježíš mluvit v tuto chvíli o víře; praví: »Tomáš viděl a hmatl člověka, ale vyznával Boha, kterého ani neviděl ani nehmatal.«

480) Mluvil-li při této příležitosti Spasitel ještě více, nevíme. Evangelium se o tom nezmiňuje. Je však možné, že rozkázal apoštolům, aby odešli do Galileje a tam vyčkali jeho dalších pokynů. Srv. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 441.

né lítosti postavil veliké štěstí těch, kdo neviděli a přece uvěřili!⁴⁸¹⁾

Smyslová zkušenost může býti pramenem bohatých poznatků, v oboru víry velmi často zklame. Je pravda, někdy dokázal Bůh pravdu svých slov i viditelným zázrakem, smíme se za takový projev Boží přízně i modliti - nesmí se to však státi pravidlem. Učitelské slovo Církve musí zůstat rozhodujícím důvodem naší víry. To je »chudoba ducha«, kterou Spasitel tolik blahoslavlil; odtud se zrodilo katolické heslo apoštola Pavla: »Víra jest z kázání« (Řím. 10, 17).⁴⁸²⁾ Jistě nedojde spásy, kdo uznává jen to, co dovede svým rozumem pochopiti;⁴⁸³⁾ blahoslavený bude, kdo skloní pokorně hlavu i tam, kde nechápe a nerozumí!

481) Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Třebíč, 1917, 480.

482) Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895; II, 551 n.

483) Mluvíváme o »slepé víře«; k tomu pěkně dodává Messmer-Mitterutzner (Erklärung des Johannesevangeliums, Innomostí, 1860, 430): »Víra není »slepá« v tom smyslu, že by neměla pro sebe žádné důkazy, nehledá jen důkazy smyslové.«

ZAZRAČNÝ RYBOLOV

Zázračný rybolov je nám důkazem, že Spasitele možno nalézt všude; nezjevuje se jen při modlitbě, je nám na blízku, i když pracujeme...

Slavnostní týden uplynul a poslední poutníci odcházeli z Jerusalema. Po hluku velkoměsta, po tolika prudkých otřesech zatoužili též apoštolé po rodné Galileji,⁴⁸⁴⁾ kam je tolikrát posílal Spasitel.

Cesta je vedla přes horu Olivetskou, odkud bylo viděti celý Jerusalema. Tam seděli naposledy s božským Spasitelem a z jeho svatých úst vyslechli zprávu o pádu hlavního města a konci světa. Mimoděk se zastavili a ještě jednou se zahleděli na místo, kde zažili tolik bolesti, ale kde se dočkali též takové radosti. Tušili, že nastává nová doba a že se rozcházejí se vším, co dosud milovali? Sotva. V tu chvíli viděli v Jerusalemě nepřitele, který přibil na kříž jejich milovaného Mistra a chystal úklady i jeho apoštolům. Proto si oddechli volněji, když třetího dne zahlédli opět rodnou Galileu a zelený věnec hor kolem jezera Tiberiadského. Rozešli se do svých domovů; Petr a Ondřej zamířili do Kafarna, kde měli jakýsi domek (Mar. 1, 29).⁴⁸⁵⁾ Ještě před odchodem si slíbili, že se brzy sejdou u Petra.

Byli tedy doma; Velerady se již báti nemuseli. Kamkoli pohleděli, všude bylo plno sladkých vzpomínek na dra-

484) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele* Praha, 1934, 368.

485) Parsch, *Das Leben Jesu*, Klosterneuburg, 1935; III, 245.

hého Mistra. Je pravda, nebyl již s nimi, ale věděli, že žije a měli jeho slavný slib, že ho opět brzy uvidí - a přece se mnoho změnilo, cítili to při každém kroku. Na četných tvářích zahlédli rozpačitý úsměv; tak asi mluvíme s člověkem, který se vrátil z ústavu pro choromyslné a začíná opět svoje denní zaměstnání. Starostliví rodiče ukazovali na ně prstem a varovali své děti před podobným poblouzením;⁴⁸⁶⁾ byli jim názorným dokladem, že pýcha předchází pád. Potkávali známé a přátele a vítali se s nimi; jedni jim potřásli upřímně rukou, u většiny vanul ze slov jakýsi chlad. Apoštolé tušili správně příčinu. Ježíš byl odsouzen, proto nebylo radno stýkati se příliš důvěrně ani s jeho učedníky. Stín kříže nepadl jenom na Ježíše, zasáhl i jeho apoštoly.

Také hmotné postavení apoštolů se odchodem Ježíšovým velice změnilo. Až dosud staral se o jejich výživu sám Spasitel, dnes byli odkázáni sami na sebe.⁴⁸⁷⁾ Společné peníze zmizely se zrádným Jidášem,⁴⁸⁸⁾ co měli, utratili v Jerusalemě, bylo třeba ohlédnouti se po nějakém zaměstnání. Bylo přirozené, že bývalí rybáři vzpomněli si v tuto chvíli opět na nedaleké jezero Geneza-
retske.⁴⁸⁹⁾

Některým bojácným duším se zdálo, že apoštolé zradili svým rozhodnutím prapor Ježíšův. Dovedli by je omluviti, kdyby to byli učinili před Kristovým zmrtvých-

486) Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 505.

487) Belser, *Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 519.

488) Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista, Třebíč*, 1917, 481.

489) Proto není třeba tvrditi hned se sv. Cyrilem Alex. (In Joannis Evangelium 21, 6; MG 74, 739), že sám Spasitel pohnul apoštoly k rybolovu, aby »tímto poněkud hmotným obrazem je přesvědčil, že opravdu splní, co slíbil.«

vstáním; po jeho zjevení vidí v jejich kroku projev jakési nedůvěry. Pěkně jim odpověděl již sv. Augustin:⁴⁹⁰⁾ »Apoštolům nebylo nikdy zakázáno, aby konali zaměstnání, jinak dovolené a počestné, když neměli z čeho žít, jen když tím nezanedbali svého apoštolátu.« Proto pracoval i Pavel, aby nebyl na obtíž církvím, které založil.

O jednom takovém rybolovu⁴⁹¹⁾ vypravuje nám sv. Jan (21, 1-17);⁴⁹²⁾ proslul událostmi, které jej provázely.⁴⁹³⁾ U Petra sešlo se tehdy několik učedníků. Evangelista jmenuje na prvním místě Tomáše. Smutná zkušenost ho poučila; jak se zdá, neodloučil se již ani na chvíli od ostatních. Přišel též Natanael, známější svým druhým

490) In Joannis Evangelium tract. 122, 3; ML 35, 1960.

491) Sotva to byl první případ, kdy lovili. Richen (Die Reihenfolge der Ereignisse zwischen Auferstehung und Himmelfahrt Jesu Christi, Theologie und Glaube, 17 (1925), 350 n) klade událost do druhého týdne velikonočního. Belser (Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 546) na třetí neděli po velikonočních. Jeho myšlenka se mi zdá málo pravděpodobná; v tom případě bychom si těžko vyložili, proč tak záhy byla svěcena neděle svátečním klidem.

492) Někteří hadatelé pochybovali, je-li apoštol Jan opravdu pisatelem této kapitoly. Je pravda, byla přidána teprve později, když se počala šířit mezi křesťany bludná domněnka, že apoštol nezemře - ale její původ od Miláčka Páně je zaručen. Protože v tomto případě nemohl své jméno vynechat, položil je až na konec; ani to ještě nestačilo jeho pokoře, napsal jen zastřeně: synové Zebedeovi. Srv. Belser, Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 548.

493) Žádný evangelista nevypočetl všechna zjevení Spasitelova, proto exegeté udávají jejich časový postup různě. Richen (Theologie und Glaube, 1925, 350 n) se domnívá, že napřed bylo zjevení na hoře, teprve po něm zázračný rybolov; většina (Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 544 a Seisenberger, Erklärung des Johannesevangeliums, Rezno, 1910, 277 a 293) má postup opačný. Zjevení na hoře bylo tak velikou manifestací, že přípravy si jistě vyžádaly více času.

jménem Bartoloměj. Pocházel z nedaleké Kány. Přidal se kdysi odhodlaně ke Kristu, brzy se měl dožít zázraku, který mu tehdy Ježíš slíbil (Jan 1, 51). Byli tu také oba synové Zebedeovi, Jan i Jakub, kromě nich dva jiní učedníci. Evangelista je nejmenuje, proto jsme odkázáni na pouhé dohady; nevíme ani, patřili-li ke sboru apoštolskému.⁴⁹⁴⁾ V družné rozmluvě uplynul rychle den. Slunce se již sklánělo k západu, od jezera počínal vát chladnější větřík a čisté nebe slibovalo tichou a klidnou noc. Petr se zahleděl na jezero, pojednou prohodil: »Jdu lovit ryby« (Jan 21, 3), ostatní ochotně souhlasili. Bez meškání počali s přípravami. Petr prohlédl síť, byla dosud dobrá, ostatní chystali loďku.⁴⁹⁵⁾ Byla kdysi ma-

⁴⁹⁴⁾ Tillmann (*Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 343) pokládá oba nejmenované za apoštoly. Maldonat (*Commentariorum in quattuor Evangelistas*, Benátky, 1606; II, 1001), Seisenberger (*Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 293), Fouard-Pecka (*Život Ježíše Krista, Třebíč, 1917, 481*) a Žák (*Pán Ježíš Kristus, Opava, 1931; III, 574*) jmenují Petrova bratra, Ondřeje a Filipa, rodáka z nedaleké Betsaidy. V tom případě bychom si však těžko vyložili, proč je evangelista nejmenoval; proto se zdá pravděpodobnější, že byli jen učedníky. Emmerichová (*Brentano, Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; III, 455 n*) udává Jana, Marka a Silu, Belser (*Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 549*) vidí v jednom Aristiona, o kterém se zmiňuje sv. Papiáš (*E quinque libris de expositione Oraculorum Dominicorum 1; MG 5, 1255*), druhým byl prý snad záhadný Jan Presbyter.

⁴⁹⁵⁾ Někteří vykladatelé (*Brentano, Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; III, 455 n*; Cigoi-Teplý, *Život Ježíše Krista, Praha, 1911; II, 333 n*; Rostworowski-Vávrová, *Obrazy ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 368* a Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 505 n) mluví o dvou lodičkách, evangelista důsledně o jedné.

jetkem Petrovým⁴⁹⁶) a vezla tolikráte Spasitele světa.⁴⁹⁷)

O velikonocích bývá ve Svaté zemi již horko, teploměr ukazuje až 30 stupňů a ryby sestupují za dne do chladnější hlubiny, proto se lovívá obvykle až v noci. Také apoštolé se řídili touto rybářskou zkušeností. Jakmile zazářil na nebi měsíc, vsedli do loďčky a vypluli na moře. Tíše šplounala vesla a do duše se dralo tisíce vzpomínek. Apoštolům bylo v duši tak milo, jako nám bývá před velikým svátkem. Kolem dokola vládl hluboký mír, i v jejich nitru se utišilo. Na velkopáteční katastrofu vzpomínali jen jako na ošklivý sen, z kterého se již dávno probudili.

Konečně byli na místě, kde chtěli zkusit štěstí.⁴⁹⁸) Evangelista je nejmenuje, zato ústní podání nám je dochovalo neobyčejně přesně.⁴⁹⁹) Je to Ain Tabgu, poněkud jižně od bývalého Kafarnaa, dnešního Tell Hum. Řekové tam znali »sedm pramenů«; proto pojmenovali okolí

⁴⁹⁶) Proto v řeckém textu se členem *τὸ πλοιοῦν*. Srv. Tillmann, *Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 343.

⁴⁹⁷) Již sv. Otcové upozorňovali na hluboký význam této zdánlivě náhodilé okolnosti. Jenom katolická Církev, vedená Petrem a jeho nástupci, dodělá se zázračných úspěchů.

⁴⁹⁸) Poznámka Emmerichové (Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 455 n), že Petr tam měl pronajatý rybolov, přenáší bezdůvodně evropské pojmy do Palestiny.

⁴⁹⁹) Všechny prameny hledají místo zázračného lovu v severozápadním cípu Genezaretského jezera, v podrobnějším určení se poněkud rozcházejí. Seisenberger (*Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 293) je hledá u Betsaidy, dnešního Khirbe Minije, Pözl-Innitzer (*Kurzfasser Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 385) kolísá mezi Betsaidou a Kafarnaumem. Veliká většina se rozhodla pro Ain Tabgu.

Heptapegon, odtud arabské Tabga.⁵⁰⁰⁾ U pramene vidíme pečlivě pěstované zahrady a budovu »Katolické společnosti kolínské«, spravovanou dnes německými lazaristy. Sousední moře oplývá dosud velikým množstvím ryb.⁵⁰¹⁾ Tu zažili první zázračný rybolov, tu čekali i dnes bohatou kořist.

Apoštolé odložili již dříve svrchní šat, aby jim při práci nepřekážel; Petr si ponechal jen dlouhou zástěru, kterou si ovinul těsně kolem beder.⁵⁰²⁾ To proto, aby mohl skočiti do vody, kdyby bylo třeba.

Na pokyn Petrův spouštěli učedníci pomalu síť do chladných vln. Na přídi lodice zapálili několik pochodní a drželi je nad vodní hladinou; tak to dělávají palestiniští rybáři dosud, aby vylákali ryby na povrch.⁵⁰³⁾ Čekali již dosti dlouho; ku podivu, dřívka, která udržovala síť nad

500) Srv. Kutal, Palestina, Hradec Králové, 1925, 407.

501) O jakési svatyni na tomto místě mluví již řecký mnich Epifanius (Enarratio Syriae; MG 120, 270). Z novějších spisovatelů klade sem událost Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 612), Belser (Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 547) a Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 124 n).

502) Evangelista (Jan 21, 7) praví, že byl nahý a Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 124) a Lagrange (Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 525) rozuměli mu doslova. Jistě neprávem. U židů nebylo zvykem odkládati oděv úplně a slovo » nahý « znamenalo v tehdejší řečtině i člověka neúplně oděného. Srv. Zorell, Novi Testamenti lexicon Graecum, Paříž, 1911, 114. Podobu zástěry známe z tehdejších obrazů, bývala obyčejným šatem otroků; pěkně ji popisuje Nonnus Panopolitanus (Paraphrasis in Joannem 21, 7; MG 43, 915.

503) Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 368 n. Je zajímavé, že také Emmerichová (Brentano, Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; III, 455) zmiňuje se o této podrobnosti.

vodou, se ani nepohnula. Konečně síť vytáhli, byla úplně prázdná. Jen tu a tam se zachytil nějaký rákos nebo kus kořene.

Popojeli na jiné místo, snad tam budou šťastnější, nechytily opět nic. Zkoušeli ještě tu i tam, vzduch - jak bývá k ránu - se ochlazoval, nad vodou se ukazovala pára, slunko začínalo zlatiti vrcholky východních hor, dosud však neměli jedinou rybku. Snadno pochopíme, že nebyli právě v růžové náladě. Mimoděk vzpomínali na zázračný rybolov před třemi lety. Tehdy byl s nimi ovšem Pán Ježíš a v duchu se ozvalo přání: »Škoda, že tu dnes není!«⁵⁰⁴⁾ V tu chvíli ještě netušili, jak jim byl blízko; zdánlivý neúspěch byl právě tak jeho dílem jako bohatý lov, který tak nečekaně následoval.⁵⁰⁵⁾

Na východě zazářilo slunce, apoštolové se rozhodli, že nechají zbytečné práce.⁵⁰⁶⁾ Mrzutě vytahovali síť a ukládali ji do loďky, v tom zahlédli na břehu jakéhosi muže. Ježíše v něm nepoznali.⁵⁰⁷⁾ Příčinou nebyl soumrak ani veliká vzdálenost, vždyť mu rozuměli dobře každé slovo. Snad měl jinou podobu (srv. Mar. 16, 12), snad jeho oslavené tělo vypadalo opravdu poněkud jinak.⁵⁰⁸⁾ Je však také možno, že Spasitel působil v tu chvíli na jejich smysly právě tak, jako kdysi na zrak učedníků, jdoucích do Emauz. Buď tomu jakkoli, neznámý cizinec je

504) Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 226 n.

505) Belser, *Das Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 550.

506) Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 461 n.

507) Sv. Jan (21, 14) nazývá toto zjevení »třetíma«; bylo třetím z těch, o kterých sám vypravoval. Srv. Ottiger, *Theologia fundamentalis*, Freiburg, 1907; I, 874.

508) Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 463.

příliš nezajímal, o takové tiché pozorovatele není na Východě nikdy nouze. Začněte cokoli, hned se najde několik lidí, kteří se zastaví a se zájmem vám budou přihlížeti.⁵⁰⁹⁾ Nevšimli si ho, a přece jeho přítomnost byla jim v tu chvíli dvojnásob nemilá, protože se nemohli pochlubit nejmenším úspěchem. Již měli síť skoro v lodi, když neznámý cizinec popošel několik kroků k vodě a zavolal na ně: »Lidičky,⁵¹⁰⁾ máte něco k jídlu?« (Jan 21, 5).⁵¹¹⁾ Byl to tedy, jak se domnívali, nějaký obchodník; přicházivali časně zrána na břeh a skupovali na místě ryby, které rybáři v noci ulovili.⁵¹²⁾ Mohl to však být i též okolní obyvatel, který si chtěl opatřit lacinou krmí; proto ho odbyli úsečným: »Ne!« Snad se ti zdá jejich odpověď málo zdvořilá, nediv se jim! Lidé, kteří těžce pracují, nemívají obvykle kdy na uhlazenost; mimo to nikdo se nepřiznává rád ke svému nezdaru,⁵¹³⁾

⁵⁰⁹⁾ Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 505 n.

⁵¹⁰⁾ Při poslední večeři užil Spasitel (Jan 13, 33) něžného *τίμα* (děti); tu se nechtěl ještě prozradit, proto je oslovil *παῖδια* (Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 454 n). Naše překlady mívají obvykle »dítka«, jistě neprávem. Jak upozorňuje Zorell (*Novi Testamenti lexicon Graecum*, Paříž, 1911, 418), užívalo se tohoto slova jako lichotky pro dospělé; proto Francouzi (Lagrange, *Évangile selon s. Jean*, Paříž, 1925, 524) je překládají *garçons*, Němci (Steenkiste, *Evangelium secundum Matthaeum*³, Bruggy, 1882; IV, 1433) *Jungens a Burschen*, my můžeme říci hoši nebo lidičky. Ballonovo (*Krásné poselství*², Brno, 1923; I, 350) *miláčkové*, je méně vhodné.

⁵¹¹⁾ Latinsky *pulmentarium*, v řeckém textu *προσφάγιον*. Znamenalo všecko, co se přidávalo ke chlebu, v našem případě byly to tedy ryby. Srv. Zorell, *Novi Testamenti lexicon Graecum*, Paříž, 1911, 494.

⁵¹²⁾ Škrabal, *Příruční slovník biblický*, Praha, 1940, 706.

⁵¹³⁾ Lauck, *Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 463.

proto ani apoštolům nebylo do řeči - a přece jejich odpověď nám prozrazuje mnoho: ani jediný z nich nemyslí v tu chvíli na Pána a netuší v neznámém cizinci Spasitele.⁵¹⁴⁾

Cizinec se jejich drsnou odpovědí nijak neurazil ani neodcházel. Právě naopak. Poradil jim, aby to zkusili na pravé straně lodi; učinil to slovy: »Vrzte na pravou stranu lodi a naleznete něco« (Jan 21, 6). V nouzi se nám zdá každá rada dobrá;⁵¹⁵⁾ apoštolé se mohli domnívati, že cizinec vidí z břehu lépe, kudy táhnou ryby.⁵¹⁶⁾ Snad ještě chvíli váhali, konečně uposlechli.⁵¹⁷⁾ Zvolna klesala síť do chladných vln, brzy sebou počala nepokojně zmitati, oči apoštolů se radostně rozzářily; věděli, co to znamená. Na pokyn Petrův počali síť vytahovati, pokoušeli se o to marně, napjali znova síly, opět nadarmo.⁵¹⁸⁾ Proto se rozhodli, že ji dotáhnou napřed až ku břehu, teprve potom vyberou její obsah;⁵¹⁹⁾ zatím ji zavěsili na okraj lodi a zvolna veslovali.

V tom okamžiku bleskla Janovou hlavou zvláštní myš-

514) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 386. Poznámka je velice důležitá, protože vyvrací z kořene moderní nevěru. Podle ní žili učedníci v ustavičné vzpomínce na Pána; konečně se vžili do své představy tak, že ho »zdanlivě« viděli před sebou.

515) Vzpomeň na domácí prostředky, kde nepomohly léky. Lauck, Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 463.

516) Neumann, Život Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, Praha, 1862; II, 431.

517) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 226.

518) Takový je rozdíl mezi prací s Bohem a prací bez Boha! Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 230 n.

519) Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 465.

lenka. Zahleděl se na břeh a pozoroval chvíli cizince;⁵²⁰⁾ potom se naklonil k Petrovi a zašeptal: »Pán je to« (Jan 21, 7).⁵²¹⁾ Petr pohlédl napřed nechápavě na apoštola, ale potom se okamžitě rozhodl. Přehodil si dlouhou košili a přepásal se.⁵²²⁾ Pokynul ostatním, aby veslovali k břehu a skočil do moře; loďka plula jeho vroucí lásce příliš pomalu.⁵²³⁾ Je pravda, v dlouhém šatě se dobře neplavalo,⁵²⁴⁾ ale jeho ohnivá povaha dlouho nepřemýšlela. Nebezpečí mu nehrozilo, k břehu bylo jen asi 90 metrů.⁵²⁵⁾

V malé chvíli byl na zemi a poklonil se hluboko před Spasitelem. Co si pověděli, nevíme; podle všeho určil mu Pán Ježíš místo a čas příštího zjevení; apoštol se měl postarati, aby se tam sešlo co nejvíce věřících. Také učedníci se hleděli dostat co nejdříve na břeh; jedni veslovali, druzí přidržovali síť. Cesty ubývalo jen pomalu, protože břemeno bylo příliš těžké. Konečně sta-

520) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 368.

521) Opět to byl apoštol Jan, který poznal první Spasitele. Maldonat (*Commentationum in quattuor Evangelistas*, Benátky, 1606; II, 1006) udává dvě příčiny: Miloval Spasitele a byl od něho milován; zkušenost pak dokazuje, že láska vidí lépe než obyčejné oko. Byla to též odměna za jeho čistotu; Ježíšova slova: »Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou« (Mat. 5, 8) neplatí jenom pro nebe, plní se již na zemi.

522) Všimni si, že apoštol se neosmělil předstoupiti před Spasitele bez jakési přípravy; tím spíše to platí, jdeme-li k sv. přijímání.

523) Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 226 n.

524) Emmerichová (Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 455 n) tvrdí, že se jen brodil. Sotva má pravdu; 98 m od břehu je voda již dosti hluboká.

525) Sv. Jan udává 200 loktů; řecký loket, kterého se tehdy užívalo, měřil jen 0.46 m.

nuli na souši a chvátali ke Spasiteli, o kořist se nestaral nikdo.

Na břehu upoutalo jejich pozornost zvláštní divadlo. Spatřili žhavé uhlí, na něm byl plochý kámen,⁵²⁶⁾ na něm se pekla veliká ryba,⁵²⁷⁾ vedle ležel chléb. Kdo zapálil oheň?⁵²⁸⁾ A čím to, že apoštolé nezahlédli z moře ani nejmenšího záblesku ohně? Hořel přece již delší dobu, když tu bylo též uhlí?⁵²⁹⁾ Odkud měl Pán rybu? Tisíce otázek vířilo hlavou, na ulovenou kořist úplně zapomněli.⁵³⁰⁾ Opět zakročil Spasitel; učinil to slovy: »Přineste z těch ryb, které jste ulovili nyní« (Jan 21, 11).

Všimni si dobroty Ježíšovy! Sám poslal ryby apoštolům, a mluví o nich tak, jako by byly ovocem jejich námahy. Nediv se tomu! Stejně odmění jednou na věčnosti i tvoje

526) Seisenberger (Erklärung des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 297) tvrdil, že ryba byla v jakési nádobě; spíše byla podle tehdejšího zvyku obalena slabou vrstvou hlíny, aby se nespálila.

527) Seisenberger (Erklärung des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 297) se domnívá, že ryb bylo více. Jest pravda, jednotné číslo může zastupovati v hebrejštině tak zvaný druhový plurál; většina (srv. Lagrange, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 526) však tvrdí, že ryba byla jen jedna. Ani tato okolnost nebyla bez hlubokého významu. Ježíš Kristus - tolikrát nazývaný v první církvi Ichthys (Ryba) - bude jedinou odměnou všech zbožných duší. Proto napsal krásně sv. Augustin (In Joannis Evangelium tract. 123, 2; ML 35, 1966): »Piscis assus - Christus passus« (Pečená ryba - umučený Kristus).

528) Messmer-Mitterrutzner (Erklärung des Johannesevangeliums, Innomostí, 1860, 436) pokládal za možné, že oheň zanítil Petr; Maier (Commentar über das Evangelium des Johannes, Freiburg, 1845; II, 411) varuje, abychom nehledali zázrak, kde o něm evangelium nemluví. Odkud vzal tedy Petr rybu?

529) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 230.

530) Lagrange, Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 526.

dobré skutky, ačkoli jsou z největší části dílem jeho milosti a lásky.⁵³¹⁾ Pěkně o tom napsal sv. Augustin:⁵³²⁾ »Věnci-li Bůh naše zásluhy, co činí jiného, než že věncí svoje vlastní dary?«

Slova Ježíšova vyburcovala Petra a ostatní učedníky. Vytáhli síť na břeh a počali vybírat ryby. Petr je podával, ostatní je ukládali do lodi a počítali. Tu a tam se ozval jásavý výkřik; to vylovili pěkně urostlý kus. Konečně byla síť prázdná a učedníci ohlašovali výsledek lovu: 153 velkých ryb.⁵³³⁾ Apoštolé pohlédli udiveně na Mistra. Teprve nyní si uvědomili jasně velikost zázraku, který Spasitel vykonal; a při tom zůstala síť neporušená, ani jediné očko se nepřetrhlo. Tito zkušení rybáři věděli dobře, že tu zasáhla vyšší moc. Je pravda, Spasitel se jim dosud nepředstavil, a přece nikdo o něm nepochyboval.⁵³⁴⁾ V hlavě vířilo plno otázek,⁵³⁵⁾ ale ja-

531) Steenkiste, *Evangelium secundum Matthaeum*³, Bruggy, 1882; IV, 1433.

532) Epist. 194, 5; ML 33, 880.

533) Položili též apoštolé nějaké ryby na oheň? Evangelista se o tom nezmiňuje, vykladatelé se rozcházejí. Sv. Augustin (In Joannis Evangelium tract. 123, 2; ML 35, 1966), Grimm-Zahn (*Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 478) a Rostworowski-Vávrová (*Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 373) odpovídají kladně, velická většina popírá. Tak již sv. Jan Zlatoústý (In Joannem hom. 88, 2; MG 59, 475), později Emmerichová (Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichte der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 460), v naší době Lagrange (*Évangile selon s. Jean*, Paříž, 1925, 526). Zdá se, že účelem počítání bylo opravdu jen upozorniti apoštoly na velikost vykonaného zázraku. Tak Seisenberger, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 297.

534) Něco podobného zakoušíme před svatostánkem. Věříme pevně, že v bílé Hostii skrývá se Spasitel - i když naše smysly mají na sta otázek a pochybností. Seisenberger, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 298.

kási posvátná bázeň je zdržovala. Tušili dobře: zmrtvýchvstáním stala se s Pánem taková změna, že vylučovala důvěrný styk, na jaký byli dosud zvyklí.⁵³⁶⁾

Vraťme se ještě jednou k zázraku, který se stal. Tušíte jeho hluboký význam? Či se domníváte opravdu, že Ježíš chtěl jim osladiti jejich marnou práci? To by bylo málo, jeho úmysl byl docela jiný. Když je volal k apoštolátu, pravil k nim: »Pojďte za mnou, a učiním vás rybáři lidí« (Mar. 1, 17); nyní se blížila chvíle, kdy chtěl slib splnit. Apoštolé měli se rozejíti do celého světa a hlásati radostnou zprávu o vykoupení. Dodělají se úspěchů? Ano, splní-li určité podmínky - a právě tyto podmínky jim chtěl naznačiti svým zázrakem. Všimněme si jich proto podrobněji, vnikneme tak hlouběji do ducha katolické Církve.

Úkolem apoštolovým je práce o spásu duší, jí má zasvětití všechny svoje síly, jí obětovati své pohodlí.⁵³⁷⁾ Nepovede-li jeho snaha k cíli, nesmí skládati nečinně ruce v klín; nepomohou-li prostředky, kterých použil, sáhne ochotně po jiných.⁵³⁸⁾ Úspěch se dostaví nakonec jistě, nebude však dílem kazatelovým, bude milostí a darem Ježíšovým,

535) Nejvíce je asi zájímalo, jak se může tak náhle zjevití a proč ho nepoznali. Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 546. S tím se pěkně shoduje řecké sloveso *ἐξερᾶζω*, kterého užil evangelista; neznamená jen pouhou otázkou, nýbrž podrobné vyšetřování. Srv. Zorell, Novi Testamenti lexicon Graecum, Paříž, 1911, 195.

536) Tillmann, Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 345.

537) Vzpomeň, že lov byl v noci, kdy ostatní klidně odpočívali!

538) To je naznačeno rozkazem, aby vrhli síť na druhou stranu lodi. Meschler, Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Freiburg, 1894; II, 471.

539) Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 547.

proto se jím nesmí chlubití.⁵³⁹⁾ Ani to by ještě nestačilo. Ježíš bude žehnatí jen tam, kde najde poslušnost k římskému papeži, kterého ustanovil hlavou své církve.⁵⁴⁰⁾ Ani zmínka o síti není bez hlubokého významu. V katolické Církvi bude tolik různých národů a přece její hodnota zůstane nedotčena.⁵⁴¹⁾ Byl to tedy vhodný úvod k okamžiku, který měl následovati; však nepředbíhejme!

Již nejstarší spisovatele zajímal počet ryb, jak jej udává evangelista; škoda jen, že většina výkladů zabředla do malicherností⁵⁴²⁾ nebo podávala výklady příliš hledané a proto málo pravděpodobné.⁵⁴³⁾ Velikým číslem měla býti jen symbolisována velikost úspěchu, jakého se do dělá církev svým apoštolátem. Zato jiná myšlenka zdá se velmi pravděpodobná: V síti bylo dosti místa pro tolik různých ryb, v Církvi bude místo pro všechny národy světa.⁵⁴⁴⁾

Velikost okamžiku ohromila apoštoly; nikomu nebylo

540) Proto se tolikrát zdůrazňuje, že všechno řídil Petr. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 473.

541) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 475.

542) Sem patří všechny pokusy vyložiti čísla pomocí Gematrie a rozvésti číselnou hodnotu 153 v nějaká slova. Srv. o tom Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902; V, 612.

543) Sv. Augustin (*De Scriptura sermo* 270, 7; ML 38, 1244) si povšiml, že součet všech čísel od 1-17 dává právě 153. To mu připomnělo desatero Božích přikázání a sedmero darů Ducha svatého. Z toho usuzoval: Jen ti budou žiti v Pánu, kdo pomocí Ducha svatého zachovají zákon Boží, zhuštěný v desatero.

544) Sv. Jeronym (*In Ezechielem* 47, 6n; ML 25, 474) zmiňuje se při této příležitosti o cilickém básníkovi Oppianovi. Napsal poučnou báseň *Ἀλιευτικά*, kterou věnoval císaři Antoniovi; podle něho znali tehdy 153 druhů ryb. Srv. Sýkora, *Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista*, Praha, 1896, 547.

do řeči, rozmluva vázla. Opět zakročil Spasitel; pravil: »Pojďte, posnidejte!« (Jan 21, 13). Uposlechlí a posadili se, kam se jen dalo.⁵⁴⁵⁾ Pán přistoupil k ohni a vzal rybu. Požehnal ji, rozlomil na menší kousky, položil na chléb a podával apoštolům.⁵⁴⁶⁾ Ku podivu, stačila pro všechny.⁵⁴⁷⁾ Učedníci jedli, a zapíjeli vodou z blízkého pramene. Jedl s nimi též Spasitel? Jedni⁵⁴⁸⁾ to tvrdí, druzí se neodvážují odpovědět; možné by to bylo.⁵⁴⁹⁾ Slova sv. Petra (Skutky 10, 41), že »s ním jedli a pili« napovídají opravdu více případů.

Ani toto občerstvení nebylo bez hlubokého významu. Kolikráte přirovnával Spasitel nebe k bohaté hostině, kterou připraví svým věrným! Již na tomto světě dokázal, že na svůj slib nezapomene!

⁵⁴⁵⁾ Burchard z Magdeburku viděl tam ještě 28. srpna 1282 veliký kámen, okolní obyvatelé jej nazývali stolem Kristovým. Když tam přišel 25. března 1283, byl kámen již pryč (Dalman, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 126). Františkáni ukazují podobný kámen v Nazaretě (Kutal, *Palestina*, Hradec Králové, 1925, 390).

⁵⁴⁶⁾ Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichtern der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 460.

⁵⁴⁷⁾ Je proto pravděpodobná domněnka, že Pán ji rozmnožil zázračně. Simón-Prado, *Praelectiones biblicae. Novum Testamentum*⁴, Turin, 1930; I, 636.

⁵⁴⁸⁾ Sýkora, *Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista*, Praha, 1896, 546; Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 388.

⁵⁴⁹⁾ Kladně odpovídá též Maldonat (*Commentariorum in quatuor Evangelistas*, Benátky, 1606; II, 1013) a Emmerichová (Brentano, *Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichtern der gottseligen Anna Katharina Emmerich*, Řezno, 1869; III, 460), z novějších Seisenberger (*Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 299).

Co dosud předcházelo, bylo jen slavnostní předejrou toho, co mělo následovati. V duchu Kristově zjevil se jiný rybolov; bude mnohem těžší a měl trvati až do konce světa, a jenom Bůh mohl odhadnouti, kolik oddané lásky bude k němu třeba.⁵⁵⁰⁾ Asi před rokem slíbil Spasitel apoštolovi nejvyšší důstojnost v Církvi (primát), kterou zakládal - dnes nadešel okamžik, kdy chtěl daný slib vyplniti. Ježíš předvídal dobře, kolik bojů svede uražená lidská pýcha o papežský stolec; proto projevil svou vůli tak jasně; nesmělo zůstat ani nejmenší pochybnosti o tom, kdo bude právem rozhodovati v Církvi Kristově.⁵⁵¹⁾

Byla tu však ještě jiná okolnost, která vedla božského Spasitele. Pán Ježíš odpustil již Petrovi hřích, kterého se dopustil, ale apoštol nenapravil dosud veřejné pohoršení, které tím dal; dobrý Spasitel chtěl mu i k tomu poskytnouti vhodnou příležitost. »Trojímu zapření mělo odpovídati troje vyznání, aby jazyk nesloužil lásce méně než bázni a nezdálo se, že více slov vylákala hrozící smrt, nežli přítomný Život. Pasení stáda Pánova mělo býti důkazem lásky u toho, u koho bylo projevem bázně zapření Pastýřovo...«⁵⁵²⁾

550) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 375.

551) Pözl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 391.

552) Sv. Augustin, *In Evangel. Joannis tract.* 123, 5; ML 35, 1967.

Apoštolé dojedli a seskupili se kolem božského Mistra; až dosud měl pro ně při každém zjevení nějaký vzkaz, proto čekali i dnes nové poučení. Nemýlili se. Spasitel pohlédl pojednou vážně na apoštola Petra a ranním vzduchem zazněla otázka: »Šimone, synu Janův« - Ježíš se asi chvilku odmlčel, teprve potom pokračoval - »miluješ mě více než tito?« (Jan 21, 15).

Otázka Ježíšova překvapuje opravdu jak formou tak obsahem. Aby dojem byl větší a slavnostnější,⁵⁵³⁾ připojil Spasitel i jméno otcovo.⁵⁵⁴⁾ Pokud víme, oslovil tak Ježíš apoštola třikráte - po každé v souvislosti s papežským primátem. Po prvé, když ho volal do sboru apoštolů a dával mu nové jméno (Jan 1, 42); po druhé to bylo u Cesareje Filipovy (Mat. 16, 18): tam mu sliboval nejvyšší úřad v církvi a vyložil hluboký význam nového jména: dnes to bylo po třetí.⁵⁵⁵⁾

Ještě více překvapoval předmět otázky. Kdyby Ježíš se byl tázal jen po lásce, ještě bychom to pochopili; Spasitel chtěl však vědět, je-li jeho láska větší než ostatních apoštolů, a tu byla odpověď velice těžká. Byli tu přece mužové, kteří Krista nezapřeli; byl tu panický Jan, kterého »miloval Ježíš« a který mu jistě splácel stejnou oddaností. Otázka Ježíšova je nám proto velikým poučením, jak oceňuje lásku Bůh. Láska Janova se snad projevovala větší něžností, láska Petrova měla hýti hlubší a proto schopnější větších obětí;⁵⁵⁶⁾ byla to láska ka-

⁵⁵³⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 547.

⁵⁵⁴⁾ Otec sv. Petra slul Jan; jenom z nevědomosti zrodil se překlad »Jonáš«. Fouard-Pecka (Život Ježíše Krista, Třebíč, 1917, 483) se domníval, že Spasitel vynechal úmyslně jméno Petr (Skála), protože apoštol se osvědčil špatnou skalou církve - jistě neprávem!

⁵⁵⁵⁾ Tillmann, Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 345.

⁵⁵⁶⁾ Cigoi-Teply, Život Ježíše Krista, Praha, 1911; II, 336.

jícínkova, který věděl, co ztratil a větší horlivostí hleděl nahraditi Bohu způsobenou bolest.⁵⁵⁷⁾ Apoštol Petr zůstane nám vždycky útěchy plným dokladem, že člověk může růsti i chybou, které se dopustil; ani spáchané hříchy nesmějí nám býti důvodem, abychom ztráceli odvalu nebo pochybovali malověrně o slitovné lásce Boží.⁵⁵⁸⁾

Ježíš domluvil a Petr pohlédl udiveně na Spasitele, otázka přišla příliš náhle a nečekaně; též ostatní apoštolé byli překvapeni a hleděli střídavě brzy na Petra, brzy na Spasitele. Chvilí bylo úplné ticho, bylo slyšeti i šplouchání vln v nedalekém jezeře Genezaretském. Ještě před několik dny byl by Petr uvítal otázku s nadšením a odpověděl na ni bez rozpaků; smutná zkušenost ho učinila skromnějším a opatrnějším. Proto řekl: »Ovšem, Pane, ty víš, že tě mám rád.« (Jan 21, 16). Zmínku o apoštolech vynechal úplně; nebylo tomu ještě tak dávno, co volal sebevědomě: »Byť se všichni pohoršili nad tebou, já se nikdy nepohorším« (Mat. 26. 33) - dnes tolik smelosti neměl.

Otázka Ježíšova i odpověď Petrova zaslouží si ještě s jiné stránky podrobnějšího studia. Spasitel užil slovesa »milovati«,⁵⁵⁹⁾ Petr jen skromnějšiho »míti rád«;⁵⁶⁰⁾ prvního se neodvážil, o druhém nepochyboval.⁵⁶¹⁾

557) Seisenberger, Erklär. des Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 303.

558) Parsch, Das Leben Jesu, Klosterneuburg, 1935; III, 249.

559) Řecky ἀγαπάω. Podle Zorella (Novi Testamenti lexicon Graecum, Paříž, 1911, 3) znamená lásku, jejímž pramenem je rozumového poznání; proto se ho užívá o lásce Boží k lidem (Jan 14, 21), o lásce lidí k Bohu (Mat. 22, 37) neb o křesťanské lásce jedněch ke druhým (Mat. 5, 43).

560) Řecky φιλέω. Podle Zorella (str. 603) znamená lásku, jaká vzniká z pokrevnosti nebo přátelství; nazveme-li první lásku (ἀγαπάω) rozumovou, je druhá (φιλέω) spíše citovou.

S nevýslovnou láskou zahleděl se Spasitel na apoštola. Stál tu před ním bos, v šatě ještě promočeném, vlasy byly od pilné práce pocuchány, nic neprozrazovalo, že nadešel nejslavnější okamžik jeho života⁵⁶²) - ale Ježíšovo oko hledělo v tu chvíli do budoucnosti. Až dosud byl sám pastýřem svého stáda; v několika dnech měl je opustiti a Petra chtěl učiniti svým viditelným zástupcem. Proto pravil pomalu a slavnostně: »Pasíž⁵⁶³) beránky mé!« (Jan 21, 15).

Vnitřní spojitost mezi otázkou Spasitelovou a odpovědí Petrovou jest nám dnes úplně jasná. Ježíš viděl dobře touhu apoštolovu, aby mohl splatiti bolest, kterou mu učinil, proto mu naznačuje způsob, jak se to může státi.⁵⁶⁴) Láska ke Kristu nesmí ulpěti na krásných slovech, nejlépe se projeví starostlivou péčí o spásu svěřených duší. Z toho však plyne důležité poučení: vyšší neb nižší úřad nemá se dávat v Církvi podle osobní záliby, po vůli Kristově má rozhodovati jen láska.⁵⁶⁵)

Porozuměl apoštol slovům Ježíšovým? Jistě, protože obraz byl na Východě velice častý. Pastýřem nebyl nazýván jenom Bůh, totéž jméno dávali králům, prorokům a kněžím. Povinnosti duchovního pastýře vylíčil nám ve

⁵⁶¹) Papini-Skalický, Život Kristův, Praha, 1925, 421.

⁵⁶²) Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 375.

⁵⁶³) Sv. Cyril Alex. (Commentarium in Joan. 21, 15; MG 74, 750) a po něm četní jiní se domnívali, že tímto slovem vrátil Spasitel Petrovi apoštolát, jehož prý pozbyl svým bolestným pádem; jistě neprávem. Petrův apoštolát uznal Pán Ježíš již vzkazem, který mu měly vyříditi nábožné ženy; i Petr dostal s ostatními moc odpouštěti hříchy.

⁵⁶⁴) Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 483 n.

⁵⁶⁵) Kolik bouří a zmatků byla by si Církev ušetřila, kdyby byla svědomitěji dbala této zásady svého božského Zakladatele!

Starém Zákoně Bohem nadšený prorok Ezechiel (34, 14 n):

»Na pastvinách nejlepších pásiti je budu,
tam odpočívati budou na bylinách zelených...
Co se bylo poztrácelo, shledám,
co bylo rozptýleno, zase přivedu,
co polámáno, obváži,
co mdlého, posilním,
a co silného a tučného, opatrovati budu.«

Ještě krásnějšími barvami nastínil nám jeho obraz sám Spasitel v podobenství o dobrém pastýři.⁵⁶⁶⁾

Spasitel předal tedy apoštolovi všecku moc, jakou měl sám; on zůstane i nadále pastýřem stáda, které získal - proto tolik zdůrazňoval: »beránky mé« - Petr bude jen jeho viditelným zástupcem.⁵⁶⁷⁾ Jeho povinností bude především péče o dobrou pastvu; měl je sytiti »pravdou a milostí« (Jan 1, 14) a chrániti přede vším, co by jim mohlo uškoditi (neomylný úřad učitelský). Bude-li třeba, nezalekne se pro ně ani smrti. Postará se o dobrý pořádek ve státě a vyloučí každého, kdo by brzdil jeho rozvoj (moc zákonodárná a soudní).

Jeho pravomoci podléhají především beránci;⁵⁶⁸⁾ jimi je naznačeno vše, co je ve stádě Kristově silnějšího, na prvním místě mužové, ať jsou již učiteli nebo jen prostými věřícími.⁵⁶⁹⁾

⁵⁶⁶⁾ Není bez zajímavosti, že oboje - ustanovení primátu i podobenství o dobrém pastýři - nám dochoval evangelista Jan. Srovnej Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 483 n.

⁵⁶⁷⁾ Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895; II, 560.

⁵⁶⁸⁾ V řeckém čteme opravdu *τὰ ἀρχία μου*.

⁵⁶⁹⁾ Vykladatelé myslí tu obvykle na Církev učící - je to spíše jen důsledek!

Vraťme se ještě jednou k otázce Ježíšově! Když sliboval Spasitel apoštolovi prvenství v Církvi, tázal se především po jeho víře; když mu úřad předával, záleželo mu nejvíce na lásce. Víra bude vždy nutnou podmínkou, aby se kdo mohl stát papežem; bude-li však dobrým pastýřem, rozhodne především jeho láska. Jenom ten, kdo miluje Krista celou duší, najde dosti síly, aby zapomněl na sebe a věnoval se zcela nesmrtelným duším. Ale co je láska? S kolika kazatelen se o ní mluvilo, kolik knih se o ní napsalo, a přece jest odpověď tak prostá. »Začínám-li zapomínati, že žiji, začíná-li Bůh a jeho zájmy pro mne jediné a výhradně platiti, potom jest to láska!...«⁵⁷⁰⁾

Apoštol domluvil a Kristus se na chvíli odmlčel.⁵⁷¹⁾ Je možné, že apoštolé čekali podobnou otázku; Spasitel obrátil se však znova k Petrovi a tázal se po druhé: »Šimone, synu Janův, miluješ mě?« (Jan 21, 16). Již první odpověď stála Petra veliké přemáhání, druhá mu byla ještě těžší; proto pravil ještě pokorněji a tišeji: »Ovšem, Pane, ty víš, že tě mám rád« (Jan 21, 16).⁵⁷²⁾ Nato zaslechl slova: »Pasiž ovečky mé!« (Jan 21, 16).

Zastavme se opět u odpovědi Spasitelovy a hleďme vyčerpati její hluboký význam. Ustanovil-li Ježíš po prvním vyznání apoštola pastýřem beráneků, předává mu na tomto místě i péči o ovce;⁵⁷³⁾ zahrnul-li prvním slovem

570) Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 234 n.

571) Podle Kateřiny Emmerichové (Brentano, Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichten der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; II, 458 n) procházel se Spasitel napřed chvíli s apoštolý, teprve potom se tázal po druhé; možné by to bylo, evangelista o tom nemluví.

572) Willam, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel², Freiburg, 1934, 508 n.

573) Nejlepší řecké rukopisy čtou opravdu τὰ πρόβατά μου. Srv.

spíše muže, myslí tu především na ženy. Snad právě proto užil též jiného slovesa pro »pásti«.⁵⁷⁴⁾ U silnějšího muže stačí dodávati mu potřebnou duchovní stranu, slabší a citovější ženu třeba vésti takřka za ruku, aby nezbloudila.

Petr ještě ani nedomyslel, ale již zněla po třetí stejná otázka; tentokrát užil však i Ježíš téhož slovesa, kterým odpovídal apoštol Petr; proto můžeme přeložiti: »Šimone, synu Janův, máš mě opravdu rád?«⁵⁷⁵⁾

Je pravda, trojí otázka měla především zvýšiti dojem a vyzvednouti velikou potřebu lásky - ale Petr se při ní přece zarazil. Příliš živě mu připomínala jiný oheň, v paláci Kaifášově; i tam byl třikrát tázán, zda Krista miluje, ale z lidské bázně po každé zapřel.⁵⁷⁶⁾ Odprosil za

Soden, Die Schriften des Neuen Testaments, Göttingen, 1913; Text 489).

574) V prvním případě řekl *βόσκει*, v tomto *ποιμαίνει*. Lauck (Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 466 n) popírá jakýkoli rozdíl mezi oběma slovesy, většina (na př. Zorell, Novi Testamenti lexicon Graecum, Paříž, 1911, 99) jej uznává: první znamená spíše starati se o potravu, druhé říditi a vésti.

575) Papini-Skalický, Život Kristův, Praha, 1923, 421.

576) Spisovatelé nejsou zajedno, chtěl-li Spasitel opravdu upozorniti Petra na onu smutnou událost. Jakoukoli spojitost popírá na př. Sýkora (Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista. Praha, 1896, 547) a Lagrange (Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 525); jiní takovou možnost aspoň připouštějí, na př. Willam (Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 508 n) a Lauck (Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 466 n). Veliká většina to rozhodně tvrdí. Ze starších jmenuji aspoň sv. Augustina (In Evangel. Joannis tract. 123, 5; ML 35, 1967) a sv. Cyrila Alex. (Commentarium in Joan. 21, 15; MG 74, 750); z novějších mluví podobně Grimm-Zahn (Geschichte des Leidens Jesu², Reznau, 1905; II, 488 n), Belser (Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 521) a Papini-Skalický (Život Kristův, Praha, 1923, 421). Tak si vyložíme nejlépe veliký zármutek Petrův.

to Spasitele a Ježíš mu odpustil, a přece se zdálo, že Mistr mu dosud nedůvěřuje. Jak mu jen dokáže změnu, která se s ním stala? V tu chvíli si vzpomněl na Kristovu vševědoucnost, které neujde jediná myšlenka; proto pravil: »Pane, ty víš všechno, ty víš, že tě mám (opravdu) rád« (Jan 21, 17). A z úst Ježíšových zazněla slova: »Pasiž jehňátka má!«⁵⁷⁷ Koho tím naznačil Kristus? Jsou to především děti, které třeba teprve vychovávat; proto neprávem upírají nepřátelé Církvi právo na školu. Na druhém místě jsou to duše, které dosud nepoznaly celou pravdu Kristovu - tedy dospělí, kteří se chystají vstoupit do Církve.

Až dosud jsme vysvětlovali jen slova, hledme vniknouti též do jejich obsahu! Celé stádo Kristovo - beránci, ovce i jehňátka - je pod ochranou rukou sv. Petra a jejich nástupců; marně si namlouváš, že jsi učedníkem Ježíšovým, neuznáváš-li nad sebou římského papeže. Z toho důvodu bylo od samého počátku v Církvi přesvědčení, že papežově pravomoci podléhají jak prostí věřící, tak biskupové a kněží. V tom smyslu psal sv. Bernard papeži Evženovi III.: »Biskupové mají též svoje stáda, každý jediné, tobě jsou svěřena všechna, jednomu celé. Ty jsi jediným pastýřem nejen oveček, nýbrž i jejich pastýřů. Chceš věděti, čím to dokazují? Slovem Páně: „Miluješ-li mě, Petře, pas moje ovce!“ Které? Snad jen toho kterého města, kraje nebo státu?« Ovce mé. »Kde se nečiní rozdíl.

⁵⁷⁷) Soden (Die Schriften des Neuen Testaments, Göttingen, 1913; Text 489) klade tu opět τὰ πρόβατα, nejstarší řecké rukopisy (A B C) čtou však τὰ προβατάρια μου. Ferhat (Eine bisher unbekannte Lesart zu Joh. 21, 17; Theologie und Glaube, 1913, 220) zmiňuje se o armenském rukopise z 15. století, který čte arietes a připisuje mu veliký význam. Schäfers (Zu der Lesart »arietes« bei Joh. 21, 17; Theologie und Glaube, 1913, 314n) popírá právem toto ojedinělé čtení, protože rukopis pochází z doby tak pozdní.

tam se nic nevylučuje!⁵⁷⁸⁾ A dávno před ním pověděl totéž veliký učitel Církve, sv. Jeronym, nadšenými slovy, adresovanými papeži Damasovi:⁵⁷⁹⁾ »Dnes vychází Slunce spravedlnosti na Západě, kdežto na Východě postavil si padlý Lucifer trůn nad hvězdami. Vy tam jste světlem světa a solí země. Leká mne sice Tvá velikost, ale láká mne Tvoje dobrota. Já, ovečka (Kristova) prosím Tě jako kněze o spasnou oběť, jako Pastýře za ochranu... Mluvím s nástupcem Rybářovým a uředníkem kříže. Přidržuji se Tvé Svatosti, to jest stolce Petrova, a v tom se neřídím příkladem nikoho menšího, než samého Krista. Víím, že na té Skále bude zbudována Církve.« I protestant Harnack,⁵⁸⁰⁾ kterému snad nikdo nebude připisovati katolické sklony, vidí ve slovech Spasitelových přenesení primátu na Petra...

Petr nevěděl nic o trojnásobné koruně, která spočinula v tu chvíli neviditelně na jeho hlavě; tak provincie začínají i největší díla Boží.⁵⁸¹⁾ Zato pochopil dobře Spasitelův zájem o duše; proto napsal později ve svém prvním pastýřském listě krásná slova: »Paste stáde Boží, které jest u vás, přihlížejíce k němu nikoli z donucení, nýbrž dobrovolně podle vůle Boží, ani s mrzkou ziskuchtivostí, nýbrž ochotně, ani jako lidé, kteří vládnou pánovitě nad úděly, nýbrž jako ti, kteří jsou vzory stádcí; a když se ukáže arcipastýř (Kristus), obdržíte nevadnoucí korunu slávy« (1. Petr. 5, 2-4).

⁵⁷⁸⁾ De consideratione II, 8; ML 182, 751.

⁵⁷⁹⁾ Epist. 15, In; ML 22, 355.

⁵⁸⁰⁾ Entstehung und Entwicklung der Kirchenverfassung und des Kirchenrechts in den zwei ersten Jahrhunderten, Lipsko, 1910, 49.

⁵⁸¹⁾ Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 375 n.

JEŽÍŠ PŘEDPOVÍDÁ SMRT PETROVU A JANOVU

Pán Ježíš ustanovil právě apoštola Petra hlavou své Církve a skončil slovy, která zdánlivě nijak nesouvisela se slavnostním okamžikem: »Vpravdě, vpravdě pravím tobě: když jsi byl mladší, sám ses opasoval a chodils, kam jsi chtěl; když však sestárneš, vztáhneš ruce své a jiný tě opáše a povede, kam nechceš« (Jan 21, 18).

Je možné, že Petr si právě upravoval oděv, který již poněkud oschl, snad se též opasoval nebo si oblékal plášť, tím by se stávala Ježíšova slova ještě názornějšími.⁵⁸²⁾ Co jimi chtěl Spasitel pověděti, prozradil nám evangelista poznámkou, kterou ukončil svoji krátkou zprávu: »To pověděl, chtěje naznačiti, kterou smrtí oslaví Boha« (Jan 21, 19).⁵⁸³⁾ Již při poslední večeři napověděl Spasitel Petrovi, že skončí na kříži; učinil to obraznými slovy: »Kam já jdu, nemůžeš nyní za mnou jíti, půjdeš však později« (Jan 13, 36). Tehdy pochopil apoštol sotva daleký dosah slov Ježíšových; nová předpověď nenechávala žádné pochybnosti.

Jak se dovídáme z tehdejších spisovatelů,⁵⁸⁴⁾ rozpřáhl odsouzenec ruce, kat mu položil na krk trámec, který

582) Tak zvláště Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 500 n.

583) Jest zajímavé, jak hleděla první Církev na mučednickou smrt svých nejlepších synů; nebyla porážkou, nýbrž největší oslavou Boha. Mučedník mu dával, co měl nejvzácnějšího!

584) Na př. Plautus, *Miles gloriosus* II, 4, 7.

měl tvořiti příčné břevno kříže a přivázal k němu ruce provazem - tak byl veden na místo popravy.⁵⁸⁵⁾ Tam mu byly ještě na zemi⁵⁸⁶⁾ přibity ruce, načež vytáhli odsouzence do výše a upevnili břevno ke kříži.⁵⁸⁷⁾

Ale Spasitel pověděl svými slovy ještě více. Proti svobodě, s jakou se až dosud rozhodoval, postavil nucenost toho, co bude následovati. Slovy »kam nechceš« neřikal, že Petr přijme mučednickou smrt jenom nerad a nedobrovolně; naznačil jen bezděčný odpor lidské přirozenosti proti všemu, co nám působí bolest a utrpení. Podrobujeme se operaci, která nám může vrátiti zdraví, a přece se před ní třese. Spasitel umíral za nás též dobrovolně, a přece to trvalo hodiny, než se probojoval v zahradě Getsemanské k úplné odevzdanosti do svaté vůle Boží.⁵⁸⁸⁾

Pochopil apoštol slova Ježíšova? O tom nepochybuje nikdo. Když tedy se blížilo stáří, napsal věřícím slova: »Vím, že (již) rychle přijde odložení stánku mého, jakož i Pán náš Ježíš Kristus mi oznámil« (2. Petr. 1, 14). Věděl tedy dobře, co mu Spasitel předpověděl. Ostatně již sama úvodní slova: »Vpravdě, vpravdě pravím tobě«

585) Proto tvrdil nesprávně sv. Augustin (In Joannis Evangelium tract. 124, 5; ML 35, 1969), že Kristus zaměnil pořad jednotlivých úkonů. Proti němu hájil časový postup Belser (Zu Joh. 21, 18; Tübinger Quartalschrift, 1913, 509).

586) Kristus nesl celý kříž, proto byl přibíjen teprve na kříži!

587) Stejně ličí ukřižování Euripides (*Βάκχαι* 1061):

„αὐτὸς ὁμιλοῦς οὐρανὸν δούμην ἐν ἄλῃ ἀνῆγον, ἦγον, ἦγον εἰς ἄκρον τέλος.“

Troje sloveso naznačuje pěkně troje trhnutí provazem!

588) Seisenberger, Erklärung d. Johannesevangeliums, Řezno, 1910, 305; Willam, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 509 n a Lauck, Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburg, 1941, 470 n.

upozorňovala, že po nich bude následovati cosi důležitého a probudila mimoděk Petrovu pozornost.⁵⁸⁹⁾

A ještě jednu myšlenku nám připomíná předpověď Spasitelova. O své bolestné smrti užil slov: »Nyní jest *oslaven* Syn člověka a Bůh *oslaven* jest v něm« (Jan 13, 31). Stejnou poznámku připojil evangelista o smrti Petrově. Je pravda, Boha oslavujeme každým dobrým skutkem; nejvíce rozmnoží jeho čest, kdo obětoval za jeho zájmy i život.

V tom, co jsem až dosud pověděl, jsou všichni zajedno; tážeme-li se však, jak souviselo proroctví s ustanovením primátu, hlasy se rozcházejí. Podle jedněch⁵⁹⁰⁾ obával se Petr stále ještě budoucnosti. Již jednou sliboval Spasiteli věčnou lásku, brzy potom ho zapřel; bude nyní vytrvalejší? Předpověď Ježíšova měla jeho bázeň rozptýliti. Druzí⁵⁹¹⁾ viděli v proroctví další rys, kterým se projeví podobnost se Spasitelem; skoná na kříži jako jeho božský Mistr.

Nepopírám těchto myšlenek, obě jsou hluboké a krásné, a přece se mi zdá, že zapadají málo do okolností, za jakých byla pronesena. Petr byl právě ustanoven nejvyšší hlavou Církve. Mýlil by se však, kdyby se domníval, že tento úřad mu přinese časně výhody. Právě naopak. Chce věděti, co čeká prostého rybáře, povýšeného právě na papeže? O hladu a žízni, v nepokoji a útrapách bude se jako žebrák toulati mezi Jerusalemem a Římem, bude se skrývati, sklíčen starostmi o všechny církve, až posléze dokáže pravdu slov, že není učedník nad mistra, ani posel

⁵⁸⁹⁾ Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 500 n.

⁵⁹⁰⁾ Lauck, Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes, Freiburk, 1941, 470 n.

⁵⁹¹⁾ Hoppe, Kristus - můj život, Praha, 1923; VI, 238 n.

nad toho, kdo ho poslal.⁵⁹²⁾ Přijme-li to vše klidně, bude-li přes to plnití svědomité povinnosti nového úřadu, dokáže Pánu nejlépe, že ho měl opravdu rád!...⁵⁹³⁾

Ježíš domluvil; potom pokynul Petrovi a pravil: »Následuj mne!« (Jan 21, 19). I tato dvě slova zavdala podnět k četným dohadům. Podle běžného výkladu měl Petr následovati Pána především v jeho ctnostech dobrého pastýře, podle jiných⁵⁹⁴⁾ měl se mu podobati starostlivou péčí o svěcené duše nebo jen stejným způsobem smrti.⁵⁹⁵⁾ Všecky tyto výklady spojil Seisenberger⁵⁹⁶⁾ větou: měl následovati Krista v životě, aby ho jednou následoval i ve smrti.

Nepopírám krásu takových myšlenek; jejich stoupenci mohli se dovolávat i slovné shody s předpovědi Spasitelovou: »Kam já jdu, nemůžeš nyní za mnou jíti, půjdeš však později« (Jan 13, 36).⁵⁹⁷⁾ A přece se mi zdají všechny takové výklady příliš umělé: Petr rozuměl výroku doslovně a šel za Spasitelem, který opustil v tu chvíli hlouček ostatních apoštolů.⁵⁹⁸⁾ Co chtěl Ježíš Petrovi ještě pověděti, nevíme; podle všeho mu určil místo, kde se chtěl zjevití všem věřícím, a dobu, kdy se to mělo

⁵⁹²⁾ Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 378 n.

⁵⁹³⁾ Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 238 n.

⁵⁹⁴⁾ Messmer-Mitternuthner, *Erklärung des Johannesevangeliums*, Innomosti, 1860, 440.

⁵⁹⁵⁾ Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895; II, 562; Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Třebíč, 1917, 484 a Tillmann, *Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 349.

⁵⁹⁶⁾ *Erklärung des Johannesevangeliums*, Reano, 1910, 306.

⁵⁹⁷⁾ V řeckém textu čteme totiž v obou případech sloveso ἀκολουθεῖν.

⁵⁹⁸⁾ To plyne nutně z dalšího líčení Janova (21, 20). Stejně Lauck (*Das Evangelium und die Briefe des hl. Johannes*, Freiburg, 1941, 470 n), i když připouští též obrazný smysl o smrti na kříži.

státi.⁵⁹⁹⁾ Při tom projevil asi též přání, aby se sešlo učedníků co nejvíce.⁶⁰⁰⁾

Spasitel tedy odcházel a s ním šel apoštol Petr. Smutně za nimi hleděl miláček Páně, sv. Jan; bylo mu líto, že dnes neměl pro něho Ježíš jediného slova.⁶⁰¹⁾ Kráčeť zvolna za nimi; tak rád by se byl dověděl, co ho čeká, ale neosmělil se přednésti svou prosbu.⁶⁰²⁾ Petr zaslechl kroky, proto se ohlédl.⁶⁰³⁾ Uviděl Jana, ke kterému ho poutala upřímná láska. Snad si též vzpomněl, jak při poslední večeři otázel se apoštol jeho jménem po zrádci, proto mu chtěl prokázati podobnou službu. Otázal se: »Pane, co bude s tímto?« (Jan 21, 21). Ale Ježíš nevidí rád, staráme-li se příliš o cizí, tím méně, zasahujeme-li všetečně do řízení Boží Prozřetelnosti. Ani v Novém Zákoně nepozbyla platnosti moudrá rada Sirachovcova (3, 22):

»Věcí nad tebe vysokých nehledej,
a nad tebe silnějších nezkoumej;
ale co přikázal ti Bůh, o tom přemýšlej ustavičně.
Vždyť nepotřebuješ (vidět očima) věcí skrytých,
zbytečných věcí nezpýtaj příliš!«

Proto mu odpověděl dosti vyhýbavě: »Chci-li, aby zůstal,

599) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 507.

600) Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895; II, 562.

601) Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 378 n.

602) Tak Liese, *De s. Joanne Evangelista; Verbum Domini*, 1931, 358 n.

603) Seisenberger (*Erklär. des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 307 n) pokládá za pravděpodobné, že se obrátil i Ježíš; možné by to bylo, evangelista o tom nemluví.

dokud nepřijdu, co ti po tom? Ty mne následuj!« (Jan 21, 22).

Pověděl jsem, že slova Ježíšova byla vyhýbavá, zavedla však podnět k domněnce, že apoštol nezemře.⁶⁰⁴) Sv. Jan poznamenává, že tento výklad je nesprávný, o vlastním smyslu slov nám neřekl nic. V jednom souhlasí všichni: proti mučednické smrti Petrově postavil Ježíš přirozenou smrt Janovu.⁶⁰⁵)

Jak Kristus odešel, evangelista nám nepověděl. Odcházet viditelně? Či zmizel i tentokrátě náhle a nečekaně? Nevíme.

⁶⁰⁴) V tom případě byl by užil Spasitel neskutečného »kdybych«
řek. Liese, De a. Joanne Evangelista; Verbum Domini, 1931, 358 n.

⁶⁰⁵) O příchodu Spasitelově při smrti každého jednotlivce srv. Jan 14, 3.

Církev měla již papeže, brzy se jí mělo dostatí veřejně světového poslání; stalo se to při slavném zjevení na hoře...

Bylo to po prvé, co učedníci věděli předem, že uvidí Spasitele; proto byla též účast neobyčejně veliká. Již jednou jsem napověděl, že Spasitel udal sv. Petrovi místo i dobu, kdy se chtěl ukázati všem veřejně. Apoštolé jistě nelenili a roznesli radostnou zprávu po dalekém okolí. Počínali si opatrně. Velerada byla dosud dosti mocná a sledovala pozorně každý krok učedníků. Proto nemluvili veřejně, nebylo toho ani třeba; spolehliví stoupenci se již postarali, aby se o tom dovědělo co nejvíce věřících.⁶⁰⁶⁾

Již v předvečer velikého dne vydaly se jednotlivé hloučky na cestu. Jak se dovídáme ze sv. Pavla (1. Kor. 15, 6), sešlo se na 500 věřících.⁶⁰⁷⁾ Byla-li přítomna i Matka

⁶⁰⁶⁾ Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 379.

⁶⁰⁷⁾ Totožnost obou událostí (Mat. 28, 16 a 1. Kor. 15, 6) popřel Knabenbauer (*Commentarius in Evangelium secundum Matthaeum*, Paříž, 1893; II, 561) a Felder (*Jesus Christus*, Paderborn, 1914; II, 498). Nerozhodně kolísal Cigoi-Teplý (*Život Ježíše Krista*, Praha, 1911; II, 336 n), Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 411) aspoň doznal, že stoupenci totožnosti mají pro svou myšlenku velmi závažné důvody; veliká většina odpověděla kladně. Jmenuji Neumanna (*Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista*, Praha, 1862; II, 433), Grimm-Zahna (*Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 515) a Foncka (*Surrexit, Verbum Domini*, 1922, 163).

El Greco: Naneberstoupení Páně

Ježíšova, nevíme; za to z Petrovy řeči, kterou měl před volbou nástupce Jidášova (Skutky 1, 21 n), se dovídáme, že tam byl Josef Barsabáš a sv. Matěj. Ostatní okolnosti této důležité události jsou nám úplně neznámé; nevíme ani dobu ani místo.

Richen⁶⁰⁸⁾ položil zjevení na druhou neděli po velikonočních, zázračný rybolov byl prý teprve později. Většina exegetů se rozhodla pro opačný postup.⁶⁰⁹⁾ Je pravda, ani jedni ani druzí nemají důvodů, kterými by umlčeli námitky protivné strany, a přece pokládám tradiční výklad za jedině možný; zdá se nemyslitelné, že by se apoštolé vrátili k rybolovu, když jim Spasitel tak slavnostně kázal, aby začali s apoštolátem.⁶¹⁰⁾

Právě tak málo víme o místě, které bylo svědkem zázračné události. Hofmann⁶¹¹⁾ viděl v »hoře« jeden - prostřední - ze tří vrcholů Olivetských, v naší době obnovil jeho myšlenku Resch,⁶¹²⁾ jistě neprávem; sv. Matouš (28, 16) tvrdí výslovně, že to bylo v Galilei. Jméno, bohužel, neudal, odtud ta nejistota. Jedni⁶¹³⁾ se rozhodli pro Kurun Hattin, na kterém bylo kdysi prosloveno »osmero blahoslavenství«; proto překládali Matoušovu zprávu (28, 16): »na horu, kde jim dal (kdysi) pouče-

608) Die Reihenfolge der Ereignisse zwischen Auferstehung und Himmelfahrt Jesu Christi und die Harmonie der vier Evangelien; Theologie und Glaube, 1925, 350 n.

609) Rostworowski-Vávrová (Obrázky ze života božského Spasitele. Praha, 1934, 378 n) klade událost na neděli po zázračném rybolovu).

610) Fonck, Surrexit, Verbum Domini, 1922, 162.

611) Das Leben Jesu nach den Apokryphen, Lipsko, 1851, 395 n.

612) Das Galiläa bei Jerusalem, Lipsko, 1910, 17. Pěkně mu odpověděl Weber (Das apologetische Element in den neutestamentlichen Auferstehungsgeschichten, der Katholik, 1914; II, 191) a Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 137 n).

613) Na př. Parsch, Das Leben Jesu, Klosterneuburg, 1935; III, 251.

ní«. ⁶¹⁴⁾ Schneider⁶¹⁵⁾ myslil na některý výběžek Karmelu, většina se rozhodla pro Tábor.⁶¹⁶⁾ Tam byl Spasitel prohlášen od samého Boha za novozákonního zákonodárce, odtud rozeslal i své apoštoly.

V zástupu panovala slavnostní nálada. Kdo Krista již viděli, čekali klidně na nové zjevení; druzí hořeli posvátnou zvědavostí a dotazovali se těch, kdo byli šťastnější. Bylo tu však i dosti pochybovačů, kteří se dosud nepropracovali k plnému světlu.⁶¹⁷⁾ Pojednou rozlehl se zástupem radostný jásot, Kristus stál mezi nimi. Apoštolé a většina přítomných klesla na kolena a hluboce se mu poklonila - někteří ještě pochybovali.⁶¹⁸⁾ Snad ani nepopírali Kristovo zmrtvýchvstání, neměli však dosud jistoty, viděli-li opravdu vzkříšeného Spasitele - tolik se proměnil svým oslavením.⁶¹⁹⁾ I k nim se snížil dobrý Pastýř; velebnou chvíli neměl rušiti nejmenší nesoulad. Proto přistoupil blíže (Mat. 28, 18), snad jim ukázal i

⁶¹⁴⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 521 n.

⁶¹⁵⁾ *Geschichte unseres Herrn Jesu Christi*², Praha, 1848, 253.

⁶¹⁶⁾ Neumann, *Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista*, Praha, 1862, II, 433; Capeceletro, *La vita die Gesù Cristo*², Neapol, 1873, 600; Sýkora, *Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista*, Praha, 1896, 553; Barnabe d'Alsace, *La Montagne de la Galilée est le Mont Thabor*, Jerusalem, 1901 a Cigoi-Teplý, *Život Ježíše Krista*, Praha, 1911; II, 336 n. Ani Dalman (*Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 168) nestaví se proti této domněnce odmítavě.

⁶¹⁷⁾ Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 242 n.

⁶¹⁸⁾ Levesque (*Quelques procédés littéraires de s. Matthieu*, *Revue biblique*, 1916, 17 n) hleděl uniknouti obtíži překladem: »když ho spatřili, poklonili se mu, ač kdysi také pochybovali«. Jeho pokus narazil však na veliký odpor. Srv. Vitteau, *Revue biblique*, 1916, 402 n.

⁶¹⁹⁾ Belser, *Das Evangelium des hl. Johannes*, Freiburg, 1905, 516 a Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 379 n.

svoje svaté rány, a jejich nitro se naplnilo svatou radostí. Pochybnosti se rozplynuly jako podzimní mlhy a srdce všech se rozhořela vroucí láskou ke Spasiteli.

Ale Kristus nepřišel jen proto, aby ukojil zbožnou zvědavost. Kdysi ho zavedl ďábel na vysokou horu a sliboval mu všechna království světa, když se mu pokloní; dnes volal Ježíš na horu svoji Církev, aby jí ukázal svoji velikost.⁶²⁰⁾ S nekonečnou láskou pohlédl na věřící, které neodstrašila ani nepřízeň Velerady; ale potom se obrátil ke svým apoštolům. Rozpřáhl ruce, jako by chtěl obejmouti celý svět a za hlubokého ticha zněla věčně památná slova:⁶²¹⁾ »Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte tedy a učte všechny národy! Křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého! A učte je zachovávatí všechno, co jsem vám přikázal! A ejhle, já jsem s vámi po všechny dni až do skonání světa« (Mat. 28, 18n).

Kristova slova jsou »ústavní listinou« katolické Církve, proto si zaslouží podrobného rozboru.

Nebylo to ještě tak dávno, co dokonal Ježíš na kříži, mnozí svědkové jeho bolestné smrti nebyli snad ještě ani ve svých domovech, dnes měli všichni viděti blahé ovoce jeho vykupitelské oběti.⁶²²⁾ Ježíš si připisuje veškeru moc na nebi i na zemi. Řecké slovo⁶²³⁾ znamená takovou svobodu jednání, že mu nemůže nikdo právem překážeti. Slova se užívalo nejčastěji o státních úřední-

⁶²⁰⁾ Cladder-Haggeney, *In der Schule des Evangeliums*, Freiburg, 1917; VII, 304 n.

⁶²¹⁾ Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 379 n.

⁶²²⁾ Hoppe, *Kristus - můj život*, Praha, 1923; VI, 242 n a Cladder-Haggeney, *In der Schule des Evangeliums*, Freiburg, 1917; VII, 304 n.

⁶²³⁾ *Ἐξουσία* (moc).

cích;⁶²⁴⁾ v císaři sídlila její plnost, v ostatních byla jen částečně - a přece je veliký rozdíl. I císařova moc byla omezena hranicemi jeho říše, ani nejmocnější panovník se neodvážil uplatňovat nároky na celý svět - Ježíšova moc sahá i nad hvězdy. Proto pravil kdysi: »Všecko jest mi dáno od mého Otce« (Mat. 11, 27).

První posluchači sotva chápali nesmírný dosah okamžiku, který prožívali. Již nebude na světě vyvoleného národa; kdokoli chce dojít k Bohu, musí skrze Krista a jeho Církev.⁶²⁵⁾ Vložte Ježíšova slova do úst Alexandrových nebo Napoleonových, vynutí vám jen útrpný úsměv, na Táboře se nesmál nikdo.⁶²⁶⁾ Izrael skrýval žárlivě kamenné desky Zákona; dnes - doplněné a zdokonalené - stanou se majetkem celého lidstva.⁶²⁷⁾ Až dosud byl Ježíš poslán jen k ovčím domu izraelského, dnes rozepíná po prvé ruce k celému světu.⁶²⁸⁾

Ještě nikdy neprohlásil se Ježíš tak jasně za slibovaného Mesiáše jako v tuto slavnostní chvíli.⁶²⁹⁾ Za svého pozemského života tlumil v sobě takřka tento nebeský lesk a čekal trpělivě na hodinu, kterou určil jeho Otec, dnes nadešel konečně tento okamžik. V duši všech posluchačů zněla asi velebná slova Žalmu (2, 8):

»Požádej, a dám ti národy v majetek,
a v tvé vlastnictví končiny země!«

624) Lauck, Das Evangelium des hl. Matthäus und des hl. Markus, Freiburg, 1936; II, 226 n.

625) Willam, Das Leben im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 510 n.

626) Parsch, Das Leben Jesu, Klosterneuburg, 1935; III, 251.

627) Le Camus Keppler, Leben unseres Herrn Jesu Christi, Freiburg, 1895; II, 564 n.

628) Dausch, Die drei älteren Evangelien⁴, Bonn, 1932, 368.

629) Schneider, Geschichte unseres Herrn Jesu Christi², Praha, 1848, 253.

Snad vzpomněli i na předpověď velikého Daniele (7, 14):

»I dal jemu (Bůh) moc
a čest a vládu,
všichni národové a kmeny
a jazyky sloužiti budou jemu;
moc jeho jest moc věčná, již nepozbude,
a vláda jeho nebude zrušena.«

S tímto vědomím předstoupil tedy dnes Ježíš před svoje malé stádce. Kamkoli dohlédlo oko tehdejšího člověka, vidělo mezníky světové římské říše - Ježíšova moc sahá daleko za její hranice. Jeho duchovní království bude obepínati celou zeměkouli a Bůh připravoval již dávno cestu jeho hlasatelům. Ve své Prozřetelnosti zbořil hranice, které dělily svět v řadu států a státečků, na jejich místo nastoupilo římské imperium. Všude bylo možno dorozuměti se řecky; skoro v každém městě byla židovská obec se synagogou, odkud se šířily blahé naděje mesiánské do dalekého okolí a kypřily pohanská srdce pro blahou zvěst evangelia.⁶³⁰⁾ Tam tedy posílal dnes božský Spasitel dvanáct prostých rybářů. Učinil to úmyslně, chtěl, aby tím jasněji zazářila veliká síla, kterou měl nad dušemi.

Co bylo účelem jejich apoštolské cesty? I to jim pověděl Spasitel, škoda jen, že naše překlady vystihly tak málo barvitost originálu. Místo »učte všechny národy« čteme v původním textu »učňte všechny národy mými učedníky!«⁶³¹⁾ Proto se mýlí všichni, kdo si namlouvají, že

630) Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 522 n.

631) Žilka, *Nový Zákon*, Praha, 1933; Mat. 28, 19 a Lauck, *Das Evangelium des hl. Matthäus und des hl. Markus*, Freiburg, 1936;

mohou dojít spásy i bez Církve. Po vůli Kristově má ti býti Ježíšova Církev učitelkou, ty jejím učlivým žákem! Jak se jím staneš? I to ti pověděl Spasitel.

První - řekl bych - viditelnou podmínkou je sv. křest.⁶³²⁾ Jím se stáváme větví velikého révového kmene, kterým je Kristus (Jan 15, 1) a čerpáme z něho živnou mizu. Svatým křtem - abych užil jiného obrazu Spasitelova - vstupujeme do velikého domu, který zbudoval Kristus na skále; příslušnost k Církvi není tedy jen čímsi neviditelným a nedokazatelným, jak bájil Hus. I pokřtěný hříšník zůstává větví tohoto velikého stromu, i když jen větví suchou a neplodnou. Svatý křest je dnes z vůle Boží klíčem, který nám otvírá poklady vykupitelské smrti Kristovy.⁶³³⁾

Tím přecházíme ke druhé podmínce, kterou stanovil Kristus: »Učte je zachovávat všecko, co jsem vám přikázal!« (Mat. 28, 20). Ani Ježíš nemá rád matrikové katolíky. Jenom ten zasluhuje opravdu jména učedníka Kristova, kdo plní celé evangelium. Dobře si toho všimni! Nejsi katolíkem, zachováváš-li jen příkazy snadné, ani jeden nesmíš vynechat.⁶³⁴⁾ Jen v tom případě jsi v organickém spojení s tímto vinným kmenem (Jan 15, 1n) a čerpáš z něho výživnou mizu a jsi schopen přinášeti ovoce skutků dobrých i nadpřirozeně.

II, 230. V latinském překladu opakuje se zbytečně dvakrát slovo »docete«.

⁶³²⁾ Sýkora (Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 556) se domníval, že křest byl ustanoven teprve v tomto okamžiku; spíše se zdá, že byla jen zdůrazněna jeho všeobecnost. O jeho nutnosti mluvil Spasitel již s Nikodemem (Jan 3, 5). Ježíš mluví tak, že předpokládá znalost tohoto prostředku spásy.

⁶³³⁾ Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 530 n.

⁶³⁴⁾ Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 409.

A ještě jednu důležitou poznámku. Mezi těmito příkazy, které máš zachovávat, jsou i slova: »Neuposlechneli kdo (ani) Církve, budiž tobě jako pohan a veřejný hříšník!« (Mat. 18, 17). Je to tedy osudný omyl, když se kdo domnívá, že je mu dáno na vůli, chce-li věřit nebo nic; ještě osudnější, žije-li tak, jako by Církve nesměla do jeho soukromého života ani promluvit. Ať jsi doma nebo v parlamentě, všude jsi povinen řídit se hlasem katolické Církve, do které jsi vstoupil, když jsi byl pokřtěn.⁶³⁵⁾

Co znamenala Ježíšova slova prakticky, víme velice dobře. Celý tehdejší svět tonul v hluboké tmě, Bible ji jmenuje obrazně »stínem smrti« (Iz. 9, 2). Nebylo náboženství jistoty, pohanský člověk neměl odpověď ani na jednu otázku, která ho mučila; podle Caecilia »byla v doznání nevědomosti celá jejich vědomost«.⁶³⁶⁾ A bohoslužba? Bývala tak nemravná, že zrovna trneme, čtemeli popisy tehdejších spisovatelů.⁶³⁷⁾ Ale již se blížilo světlo a jeho nositeli byli apoštolé; kde vládla dosud tma, měla zazářit pravda, na místo hanebné modloslužby měla nastoupit úcta jediného Boha.⁶³⁸⁾

Sluneční paprsek je krásný; jeho nádheru pochopí však jen ten, kdo si jej napřed rozloží v duhové barvy. Moc,

⁶³⁵⁾ Exegeté nejsou zajedno, mluví-li Marek (16, 4 n) o téže události. Tvrdí to na př. Bisping (*Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas*², Münster, 1868, 137), Cigoj-Teplý (*Život Ježíše Krista*, Praha, 1911; II, 736 n) a Žák (*Pán Ježíš Kristus*, Opava, 1931; III, 583), jiní popírají. Sám se přidávám k posledním. Je pravda, mnoho myšlenek se opakuje, jsou však i značné rozdíly.

⁶³⁶⁾ Minucius, Octavius 13; ML 3, 285.

⁶³⁷⁾ Minucius, Octavius 24; ML 3, 325 a Tertullian, *Apologeticus* 11; ML 1, 385 n.

⁶³⁸⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 530 n.

kteřou dostali apoštolé, byla veliká; pochopíme ji ještě lépe, když si ji rozložíme v prvky, které obsahovala. Nebyli jenom učitelé, stali se i kněžími a pastýři svěřených duší.⁶³⁹⁾

Je pravda, proti apoštolům se mělo postavit nepřátelsky vše, co jmenujeme tehdejším světem a vědou. Bude jich jen hlouček a ponese neslýchanou zvěst o Vykupiteli, který dokonal na potupném kříži,⁶⁴⁰⁾ a přece se nemusí bát. Nebudou sami, půjde s nimi i Ježíš. Již dříve sliboval: »Důvěřujte, já jsem přemohl svět« (Jan 16, 33). Nezamlčel jim boje, ale ujistil je: »Vložte si tedy v srdce své, že nebudete přemýšlet napřed, kterak byste se hájili; neboť já vám dám výmluvnost a moudrost, které veškerí protivníci vaši nebudou moci odolati ani odmlouvati« (Luk. 21, 14n). Dnes jim mimo to slíbil, že s nimi zůstane v trvalém spojení. Z tohoto skálopevného přesvědčení zrodila se později neohrožená slova apoštola Pavla: »Jsem přesvědčen, že ani smrt ani život ani (padlí) andělé ani knížata ani mocnosti ani věci přítomné ani budoucí ani síla ani výška ani hloubka ani které stvoření jiné nebude nás moci odloučiti od lásky Boží, která jest v Kristu Ježíši, Pánu našem« (Řím. 8, 38). Pro tuto naději obětovali mučedníci i život, nezalekli se ani největších bolestí.

Zamysli se! Je-li ti Ježíš jen historickou osobou, která kdysi žila, nejsi dosud jeho učedníkem; až tě pronikne myšlenka, že Spasitel žije dosud ve své Církvi a jeho božská milost proudí každou duší, pochopil jsi plně tajemství duchovního růstu.⁶⁴¹⁾

639) Schmitz, *Das Leben Jesu*, Paderborn, 1893, 647.

640) Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 510 n.

641) Lauck, *Das Evangelium des hl. Matthäus und des hl. Markus*, Freiburg, 1936; II, 230 n.

Ježíšova slova platila především apoštolům a jejich nástupcům. Ti měli na prvním místě pečovat, aby přišlo co nejdříve království Boží. Ale vděčná láska nutí každého z nás, aby se staral o rozkvet říše Kristovy; proto vložil Spasitel tuto prosbu do Otčenáše. Apoštolát mezi pohany není jen výsadou biskupů a kněží, má zajímat každého. Zpytuj se, co jsi až dosud vykonal pro katolické misie!⁶⁴²⁾

Ježíš domluvil a zmizel. Ještě dlouho stáli učedníci a sdělovali si své dojmy. Konečně se počali rozcházeti, ale v duši je hrála vzpomínka na veliký okamžik, který prožili.

⁶⁴²⁾ Lauck, *Das Evangelium des hl. Matthäus und des hl. Markus*, Freiburg 1936; II, 230 n.

Až dosud jsem mluvil o zjeveních, o kterých nám dochovali evangelisté aspoň jakési podrobnosti. Ukázal se Spasitel apoštolům též jindy? Nevíme. Z nahodilé poznámky sv. Pavla (1. Kor. 15, 7) se však dovídáme o zjevení, kterého se dostalo apoštolu Jakubovi. Slova sv. Lukáše (Skutky 1, 3) jsou příliš všeobecná a nelze z nich mnoho dokazovati. Většina exegetů je však přesvědčena, že zjevení bylo mnohem více; evangelisté vybrali jen několik nejdůležitějších.⁶⁴³⁾

Tato myšlenka se mi zdá velice pravděpodobná. Bylo mnoho otázek, na které nedávají evangelia žádnou odpověď - a přece pozorujeme již v nejstarších dějinách Církve takovou shodu, že jejím pramenem mohla být jen důvěrná sdělení Ježíšova.

Okolnosti, za kterých se zjevil Spasitel sv. Jakubovi, zůstanou nám asi navždy zahaleny neproniknutelným tajemstvím. S jistotou se jen domníváme, že to byl svatý Jakub Mladší, kterého nazývá sv. Pavel »bratrem Páně« (Gal. 1, 19).⁶⁴⁴⁾ V době Pavlově byl biskupem jerusalemským; brzy měla se k němu odebrati deputace z Korinta, aby mu odevzdala almužny sebrané v Řecku a

⁶⁴³⁾ Felder, *Jesus Christus*, Paderborn, 1914; II, 498.

⁶⁴⁴⁾ Schmitz, *Das Leben Jesu*, Paderborn, 1983, 649. Čtenáři snad nemusím teprve dokazovati, že biblické slovo »bratr« značí jen příbuzného; světec byl podle všeho nevlastním bratrem Spasitelovým, protože jeho matka sluje (nevlastní) sestrou Panny Marie (Jan 19, 26).

v Makedonii. Při tom se ho mohli otázati na podrobnosti zjevení a tak se přesvědčiti o pravdivosti Kristova zmrtvýchvstání. Zda to učinili, nevíme.⁶⁴⁵⁾

Sv. Jeronym⁶⁴⁶⁾ nám dochoval starou legendu; jako pramen udává proslulé »Evangelium secundum Hebraeos.⁶⁴⁷⁾ Podle toho zavázal se apoštol přísahou, že nebude jísti, dokud nespátří vzkříšeného Spasitele. Ježíš splnil prý vroucí přání svého příbuzného. Zjevil se mu a poručil donésti chléb; požehnal jej a podal mu jej se slovy: »Jez, bratře, protože Syn člověka vstal opravdu z mrtvých.«⁶⁴⁸⁾ Z toho by plynulo, že událost se stala brzy po velikonocích.

Moderní exegeté se domnívají, že apoštol Pavel nám dochoval časový postup jednotlivých zjevení;⁶⁴⁹⁾ proto kladou událost do dnů, které předcházely slavnému nanebevstoupení.⁶⁵⁰⁾

Co bylo předmětem zjevení, nevíme. Podle svatého Jana Zlatoústého⁶⁵¹⁾ posvětil tehdy Spasitel apoštola na biskupa jerusalemského; jeho domněnka se zdá velmi málo pravděpodobnou. Mnohem spíše odměnil Ježíš jeho

645) Weber, Das apologetische Element in den neutestamentlichen Auferstehungsgeschichten; Der Katholik, 1914, II, 87.

646) De viris illustribus 2; ML 23, 642 n.

647) Srv. Preuschen, Antilegomena², Giessen, 1905, 7 n.

648) V nové době opakuje legendu doslova Heim, Unser Herr Jesus von Nazareth², Kolín, 1898, 468.

649) Schiffers, Die Emmausfrage und der Context des hl. Lucsa, Der Katholik, 1893, I, 342; Chauvin, Jésus-Christ, est-il ressuscité?, Paříž, 1901, 28 a Felder, Jesus Christus, Paderborn, 1914; II, 498.

650) Z toho důvodu popřel sv. Tomáš (In epistol. ad Corinth. cap. 15, lect. 1; Freté, Opera omnia, Paříž, 1876, XXI, 30) pravdivost legendy; apoštol nemohl zůstat tak dlouho bez jídla.

651) In cpist. ad Corinth. I. hom. 38, 4; MG 61, 527.

oddanou lásku⁶⁵²) nebo jeho kajícího ducha, o kterém nám dochoval starověk⁶⁵³) mnoho dojemných podrobností.

⁶⁵²) Tak zvláště sv. Tomáš (In epist. I. ad Corinth. cap. 15, lect. 1; Fretté, Opera omnia, Paříž, 1876, XXI, 30.

⁶⁵³) Sv. Jeronym, De viris illustribus 2; ML 23, 639 n.

Až příliš rychle uplynulo čtyřicet dní,⁶⁵⁴⁾ které měl vzkříšený Spasitel prožít se svými učedníky. Proto jim poručil,⁶⁵⁵⁾ aby odešli do města a sešli se v posvátném Večeřadle; bylo posvěceno tolika zázračnými událostmi, v něm se chtěl rozloučiti se svými přáteli.⁶⁵⁶⁾

Uposlechli, i když jim bylo v duši velice teskno. Opouštěli otce i matku, bratry a sestry, a nikdo nevěděl, spatřili-li ještě Galileu, kde prožili šťastná léta mládí. Cítili, že pro ně počíná nový úsek života. Co předcházelo, bylo jen přípravou, dnes měli učinit rozhodný krok. Cesta do Jerusalema byla první zkouškou jejich víry. Měli slib Ježíšův, že jich neopustí a spoléhali na jeho božské slovo - ale kolikrát splnil se i na svatých duších bolestný povzdech Spasitelův: »Duch zajisté hotov jest, ale tělo

⁶⁵⁴⁾ Některé gnostické sekty (Srv. sv. Irenej, *Contra haereses* I, 30, 14; MG 7, 703) tvrdily, že vzkříšený Spasitel pobyl na světě 18 měsíců; tutéž bajku čteme v podvržené knize *Ascensio Isaiae* 9, 16. Skutky apoštolské (2, 1) kladou seslání Ducha svatého na 50. den po velikonocích.

⁶⁵⁵⁾ O tomto rozkaze nemluví žádné evangelium, je však nutným předpokladem; bez něho bychom nepochopili, proč se odvážili apoštolé do Jerusalema. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 563 n.

⁶⁵⁶⁾ Evangelisté neudávají místo, kde bylo poslední zjevení; všichni spisovatelé je kladou do Večeřadla. Srv. Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 563 n. Soubigou, *Sous la charme de l'Évangile selon s. Luc.*, Paříž, 1932, 555 a Willam, *Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel*³, Freiburg, 1934, 512 n.

slabé« (Mat. 26, 41).⁶⁵⁷⁾ Též apoštolům bilo prudčěji srdce, když vstupovali do městské brány, a v duchu se tázali, jak bude dále. Báli se zbytečně. Dobrotivý Spasitel znal jejich dosavadní slabost, proto se postaral o jejich bezpečnost. Nikdo si ani nevšímal hloučku Galilejců, kteří kráčeli zaprášenými ulicemi hlavního města; skoro se zdálo, že Velerada již dávno zapomněla na »příhodu« s Ježíšem.⁶⁵⁸⁾

Ve čtvrtek⁶⁵⁹⁾ dopoledne⁶⁶⁰⁾ sešli se všichni na udaném místě. Jakým způsobem zjevil se jim Kristus, Bible nepraví; podle všeho přišel i tentokráte zavřenými dveřmi.⁶⁶¹⁾ Posadili se za stolem⁶⁶²⁾ a Spasitel počal jednu ze

657) Grimm-Zahn, Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1905; II, 563 n.

658) Willam, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel³, Freiburg, 1934, 512 n.

659) Někteří kladli nanebevstoupení na sobotu; zapomněli na židovské pravidlo, podle kterého se započítával první i poslední den. Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 419.

660) Zda právě obědvali (Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 413), neodvažují se rozhodovati. Ve Svaté zemi bývala hlavním jídlem teprve večeře.

661) Podle ctihodné Kateřiny Emmerichové (Brentano, Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi nach den Gesichtern der gottseligen Anna Katharina Emmerich, Řezno, 1869; III, 480) prožil Spasitel poslední dni ve společnosti učedníků; možné by to bylo, evangelisté o tom nemluví.

662) Sv. Lukáš (Skutky 1, 4) užil při této příležitosti slovesa *συναλίσσονται*; značí nejenom seděti za stolem, nýbrž i jísti. Proto se někteří domnívali, že Ježíš s apoštoly poobědval. Nebylo by to nemožné, učinil to již několikrát, zdá se to však málo pravděpodobné. Sv. Marek (16, 14) užívá opravdu jen všeobecnějšího *ἀνάκειμαι*, usednouti (Zorell, Novi Testamenti lexicon Graecum, Paříž, 1911, 41), proto mnozí jídlo popírají. Srv. Steenkiste, Evangelium

svých nejdelších řečí; škoda jen, že z ní známe jen několik myšlenek.⁶⁶³⁾

V úvodu pokáral Ježíš nevěru apoštolů a tvrdošijnost, s jakou odmítali první svědky jeho slavného zmrtvýchvstání (Mar. 16, 14). Jak se asi rděl při těchto slovech apoštol Tomáš! Kolikráté již litoval, že zašel tak daleko a předpisoval Kristu i podmínky, za kterých chtěl uvěřiti! Ani pro ostatní apoštoly nebyla Ježíšova slova pochvalou; nám jsou však důkazem, že se nestali obětí nějakého klamu. Uvěřili, protože důkazy Ježíšovy vylučovaly každou pochybnost.⁶⁶⁴⁾

Ale Spasitel věděl dobře, co bylo pramenem jejich »nevěry«. Nerozuměli Písmu svatému, které jim tolik zkreslila jednostranná židovská exegese. Z proroků si vybírali jen, co jim lahodilo; proto jim marně předpovídal svoje utrpení. Čekali pozemského Mesiáše; proto je smrt Ježíšova tolik překvapila; nechápali hlubokého tajemství kříže, které zmátlo již tolik zbožných duší.⁶⁶⁵⁾ Co jim mělo býti nejpádnějším důkazem mesiánského poslání Ježíšova, stalo se jim kamenem úrazu. Proto pravil: »To jsou slova, která jsem mluvil k vám, dokud jsem byl ještě s vámi, že se totiž musí splniti všechno, co psáno jest o mně v zákoně Mojžíšově a v prorocích i žalmech« (Luk. 24, 44).

secundum Matthaeum³, Bruges, 1882; IV, 1449 a Knabenbauer, Commentarius in Actus Apostolorum, Paříž, 1899, 26 n.

⁶⁶³⁾ Jednu část nám dochoval sv. Marek (16, 19-20), zbytek sv. Lukáš (24, 44-53 a Skutky 1, 4-8). Tak Belser, Das Evangelium des hl. Johannes, Freiburg, 1905, 531; Cigoi-Teplý, Život Ježíše Krista, Praha, 1911; II, 339 a Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 413.

⁶⁶⁴⁾ Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 413.

⁶⁶⁵⁾ Cigoi-Teplý, Život Ježíše Krista, Praha, 1911; II, 339.

Ale Ježíš nespokojil se jen touto všeobecnou větou. Probíral před svými užaslymi posluchači jednu knihu Bible za druhou a vysvětloval jim jejich předpovědi. Zmínil se též o četných předobrazech a skončil slovy: »Tak jest psáno a tak bylo třeba, aby Mesiáš trpěl a třetího dne vstal z mrtvých a aby hlásáno bylo pokání a odpuštění hříchů pro jméno jeho mezi všemi národy, počnouc od Jerusalema« (Mar. 16, 46n).

Zastavme se ještě na okamžik u těchto slov Spasitelových. Protestanté zamítli učitelskou autoritu Církve; podle nich je Bible tak jasná, že ji rozumí každý. Apoštolé žili po tři léta ve škole božského Mistra, a přece ji nechápali!

A ještě jednu poznámku. Účelem apoštolského poslání má býti spása duší. Bylo to proto velikým poblouzením, když evropské státy snížily katolické misionáře na průkopníky svých mocenských zájmů.

Nebeské světlo, kterého se právě dostalo apoštolům, nebylo jim dáno jen pro jejich osobu; ani Spasitel »nerozsvěcuje svíce a neklade ji pod kbelík, nýbrž na svícen, aby svítila všem, kteří jsou v domě« (Mat. 5, 15). Proto pokračoval: »Vy jste svědky těch věcí« (Luk. 24, 48). »Jděte (tedy) do veškerého světa a hlásejte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude; kdo však neuvěří, bude zavržen« (Mar. 16, 15).

Apoštolé měli počítati s kázáním v Jerusalemě; i tomuto městu chtěl Spasitel nabídnouti ještě jednou svou ruku, ale neměli se omeziti na Palestinu. Celý svět bude polem jejich apoštolské horlivosti a každá lidská duše má nárok na jejich lásku.⁶⁶⁶⁾

⁶⁶⁶⁾ Bisping (Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas², Münster, 1868, 133) rozšířil Ježíšova slova i na neživou přírodu; též jí měli hlásati apoštolové osvobození od kletby, jaká ji stihla

Spasitel věděl však dobře, kolik lidí odmítne pomocnou ruku, kterou jim podával, a zahyne na věky; i ty chtěl varovati. Proto připojil vážná slova: »Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude; kdo však neuvěří, bude zavvržen« (Mar. 16, 15). Nikomu není dáno na vůli, aby si určoval sám podmínky spásy, ty stanovil Kristus.⁶⁶⁷⁾ Jsou pro všechny stejné; společenské postavení, vznešený původ, bohatství nebo vzdělání na tom nezmění nic. Prostý venkovan i mocný král musí jíti cestou, kterou předepsal Kristus.

Je pravda, Ježíšovo učení nebude lahoditi lidským vášním; sám Spasitel se postaral, aby mu otevřel srdce všech, kdo mají dobrou vůli. Proto předpověděl zázraky, které potvrdí jeho božskou pravdu. Pravit: »Těch pak, kteří uvěří, budou následovati tyto zázraky: Ve jménu mém budou zlé duchy vymítati, novými jazyky mluvíti, hady bráti a jestliže by co jedovatého pili, neuškodí jim; na nemocné budou ruce vkládati a ti se uzdraví« (Mar. 16, 17 n).

Veliká moc nového učení projeví se tedy neobyčejnými zázraky; o některých zmínil se Spasitel podrobněji.

Na prvním místě jmenuje Kristus vliv, jaký bude míti Církev nad zlými duchy. Moderní člověk má pro ďábla jen útrpný úsměv, pro Ježíše je strašnou skutečností. Již dříve (Mat. 12, 29) přirovnal Satana k obru, kterého přišel přemoci a vyrvati mu kořist, které se zmocnil. Proto čteme tolikráte, že vymítal zlé duchy a tuto veli-

v ráji. Nepopírám, že i pro přírodu udeří jednou hodina vykoupení (Řim. 8, 21 n - ale Ježíš o tom na udaném místě nemluví. Slovo »stvoření« značí tu jenom člověka. Srv. Zorell, *Novi Testamenti lexicon Graecum*, Paříž, 1911, 320 a sv. Řehoř, *Homiliarum in Evangelia* lib. II, hom. 29, 2; ML 76, 1214.

⁶⁶⁷⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II. 545 n.

kou moc předal též apoštolům. Při tom nemusíme mysliti jen na slavný exorcismus; ještě více duši vyrvaly peklou svatě svátosti, zvláště pokání.⁶⁶⁸⁾ Druhým velikým zázrakem byl dar jazyků; jak se dovídáme z apoštola Pavla (1. Kor. 14, 1n), vyvolával právě tento zjev neobyčejný rozruch a přivedl do Církve mnoho duší. Projevoval se dvojím způsobem: někdy mluvil křesťan svou mateřštinou, ale posluchači slyšeli jeho kázání ve své rodné řeči (Skutky 2, 4n), jindy uměl věřící náhle řeč, které se nikdy neučil (1. Kor. 14, 23).

Předpověď o hadech a jedovatých nápojích splnila se někdy doslova. Tak neuškodila zmije sv. Pavlovi na ostrově Maltě (Skutky 28, 3n) ani svatému Janu pohár otráveného vína.⁶⁶⁹⁾ Ještě častěji plní se Ježíšovo slovo ve smyslu duchovním. Had byl odedávna vhodným obrazem hříchu a peklo se marně pokouší zničiti duši, která se mu brání svatým náboženstvím.⁶⁷⁰⁾

O uzdravování nemocných vypravují nám často posvátné dějiny (Skutky 19, 11). V pozdějších dobách ubývalo zázračných událostí, z toho však neplyne, že mizela i víra. Na tuto námitku odpověděl pěkně již sv. Řehoř:⁶⁷¹⁾ »Tyto zázraky byly nutné na počátku Církve. Aby totiž víra sílila, musela býti živena zázraky. Sázíme-li stromky, zaléváme je tak dlouho, dokud se neuchytí. Jakmile zapustily kořeny, necháme zalévání. Proto pravil apoštol

⁶⁶⁸⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 545 n.

⁶⁶⁹⁾ Srv. sv. Isidor, *De ortu et obitu Patrum* 72; ML 83, 151 * Bisping, *Erklärung der Evangelien nach Markus und Lukas*², Münster, 1868, 134.

⁶⁷⁰⁾ Grimm-Zahn, *Geschichte des Leidens Jesu*², Řezno, 1905; II, 545 n.

⁶⁷¹⁾ *Homiliarum in Evangelia* lib. II, hom. 29, 4; ML 76, 1215.

Pavel: Dar jazyků je na znamení nikoli pro věřící, nýbrž pro nevěřící (1. Kor. 14, 22).

Úkol, který měli apoštolé splnit, byl nad lidské síly, proto Spasitel se postaral o nebeského pomocníka. Právil: »Já pošlu na vás toho, jehož Otec můj slíbil, vy však zůstaňte v městě, dokud nebudete opatřeni mocí s výsosti« (Luk. 24, 49). »Očekávejte zaslíbení Otcovo, které jste slyšeli z úst mých; neboť Jan křtil vodou, vy však budete pokřtěni Duchem svatým po nemnohých dnech« (Skutky 1, 4n).

Apoštolé měli zůstat i prozatím v Jerusalemě; kde bylo sídlo starozákonní theokracie, počne i nové království Boží. Ducha svatého jmenuje především »slibem« Otcovým, protože ho tolikráte slibovali proroci; byl však i »slibem« Ježíšovým, protože Spasitel užil každé příležitosti, aby se rozhovořil o jeho zázračných účincích.⁶⁷²⁾ Toto působení jim naznačil krásným obrazem. Jan křtil jen vodou a přece vyvolal hluboké náboženské hnutí v celé Palestině; účinky Ducha svatého možno srovnati s ohněm, který ničí a pálí vše, čeho se zmocnil.⁶⁷³⁾ Kdy přijde nebeský posel, jim nepověděl, zdánlivým odkladem měla růsti i jejich touha a jejich modlitby měly se státi ještě vroucnějšími.⁶⁷⁴⁾

Apoštolé nepochopili hluboký dosah slov Ježíšových. Stále je mátlá představa o světové říši mesiánské, o které jim namluvili rabíni tolik krásného a velebného. Ježíšova slova jim proto zněla jako nebeská hudba; konečně se jim zdálo, že Spasitel hodlá vystoupiti z přítmi,

⁶⁷²⁾ Knabenbauer, *Commentarius in Actus Apostolorum*, Paříž, 1899, 26.

⁶⁷³⁾ Belser, *Die Apostelgeschichte*, Vídeň, 1905, 27.

⁶⁷⁴⁾ Knabenbauer, *Commentarius in Actus Apostolorum*, Paříž, 1899, 26 n.

do kterého se dosud halil.⁶⁷⁵⁾ Proto se otázali: »Pane, v tomto-li čase obnovíš království pro Izraelity?« (Skutky 1, 6.)

Otázka apoštolů opravdu překvapuje. Po tři léta chodili do školy božského Spasitele, naučili se velice málo. Snad nikdy nedokázali tak jasně, kolik ještě potřebují světla Ducha svatého. Obnoviti rozpadlou říši Davidovu? Pro Izraele? Apoštolé si neuvědomili, že vyvolený národ dohrál neslavně vznešenou úlohu, kterou mu určila Boží Prozřetelnost. Po vůli Boží měl býti nositelem idee mesiánské, na Velký pátek hlasoval bouřlivě pro Kristovu smrt na kříži. Napřed musí vykonati dlouhou očistnou cestu, projíti mořem utrpení a kajícími slzami smýti vinu, které se dopustil; teprve potom otevře se i jemu brána do říše mesiánské.⁶⁷⁶⁾

Proto zaslechli odpověď: »Nepřísluší vám znáti časy nebo chvíle, které Otec ustanovil mocí sobě vlastní, avšak obdržíte sílu, když na vás sestoupí Duch svatý, a budete mi svědky v Jerusalemě a po všem Judsku a Samařsku, ano až do končin země« (Skutky 1, 7 n.).

Smysl slov Ježíšových jest úplně jasný. Apoštolé učiní lépe, když nebudou pátrati po budoucnosti a přenechají osud vyvoleného národa Boží Prozřetelnosti. V jasném světle Ducha svatého poznají pošetilost toho, co právě pověděli. Jejich první starostí bude svědectví o Kristu. Kdyby byli v tu chvíli jen tušili, co to znamená!⁶⁷⁷⁾ Bolestným utrpením a mučednickou smrtí dokáží světu pravdivost učení Ježíšova.

675) Knabenbauer, *Commentarius in Actus Apostolorum*, Paříž, 1899, 26 n.

676) Cohausz, *Die Apostelgeschichte*², Freiburg, 1937. 8.

677) Všimni si, že v řeckém textu jest užito slova *μάρτυς*; znamená svědka i mučedníka.

V říši Kristově padnou hranice, které až dosud dělily národy, proto zmizí i všechna národní náboženství. To byla myšlenka, která přesahovala chápavost tehdejších apoštolů - bohužel zůstala záhadou i mnohým moderním katolíkům. Spojuje-li misionář své apoštolské práce se zájmy své rodné země, jedná stejně pošetile, jak apoštolé ve Večeřadle.⁶⁷⁸⁾

Ježíš domluvil a vyzval apoštoly, aby ho následovali.

⁶⁷⁸⁾ Cohausz, Die Apostelgeschichte², Freiburg, 1937, 10.

Ježíš dokončil dílo, které mu určil jeho nebeský Otec. Kdysi slíbil apoštolům, že vstoupí na nebesa (Jan 6, 62 n), dnes chtěl dané slovo vyplnit...

Spasitel opustil Večeřadlo a šel naposledy ulicemi jerusalemskými.⁶⁷⁹⁾ Byly skoro liduprázdné, protože bylo právě poledne.⁶⁸⁰⁾ Provázela ho jeho svatá Matka⁶⁸¹⁾ spolu se zbožnými ženami.⁶⁸²⁾ Cestou asi nepromluvili

679) Snad ani nemusím zdůrazňovati, že byl pro mimojdoucí neviditelný. Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 385.

680) V kterou hodinu vstoupil Kristus na nebesa, nepraví žádné evangelium. Podle sv. Augustina (*Enarratio in Psalmum 54*, 18; ML 36, 640) trpěl na kříži k večeru, z mrtvých vstal ráno, v poledne vstoupil na nebe. Též Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi*³, Št. Hradec, 1925, 422 a Rostworowski-Vávrová, *Obrázky ze života božského Spasitele*, Praha, 1934, 386 kloní se k této domněnce: o poledni zavřel nám Adam nebe, v poledne je Kristus otevřel.

681) Evangelisté se o ní nezmiňují, ale její přítomnost jest uznávána skoro všeobecně. Popřel ji jen Sýkora (*Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista*, Praha, 1896, 563). Opravdu nacházíme Matku Boží mezi ostatními učedníky ve Večeřadle. Jménem všech bohoslovců píše sv. Petr Kanisius: »Kdo by mohl pochybovati, že při nanebevstoupení Páně nebyla i jeho Matka?« (*De virgine incomparabili* V, 1).

682) Felder, *Jesus Christus*, 1914; II, 495 se dokonce domnívá, že tam bylo všech 120 věřících, které nacházíme později ve Večeřadle (*Skutky* 1, 15).

ani slova.⁶⁸³) Ježíš již pověděl všechno, a učedníkům nebylo do řeči; tušili, že se již brzy rozloučí.

Prošli městskou branou a sestupovali do údolí Cedronského. Kolik bolestných myšlenek vynořilo se v tu chvíli v duši Ježíšově! Tu začínal své utrpení, tu měla začít též jeho oslava. Počali stoupati na horu Olivetskou, vzdálenou od města malou čtvrthodinku,⁶⁸⁴) konečně se zastavili na jejím prostředním vrcholku. Je vysoký 815 metrů. Tam odbočovala cesta do Betanie, kde žil Lazar a jeho zbožné sestry.

Ještě jednou rozhlédl se Spasitel po Svaté zemi. Na jihu byl Betlem, kde se narodil, daleko na severu ležel Nazaret, kde prožil šťastná léta mládí, jen málo odtud byla Golgota, kde dokonal. Potom pokynul apoštolům, aby poklekli. Ochotně uposlechli. Ježíš rozpráhl ruce a dojatě žehnal apoštolům i jejich práci.⁶⁸⁵) V tom okamžiku počal se vznášeti do výše.⁶⁸⁶) Plni úžasu hleděli apoštolé na nezvyklé divadlo, ale netěšili se dlouho z tohoto pohledu. Náhle se ukázal bělostný mráček⁶⁸⁷) a zastřel jim navždy milovaného Mistra.

⁶⁸³) Tak většina. Jen Cohausz (Die Apostelgeschichte², Freiburg, 1937, 11 n) se domnívá, že cestou mluvili.

⁶⁸⁴) Sv. Lukáš (Skutky 1, 12) praví, že byla daleko jednu »sobotní cestu« - tedy něco málo přes km.

⁶⁸⁵) Jakým způsobem jim požehnal, nevíme; většina (srv. Jeronym, Commentarius in Isaian Prophetam lib. 18, cap. 66, v. 18; ML 24, 694) se domnívá, že užil znamení kříže. Od té doby není v Církvi bez kříže požehnání. Rostworowski-Vávrová, Obrázky ze života božského Spasitele, Praha, 1934, 386.

⁶⁸⁶) Jindy zmizel Ježíš náhle, dnes odcházel zvolna (Belser, Die Apostelgeschichte, Videň, 1905, 29); sv. evangelista (Luk. 24, 51) to naznačil imperfektem ἀνεφάγετο.

⁶⁸⁷) Býval ve Starém Zákoně symbolem Boží přítomnosti. Nebyl zjevem přirozeným, v létě bývá palestinské nebe úplně čisté. Srv. Belser, Die Apostelgeschichte, Videň, 1905, 29.

Ještě dlouho dívali se apoštolé k modrému nebi; snad doufali, že ještě jednou spatří Vykupitele. Již se ho nedočkali; místo něho stanuli vedle nich dva andělé v bílém rouchu a pravili: »Muži galilejští,⁶⁸⁸⁾ proč stojíte a hledíte do nebe? Ten Ježíš, který vzat jest od vás do nebe, přijde tak, jak jste ho viděli do nebe jíti« (Skutky 1, 11).

Tato slova vyburcovala apoštoly z jejich opojení. Věděli najisto, že uvidí opět Spasitele - ale po dlouhých letech, plných bojů a utrpení. Hluboce se mu poklonili (Luk. 24, 52) a vraceli se do města, ale v duši je hřála nebeská radost.

Křesťanská tradice dochovala nám přesně místo veliké události. Svátá Helena⁶⁸⁹⁾ tam postavila kostel, zvaný Imbomon, ve vrcholu byl otvor, který udával směr Ježíšovy cesty.⁶⁹⁰⁾ Svatyně byla několikrát zbořena, po prvé roku 614 od Peršanů. Obnovil ji biskup Modestus, znova ji zničil kalif Haken. Křížáci postavili osmibokou kapli, stojí dodnes. Byla proměněna v mešitu, ale křesťanům je dovoleno konati tam sváteční bohoslužby.⁶⁹¹⁾

Podle zbožné legendy zanechal Spasitel na místě otisky nohou. Zmiňuje se o nich již sv. Cyril Jerusalemský,⁶⁹²⁾ sv. Paulín z Noly⁶⁹³⁾ a četní poutníci.⁶⁹⁴⁾ Dodnes uka-

688) Asi 370 m severněji stojí dnes kaplička; tam prý se ukázali andělé. Bohužel, pochází tradice teprve ze 16. století, proto je málo pravděpodobná. Srv. Kutal, Palestina, Hradec Králové, 1929, 259.

689) Eusebius, De vita Constantini 3, 41; MG 20, 1102.

690) Kutal, Palestina, Hradec Králové, 1925, 258.

691) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu Christi³, Št. Hradec, 1925, 419.

692) Catechesis 14, 23; MG 33, 855.

693) Epist. 31, 4; ML 61, 328.

694) Geyer, Itinera Hierosolymitana, Vídeň, 1898, 247.

zuji v kapli Nanebevstoupení kámen a v něm hluboký otisk levé nohy; stopa pravé nohy skoro již zmizela pod polibky nesčetných poutníků.⁶⁹⁵⁾ Podle dochovaných otisků byl Ježíš obrácen zády k Jerusalemu, zato tváří k Evropě, která měla míti v dějinách Církve tak významné místo.⁶⁹⁶⁾

⁶⁹⁵⁾ Kutal, Palestina, Hradec Králové, 1925, 259.

⁶⁹⁶⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista, Praha, 1896, 563.

ZÁVĚR

Není to tajemstvím, že v moderní době ubývá víry. Jsou to již jenom oddané dítky katolické Církve, které klekají bez výhrady před Spasitelem a volají nadšeně s apoštolem Petrem: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého!« Ty jsem chtěl svou knihou ve víře utvrditi a posílit.

Ale měl jsem na mysli i moderní Tomáše, kteří mají tolik výhrad a nechtějí skloniti hlavu před vtěleným Synem Božím. Jestli též oni pokleknou jednou před Spasitelem a vyznají: »Pán můj a Bůh můj«, bude to pro mne největší odměnou.

S modlitbou na rtech počal jsem toto dílo, modlitbou je též končím.

Pane Ježíši Kriste! Moderní doba se pokusila strhnout Ti s hlavy korunu, kterou Tě ozdobil Otec. Vroucně Ti děkuji za velikou milost, že jsem nikdy nezakolísal ve víře ve Tvé božství. Ale ohlédni očima svého milosrdenství na tolik duší, které Tě opustily a zradily! I pro ně tekla kdysi Tvá božská krev. Osvěť jejich rozum, aby v Tobě uznali svého jediného Učitele, nakloň jejich vůli, aby se nevzpírali hlasu Tvé milosti, zapal jejich srdce, aby si Tě opět zamilovali! Amen.

OBSAH

PRVNÍ DÍL

Předmluva

5

UMUČENÍ JEŽÍŠE KRISTA

Mraky se stahují	9
Vzkříšení Lazarovo	16
Velerada odhlasovala smrt Ježíšovu	22
Cesta do Betanie	33
Pán Ježíš v Betanii pomazán	40
Kristus vjíždí do Jerusalema	50
Ježíš v chrámě jerusalemském	63
Nové sezení Velerady	68
Jidáš nabízí Veleradě zradu Ježíšovu	77
Příprava velikonoční večeře	84
Poslední večeře	92
Umývání nohou	99
Odchod zrůdcův	106
Ustanovení Velebné Svátosti	113
Výstraha apoštolům	119
Odchod z večeřadla	127
Krvavý pot	132
Zajetí Spasitelovo	150
Před Annášem	164
Před Veleradou	174
Zapření Petrovo	190
Ranní sezení Velerady	197
Smrt Jidášova	202
Po prvé před Pilátem	211
Před Herodem	230
Po druhé před Pilátem	238
Bičování Pána Ježíše	256

Pán Ježíš trním korunován	264
Pán Ježíš odsouzen na smrt	274
Cestou křížovou	287
Pán Ježíš ukřížován	309
Pánu Ježíši na kříži se posmívají	323
Poslední slova na kříži	337
Po smrti Páně	349
Pán Ježíš pohřben	357
Hrob Kristův zapečetěn	370

DRUHÝ DÍL

OSLAVENÍ JEŽÍŠE KRISTA

Význam Kristova zmrtvýchvstání	377
Kristovo zmrtvýchvstání	381
Ježíš se zjevuje své Matce	387
Nábožné ženy jdou ke hrobu	392
Petr a Jan jdou ke hrobu	407
Ježíš se zjevuje Maři Magdaleně	415
Ježíš se zjevuje nábožným ženám	428
Velerada zakročuje	434
Pán Ježíš se zjevuje Petrovi	446
Emauzy	452
Pán Ježíš se zjevuje apoštolům	470
Pán Ježíš ustanovuje svátost pokání	479
Pán Ježíš kárá nevěru Tomášovu	486
Zázračný rybolov	498
Pán Ježíš ustanovuje prvního papeže	513
Ježíš předpovídá smrt Petrovu a Janovu	522
Slavné zjevení na hoře v Galilei	528
Ostatní zjevení Spasitele	538
Naposled se Spasitelem	541
Slavné nanebevstoupení	550
Závěr.	555

Dr Josef Miklík CSsR

J E Ž Í Š K R I S T U S

**Jako 4. svazek knihovny »Světla Boží«, kterou rediguje Miloš Krej-
za, vydal nakladatel Bohuslav Rupp v Praze II, Jindřišská 23.
V nákladu 5.000 výtisků vytiskla knihtiskárna Jaroslava Strojila
v Přerově L. P. 1948. Cena brož. výtisku 160 Kčs.**